

Načela islamskog življenja

Savremeni pristup islamskom vjerovanju, šerijatskim propisima i moralnim normama

Autor:

Abdurrahman b. Abdulkerim el-Ubejjid

ISLAMSKA - BIBLIOTEKA . NET

Svima onima koji žele širiti znanje i pozivati Allahovom putu upotpunjavajući opću korist, svaki islamski centar i svi oni koji rade na Allahovu putu i svaki musliman koji želi učiniti hajr imaju pravo na štampanje ove knjige i to u njenom sadašnjem originalnom trećem (dopunjenom) izdanju. Takođe, svaki musliman može bez zapreke distribuirati ovo djelo, bilo u zemlji ili van nje, s obzirom da je cilj dostavljanje i objašnjavanje Allahovih propisa, širenje Njegove vjere, i želje za Allahovim zadovoljstvom. A Allah je Taj koji pomaže i na kojeg se oslanjamo.

Autor

Posveta

Svakom muslimanu ljubomornom prema svojoj vjeri, koji voli dini-islam i želi znati njegove propise;

Svakom žednom koji se želi napiti sa nepresušnog šeri'atskog izvora, obožavajući svoga Gospodara ispravnim ibadetom i dajući svakom njegovo pravo;

Svakom onom koji želi islam kao rješenje problema ovog vremena i njegovih kontradiktornosti;

Svakom onom koji se diči svojom vjerom i ponosi što je pripadnik najboljeg Ummeta kojeg je Allah stvorio;

Svima onima koji pozivaju Allahu ﷻ tražeći ono što će im pomoći u izvršavanju njihove dužnosti, širenju znanja, naređivanju dobra i odvrćanju od zla;

Svima njima prezentiram ovo skromno djelo čiji korijeni potiču iz nebeskog nura tj. Kur'ani kerima i Muhammedove ﷺ upute, nadajući se da će im, kao i meni, koristiti na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spašen biti.

Uvod

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, i neka je salavat i selam na najboljeg izabranika, našeg poslanika Muhammeda ﷺ njegovu porodicu, ashabe i sve njegove sljedbenike do Sudnjeg dana.

Ovo izučavanje opisuje Allahov put (menhedž) kojeg je propisao kao uputu muslimanima, u njihovoj akidi (vjerovanju), ibadetu, ophođenju, odgoju i ponašanju, što nalazimo u Kur'anu i Sunnetu Resulullaha ﷺ. Ovaj je cilj uzvišen i njemu teže ljudska srca. Zbog njega sam održao nekoliko simpozija i napisao više knjiga, želeći objasniti važnost Allahovog puta kojeg je On zacrtao Svojim robovima, da bi bili na Pravom putu, da bi se popravili i učvrstili svoju državu. To je bio poziv svih Allahovih poslanika na Zemlji, kao i poziv posljednjeg poslanika, Muhammeda ﷺ.

Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže:

"... i doista, ovo je Pravi put Moj, pa se njega držite, i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegovog."¹

U drugom ajetu Uzvišeni kaže:

"O vjernici, udite svi u Allahovu vjeru,"² tj. **udite u dini-islam koji je potpuna vjera."**

Djelo koje je pred nama sakupilo je nauke o šeri'atskim propisima i o vjerovanju, što je nešto najčasnije čemu se čovjek može posvetiti i nešto najvrjednije što bi čovjeku moglo koristiti, nakon Allahove milosti koji daje uzroke. Kaže Allah ﷻ:

"Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje."³

I kaže takođe:

"Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo."⁴

Iman (vjerovanje) ima svoje grane kojih je sedamdeset i nekoliko, i one su svojstva džennetlija od kojih zavisi njihov stepen i mjesto na Sudnjem danu. Pa onaj ko ih sve ispuni, upotpunio je svoj iman.

Naučne sam oblasti raspodijelio tako da su došle u pedeset i dva poglavlja, kako bi njihov sadržaj bio opširan i da bi pomogao da'wi na razne načine, putem hutbi, kroz sedmična predavanja i sl. Zatim sam poglavlja podijelio na podnaslove kako bih olakšao onima koji održavaju dnevna predavanja u džamijama i školama. Pri tome sam nastojao

¹Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 153.

²Prijevod značenja sure El-Bekare, ajet 208.

³Prijevod značenja sure El-Mudžadele, ajet 11.

⁴Prijevod značenja sure Eš-Šura, ajet 52.

izbjeći preduga objašnjavanja kako ne bi bilo dosadno čitaocima, a s druge strane nisam ni suzio temu da ne bih nešto važno propustio.

Poziv Allahu, da'wa, put je svih poslanika, a i onih poslije njih, do Sudnjeg dana, kao što nas o tome obavještava Uzvišeni Allah:

"Reci: Ovo je Put moj, ja pozivam Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi".¹

Šta znači islam kazano je u poznatom hadisu kada je Resulullah ﷺ od strane Džibrila, **جبريل**, bio upitan, šta je islam, iman i ihsan; on podrazumijeva pokornost, slijeđenje i predanost Allahu, 'azze ve džell.

Kaže Uzvišeni Allah:

"Zar pored Allahove žele drugu vjeru, a Njemu se, htjeli ili ne htjeli, pokoravaju i oni na nebesima i oni na Zemlji, i Njemu će se vratiti."²

Islam je, takođe, dinul-fitreti tj. Allah je svakog čovjeka stvorio kao muslimana u njegovoj čistoj prirodi kojoj odgovara islam, ali se on nakon toga odgoji kao musliman, ili kršćanin, ili jevrej, ili kafir. I ovo je jedna od najvećih njegovih osobina i najuzvišenijih odlika.

Držeći islam jedinom pravom vjerom, Uzvišeni Allah kaže:

"Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, vjeri, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio - ne treba da se mijenja Allahova vjera, jer je to prava vjera, ali većina ljudi to ne zna."³

Ono što mi je dalo podstreka za pisanje ove knjige je to što sam uvidio potrebu da postoji islamsko djelo koje obuhvata sve sfere života i koje će objasniti učenje islama. Ovaj moj osjećaj je potvrđen sastankom sa muslimanskim studenatima u Americi i Kanadi, kada su oni izrazili svoju želju za ovakvom knjigom koja bi bila pogodna za prijevod. Njom bi se zapadnom čovjeku pojasnilo učenje i načela islama, te njegovi propisi koji su rješenje problema čovječanstva. A poznato je da svaka ljudska ideologija nakraju padne i da propadnu ljudski zakoni. Nimalo ne sumnjam u ispravnost našeg Šeri'ata i u nužnost njegovog primjenjivanja u životu ovog Ummeta. Ovaj Ummet posjeduje vječnu poslanicu s čijim je prakticiranjem izvjestan napredak i uspjeh.

Pišući ovu knjigu, koristio sam metod prvih generacija, kada je Šeri'at kompletiran u svojim osnovama i napisan shodno izvornim dokazima, a prije nego se fikh (šeri'atsko pravo) proširio (i izdjelio po granama) kroz praktične šeri'atske propise i detaljne dokaze.

Koristio sam metod kojim je napisana knjiga *Muhtesar šu'bil-iman* od El-Kazvinija, (preselio na ahiret 699. h. g.) sa komentarom Muhammeda Munira ed-Dimeškija, rahimehullah, posluživši se raspodijelom i izabirom poglavlja knjige. Međutim, ja sam ih razdvojio na potpoglavlja ne navodeći glavne naslove. Takođe, nisam se ograničio na dokazivanje kur'anskim ajetima i hadisima Resulullah ﷺ koji su navedeni u *Muhtesaru*, nego

¹Prijevod značenja sure Jusuf, ajet 108.

²Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 83.

³Prijevod značenja sure Er-Rum, ajet 30.

sam koristio i druge dokaze iz pouzdanih izvora. Takođe sam dodao nekoliko novih naslova u poglavlju o fikhu.

U fikhskim propisima pomagao sam se, između ostalih, knjigom šejha Abdur-Rahmana en-Nasira es-Sadija, rahimehullah, *Menhedžu-salihin*, s obzirom da ona obuhvata većinu naučnih pitanja i dokaza i što je napisana lahkim i razboritim stilom. Ta knjiga je ustvari rezime dokaza svrstanih na svega šezdeset i pet stranica.

Na kraju, napominjem da mi je namjera pisanjem ove knjige opravdati svoje skromno znanje, pozivajući Allahu, opominjući nemarnog, podučivši onog koji ne zna, uputivši zalutalog. Molim Uzvišenog Allaha da ovo djelo bude od koristi ljudima u služenju ove veličanstvene vjere, i da učini ovo djelo iskreno samo u Njegovo ime. On mi je dovoljan, a kako je On divan pomagač.

Autor

Ed-Demam, u ramazanu 1404. h.g.

Predgovor drugom izdanju

Hvala Jedinom Allahu, neka je salavat i selam na onoga poslije koga nema poslanika, i na njegovu porodicu, ashabe i sve njegove sljedbenike.

Od najboljih djela koja približavaju Allahu, s.v.t., je olakšati pristup nauci onima koji je traže, jer je ona dokaz ljudima, odstranjuje teškoće i grijehe Ummeta i upućuje ljude na dobro Dunjaluka i Ahireta. Zbog toga sam požurio sa novim izdanjem ove knjige, koje sadrži naučne dopune i pojedine ispravke. Takođe sam obrazložio pojedine ukratko kazane teme u okviru samostalnih podnaslova, koji su inače pogodni za predavanja i hutbe.

Spominjao sam isključivo najispravnije mišljenje koje je izdato fetvama pouzdanih učenjaka i mudžtehida. Takođe sam pisao uvode, komentirajući i dodavajući ajete i hadise gdje je to bilo potrebno. Gotovo za svaki citirani hadis napravio sam *tahridž* (izvod), spominjući djelo u kojem je zabilježen i stepen njegove vjerodostojnosti. Svaki moj ispravan navod je od Allaha, ﷻ, a eventualne greške su od mene ili od šejtana. Molim Uzvišenog za Njegov oprost. Nisam koristio djelo *Menhedžus-salikin*, kao u prvom izdanju, s ciljem da mu, ako Allah dadne, posvetim posebno djelo sa pojašnjenjem i izvodom ocijena hadisa.

Želim da istaknem posebnu korist od primjedbi koje je naveo šejh dr. Salih ibn Fevzan Ali Fevzan, profesor na Institutu za sudstvo, u predgovoru drugom izdanju koje će, ako Allah dadne, izdati Islamski univerzitet Imam Muhammed ibn Sa'ud. Od Plemenitog Allaha molim da ih sve nagradi, a On je pomagač i na Njega se oslanja.

Autor

Ed-Dammam, 1409. h.g.

Predgovor trećem izdanju

Hvala Allahu Gospodaru svjetova, i lijep ishod za one koji se Allaha boje. Nema neprijateljstva osim prema zalimima. Neka je salavat i selam na najčasnijeg poslanika, Muhammeda, na njegovu porodicu i ashabe i sve njegove sljedbenike do Sudnjeg dana.

Ovo je treće izdanje ove knjige, popravljeno i dopunjeno u odnosu na prijašnja izdanja. Nastojao sam upotpuniti knjigu napravivši izvod svih navedenih hadisa u njoj. Takođe sam se potrudio da u ovo izdanje uvrstim sve ajete u kojima se nalaze *ahkami* (propisi). Zahvaljujem se Uzvišenom Allahu što je ova knjiga naišla na tako veliki interes, više nego sam očekivao, tako da se iz nje drže dersovi u nekoliko mesdžida, po njoj spremaju hutbe petkom - Allahovom dobrotom prema nama.

Nastojao sam se pridržavati jasnog i sažetog stila, kur'anskim dokazima, suprotno mnogim današnjim izdanjima koja su previše komplikovana i nedovoljno jasna. Trudio sam se da slijedim Poslanikov ﷺ način izražavanja i put ehklus-sunneta i džema'ata. Ova knjiga obuhvata sve propise i sunnete s kojima će musliman, ako ih upotpuni i radi po njima, sa Allahovom pomoći, upotpuniti svoj iman.

Molim Allaha, ﷻ, da primi ovo moje djelo i da ga učini iskrenim samo u Njegovo ime, da bude od koristi onome ko ga pročitati ili čuje šta iz njega. On nam je dovoljan i divan je On pomagač. Neka je salavat i selam na našeg poslanika Muhammeda ﷺ njegovu porodicu i ashabe.

Autor
Ed-Demmam, 1414. h.g.

I DIO

TEWHID I TEMELJI VJEROVANJA

- 1. ŠEST IMANSKIH ŠARTOVA**
- 2. DJELA SRCA KAO DOBROČINSTVO**
- 3. NA ŠTA IMAN OBAVEZUJE**

Prvo poglavlje

ŠEST IMANSKIH ŠARTOVA

Prvo se poglavlje sastoji od četiri dijela:

- 1. Vjerovanje u Allaha;*
- 2. Vjerovanje u Božije poslanike, meleke, Kur'ani kerim, sve objavljene knjige, u kader - da sve što se zbiva, bilo dobro ili loše, Allahovom je odredbom;*
- 3. Vjerovanje u Sudnji dan, u proživljenje nakon smrti, i u njihovo skupljanje na određeno mjesto;*
- 4. Vjerovanje da je prebivalište vjernika Džennet, a da je prebivalište kafira u vatri.*

VJEROVANJE U ALLAHA

Obaveza vjerovanja u Allaha

Allah, subhanehu ve te'ala, stvorio je sve ljude da samo Njega obožavaju, kao što kaže Uzvišeni:

"Džinne i ljude sam stvorio samo zato da Mi ibadet čine."¹

Zbog toga je Uzvišeni sve što je stvorio potčinio čovjeku da se time koristi. Iz Svoje milosti prema čovjeku, Uzvišeni ga nije ostavio bez Upute i ukazivanja na Pravi put; zato je slao poslanike i objavljivao knjige, od Nuha, عليه السلام, do posljednjeg poslanika Muhammeda ﷺ.

Ibadet se ne može činiti osim sa jasnim dokazima, a ovi dokazi dolaze jedino od Allaha, ﷻ, koje je objavio Svojim poslanicima i vjerovijesnicima, neka je na sve njih salavat i selam.

Veliki islamski učenjak Ibn Tejmijje, rahimehullah, ovako je opisao ibadet: "Ibadet je opći naziv za sve ono što voli Allah, ﷻ, i čime je On zadovoljan od riječi i djela, bila vidljiva ili tajna. Tu spada namaz, zekat, post, hadž, istinit govor, dostavljanje emaneta, činjenje dobra prema roditeljima, obilaženje rodbine, ispunjavanje obaveza, naređivanje dobra, odvrćanje od zla, džihad protiv kafira i munafika, dobročinstvo prema komšiji, jetimima, nemoćnim, putniku, prema robu i životinjama. Ibadet je i učenje dove, zikr (spominjanje Allaha), učenje Kur'ana, izučavanje korisne nauke i dr. Takođe, ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, strahopoštovanje (prema Allahu), iskrenost u vjeri, strpljenje (sabar) na Allahovoj odredbi, zahvalnost na Njegovim blagodatima i zadovoljstvo sa onim što je On odredio. Ibadet je i tevekkul (oslanjanje na Allaha) i traženje Njegove milosti i strahovanje od Njegove kazne."²

Ako bi čovjek ostao bez vjere u Allaha, ﷻ, osakatio bi svoj razum, i spustio bi se na nivo životinje, kao što kaže Uzvišeni:

"Mi smo za Džehennem mnoge džinne i ljude pripremili; oni srca imaju - ali ne uviđaju njima; oni oči imaju ali ne vide njima; oni uši imaju ali ne čuju njima; oni su poput stoke, čak i gori. Zaista su nemarni (gafilun)."³

Kaže Uzvišeni:

"Znaj da osim Allaha nema drugog boga, zato moli oprost za grijehe svoje."⁴

"O vjernici vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Svome Poslaniku objavljuje, i u Knjigu koju je objavio prije. A onaj ko ne bude vjerovao

¹ Prijevod značenja sure Ez-Zarijat, ajet 56.

² "Risale el-ubudije" od Šejhul-islama Ibn Tejmijje, str. 38.

³ Prijevod značenja sure El-E'araf, ajet 179.

⁴ Prijevod značenja sure Muhammed, ajet, 19.

u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u Drugi svijet - daleko je zalutao”.¹

Zbog toga je Resulullah ﷺ pozivao šehadetu - da nema drugog boga mimo Allaha i da je Muhammed ﷺ poslanik, pa ko bi odbio njegov poziv od ehlul-kitabija (kršćana i židova), borio bi se protiv njega dok ne bi povjerovali ili pristali na izdvajanje glavarine (džizije), odazivajući se Allahovim riječima:

“Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u Onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru sve dok ne daju džiziju poslušno i ponizno.”²

U hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejre ؓ stoji da je Resulullah ﷺ rekao:

“Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne kažu da nema drugog boga osim Allaha, pa ko potvrdi da nema drugog boga osim Allaha, sačuvao je sebe i svoj imetak, osim ako pravo (Šeri’at) zahtjeva, a račun će pred Allahom polagati”³

Što se tiče nevjenika mimo kršćana i jevreja, pozvat će se da prihvate islam, pa ako odbiju, bori se protiv njih sve dok ne prihvate dini-islam. Ovaj je stav shodno jačem mišljenju uleme.⁴

Vrijednost dva šehadeta

Znanje da nema boga osim Allaha koje je potvrđeno srcem (ubjeđenjem) i djelima donosi nagradu na Sudnjem danu koja će biti Džennet i vječna sreća. Ovo potvrđuje hadis kojeg nam prenosi Osman ibn Affan, radijallahu anhu:

“Ko umre, a zna da nema drugog boga osim Allaha, ući će u Džennet.”⁵

Učenjaci su to ovako kazali: Iman (vjerovanje) je izgovoriti riječi vjerovanja, potvrditi ih (srcem) i činiti djela (koja su u skladu sa kazanim). Iman se povećava poslušnošću prema Allahu, a smanjuje griješenjem prema Njemu. Znanje da nema boga osim Allaha znači da to srce potvrđuje i da su djela sukladna tom uvjerenju.

Brojni su hadisi koji govore o vrijednostima vjernika i da im je nagrada Džennet. Ubade ibn Samit, radijallahu anhu, prenosi da je rekao Resulullah ﷺ:

“Ko bude posvjedočio da nema drugog boga osim Allaha, da On nema druga, i da je Muhammed Njegov rob i poslanik, i da je Isa Njegov rob i poslanik, i riječ koju je dostavio Merjemi i duh od Njega, i da je Džennet istina i da je Džehennem istina, Allah će ga uvesti u Džennet, bez obzira na njegova ostala djela.”⁶

A u drugom hadisu stoji:

¹ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet, 136.

² Prijevod značenja sure Et-Tewba, ajet, 29.

³ Zabilježeno u oba *Sahiha* (od Buharija i Muslima).

⁴ Vrijednost džihada i mudžahida.

⁵ Sahih Muslim.

⁶ Mutefekun alejhi (tj. zabilježili Buharij i Muslim).

"Allah će mu otvoriti svih osam džennetskih vrata, da uđe na koja hoće".¹

U podužem hadisu kojeg prenosi 'Utban ibn Malik, radijallahu anhu, stoji da je rekao Resulullah ﷺ:

"Zaista je Allah zabranio da uđe u vatru onaj koji je rekao (vjerovao) da nema drugog boga osim Allaha, želeći time Allahovo lice."²

Mnogo je sličnih dokaza koji nam ukazuju na vrijednost dva šehadeta. Na osnovu njih je uvjetovan ulazak u Džennet i otvaranje svih njegovih osam vrata, a zabranjen ulazak u vatru.

Abdullah ibn Amir prenosi da je rekao Resulullah ﷺ:

"Uistinu je Nuh, alejhi-s-selam, kada je umirao, svome sinu kazao: Zapovijedam ti da budeš (tj. da živiš) sa la ilahe illallah (nema boga osim Allaha), jer kad bi se sedam nebesa i sedam zemalja stavili na jednu stranu vage, a la ilahe illallah na drugu stranu, pretežno bi la ilahe illallah. A da su sedam nebesa i sedam zemalja jedna čvrsta halka, zaista bi ih la ilahe illallah razdvojilo."³

A u jednom drugom hadisu stoji:

"Allah će izvesti jednog čovjeka iz mog Ummeta ispred svih prisutnih na Sudnjem danu, pa će staviti ispred njega devedeset i devet spisaka, svaki spisak dug koliko pogled može dosegnuti. Potom će mu reći: "Da li nešto od ovog poričeš? Da li su ti moji pisari nepravdu učinili?" "Ne, ja Rabbi" - odgovorit će. A Allah će mu reći: "Da li imaš neki izgovor?" "Nemam, ja Rabbi". - odgovorit će. Pa će reći Uzvišeni: "Naprotiv, ti kod Nas imaš dobro djelo, i neće ti se danas nepravda učiniti." Tad će mu se izvući jedna kartica na kojoj stoji Ešhedu en la ilahe illallah ve enne Muhammeden abduhu ve resuluhu. A Uzvišeni će reći: "Izvagaj to". "Gospodaru," - reći će čovjek - "šta je ova kartica spram ovoliko spiskova?" "Neće ti se nepravda učiniti." - reći će Uzvišeni. Potom će se staviti zapisana njegova djela na jednu stranu vage, a kartica na drugu stranu, i prevagnut će kartica. Nema ništa teže od Uzvišenog Allahovog imena."⁴

Prenosi Ebu Seid el-Hudrij od Resulullaha ﷺ da je rekao:

"Rekao je Musa svome Gospodaru, la ilahe illa Ente, nema boga osim Tebe, želim nešto posebno za sebe, (nešto čime ćeš me odvojiti od drugih). Uzvišeni mu reče: "O Musa, da se sedam nebesa sa njihovim stanovnicima i sedam zemalja stavi na jednu stranu vage, a na drugu La ilahe illallah pretegnulo bi ih la ilahe illallah."⁵

Nema sumnje da ova iskrena riječ zahtjeva djela za sobom jer su ovi hadisi općeniti, a detaljnije ih pojašnjavaju drugi hadisi koji naređuju iskrenost, istinitost, ljubav (prema Allahu i Njegovom Poslaniku) i sl. tome, a što ulazi u uvjete riječi la ilahe illallah.

¹Prenosi Buharij i Muslim.

²Prenosi Muslim u svom Sahihu.

³Prenosi Ahmed u *Musnedu* i Hakim, a vjerodostojnim ga je ocijenio Zehebi.

⁴Prenosi Tirmizi u njegovom Sunenu, Ahmed, Ibn Madže, Hakim i Bejheki

⁵Prenosi Hakim u *Mustedreku*

Suština *la ilahe illallah* i njeno značenje

Suština riječi *la ilahe illallah* je potvrda njenog značenja na osnovu znanja, te priznanje, jasnost, ubjeđenje i vjera u Allaha i u poslanstvo Muhammeda ﷺ. S tom je veličanstvenom riječju Uzvišeni dao da se priznaje i potvrđuje vjera. Zbog toga se nje treba čvrsto pridržavati bez obzira na posljedice, shodno hadisu kojeg prenosi Enes, radijallahu anhu:

*"Ko bude posjedovao jednu od ove tri stvari, osjetit će slast imana: da mu Allah i Njegov Poslanik budu draži od svega drugog, da voli čovjeka samo u Allahovo ime i da se mrzi vratiti u nevjerstvo kao što mrzi da bude bačen u vatru."*¹

U veličini obaveze koju osjećamo prema ovoj riječi tevhida i onome što ona zahtjeva, toliko ćemo ispunjavati naše obaveze prema ljudima, bićemo iskreni u svim poslovima, oslobođeni od bolesti srca i unutrašnjih stega. A i ustrajnost i stabilnost na tom putu su plodovi riječi *la ilahe illallah*.

La ilahe illallah znači da niko ne zasluhuje istinsko obožavanje osim Allaha, koji nema sudruga i kome niko nije ravan."²

Ljudski život i društvo u cjelini se mijenjaju shodno odnosu prema ovoj riječi i njenim zahtjevima, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni."³

S ovom veličanstvenom riječju ulazi se u islam, a pravo vjerovanje (iman), kao što kažu učenjaci, je biti srcem uvjeren, potvrditi jezikom, i pokazati dijelom. Vjerovanje se povećava pokornošću Allahu, a smanjuje griješanjem. Sastoji se od šest temelja: vjerovanja u Allaha, u meleke, u knjige koje je objavio, u Njegove poslanike, u Sudnji dan i u kader - da je sve što se zbiva, dobro i loše, Allahovim određenjem. Iman se sastoji od sedamdeset i nekoliko dijelova, najveći je riječ: *La ilahe illallah*, a najmanji je ukloniti sa puta nešto što smeta muslimanima, a i stid je dio imana.⁴

Nema sumnje da onaj koji ne radi u skladu sa zahtjevima *la ilahe illallah*, istinski i iskreno, da mu ne vrijedi njegovo puko izgovaranje. Šehadet *la ilahe illallah* znači potvrda da niko ne zasluhuje da bude obožavan osim Allaha, subhanehu ve te'ala, i da je sve ono što se obožava mimo Allaha ništavno i pogrešno. Kaže Uzvišeni:

"To zato što je Allah Istina, a oni kojima se pored Njega, oni mole - neistina, i što je Allah uzvišen i velik."⁵

Šehadet *la ilahe illallah* zahtjeva da Allah bude jedini koji se obožava, negirajući sva druga božanstva. Kada (iskreno) izgovorimo "*la ilahe illallah*" time izjašnjavamo da ne obožavamo nikog drugog osim Allaha, obavezujući se na ibadet samo Njemu i ispunjavajući ono što je naredio i kloneći se onog što je zabranio. Zbog toga se *širk* - pripisivanje nekog

¹Prenose petorica osim Ebu Davud

²Serhu kitabi-t-tevhid.

³Prijevod zanačenj sure Er-Ra'd, ajet, 11.

⁴Kitabu-t-tevhid, str. 53.

⁵Prijevod značenja sure Lukman, ajet, 30.

drugog Allahu u obožavanju suprostavlja šehadetu *la ilahe illallah*, bilo moleći mrtve za pomoć, bilo klanjem kurbana na njihovim grobovima kako bi se približilo Allahu, ili tražeći posrednika između roba i Allaha i dr.

A šehadet, *enne Muhammeden resulullah* podrazumijeva čvrsto uvjerenje u poslanstvo Muhammeda ﷺ svim ljudima i džinima, pridržavajući se onoga što je naredio i kloneći se onog što je zabranio. To se ne može postići osim sa poslušnošću i ljubavi prema njemu, slijedeći njegov Sunnet i dajući mu prednost nad sobom, svojim djetetom i svim ljudima. Taj šehadet podrazumijeva biti čvrsto uvjeren da ga je Allah podržao mudžizama koje potvrđuju njegovo poslanstvo, i da je najveća njegova mudžiza Kur'an veličanstveni. Šehadetu-t-tevhid - svjedočenje o Allahovoj jednoći je osnova vjere svih poslanika, kao što kaže Uzvišeni:

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: Nema boga osim Mene, zato samo mene obožavajte"¹,

a Allah najbolje zna.

UVJETI - ZAHTJEVI RIJEČI LA ILAHE ILLALLAH

Riječi tevhida su znak ulaska u dini-islam

Riječi tevhida su znak ulaska u islam i one su ključ Dženneta i uzrok spasa od Vatre. Zbog toga je Resullullah ﷺ objasnio da je zabranjen ulazak u Vatru onome koji dođe a priznavao je dva šehadeta. Rekao je Resullullah ﷺ:

"Nema ni jednog roba koji kaže la ilahe ilallah i umre na tom, a da neće ući u Džennet."²

I ima niz hadisa koji govore o tome. Dakle, nema sumnje da je svjedočenje tevhida - Allahove jednoće uzrok ulaska u Džennet i spas od Džehennema. Međutim ovaj uzrok je beskoristan ako se ne ispune njegovi šartovi (uvjeti), a to je potvrdio Hasan el-Basri i Vehb ibn Munebbih, Allah im se smilovao, kao i drugi učenjaci. Naime, jednom je prilikom rečeno Hasanu el-Basriju: "Ljudi govore da ko kaže *la ilahe illallah* ući će u Džennet." Pa im je odgovorio: "Ko kaže *la ilahe illallah* i ispuni njene zahtjeve i obaveze ući će u Džennet". I to je tačno, jer i licemjeri mogu i izgovaraju te riječi, a Allah nas je obavijestio da su oni u najdubljem dijelu Džehennema.

A rečeno je Vehbu ibn Munebbihu: "Zar nije ključ Dženneta *la ilahe illallah*? Pa je odgovorio: "Jeste, ali ne postoji ni jedan ključ a da nema zupce, pa ako dođeš sa odgovarajućim ključem otvorit će ti se, a ako ne onda nema ni ulaska."³ Uzvišeni Allah je uporedio u Kur'anu ulazak u Džennet sa dobrim djelima, kazavši:

¹ Prijevod značenja sure el-Enbija, ajet 25.

² Odlomak iz hadisa kojeg prenosi Buharij i Muslim u poglavlju Iman.

³ Prenosi Buharij u poglavlju Kitabu-l-dženaiz, o onome kome posljednji govor bude *la ilahe illallah*, 3. dio, str. 109.

“...i nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje. Za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju, a Allah voli one koji dobra djela čine”.¹

Kao što je i Resulullah ﷺ u mnogo hadisa izjednačio ulazak u Džennet sa činjenjem dobrih djela, pa je na čovjekovo pitanje koja djela će ga uvesti u Džennet odgovorio:

*“Da obožavaš Allaha i da Mu ne pripisuješ nikoga ravnim, da obavljaš namaz, daješ zekat i obilaziš rodbinu.”*²

A drugom čovjeku je rekao:

*“Da obožavaš Allaha i da Mu nikog ravnim ne pripisuješ, da klanjaš propisane farzove, daješ zekat i postiš ramazan.”*³

Općenito, sve što je kazano u ajetima i hadisima koji govore o ulasku u Džennet zbog riječi *la ilahe illallah* veže se sa drugim detaljnijim hadisima povezanih sa činjenjem dobrih djela. A poznato je da se opće precizira detaljnim, poput općenitih propisa koji se vežu sa detaljnijim propisima i jedinstveno ustanovljavaju. Od ovih detaljnijih hadisa učenjaci su izdvojili uvjete koji se moraju ostvariti da bi riječ *la ilahe illallah* bila ključ za Džennet.

Šartovi *la ilahe illallah* koje navode učenjaci

Šartovi ili zahtjevi koje učenjaci zovu šartovi *la ilahe illallah* su slijedeći:

- **Znanje (ilm)** koje je suprotno neznanju. Naime treba znati značenje riječi *la ilahe illallah*, znajući šta ona potvrđuje a šta negira. Ona negira božanstvenost svemu drugom osim Allahu, potvrđujući da je samo Allah dostojan da bude obožavan i da samo On zaslužuje da Mu se ibadet čini. Potvrda za to su riječi Uzvišenog Allaha:

“Znaj da nema boga osim Allaha, i traži oprosta za grijeha.”⁴

I u drugom ajetu:

“Oni kojima se oni pored Njega mole neće moći da se za druge zauzimaju; moći će samo oni koji Istinu priznaju, oni koji znaju”.⁴

A u *Sahihu* stoji hadis:

*“Ko umre vjerujući (i znajući) da nema boga osim Allaha ući će u Džennet.”*⁵

Zbog toga su mušrici pali u pogrešno tumačenje kad su rekli:

“Zar on da bogove svede na Boga jednog?”⁶

¹ Sura Alu Imran, ajeti 133-134.

² Bilježe ga Buharij u poglavlju Edeb i Muslim u poglavlju Iman.

³ Ibid.

⁴ Prijevod značenja sure Muhammed, ajet 19.

⁴ Prijevod značenja sure Az-Zuhruf, ajet 86.

⁵ Hadis se nalazi u Muslimovom *Sahihu*.

⁶ Prijevod značenja sure Sad, ajet 5.

Imam Buharija je naveo cijelo poglavlje u svom djelu pod nazivom: Znanje (ilm) dolazi prije riječi i djela.

- **Čvrsto uvjerenje (jeqin)** koje je suprotno sumnji. Nije dovoljno puko izgovaranje šehadeta, nego treba biti srcem čvrsto uvjeren, istinski, bez sumnje i nedomice. Ako ne bude ove ubjeđenosti onda je to licemjerstvo. Kaže Uzvišeni:

"Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovom putu, imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni."¹

U Muslimovom *Sahihu* se prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Njegov Poslanik; neće susresti rob Allaha sa ovim riječima, a da ga neće uvesti u Džennet."*²

A u drugom hadisu stoji: *"sa ubjeđenjem u srcu u te riječi."* Mufessir Kurtubi navodi poglavlje pod naslovom: "Nije dovoljno puko izgovaranje šehadeta nego treba biti srcem uvjeren." Prenosi Buharija od Ibn Mes'uda riječi:

"Strpljenje je pola imana, a čvrsto uvjerenje je cijeli iman."

- **Prihvatanje (qabul)** onoga što podrazumijeva *la ilahe illallah* koje je suprotno opovrgavanju. Kaže Uzvišeni Allah:

"Kad im se govorilo: "Samo je Allah bog" - oni su se oholili i govorili: "Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika."³

Onaj ko odbije poziv u tewhid (da je samo Allah bog) smatra se nevjernikom, bez obzira da li to odbio zbog oholosti, zavidnosti, inata ili drugog razloga, kao što su to učinili neki sljedbenici prijašnjih knjiga.

- **Pokoravanje (inqijad)** koje je suprotno neposlušnosti. Pokoravanje se ostvaruje slijeđenjem Resulullahovog ﷺ Sunneta i pokoravanjem njegovim naredbama. Rekao je Resulullah ﷺ:

*"Neće vjerovati niko od vas dok mu i prohtjevi ne budu slijedili ono s čime sam poslan."*⁴

Kaže Uzvišeni Allah:

"...i tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda ,zbog presude koju presudiš, u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete, i dok se sasvim ne pokore."⁵

A poznati mufessir Ibn Kesir u svom tefsiru navodi: "Allah se kune sa Sobom, Uzvišen je On, da ne vjeruje onaj koji u svim životnim situacijama ne prihvati Resulullahu kao sudiju, i ako se ne pokori onome što on presudi, javno i tajno."

¹Sura el-Hudžurat, ajet 15.

²Prenosi Muslim

³Sura es-Safat, ajet, 35-36.

⁴Hadis sahih

⁵Sura en-Nisa', ajet, 65.

- **Istinitost (sidq)** koja je suprotna laži. Ovo je uvjet na osnovu kojeg se srce slaže sa jezikom, jer i munafici znaju izgovoriti riječi *la ilahe illallah*, samo što se one ne slažu sa srcem. Tako je njihov govor postao njihova laž, licemjerstvo i prevara. Kaže Uzvišeni:

"Ima ljudi koji govore: "Vjerujemo u Allaha i u Onaj svijet" - a oni nisu vjernici. Oni nastoje da prevare Allaha i one koji vjeruju, a oni i ne znajući, samo sebe varaju. Njihova srca su bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava, njih čeka bolna patnja zato što lažu."¹

U oba (djela) *Sahiha* prenosi se da je Resulullah ﷺ rekao:

"Nema nikoga da iskreno od srca kaže la ilahe illallah, a da mu Allah neće zabraniti ulazak u Vatru."

A onaj koji to jezikom izgovori, a srcem zaniječe i ne vjeruje, njemu neće ništa koristiti.

Poznati alim Ibnul-Kajjim kaže: "Tvrdnja da nema boga osim Allaha traži izjavu i potvrdu zahtjeva tih riječi, a oni su šeri'atski propisi koje te riječi nose. Usto treba vjerovati u sve što je došlo u Šeri'atu, izvršavati sve što je naređeno i klonuti se svega što je zabranjeno. Onaj koji je istinski ubjeđen u *la ilahe illallah* ispunit će sve navedene uvjete. Poznato da je da su u islamu sveti imetak i krv ako se izgovori *la ilahe illallah* i radi po njoj, kao što se spas od kazne ne može postići osim uz *la ilahe illallah* i rad po njoj."²

A učenjak Ibn Redžeb kaže: "Onaj ko kaže *la ilahe illallah* jezikom, a zatim udovolji šejtanu i strastima u griješenju prema Allahu i suprostavljanju Njegovim naredbama, njegova djela pobijaju njegove riječi, i umanjeno je od potpunosti njegovog tewhida onoliko koliko je zgriješio prema Allahu i poslušao šejtana i strasti.

"A zar je iko gore zalutao od onoga koji slijedi strast svoju."³

- **Iskrenost (ihlas)** koja je suprotna pretvaranju. Iskrenost je ustvari čišćenje od širka i njegovih prljavština, i to potvrđuju Allahove riječi:

"A naređeno im je da samo Allaha obožavaju, da Mu iskreno vjeru ispovjedaju."⁴

U *Sahihu* je zabilježen slijedeći hadis:

"Najsrećniji čovjek koji će imati moj zauzimanje (na Sudnjem danu) je onaj koji je iskreno iz srca rekao la ilahe illallah",

ili je, sumnja prenosilac, Poslanik rekao: *"iz duše."*⁵ Iskrenost je da obožavamo Allaha Allaha ne pridajući nikom drugom ikakvu božanstvenost.

- **Ljubav (me habbe)** koja je suprotna mržnji. Ona podrazumijeva da volimo riječ *La ilahe illallah*, i da volimo one koji rade po njenim principima, i mi sami radeći po njima. A znak za to je da ljubav prema *la ilahe illallah* stavljamo u prvi red, prijateljujući sa onima koji rade po njoj i boreći se protiv njenih neprijatelja.

¹ Sura el-Bekara, ajet, 8-10.

² Et-Tibjan fi aksami-l-Kur'an, str. 43.

³ Prijevod značenja sure El-Qasas, ajet 50.

⁴ Prijevod značenja sure El-Bejjine, ajet 5.

⁵ Bilježi Buharij u poglavlju //m.

U jednom hadisu stoji:

*"Ko bude imao tri svojstva osjetit će slast imana; da mu Allah i Njegov Poslanik budu draži od svega ostalog, da voli čovjeka samo radi Allaha, i da mrzi da se vrati u nevjerstvo nakon što ga je Allah spasio, kao što mrzi da bude bačen u vatru."*¹

U djelu *Šu'abi-l-iman* navedeno je da je čvrstoća vjere kod čovjeka postoji ako bi mu bilo draže da bude bačen u vatru nego da se vrati u nevjerstvo. A Allah najbolje zna.²

Vjerovanje u nevidljivo (gajb) i njegova stvarnost

Vjerovanje u nevidljivo je vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan i odredbu, bilo dobro ili zlo. Ovo se vjerovanje očituje riječima, potvrđuje srcem, a naša djela to pokazuju u praksi, i ono je zajedničko za stanovnike Dženneta. Kaže Uzvišeni:

"Onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i molitvu obavljali i udjeljivali dio od onoga što im Mi budemo davali, i onima koji budu vjerovali u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, i onima koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali, njima će Gospodar njihov na pravi put ukazati i oni će ono što žele ostvariti."³

Stubovi imana

Ibn Kesir navodi slijedeće: "Iman, vjerovanje u gajb, u šeri'atskom smislu podrazumijeva vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan, odredbu dobra i zla, proživljenje nakon smrti, Džennet i Džehennem i sve ono što se ubraja u nevidljivo."

Iman sa njegovih šest stubova spomenut je poznatom hadisu kojeg prenosi Omer ibnul-Hattab, rekavši:

"Dok smo sjedili kod Resulullaha ﷺ jednog dana izađe ispred nas čovjek bijele odjeće, izrazito crne kose, ne vide se tragovi putovanja na njemu, niti ga neko od nas zna. Sjeo je kod Resulullaha, približivši svoja koljena njegovim koljenima i stavivši svoje ruke na njegove noge reče: "O Muhammede, obavijesti me šta je islam? A Resulullah mu odgovori: "Islam je da svjedočiš da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik, da klanjaš namaz, daješ zekat, postiš ramazan i da obaviš hadždž ako si u mogućnosti." "Istinu si rekao." - reče, a mi smo se začudili, pita, a onda potvrđuje. "Obavijesti me šta je iman?" - ponovo upita, Resulullah ﷺ mu odgovori: "Da vjeruješ u

¹ Bilježe Buharij i Muslim.

² U djelu *Tezkiri-l-muslimine bi tewhidi rabbi-l-a'lemin* od Šejha Abdullaha ibn Džarullaha navodi i osmi uvjet: nevjerovanje onih koji se obožavaju osim Allaha. To dokazuje hadisom. "Ko kaže *la ilahe illallah* i zaniječe one što ih obožavaju mimom Allaha, zabranjen je njegov imetak i krv, a račun će polagat kod Allaha." Bilježi Muslim u *Sahihu*.

³ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajeti 3-5.

Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan, i da vjeruješ u odredbu dobra i zla." "Istinu si rekao." - reče, pa opet upita: "Obavijesti me šta je dobročinstvo (ihsan)?" "Da obožavaš Allaha kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš On tebe vidi." - odgovori mu Resulullah ﷺ a on opet upita: "Obavijesti me o Sudnjem danu?" "Pitani ništa bolje ne zna od onog koji pital!" - reče mu Resulullah ﷺ a on će opet: "Obavijesti me o njegovim predznacima." Allahov Poslanik ﷺ reče:: "Kada robinja rodi sebi gospodarku¹ i kada vidiš gole i bose pastire da se nadmašuju u gradnji zgrada." Potom ode a malo poslije toga upita me Resulullah: O Omere, znaš li ko je ovaj što je bio?" "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju." - rekao sam, a on uzvрати: "Bio je to Džibril, došao je da vas poduči vašoj vjeri."²

Iz ovog hadisa možemo zaključiti da je islam jezički znači: pokornost i predanost, a šeri'atski cjelokupna vjera odnosno svi njeni propisi. A ako uporedimo islam i iman, prvi ćemo opisati kao vidljiva djela, a drugi kao srčana djela, kako to razumijemo iz prethodnog hadisa. A kada se spomene samo islam, onda to podrazumijeva kompletnu vjeru sa svim šeri'atskim propisima. To vidimo iz Allahovih riječi:

"O vjernici, uđite u islam u potpunosti,"³

tj. u islam sa svim njegovim djelovima vjerovanja. Ibn Kesir tumačeći ovaj ajet kaže: " On znači prihvatite sve strane islama i njegove propise, i radite sve ono što vam naređuje, i klonite se onog što vam zabranjuje, koliko ste u mogućnosti." Na to se navode Allahove riječi:

"Kod Allaha je jedina prava (prihvaćena) vjera dini-islam."⁴

A kada se spomene samo iman, onda to podrazumijeva svu vjeru općenito, što vidimo iz hadisa:

"Iman se sastoji od sedamdeset i nekoliko dijelova (grana), najveći od njih je riječ la ilahe ilallah, a najmanji ukloniti sa puta ono što smeta prolaznicima, a i stid je dio imana."⁵

Razlika između islama, imana i ihsana (dobročinstva)

Iz navedenog možemo zaključiti da je pet islamskih stubova vanjština po kojoj možemo suditi da je čovjek pripadnik islama, znači da izgovara šehadet, obavlja namaz, daje zekat, posti i obavlja hadždž. Kao što možemo zaključiti da je šest imanskih stubova uvjerenje srcem u nevidljivo (gajb), a to znači vjerovati u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan, i odredbu dobra i zla.

A šta je ihsan Resulullah ﷺ je objasnio riječima:

"Da obožavaš Allaha kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi."⁴

¹ Tj. raširit će se ropstvo do te mjere da će kćerka ropkinje postati gospodarica dvorca, a time i gospodarica njene majke.

² Bilježi Muslim

³ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajet 208.

⁴ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 19.

⁵ Muttefekun alejhi.

A ovaj se stepen ne može ostvariti osim ljubavlju, strahom, nadom i osloncem na Allaha. Kaže imam Newewi u svom djelu *Šerhu Muslim*²: " Ono što se hoće reći je bodrenje na iskrenost u ibadetu i pokornost Uzvišenom Allahu u svakom našem djelu, i upotpunjavanje skrušenosti i poniznosti prema Allahu. Oni koji se ističu dobrim svojstvima vole se družiti s dobrim i pobožnim ljudima jer ih to odvađa od nevaljalih djela, iz poštovanja prema njima i iz stida od njih. Pa kako je onda kad znamo da Allah stalno bdije nad robom, u tajnosti i na javi." A poznati alim Kadi Ijjad kaže: "Ovaj hadis je obuhvatio (i protumačio) sve vrste ibadeta vidljive i nevidljive koje su vezane za iman, kao i razne vrste vanjskih djela i iskrenost u srcu i očuvanje od štetnih djela i to tako da cijela nauka o Šeri'atu potiče i veže se za ovaj hadis... U njemu vidimo da se i iman i islam i ihsan zovu dinom, i ovaj hadis sakuplja osnove mnogih grana nauke i spoznaje. Šta više, on je srž islama. " A Allah najbolje zna.

Podjela tewhida

Tewhid (jednoća) je jedinost ili jednoća Uzvišenog Allaha u ibadetu i dijeli se u tri grupe: tewhidu-r-rububijje, tewhidul-uluhijje i tewhidu-l-esmai ve-s-sifat.

1. Tewhidu-r-rububijje

Tewhid er-rububijje ili jednoća Allaha u stvaranju i održavanju svega podrazumijeva Njegovu jednoću u djelima, što znači priznati da je samo Allah Taj koji vlada i upravlja svim što postoji, da On sve uređuje, i da je On Stvoritelj, Onaj koji daje opskrbu, Onaj koji daje i oduzima život, i da On svim upravlja, Onaj koji sve može i sve zna, i da Njemu nije skriven ni koliko atom, ni na nebesima, ni na zemlji. Stvaranje, uputa, korist, šteta, opskrba, život, smrt, zdravlje, bolest, sve je u Njegovoj ruci. I da samo On uzdigne koga hoće, a ponizi koga hoće. Kaže Uzvišeni:

"A ako te od Allaha zadesi kakva nevolja, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti htjedne dobro, pa - niko ne može Njegovu blagodat spriječiti."³

I još kaže Uzvišeni:

"Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda - uzvisio se iznad Arša, i sve uređuje."⁴

Allah je bogat a mi smo siromasi, od Njega zavisimo. Kaže Uzvišeni:

"O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je nezavisan i hvale dostojan."⁵

¹ Bilježi Muslim.

² Bilježi Muslim, str. 158.

³ Prijevod značenja sure Junus, ajet 107.

⁴ Prijevod značenja sure Junus, ajet 3.

⁵ Prijevod značenja sure Fatir, ajet 15.

On je Gospodar svjetova, koji sve uređuje. Kaže Uzvišeni:

"Uzvišen je Onaj u čijoj je ruci vlast - On sve može."¹

I u drugom kur'anskom ajetu:

"Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i On sve može."²

2. Tewhidu-l-uluhijje

Jednoća božanstvenosti je tewhid koji podrazumijeva da čovjek obožava isključivo Allaha. To znači da sav naš ibadet bude usmjeren samo Allahu, da stvorenja obožavaju samo Onoga koji ih je stvorio, strogo ispunjavajući obaveze koje im Allah naređuje i kloneći se onog što im je On zabranio. To u isto vrijeme podrazumijeva nepriznavanje i negiranje božanstvenosti svemo onom što se obožava ili moli da približi Allahu, ili ono čemu se prinosi kurban, bio to čovjek, džinn, melek ili neko drugi.

U ibadet se ubraja i strah, nada, tewekul, želja, kurban, zavjet, dova i drugo što ne zaslužuje niko osim Allaha da mu se čini. Ako nešto od toga bude okrenuto prema nekom drugom, onda je to širk - pripisivanje Allahu ravnog. A uz širk ne koriste druga djela, shodno Allahovim riječima:

"A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su učinili."³

A onaj ko bude drugog Allahu ravnim smatrao zauvijek će ostati u vatri, osim ako se pokaje prije smrti. Tewhidu-l-uluhije je ono što su mušrici odbili od poslanika, a na veliku žalost ima mnogo onih koji se pripisuju islamu i muslimanima a koji uzimaju svoje strasti za boga, pogotovo poslušnici svjetovnih zakona koji su skrenuli sa Pravog puta i oni koji obožavaju turbeta i kabure (tj. tražeći pomoć i otklonjanje nedaća prizivajući mrtve), vjerujući da evlije, dobri ljudi, imaju neku moć i poslije njihove smrti. Mrtvi ne može ni sam sebi pomoći pa kako da pomogne živom. Iz slijedećih Allahovih riječi vidimo da je samo Allah Taj koji otklanja tegobe i uslišava dovu Svoga roba, samo On i niko drugi:

"Onaj koji se nevoljniku, kada Mu se obrati, odaziva, i koji zlo otklanja i koji vas na Zemlji namjesnicima postavlja. Zar pored Allaha postoji drugi bog?"⁴

Nikako! Zaista ne postoji drugi bog osim Uzvišenog Allaha. On u drugom ajetu kaže:

"Reci: Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja, kada Mu se i javno i tajno ponizno molite! Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni. Reci: Allah vas i njih i iz svake nevolje izbavlja, pa vi ipak smatrate da ima Njemu ravnih."⁵

A ima nekih ljudi koji kolju kurban džinnima ili evlijama, a to je vrsta širka. U Muslimovom *Sahihu* stoji:

¹ Prijevod značenja sure El-Mulk, ajet 1.

² Prijevod značenja sure El-Hadid, ajet 2.

³ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 88.

⁴ Prijevod značenja sure En-Naml, ajet 62.

⁵ Prijevod značenja sure El-En'am, ajeti 63-64.

"Allah je prokleo one koji kolju kurban drugima mimo Allaha."

Jedino je Allah Taj koji može priteći u pomoć nevoljniku i otkloniti štetu i dati dobro, suprotno mišljenju onih koji lutaju u širku. Jedino je Allah, ﷻ, Onaj koji se moli za oprost grijeha, ozdravljenje bolesnog, povratak odsutnog, otklanjanje nevolja i teškoća, za spuštanje kiše, za pobjedu u ratu i za svako dobro. Dakle, jasno je da svaki onaj koji ibadet prema Allahu pomiješa sa ibadetom nekom drugom čini djelo širka.

Imam Newevi navodi slijedeće: "Što se tiče ulaska mušrika u Vatru, oni će ući u vatru i zauvijek u njoj ostati; nema razlike između njih i ehlu kitabija (kršćana i židova); obožavaoca kipova i ostalih kafira, svi su oni zauvijek u Vatri."¹

Ovaj tewhid znači iskereni ibadet samo Allahu, a oni koji obožavaju kabure i grade turbeta i spomenike oni su zalutali, jer ibadet ne zasluđuje nijedan poslanik, niti melek. A Uzvišeni Allah kaže:

"Ima ljudi koji su umjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha. A da znaju mnogobošci da će onda, kad dožive patnju - svu moć samo Allah imati i da će Allah strahovito kažnjavati. Kada će se glavešine, za kojima su se drugi povodili, svojih sljedbenika odreći i kada će veze koje su ih vezale prekinute biti, i oni patnju doživjeti."²

Poznati učenjak šejhu-l-islam Ibn Tejmije rekao je: "Onaj koji bude tražio nekog mimo Allaha da mu ispuni neku potrebu ili otkloni teškoću, mora da bude od onih koji ih voli." U širk spada i stavljanje zapisa i talismana kako bi time dobili korist ili se zaštitili od nevolje, takođe vjerovanje u ono što kažu sibirbazi i "proricatelji" budućnosti, i svi oni koji se bave raznim vrstama sihira i gatki. Zavjet nekom drugom osim Allahu i traženje utočišta od nekog drugog osim Allaha, i traženje pomoći od nekog drugog osim Allaha je širk. Kaže Uzvišeni Allah:

"Reci: Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, koji nema saučesnika, to mi je naređeno i ja sam prvi musliman."³

A u drugom ajetu Allah upozorava one koji Njemu ravne smatraju:

"Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti."⁴

Takođe kaže Uzvišeni Allah:

"Allah neće oprostiti da mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiti će druge manje grijehe, kome hoće. A onaj ko drugog Allahu smatra ravnim, čini, izmišljajući laži, grijeh veliki."⁵

Poznati učenjak hanefijskog mezheba šejh Sun'allah el-Hanefij u svojoj knjizi se suprostavlja onima koji kažu da evlije imaju neku moć u životu i poslije smrti, poput

¹ Šerhu Sahih Muslim.

² Prijevod značenja sure El-Bekara, ajeti 165-166.

³ Prijevod značenja sure El-En'am, ajeti 162-163.

⁴ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 72.

⁵ Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 48.

kerameta. On navodi slijedeće: "Pojavile su se neke grupe među muslimanima koje kažu da evlije imaju neku moć ili snagu u njihovom životu i poslije smrti, i prizivaju ih u nevoljama i teškoćama, smatrajući da oni mogu odagnati nesreću. Takvi dolaze njihovim grobovima i zovu ih kako bi im pomogli, misleći da oni to mogu učiniti sa svojim kerametima. Takvi kažu da su oni pobožnjaci, poglavari, vođe i prvaci. Dozvolili su da im se kolju kurbani i daju zavjeti, tvrdeći da će za to biti nagrađeni. Ovo što oni govore je ekstremizam, i ne samo to nego time zaslužuju propast i vječnu patnju, jer sve to navodi na širk i suprotnost Uzvišenoj Allahovoj knjizi, i protivi se vjerovanju imama mezheba i svih islamskih učenjaka." A u Kur'anu stoji:

"Onoga koji se suprostavi Poslaniku, a poznat mu je pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće, i bacit ćemo ga u Džehennem, - a užasno je on boravište."¹

Pravilo je, kako to pojašnjavaju učenjaci, da se ibadetom smatra sve ono što je Allah propisao Svojim robovima i što im je naredio da izvršavaju, a ako se nešto od tog ibadeta usmjeri nekom drugom mimo Allaha onda se on smatra mušrikom koji se suprostavlja onome što je Allah objavio svom Poslaniku ﷺ. Kaže Uzvišeni Allah:

"Reci: Samo Allahua obožavam, iskreno Mu ispovjedajući vjeru."²

U fetvama šejha Abdulaziza ibn Baza stoji fetva: Onaj ko kaže molim Allaha s pravom njegovih dobrih robova ili radi ugleda i položaja nekog evlije ili položajem Poslanika, takav ne čini širk ali čini novotariju po mišljenju svih učenjaka, i to je put prema širku.

3. Tewhid-l-esmai ve-s-sifat

Ovaj je tewhid jednoća Allahovih imena i svojstava. On podrazumijeva da se poznaju i čvrsto vjeruje u Allahova lijepa imena i svojstva. U isto vrijeme to podrazumijeva priznavati Allahu svetost veličati Ga kako mu dolikuje jer su Njegova svojstva savršena, bez nedostatka. Sve ono što je došlo u Kur'ani kerimu, sva svojstva kojima Uzvišeni Allah opisuje Sebe, ili Ga opisuje Vjerovijesnik u vjerodostojnim predajama, sastavni su dio vjerovanja u ovaj tewhid. Ono što je manje jasno utvrđujemo jasnim, opisujući Ga onako kako je On Sebe opisao bez poređenja, bez izjednačavanja ili upoređivanja sa stvorenjima, bez negiranja osobina ili izvrćanja njihovog značenja. To je jasno iz Allahovih riječi:

"Niko nije kao On. On sve čuje i sve vidi."³

I riječi Uzvišenog:

"Reci: On je Allah - Jedan. Allah je utočište svakom. Nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije."⁴

I tako je ovaj tewhid potpun, a Allah najbolje zna.

¹Sura en-Ni'sa, ajet, 115.

²Sura ez-Zumer, ajet, 14.

³Sura eš-Šura, ajet, 11.

⁴Sura el-Ihlas, ajet, 1-4.

Šta poništava islam

Ono što poništava *la ilahe illallah* poništava i tewhid, te je obavezno znati koja djela uzrokuju ovo poništenje da ne bi upali u njih.

Šeri'atski pravници detaljno spominju presudu za otpadnika od vjere (murteda) i ono čime se izlazi iz vjere, kao što to spominju i da'ije islama. Među njima je i šejh Muhammed ibn Abdulvehhab¹ koji je djela koja poništavaju islam razvrstao na deset vrsta, a njih prenosi i pojašnjava šejh Abdulaziz ibn Baz, objašnjavajući značenje današnjih termina koji su u suprotnosti sa islamom, da nas Allah sačuva da počinimo takva djela.

Ta su djela slijedeća:

- Pripisivanje Allahu nekog ravnog, što vidimo iz Allahovih riječi:

"Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti, i boravište njegovo će biti Džehennem, a nevjernicima neće niko pomoći."²

Ovdje se ubraja i molitva mrtvima i traženje pomoći od njih, i zavjet i kurban njima, kaže Uzvišeni Allah:

"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će druge (manje) grijehe, kome hoće;"³

- Činjenje posrednika između čovjeka i Allaha, moleći te posrednike, oslanjajući se na njih i tražeći njihovo zauzimanje je djelo nevjerstva po mišljenju svih učenjaka;

- Ne smatranje mušrika (mnogobožaca) nevjernicima ili sumnja da su oni nevjernici ili potvrda njihove nevjere je djelo kojim čovjek, ako ga učini, postaje i sam nevjernik;

- Uvjerenje da su svjetovni zakoni i propisi koje ljudi postavljaju bolji od Šeri'ata, ili da islamski zakoni ne vrijede u dvadeset-prvom stoljeću, ili da je islam uzrok zaostalosti muslimana, ili da se islam odnosi samo na vezu čovjeka sa Njegovim Gospodarom i da ne ulazi u druge sfere života (sekularizam), ili da kaže da se kazna izvršena nad lopovom (odsjecanje ruke), ili nad onim koji izvrši blud, a oženjen je (kamenovanje) ne poklapa sa savremenim životom, ili da vjeruje da je dozvoljeno izvršiti presudu po drugom zakonu u šeri'atskim odredbama, osim Šeri'ata, pa makar ne bio uvjeren da su ti zakoni bolji od Šeri'ata, on time odobrava ono što je Allah zabranio, a svaki onaj koji učini dozvoljenim ono što je Allah zabranio od onog što je nužno poznato u vjeri kao zinaluk, alkohol, kamata, i suđenje po drugim zakonima i propisima osim Šeri'ata, sve su to djela nevjerstva i onaj koji šta počini od navedenog po mišljenju svih muslimana je kafir;

¹ *Kitabu-t-tewhid*, djelo koje govori o Allahovim pravima nad robovima, od šejha Muhammeda ibn Abdulvehhab.

² Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 72.

³ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 48.

- Preziranje nečeg od onoga sa čime je došao Resulullah ﷺ (od islamskih propisa) makar se po njima i vladalo, je djelo s kojim se postaje kafir, a to vidimo iz riječi Uzvišenog Allaha:

"Zato što ne vole ono što Allah objavljuje, i On će djela njihova poništiti;"¹

- Izrugivanje s nečim od vjere ili Sunneta Resulullah ﷺ je djelo koje počinioća odvodi u nevjerstvo, shodno Allahovim riječima:

"Reci: Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovom rugali? Ne ispričavajte se. Jasnó je (postali) da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici;"²

- Sihr je djelo koje izvodi iz islama. U to spada i sihr da čovjek prestane voljeti i zamrzi svoju ženu. Ili sihr da neko žudi za nekim i sl. Ko ovo bude radio ili bio zadovoljan da se radi čini djelo nevjerstva. Na to upućuju Allahove riječi:

"A njih dvojica nisu nikoga učili dok mu ne bi rekli: Mi samo iskušavamo, i ti ne budi nevjernik;"³

- Saradnja sa mušricima ili nevjernicima i pomaganje njih protiv muslimana je nevjerstvo, kaže Uzvišeni Allah:

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici. A njihov je i onaj koji ih za zaštitnike prihvati. A Allah uistinu neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine;"⁴

- Mišljenje da određeni ljudi mogu ostaviti propise s kojima je došao Muhammed ﷺ djelo je kojim čovjek postaje nevjernik, shodno Allahovim riječima:

"Onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na Onom svijetu nasradati;"⁵

- Potpuno ostavljanje Allahove vjere, ili nečega bez čega islam ne važi. Takođe ne podučavati se islamu i ne raditi po njemu je djelo kufra. O takvima nas Allah obavještava u slijedećem ajetu:

"A ima li nepravednijeg od onoga koji, opomenut riječima Gospodara svoga, njima leđa okrene? Mi ćemo, zaista, kazniti zlikovce."⁶

I nema razlike između onoga koji se šali i koji je ozbiljan, osim onoga koji je prisiljen, što vidimo iz Allahovih riječi:

"Onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, - osim ako bude prisiljen, a srce mu ostane čvrsto u vjeri."⁷

Utječemo se Allahu da nas sačuva Njegove srdžbe i užasne kazne.

¹ Prijevod značenja sure Muhammed, ajet 9.

² Prijevod značenja sure Et-Tevba, ajeti 65-66.

³ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajet 102.

⁴ Prijevod značenja sure El-Maida, ajet 51.

⁵ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 85.

⁶ Prijevod značenja sure es-Sedžda, ajet 22.

⁷ Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 106.

I tako, nakon što sve ovo znamo, mi koji se pripisujemo sljedbenicima islama, ako učinimo širk, pripišemo drugoga Allahu, ne prima nam se ništa od namaza, zekata, posta, ili drugih vrsta ibadeta, kako nas obavještava naš Gospodar, s.v.t.:

"A tebi i onima prije tebe objavljeno je: Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti."¹

I Allahove riječi:

"To je Allahova uputa na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili."²

Opasnost pretjerivanja i molitve drugom mimo Allaha

Veliki učenjak islama Ibn Tejmijje napisao je u svom djelu *Risale sunnije*: " Ako je bilo za vrijeme Resulullaha ﷺ onih koji su se ubrajali u sljedbenike islama i imali puno ibadeta, a izašli su iz okrilja islama, treba svaki pripadnik islama danas znati da i on može zbog nekih djela izaći iz okrilja islama, kao što su: pretjerano uzdizanje i veličanje pojedinih šejhova, takođe pretjerano uzdizanje Alije ibn Ebi Taliba³, pretjerano uzdizanje Isaa, عليه السلام, a kršćani su ga uzdigli na mjesto boga, nestagfirullah. I svako ko bude pretjerivao u uzdizanju poslanika, ili dobrog čovjeka, uzdižući ga na stepen boga, kao da kaže: "gospodaru moj, (nazivajući ga imenom) pomози mi, ili otkloni mi nevolju, ili daj mi opskrbu, ili ti si mi dovoljan, i tome slično. Sve se ovo smatra širkom i zabludom, i treba se pokajati od ovih djela, a ko se ne pokaje treba ga ubiti. Allah Svemogući je slao poslanike, objavljivao knjige da bismo samo Njega obožavali i nikoga drugog, i da se ne priziva uporedo s Njim drugi bog. Oni koji mole druge bogove, tako ih smatrajući, mimo Allaha, kao što rade sa Isaom, عليه السلام, melekima, raznim idolima itd., oni ne misle da oni mogu nešto stvoriti ili kišu spustiti ili dati da bilje iznikne, nego su ih obožavali ili njihove grobove ili njihove slike govoreći:

"Mi ih ne obožavamo osim da bi nas što više Allahu približili."⁴

I govore kako, kaže Allah:

"...i govore: Ovo su naši zagovornici kod Allaha."⁵

Pa je Allah, الله, slao poslanike, da bi zabranili da se neko moli osim Allaha, bilo to molitva ibadetom ili molitva za pomoć. (završen citat)."

Ibnul-Kajjim kaže: "Vrsta širka je traženje usluge od mrtvih i njihova pomoć i prizivanje. A to je srž širka u cijelom svijetu, jer smrću čovjeka prekidaju se njegova djela,

¹ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 65.

² Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 88.

³ Bio je ubijen Alij, a nije znao za zavjeru njegovog ubice, niti se mogao odbraniti, pa kako se može tražiti pomoć od njega nakon njegove smrti!

⁴ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 3.

⁵ Prijevod značenja sure Junus, ajet 18.

i on sam sebi ne može ni štetu ni korist učiniti a kamoli onome koji ga zove i moli da bi mu bio zagovornik kod Allaha. To se dešava iz neznanja onoga koji moli i onog kojeg se moli."

Islamski učenjaci su obrazložili još neke vrste širka tj. djela koja poništavaju šehadet, nadovezujući se na ono što je već rečeno. Tu navode slijedeće: Nijekanje da je Allah stvorio neke od Njegovih stvorenja, pripisivanje onoga što se događa činu prirode i slučajnosti, nijekanje nečeg od Allahovih svojstava kojima se jedino On može opisati, kao da je On potpun u ljepoti stvaranja i u milosti dok sve ostalo ima mane, ili nijekanje sveobuhvatnosti Allahovog znanja, postojanosti, života, sluha, vida, ili opisivanje nekih stvorenja svojstvima koja pripadaju samo Allahu, kao da za nekog kažemo da zna šta će se desiti u budućnosti, jer to zna samo Uzvišeni Allah. U to spada i sedžda* nekom drugom osim Allahu, prijateljovanje sa Allahovim neprijateljima, kršćanima, jevrejima, ideopoklonicima ili materijalistima. U djela koja poništavaju islam spada i pripisivanje nedostatka Kur'ani kerimu, kao što to rade neke iskrivljene i zalutale sekte i pojedinci. Nevjernik je onaj koji zaniječe nešto od gajba o čemu nas je obavijestio Resulullah ﷺ da će se desiti nakon nekog vremena, ili onaj koji zaniječe nešto poznato i važno iz vjere. Kaže Uzvišeni Allah:

"A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru, - njihova djela bit će poništena i na Ovom i na Onom svijetu; i oni će stanovnici Džehennema biti, u njemu će vječno ostati."¹

Ovaj ajet upozorava čovjeka da ne upadne u širk ili ono što mu vodi. A Allah najbolje zna.

¹ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajet 217.

*misli se na sedždu ibadeta

VJEROVANJE U POSLANIKE, MELEKE, OBJAVLJENE KNJIGE, ODREDBU DOBRA I ZLA

VJEROVANJE U SVE BOŽIJE POSLANIKE

Nakon vjerovanja u postojanje Allaha dolazi vjerovanje u sve Njegove poslanike, od prvog do posljednjeg, iako ih nismo vidjeli, neka je na sve njih mir. To znači vjerovati i potvrditi poslanice sa kojima su došli i da su dostavili ljudima od Allaha ono što im je naređeno, ispunivši poslanstvo na najbolji način. U to spada vjerovanje i potvrda mudžiza koje potvrđuju njihovo poslanstvo, poštivanje svih poslanika i ne pravljenje razlike između njih, od Nuha do Muhammeda ﷺ. Kaže Uzvišeni Allah:

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove i poslanike Njegove. I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se i oprostite nam, Gospodaru naš; Tebi ćemo se vratiti."¹

Allah je u Kur'anu spomenuo dvadeset i pet poslanika vjerovijesnika, njih osamnaestericu u slijedećem ajetu:

"To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, Mudar i Sveznajući. I Mi mu poklonismo Ishaka i Ja'kuba; i svakog uputismo - a Nuha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih Davuda i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna, - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - i Zekerijjaa, i Jahjaa, i Isaa i Iljasa - svi oni su bili dobri - i Ismaila i El-Jese'a i Junusa i Luta - i svima njima smo prednost nad svijetom ostalim dali."²

Ovi su ajeti obuhvatili Ibrahima, Ishaka, Ja'kuba, Nuha, Davuda, Sulejmana, Ejjuba, Jusufa, Musa, Haruna, Zekerijjaa, Jahjaa, Iljasa, Isaa, Ismaila, El-Jesa'a, Junusa i Luta. A ostalu sedmericu Allah je spomenuo na različitim mjestima u Kur'anu: Adem, Idris, Šuajb, Salih, Zul-Kifl, Hud i Muhammed, neka je na sve njih mir i salavat. Ima poslanika o kojima nas Allah nije obavijestio, ali mi trebamo vjerovati u sve njih, jer nam to naređuje Allah i Njegov Poslanik. Kaže Uzvišeni Allah:

"I poslanicima o kojima smo ti prije kazivali i poslanicima o kojima ti nismo kazivali."³

¹ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajet 285.

² Prijevod značenja sure El-En'am, ajeti 83-86.

³ Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 164.

VJEROVANJE (IMAN) U MELEKE

U gajb spadaju i meleki i trebamo vjerovati u njih, i biti ubjeđeni da Allah ima stvorenja koja se zovu meleki: **"Koji se onome što im Allah zapovijedi ne opiru, i koji izvršavaju ono što im se naredi."**¹ Stvoreni su od svjetlosti i ima ih raznih vrsta. Neki od njih su posrednici između Allaha i Njegovih poslanika ljudima. Neki od njih su zaduženi za vjetar, neki za Arš, neki za uzimanje duša, i drugi koji su spomenuti u Kur'anu i Sunnetu, općenito i pojedinačno. Od meleka su i rekib (čuvaran) i atid (postojan), koji su zaduženi za čovjeka. Kaže Uzvišeni Allah:

"Kad se dvojica sastanu i sjednu, jedan s desne, a drugi s lijeve strane. On ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije melek, čuvaran i postojan."²

I kaže Uzvišeni Allah:

"A izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju."³

Jedni od njih dolaze čovjeku na smrtnom času, ili meleki milosti ili meleki kazne. Meleki Munkir i Nekir (oni koji postavljaju pitanja u kaburu), potom meleki čuvari i dnevni i noćni meleki. Kaže Allah ﷻ:

"Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega – po Allahovom naređenju nad njim bdiju."⁴

Ibn Kesir navodi u svom djelu: "Nad čovjekom se izmjenjuju meleki, čuvari u noći, čuvari u danu, i čuvaju ga od raznih nesreća i zla, kao što se izmjenjuju noću i danju meleki za pisanje dobrih i loših djela. (završen citat)." Njih ima puno u nebesima, kako nas obavještava Allah ﷻ u Kur'ani kerimu, neki od njih su zaduženi za doček stanovnika Dženneta i razgovor sa njima, a neki od njih za razgovor sa stanovnicima Vatre, oni će govoriti:

"Zar nije niko dolazio das vas opominje."⁵

Spomenuto je ime meleka čuvara vatre u sljedećim Allahovim riječima:

"Oni će dozivati: O Malik; Neka Gospodar tvoj učini da umremo!"⁶

Neki od meleka prisustvuju zikru u džamijama ili na drugim mjestima gdje se podučava vjeri, učenju Kur'ana, gdje se dovi itd. Neki od njih silaze ikindijom i sabahom kako bi prenijeli vijesti o onim vjernicima koji klanjaju. A nema ni koliko jedna stopa na nebesima, a da nema melek koji veliča Allaha ﷻ, čineći mu sedždu, kako je to došlo u nekoliko sahih hadisa.

¹ Prijevod značenja sure Et-Tehrim, ajet 6.

² Prijevod značenja sure Kaf, ajeti 17-18.

³ Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, ajet 80.

⁴ Prijevod značenja sure Er-Ra'd, ajet 11.

⁵ Prijevod značenja sure El-Mulk, ajet 8.

⁶ Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, ajet 77.

VJEROVANJE U KUR'AN I OSTALE OBJAVLJENE KNJIGE

Obaveza je vjerovati u Kur'an kerim i sve ostale objavljene knjige prije njega, od kojih su Tevrat, Indžil i Zebur. To znači vjerovati i tvrditi da Allah posjeduje knjige kojima prenosi Njegove Uzvišene riječi i koje je objavio poslanicima. One sadrže uputu ljudima u njihovom životu i vjeri. Neke od tih knjiga su ispisane na pločama (elvah), neke objavljene iza zastora ili preko vidljivog meleka ili glasa, i sve to da poslanik zna da je to objava od Allaha koja sadrži propise i vijesti ljudima.

Kaže Uzvišeni Allah:

"Mi objavljujemo tebi kao što smo objavljivali Nuhu i vjerovijesnicima poslije njega, a objavljivali smo i Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Ja'kubu i unucima i Isau, i Ejubu, i Junusu, i Harunu, i Sulejmanu, a Davudu smo dali Zebur."¹

Isto tako trebamo vjerovati i potvrditi da je Kur'an Allahov govor i da nije stvoren, nego je napisan u našim mushafima i naučen (čuvan) u našim prsima.² Kaže Uzvišeni Allah:

"O vjernici, vjerujte u Allaha, i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On svome Poslaniku objavljuje, i u knjigu koju je prije objavio. A onaj koji ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet - daleko je zalutao."³

VJEROVANJE DA JE SVE ŠTO SE DOGAĐA I ZBIVA OD ALLAHA

Obavezno je vjerovanje u kader - da sve što se zbiva, bilo dobro ili zlo, Njegovom je voljom. To podrazumijeva i potvrdu da sve što se događa na nebesima i na Zemlji biva Allahovim određenjem i da se sve što je Allah odredio mora desiti. Zbog toga čovjek treba znati da je Allah odredio dobro i zlo prije nego je stvorio stvorenja i da je sve što postoji Njegovom odredbom i kako On želi. Svaki događaj u svijetu je Njegovo djelo i izumjeće i nikoga drugog. A čovjek ima snagu i djelo i slobodnu volju na osnovu kojih zasluhuje nagradu ili kaznu. Kaže Uzvišeni Allah:

"Svaki čovjek će toga Dana prema zasluhi kažnjen ili nagrađen biti; toga Dana nepravde neće biti."⁴

Iz ovoga zaključujemo da čovjek može izabrati između dobrih i loših djela, tako da za dobra djela bude nagrađen a za loša kažnjen, a sve je to Allahovom odredbom. Allah nam

¹ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 163.

² *Muhtesar šua'bi-l-iman.*

³ Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 163.

⁴ Prijevod značenja sure Gafir, ajet 17.

naređuje poslušnost i voli da mi to radimo, i On za to nagrađuje, dok grijehe, neposlušnost i kufr zabranjuje i za njih kažnjava.

Allahova volja se dijeli na dva dijela:

- El-iradetu el kewnija - kosmička volja i ona obuhvata sve događaje u svemiru koje je Allah ﷻ odredio, i u kojem učestvuju i mu'min i kafir i dobar i loš. Ova volja ne podrazumijeva da je Allah zadovoljan sa svim onim što robovi rade. Kaže Uzvišeni Allah:

"...ali On nije zadovoljan kada su robovi Njegovi nezahvalni."¹

I kaže Uzvišeni Allah u drugim ajetima:

"I Mi sve s mjerom stvaramo."²

"...i reci: "Sve je od Allaha."³

"Koji je sve stvorio i kako treba uredio."⁴

- El-iradetu eš-šer'ije - šeri'atska volja kako to kaže šejhul-slam Ibn Tejmijje u svom kapitalnom djelu *Fetava*: "Šeri'atska volja obuhvata ono što je vezano za vjeru i njene propise što Allah voli i sa čim je zadovoljan, pa prema tome i nagrađuje one koji to čine i uvest će ih u Džennet, i On im pomaže i na Dunjaluku i na Ahiretu."⁵ Čovjek je dakle u isto vrijeme sa slobodnom voljom da izabere i u nemogućnosti da utječe na sudbinu. Naime, može izabrati ili dobra ili zla djela, a nema izbora u onom što mu je Uzvišeni Allah odredio osim toga jer će ga to zadesiti bez ikakve sumnje. Vjerovanje u kader i potvrda da je samo Allah taj koji upravlja svime daje duši spokojnost, mir, čvrsto uvjerenje i predanost. Vjernik koji je čvrsto uvjeren u to ne očajava, ne protivi se i ne klone. Kada ga zadesi kakva nevolja, on se osloni na Stvoritelja i zahvali Allahu na svakom stanju. Uzvišeni kaže:

"Allah zna tajne nebesa i Zemlje, i Njemu se sve vraća, zato samo Njega obožavaj i samo se u Njega uzdaj. A Gospodar tvoj motri na ono što radite."⁶

Zbog toga se mu'min uzda i oslanja na Allaha u svim situacijama, i hrli u Njegovo okrilje i stalno se sjeća i spominje Allaha. To njemu umiruje srce umiri i vraća pouzdanost. Kaže Uzvišeni Allah:

"One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju - a srca se doista, kad se Allah pomene smiruju."⁷

Čovjekovo je da u svim situacijama uradi sve od sebe što može, a onda se osloni na Allaha, azze ve dželle. Kaže šejhu-l-islam Ibn Tejmijje u spomenutom djelu: " Allah je njihov Stvoritelj i stvoritelj njihovih snaga i želja, kao što to kaže Uzvišeni Allah:

¹ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 7.

² Prijevod značenja sure El-Qamer, ajet 49.

³ Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 78.

⁴ Prijevod značenja sure El-Furqan, ajet 2.

⁵ *Medžmu'atu-l-fetawa*, tom br.8, str. 58.

⁶ Prijevod značenja sure Hud, ajet 123.

⁷ Prijevod značenja sure Er-Ra'd, ajet 28.

"...onome od vas koji hoće da je na Pravom putu, a vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!"¹

Vjerovanje u kader se sastoji od četiri stepena:

- Vjerovanja da je Allah znao sve stvari prije njihovog postojanja, i da je znao stanje Njegovih robova, njihovu opskrbu, djela, život i sve ostalo vezano za njihov život;

- Vjerovanja da je Allah napisao sve što je odredio u El-Lewhi-l-mahfuz, kako nas obavještava naš Uzvišeni Stvoritelj:

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji? To je sve u Knjizi; to je, uistinu, Allahu lahko."²

U drugom ajetu Allah kaže:

"Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, - a to je Allahu, uistinu, lahko;"³

- Vjerovanja da svaki događaj biva Allahovom voljom, i da On posjeduje svu moć u tome. To vidimo iz slijedećeg ajeta:

"A vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće."⁴

Kaže Uzvišeni:

"Allah radi ono što hoće."⁵

Ono što Allah hoće to biva, a ono što neće ne može biti;

- Vjerovanje da je samo Allah Taj koji je stvorio sva stvorenja i da je samo On u mogućnosti da stvara. On je stvoritelj, a sve ostalo je stvoreno, kako kaže Allah ﷻ:

"Allah je Stvoritelj svega, i On upravlja svim."⁶

Vjerovanje u kader obuhvata sva četiri dijela, i to je stav učenjaka ehlu-sunneta, suprotno onome što su zaniijekali pojedini novotari.⁷

¹ Prijevod značenja sure Et-Takwir, ajeti 28-29.

² Prijevod značenja sure El-Hadždž, ajet 70.

³ Prijevod značenja sure El-Hadid, ajet 22.

⁴ Prijevod značenja sure Et-Takwir, ajet 29.

⁵ Prijevod značenja sure El-Hadždž, ajet 14.

⁶ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 62.

⁷ *Mimberske hutbe* od šejha Saliha Fevzana, 3/44.

VJEROVANJE U SUDNJI DAN, PROŽIVLJENJE NAKON SMRTI I SAKUPLJANJE RADI SUĐENJA

Vjerovanje u Sudnji dan je tvrdnja da ovi dunjalučki dani, bez obzira koliko ih bilo, imaju i svoj završetak a tako i posljednji dan. A posljednji dan je dan u kome će se desiti proživljenje, i kijamet, Džennet i Džehennem, suđenje i vaganje djela. Onaj ko umre, njegovom smrću doživljava svoj kijamet, i tu mu se pokazuje mjesto u Džennetu ili vatri, dok se ne desi posljednji dan ovog Dunjaluka. A nakon ovog Dunjaluka nema drugog mjesta osim Džennet ili Džehennem. Kaže Allah ﷻ:

"Reci: I drevni i kasniji narodi u određeno vrijeme, jednog određenog dana bit će sakupljeni."¹

Šta trebamo vjerovati o stanju posljednjeg dana:

- U predznake koji ukazuju na blizinu Sudnjeg dana, a od njih su izlazak Dedždžala, spuštanje Isaa, pojava naroda Je'džudž i Me'džudž, izlazak životinje, izlazak sunca sa zapada i drugo o čemu nas je obavijestio Resulullah ﷺ;

- Stanje u kojem se nalazi mrtvac, prisustvo meleka, način vađenja duše i šta se zbiva u toku smrti, kako nas je obavijestio Allah u Kur'anu i Muhammed ﷺ u Sunnetu;

- Da u kaburu slijedi ili uživanje ili kazna, jer je to potvrđeno Kur'anom i Sunnetom i to je mišljenje islamske uleme. Uzvišeni Allah nas obavještava: "...i ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski - udobnost i opskrba lijepa i džennetske blagodati njemu, a ako bude jedan od onih koji su srećni, pa, selam tebi od onih koji su srećni. A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa ključalom vodom bit će ugošćeni i u Ognju prženi."² Zato se Resulullah ﷺ uvijek utjecao Allahu da ga sačuva od kazne u kaburu. Tako nas je i obavijestio o pitanjima dva meleka, Munkira i Nekira;

- Spajanje duše sa tijelom. Kaže veliki Ibn Tejmijje: " Stav prvih generacija i njihovih predvodnika jeste da čovjek kada umre ili uživa ili pati u grobu, a to se dešava njegovoj duši i tijelu. Ta duša ili uživa ili pati i spaja se sa tijelom ponekad, a tijelo zajedno sa dušom osjeća ili uživanje ili patnju. A kada bude Sudnji dan, duše će biti vraćene u tijelo i ustati iz grobova prema Gospodaru Svjetova. (završen citat)." A učenjak Ibnul-Kajjim u poznatom djelu *Er-Ruh* navodi slijedeće: "Ljudske duše se razlikuju shodno stepenima u životu u kaburu (berzahu), i to ogromnim razlikama. Neke od njih su u Ilijjinu (mjestu uživanja), neke od njih su u utrobi zelenih ptica, šetaju se Džennetom, neke su zadržane na džennetskim vratima, neke su zatvorene u njihovim grobovima, nekima će mjesto biti kod džennetskih (zatvorennih) vrata, a neke će biti zatvorene u Zemlji. Neke će duše opet biti u peći za bludnike, neke duše će plivati u rijeci od krvi i gutati kamenje, a bit će duša u Sidždžinu (mjesto kazne). (završen citat)." Da nas dragi Allah sačuva;

- Puhanje u rog; kada se približi čas određeni, Allah će narediti zaduženom meleku da puhne u rog, pa će puhnuti jednom, onda će pasti oni o kojima nas Allah obavještava u ovom ajetu: "A kada se jednom u rog puhne pa se Zemlja i brda dignu te se od jednog udara

¹ *Medžmuat-ul-fetawa*, tom 4, str. 284.

² *Er-Ruh* od Ibnul-Kajjima.

zdrobe, toga dana će se Smak svijeta dogoditi, i neće se razdvojiti - tada će labavo biti, i meleki će na krajevima njegovim stajati, a Arš (prijesto) Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmerica držati.”¹ Takođe tog dana će zvijezde popadati i ugasiti se i mora jedna u druga uliti, i popadat će zli ljudi kojima će Allah učiniti da ih zadesi Sudnji dan. Kada vide strahote i potrese tog dana popadat će mrtvi.”² *Sur* jezički znači rog, a šeri'atski ogromni rog kojeg drži melek Israfil spremno čekajući naredbu kada će puhnuti u njeg. Imaju dva puhanje u rog. *Nefhatu-s-saik* - prvo puhanje kada će umrijeti sva stvorenja, osim onog koga Allah ostavi. *Nefhatu-l-ba's* - drugo puhanje kada će ljudi biti proživljeni i ustati iz groba. Kaže Uzvišeni Allah:

“... i u rog će se puhnuti i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati;”³

- Dovlačenje Džehennema o kojem nas Allah obavještava:

“A nevalja to! Kada se Zemlja u komadiće zdrobi i kada dođe Gospodar Tvoj, i meleki sve red do reda, i kada se tog dana primakne Džehennem, tada će se čovjek sjetiti, a našto mu je sjećanje;”⁴

- Vjerovanje u proživljenje nakon smrti (b'as), a dokaz za to su nam Allahove riječi:

“Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onom što ste radili, doista, biti obavješteni! A to je Allahu lako.”⁵

I sunce će se približiti do ljudi tako da će im znoj do usta dopirati, tada će se Allah raspitivati o onima koji su se zavoljeli samo u Njegovo ime, a On ih najbolje zna, da ih skloni u hlad, a tog dana neće biti drugog hlada osim Njegovog. Prvi koji će na Sudnjem danu biti prozvan je Adem, da odvoji džehennemlije;

- Vjerovanje da će ljudi nakon oživljeni biti sakupljeni na jedno mjesto (mewkif), gdje će se sakupiti svi, od Adema pa do posljednjeg čovjeka koji će se roditi na ovoj Zemlji; goli, bos i neosunećeni, onako kako su došli iz majčine utrobe. A nevjernici će biti proživljeni i okupljeni dubeci na glavama. Kaže Uzvišeni Allah:

“Pred Gospodarom tvojim bit će oni u redove poredani. Došli ste nam onako kako smo vas prvi put stvorili, a tvrdili ste da vam nećemo vrijeme za oživljenje odrediti.”⁶

Toga dana za ljude će se zauzimati posljednji Allahov Poslanik ﷺ i to je njegovo hvaljeno mjesto i uopće najveće zauzimanje;

- Tog Dana počinje suđenje, izmirivanje prava i vaganje djela, i sve je to dokazano i potvrđeno. Kaže Uzvišeni Allah:

¹ Prijevod značenja sure El-Hakka, ajeti 13-17.

² *Ahvalu-l-qijameh*, str. 29.

³ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 68.

⁴ Prijevod značenja sure El-Fedžr, ajeti 21-23.

⁵ Prijevod značenja sure Et-Tagabun, ajet 7.

⁶ Prijevod značenja sure El-Kehf, ajet 48.

"Nama će se oni zaista vratiti, i pred Nama će, doista, račun polagati."¹

U drugom ajetu Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezijske postaviti, pa se nikom krivo neće učiniti, ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati."²

Prvo za što će čovjek biti pitan na Sudnjem danu je namaz, pa ako bude ispravan i ostala djela će biti ispravna, a ako ne onda ni od ostalih djela nema koristi. Neki ljudi će biti počašćeni sa laganim računom. Prvo što će biti presuđeno između ljudi tog Dana su krvna prava*. Tada će čovjek biti pitan kako je proveo svoju mladost, o životu šta je i kako radio, o imetku odakle ga je zaradio i našto ga je potrošio, i o znanju šta je i da li je po njemu radio. To je sve navedeno u pouzdanim hadisima. Onaj sa kojim bude raspravljano Sudnjeg dana, bit će kažnjen, a Allah oprašta i Milostiv je, i oprostiti će kome hoće, osim širka. Svakom narodu bit će naređeno da slijedi ono što je obožavao. A kafiri će isto biti pitani, ali zbog toga da bi se osramotili ispred svih stvorenja;

- Dijeljenje ispisanih knjiga (nešru-d-dewawin); a to su stranice na kojima su ispisana djela, mu'min će dobiti svoju knjigu u desnu ruku, a kafir će dobiti njegovu knjigu u lijevu ruku;³

- Dolazak Ummeta Muhammeda ﷺ na njegov izvor Havd koji se nalazi na mjestu suđenja, a voda tog izvora potiče od Kewsera. Prenosi Ebu Hurejre je Resulullah ﷺ:

"Dolazit će mi moj Ummet do Havda, a ja odbijam ljude od njega kao što pastir deva odbija ljude od svog stada. Upitat će me: O Allahov Vjerovijesniče, prepoznaješ li nas? - reći ću: Poznajem, imate obilježja, nema ih niko osim vas! Prilazit ćete mi svijetla čela, osvijetljeni od tragova abdesta. A jedna će grupa od vas biti odbijena od mene, pa ću reći: Gospodaru, to su moji ashabi! - a odgovorit će mi melek: Ti ne znaš šta su radili poslije tebe."

A u drugom rivajetu kaže Resulullah ﷺ:

"Da li znaš šta su radili poslije tebe, nisu prestali da se vraćaju na ono na čemu su bili;"

- Svjedočenje Ummeta Muhammeda ﷺ nad ostalim narodima, kada zaniječu da su im dolazili poslanici sa uputom. Kaže Uzvišeni Allah:

"...da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi;"⁴

- Sudnji dan će biti skraćen za mu'mina, kao vrijeme između podne i ikindije⁵ iako on traje pedeset hiljada godina, jer će mu'min biti radostan, veseo i spokojan, kako nas obavještava naš Stvoritelj:

¹ Prijevod značenja sure El-Gašije, ajeti 25-26.

² Prijevod značenja sure El-Enbija', ajet 47.

³ *Šerhu lem'ati-l-'itikad* od šejha Muhammeda ibn Saliha el-'Usejmina.

*nepravredno prolivena krv

⁴ Prijevod značenja sure El-Hadždž, ajet 78.

⁵ Prenosi Ebu Hurejra.

"Neka lica tog dana bit će nasmijana, a na nekim licima toga Dana bit će prašina, tama će ih prekrivati, to će nevjernici, razvratnici biti;"¹

- Kretanje stvorenja sa mjesta okupljanja prema sirat-čupriji, a to je most koji se nalazi iznad Džehennema, i on je potvrđen Kur'anom i Sunnetom. Kaže Uzvišeni Allah:

"I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao."²

I neće ga preći osim vjernici, i to svako prema svojim djelima, kako to vidimo iz hadisa kojeg prenosi Ebu Seid od Poslanika ﷺ:

"Pa će proći vjernici poput treptaja oka, pa poput svjetlice, pa poput vjetra, pa poput ptice, pa poput najvještijih konjanika, pa onda hodajući, neki od njih spašen i zdrav, neki izgreban, a neki strpan u Džehennem."³

A u Muslimovom Sahihu:

"Njih će (nositi) njihova djela, a vaš Poslanik stoji na siratu i moli: Gospodaru, spasi, spasi, dok ne nestane (dobrih) djela. Tada će doći čovjek koji neće moći ići osim pužući."

A u Buharijevom Sahihu stoji: "... dok ne pređe i posljednji pužući." Prvi koji će preći sirat od poslanika je naš poslanik Muhammed ﷺ a od naroda njegov Ummet. Kaže Poslanik ﷺ:

"A bit ću ja i moj Ummet prvi koji će ga preći. Tada neće niko progovoriti osim poslanici, a njihova dova tada će biti Allahu naš, spasi, spasi;"

- El-kisas - izmirivanje računa među vjernicima; vjernici će biti zaustavljeni na mjestu koje se nalazi između sirata i Dženneta, da bi izmirili račune jedni s drugim, a zatim će im biti dozvoljeno da uđu u Džennet. Zatim slijedi zauzimanje jednih za druge, i to onima kojim Allah dozvoli. A nevjernici neće moći preći sirat, nego će ih džehennemske muke uhvatiti, i neće doći ni do kraja njega a strovalit će se u Džehennem. Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

"A nije tako! Oni koji budu zlo činili i grijesi njihovi ih budu sa svih strana stigli, oni će stanovnici Džehennema biti i u njemu će vječno ostati."⁴

A Allah najbolje zna.

VJEROVANJE DA JE PREBIVALIŠTE VJERNIKA DŽENNET, A NEVJERNIKA VATRA

Džennet i Vatra su stvoreni i postoje u stvarnosti. To je mišljenje svih islamskih učenjaka, jer je to spomenuto u Kur'anu i Sunnetu i niko to ne poriče osim protivnik i inadžija. Uzvišeni Allah kaže u ajetima kojima opisuje Džennet između ostalog i ovo:

"Pripremljen za one koji se Allaha boje."¹

¹ Prijevod značenja sure El-'Abese, ajeti 38-42.

² Prijevod značenja sure Merjem, ajet 71.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajeti 81-82.

A o Vatri kaže:

"Za nevjernike pripremljena."²

To znači da one sada postoje. Musliman treba vjerovati da je kuća vjernika i prebivalište u Džennetu, a kuća kafira i prebivalište je u vatri. U hadisu kojeg prenosi Abdullah ibn Omer od Poslanika navodi se da je rekao:

"Kada neko od vas umre, pokazuje mu se njegovo mjesto jutrom i uveče, ako bude od stanovnika Dženneta, pokazuje mu se mjesto stanovnika Dženneta, a ako bude od stanovnika Vatre, pokazuje mu se mjesto stanovnika Vatre."³

Opis Vatre i njenih stanovnika

Buharija i Muslim prenose u svojim zbirkama hadisa, da je Resulullah ﷺ opisujući Vatru rekao:

"Vatra koju vi koristite je jedan dio od sedamdeset dijelova džehennemske vatre." Ashabi su rekli: "Allahov Poslaniče, pa i ona je dovoljna", a on uzvрати: "Džehennemska vatra je jača od ove vatre za šezdeset devet stepeni, svaki od tih stepeni je vreo kao ova vatra."

Ovaj hadis nam pokazuje strahotu i jačinu džehennemske vatre, kao što drugi hadisi govore da postoji džehennemska dolina u koju će biti bačeni kafiri i razvratnici, da nas Allah sačuva. Stanovnici Vatre će biti unakaženih lica i tijela, vatra će ih stalno pržiti, kao što će plakati i moliti ali im to od koristi neće biti. Kaže Uzvišeni Allah:

"... i oni će iskešenih zuba u njemu ostati."⁴

Ovaj ajet je protumačio Resulullah slijedećim hadisom.

*"Vatra će ih unakaziti tako da će im se gornja usna pokupiti i doći na sred glave, a opustit će se donja usna i doprijeti do stomaka."*⁵

Ebu Derda prenosi da je Resulullah ﷺ o Allahovim riječima: *"Vatra će im lica pržiti"*⁶ rekao:

*"Obuhvatit će ih plamen pa će im spasti meso do peta."*⁷

Kafiri će u Džehennemu uzdisati i jaukati, i međusobno će se proklinjati, kao što vidimo iz ajeta:

"I kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo."⁸

¹ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 133.

² Prijevod značenja sure El-Begara, ajet 24.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Prijevod značenja sure El-Mu'minun, ajet 104.

⁵ Bilježi imam Ahmed.

⁶ Prijevod značenja sure El-Mu'minun, 104.

⁷ Bilježi Ibn Mirdevejh.

⁸ Prijevod značenja sure El-E'araf, ajet 38.

U njemu će lancima biti vezani između ruku i vrata, tako da će moliti da umru, a neće im se udovoljiti. Molit će Allaha da iz nje izađu, pa će im Uzvišeni Allah reći:

"Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite."¹

Tada će se šejtan odreći njegovih sljedbenika, kao što to vidimo iz Allahovih riječi:

"I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe."²

Oni će u vatri tugovati i žaliti za onim što su propustili na Dunjaluku. Kaže Allah:

"I kada oni dožive patnju sakrit će tugu."³

U drugom ajetu kaže Uzvišeni:

"Na dan kada nevjernik bude prste svoje grizao govoreći: Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio."⁴

I u Džehennemu imaju razne vrste kazne, kao što kaže Allah:

"A nevjernici će u patnji džehennemskoj vječno ostati, ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati."⁵

Allah je spomenuo u Kur'anu da će njihova hrana biti od drveta zekkum, njihovo piće bit će odvratna kapljevina, a odjeća će im biti skrojena od vatre. Takođe Resulullah ﷺ nam opisuje vatru i njenu dubinu, kako će ona obuhvatiti njene stanovnike, i kako se razlikuje u jačini kazne i vrućine. Takođe, opisuje njene stanovnike i njenu ogromnu veličinu. Muslim i Tirmizi bilježe od Resulullaha ﷺ da je rekao:

"Doći će se tog dana sa Džehennemom koji će imati sedamdest hiljada uzda, sa svakom uzdom sedamdest hiljada meleka koji ga vuku."

Kaže Uzvišeni Allah:

"Tog dana doći će se sa džehennemom."⁶

A u drugom ajetu kaže:

"Kada od njih bude udaljena toliko da je mognu vidjeti, čut će kako gnjevna ključa i od bijesa hući."⁷

Molimo Allaha da nas sačuva od vatre.

¹ Prijevod značenja sure El-Mu'minun, ajet 108.

² Prijevod značenja sure Ibrahim, ajet 22.

³ Prijevod značenja sure Junus, ajet 54.

⁴ Prijevod značenja sure El-Furqan, ajeti 27-29.

⁵ Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, ajeti 74-75.

⁶ Prijevod značenja sure El-Fedžr, ajet 23.

⁷ Prijevod značenja sure El-Furqan, ajet 12.

Opis Dženneta i njegovih stanovnika

Opisujući Džennet i njegove stanovnike Resulullah ﷺ kaže:

*"Prva grupa koja će ući u Džennet bit će kao pun mjesec u vedroj noći, a oni poslije njih kao najsvjetlija zvijezda na nebesima. Neće obavljati malu niti veliku nuždu, neće se pojavljivati bale i neće smrdjeti. Njihovi češljevi bit će od zlata, a znoj će im biti poput miska, kadionice će im biti poput indijskog miomirisa (elveh), a njihove žene bit će hurije. Svi će biti istog ponašanja, a izgledat će poput njihovog oca Adema, visine šezdeset laktova."*¹

Džennet je mjesto mira i počasti, kao što nas obavještava Allah, i meleki će dočekivati njegove stanovnike kada budu dolazili, jedni iza drugih:

"Onoga dana kada čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo."²

Džennet ima osmera vrata, a ima i svoje stepene koji se razlikuju tako da je između svaka dva stepena kao što je između nebesa i Zemlje. A stotinu Dženneta ima samo za mudžahide, a ostali stepeni su za druge vjernike koji su se trudili na ovom Dunjaluku. Kaže Allah ﷻ:

"A one koji pred Njega dođu kao vjernici, a koji su dobra djela činili, njih sve čekaju visoki stepeni."³

Opisujući nam Džennet i njegove prostrane sobe, Resulullah ﷺ kaže:

*"Stanovnici Dženneta će gledati iznad sebe stanovnike prostranih soba, kao što vi gledate najsvjetliju zvijezdu na nebesima, sa istoka i sa zapada, zbog vrijednosti koje su stekli jedni nad drugima." "Allahov Poslaniče," - rekoše ashabi - "jesu li to položaji vjerovijesnika koje više niko ne može zaslužiti?" A Resulullah će reći: Zaslužiti će, tako mi Onog u čijoj je ruci moja duša, ljudi koji su vjerovali u Allaha i potvrdili ono sa čime su došli poslanici."*⁴

Onaj ko u Džennet uđe zauvijek će živjeti i neće umrijeti, uživat će i neće ni za čim tugovati, odjeća mu se neće trošiti i zauvijek će mlad biti. U njemu su hurije krupnih očiju, vječne i nježne, uvijek zadovoljne. Kaže Vjerovijesnik ﷺ:

*"Zaista će vjernik u Džennetu imati šator od šupljeg bisera, dug šezdeset milja, a u njemu će biti njegove žene (i familije). Obilazit će ih a druge neće vidjeti kod koje je."*⁵

Čovjek sa najmanjim stepenom u Džennetu će imati nekoliko puta više nego što posjeduje jedan kralj na Ovom svijetu. Čuveni ashab, Mugire ibn Šu'be, prenosi od Resulullaha ﷺ da je rekao:

¹ Bilježe Buharij i Muslim.

² Prijevod značenja sure Merjem, ajet 85.

³ Prijevod značenja sure Taha, ajet 75.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Muttefekun alejhi.

"Upitao je Musa svoga Gospodara: "Koji će stanovnik Dženneta imati najmanji stepen," pa mu je Gospodar odgovorio: "To je čovjek koji će doći nakon što sve džennetlije uđu u Džennet, i kojem će se reći: "Uđi u Džennet!", a on će reći: "O Gospodaru moj, kako da uđem kad su ljudi već ušli i uzeli svoje nagrade!?" "Da li si zadovoljan da imaš bogatstvo kao jedan kralj od kraljeva Dunjaluka?"- reći će mu se, a on će reći: "Zadovoljan sam, Gospodaru!" A Uzvišeni Allah će mu reći: "Pripada ti toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko." Nakon petog puta rekao je: "Zadovoljan sam, Gospodaru." A Uzvišeni će mu reći: "To je tvoje, i još deset puta toliko. I imat ćeš još šta ti duša zaželi, i čime ti se oči naslađuju." A čovjek će ponovo: "Zadovoljan sam, Gospodaru." Musa onda upita: "Gospodaru, a ko ima najveće stepene?" Odgovorio mu je: To su oni čiju čast sam zasijao Svojom rukom i zapečatio je, imat će ono što oko nije vidjelo, niti uho čulo, niti je ikom na um palo."¹

I potom je rekao Vjerovijesnik: A potvrda za to je u Allahovoj Knjizi:

"I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su učinili, skrivene radosti čekaju."²

Uzvišeni u drugom ajetu kaže:

"I kud god pogledaš, vidjet ćeš udobnost i carstvo prostrano."³

Najveća blagodat u kojoj će stanovnici Dženneta uživati je Allahovo zadovoljstvo i gledanje u Allaha. To potvrđuje Kur'an i Sunnet; kaže Uzvišeni Allah:

"One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga."⁴

Ebu Bekr, Ibn Abbas, Ebu Musa el-Eš'arij i mnogo drugih ashaba su protumačili da je *više od toga* (ez-zijade) podrazumijeva gledanje u Allaha. Takođe, Uzvišeni Allah kaže:

"Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati."⁵

A Resulullah ﷺ nam je u više hadisa opisao mjesta u kojima će boraviti džennetlije, njihovu hranu, piće, odjeću, namještaj, kao što nam je opisao kakva je zemlja u Džennetu, drveća, dvorci, rijeke. Allah opisuje stanovnike Dženneta, i kako će se prisjećati šta su radili na Dunjaluku, i molili da budu od njegovih stanovnika. Allahu moj, daj da budemo od njih. Tako Uzvišeni kaže:

"I obraćat će se jedni drugima i jedni druge će pitati: Prije smo među svojim strahovali - govorit će - pa nam je Allah milost darovao i od patnje u Ognju nas sačuvao; mi smo Mu se prije klanjali, On je, doista, Dobročinitelj i Milostiv."⁶

A Allah najbolje zna.

¹ Bilježi Muslim.

² Prijevod značenja sure Es-Sedžda, ajet 17.

³ Prijevod značenja sure El-Insan, ajet 20.

⁴ Prijevod značenja sure Junus, ajet 26.

⁵ Prijevod značenja sure El-Qijame, ajeti 22-23.

⁶ Prijevod značenja sure Et-Tur, ajeti 25-28.

Drugo poglavlje

DJELA SRCA KAO DOBROČINSTVO

***OBAVEZNOST STRAHA OD ALLAHA, NADE U NJEGOVU
MILOST I LJUBAVI PREMA NJEMU***

VJEROVANJE U OBAVEZNOST STRAHA OD ALLAHA

Strah je težina u srcu i on obuzme čovjeka koji očekuje da će mu se desiti nešto neprijatno, a termini *rubhe* i *hašije* znače veliki strah. Musliman koji se pridržava islama u svom životu vjeruje da je strah prema Allahu jedna od dužnosti koja se smatra jednom od najvećih djela srca. Kaže Uzvišeni Allah:

"I ne bojte ih se, a bojte se Mene, ako ste vjernici."¹

U drugom ajetu kaže:

"I ne bojte se ljudi, već se Mene bojte."²

I još kaže:

"... i samo se Mene bojte."³

I takođe:

"I Gospodara svoga se boje i obračuna, mučnog se plaše."⁴

Allah nas u Kur'anu obavještava koliku nagradu zaslužuju oni koji se plaše Njega i Njegove kazne:

"A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao, bit će dva perivoja (dženneta)."⁵

U drugom ajetu kaže:

"Bit će to za one koji će se polaganje računa preda Mnom bojati, i koji će od prijetnje Moje strahovati."⁶

U sljedećem ajetu nas obavještava:

"A Allaha se boje od robova, Njegovih - učeni."⁷

Strah od Allaha je najveći dokaz da je čovjek upoznao Svoga Gospodara onako kako treba i on ga sprečava od ružnih djela. Strah za čovjeka je poput policajca, kad god bi malo skrenuo ili se udaljio od Allaha, napomenuo bi ga. Kaže Uzvišeni Allah:

"Oni koji se Allah boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi."⁸

¹ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 175.

² Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 44.

³ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 40.

⁴ Prijevod značenja sure Er-Ra'd, ajet 21.

⁵ Prijevod značenja sure Er-Rahman, ajet 46.

⁶ Prijevod značenja sure Ibrahim, ajet 14.

⁷ Prijevod značenja sure Fatir, ajet 28.

⁸ Prijevod značenja sure El-E'araf, ajet 201.

Vjerovanje u obaveznost nade u Allahovu milost

Ono što pokreće srce prema Allahu je nada (er-redža') u Allahovu beskrajnu milost. Vjernik nikad ne treba razdvajati strah prema Allahu i nadu u Allahovu milost i oprost. Kaže Uzvišeni:

"Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći strahujući od onog svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...?"¹

I kaže Uzvišeni Allah:

"I nadaju se milosti Njegovoj i plaše se kazne Njegove. A kazne Gospodara tvoga svako treba da se čuva."²

"A Njemu se molite sa strahom i nadom; milost Allahova je doista blizu onih koji dobra djela čine."³

"Reci: o robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehе oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv."⁴

Naravno, Allah će oprostiti sve grijehе kome hoće od Njegovih robova, ali ne i onima koji su Mu druga pripisivali; to vidimo iz slijedećeg ajeta:

"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehе od toga kome On hoće."⁵

U hadisu kojeg prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, lijepo vidimo kako je nada povezana sa strahom, i to dvoje ne treba odvajati jedno od drugog:

"Da mu'min zna kakva je Allahove kazna, ne bi se nikada nadao Džennetu, a da nevjernik zna kolika je Allahove milost, ne bi nikad izgubio nadu za Džennetom."⁶

Nema sumnje da vjernik treba imati najljepše mišljenje o Allahu na smrtnom času. To vidimo iz hadisa kojeg prenosi Džabir u Muslimu *Sahihu*:

"Neka niko od vas ne umre, a da nema lijepo mišljenje o Allahu."

A u hadisu koji prenosi Ebu Hurejre zabilježenom u oba *Sahiha*, kaže Allah:

"Ja sam kod mišljenja moga roba o Meni i Ja sam sa njim kada me spomene."

Povezivanje između straha i nade znači da čovjek uvijek bude između straha i nade. Kaže Uzvišeni Allah:

¹ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 9.

² Prijevod značenja sure El-Isra', ajet 57.

³ Prijevod značenja sure El-E'araf, ajet 56.

⁴ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 53.

⁵ Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 48.

⁶ Hadis je sahih a bilježi ga Tirmizi.

"Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna!"¹

Poznato je da je nada ono za čim srce teži kako bi ga pridobilo, naravno uzimajući u obzir uzroke koji bi nas doveli do toga. A ako ne budemo preduzimali uzroke i nemarno se odnosili prema njima onda se to zove stihijski odnos (tewakul). Učenjak Ibn Dževzij kaže slijedeće: "Primjer onoga koji se nada da mu Allah oprostí, a uz to je uporan u grijesima, je kao onaj koji se nada da mu iznikne žetva, a nije posijao, ili da mu se rodi sin, a nije se ni oženio."² Nada je u stvarnosti ta koja pokreće dušu kako bi se vratila u okrilje Allahu, želeći Njegovu milost i ne padati u očaj da nam On neće oprostiti ili da nas neće uvesti u Džennet. Uz sve to ne trebamo zaboraviti na okolnosti koje nas okružuju i koje bi nas dovele do Allahovog zadovoljstva. Kaže Uzvišeni Allah:

"Oni koji vjeruju i koji se ise le i bore na Allahovu putu, oni se mogu nadati Allahovoj milosti. - A Allah prašta i samilostan je."³

Kaže učenjak Ibn Hadžer: "Nada u Allahovu milost koja je prožeta strahom od Allaha je poželjna za čovjeka koji je u dobrom zdravlju, i u tom se svi slažu."⁴

Vjerovanje u obaveznost ljubavi prema Allahu

Od onoga što pokreće srce prema Allahu jeste iskrena ljubav prema Njemu Subhanehu. Kaže Uzvišeni Allah:

"Ima ljudi koji su umjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha."⁵

U hadisu kojeg prenosi Enes ibn Malik u dva *Sahiha* stoji:

"Kod koga se budu nalazila ova tri svojstva, osjetit će slast imana: da mu Allah i Poslanik budu draži od svega ostalog, da voli čovjeka samo radi Allaha, i da mrzi da se vrati u kufr, kao što bi mrzio da bude bačen u vatru."

Ljubav prema Allahu nema granica, ali ima znakove koji ukazuju na nju, a ima i svoje plodove, potvrde, principe i obaveze, kako to navodi imam Šemsuddin ibnul-Kajjim.⁶ Ljubav prema Allahu uzrokuje poslušnost prema Njemu i upućuje na ispunjavanje Njegovih naređenja. A to je ona osnova koja uljepšava ljudski život. Njome se poboljšavaju sve veze i okreću u pravom smjeru. Ako bi, na primjer, trgovina bila prožeta ljubavlju prema Allahu, ona bi zabranjivala iskorištavanje i ponižavanje drugih, kamatu, pohlepu i varanje. A ako bi politika bila prožeta ljubavlju prema Allahu onda bi ona pozivala na pravednost, samilost i pažnju prema svima. A iskrene ljubavi dostojan je samo Allah. Kada ljubav uđe u društvo ona

¹ Prijevod značenja sure El-Hidžr, ajeti 49-50.

² *Muhtesaru šu'abi-l- iman.*

³ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 218.

⁴ *Fethu-l-Bari.*

⁵ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 165.

⁶ *Medaridžu-s-salihin.*

će biti najveći pokretač za uspostavljanje prijateljskih veza, ljubavi i samilosti prema drugima i poboljšanje međusobnih veza. Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje kaže: "Znaj da su tri stvari koje pokreću srce prema Allahu: ljubav, strah i nada. Najjača je ljubav i ona je ta koju trebamo jer je ona sastavni dio i na Dunjaluku i na Ahiretu, suprotno strahu kojeg nema na Ahiretu. Kaže Uzvišeni Allah:

"I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici."¹

Strahom se namjerava zaplašiti i spriječiti skretanje sa Pravog puta, a ljubav je ta koja vodi roba do Onoga koga voli, pa koliko ona bude slaba ili snažna, toliki je intenzitet njegovog napredovanje na putu. Strah mu zabranjuje da ne bi skrenuo sa puta, dok ga nada vodi i upućuje. Ovo su osnove življenja i svako se tome treba posvetiti, jer iskreno obožavanje Allaha ne postiže se osim sa navedenim."² Od znakova koji ukazuju na iskrenu ljubav je da čovjek dadne prednost onome što voli Allah nad onim što on sam voli i za čim teži. Allah naređuje Svome Poslaniku da zaprijeti onima koji daju prednost u ljubavi prema porodici, imetku, rodbini, trgovini i kući nad ljubavi prema Allahu i Njegovim naredbama, pa kaže:

"Reci: Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prođe imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - milije od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah griješnicima neće ukazati na Pravi put."³

A Allah najbolje zna.

Vjerovanje u obaveznost oslanjanja na Allaha

Tewekkul je oslanjanje na Allaha a to podrazumijeva sve stvari prepustiti Allahu, vjerujući u Njega, preduzimajući prethodno sve preduvjete koji su potrebni. Kaže Uzvišeni Allah:

"U Allaha se pouzdajte, ako ste vjernici."⁴

Imam Newewi navodi sljedeće: "Granica tewekkula jeste pouzdati se u Njega, biti uvjeren da se Njegova odredba izvršava, i slijediti Sunnet Njegovog poslanika Muhammeda ﷺ u sticanju nafake. Takođe, i spremi se kako bi dočekali neprijatelja je tewekkul, jer je to nešto normalno bez čega se ne može."⁵ Pouzdanje u Allaha stječe se srcem i ono se ne suprostavlja djelu. To vidimo iz Resulullahovih riječi upućenih jednom beduinu:

"Zaveži je (kamilu) pa se onda osloni (na Allaha)."⁶

¹ Prijevod značenja sure Junus, ajet 62.

² *Medžmuatu-l-fetava*, tom 1, str. 95.

³ Prijevod značenja sure Et-Tevba, ajet 24.

⁴ Prijevod značenja sure El-Maida, ajet 23.

⁵ *Šerhu Muslim*.

⁶ Bilježi Tirmizi od Ebu Hurejre.

Pouzdanost i djela su dvije komponente koje se ne mogu razdvojiti, a ko bude zapostavljao ili mijenjao nešto od ovoga nije razumio smisao tewekkula. Ovdje treba napomenuti slijedeće:

- Opskrba je u Allahovoj ruci, kaže Uzvišeni Allah :

"Pa idite predjelima njezinim i hranite se onim što On daje."¹

Zato, nema sumnje da se čovjek treba truditi kako bi stekao svoju nafaku. Kaže Allah u drugom ajetu:

"A kad se molitva obavi, onda se po zemlji razidite i Allahovu blagodat tražite."²

Ono što rade neki muslimani, tj. ne radeći ništa, i nazivajući to tewekulom isprazno se nadajući da im iz nebesa padne nafaka je u stvari lijenost, a ne pouzdanje u Allaha. Zbog toga je Resulullah ﷺ od dvojice braće pohvalio onog koji se trudio u stjecanju nafake nad onim koji se posvetio samo ibadetu. Kaže Uzvišeni Gospodar:

"Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi."³

Od Omera, radijallahu anhu, prenosi se da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Da se vi pouzdate u Allaha istinskim pouzdanjem, On bi vas opskrbio kao što opskrbljuje ptice, odu u potragu za hranom gladne, a vraćaju se punih stomaka."*⁴

Ovo dokazuje da moramo preduzeti potrebne uzroke i što je normalno kao kada se odjenemo da bi odagnali vrućinu ili hladnoću, ili jedemo da bi utolili glad i žeđ i sl.⁵ Ovo je argumentiran odgovor onima koji napadaju islam govoreći i pripisujući mu tewakul (stihijski odnos) i ne ulaganje truda u poslu. Kaže Uzvišeni Allah:

"Onome koji se u Allaha uzda, On mu je dovoljan. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio."⁶

- Izliječenje je u Allahovoj ruci. Kaže Uzvišeni Allah u suri Eš-Šuara':

"I koji me kad se razbolim liječi."⁷

Uprkos tom, vjerniku je naređeno da se liječi, što nam potvrđuju Resulullahove sljedeće riječi:

*"Allah nije dao nijednu bolest, a da joj nije dao i lijek."*⁸

Lijek je uzrok a onaj koji je dao taj uzrok je Allah, i po ovome se postavljaju stvari.

- Korist i šteta su u Allahovoj ruci, ali čovjek će učiniti sve što je u njegovoj moći, a onda se pouzdati Allaha, bilo da bi se spasio brige u budućnosti, ili izbjegao strah, bolest ili

¹ Prijevod značenja sure El-Mulk, ajet 15.

² Prijevod značenja sure El-Džum'a, ajet 10.

³ Prijevod značenja sure Hud, ajet 6.

⁴ Bilježi Ahmed.

⁵ Et-tadžu-l-džamia bi-l-usul, tom 5, str. 205.

⁶ Prijevod značenja sure Et-Talaq, ajet 3.

⁷ Prijevod značenja sure Eš-Šuara', ajet 80.

⁸ Es-Sahihajn.

neuspjeh. Onaj koji se osloni i pouzda u Allaha zna da je korist i šteta u Allahovoj ruci vezan je za Allaha u svim stvarima. Kaže Uzvišeni:

“Ako te od Allaha neka nevolja pogodi - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari, - pa, samo je On Svemoćni.”¹

- Pobjeda je samo od Allaha, ali nema sumnje da se trebamo pripremiti i biti na oprezu, kako to i zaključujemo iz Allahovih riječi:

“O vjernici, budite oprezni.”²

U Resulullahovoj praksi je bilo da uzme u obzir sve okolnosti i uzroke koji su relevantni u ratu, pripremajući vojsku i potrebna sredstva, a onda bi se oslonio i pouzdao na Allaha.³ Kaže Allah:

“I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj.”⁴

Allah je učinio tewekkul (pouzdanje) snagom kojom se odupire šejtanu, kaže Uzvišeni:

“On doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju.”⁵

Takođe u drugom ajetu stoji:

“A pobjeda je samo od Allaha.”⁶

¹ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 17.

² Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 71.

³ *Zadu-l-Mead* od Ibnu-l- Kajjima.

⁴ Prijevod značenja sure El-Enfal, ajet 60.

⁵ Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 99.

⁶ Prijevod značenja sure El-Enfal, ajet 10.

Šta je u suprotnosti sa pouzdanjem i vjerovanju

Pouzdanje (tewekkul) i tewhid općenito ima stvari koje ga u osnovi negiraju a to je izjednačavanje uspjeha sa uzrocima kao što su znanje ili snaga i sl. jer Onaj koji daje uzroke je Allah. Kaže Allah:

"Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato samo Njega obožavaj i samo se u Njega uzdaj, a Gospodar tvoj motri ono što radite."¹

U suprotnosti tewekkulu i tewhidu ulazi i nijekanje odredbe, a time i nepomirenje se Allahovom odredbom i nezadovoljstvo sa njom. To rade oni koji se bave sa sihirom, astrologijom i raznim gatanjima, poput bacanja graha gledanja u fildžan i sl. A i oni koji im vjeruju kada "proriču" budućnost. Kaže Resulullah, ﷺ:

*"Zaista su zapisi, i talismani i čaranja širk."*²

A širk je, kako je to navedeno u hadisu da neki kažu: "Pala je kiša zbog pojave te i te zvijezde", a treba reći: "Pala nam je kiša Allahovom milošću i samo On zaslužuje zahvalu." Širk je da kažemo: "Izliječio me taj i taj ljekar," već treba reći: "Izliječio me je Allah, a potom taj i taj ljekar. U širk spada zloslutnja³ (tetajjur) i pesimizam, kada pojedini ljudi određene događaje (da vide gavrana ili im pređe mačka preko puta) smatraju lošim predznakom. Onaj ko se zakune nečim drugim osim Allahom učinio je širk, što vidimo iz hadisa:

*"Ko se bude zakleo nečim drugim osim Allaha učinio je širk."*⁴

Takođe, ako se zakune da se nema ništa sa islamom; kaže Resulullah ﷺ:

*"Ko se zakune nekom drugom vjerom osim islama lažući, pa on joj i pripada."*⁵

U širk spada psovanje vremena, što vidimo iz slijedećeg hadisi-kudsija:

*"Vrijeda Me sin Ademov, psuje vrijeme a Ja sam vrijeme, u mojoj ruci su dan i noć."*⁶

Zapomaganje i pretjerano jecanje, udarajući se po obrazima i cijepajući odjeću u slučaju nesreće ili smrti ili gubljenja imetka je širk jer je sve to nezadovoljstvo i negiranje Allahovog određenja. U jednom hadisu koji bilježe Buharija i Muslim stoji:

"Umrli se kažnjava zbog plača njegove rodbine nad njim."

Musliman ne treba izlaziti iz mjesta gdje vlada epidemija kuge, a ne treba ni ulaziti u neko mjesto gdje je zavladała epidemija kuge. Na to nas upućuje slijedeći hadis:

¹ Prijevod značenja sure Hud, ajet 123.

² Ibn Madže, Ebu Davud i Ahmed.

³ Neki ljudi kada negdje krenu puste crnu pticu da poleti, pa ako poleti npr. la lijevu stranu iz zloslutnje odgode put ili ako im mačka pređe preko puta.

⁴ Ahmed u *Musnedu*, Tirmizi kaže hadis je sahih.

⁵ Buharija, Muslim, Nesai i Ibn Madže.

⁶ Prenose trojica.

*"Ako budete čuli da u nekom mjestu vlada epidemija kuge nemojte ulaziti, a ako vas zadesi u nekom mjestu, nemojte izlaziti iz njega."*¹

Ono što negira i poništava ispravno uvjerenje i pouzdanje je traženje onoga sa čime su zadovoljni ljudi, a Allah Uzvišeni to prezire. Prenosi se u hadisu:

"Ko bude tražio Allahovo zadovoljstvo, makar ga svi ljudi prezirali, Allah će ga učiniti neovisnim o ljudima, a onaj koji bude tražio zadovoljstvo ljudi, prezirom od Allaha, On će ga njima prepustiti."

Zbog svega navedenog *tewekul* je jedna od najvećih i najuzvišenijih vrsta ibadeta jer on vodi svim dobrim djelima. Kaže imam Ahmed: "Pouzdanje na Allaha je djelo srca." A Ibnu-l-Kajjim zaključuje: "Jasno je da je *tewekul* osnova za sva djela vjerovanja i dobročinstva (ihsana) i općenito sva djela islama. Kaže Uzvišeni Allah:

"I Musa reče: O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani."²

I u drugom ajetu kaže:

"On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika."³ (završen citat)

Zbog toga je lijepo da musliman kaže:

Ja Allahu prepuštam svoj slučaj⁴

i da kaže:

Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar.⁵

I naravno, da praktikuje ove riječi u životu. Ibn Kesir, tumačeći Allahove riječi:

"Samo se na svog Gospodara oslanjaju (uzdaju),"⁶

kaže: "Oni ne žele nikog drugog osim Njega, niti traže nešto osim od Njega, i ne bježe ni u čije okrilje osim u Njegovo, niti traže da im se pomogne u nečemu osim od Njega. Znaju da ono što Allah hoće to biva, a što neće ne može biti, i da je jedino On taj koji ima vlast nad svim i da nema druga, i da On brzo kažnjava. Zbog toga kaže Seid ibn Džubejr: Pouzdanje (oslonac) u Allaha je cjelokupni iman." (završen citat). Ibn Ebi Hatim bilježi od Ibn Abbasa da je Poslanik ﷺ rekao:

"Ko voli da bude najjači, neka se osloni i pouzda u Allaha, a ko voli da bude najbogatiji neka mu ono što je u Allahovoj ruci bude sigurnije nego ono što on posjeduje, a ko voli da bude najplemenitiji pa nek se u svemu boji Allaha ﷻ."

Uzvišeni Allah je naredio da uvijek pribjegavamo Njemu, u radosti i u teškoći, u miru i u ratu, u zdravlju i u bolesti. Kaže Uzvišeni Allah:

¹ Muttefekun alejhi.

² Prijevod značenja sure Junus, ajet 83.

³ Prijevod značenja sure El-Muzemmil, ajet 9.

⁴ Prijevod značenja sure Gafir, ajet 44.

⁵ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 173.

⁶ Prijevod značenja sure El-Enfal, ajet 2.

“Ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, sigurno će reći: “Allah”! a ti reci: Mislite li vi da li bi oni kojima se, pored Allaha, klanjate mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini, ili, da li bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari? Reci: Meni je dovoljan Allah, i u Njega se pouzdavaju oni koji se pouzdavaju.”¹

A Allah najbolje zna.

¹ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 38.

NA ŠTA IMAN OBAVEZUJE

- 1. Iskrenost u djelu prema Allahu,
radost zbog dobrog djela i tuga zbog lošeg*
- 2. Poštivanje Kur'ani-medžida*
- 3. Ljubav prema Poslaniku ﷺ
i izvršavanje njegova prava*
- 4. Prihvatanje onoga na čemu je Džemat*
- 5. Propisanost ljubavi u ime Allaha (wela')*
- 6. Propisanost preziranja u ime Allaha (bera')*
- 7. Traženje korisne nauke*
- 8. Širenje nauke i pozivanje Allahu*

ISKRENOST U DJELU PREMA ALLAHU

Dužnost iskrenosti u djelu i njegova vrijednost

Iskrenost u djelu je jedan od uslova da bi ga Allah primio, a podrazumijeva pomisao na Allaha i da naša djela namjerimo činiti radi Allaha, sa željom nagrade na Ahiretu. Dokaz ovome nalazimo u slijedećem ajetu:

"A naređeno im je da samo Allaha obožavaju, da mu iskreno kao pravovjerni, vjeru ispovjedaju."¹

I u Allahovim riječima:

"Onome ko bude želio nagradu na Onom svijetu - umnogostručit ćemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na Ovom svijetu, dat ćemo mu je, ali mu na Onom svijetu nema udjela."²

U drugom ajetu kaže Uzvišeni Allah:

"Onima koji žele život na Ovom svijetu i ljepote njegove - mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na Onom svijetu samo vatra peći, tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili."³

Nema sumnje da je najvrijednije ono dobro djelo koje se poklapa sa Šeri'atom i kojim želimo Allahovo zadovoljstvo i to su dva uvjeta da bi djelo bilo primjeno kod Allaha. Dobro djelo mora biti samo u ime Allaha. Kaže Uzvišeni:

"Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka u ibadetu Gospodaru svome, ne pridružuje nikoga."⁴

A iskrenost je da se svojom poslušnošću želi samo Allah i Njegovo zadovoljstvo, da mu ne pripisuje niko ravnim od Njegovih stvorenja, da se nikakav ibadet ne čini zbog nekog stvorenja, ili da se čini ibadet kako bi se pokazali pred ljudima. Iskrenost je takođe izdvajanje Allaha u ibadetu i čišćenje djela. Inače, iskrenost je jedan od najvećih razloga za primanje djela, i sve što ona bude jača nagrada će biti veća.

¹ Prijevod značenja sure El-Bejjine, ajet 5.

² Prijevod značenja sure Eš-Šura, ajet 20.

³ Prijevod značenja sure Hud, ajeti 15-16.

⁴ Prijevod značenja sure El-Kehf, ajet 110.

Djela su prema nijetima (namjerama)

Nagrada neće biti zarađena osim sa nijjetom koji je obavezan u svakom poslu, a njegovo mjesto je u srcu, prema Allahovim riječima:

"Zato samo Allaha obožavaj, iskreno Mu ispovjedajući vjeru, iskreno ispovjedanje vjere dug je Allahu."¹

I riječima Resulullaha ﷺ:

*"Djela se cijene prema nijetima, i svakom čovjeku pripada ono što je namjerio, pa čija hidžra bude ka Allahu i Poslaniku, pa njegova je hidžra ka Allahu i Poslaniku, a čija hidžra bude radi dunjalučke koristi ili žene da je oženi, pa njegova je hidžra za ono što je namjeravao."*²

Kaže Uzvišeni Allah o onome koji želi učiniti hidžru radi Allah i Poslanika, pa ga zadesi smrt:

"A onome ko napusti svoj rodni kraj čineći hidžru ka Allahu i Poslaniku Njegovom, pa ga stigne smrt, nagrada od Allaha njemu je sigurna. A Allah mnogo prašta i milostiv je."³

Nema sumnje da je nijet osnova za određenje djela, što vidimo iz hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejre od Poslanika ﷺ da je rekao:

*"Allah ne gleda u vaša tijela i imetak, ali gleda u vaša srca i vaša djela."*⁴

A Sehil ibn Hanif također od Resulullaha ﷺ prenosi da je rekao:

*"Ko bude od srca tražio pogibju na Allahovom putu od Allaha, Allah će mu dati stepen šehida pa makar umro na postelji."*⁵

Aiša, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika ﷺ da je rekao:

*"Nema ni jednog čovjeka koji ima običaj da noću klanja, a kojeg prevari san pa zaspe, da mu se ne upiše nagradu za njegov namaz kao što ga inače klanja. A njegov san bit će mu sadaka."*⁶

Ibn Abbasa, radijallahu anhu, prenosi od Resulullaha ﷺ da je Gospodara ﷻ, odredio: *"Allah je naredio dobra i loša djela a zatim to pojasnio, pa ko odluči da uradi dobro djelo ali ga ne uradi, upisat će mu Allah cijelo dobro djelo, a ako bude odlučio uraditi i uradi dobro djelo, Allah, a.w.dž., će mu upisati od deset dobrih djela pa sve do sedam stotina i više. A ako bude namjerio da uradi loše djelo a ne uradi ga, Allah će mu*

¹ Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajeti 2-3.

² Bilježe peterica.

³ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 100.

⁴ Muslim i Ibn Madže.

⁵ Bilježe peterica osim Buharije.

⁶ Ebu Davud i Nesai.

*upisati čitavo dobro djelo, a ako bude namjeri da uradi loše djelo i uradi ga, Allah će mu upisati jedno loše djelo.*¹

Nagrada je dakle prema nijetu i namjeri. Jedna ista stvar ispravnim nijetom bude ibadet, dok bez nijeta bude samo običaj. Naprimjer, boravak u mesdžidu može biti s nijetom itikafa² i nauke, i tada se smatra ibadetom, a ako bude sa namjerom spavanja i odmora onda je to samo običaj. Takođe kupanje, ako bude zbog šeri'atskog razloga, onda predstavlja ibadet, a ako bude sa namjerom da se očisti i opere, onda je to obično djelo. Čuvanjem ispravnog nijeta u svim poslovima običaj prelazi u ibadet, tako da hrana i piće, intimni odnosi i spavanje budu ibadet. Nijet je u ovom slučaju da se ojača tijelo radi ibadeta i slijeđenja Poslanikovog Sunneta ﷺ. Tako Newewi komentira hadis: *"...i intimni odnos nekoga od vas sa suprugom je (može biti) sadaka,*³ slijedećim riječima: "Ovaj hadis dokazuje da obična dozvoljena djela postaju pokornost Allahu radi iskrenog nijeta. Intimni odnos postaje ibadet ako se njime namjerilo zadovoljavanje svoje žene i ophođenje sa njom na lijep način, kako to Uzvišeni Allah naređuje. Ibadet je i ako se željelo dobiti dobrog sina, ili time spriječi sebe i svoju ženu da ne bi gledali u haram, ili razmišljali o haramu, i drugo što nosi dobre namjere."⁴ namjere."⁴ Dobar nijet ima velik uticaj na uspjeh u djelu, kaže Uzvišeni Allah:

"Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti."⁵

Poznati tabiin Sevri nam prenosi da je nijet jedan od puteva kojim se postiže znanje, pa kaže: "Podučavalo se nijetu kao što se podučava djelima." Istina i iskrenost u nijetu su jedan od uzroka u pobjedi nad neprijateljima, i u njima je uspjeh i na Dunjaluku i na Ahiretu. Na drugoj strani, ako nijet bude loš, čovjek time gubi dobro djelo i nagradu za njega. Njegova kazna ga čeka na Sudnjem danu, kako nas obavještava Resulullah ﷺ da će prvi oni kojima će se suditi biti borac, učenjak i onaj koji je dijelio sadaku i pomoć, ali ni jedan od njih nije imao nijet postizanja Allahova zadovoljstva i nagrade, nego su htjeli da ih ljudi hvale na Dunjaluku. Komentarijući hadis kojeg prenosi Muslim, Newewi kaže: "Resulullahove ﷺ riječi o mudžahidu, učenjaku i plemenitom, te o kazni i ulasku u Vatru jer su to radili u ime drugog a ne radi Allaha, dokazom su težine harama i kazne za djela koja se čine iz licemjerstva, da drugi vide. U isto vrijeme one podstiču na iskren nijet. Kaže Uzvišeni Allah:

"A naređeno im je samo Allaha obožavaju, da mu iskreno kao pravovjerni, vjeru ispovjedaju."

Hadis još ukazuje da se vrijednost džihada odnosi na onoga koji iskreno ide u džihad, radeći to iskreno radi Allaha. Isto tako i vrijednost uleme i onih koji troše na Allahovom putu vrijede samo za one koji to rade iskrena nijeta prema Allahu.⁶ U potpunoj iskrenosti čovjeku je spas i selamet na Dunjaluku i na Ahiretu. I ne samo to, nego je jedan od najvećih uzroka koji ga čuva da ne padne u grijeh. Kaže Uzvišeni Allah:

¹ Bilježe petorica osim Ebu Davuda.

² Itikaf je boravak u mesdžidu određeno vrijeme, najmanje jedan cijeli dan i uglavnom za ramazan, a tokom kojeg se nikako ne izlazi iz mesdžida osim radi nužne potrebe.

³ Bilježe autori Sunen.

⁴ *Sahih Muslim* sa šerhom od Newewija, tom 7, str. 92.

⁵ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 35.

⁶ Šerh od Newewija, tom 13, str. 50-51.

"Tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob."¹

Čuvanje svoje vjere

Od znakova iskenosti je čuvanje svoje vjere tako da mu bude draže da bude bačen u vatru nego da se vrati u kufr. I to je jedna od grana imana i znak vjerovanja, kao što je došlo u sahih hadisu. A Allah najbolje zna.

Zabrana pretvaranja (rija') i svojstava munafika

Rija' je činjenje nekog djela ibadeta kako bi se pokazalo pred ljudima a ne radi Allaha i predstavlja skriveni širk, jer je to traženje stepena kod ljudi a ne kod Allaha. Kaže Uzvišeni Allah:

"A teško onima koji, kad molitvu obavljaju, molitvu svoju kako treba ne izvršavaju, koji se samo pretvaraju i nikome ništa ni u naruč ne daju."²

Rija' je kada čovjek pokazuje svoja dobra djela ispred ljudi, a kada nema nikog onda radi suprotno tome. Kao onaj koji klanja ako će ga neko ili da ga neko vidi, ili uljepšava svoj namaz i odugovlači s njim, a ako bi bio sam radio bi suprotno. Ili čovjek koji udijeli novac samo zato da se njegovo ime spomene u novinama itd. Sva ova djela nisu potrebna Allahu jer namjere nisu iskrene u Allahovo ime. Prenosi Ebu Hurejre od Poslanika ﷺ slijedeći hadisi-kudsij:

*"Rekao je Uzvišeni Allah: Ja sam najzaslužniji da mi se ne pripisuje niko, ko bude uradio dobro djelo radi Mene, pa mi u njemu pripíše nekog drugog, ostavit ću i njega i njegov širk."*³

U hadisu kojeg prenosi Džundub stoji:

"Ko uradi neki djelo radi ugleda ili da se pokaže pred narodom, Allah će ga osramotiti na Sudnjem danu."

Ovaj hadis nam pokazuje da za djelo koje je urađeno radi ugleda i pretvaranja slijedi sramotna kazna na Ahiretu. U takvog će biti upereni prsti i bit će osramoćen ispred svih naroda na Sudnjem danu kako bi njegova kazna bila teža i žešća. Takvo pretvaranje je mali širk, zbog toga je Sunnet da se čovjek utječe Allahu da ga sačuva od širka, kako nas tome podučava Resulullah ﷺ:

"Allahu moj, ja Ti se utječem da Tebi pripišem nešto što znam, a molim Te da mi oprostiš ono što ne znam."

U dvije zbirke hadisa, *Sahihu džami'i-s-sagir* i njegovom nastavku *El-Fethu-l-kebir*, zabilježen je hadis u kojem Resulullah ﷺ kaže:

¹ Prijevod značenja sure Jusuf, ajet 24.

² Prijevod značenja sure El-Ma'un, ajeti 4-7.

³ Sahih Muslim.

"Širk je prisutan među vama i on je skriveniji od crnog mrava, a ja ću vas uputiti na nešto, ako ga budete radili odstranit će od vas, recite: Allahu moj utječem Ti se da me sačuvaš da Ti ne bih koga pripisao znajući, i oprosti mi ono što uradim ne znajući."

A Ibn Kesir navodi: "Dvoličnost je pokazivanje dobra, a skrivanje zla, i ima ga dvije vrste: dvoličnost u uvjerenju - da je čovjek u srcu nevjernik, ali ispred ljudi se pokazuje da je vjernik, i takav će zauvijek ostati u vatri; i dvoličnost u djelima - da čovjek radi djela prožeta licemjerstvom što spada u najveće grijeha." Munafici su oni koji se prikazuju sljedbenicima *la ilahe illalah muhammedun resulullah*, a u stvari su mnogobošci u srcu, poput mubtedie komunista, krivovjernika i drugih koji ne postupaju po Allahovim propisima i ne prihvataju ih. A Kur'ani-kerim nam je objasnio svojstva munafika kako bi ih se muslimani sačuvali.

Svojstvo munafika je bolest srca, kaže Allah:

"Njihova srca su bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava i njih čeka bolna patnja zato što lažu."¹

Pod rječju *mered* (bolest) misli se na sumnju, naki kažu na pretvaranje ili nevaljaštinu. A nagrada ili kazna je prema djelu. Kaže Allah:

"Na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno."²

Svojstvo munafika je i pravljenje nereda na Zemlji, kaže Uzvišeni Allah:

"Kad im se kaže: Ne remetite red na Zemlji!"- odgovaraju: "Mi samo red uspostavljamo!" Zar? A, uistinu, oni nered siju, ali ne opažaju."³

Nadalje, svojstvo munafika je potvora na vjernike i govor da su bezumni, kaže Uzvišeni Allah:

"Kad im se kaže: "Vjerujte kao što pravi ljudi vjeruju!"- oni odgovaraju: "Zar da vjerujemo u ono u što bezumni vjeruju?" A, uistinu, oni su bezumni, ali ne znaju."⁴

Njihovo svojstvo je i da se svađaju u sporovima, shodno vjerodostojnom hadisu:

"Tri su znaka munafika: kada govori laže, kada se zavjetuje prevari, a kada se prepire bestidno govori."

Prijateljivanje sa nevjernicima i iščekivanje da zlo snađe vjernike, kaže Uzvišeni:

"Bolnu patnju navijesti licemjerima koji prijateljuju s nevjernicima, a ne s vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu."⁵

Varanje i lijenost u ibadetu, kaže Uzvišeni Allah:

¹ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 10.

² Prijevod značenja sure El-Ahzab, ajet 32.

³ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 11-12.

⁴ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 13.

⁵ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajeti 138-139.

"Zaista licemjeri varaju Allaha, a On će njih prevariti. Kada ustaju da molitvu obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu."¹

Suđenje po tagutskom zakonu, odnosno po današnjim svjetovnim zakonima je svojstvo munafika, pa makar sebe smatrali pripadnicima islama, i takvi odbijaju suditi po Šeri'atu, kaže Allah:

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi, i u ono što je objavljeno prije tebe, pa ipak žele da im se pred tagutom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede. Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Alah objavljuje i Poslanik!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću."²

Usmjeravanje na zlo i zabranjivanje dobročinstva je svojstvo munafika, kaže Uzvišeni Allah:

"Licemjeri i licemjerke slični su jedni drugima: traže da se čine loša djela, a odvrćaju od dobrih, i ruke su im stisnute; zaboravljaju Allaha, pa je i On njih zaboravio. Licemjeri su zaista pravi nevjernici."³

Kaže Uzvišeni Allah:

"Ima ih koji su se obavezali Allahu; ako nam iz obilja svoga dadne, udjeljivat ćemo, zaista, milostinju i bit ćemo, doista, dobri. A kad im je On dao iz obilja Svoga, oni su u tome postali škrti i okrenuli se - a oni i onako glave okreću. I nadovezao im je On licemjerstvo u srcima njihovim sve do dana kada će pred Njega stati, zato što se onoga što su Allahu obećali ne pridržavaju i zato što stalno lažu."⁴

Iznalaženje mahana vjernicima i izrugivanje s njima je svojstvo munafika, zbog toga je Uzvišeni Allah naredio da se borimo protiv njih, pa kaže:

"O Vjerovijesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima. Njihovo prebivalište bit će Džehennem, a užasno je to boravište."⁵

Takođe kaže:

"Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj."⁶

Munafik u šeri'atskom značenju je onaj koji skriva nevjerstvo, a pokazuje da je vjernik, a književni termin za licemjera je zindik. Kaže Uzvišeni:

"Ima ljudi koji govore: "Vjerujemo u Allaha i u Onaj svijet; a oni nisu vjernici. Oni nastoje da prevare Allaha, i one koji vjeruju, a oni, i ne znajući, samo sebe varaju."¹

¹ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 142.

² Prijevod značenja sure En-Nisa, ajeti 60-61.

³ Prijevod značenja sure Et-Tevba, ajet 67.

⁴ Prijevod značenja sure Et-Tevba, ajeti 75-77.

⁵ Prijevod značenja sure Et-Tahrim, ajet 9.

⁶ Prijevod značenja sure El-Munafikun, ajet 4.

Imam Newewi u *Šerhu Muslima* navodi: "Onaj koji bude u vidljivoj suprotnosti sa islamom, a pokazuje da je pripadnik šehadeta, međutim nije srčano uvjeren u dini-islam, takav je munafik i nevjernik po mišljenju svih muslimana." Između ostalih svojstava licemjerstva u djelima Allahov Poslanik ﷺ spominje slijedeće:

*"Onaj kod koga se nađe četvero pravi je munafik, a onaj kod koga se nađe jedno od njih posjeduje jednu osobinu licemjerstva sve dok je ne ostavi; kada govori laže, kada obeća ne ispuni, kada se prepire pretjeruje u prepirci, a kada se obaveže iznevjeri."*¹

Ova su svojstva malo licemjerstvo i njihova prisutnost se može osjetiti danas u društvu kao posljedica raširenosti neznanja. A ashabi, ridvanullahi alejhim, plašili su se malog licemjerstva jer je on put prema velikom, da nas Allah sačuva od njega.

Radost zbog dobra djela a tuga zbog lošeg

Od znakova čistog imana i udaljenosti od nifaka je radost zbog učinjenog dobra, a tuga zbog lošeg, što vidimo iz hadisa kojeg prenosi Omer ibnul-Hattab od Resulullaha ﷺ:

*"Koga obraduje njegovo dobro djelo, a rastuži njegovo loše djelo on je vjernik."*²

A Allah najbolje zna.

Poštivanje Kur'ani-medžida

Kur'ani-kerim je putokaz svim muslimana, u svakom vremenu i u svakom mjestu. On je Knjiga propisa po kojima se treba vladati i mudžiza je našeg Poslanika ﷺ koja će trajati do Sudnjeg dana. Kur'an je izvor časti i ponosa zbog kojeg ćemo biti pitani, kaže Uzvišeni Allah:

"Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovarat ćete vi."⁴

Kur'an je pravi put kojeg treba da se drži svaki musliman u svom vjerovanju, ibadetu, ponašanju, odgoju... zbog toga se treba podučiti o njegovim općim postavkama koje su spas iz tmine i zalutalosti za cijelo čovječanstvo. Uputa je u njemu, kao što to potvrđuje Allah, za cijeli ljudski rod i sve što im je potrebno u vjerskom i dunjalučkom životu, kaže Uzvišeni Allah:

"Ovaj Kur'an vodi jedinom i ispravnom putu."⁵

¹ Prijevod značenja sure El-Begara, ajeti 8-9.

² Buhari i Muslim.

³ Ebu Davud.

⁴ Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, ajet 44.

⁵ Prijevod značenja sure El-Isra', ajet 9.

On pravi razliku između onih koji se drže pravog puta i onih koji su zalutali, i između sretnih i nesretnih. Njegova se uputa ne može dobiti niti steći osim s vjerovanjem i bogobojažnošću. Kaže Uzvišeni:

“Ova Knjiga, u koju nema sumnje, upustvo je svima onima koji se budu Allaha bojali.”¹

Takođe Uzvišeni o Kur'anu kaže:

“Uputa i radosna vijest onima koji vjeruju.”²

U drugom ajetu kaže:

“On (Kur'an) je objašnjenje svima ljudima i putokaz i pouka onima koji se Allaha boje.”³

Ovo su uslovi koje je postavio Uzvišeni Allah da promišljamo, razumijemo i shvatimo kur'anske upute, a nedostatak razumijevanja i shvatanja Kur'ana je u srcu nevjernika, a ne u Kur'anu. On je svjetlost i milost kojim se postiže svako dobro i sreća, jer on izvodi čovjeka iz tmine neznanja u svjetlost znanja, iz sumnje u čvrsto uvjerenje, iz zablude na Pravi put. Kaže Uzvišeni Allah:

“Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo, na put Silnog i Hvaljenog.”⁴

Takođe, kaže Uzvišeni Allah:

“A Mi ovima Knjigu objavljujemo, koju smo kako Mi znamo objasnili, da bude putokaz i milost ljudima koji budu vjerovali.”⁵

Kur'an je lijek za ono što je u prsima, on liječi sve bolesti srca, kako kaže Allah, azze ve dželle:

“Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima.”⁶

I u drugom ajetu:

“Već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg, i lijek za vaša srca.”⁷

O veličini i veličanstvenosti Kur'ana, sam Uzvišeni govori:

“Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo.”⁸

Resulullah ﷺ nas je obavijestio o vrijednostima učenja i podučavanja Kur'anu rekavši:

“Najvredniji je” a u drugoj predaji

¹ Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 2.

² Prijevod značenja sure En-Neml, ajet 2.

³ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 138.

⁴ Prijevod značenja sure Ibrahim, ajet 1.

⁵ Prijevod značenja sure El-Ea'raf, ajet 52.

⁶ Prijevod značenja sure El-Isra', ajet 82.

⁷ Prijevod značenja sure Junus, ajet 57.

⁸ Prijevod značenja sure El-Hašr, ajet 21.

"Najbolji je od vas onaj koji uči Kur'an i druge podučava."¹

A rekao je takođe:

"Nema zavidnosti (nije nam dozvoljeno zavidjeti) osim dvojici - čovjeku kome je Allah dao ovu Knjigu pa je uči (i podučava) noću i danju, i čovjeku kome je Allah dao imetak i on ga dijeli (na Allahovom putu) noću i danju."²

Kako veličati i poštivati Kur'an

Dužnost je vjerniku veličati i poštivati Kur'an jer ga Onaj koji ga je objavio opisuje veličanstvenim:

"Mi smo ti objavili sedam ajeta koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo."³

Ulema je utvrdjela broj sura i ajeta, i vrijeme koliko je trajala Objava. Broj sura u mushafu je 114, džuz'eva je trideset, jedan džuz ima dva hizba, pa je hizbova šezdeset, hizb ima četiri ruba'a (četvrtine) pa je broj ruba'a dvijesto i četrdeset. Broj ajeta je 6236, od toga mekkanskih 4475 i medinskih 1761. Početak objave je u noći sedamnaestog ramazana, u Mekki je trajala dvanaest godina pet mjeseci i trinaest dana, a u Medini devet godina, devet mjeseci i devet dana. Prvi ajeti koji su objavljeni su iz sure Qalem -

"Uči u ime Gospodara tvoga..."

a posljednji

"Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera..."

Objava se završila neposredno pred preseljenje Resulullahovo ﷺ na Onaj svijet.

Veličanje Kur'ana se čini na načine s kojima su nas upoznali Kur'an i Sunnet:

Čišćenje radi čitanja, pravilno učenje i poštujući odnos prema Kur'anu, što vidimo iz Allahovih riječi:

"Dodirnuti ga smiju, samo oni koji su čisti."⁴

I hadis u kojem se kaže:

"Ne može dohvatiti Kur'an osim onaj koji je čist."

A u drugom ajetu stoji:

"I uči Kur'an propisno."⁵

I ajet:

¹ Buharij.

² Buharij i Muslim

³ Prijevod značenja sure E-Hidžr, ajet 87.

⁴ Prijevod značenja sure El-Vaqi'a, ajet 79.

⁵ Prijevod značenja sure El-Muzzemmil, ajet 4.

"I naređeno mi je da budem poslušan i da Kur'an učim."¹

I ajet:

"Zato učite iz njega ono što vam je lahko."²

U poštivanje Kur'ana spada i čišćenje usta sa e'uzom³, kaže Uzvišeni Allah:

"Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog."⁴

Poštivanje je i obaveza pažljivog slušanja učenja Kur'ana, kaže Uzvišeni:

"A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani."⁵

Inače je sunnet pri učenju okrenuti se prema kibli i učiti sa strahopoštovanjem;

Podučavanje Kura'nu spada u njegovo veličanje, podučavanje njegovim propisima, sadržajem, pravilnom učenju i pamćenju napamet. O tome da je Kur'an Allahov govor i svjetlost koja je objavljena Muhammedu ﷺ i da je on vječna mudžiza islama, i Allahov pravi put, Uzvišeni Allah:

"O Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga, - ako ne učiniš, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu."⁶

Takođe kaže Allah, subhanehu ve te'ala:

"Reci: Ovo je put moj, ja pozivam Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi."⁷

U drugom ajetu kaže Uzvišeni:

"A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem."⁸

Učenje zakonskih granica i presuda koje je postavio, te propisa, halala i harama. Inače, navedeno se smatra osnovom učenja Kur'ana i putom izlaska iz tmina neznanja u svjetlost znanja i spoznaje. Učenje Kur'ana podrazumijeva shvatanje njegovih presuda u halalu i haramu i shvatanje svih propisa koje nam Uzvišeni naređuje ili zabranjuje. Kaže Allah, ﷻ:

"A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, da bi oni razmislili."⁹

Poštivanje i uvažavanje nosioca i hafiza Kur'ana koji rade po njemu je poštivanje i veličanje samog Kur'ana jer ga oni sami veličaju, podučavaju njemu i šire ga među narodom štampanjem mnogobrojnih primjeraka i saradnjom sa ustanovama koje ga dijele.

¹ Prijevod značenja sure En-Neml, ajeti 91-92.

² Prijevod značenja sure El-Muzzemmil, ajet 20.

³ Proučiti: e'uzu billahi mine-š-šejtani-r-radžim.

⁴ Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 98.

⁵ Prijevod značenja sure El-E'araf, ajet 204.

⁶ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 67.

⁷ Prijevod značenja sure Jusuf, ajet 108.

⁸ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 19.

⁹ Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 44.

Razumijevanje njegovih ajeta prilikom učenja je poštivanje Allahove knjige, a to se može ostvariti samo razmišljanjem o značenjima, namjerama i uputama koje ajeti nose. Bereket uzvišenog Kur'ana je u njegovom značenju, shvatanju, razumijevanju, pamćenju i radu po njegovim propisima. Kaže Uzvišeni Allah:

"Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili."¹

Tedebbur je istraživanje značenja i promišljanje ajeta s namjerom da saznamo njegove naredbe i zabrane, a *tefsir* je tumačenje ajeta. Najbolji je tefsir kada kur'anske ajete tumačimo jedne pomoću drugih, zatim tumačenje Sunnetom i djelima i tumačenjima ashaba. U tefsir spada i analiza ajeta i istraživanje značenja kroz lingvistiku i tradicionalnu arapsku poeziju. Prve generacije vjernika (selefu salih) pamtali su Kur'an, razumijevajući ga i radeći po njemu. Nisu odvajali ništa od ovo troje - pamćenje, razumijevanje i rad. Zabilježio je Muslim od Mesruka slijedeće: "Proučio nam je Abdullah suru, a zatim nam pričao o njoj i tumačio je cijeli dan." A od Ebu Abdur-Rahmana da je rekao:

"Pričali su nam oni koji su nas podučavali, da su se oni učili od Resulullaha ﷺ pa kada bi naučili deset ajeta ne bi ih prelazili dok ne shvate šta se njima naređuje i traži da se radi. Učili su i radili u isti čas."

O načinu na koji su promišljali i podučavali se ashabi priča nam Ibn Mes'ud, radijallahu anhu:

"Niko od nas, kad bi naučio deset ajeta, ne bi prelazio na druge dok ne bi shvatio njihovo značenje."

A Ibn Abbas, radijallahu anhu:

"Onaj koji uči Kur'an a ne razjašnjava njegovo značenje je poput beduina koji naklapa poeziju."

Ashabi su bili Kur'an koji ide zemljom, u sebi su nosili njegovu kulturu i ponašanje, a svemu tome ih je podučio Resulullah ﷺ. Kada je Aiša, radijallahu anhu, bila upitana za Resulullahovo ponašanje, odgovorila je :

"Njegovo je ponašanje bilo Kur'an."

Kaže Hasan el-Basri: "Vallahi, nije ga razumio onaj ko ga je samo formalno zapamtio, a izostavlja njegove propise. Takav kaže da je naučio cijeli Kur'an, ali se to ne vidi ni u njegovom ponašanju ni u djelima." A Allah najbolje zna.

Važnost rada i presuđivanja po Kur'anu i opomena onima koji ga ignoriraju

O važnosti rada po Kur'anu govori nam Resulullah ﷺ u hadisu kojeg bilježi imam Muslim od Omera, radijallahu anhu:

"Allah uzdiže narode ovom Knjigom, a unizuje druge";

a to znači da uzdiže one koji ga istinski proučavaju da bi shvatili njegove propise, naredbe i zabrane, i kako bi radili po tome. Dakle, takvi žele saznati ono što se želi reći bilo od dužnosti ili pohvalnih djela kako bi ih izvršavali i objašnjavali drugima njegovu vrijednost,

¹ Prijevod značenja sure Sad, ajet 29.

zbog toga su oni na najvećem stepenu. A one koje Allah unizuje Kur'anom su oni koji se ne okoriste njegovim učenjem, ne rade po onom što je naređeno u njemu niti se čuvaju onoga što je zabranjeno. Zato će Kur'an biti svjedok protiv njih. Iz ovog se razumije da onaj koji učini Kur'an svojom vodiljom on ga vodi u Džennet, a onog koji ga ostavi iza sebe odvede ga u Vatru, da nas Allah sačuva nje. U pridržavanju za Kur'an je spas za Ummet i spas od zablude i propasti. Kaže Poslanik ﷺ:

*"Radujte se, zaista je jedan kraj Kur'ana u Allahovoj ruci, a drugi u vašim rukama; držite ga se pa sa njim nećete nikada propasti niti zalutati."*¹

Neki je čovjek rekao Abdullahu ibn Mes'udu, radijallahu anhu, "Posavjetuj me", pa mu je uzvratio:

"Kada čuješ da Allah kaže "O vjernici", dobro poslušaj je li dobro koje naređuje ili zlo koje zabranjuje." Uistinu je ovaj Kur'an opomena i slava ovom Ummetu i čast iznad koje nema časti. Kaže Uzvišeni Allah:

"Mi vam Knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša, pa zašto se ne opametite?"²

Kaže Ibn Abbas da *zikrukum* (slava vaša) znači čast vaša. Činjenica da je on objavljen na arapskom jeziku je čast, i ako se bude radilo po njemu i ako se dostavi drugim narodima to je još jedna čast. Pogledajmo, Kur'an je objavljen Resulullahu ﷺ koji je porijeklom arap i s njim se uzdigla slava i čast ovog Ummeta. Zbog toga se ovaj Ummet treba odgajati na kur'anskoj platformi i principima, kako pojedinci, tako porodice, društvo i države. Mi trebamo našu djecu odgajati u duhu Kur'ana, podučavajući ih Kur'anu i razumijevanju njegovog značenja, a Kur'an će se zauzimati za nas na Sudnjem danu. Ummet Muhammeda ﷺ je ovim Kur'anom postao vodilja ljudskom rodu i prvak je među svim narodima, i tako je sve dok se čuva slava ovog Kur'ana, radeći po njegovim naređenjima, kloneći se njegovih zabrana i sudeći po njemu. Kur'an objedinjuje znanje i iman, kako kaže Uzvišeni Allah:

"I tako Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti iman, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo."³

Kaže Allah u drugom ajetu:

"I ne žuri s čitanjem Kur'ana prije nego što ti se objavljivanje njegovo ne završi, i reci: Gospodaru moj, ti znanje moje proširi."⁴

I kad se uvukla slabost u tijelo islamskog Ummet - upravo kada je Ummet napustio njegove propise i zamijenio ih zapadnim zakonima, promijenivši tako program života kojeg im je Allah zacrtao. Kaže Uzvišeni Allah:

"I doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od Puta Njegova; eto, to vam On naređuje da bi ste se grijeha klonili."⁵

¹ Izabrao ga je Taberani u *Kebiru* a Albani ga ocijenio vjerodostojnim.

² Prijevod značenja sure El-Enbija', ajet 10.

³ Prijevod značenja sure Eš-Šura, ajet 52.

⁴ Prijevod značenja sure Ta'ha, ajet 114.

⁵ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 153.

Uzvišeni Allah prijeti Vatrom svima onima koji okreću leđa istini, bili pojedinci ili grupacije:

"A onima koji ne vjeruju u njega Vatra će prebivalište biti."¹

Mufesiri su protumačili da se ovaj ajet odnosi na sve kafire. Kaže Allah u drugom ajetu:

"I vi ćete uskoro saznati njegovu poruku"²

- tj. na Sudnjem danu. Kaže Hasan: "Sine Ademov, na smrtnom času tebi će doći zaista, istinita vjest, u koju ćeš se sam uvjeriti." Ibnu-l-Kajjim navodi slijedeće: "Postoji više vrsta zapostavljanja Kur'ana: jedna od njih je zapostavljanje njegovog slušanja, razumjevanja i vjerovanja u njega. Drugo je zapostavljanje rada po njemu i ne čuvanje halala i harama, pa makar ga učili i vjerovali u njega. Treće je zapostavljanje njegovih propisa i suđenja prema njegovim zakonima, u temeljima vjere i u njenim granama, i mišljenje da on ne doprinosi ubjeđenju. Četvrto je zapostavljanje razmišljanja i shvatanja onoga što nam želi reći Onaj koji nam je objavio ove ajete. Peto je zapostavljanje Kur'ana ne liječenja srčanih bolesti njime i traženje lijeka od nečeg drugog.

Opći propisi

Opći propisi vezani za Kur'an su slijedeći:

Sva ulema se slaže u obaveznosti poštivanja Kur'ana, i branjenja od onih koji mu spotiču navodne mahane, i od onih koji se ismijavaju sa njim, makar jednom ajetu ili harfu. A ko namjerno to radi, nijekao ili ismijavao ili obezvrijeđivao Kur'an po mišljenje sve uleme on time postaje kafir;

Pamćenje Kur'ani-kerima je fard-kifaje, po njemu treba suditi, a znanje o njegovim propisima posebno je obavezno za sudije i muftije, a svaki musliman treba naučiti toliko da može obavljati namaz;

U *Šerhu Muslim* stoji da je Kur'an utvrđen *tewaturom* - prenošenjem grupe od grupe prenosilaca tako da je isključena eventualna griješka ili netačnost. Konzensus uleme je u tome da je mushaf koji je sačuvao Osman ibn Affana, radijallahu anhu, *mutewatirom* ustanovljen, i da je redoslijed svake sure u Kur'anu, kako je to do danas sačuvano, ustanovljen od Allaha, subhanehu ve te'ala;

Konzensus je u tome da se ne može pisati rukopisom Kur'ana osim Kur'an i da je doslovni prijevod Kur'ana samo prijevod značenja, da je učenje iz Kur'ana bolje od učenja ne gledajući u njega, i da nije dozvoljena zakletva njime³. A Allah najbolje zna.

¹ Prijevod značenja sure Hud, ajet 17.

² Prijevod značenja sure Sad, ajet 88.

³ Po nekoj ulemi dozvoljeno je zaklinjati se Kur'anom jer je dozvoljeno isključivo zaklinjanje Allahom i Njegovim lijepim svojstvima i imenima, a Kur'an je Njegovo svojstvo govora. (Op. p.)

Ljubav prema Vjerovijesniku ﷺ , poštovanje i izvršavanje njegovih prava

Najveći poklon i milost od Allaha vjernicima je Resulullah ﷺ Kaže Uzvišeni:

"Allah je vjernike milošću svojom obasuo kad im je jednog između njih kao poslanika poslao, da im riječi Njegove kazuje, da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti podučí, jer su prije bili u očitój zabludi."¹

Poslanikovim ﷺ trdom u poduci i odgoju ovog Ummeta, Ummet se digao iz najnižeg nivoa do počasnog mjesta, iz primitivizma i neznanja u odabranike i svjetlo znanja, iz zavedenosti na pravi put, i iz zablude u uputu. Poslanik ﷺ je poklonjena milost i svjetlo koja nam osvjetljuje put, blag i milostiv prema vjernicima. O njemu kazuje Allah:

"Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da Pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv."²

Takođe kaže:

"A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali."³

Njega je Allah učinio uzrokom upute čovječanstvu, putokazom dobra, i uzrokom nagrade u Džennetu i svakog dobra u vjeri i životu. Kaže Vjerovijesnik ﷺ o sebi:

*"Ja sam zaista milost koja vam je poklonjena."*⁴

Zbog toga je Uzvišeni Allah učinio dužnošću slijeđenje i poštivanje Poslanika ﷺ u svim stvarima.

Poslanikova ﷺ prava

Poslanikovo ﷺ pravo u odnosu na nas jeste da mu posvećujemo ljubav odmah nakon ljubavi prema Allahu, ljubav koja je preča i iznad svih drugih. Dokaz za ovo nalazimo u hadisu kojeg prenosi Enes, zabilježenog u oba *Sahiha*:

"Kod koga se nađu ovo troje osjetit će slast imana: da mu Allah i Njegov Poslanik budu draži od svega ostalog, da voli čovjeka samo radi Allaha, i da mrzi da se vrati u kufr, nakon što ga je Allah spasio njega, kao što bi mrzio da bude bačen u vatru."

A u drugom hadisu Poslanik ﷺ kaže:

"Neće biti vjernik niko od vas dok mu ja ne budem draži od njegovih roditelja, djece i svih ljudi."

Hadis je takođe zabilježen u oba *Sahiha*.

¹ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 164.

² Prijevod značenja sure Et-Tevba, ajet 128.

³ Prijevod značenja sure El-Enbija', ajet 107.

⁴ Prenosi Bejhaki u *Šu'abi-l-iman*, a Hakim kaže da je sahih, što potvrđuje Zehebi.

Poslanikovo ﷺ pravo kod nas je da ga na najljepši način poštivamo jer je Uzvišeni Allah učinio obaveznim da ga podržavamo i pomažemo, da utišavamo glas u njegovom prisustvu i da prihvatamo ono što nam kazuje, kaže Uzvišeni Allah:

"Zato će oni koji u njega budu vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili - postići ono što budu željeli."¹

A riječ *ta'zir* (podrška) u ajetu znači *ta'zim* - najveće štovanje.

Poslanikovo ﷺ je pravo da donosimo salavat i selam na njega kada god se spomene njegovo ime. Kaže Uzvišeni Allah:

"Alah i meleki Njegovi blagosiljaju Vjerovijesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljte mu pozdrav."²

Kaže Resulullahi ﷺ:

*"Ko na mene donese salavat Allah će na njega donijeti deset."*³

U govoru o Resulullahu ﷺ je veliki berićet, poznati učenjak Ibnu-l-Kajjim navodi više od četrdeset koristi koje se stižu donošenjem salavata i selama na Muhammeda ﷺ.

Od prava prema Resulullahu ﷺ je i slijeđenje njegovog Sunneta u govoru i djelima, i općenito uzimanje njega uzorom u svom životu, kaže Uzvišeni Allah:

"Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor."⁴

Ibn Kesir ovako tumači ovaj ajet: "Ovaj ajeti-kerim je osnova u slijeđenju Resulullaha ﷺ riječima, djelom i u svim životnim situacijama." A najvidljiviji dokaz ljubavi prema njemu jeste slijeđenje onoga s čim je došao od Njegova Gospodara, kaže Uzvišeni Allah:

"Reci: ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti - a Allah prašta i samilostan je."⁵

Zbog toga nema sumnje da onaj koji voli Muhammeda ﷺ treba to dokazati, a dokaz za to je ispunjavanje onoga što je naredio i ostavljanje onog što je zabranio.

Poslanikovo ﷺ pravo kod nas je poslušnost što vidimo iz slijedećeg hadisa:

*"Sav moj Ummet ući će u Džennet osim onih koji odbiju." Bi upitan: "A ko su ti koji će odbiti?" Pa je odgovorio: "Ko bude meni poslušan, ući će u Džennet, a ko me ne posluša, on je taj koji je odbio."*⁶

A Uzvišeni kaže:

"Reci: Pokoravajte se Allahu i Poslaniku! A ako oni glave okrenu - pa Allah, zaista, ne voli nevjernike."¹

¹ Prijevod značenja sure El-Ea'raf, ajet 157.

² Prijevod značenja sure El-Ahzab, ajet 56.

³ Ahmed.

⁴ Prijevod značenja sure El-Ahzab, ajet 21.

⁵ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 31.

⁶ Buharij.

U *Sahihu* se prenosi od čuvenog ashaba Enesa, radijallahu anhu, da je došao čovjek Poslaniku ﷺ i rekao:

"O Resulullahu, kada će nastupiti Sudnji dan?" Pa mu je odgovorio: "A šta si za njegov pripremio?" Ovaj reče: "Vallahi, nisam za njegov pripremio ni puno posta ni sadake, osim što sam ja čovjek koji voli Allaha i Njegova Poslanika." "Ti si sa onima koje voliš!" - odvrati mu Resulullah ﷺ

Od Poslanikovih ﷺ prava kod nas je želja da se upozna i shvati Šeri'at sa kojim je došao putem Kur'ana i Sunneta. Kaže Uzvišeni Allah:

"A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili."²

Njegovi hadisi su sakupljeni i ocjenjeni od strane pouzdanih prenosilaca, a potom su zapisani u zbirke *sahihe* i *sunene* poput Buharijevog *Sahiha*, Muslimovog *Sahiha*, *Sunena* Ebu Davuda, Tirmizija, Nesaia, Ibn Madžea, te *Musneda* i *Dževami'a*. Prvaci četiri mezheba Ebu Hanife, Ahmed, Šafija i Malik su ustvari učitelji koji su tumačili i razumijevali hadise. I svi su na istini, inšaallah.

Od prava Resulullaha ﷺ kod nas je suđenje po njegovom Šeri'atu, kaže Uzvišeni Allah:

"I tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate, i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete, i dok se sasvim ne pokore."³

A u drugom ajetu kaže:

"O vjernici, ne odlučujte se ni na što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova,"⁴

tj. nemojte govoriti suprotno Kur'anu i Sunnetu. Kaže Allah ﷻ:

"Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svom nahođenju postupe. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne posluša taj je sigurno skrenuo s Pravog puta."⁵

Od Resulullahovih prava kod nas je iskrenost prema njemu, a to se ostvaruje kroz potvrdu njegovog poslanstva, vjerovanje u njega i njegovu poslanicu. Kaže imam Newewi u svom djelu gdje pojašnjava hadise koje bilježi Muslim u svojoj zbirci: "Iskrenost prema Poslaniku ﷺ je potvrda njegova poslanstva i vjerovanje u sve što mu je Allah dostavio, poslušnost njemu i u naredbama i zabranama, pomaganje njega kad je bio živ i poslije preseljenja, borba protiv njegovih neprijatelja, druženje sa onima koji ga vole, poštivanje njegovih prava, uzimanje njega za uzor, oživljavanje njegovog Sunnet i širenje njegove da'we i njegovog Šeri'ata. Pozivati i biti pristojan kad se (uči) izučava njegov šeriat.

¹ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 32.

² Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 44.

³ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 65.

⁴ Prijevod značenja sure El-Hudžurat, ajet 1.

⁵ Prijevod značenja sure El-Ahzab, ajet 36.

Iskrenost prema njemu je i pažnja da ne bismo nešto pogrešno prenijeli u da'wi, poštivanje onih koji se bave proučavanjem njegovog Sunneta, ponašanje prema njegovim uputama u moralu, ljubav prema njegovoj porodici i ashabima i udaljavanje od onoga koji unosi novotarije u njegov Sunnet i koji vrijeđa njegove ashabe i slično tome." (završen citat) A Ibn Kesir navodi slijedeće: "Resulullah ﷺ je najveličanstveniji vođa kojeg je obaveza slušati, on je prvak svih poslanika i njihov imam u noći isra'a (lejletu-l-isra') u Bejtu-l-Makdisu i on ima najveće zauzimanje i počasno mjesto, neka je na njega salavat i selam."¹

Ibadet se ne čini Poslaniku

Nije poštovanje Resulullaha ﷺ upućivanje dove njemu, traženje posredništva kod njegovog mezara, ili traženje pomoći od njega, zakletva njime ili njegovim životom, jer sve su to vrste ibadeta koje se ne smiju činiti nikom osim Allahu, 'azze ve dželle. Ali je slijeđenje i pridržavanje njegovog Sunneta istinsko i pravo poštivanje. Inače, sam Resulullah ﷺ bi se rasrdio kada bi ga neko u govoru izravnao sa Allahom, ﷻ Tako se naljutio na jednog beduina koji mu je rekao "ono što Allah i ti želiš", pa je rekao:

*"Nemojte me dizati na visoko mjesto kao što su učinili kršćani sa sinom Merjeminom, ja sam samo rob, pa recite Allahov rob i Poslanik."*²

Zbog toga nije dozvoljeno oslanjati se na njega ili ga zvati u pomoć ili tražiti usluge od njega, ili ga uzdizati na visoko mjesto i izravnavati sa Allahom u bilo kojem ibadetu - pravo na ibadet ima isključivo Allah. Takođe nije propisano pravljenje mevluda radi njega ili povodom njegovog rođenja, niti povodom hidžretske godine, jer svi ovi običaji nisu bili za vrijeme Resulullaha ﷺ niti njegovih ashaba, niti u vrijeme najboljih njegovih sljedbenika u posljednjim stoljećima. Resulullah ﷺ nije naredio da uzimamo za praznik njegov dan rođenja, jer bi time bili slični kršćanima, a ibadat nema niko pravo naređivati niti uvoditi u običaj, pored onog što je Allah naredio i propisao i Njegov Poslanik ﷺ. U svakom slučaju čovjek ne može biti upućen osim u pokornosti Resulullahu ﷺ i pridržavanjem onoga s čim je došao. Kaže Uzvišeni Allah:

"Reci: Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku! A ako ne htjednete, on je dužan da radi ono što se njemu naređuje, a vi ste dužni da radite ono što se vama naređuje, pa ako mu budete poslušni, bit ćete na Pravom putu."³

Kaže Ibn Tejmije: "Uzvišeni Allah je u Kur'anu objasnio prava Resulullaha ﷺ ﷺ, kao što su poslušnost i ljubav prema njemu, pomaganje i podržavanje njega, poštovanje i uzimanje njega za sudiju u sporovima i zadovoljstvo njegovom presudom. Isto tako biti odan njemu i slijediti ga je njegovo pravo kod nas, donošenje salavata i selama na njega, davanje prednosti njemu nad sobom, porodicom i imetkom, i rješavanje svih sporova po njegovim

¹ Šerh Muslim, tom 2, str. 38.

² Buharij i Muslim.

³ Prijevod značenja sure En-Nur, ajet 54.

propisima..."¹ Uzvišeni Allah u Kur'anu, upozoravajući one koji rade suprotno Poslanikovo naredbi, kaže:

"Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe."²

Ibn Kesir to ovako tumači: "A njegova naredba je njegov Put i njegov Sunnet i propisi, tako da trebamo vagati naše riječi i djela prema njegovim riječima i djelima, ono što se poklapa s tim; prihvaćamo, a riječi i djela koja su suprotna tome odbacuju se onome ko ih je rekao, bez obzira ko to bio." Uzvišeni Allah je spomenuo u Kur'anu poslušnost prema Resulullahu ﷺ na više od trideset mjesta. Kaže Allah, ﷻ:

"O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraže da činite ono što će vas oživjeti."³

¹ *El-Fetawa*, tom 1, str. 68.

² Prijevod značenja sure En-Nur, ajet 63.

³ Prijevod značenja sure El-Enfal, ajet 34.

PRIDRŽAVANJE ONOGA NA ČEMU JE DŽEMA'AT

Dužnost čvrstog pridržavanja Kur'ana i Sunneta

Islam teži ka osnivanju islamskog društva koje će se čvrsto pridržavati Kur'ana i Sunneta. U cilju poziva u jedinsto Ummeta mnoštvo ajeta i hadisa upozoravaju na njegovo razilaženje, slijeđenje smutnji i raznih ideologija koje pozivaju na okretanje od ove vjere i zamjenu šeri'atskih propisa ljudskim zakonima, te suđenju po nekom drugom zakonu a ne po Šeri'atu. Dokaz za ovo su nam riječi Uzvišenog Allaha:

"Svi se čvrsto Allahova užeta držite, i nikako se ne razjedinjujte."¹

I Allahove riječi:

"A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se u vjerovanju uvijek razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje."²

Takođe, dokaz za ovo su Allahove riječi:

"Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na Pravom putu."³

I riječi Uzvišenog Allaha:

"I doista, ovo je pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova."⁴

Ibn Kesir u tefsiru ovog ajeta navodi slijedeće: "Ali ibn Ebi Talha prenosi od Ibn Abbasa o tefsiru ovog ajeta, da je Uzvišeni Allah naredio vjernicima da budu sa džema'atom, a zabranio im je razilaženje i razjedinjavanje, i obavijestio ih je da su prijašnji narodi uništeni jer su se razilazili i prepirali u vjeri. Slično ovome rekao je i Mudžahid i ostali." Pridržavanje džema'ata je poput pancira koji čuva od smutnji i zablude, a u isto vrijeme je preteča znanju i vjerovanju. Izvor smutnje je precizno opisan u hadisu koji Huzejfe prenosi od Resulullaha, kada ga je upitao o hajru i o zlu, pa je nakon što mu je odgovorio o zlu upitao:

"Šta ga je prouzročilo?" - a Resulullah je odgovorio: "Ljudi koji pozivaju u uputu koja nije moja uputa, prepoznat ćeš ih i poricat im." Potom sam ga - prenosi Huzejfe - ponovo upitao: "Da li će nakon toga dobra biti zla?" - a Resulullah odgovori: "Hoće, oni koji će pozivati na vratima Džehennema, pa ko im se odazove ubacit će ga u njeg." "O Resulullahu, opiši nam ih." - rekao sam, a Poslanik će: "Oni su od našeg roda i pričaju našim jezicima." Rekao sam - nastavi Huzejfe: "Šta mi naređuješ ako me to zadesi?" Poslanik ﷺ odgovori: "Drži se džema'ata muslimana i njihovog vođe." "A ako ne budu

¹ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 103.

² Prijevod značenja sure Hud, ajeti 118-119.

³ Prijevod značenja sure Ez-Zuhruf, ajet 43.

⁴ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 153.

imali džema'ata niti vođe?" - upitao sam, a Poslanik reče: "Odvoj se od svih skupina pa makar se zubima držao za stablo drveta dok te ne zatekne smrt u tom stanju."¹

Razumije se iz hadisa da su ti ljudi oni koji pozivaju na uputu koja nije uputa Poslanikova ﷺ, izводеći muslimane iz islama, tj. one koji ih budu slijedili. Oni su misionari koji pozivaju u vatru, naše su krvi i govore našim jezikom, tj. arapi su. Ovo je jedna od skrivenih stvari o kojima nas je obavijestio Allahov Poslanik ﷺ i ona se već dogodila. Takođe se iz hadisa zaključuje da je dužnost slijeđenja hajra nakon njegove spoznaje, a i udaljavanje od zla, kao i obaveznost udaljavanje raznih vrsta stranaka, pravaca i svega što vodi na krivi put. Zbog toga se vjernik treba vezati za Ummet koji izvršava Allahove propise, da ne bi pao u ono što Uzvišeni Allah zabranjuje, a to vidimo u hadisu koji od Poslanika ﷺ prenosi Ebu Hurejre, r.a:

"Ko izađe iz poslušnosti i napusti džemat muslimana a potom umre, umro je džahilijetskom smrću."²

Tj. ko ne bude zadovoljan sa onim na čemu su muslimani u njihovom čvrstom jedinstvu sudeći po Šeri'atu, onda je on pristrasan i nasilnik. Prenosi Arfedž ibn Šurejh el-Džuhejni slijedeći hadis:

"Nakon mene pojavljivat će se smutnje s vremena na vrijeme, pa ako vidite nekoga da rastavlja Ummet Muhammeda, a on jedinstven, ubijte ga bez obzira ko on bio."³

A osnove razilaženja pojašnjene su u slijedećim riječima Resulullaha ﷺ:

"Ko uvede u našu vjeru nešto što nije od nje, to mu se odbacuje."⁴

Tj. vraća mu se kao odbijeno i neprihvaćeno. U to spada pretjerivanje u vjeri, cjepidlačenje i dodavanje, kao i ostavljanje Poslanikovog ﷺ Sunneta. Veliki muhaddis hafiz Ibn Hadžer je ovako komentirao citirani hadis: "Ovaj hadis je rijedak, jedan je od temelja islama, i od samih njegovih osnova." A imam Newewi kaže slijedeće: "Ovaj hadis obavezno je naučiti i primjenjivati u poništavanju svega što ne pripada vjeri, i ukazivati na dokaz koji hadis nosi."

Pojava smutnje i upozorenje na nju

Između predaja koje govore o smutnjama i upozorenjima da ne padnemo u njih je i hadis koji prenosi Ebu Hurejre, r.a da je Resulullah ﷺ rekao:

"Vrijeme će ubrzano prolaziti, znanje će biti povučeno, biće škrtosti, pojavit će se smutnja, a raširit će se herdž." Ashabi rekoše: "O Allahov Poslaniče, a šta je to (herdž)?" Poslanik ﷺ odgovori: "Ubijanje, ubijanje..."⁵

¹ Buharija.

² Sahih Muslim.

³ Sahih Muslim.

⁴ Buharij i Muslim.

⁵ Bilježe četverica.

Isti ravija prenosi drugi hadis u kojem Resulullah ﷺ kaže:

*"Bit će smutnje, pa onaj koji sijedi u njoj bit će bolji od onog koji stoji, a onaj koji stoji u njoj bit će bolji od onog koji hoda, a onaj koji hoda u njoj, bolji od onog koji trči. Onaj ko je bude tražio naći će je, a ko nađe neko sklonište ili zaštitu, nek se zaštiti od nje."*¹

A sklonište ili zaštita (*el-meldže'u* i *el-mu'azu*) je tvrđava gdje će se skrivati da se ne upadne u smutnju. Uzvišeni Allah obasuo je Svojom milošću ovaj Ummet kada ga je uputio na pravi put i učinio da bude pravedna zajednica i da se drži džema'ata, tj. da se drži svojih učenjaka i uleme. Imam Buharija je cijelom poglavlju dao veliki naslov: *"I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu"*² i Resulullahova naredba da se držimo džema'ata, tj. učenjaka koji se pridržavaju Kur'ana i Sunneta. Učenjak otkriva istinu kada nastanu smutnje i neredi i objašnjava ljudima njihovu vjeru kada se udalje od nje. Neredi su izvori svakog zla, i neke od njih čine i šire zavidnici i smutljivci, među kojima je kvarenje ahlaka i ubacivanje i širenje bezbožničke ideologije, pozivanje žena u nemoral, otkrivanje i raskalašenost, takođe nesuđenje prema Šeri'atu i činjenje velikih grijeha, te propuštanje farzova, ostavljanje šeri'atskih kazni i naredbi. Takođe smutnja i nered je okretanje dunjaluku tako da se prihvataju poroci i udovoljava prohtjevima, i sve je to uzrokom ulaska u Vatru i kušanju ahiretske kazne. Kaže Uzvišeni Allah:

"I izbjegavajte ono što će dovesti do smutnje koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi, i znajte da Allah strašno kažnjava."³

Od nereda i smutnje čuva se iskrenošću, dobrim djelima, naređivanjem dobra i zabranjivanjem zla, sljedenjem Resulullahovog ﷺ sunneta i ne suprostavljanje njegovim naredbama. Kaže Uzvišeni Allah:

"Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe."⁴

A njegovo naređenje je njegov Šeri'at tj. propisi koje je dobio od Allaha, objasnio ih ljudima i pozivao na njihovo izvršenje. Kaže Allah, azze ve dželle:

"I ne budite od onih koji Mu druge smatraju ravnim, od onih koji su vjeru svoju razbili i u stranke se podijelili; svaka strana zadovoljna onim što ispovjeda."⁵

Ibn Kesir navodi u vezi ajeta: "tj. ne budite od mušrika koji su vjeru svoju rasparčali i u stranke se podijelili, tj. izmijenili vjeru i vjerovali su u dio vjere, a u drugi dio nisu. Tako su se razdvojili u stranke i frakcije. I ovaj Ummet se razišao kao što su se razišli prijašnji sljedbenici vjera. Razišli su se sljedbenici ove vjere na frakcije i sve su one zalutale osim jedne, a to je zajednica pripadnika Sunneta i džema'ata koji se pridržavaju Kur'ana u Sunneta, i onoga na čemu su bili ashabi, njihovi nasljednici i vođe muslimana." (završen citat) Rekao je Resulullah ﷺ :

¹ Bilježe četverica.

² Prijevod značenja sure El-Beqara, ajet 143.

³ Prijevod značenja sure El-Enfal, ajet 25.

⁴ Prijevod značenja sure En-Nur, ajet 63.

⁵ Prijevod značenja sure Er-Rum, ajeti 31-32.

*"Razišli su se židovi na sedamdeset i jednu frakciju, jedna će u Džennet, a sedamdeset u Vatru, i razišli su se kršćani na sedamdeset i dvije stranke, sedamdeset i jedna će u Vatru, a jedna u Džennet. I tako mi Onog u čijoj je ruci Muhammedova duša, zaista će se moj Ummet razdijeliti na sedamdeset i tri frakcije, jedna će u Džennet, a sedamdeset i dvije u Vatru."*¹

Spašena zajednica

Pored bujice stranaka zablude i nereda opisuje nam Resulullah ﷺ zajednicu koja će biti spašena. Tako Sewban , r.a prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Uvijek će biti skupina iz mog Ummeta na istini, istaknuti, neće im naškoditi oni koji im se suprostavljaju sve do Sudnjeg dana."*²

A Ebu Hurejra , r.a, kaže da je rekao Resulullah ﷺ :

*"Islam je započeo na pojedincima, i vratit će se na pojedince kao što je i počeo, pa blago tim pojedincima."*³

Kaže Allah ﷻ,:

"I slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća."⁴

Ovaj ajet aludira na dužnost slijeđenja prvih dobrih generacija (es-selefu-s-salih). A na zabranu slijeđenja pravca koji je njima suprotan aludira slijedeći ajet:

"Onoga koji se suprostavi Poslaniku, a poznat mu je Pravi put i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće i bacit ćemo ga u Džehennem - a užasno je on boravište."⁵

Nema sumnje da spašena zajednica egzistira u svakom vremenu, a njen znak je pridržavanje Kur'ana i Sunneta. Oni pouku uzimaju iz Resulullahove ﷺ oporuke:

*"Držite se mog Sunneta i sunneta pravednih vladara, i uhvatite se za njega zaubima, a čuvajte se novotarija jer je svaka novotarija zabluda."*⁶

Sa ovim zaključujemo da je spašena zajednica pripadnici ehlu sunneta i džema'ata. Allah najbolje zna.

¹ Ibn Madždže sa sahih senedom.

² Tirmizi, Ebu Davud i Muslim

³ Muslim i Tirmizi.

⁴ Prijevod značenja sure Lukman, ajet 15.

⁵ Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 115.

⁶ Ebu Davud i Tirmizi.

UPOZORENJE NA ISKRIVLJENE PRAVCE I MIŠLJENJA

Neprijateljstvo židova, kršćana i mušrika

Od Allahovih principa u uređenju na Zemlji i među Njegovim stvorenjima je kontinuirano pravljenje spletki istini od strane većine, i od Njegovog sunneta je stalna borba između istine i laži, a istina na kraju uvijek pobjeđuje. Najžešći protivnici dini-islama su židovi, borili su se protiv njega otkako je formirana islamska država, a ta borba i spletke s njihove strane bit će kontinuirane do Sudnjeg dana.”¹ Po neprijateljstvu potom slijede razne sorte mušrika koji su poznati po zavidnosti i mržnji prema dini-islam i muslimanima. Oni su među najžešćim protivnicima istine, kao što nas upoznaje o tome Onaj koji nas je sve stvorio i najbolje poznaje:

“Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljući neprijatelji jevreji i mnogobošci.”²

Ali Allah te’ala će odvratiti njihove spletke i podvale njima ako se muslimani budu pridržavali svoje vjere i budu ustrajni u džihadu, što vidimo iz slijedećeg ajeta:

“A Ako budete strpljivi i ono što vam se zabranjuje izbjegavali njihove spletke vam neće nimalo nauditi.”³

U drugom ajetu Uzvišeni nas tješi i bodri:

“Allah doista štiti vjernike.”⁴

Takođe egzistira i neprijateljstvo kršćana i njihovi planovi protiv islama, kaže naš Stvoritelj:

“Ni jevreji ni kršćani neće biti tobom zadovoljni sve dok ne prihvatiš vjeru njihovu.”⁵

A to se dobro vidi u većini muslimanskih zemalja koje su oslabile i postale nejake. Rekao je Resulullah ﷺ :

“Približilo se vrijeme kada će se oko vas okupiti narodi kao što se gladne životinje okupe oko žrtve.” Neko je upitao: “Da li zbog toga što će nas biti malo?” “Naprotiv, vas će tada biti puno” - odgovori Resulullah - “ali ćete biti poput pjene na vodi, Allah će iz prsa vaših neprijatelja odstraniti strah od vas, a u vaša srca ubaciti vehn.” Neko je upitao šta je to vehn, a Poslanik odgovori: “Ljubav prema dunjaluku, a mržnja prema smrti.”⁶

¹ Vidi Protokol Židova i njihove javne izjave o okupaciji Palestine i osnivanju velikog Izraela.

² Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 82.

³ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 120.

⁴ Prijevod značenja sure El-Hadždž, ajet 38.

⁵ Prijevod značenja sure El-Beqare, ajet 120.

⁶ Ebu Davud.

Razilaženje, nesuglasice i novotarije

Ogroman faktor destrukcije ovog Ummeta je njihova nesaglasnost. To se najbolje vidjelo nakon Osmanovog , r.a, ubistva, kada je dio ashaba dao prisegu Aliji , r.a, dok je Muavija , r.a, koji je bio namjesnik Šama bio mišljenja da se prvo presudi Osmanovim ubicama, za razliku od Alije , r.a, koji je bio mišljenja da treba odgoditi stvar dok se situacija ne smiri. Različita mišljenja bila su povodom smutnje i sukoba koji su se desili između dvije skupine. Nakon toga su se pojavile razne vrste frakcija, a neke od njih su smatrali Aliju , r.a, bogom, neki su smatrali i pozivali da je poslanstvo trebalo biti dato njemu, ali ga je Džibril, ﷺ, dao Muhammedu ﷺ. Ovo su inače jedne od najvećih laži i izmišljotina, da nas Allah sačuva. Sekte koje se pojaljuju su Zejdijje, Karamite, Abidijuni, koji su sebe nazivali Fatimijama, pa su se poslije oni sami izdjelili na Nusejrijje,¹ Druze, Šujhijje i Hašašine. Šteta od ovih sekti, kako to ističe šejh Ibn Tejmijje, "veća je od štete Židova i takve se ne smije postavljati na granice islamske države."² Od frakcija su nadalje i Ismailijje³ čija je stvarna namjera bila rušenje islama, a od njih su nastale sekte Behra i Agahanijje.

Od onih koji su saučesnici u rušenju Ummeta su zagovornici novotarije poput Hawaridža. Od njihove zablude je napad i suprostavljanje vladaru, te njihova osuda svih onih koji nisu njihova mišljenja da su nevjernici. Oni odbijaju Sunnet ako ne nađu jasan kur'anski ajet da ga potvrđuje. Ibadijje je slična sekta koja je poznata čak do današnjeg vremena. Takođe mu'tezile koji zastupaju novotariju da je Kur'an stvoren. Od njih su i kaderije koji niječu kader, zatim Džehmijje koji niječu ajete i hadise koji govore o Allahovim svojstvima. Npr, kažu Allah nema ruke ni lice i sl. Džebrije niječu da i jedan pokret ili posao pripada čovjeku i pripisuju ga Allahu, subhanehu ve te'ala. Nadalje, sekta Murdžija koji smatraju da ne smetaju grijesi ako ima imana u srcu. Njima se suprostavio šejhu-l-islam Ibn Tejmije i ukazao na temeljne greške u njihovom mišljenju da su svi ljudi na istom stepenu imana, jer nisu uzeli u obzir da se ljudi uzdižu dobrim djelima jedni nad drugim. Tu su i Eš'arije koji su poznati po tumačenju Allahovih svojstava, što je u suprotnosti onome na čemu je ehlu Sunnet i džema'at.

Sekte i pravci ovog stoljeća

U ovom i prošlom stoljeću postoje između ostalih slijedeće zalutale sekte: Babije, Behaije i Kadijanije⁴ i sve su one alatke koje ruše dini-islam i njegove sljedbenike. Zbog toga je dužnost svakog muslimana širenje istine o ovim frakcijama i upozoravanje na njihove zablude. To se smatra džihadom u današnjem vremenu. Osnivač jedne od ovih sekti sebe je

¹ Nusejrijje su šijitska frakcija, francuski kolonizatori prozvali su je Alevije.

² *Minhadžu-s-sunneti-n-nebevijje* od Ibn Tejmije, štampa Islamski Univerzitet Imam Muhammed ibn Seval, Rijad.

³ *El-Mewsu'atu-l-mujessera fi-l-edjan* u izdanju Nedwe, Rijad.

⁴ Ovaj pokret osnovan je 1900. godine pod vodstvom Mirze Gulama Ahmeda el-Kadianije, a plod je zavjere kolonizatora.

prozvao poslanikom, kao što je to učinio lažov Ali Muhammed eš-Širazi i drugi koje veličaju Babije, Behaije i Kadijanije. Neki od njih se nalaze u Americi, Africi i zapadnoj i istočnoj Aziji. Iran i Indija spadaju u najveće kolijevke zalutalih frakcija i sekti, i u njima se nalaze tajne organizacije i frakcije misticizma koje šire otrov i spletke protiv islama. U ove dvije države su proširene sekte Batinija, Kadijanija i Behaija, a sve tri su nagovijestile radosnu vijest Židovima da će Kuds (Bejtu-l-Makdis) biti njihov. A najopasnije sredstvo u rušenja islama su smišljene potvore i općenito ideološki rat različitim metodama i sredstvima koji svoju potporu nalazi kod kolonizatora, cionista i kršćana. Njihove zavjere su, između ostalih, odstranjivanje Šeri'ata iz vlasti, pozivi ženama da iziđu iz kuće i otkriju se a sve upakovano u savremene parole, širenje buntovničkih ideja među muslimanima, u vjeri i arapskom jeziku pod parolom da je to modernizam i savremenost i td. Nadalje, tzv. masoni su jedna od najsofisticiranijih organizacija koja udara na muslimanski Ummet, a ona je destruktivna za sve vjere. To je istaknuto na njihovom sastanku u Beogradu 1911. godine kada su rekli: "Ne smijemo zaboraviti da smo mi masoni neprijatelji vjera, i nikako ne smijemo posustati dok ih ne uništimo." Zato je Sabor uleme pri Islamskoj Svjetskoj Ligi u Mekki izdao fetvu u pogledu masonizma i njenih pripadnika, upozorivši na njihove zavjere i lukave ciljeve, ubrojivši je u organizacija koje otvoreno planiraju rušenje islama i muslimana. U fetvi se ističe: Pripadništvo masonima smatra se nevjerstvom u Allaha ﷻ. U stvari to je jevrejska tajna teroristička organizacija vrlo dobro organizirana." Tako se navodi u *Mevsu'atu-l-mujessereti fi-l-edjani ve-l-mezahibi*. Takođe, nekada među najopasnijim savremenim pravcima koji je rušio islam je komunizam čija je ideologija da bog ne postoji i da je život materija. Ovaj je pravac izniknuo kao produkt cionističkih ideja, a njegov je začetnik filozof Marks, inače i sam jevrej. Komunisti su dobro poznati po svojim zločinima u maloj Aziji gdje su prigrabili više islamskih republika i primorali ih na odbacivanje islamske vjere. S druge strane, postoji i unutrašnje rušenje islama i to putem osoba koje se pokazuju pripadnicima islama a u srcu nose i skrivaju načela sekularizma¹, egzistencionalizma² i nacionalizma. A tim načelima i idejama pozivali su kršćani s ciljem zamjene arapskog nacionalizma sa islamskom ligom. To se očito vidi u sekularnim i nacionalnim strankama na kojeg pozivaju arapski kršćani od ranog vremena. Tu spadaju i Ibahijske³ koji su se raširili do te mjere da je većina muslimanske omladine učila u njihovim školama i na koje su masovno utjecala mišljenja Sartra, Frojda, Darvina i drugih mislilaca prošlog stoljeća koji se suprotstavljaju islamskim pogledima na kosmos, čovjeka i život. Mnoga je omladina zalutala pod utjecajem njihovih ideja i školskih programa tako da su zaboravili i odbacili vjeru i jezik i lijepo islamsko naslijeđe. Naravno u pravce koji ruše islam spadaju i grupe za pokrštavanje i pozivanje u nevjerstvo koje su osnovali kršćani i orijentalisti. Ovi potonji su posebno proturali ideje kojima su ciljali da naprave nedoumice i ubace sumnje kod muslimana u njihovo vjersko ubjeđenje i tradiciju.

¹ Ili *Ladinije* i *Dunjevijje* a suština ovog pravca je uređenje života bez vjere, posebno u uređenju vlasti.

² Na arapskom *Vudžudije*, filozofski pravac koji čovjeka smatra jednim bitnim faktorom koji ima slobodu, ideju, volju i izbor i nema potrebe za ikakvim usmjerenjem.

³ U prevodu nihilizam, slobodounost, razuzdanost.

Sekte zablude i širka

U rušenju islama učestvuju i ekstremne sufije i pripadnici tarikata koji su izašli iz okvira ibadeta zbog kojeg su stvoreni od Allaha, te slijede načela koje nemaju ništa sa dini-islamom. Oni se smatraju od onih koji prave red, ali su ustvari od onih koji prave nered na Zemlji, naročito njihovim pozivima u djela koja su nevjerstvo i otpadništvo, te tome da znaju skriveno (gajb) i da se susreću sa Resulullahom ﷺ živim. Nered i širk koje su proširili dostigli su tu mjeru da običan svijet koji se pripisuje islamu a koji nema znanja smatra naklonost njima, privrženost i doticanje njihova tijela ili spominjanje njihova imena radi navodnog beričeta normalnim. Šta više, smatraju normalnim traženje pomoći od njih radi otklanja zla i dostizanja dobra. Navedene zablude raspostranjene su u niz muslimanskih zemalja, a između ostalih ih zastupaju sekte Vahdetu-l-vudžud¹, Ashabu-l-hulul² i Kuburijun³, koje su se razile u tarikatima, a usaglasile u načinu činjenja širka i molitvi drugom osim Allaha.

Na kraju valja reći da navedene sekte i frakcije treba upoznati kako bi se sačuvali njihovog zla i druge upozorili na njih. Odgovornost za njihovo otkrivanje je na učenjacima i daijama, a naravno treba objašnjavati i pozivati grupi koja će jedina biti spašena i koju je spomenuo Resulullah ﷺ u hadisu. Ona je ta koja se pridržava Allahove Knjige i Sunneta Poslanika ﷺ bez obzira gdje se nalazila.

Kaže Uzvišeni Allah:

"I doista, ovo je pravi Put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvede od puta Njegova."⁴

Kaže Allah, 'azze ve dželle, u drugom ajetu:

"Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili, Allah će se za njih pobrinuti. On će ih o onome što su radili obavijestiti."⁵

Ibn Kesir ovako to tefsiri: "Ovaj ajet se odnosi na svakog ko se odvojio od Allahove vjere i bio joj u koliziji. Uzvišeni Allah je poslao Njegova Poslanika sa uputom i istinitom vjerom da bude iznad svih vjera, njen Šeri'at je jedan, nema suprotnosti niti razilaženja u njoj, a ko se bude razilažio bit će od onih koji su se "u stranke podijelili", tj. frakcije poput pripadnika sekti i grupacija koje se povode za strastima i zabludom. Uzvišeni Allah je Svoga Poslanika ogradio od onoga na čemu su ove sekte."⁶ Allah najbolje zna.

¹ Ova sekta, u prevodu jedinstvo postojanja, smatra da sve što postoji je sam Allah, na svakom je mjestu i sve što vidimo samo je Njegova sjena.

² Pripadnici ove sekte smatraju da se duše nakon smrti ponovo rađaju u drugoj osobi.

³ Pripadnici ove sekte čine ibadet na mezarjima i turbetima.

⁴ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 153.

⁵ Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 159.

⁶ Pročitao sam ovaj rad pred uvažanim šejhom Abdullahom ibn Abdulazizom ibn Ukajlom, članom Sabora velike uleme i okoristio sam se njegovim primjedbama, Allah ga nagradio.

OBAVEZNOST LJUBAVI U IME ALLAHA I WELA'

Približavanje vjernicima i ljubav prema njima

Veze koje spajaju muslimane nisu krvne veze, niti rodbinske, niti nacionalne, nego je veza koja ih spaja iman u Allaha ﷻ. Vjernici su braća, musliman je brat muslimanu, kao što nam to kaže Resulullah ﷺ. Ljubav u ime Allaha biva između dobrih Allahovih robova, kaže Allah ﷻ:

"Vaši zaštitnici su samo Allah i Poslanik Njegov i vjernici koji ponizno molitvu obvljaju i zekat daju. Onaj ko za zaštitnika uzme Allaha i Poslanika Njegova i vjernike - pa, Allahova strana će svakako pobijediti."¹

I rekao je Resulullah ﷺ :

*"Kod koga se nađu tri stvari osjetit će slast imana: ... da voli čovjeka samo radi Allaha..."*²

Prenosi Ebu Umame , r.a, od Vjerovijesnika ﷺ da je rekao:

*"Ko voli u ime Allaha i prezire u ime Allaha, daje u ime Allaha i zabranjuje u ime Allaha, takav je upotpunio svoj iman."*³

A od Ebu Zerra , r.a, se prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Najbolja djela su ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha."*⁴

U hadisu zabilježenom u oba *Sahiha* a kojeg prenosi Ebu Hurejre , r.a, od Resulullaha ﷺ stoji:

"Sedmoricu će Allah staviti u Svoj hlad, kada drugog hlada neće biti, ... dva čovjeka koja su se zavoljela u ime Allaha, zbližili se na tome i rastavili se a oni na tome..."

Sklapanje prijateljstva između vjernika

Kaže Uzvišeni Allah:

"A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima."⁵

Tj. potpomažu jedni druge i izlaze u susret jedni drugima. A *el-wela'* je ljubav prema Allahu i potpomaganje Njegove vjere, i ljubav prema onima koji vole Allaha i pomaganje i

¹ Prijevod značenja sure El-Maide, ajeti 55-56.

² Bilježe peterica, osim Ebu Davuda.

³ Ebu Davud i Tirmizi.

⁴ Ebu Davud.

⁵ Prijevod značenja sure Et-Tevba, ajet 71.

podržavanje njih. Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje navodi: "Da bi se ostvarilo svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha, potrebno je voljeti samo u Allahovo ime i mrziti samo u ime Njega, prijateljevati u ime Njega i neprijateljski se odnositi u ime Njega prema onom ko je Allahov neprijatelj, voljeti ono što Allah voli i prezirati ono što Allah prezire."¹ Poznato je da se lijepi odnosi između vjernika grade na slijedeće načine:

- Druželjubivost prema muslimanim i saradnja s njima; Resulullah ﷺ je maksimalno pazio na odgoj svog Ummeta, udaljujući ga od hvaljenja porijeklom i upućujući ga na privrženost vjeri kao glavnim mjerilom. Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje navodi slijedeće: "Slijeđenje Sunneta Resulullaha ﷺ i slijeđenje njegovog Šeri'ata suštinski i formalno zaslužuje Allahovu ljubav, kao što je džihad na Allahovom putu, i uzimanje za prijatelje Allahove dobre robove, i uzimanje za neprijatelje Allahove neprijatelje i to je prava i istinska ljubav prema Allahu ﷻ."² *El-wela'* obuhvata srdačnost u druženju i potpomaganje vjernika međusobno, a druželjubivost sa muslimanom je jedan od najvažnijih činitelja ljubavi. Kada su muslimani izgubili međusobne prijateljske veze i udaljili se od principa druženja sa vjernicima i neprijateljavanja sa nevjernicima, među njima su se pojavila iskrivljena uvjerenja, preuzeli su vještačka načela, i sude po tagutskim zakonima, kao što je to slučaj danas u većini tzv. muslimanskih zemalja. Za istinskog prijatelja uzima se samo onaj koji je ustrajan na Pravom putu, izvršavajući Allahove naredbe, i on zaslužuje pomoć i ljubav, a onaj koji je pomiješao dobra i loša djela uzima se prijateljem onoliko koliko je velik njegov iman, a smatrat će se neprijateljem onoliko kolike su njegovi novotarije, veliki grijesi i nepokornost. Tako kaže većina islamske uleme.

- Hidžra, džihad i pomaganje su sastavni dio prijateljovanja i ljubavi u ime Allaha (*el-wela'*); naime od ljubavi prema Allahu ﷻ, je pomaganje muslimanu bez obzira na njihovu naciju, rasu ili državljanstvo. Obaveza ga je lično pomoći, pružiti mu materijalnu pomoć i zaštititi ga od svega što ga ugrožava, onoliko koliko smo u mogućnosti. Hidžra je povezana sa prijateljovanjem u ime Allaha i odricanjem u ime Allaha (*el-bera'*). Isto tako i džihad na Allahovom putu, jer on razdvaja istinu od neistine. A poznato je da su trošenje i sadaka na rođake nevjernike djela koja su propisana i naređena, ali to ne znači prijateljovanje.

- Selam i rukovanje; ljubav u Allahovo ime najprije se postiže selamom i rukovanjem, a Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

"Tako mi Onog u čijoj je ruci moja duša, nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne budete voljeli; hoćete li da vam kažem nešto, ako to budete radili, zavoljet ćete se? Širite selam međusobno."

Hadis bilježi Muslim. U hadisu kojeg bilježi Buharija prenosi Katade da je kazao:

"Upitao sam Enesa da li su se Vjerovijesnikovi ashabi rukovali međusobno, pa mi je odgovorio: 'Jesu!'"

Inače, vjernik treba svoga brata vjernika obavijestiti da ga voli, što vidimo iz hadisa kojeg prenosi Mikdam ibn Madij Kerb, r.a, od Poslanika ﷺ da je rekao:

¹ *El-Ihtidadžu bi-l-kader*, str. 62, štampa El-Mektebetu-l-islamijje.

² *Et-Tuhfetu-l-iragijje*, str. 76.

*"Kada čovjek zavoli svoga brata, neka ga obavijesti da ga voli."*¹

- Zajednička sijela među vjernicima bude ljubav u ime Allaha, subhanehu ve te'ala, kaže Uzvišeni Allah:

"Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i naveče u želji da naklonost Njegovu zasluže."²

Prenosi se od Musa el-Eš'arija, r.a, da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Primjer dobrog i lošeg prijatelja je poput primjera čovjeka koji prodaje mirise i čovjeka koji puše u kovački mjeH, od prvog ćeš ili dobiti misk ili ćeš ga kupiti ili osjetiti njegov ugodan miris, a uz onog koji puše u mjeH, ili će ti progorjeti odjeću ili ćete zapahnuti ružan miris."*³

Od Ebu Seida el-Hudrija, r.a, se prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Nemoj se družiti osim sa vjernikom, i nemoj da jede tvoju hranu osim bogobojazan."*⁴

A od Ebu Hurejre , r.a, se prenosi da je Resulullah ﷺ kazao:

*"Čovjek je na vjeri njegova prijatelja, pa neka gleda svako od vas koga će uzeti za prijatelja."*⁵

Vidimo da se traži vjerska korist iz lijepog druženja i bereket u kontaktiranju te međusobna istinoljubivost, a vjernik se približava Allahu druženjem sa dobrim ljudima.

- U ljubav radi Allaha spadaju međusobne posjete; od Ebu Hurejre , r.a, se prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Jedan je čovjek pošao da posjeti svoga brata u ime Allaha koji je živio u drugom mjestu, pa mu je Uzvišeni Allah poslao meleka na ulazu u mjesto koji ga, kad dođe do njega, upita "Gdje ideš?" Ovaj mu je odgovorio: "Želim posjetiti jednog brata (po islamu) u ovom mjestu." Melek ga je upitao: "Imaš li kakvu korist od posjete njemu?" "Nemam" - odgovorio je - "osim što sam ga zavolio u Allahovo ime." A melek mu na to reče: "Ja sam Allahov izaslanik tebi da ti prenesem da te je Allah zavolio kao što si ti zavolio tog čovjeka samo radi Njega."*⁶

Takođe Ebu Hurejre prenosi u drugom hadisu da je rekao Resulullah ﷺ:

*"Ko obiđe bolesnika ili posjeti svoga brata u ime Allaha bude pozvan od strane meleka: "Blagoslovljen si i blagoslovljene su stope tvoje, i zaslužio si mjesto u Džennetu."*⁷

¹Ebu Davud, Tirmizi, Ahmed i Hakim.

²Prijevod značenja sure El-Kehf, ajet 28.

³Muttefekun alejhi.

⁴Ebu Davud, Tirmizi sa sahih senedom.

⁵Ebu Davud i Tirmizi sa hasen senedom.

⁶Muslim.

⁷Tirmizi.

Svojstva onih koji se vole radi Allaha na Sudnjem danu

Svojstva onih koji su se zavoljeli u ime Allaha i njihovom mjesto i ljubavi kod Allaha ﷻ, nalazimo u ovom ajetu:

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Milostivi će sigurno voljenim učiniti."¹

Takođe se opisuju u hadisu kojeg Omer , r.a, prenosi od Resulullaha ﷺ:

*"Doći će ljudi na Sudnjem danu, nisu ni poslanici ni šehidi, a poželjet će i poslanici i šehidi da budu poput njih radi stepena kojeg su dobili kod Uzvišenog Allaha." "Allahov Poslanice, - na to će ashabi - "obavijesti nas ko su oni?" A Vjerovijesnik odgovori: "To su ljudi koji su se zavoljeli u ime Allaha, ne zato što ih vežu rodbinske veze, niti što imaju materijalne interese. Allaha mi, njihova lica su nur, i oni su na nuru, neće strahovati kada ljudi strahuju niti će tugovati kada ljudi tuguju. Zaista, za odabrane Allahove robove nema straha niti tuge."*²

Od Ebu Hurejre r.a, se prenosi da je Resulullah ﷺ, kazao slijedeći hadis:

*"Uzvišeni Allah će na Sudnjem danu upitati: "Gdje su oni koji su se zavoljeli radi Moje Uzvišenosti, danas ću ih staviti u Moj hlad kada drugog hlada osim Moga nema."*³

A Mu'az, r.a, opet prenosi da je čuo Resulullaha ﷺ kada je kazao:

*"Kaže Uzvišeni Allah: "Oni koji su se zavoljeli radi Moje Uzvišenosti bit će na mimmerima od nura, poslanici i šehidi će im zavidjeti (iz želje da budu s njima na tim uzvišenim mjestima."*⁴

A Mu'az ibn Džebel kaže da je čuo Resulullaha ﷺ da kazuje:

*"Kaže Uzvišeni Allah: "Zaslužili su Moju ljubav oni koji su se zavoljeli radi Mene, i oni koji se druže radi Mene, i oni koji se posjećuju radi Mene, i oni koji troše imetke radi Mene."*⁵

Suprotno ovome su svojstva stanovnika Vatre koji prekidaju i ne izvršavaju ono što je Uzvišeni Allah naredio da se izvršava. Kažu mufesiri da se to odnosi na "prekidanje rodbinskih veza i prekidanje veza između vjernika." Možemo zaključiti da se održavanje veza sa vjernicima postiže prijateljovanjem u ime Allaha, a to je ljubav prema Njemu, pomaganje Njegove vjere, ljubav i potpomaganje Njegovih odabranih robova bez obzira na njihovu naciju i rasu, džihad i hidžra. Održavanje veza među vjernicima takođe se postiže nazivanjem selama, rukovanjem, izjavom da volimo brata, druženjem i posjetama bez obzira na udaljenost među vjernicima. Da nas Uzvišeni Allah učini od njih i proživi u njihovoj skupini, Njegovom milošću i dobrotom.

¹Prijevod značenja sure Merjem, ajet 96.

²Ebu Davud.

³Muslim.

⁴Tirmizi, hadis hasenu-sahih.

⁵Hadis je sahih, a bilježi ga Malik u *Muwetteu*, sa sahih senedom.

Svojstva evlija - odabranih Allahovi robova i šticećenika

Svaki vjernik koji se boji Allaha je Allahov evlija i šticećenik, kaže Uzvišeni Allah:

"I neka se ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju Allahovi šticećenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na Ovom i na Onom svijetu."¹

Ljubav između dva prijatelja koja se zavole u ime Allaha ostaje vječna, kako to zaključuje Ibn Kesir u tefsiru Allahovih riječi:

"Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili."²

On navodi slijedeće: "Svaka ljubav koja nije bila radi Allaha pretvorit će se u neprijateljstvo, osim one koja je bila samo u Allahovo ime; ona će ostati zauvijek. Dva prijatelja koja su se zavoljela radi Allaha, pa ako umre jedan prije drugog spomenut će ga kod Allaha svakim dobrom i učiti mu dovu: Allahu moj, kao što si mi naredio da budem poslušan Tebi i Tvom Poslaniku i nagradio me susretom sa Tobom, Allahu moj nemoj pustiti da on zaluta nakon moje smrti, dok mu ne pokažeš ono što si meni pokazao i da budeš zadovoljan njime kao što si zadovoljan sa mnom. A Uzvišeni Allah će ga obradovati svakim dobrom za njegova prijatelja. Dok će dva prijatelja nevjernika proći suprotno ovoj dvojici vjernika. Od Alija , r.a, u rivajetu koji bilježi Abdur-Rezak skraćeno i od Ebu Hurejre , r.a, prenosi se da je Resulullah ﷺ kazao:

*"Da se dva čovjeka zavole u ime Allaha, jedan na Istoku a drugi na Zapadu, Allah će ih sastaviti na Sudnjem danu i reći: Ovoga si zavolio u Moje ime."*³

A Allah najbolje zna.

¹ Prijevod značenja sure Junus, ajeti 62-64.

² Prijevod značenja sure Ez-Zuhuf, ajet 67.

³ Ibn Asakir.

PREZIRANJE RADI ALLAHA - EL-BERA'

Distanciranje od nevjernika i općenito griješnika

Mržnja i prezir prema nevjernicima općenito i neuzimanje njih za prijatelje spada u najveće stepene imana koji su izgrađeni na ljubavi u ime Allaha i mržnji u ime Allaha, 'azze ve dželle. Kaže Uzvišeni:

"Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike pored vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da bi ste se od njih sačuvali."¹

U Sunnetu stoji:

*"Najčvršće veze imana su ljubav radi Allaha i mržnja radi Allaha."*²

U mržnju u ime Allaha (*el-bera'*) spada slijedeće:

- Neprihvatanje Jevreja i kršćana za prijatelje; kaže Allah ﷻ:

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah uistinu neće ukazati na Pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine."³

A riječ u ajetu *el-wela'* znači: potpomaganje, saradnja, ljubav i naklonost, te vidimo jasno upozorenje i obećanje kazne onima koji uzimaju jevreje i kršćane za prijatelje i zaštitnike. Kažu mufesiri: Ovo se odnosi općenito na vjernike da ne uzimaju kafire za prijatelje u borbi protiv neprijatelja, ni kao bliske ni kao povjerljive.

- Neprihvatanje općenito nevjernika za prijatelje i ne gajenje ljubavi prema njima; Allah, subhanehu ve te'ala, nas opominje da ne bismo uzeli za prijatelje mušrike i osnivače raznih novotarskih pravaca pa kaže:

"O vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte, ljubav im ne poklanjajte - oni poriču istinu koja vam dolazi."⁴

Poznati daija i učenjak Muhammed ibn Abdul-Vehab zaključuje: Neće čovjeku njegov islam biti upotpunjen i ispravan, pa makar i izjavio šehadet i napustio širk, ako ne nosi neprijateljstvo prema mušricima, kako to kaže Uzvišeni Allah u suri Mudžedele:

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprostavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi."⁵

¹ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 28.

² Taberani u *Kebiru*.

³ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 51.

⁴ Prijevod značenja sure El-Mumtehane, ajet 1.

⁵ Prijevod značenja sure El-Mudžadele, ajet 22.

- Upozorenje da se ne slažemo sa onim što rade nevjernici i neslijeđenje njihovih strasti spada u mržnju radi Allaha. Kaže Uzvišeni Allah:

"Ni Jevreji ni kršćani neće biti tobom zadovoljni sve dok ne prihvatiš vjeru njihovu. Reci: Allahov put je jedini Pravi put. A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon objave koja ti dolazi, od Allaha te niko ne bi mogao zaštititi niti odbraniti."¹

- Odvrćanje od pokornosti nevjernicima kroz slijeđenje njihovih ideja i savjeta; kaže Allah ﷻ:

"O vjernici, ako se budete pokoravali onima koji ne vjeruju, vratit će vas stopama vašim i bit ćete izgubljeni."²

A u drugom ajetu kaže Uzvišeni Allah:

"I ne slušaj onoga čije smo srce nehajnim prema Nama ostavili, koji strast svoju slijedi i čiji su postupci daleko od razboritosti."³

Takođe Uzvišeni kaže:

"A šejtani navode štićenike svoje da se s vama razpravljaju, pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno mnogobošci postali."⁴

- Odvrćanje od naklonosti prema nevjernicima i saglasnosti sa onim što traže od muslimana; kaže Uzvišeni Allah:

"I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače nema vam pomoći."⁵

Ibn Kesir to ovako tesiri: "Nemojte biti zadovoljni sa onim što oni rade, niti osjećati naklonost prema njima, i nemojte tražiti pomoć od njih, pa da bude kao da ste zadovoljni sa onim što rade.

- Odvrćanje od naklonosti nevjernicima i postupaka pomoću kojih im se želimo umiliti; kaže Uzvišeni:

"Oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili."⁶

- Neiskazivanje ljubavi prema njima; kaže Allah ﷻ:

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprostavljaju."⁷

- Odvrćanje od povjerenja i naklonosti prema njima, gdje naklonost odvodi u druge stvari poput uzdizanja njih iznad vjernika, uzimanju njih za savjetnike i bliske sebi pored vjernika, prihvatanju njihovih običaja u odjeći, ponašanju i sl. Takođe, to vodi da vjernici s

¹Prijevod značenja sure El-Begare, ajet 120.

²Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 149.

³Prijevod značenja sure El-Kehf, ajet 28.

⁴Prijevod značenja sure El-En'am, ajet 121.

⁵Prijevod značenja sure Hud, ajet 113.

⁶Prijevod značenja sure El-Qalem, ajet 9.

⁷Prijevod značenja sure El-Mudžadele, ajet 22.

njima čine zavjeru i špijuniraju radi njih, odaju tajne muslimana, te davanju prednosti nevjernicima nad životom vjernika i njihove budućnosti. Allah je razotkrio i pokazao nam nevjernike u pravom njihovom licu, pa nam sve navedeno zabranio, i upozorio nas da ne upadnemo u zabranjeno. Činjenje navedenih stvari je dokaz da nevjerstvo kod počinioaca preteže iman, kaže Allah ﷻ:

"Bolnu patnju navjesti licemjerima, koji prijateljuju s nevjernicima a ne s vjernicima. Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu."¹

U drugom ajetu Uzvišeni Allah kaže:

"Ti vidiš mnoge od njih kako s mnogobošcima prijateljuju. Ružno je zaista ono što sami sebi pripremaju; da se Allah na njih rasrdi i da u patnji vječno ostanu. A da vjeruju u Allaha i Vjerovijesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali, ali, mnogi su od njih nevjernici."²

Nema sumnje da uzimanje kafira za prijatelje ne koristi, bili oni istočnjaci ili zapadnjaci. Kaže Uzvišeni:

"Oni koji, mimo Allaha, zaštitnike uzimaju, slični su pauku koji sebi isplete kuću, a najslabija je kuća uistinu, paukova kuća, kada bi oni znali."³

U drugom ajetu Allah ﷻ, kaže:

"Oni bi jedva dočekali da i vi budete nevjernici, kao što su oni nevjernici pa da budete jednaki. Zato ih ne prihvatajte kao prijatelje."⁴

Takođe kaže Uzvišeni:

"O vjernici, ne prijateljujte s nevjernicima umjesto s vjernicima."⁵

Ibn Kesir tumačeći ove ajete navodi: "Allah zabranjuje vjernicima da kafire uzimaju za prijatelje pored vjernika, bilo družeći i savjetujući se s njima, bilo skrivajući ljubav prema njima, bilo otkrivajući im pozicije i stanje vjernika."

- Odvraćanje od oponašanja nevjernika i prihvatanja njihovih običaja, i od boravka u njihovim zemljama osim ko je primoran ili radi vjerske koristi.

- Odvraćanje od učestvovanja u njihovim praznicima i ceremonijama kojim izražavaju slavu njihove vjere, te nečestitanje njihovih praznika.

Izbjegavanje novotara i onih koji se povode za prohtjevima

Prezir radi Allah (*el-bera'*) predstavlja i udaljavanje od novotara i onih koji se povode za prohtjevima. Ibnu-l-Kajjim navodi: "Pazite se dvije vrste ljudi: onih koji se povode za

¹Prijevod značenja sure En-Nisa, ajeti 138-139.

²Prijevod značenja sure El-Maide, ajeti 80-81.

³Prijevod značenja sure El-Ankebut, ajet 41.

⁴Prijevod značenja sure E-Nisa', ajet 89.

⁵Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 144.

strastima i onih koji su oduševljeni dunjalukom.”¹ Musliman će prema novotarima zauzimati stav od stepena novotarije (*bid'a*), ako ona vodi u kufr, treba ga posavjetovati i objasniti mu opasnost te zablude, a potom ga treba napustiti i distancirati se od njega. A ako je novotarija manja od kufra, nego predstavlja grijeh onda novotaru treba ukazati na dobro i spriječiti ga od zla, a ljubav i mržnja mjeri se prema stepenu grijeha. Volimo vjernika onoliko koliko je on odan Allahu ﷻ, a preziremo ga i ne volimo ga onoliko koliki su njegovi grijesi. Naravno, vjernik se ne može u potpunosti prezirati jer je on od onih koji svjedoče la ilahe illallah Muhammedun resulullah. Kažu islamski učenjaci: Ko izmješa dobra i loša djela, uzimat će se za prijatelja prema veličini njegova imana a neprijateljem prema veličini novotarije, velikih i malih grijeha koje čini. Ako se bude uvjereno da će ga naše distanciranje i napuštanje opametiti, onda je ono uredu. Kaže Uzvišeni Allah:

“On vam je već u knjizi objavio: Kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite sa onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bit ćete kao oni.”²

A udaljavanje i izbjegavanje treba biti na lijep i prikladan način, kako kaže Uzvišeni Allah:

“I izbjegavaj ih na prikladan način.”³

Ovo se općenito odnosi na griješnike, a distanciranje ili izbjegavanje na prikladan način (*hedžren džemilen*) je ono koje izvire iz samilosti i sažaljenja prema griješniku od loših posljedica. Na vjerniku je da se distancira i izbjegava novotare i one koji se povode za strastima, pripadnike zabludjelih uvjerenja i naklonike masona ovog stoljeća koji proturaju i pozivaju ideji ekumenizma, tj. zbližavanja i jedinstva vjera. Takođe zagovornike sekularizma i onih koji kažu da vjera nema nikakve veze sa novinarstvom, umjetnošću itd. Isto tako nacionalista čija su načela razmišljanja suprotna principima ljubavi u ime Allaha, 'azze ve dželle, i mržnje u ime Njega, jer je to u suprotnosti sa Allahovim riječima:

“Zaista su vjernici braća.”⁴

Strogost prema kafirima i njihovo odbacivanje

Stav muslimana prema kafirima i općenito neprijateljima koji žele propast islamu i muslimanima, bilo u njihovom društvenom ili poslovnom životu, opisuje Uzvišeni Allah u slijedećem ajetu:

“O vjernici, za prisne prijatelje uzimajte samo svoje, ostali vam samo propast žele, jedva čekaju da njima dopadnete, mržnja izbija iz njihovih usta, a još je gore ono što kriju njihova prsa. Mi vam iznosimo dokaze, ako pameti imate.”⁵

¹ *E'alamu-l-mevqijaj*, tom 1, str. 136; vidi *Iqtidau-s-sirati-l-mustekim* od Ibn Tejmije, str. 25.

² Prijevod značenja sure En-Nisa, ajet 140.

³ Prijevod značenja sure El-Muzzemmil, ajet 10.

⁴ Prijevod značenja sure El-Hudžurat, ajet 10.

⁵ Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 118.

Ko prati nevjerničke propagandne službe poput njihovih televizijskih kanala, radija, časopisa itd. shvatit će poruku i smisao ajeta. Allah ﷻ, je naredio strogost prema nevjernicima kako se muslimani ne bi miješali i živili zajedno s njima, i kako bi sačuvali svoju vjeru i islamsko ponašanje. A bitan razlog za to je i da nevjernici ne bi otkrili intimne stvari vezane za muslimane. Njihovu mržnju možemo dočekati samo sa strogošću i udaljavanjem od njih, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"I budi strog prema njima."¹

U drugom ajetu kaže Uzvišeni:

"...i neka oni osjete strogost vašu."²

Nema ni jedne muslimanske zemlje u kojoj nevjernici žive ili su bili okupatori i kolonizatori, a da nisu sve poduzeli kako bi utrnuili dini-islam i zamijenili ga njihovim zakonima i ideologijama. Tako su se stvari izokrenule da su oni postali strogi, a muslimani im se umiljavaju uzimajući ih za prijatelje, učeći u njihovim školama, radeći po njihovim običajima, usmjerujući svoja mišljenja prema njihovim itd. Toga se sačuvao onaj kome je Allah podario Svoju milost i sačuvao ga. Allahove riječi:

"O vjernici, s Mojim i sa svojim neprijateljima ne prijateljujte, i ljubav im ne poklanjajte - oni poriču istinu koja vam dolazi,"³

znače da ne osjećamo srcem ljubav prema njima i izražavamo im naklonjenost, jer je to suprotno tewhidu. Naravno to ne znači napuštanje poslovnih veza i lijepog ophođenja jer su lijepo ophođenje i dobre komšijske veze jedno, a ljubav i prijateljstvo drugo. Kada su muslimani poklonili kafirima ljubav i prijateljstvo oni su to njima uzvratili okupacijom i poniženjem, kao što je to slučaj većine muslimanskih zemalja. U izražavanje strogosti prema nevjernicima ulazi i ne otpočinjanje pozdrava njima, stjerati ih u tjesnac kad se mimoilazi s njima, ne pozivati ih na objede i ne družiti se s njima. To vidimo iz hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejre , r.a.:

*"Ako sretnete mušrike u putu nemojte vi počinjati sa selamom i stjesnite im put da prođu tjesnacem,"*⁴

i hadisa kojeg prenosi Ebu Seid el-Hudrij , r.a.:

*"Nemoj dozvoliti da jede tvoju hranu osim bogobožan i ne družiti se osim s vjernikom."*⁵

¹ Prijevod značenja sure Et-Tahrim, ajet 9.

² Prijevod značenja sure Et-Tevbe, ajet 123.

³ Prijevod značenja sure El-Mumtehane, ajet 1.

⁴ Sahih od Muslima.

⁵ Sunen od Ebu Davuda.

Šeri'atski stav prema uzimanju kafira za pomagače

Razišli su se učenjaci u tome da li je dozvoljeno uzimati kafire kao pomagače u ratu na dva stava: prvi stav je mišljenje većine uleme da ih je dozvoljeno uzeti za pomagače u ratu ali pod dva uslova: prvo je da smo ih stvarno potrebni i drugi je da smo bezbjedni sa njihove strane. Ovo je mišljenje zasnovano na Sunnetu, naime Poslanik ﷺ je uzeo za pomagače židove iz plemena Kaj'nuka' i dodijelio im ratni plijen. Takođe je bio prihvatio za pomagača Safwana ibn Umejja, na Hunejnu. Ovo mišljenje potvrđuje islamski učenjak Ibnu-l-Kajjim, i potonji učenjak Muhammed ibn Abdul-Vehab koji kaže: "Korist od kafira u određene vjerske svrhe nije pokuđena, shodno predaji od Huzzajja, ali treba biti oprezan prema njima." U pojašnjenju Muslimove zbirke navodi se da je rekao imam Šafija: "Ako je kafir lijepog mišljenja o muslimanima, a situacija je takva da smo potrebni njegove pomoći, onda ćemo prihvatiti pomoć, a u suprotnom nećemo." Drugi stav koji zastupa dio učenjaka tvrdi da nije dozvoljeno potpomaganje neprijateljem.

Činjenja dobra prema nevjernicima ako se ne bore protiv muslimana

Kaže Uzvišeni Allah:

"Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone."¹

Značenje ovog ajeta je, kako to navode islamski učenjaci, da je dozvoljeno činiti dobro nevjernicima i davati im sadaku ako nisu u sukobu sa muslimanima, shodno ugovoru ili su štitićenici islamske države koji plaćaju džizju itd. Na ovo jasno ukazuje Sunnet. Takođe, meso od kurbana i sadaka se može dati nevjerniku, onom koji je pod ugovorom da se ne bori protiv muslimana i zarobljeniku. Dozvola važi ako su siromašni ili ako smo u rodbinskim vezama sa njima.² Naravno, u navedeno ne ulazi prijateljivanje s njima, niti nevjernici naslijeđuju vjernike, jer su vjera i nevjerstvo nespojivi. Kaže Uzvišeni Allah:

"O vjernici, ne prijateljujte sa onima koji vjeru vašu za podsmjeh i zabavu uzimaju, bili to oni kojima je data Knjiga prije vas ili bili mnogobošci."³

A u drugom ajetu kaže Uzvišeni Allah:

"O vjernici, ne prijateljujte ni sa očevima vašim ni sa braćom vašom ako više vole nevjerovanje od vjerovanja. Onaj od vas koji bude s njima prijateljevao, taj se doista prema sebi ogriješio..."⁴ A Allah najbolje zna

¹ Prijevod značenja sure El-Mumtehane, ajet 8.

² *Fetawa el-ledžneti-d-daimeti li-l-buhusi-l-'ilmije ve-l-ifta'.*

³ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 57.

⁴ Prijevod značenja sure Et-Tewba, ajet 23.

TRAŽENJE NAUKE

Obaveznost sticanja nauke i njena vrijednost

Islam daje posebno mjesto sticanju nauke kako bi se spoznale šeri'atske obaveze i stvari zbog kojih je čovjek stvoren. Kaže Uzvišeni Allah:

"Znaj da nema boga osim Allaha, i traži oprost za svoje grijeha."¹

U drugom ajetu Uzvišeni Allah kaže:

"Pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate."²

U Muhammedovom ﷺ Sunnetu nalazimo eksplicitnu naredbu: "Traženje nauke je farz za svakog muslimana."³ Kada je poznati učenjak prvih generacija Fudajl ibn Ijjad upitan o ovome hadisu koji ističe da je sticanje nauke farz, odgovorio je: "Svaki posao koji ti je propisan kao farz povlači za sobom da ti je farz i sticanje znanja o tom poslu, a za posao koji ti nije obavezan, nije obavezno ni traženje znanja o njemu."⁴

Smisao nauke

Smisao nauke je izučavanje onoga što je vezano za spoznaju Allaha, upoznavanje Resulullaha ﷺ i upoznavanje islama koristeći za to dokaze. U *Fethu-l-bariju*, kapitalnom djelu sa tumačenjem hadisa koje bilježi Buharija navodi se slijedeće: "Pod naukom se smatra propisana šeri'atska nauka koja koristi u shvatanju obaveza kojima je vjernik zadužen u svom vjerskom životu, ibadetu, u općem životu i ophođenju s drugima, takođe da koristi spoznaji Allaha i Njegovih svojstava, te ispravljanju opisa koji Njemu ne dolikuju, a sve ovo je obuhvaćeno u naukama o tefsiru, hadisu i fikhu". (završen citat). Svaki musliman je dakle dužan podučiti se šeri'atskoj nauci kako bi mu bio ispravan ibadet, u prvom redu tewhidu, čistoći, namazu, zekatu, postu, hadžu, i stvarima bez kojih mu neće biti ispravna kupovina, prodaja, ženidba, razvod, te da zna dozvoljeno (halal) od hrane, pića, odjeće, zabave, imetka i drugog što je neophodno u ljudskom životu, a što ne možemo znati osim izučavanjem šeri'atske nauke. Sudstvo, propisana kazna, prekršaji i džihad spadaju u grane čije je izučavanje fard-kifaje, kada ih izuče nekoliko muslimana spada dužnost sa ostalih. A ako bi svi zapostavili izučavanja navedenih grana nauke onda bi svi bili grijешni. Imam Bejheqi ističe: "Traženje nauke je put do spoznaje Allaha, 'azze ve dželle, i onoga što je došlo od Njega, zatim put do spoznaje poslanstva i specifičnosti Vjerovijesnikove poslanice u odnosu na druge poslanike, potom spoznaja Allahovih propisa, presuda i općenito onoga što

¹ Prijevod značenja sure Muhammed, ajet 19.

² Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 43.

³ Vjerodostojan hadis, bilježe ga Taberani U *El-Evsatu* i Bejheqi u *Šabu-l-iman*.

⁴ *Mealimu-s-sunen*, tom 4, str.186.

zahtjevaju propisi Kur'ana i Sunneta, analogije (qijasa), idžtihada... A Kur'an i Sunnet su toga prepuni, blagodatima nauke i učenjaka". (završen citat)

Vrijednosti znanja i učenjaka

Kaže uzvišeni Allah:

"Reci: Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju."¹

Postoje nedvosmisleni dokazi u Kur'anu i Sunnetu koji ukazuju na vrijednost nauke i svojstva kojima se ističe ulema. Prvo njihovo svojstvo je strahopoštovanje (*hašje*) prema Allahu ﷻ, i ono je najveličanstvenije svojstvo, kaže Uzvišeni Allah:

"A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni."²

Druga njihova istaknutost je činjenica da je njihov šehadet pridružen Allahovom šehadetu i šehadetu meleka, a to je vrsta Allahove pohvale jer Uzvišeni Allah ne prihvata svjedočenje osim od Njegovih pravednih stvorenja. Kaže Uzvišeni Allah:

"Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, - a i meleki i učeni, - i da On postupa pravedno."³

Treća istaknutost uleme je činjenica da je to blagodat od Allaha i da zaslužuje dovu, kaže Allah ﷻ:

"I ne žuri sa čitanjem Kur'ana prije nego što ti se objavljivanje njegovo ne završi, i reci: "Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi."⁴

Četvrto posebno svojstvo su visoki stepeni onih koji se bave naukom ako je budu izgradili na imanu. Kaže Uzvišeni Allah:

"A Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje."⁵

U *Fethu-l-bariju* navodi se: "Uzdizanje na visoke stepene podrazumijeva veliki duhovni stepen na Dunjaluku i slava i veliki stepen u materijalnom smislu u Džennetu". (završen citat). Peto u nizu je činjenica da nauka olakšava put u Džennet, jer za ulemu traže oprost za grijeha svi na nebesima i na zemlji. To vidimo iz hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejre da je Resulullah ﷺ rekao:

"Ko krene putem sticanja nauke, Allah će mu njome olakšati put u Džennet. Ne okupe se ljudi u Allahovoj kući učeći Njegovu knjigu i izučavajući je međusobno, a da se na

¹Prijevod značenja sure Ez-Zumer, ajet 9.

²Prijevod značenja sure El-Fatir, ajet 28.

³Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 18.

⁴Prijevod značenja sure Taha, ajet 114.

⁵Prijevod značenja sure El-Mudžadele, ajet 11.

*njih ne spusti smirenost i da ih ne obuhvate meleki i obastre milost, a Uzvišeni Allah ih spomene kod onih koji su kod Njega.*¹

Tu je i hadis koji prenosi Ebu Derda' koji kaže da je čuo Resulullaha ﷺ kada je kazao:

*"Ko pođe putem traženja nauke, njemu će Allah olakšati put u Džennet. Zaista, meleki stavljaju svoja krila iznad onih koji traže nauku iz zadovoljstva s njima, a za učenjaka mole oprost svi na nebesima i na Zemlji, čak i ribe u vodi. Vrijednost učenjaka u odnosu na pobožnjaka je poput vrijednosti Mjeseca u odnosu na druge zvijezde. I zaista, ulema su nasljednici vjerovijesnika, a vjerovijesnici ne ostavljaju u naslijeđe ni dinare ni dirheme, nego znanje, pa ko ga stekne, stekao je sreću ogromnu."*²

Slijedeća istaknutost uleme je njihovo zauzimanje (šefa'at) na Sudnjem danu, a to nam pokazuje njihovo uzvišeno mjesto kod Allaha, naime, prenosi Osman ibn Affan od Poslanika ﷺ da je rekao:

*"Na Sudnjem danu pravo šefa'ata imat će trojica: poslanici, zatim ulema i potom šehidi."*³

Slijedeća istaknutost uleme je velika nagrada koju će dobiti, shodno hadisu:

*"Ko podučiti nauci imat će nagradu kao onaj koji radi po toj nauci, a da se ne umanjuje nagrada onog koji radi."*⁴

Osma njihova istaknutost je što će nauka svjedočiti o dobroti i vrijednosti njihovih nosioca. Muavija , r.a, od Resulullaha ﷺ prenosi da je rekao:

*"Kome Allah želi dobro, podučiti ga vjeri, a ja sam onaj koji dijeli (podučava), a Allah je taj koji daje i uskraćuje (razumijevanje nauke). Ovaj Ummet će ostati u Allahovom Šeri'atu, a da im neće naškoditi oni koji se s njima raziđu, sve do Sudnjeg dana."*⁵

U djelu *Subulu-s-selam* navodi se slijedeće: "Hadis je veliki dokaz o vrijednosti razumijevanja vjere i da to razumijevanje Uzvišeni Allah daje samo onome kome želi veliko dobro, na što ukazuje negacija koja je došla u hadisu. A izučavanje i razumijevanje fikha podrazumijeva izučavanje načela islama i upoznavanje halala i harama. Iz hadisa se razumije da onoga koga Allah ne podučiti razumijevanju vjere ne želi mu dobro. Nadalje, hadis jasno aludira na vrijednost propisa (fiqh) vjere i onih koji se bave njihovim izučavanjem nad ostalim naukama i ulemom. A propisi su ustvari spoznaja Kur'ana i Sunneta". (završen citat) Zabilježeno je da je Alija, r.a, rekao:

"Učenjak je bolji od postača koji i klanja i bori se na Allahovu putu. A kada umre alim desi se pukotina u islamu koju ne može zatvoriti osim da ga zamijeni neko poput njega."

A od Ibn Mes'uda je zabilježeno da je rekao:

"Požuri da se stekneš znanje prije nego bude uzdignuto, a njegovo uzdignuće je sa smrću onih koji prenose to znanje. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, ljudi koji

¹ Muslim, Ebu Davud i Tirmizi.

² Ebu Davud i Tirmizi sa hasen senedom.

³ Ibn Madže.

⁴ *Sahih Ibn Madže*, pogledaj *Sahihu-l- džami'u-s-sagir*, u recenziji šejha Albanija, hadis br. 6272.

⁵ Bilježe četverica.

su pali u džihadu na Allahovom putu poželjet će da budu proživljeni sa učenjacima, zbog počasti koju im je Allah dao. Niko se nije rodio alimom, nego se ilm stiče učenjem."

U djelu *Mesai* od Ishak ibn Mensura zabilježeno je: "Pitao sam Ahmeda ibn Hanbela o Ibn Abbasovim riječima 'da izučavam nauku dio noći draže mi je nego da provedem cijelu noć u klanjanju', na koju je nauku mislio, pa mi je odgovorio: To je nauka koja koristi ljudima u njihovom vjerskom životu. Ponovo sam upitao: Nauka o abdestu, namazu, postu, hadžu, razvodu i sl.? Odgovorio je: Jeste." Allah najbolje zna!

Dozvoljeni načini sticanja nauke i ostavljanje zabranjenog

Nijet u traženju nauke

Onaj koji traži nauku treba imati nijet koji će biti zasnovan na odstranjivanju neznanja od sebe i od ljudi. Imam Ahmed jednom je prilikom rekao: "Ne može se ništa izravnati sa naukom onoga čiji je nijet dobar." Upitali su ga kako to pa je odgovorio: "Da zanijeti odstraniti neznanje od sebe i od ljudi." Na ovakvom nijetu počiva bogobojaznost, kako kaže Uzvišeni Allah:

"I bojte se Allaha, - Allah vas uči."¹

Traženje nauke je ibadet, a iskrenost i rad po njoj su potrebni da bi ona bila korisna i uzrokom postizanja visokih stepena na Dunjaluku i na Ahiretu. Kada se čovjek podučava nauci kojom želi steći Allahovo zadovoljstvo, npr. da spozna propise o halalu i haramu nijet je tada dobar. A ako on tim izučavanjem želi postići neku dunjalučku ili materijalnu korist onda je to loš nijet zbog kojeg Allah ﷻ, kažnjava. Ebu Hurejre prenosi od Resulullaha ﷺ da je rekao:

*"Ko se poduči nauci kojom se stiče Allahovo zadovoljstvo da bi njime stekao neki dunjalučki interes, neće osjetiti miris Dženneta na Sudnjem danu."*²

A od Ibn Omera se prenosi da je Resulullah ﷺ kazao:

*"Ko se poduči nauci ali ne u Allahovo ime i njome želi nešto drugo osim Allaha, neka sebi pripremi mjesto u Vatri."*³

A od Ka'ba ibn Malika prenosi se da je Poslanik ﷺ kazao:

*"Ko bude tražio nauku da bi se njome natjecao sa drugom ulemom, ili da bi koristeći je prepirao sa bezumnicima, ili da privuče pažnju ljudi na sebe, Allah će ga uvesti u Vatru."*⁴

¹ Prijevod značenja sure El-Beqare, ajet 282.

² Ebu Davud i Ibn Madže.

³ Autori Sunena.

⁴ Tirmizi i Ibn Madže.

Propis izučavanja praktičnih nauka

Što se tiče ostalih nauka pravilo ja da ako doprinosi dobru i napretku smatra se potrebnim sredstvom, a ne pohvalnom naukom u smislu njene suštine. Poznato je da ono sa čime se fard ne može postići postaje i samo fard. Tako svaka nauka koja koristi ljudima, donosi im napredak, ispunjava njihove potrebe i čini ih nezavisnim od Allahovih neprijatelja predstvalja fard-kifaje u smislu izučavanja, s tim da treba zanijetiti gore navedenu korist. Tu spadaju, između ostalih, medicina, naftni inženjering, građevinarstvo, informatika, književnost i arapski jezik kojim se postiže razumijevanje šeri'atskih dokaza te druge nauke koje čine jakim muslimane, kako to kaže Uzvišeni Allah:

"I protiv njih pripremite koliko god možete snage."¹

Vrijednost nauke na koju se podstiče u islamu je bez sumnje vjerska nauka koja služi da popravi društvo i uputi cijelo čovječanstvo.

Dozvoljeni načini za sticanje nauke

Ono što se treba napomenuti u vezi ove teme jeste da se nauka ne treba sticati od onih koji se povode za svojim strastima, novotarijama i od onih koji su poznati po manjku bogobojažnosti. Tako se u *Medžmu'u* navodi: "Fetva fasika nije ispravna po mišljenju svih muslimana." Najbolji način za sticanje nauke je izbor povjerljivog učitelja u vjeri, mudrosti i znanju. Počinje se sa kraćim djelima i šeri'atskim tekstovima koji se postepeno izučavaju i služe kao odskočna daska do većih i kapitalnijih islamskih djela. Treba paziti da se spoznaju šeri'atska pitanja, dokazi i sama načela vjerovanja (akide), fikha, hadisa, tefsira i propisa. Najbolje se služiti naučnim knjigama koje su jednostavne i lahko razumljive.

Ko izdaje fetwe

U *Meratibul-idžma'a* i u *Šerhu Muslim* se navodi: "Ko nauči propise Kur'ana i Hadisa, te nauči vjerodostojne i slabe, potom nauči pitanja gdje je idžma'a (konzensus uleme) i pitanja u kojima su se razišli pravnici, i usto je bogobojažan dozvoljeno mu je da izdaje fetwe, ako ne bude poznavao sve navedeno, (a u tome se svi slažu) nije mu dozvoljeno izdavati fetwe makar bio bogobojažan". (završen citat) A odbijanje nauke je najveće zlo koje čovjek može počiniti, kaže Uzvišeni Allah:

"A ima li nepravednijeg od onoga koji, opomenut riječima Gospodara svoga, njima leđa okrene? Mi ćemo, zaista, kazniti zlikovce."¹

¹ Prijevod značenja sure El-Enfal, ajet 60.

Ibn Kesir to ovako tefsiri: "To znači koliko li je samo nepravedan onaj kojeg je Allah opomenuo riječima Svojim, dao mu dokaze i objasnio ih, a on ih nakon toga ostavio, zanijekao, okrenuo im leđa i napravio se kao da ih ne zna."

Ponašanje pri sticanju nauke i stepeni nauke

Resulullah ﷺ nas je uputio na slijedeće:

*"Izučavajte nauku i sa njom smirenost i skrušenost, i budite ponizni prema onima koji vas podučavaju, i nemojte biti od oholih učenjaka."*²

A Ibnu-l-Kajjim navodi slijedeće: "Znanje se sastoji od šestero: da se pita na lijep način, da se pažljivo sasluša, da se shvati, da se zapamti, da se tome podučavaju drugi i ono što je plod nauke, da se radi po njoj i čuvaju njene granice".

Zabrana izučavanja sihra i onoga što odvraća od spominjanja Allaha

Podučavanje i bavljenje sihrom je zabranjeno (haram), i svi učenjaci se slažu na tome da to spada u velike grijeha koji vode u kufr. Kaže uzvišeni Allah:

"I povode se za onim što su šejtani u Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik - šejtani su nevjernici, uče ljude vradžbini (sihru)."³

Prenosi Ebu Hurejre , r.a, od Resulullaha ﷺ da je rekao:

*"Čuvajte se sedam velikih grijeha: pripisivanja Allahu ravnog i sihra..."*⁴

Neke vrste sihra čini sihirbaz kako bi rastavio ili omrazio čovjeku njegovu ženu i obrnuto, ili sihr da bi čovjek zavolio ženu. O ovome nas je obavijestio Resulullah u hadisu kojeg prenosi Ibn Mes'ud, radijallahu anhu:

*"Zaista su čarolije, talismani i zapisi širk."*⁵

A zapisi (tewle) žene prave kako bi ih njihovi muževi zavoljeli, i to je jedna vrsta sihra. U sihr spada i izmišljanje i navodno čitanje sa dlana stvari iz budućnosti. Kaže Ibn Kesir: "Sihr je nevjerstvo, izučavanje sihra je nevjerstvo, i podučavanje drugog sihru je nevjerstvo, sihirbaz je nevjernik i njegov učitelj je nevjernik. Razilaženje postoji oko toga da li se prima pokajanje onog ko se bavi sihrom ili ne, pa neka ulema kaže da takvog treba pozvati na pokajanje, pa ako odbije ubija se, a neki kažu da ga ne treba pozivati na

¹ Prijevod značenja sure Es-Sedžda, ajet 22.

² Buharij u *Edebu-l-mufred*.

³ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajet 102.

⁴ *Sahih* od Muslima.

⁵ *Sahih* od Ibn Madže.

pokajanje, nego ga odmah ubiti." Dokaz da je ubistvo sihirbaza propisano nalazimo u riječima Resulullaha ﷺ:

*"Kazna sihirbazu je udarac sabljom (tj. smrt)."*¹

U sihr spada čitanje fildžana, bacanje graha, "prizivanje" sreće, crtanje po pijesku i bacanje kamenčića radi "čitanja" sudbine itd. Sihirbaza možemo prepoznati ako bolesnika bude pitao o imenu njegovog oca ili majke ili djeda ili rodbine itd. Takođe, u sihr spada prizivanje džina i šejtana da govore o nepoznatom i nevidljivom i sl. A niko ne zna budućnost osim Allah, naš Stvoritelj.

Dozvoljeno je i propisano učiti rukju u cilju zaštite i liječenja a to je učenje Kur'ana, sura Fatihe, Feleq i Nas i ostalog što je preneseno u Sunnetu. Rukja se može sastojati i od Allahovih lijepih imena. Resulullah ﷺ je učio rukje Hasanu i Huseinu ovako:

"Tražim zaštitu za vas Allahovim savršenim riječima od svakog šejtana, (opasne) životinje i uroka."

Učiti rukju ne znači zapostavljanje liječenja ili opustiti se i biti nepažljiv. Naravno, sve ovo saznajemo iz prenesenih hadisa. Resulullah ﷺ je strogo zabranio da idemo kod onih koji zagovaraju da znaju budućnost i sihirbazima,² i zabranio nam je da ih šta pitamo od budućnosti i da im povjerujemo u ono što kažu. Takođe je haram baviti se bilo kojom naukom koja nas odvodi od spominjanja Uzvišenog Allaha ili naukom koja bi nas udaljila od Pravog puta. Inače, zabranjeno je tumačiti Kur'an onako kako se nama svidi ili kako mislimo, kao što je zabranjeno pripisivati šta lažno na Poslanika ﷺ, ili raspravljati se o njemu i slijediti dvosmislene i nejasne stvari. Kaže Uzvišeni Allah:

"On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnji i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah."³

Džihad naukom i dokazom

Džihad je borba sabljom i drugim oružjem i u to nema sumnje, a može biti i džihad naukom i dokazom. Zbog toga je izučavanje nauke ibadet, a njeno izučavanje je vrsta džihada za koju vjernik zaslužuje nagradu, i predstavlja najvrijednije ljudsko djelo nakon džihada i davanja opreme na Allahovom putu. Kaže Uzvišeni Allah:

"I s njim se svim silama protiv njih bori,"⁴

a s njim znači s Kur'anom, i rekao je Resulullah ﷺ:

"Musliman vodi džihad sabljom i jezikom." Hadis je sahih.

¹Tirmizi.

²Sihir predstavlja određene uzlove, riječi i zapise koji se govore ili pišu, amože biti i određen čin koji se napravi da bi negativno djelovalo na tijelo ili na srce ili na mozak onoga kome je učinjeno, bez da se dodirne ta osoba. I on je stvarnost. (El-Mugnā)

³Prijevod značenja sure Alu Imran, ajet 7.

⁴Prijevod značenja sure El-Furqan, ajet 52.

Prenošenje znanja

Kada bi učenik slušao hadis ili kakve druge naučne predaje od svog učitelja rekao bi "pričao nam je" (*haddesena*), a ako bi on čitao ispred svoga učitelja rekao bi "obavijestio nas je" (*ahberena*). Ovako su prve dobre generacije prenosile znanje s koljena na koljeno.

Širenje nauke i pozivanje Allahu

Širenje znanja je zasnovano na upoznavanju sa Allahom, Njegovom jednoćom, te objašnjavanju Šer'ata od strane da'ije, s tim da da'ija koristi najbolji načina pozivanja (*da'we*) Allahu ﷻ. Tim njegovim pozivom spašava ljude od zablude i donosi dokaz protiv onih koji su u zabludi. Uzvišeni Allah nam je naredio da stičemo znanje kako bismo se podučili vjerskim propisima, te upozorili i dostavili naučeno drugima, i to prenošenje znanja smatra se jednim od najvećih emaneta koji se trebaju prenijeti onima koji su ga najviše potrebni, a musliman će biti pitan da li je radio po svom znanju. Načini dostavljanja znanja su mnogobrojni i raznovrsni, između ostalih, putem pisma, pisanih i elektronskih medija, pisanjem knjiga itd. Kaže Uzvišeni Allah:

"Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se upute u vjerske nauke, i neka opominju narod svoj kad mu se vrate, da bi se Allaha bojali."¹

U oba *Sahiha* je zabilježeno da je Resulullah ﷺ u svojoj hutbi na Mini rekao:

"I neka prisutni obavijesti onoga koji je odsutan, možda će onaj koji je odsutan bolje razumjeti nego onaj koji je prisutan."

Zbog toga da'ija nema nikakvog opravdanja ako bude šta zapostavio u dostavljanju vjere, kaže Uzvišeni Allah:

"O Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga, ako ne učiniš, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu."²

A poznati mufessir Kurtubi, tumačeći ovaj ajet, navodi slijedeće: "U ovom ajetu podučava se Vjerovijesnik ﷺ i oni koji posjeduju znanje iz njegovog Ummeta da ne prešute i izostave ništa iz Allahovog Šeri'ata." Širenje znanja u bilo kojem društvu zahtjeva da se objasni ljudima čime su zaduženi i zbog čega su stvoreni. Tako je Resulullah ﷺ znanje uporedio sa kišom jer i znanje i kiša sadrže život, a ljude je uporedio sa zemljom jer su neke vrste zemlje plodne a neke nisu. Ebu Musa el-Eš'arij prenosi da je Resulullah ﷺ kazao:

"Primjer onoga sa čime me je Allah poslao sa uputom i znanjem je poput obilne kiše koja je pala na zemlju, pa je neka zemlja bila plodna i prihvatila vodu, nakon čega je mnogo bilja izraslo, a neka je bila tvrda pa je zadržala vodu i Allah je dao da je

¹Prijevod značenja sure Et-Tewbe, ajet 122.

²Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 67.

koriste ljudi za piće, zalijevanje i sijanje, a bilo je zemlje poput pijeska, niti je zadržala vodu, niti je izraslo rastinje. Tako je sa onim koji razumije vjeru i okoristi se onim s čime me je Allah poslao te druge podučiti. A drugi je primjer onoga kome to nije glavu ispravilo i nije prihvatio Allahovu uputu sa kojom sam poslan.”¹

O dostavljanje emaneta je i prenošenje Resulullahovih ﷺ hadisa, kako to stoji u hadisu:

”Dostavite od mene pa makar jedan ajet, i prenosite predaje sinova Israilovih bez brige, a onaj ko šta slaže na mene namjerno, neka pripremi sebi mjesto u Vatri.”²

Da’ija uvijek treba prethodno znati šta želi postići porukom, a najveličanstveniji poziv je poziv u Tewhid, Allahovu Jednoću i veličanje Njegovih propisa, uz samilost prema Njegovim stvorenjima.

Vrijednost da’we i upućivanja na dobro

O vrijednosti dostavljanja dini-islama i upućivanja na dobro govori hadis koji Sehl ibn Sa’d prenosi od Resulullaha ﷺ kada je rekao:

”Vallahi, da Allah uputi jednog čovjeka na pravi put tvojim povodom, bolje ti je nego stado crvenih deva.”³

A slijedeće riječi su upućene Aliji , r.a, od strane Resulullaha ﷺ:

”Nema zavidnosti osim dvojici: čovjeku kome je Allah dao veliki imetak, pa ga on troši na Allahovom putu dok ga svega ne potroši, i čovjeku kojem je Allah dao mudrost (znanje Kur’ana i Sunneta) pa on po njemu sudi i podučava.”⁴

Isti ravija prenosi i slijedeći hadis:

”Neka Allah nagradi čovjeka koji je čuo nešto od mene pa to prenio kao što je čuo, jer možda je onaj kome je prenio bolje razumio od njega.”⁵

O vrijednosti alima i njegovom stepenu kod Allaha ﷻ, i o Allahovoj dovi, i dovi meleka i stanovnika nebesa i Zemlje za njega, kazao je Resulullah ﷺ, kada su pred njim spomenuta dva čovjeka, pobožnjak i učenjak, u slijedećem hadisu:

”Vrijednost učenjaka nad pobožnjakom je poput vrijednosti mene nad jednim od vas. Zaista Allah i meleki i stanovnici nebesa i Zemlje, čak i mrav u mravnjaku i riba u vodi blagosiljaju onoga koji podučava ljude dobru.”⁶

A plodovi i tragovi širenja nauke ostaju i nakon smrti, što vidimo iz hadisa kojeg prenosi Ebu Hurejre , r.a, od Poslanika ﷺ da je rekao:

¹ Bilježe Buharij i Muslim.

² Buharij.

³ Bilježe trojica.

⁴ Buharij i Muslim.

⁵ Ebu Davud i Tirmizi.

⁶ Tirmizi u *Sunenu* sa sahih senedom.

*"Ko bude pozivao na uputu, njegova nagrada će biti kao nagrada svakog onoga koji ga slijedi, a da se ne umanji nimalo od njihove nagrade, a onaj ko bude pozivao u zabludu, njegovi grijesi će biti kao grijesi onih koji ga budu slijedili, a da se pritom ne umanji od njihovih grijeha."*¹

Nema sumnje da su plodovi pozivanja Allahu ﷻ, spas na Dunjaluku i na Ahiretu, a jednoća Allaha u ibadetu, uspostavljanje Allahovih dokaza na Zemlji, širenje istine i pravednosti su jedan oblik džihada koji se sa istinskom borbom podudara u cilju i rezultatu. To zato jer znanje daje svoje plodove koji nisu ništa manji od džihada na Allahovom putu. Ebu Hurejra , r.a, prenosi od Resulullaha ﷺ da je rekao:

*"Kada umre sin Ademov, prekidaju se njegova djela osim troje: trajna sadaka ili znanje kojim se narod okoristio ili dobro dijete koje uči dovu za njega."*²

A od Džerira ibn Abdullaha s prenosi da je Resulullah ﷺ rekao:

*"Ko uspostavi u islamu lijep običaj pa se bude radilo poslije njega po tom običaju, upisat će mu se nagrada poput nagrade onog koji radi po tom običaju, a da se od njihove nagrade ništa ne umanji, a ko u islamu uspostavi ružan običaj pa se bude radilo po njemu, upisat će mu se grijeh poput grijeha onog koji radi po tom običaju, a da se od njegovih grijeha ništa ne umanji."*³

Skrivanje i prešućivanje znanja

Suprotno širenju znanja je njegovo skrivanje i prešućivanje, a to je prezreno do Sudnjeg dana. Naime, Ebu Hurejre , r.a, prenosi od Poslanika ﷺ da je rekao:

*"Ko bude upitan nešto od vjerskog znanja a on to utaji i sakrije, Uzvišeni Allah će mu staviti uzde od vatre na Sudnjem danu."*⁴

Kaže Uzvišeni Allah:

"One koji budu tajili jasne dokaze koje smo Mi objavili i Pravi put koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo da proklinju, oprostit će samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv."⁵

O tefsiru ovog ajeta Ibn Kesir kaže: "Ovo je strašna prijetnja onome koji taji Allahove dokaze koje je poslao po vjerovijesnicima, i skriva uputu koju je Allah objasnio Svojim robovima u knjigama objavljenim Njegovim poslanicima." Učenjaci kažu da će kazna biti žešća ako se taji i prešućuje neophodno znanje, tj. Znanje koje je obavezno da zna svaki čovjek, kao kada bi nevjernik postavio pitanje "šta je islam", ili "nauči me da obavljam

¹ Muslim, Ebu Davud i Tirmizi.

² Bilježe peterica, osim Buharija.

³ Muslim.

⁴ Ebu Davud i Tirmizi.

⁵ Prijevod značenja sure El-Beqare, ajeti 159-160.

namaz" a već je nastupilo njegovo vrijeme, ili "poduči me kako da izdvajam zekat" i sl. A nije kažnjivo prešućivanje znanja koje se odnosi na dobrovoljna djela koja nisu neophodna istog časa. Primjer skrivanja znanja je i laž na Poslanika ﷺ i izdavanje fetwe bez neophodnog znanja. Prenosi Abdullah ibn Amir od Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao:

*"Ko namjerno slaže na mene, neka pripremi sebi mjesto u Vatri."*¹

A Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Resulullaha ﷺ rekao:

*"Ko izda fetwu bez neophodnog znanja nosit će grijeh onoga kome je izdao, a ako uputi svoga brata na nešto, a zna da je ispravnije drugo, on ga je izdao."*²

Zbog toga je na ulemi obaveza, ma gdje se nalazila, da šire znanje na sve načine, i da upućuju narod upoznajući ih sa šeri'atskim znanjem koje će ih sačuvati od iskrivljenih mišljenja i zabludjelih učenja koje se s vremena na vrijeme pojavljuju. Ulema takođe treba razjašnjavati razilaženja i eventualne kontradikcije na koje ljudi mogu naići usljed mnoštva knjiga i priča.

Kako činiti da'wu Allahu

Poziv Allahu počinje širenjem znanja i dostavljanjem onoga što je objavljeno od istine kojom opominjemo onoga koji je nemaran, podučavamo onoga koji ne zna i upućujemo zalutalog. Kaže Uzvišeni Allah:

"A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i govori, ja sam doista musliman."³

A da'wa općenito ima svoje principe kojih se trebamo pridržavati kako bi ona dala svoje plodove. Neki od tih principa su slijedeći:

- Dobro poznavanje Kur'ana i Sunneta, kaže Uzvišeni Allah:

"Reci: Ovo je put moj, ja pozivam Allahu imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi;"⁴

- Vjerovanje u ono čemu poziva i rad po njegovim propisima;

- Strpljenje i podnošenje poteškoća na koje nailazi daija;

- Korištenje mudrosti, kaže Uzvišeni Allah:

"Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj, i s njima na najljepši način raspravljaj."⁵

Kaže Ibn Kesir: "Uzvišeni Allah naređuje svome Poslaniku da poziva Allahu s mudrošću, a to znači sa onim što je došlo u Kur'anu i Sunnetu od naredbi i zabrana, kako bi se sačuvali Allahove kazne, a ajet **"Raspravljaj se s njima na najljepši način"** znači

¹Buharij i Tirmizi.

²Ebu Davud i Ibn Madže.

³Prijevod značenja sure Fusilet, ajet 33.

⁴Prijevod značenja sure Jusuf, ajet 108.

⁵Prijevod značenja sure En-Nahl, ajet 125.

raspravljaj blago i lijepim riječima." Prenosi Enes, r.a, od Resulullaha ﷺ da je rekao:

*"Olakšavajte a ne otežavajte i obradujte a ne rastužujte i ne rastjerujte."*¹

- Biranje pogodnog vremena za savjet i poduku, a prilikom predavanja ne biti dosadan i neinteresantan. Takođe, ne govoriti o Allahu ﷻ, bez znanja jer je to haram koji se poredi sa širkom za koji je došla najstrožija zabrana. Veliki učenjak Ibnu-l-Kajim ubraja ovaj grijeh u veće od širka, jer širk šteti jednoj osobi, a govoriti o Allahu ﷻ, bez prethodnog znanja je nevjerstvo čija se šteta odnosi na svakog ko to čuje;

- Blagost i lijepo ponašanje, kaže Uzvišeni Allah:

"Pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojao."

Kaže Ibn Kesir: "U ovom ajetu se nalazi velika pouka u načinu da'we (pozivanju Allahu) koja se sastoji od blagosti i lijepog odnosa, a znači: podsjetite ga da on ima Gospodara i određeni rok kada će biti proživljen da položi račun, i podsjetite ga da ima Džennet i Vatra, sve to lijepim i blagim riječima kako bi imale veći i uspješniji uticaj na dušu." A Allah najbolje zna.

¹ Bilježe Buharij i Muslim.

II DIO

PROPISI IBADETA

- 1. RUKNOVI ISLAMA**
- 2. OTKUPNINE (KEFARETI) I KURBAN**
- 3. HALAL I HARAM**

RUKNOVI ISLAMA

- 1. Čistoća*
- 2. Propisani namazi*
- 3. Zekat*
- 4. Post i itikaf*
- 5. Hadž*

ČISTOĆA (TAHARET)

Propisi u pogledu čistoće, vode i posuđa za vodu

Čistoća (taharet) u jezičkom značenju suprotna je prljavštini, a njeno terminološko značenje je "uklanjanje ili odstranjivanje nečistoće koja kvari namaz". To uklanjanje podrazumijeva da se odstrani nečistoća sa tijela, odjeće i mjesta klanjanja. Pod čistoćom se ovdje podrazumijeva ono čime se čisti, ono što se čisti i ono što je obavezno očistiti.

Niz je činjenica koje ukazuju na veliku pažnju koju dini-islam poklanja čistoći.

Čistoća je uvijet za ispravnost namaza gdje se peru određeni dijelovi tijela, oblači čista odjeća i bira čisto mjesto na kojem će se klanjati. Abdest je jedan od ukazatelja na vjerovanje, kako to opisuje vjerodostojan hadis koji prenosi Sevban:

*"Budite ispravni, a nećete moći (u svemu) i znajte da je najvrijednije djelo namaz. A abdest ne čuva osim vjernik."*¹

Naučno je utvrđeno da pranje udova pet puta dnevno sprječava infekciju i određene bolesti poput lišaja, zaraze i sl. Takođe je poznato da je pranje udova po tri puta odjednom, kako je sunnet činiti pri uzimanju abdesta, poput medicinske sterilizacije. A islam naređuje abdest i nagrađuje za njega! Uzimanjem abdesta, Allah briše pogreške i uzdiže na više deredže. Tako, kada vjernik abdesti, oprostite mu se grijesi sa zadnjom kapi vode kojom je abdestio. Muslim bilježi hadis:

"Čistoća je pola imana (vjerovanja)."

Uzvišeni podstiče na unutrašnju čistoću kroz iskrenost, pokajanje i čistoću srca:

"Zaista Allah voli one koji se kaju i koji se čiste."²

Šeri'at podstiče na pranje tijela, odnosno propisano kupanje prije džume, bajrama i sl.

Propisano je da se redovno čiste zubi, tako da je upotreba misvaka potvrđeni Poslanikov ﷺ sunnet prije abdesta, prije namaza, nakon buđenja i u drugim umjesnim prilikama. Jasne su mnogobrojne koristi od ovog propisa poput čistoće zuba i desni, ugodan miris iz usta, učvršćenje nepca itd. Pored svega to je sevap, a sami liječnici savjetuju upotrebu misvaka radi sprječavanja karijesa, zubnog žutila, upale usana, desni i dr.

Islam podstiče na lijepo oblačenje i čistoću odjeće, da se uredi prije odlaska u džamiju, jer hadis kaže:

*"Uistinu je Allah lijep i voli ljepotu"*³

¹ Hadis bilježi Ahmed u svom Musnedu, Ibn Madže, Hakim i Taberani u *El-Kebiru*.

² Prijevod značenja sure El-Bekare, 222.

³ Bilježi Muslim.

a podrazumijeva se i čistoća odjeće, shodno riječima uzvišenog: **"I odjeću svoju očisti."**¹

U cilju uljepšavanja same čovjekove pojave, čistoće tijela i udaljavanje od nevjerničkih običaja, Allahov Poslanik ﷺ kaže:

"Od prirodnih svojstava je petero: sunećenje, brijanje stidnih mjesta, kraćenje brkova, skraćivanje noktiju i uklanjanje dlaka ispod pazuha."

Općenito, vjernicima je naređeno da vode računa na čistoću oko sebe, hadisima Allahovog Poslanika:

*"Zaista je Allah lijep voli ljepotu, čist voli čistoću, plemenit voli plemenitost, darežljiv voli darežljivost, pa čistite vaše domove i ne oponašajte Jevreje."*²

Takođe je upućeno na uređivanje i uljepšavanje pred ogledalom, a Begavi bilježi u svom Musnedu hadis da je Poslanik ﷺ običavao sjeći nokte i kratiti brkove svakog petka. Takođe je upućivao na češljanje i stavljanje ulja na kosu.

I na kraju, mnogi hadisi koji potvrđuju da je sunnet puštati bradu i ne čupati sjede dlake već ih bojiti kanom, dok je zabranjeno bojenje u crno. Pokuđeno je brijanje jednog dijela glave a ostavljanje drugog. Zabranjeno je čupanje obrva, razdvajanje zubiju, tetorivanje i nošenje perike.

Karakteristike vode i način čišćenja

Čistoća se postiže korištenjem vode ili zemlje (u određenim prilikama) na šeri'atski propisan način, tako da onaj koji je u mogućnosti da se očisti poslije male i velike nužde, a to ne učini ne može klanjati, shodno hadisu:

*"Ne prima se namaz osim onom ko je propisno čist"*³

Tri vrste vode

- Čisteća⁴ voda, u što spadaju sve vode koje izviru iz zemlje, kišnica, voda od snijega i sl. Kao što kaže Uzvišeni:

"I On vam s neba spušta kišu da vas očisti njome."⁵

U ove vode spadaju: kiša, snijeg, grad, pa makar se izmijenili uslijed dužeg stajanja ili zbog dodira s drugom čistom materijom što se ne može spriječiti, potom vrela, rijeke i mora. Allahov Poslanik ﷺ kaže za more:

*"Voda mu je čista a ono što u njemu ugine je halal"*⁴.

¹ Prijevod značenja sure Muddesir, 3.

² Bilježi Tirmizi sa dobrim senedom.

³ Bilježi

⁴ Čisteća, što znači da je sama čista id a se njome čisti.

⁵ Prijevod značenja sure El-Enfal, 11.

Allahov Poslanik ﷺ objasnio nam je pripise u pogledu vode i slijedećim hadisom:

*"Čisteću vodu ništa ne može uprljati."*²

*"Količinu od dva kuleta (oko četiri stotine litara) vode ne može onečistiti nikakva prljavština."*³

A u hadisu koji bilježi Buharija stoji:

"Neka niko ne vrši nuždu u stajaćoj vodi, a potom se pere njom."

- Čista voda je voda čista sama po sebi, ali nije čisteća. To je voda koja je promijenila okus, ili boju, ili miris s nečim čistećim što je preovladalo te uveliko promijenilo njene osobine tako da je više ne nazivamo vodom nego drugim imenom koji nosi preovlađujuća materija u njoj, npr. sapunika i sl.

- Nečista voda je ona voda u kojoj ima nečistoće i njom se ne može čistiti dok se ne ukloni nečistoća ili ne doda određena količina čiste vode. Kaže Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji bilježi Buharij:

"Voda je čista osim ako joj se promijeni miris, ili okus, ili boja sa nečistoćom u njoj."

Međutim, vodu ne smatramo nečistom zbog sumnje jer je ona u osnovi čista, a kad postoji sumnja gleda se na osnovu. Ako, opet, nismo sigurni ni da je čista ni da je nečista, uzimamo da je čista, i u ovome nema razilaženja. Kaže poznati učenjak Nevevi: "Dozvoljeno je čovjeku i ženi da abdeste iz iste posude po konzensusu muslimana." A poznat je hadis da se Allahov Vjerovijesnik ﷺ kupao iz iste posude zajedno sa svojom suprugom.

Upotreba posuđa

(i onog što se koristi za nošenje vode poput kože)

Posuđe u koje upadne nešto nečisto pere se dok se ne ukloni nečistoća, a ako bi ga onečistio pas, pere se sedam puta od čega jedanput zemljom. U svom *Muhtesaru* Imam Harkijj još pojašnjava: "Ne utiče na čistoću vode ono što upadne u nju a što nema krvi koja ističe poput mušice, komarca, akrepa i sl."

Posuđe i odjeća nevjernika su u osnovi čisti. Učenjak Ibn Kudame kaže: "Dozvoljeno je koristiti odjeću i posuđe nevjernika pod uslovom da se ne zna za nečistoću na njima. A u odjeći koja ocrtava stidne dijelove tijela, poput uskih pantalona, nije dozvoljeno klanjati. Međutim, posuđe onih čije meso nije dozvoljeno jesti, poput medžusija i idolopoklonika, ne koristi se dok se ne opere".⁴ Rekao je učenjak Kadi: "Posuđe onih koji jedu svinjsko meso nećemo koristiti, ako postoji vjerovatnost da su ga za to upotrebljavali, sve dok ga ne operemo. A ako ne postoji vjerovatnoća da su ga za to koristili, pa osnova je da je čisto."

Što se tiče kože uginulih životinja, ona je upotrebljiva tj. čista nakon štavljenja onako kako je čista dok je životinja bila živa. Shodno riječima Allahovog Poslanika ﷺ:

¹ Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madždže, Nesai, Tirmizi, Ibn Ebi Šejbe.

² Bilježe: Ebu Davud i Tirmizi, hadis je vjerodostojan.

³ Bilježe Buharij, Nesai, Tirmizi, Ebu Davud i Ibn Madže.

⁴ El-Mugni'.

"Zar nećete iskoristiti njenu (ovčiju) kožu", upitao je ashabe, koji uzvратиše da je uginula, a Poslanik ﷺ reče: "Ona (koža) se čisti vodom i karzom."¹

Što se tiče kur'anske sintagme da su nevjernici i munafici nečisti, ona je duhovnog karaktera a ne materijalnog. Tako se navodi u djelu *Revda merbe'a*: "Tijelo nevjernika je čisto, kao i odjeća i posuđe, a pokuđen je namaz u odjeći bolesnika, žene u menstrualanom ciklusu i sl."

Uglavnom, osnova je dozvoljenost korištenja posuđa, shodno riječima Uzvišenog:

"On je za vas sve na Zemlji stvorio"²

Međutim, izuzeto je posuđe od zlata i srebra. Za ovo je došla nedvosmislena zabrana od Allahovog Poslanika ﷺ:

"Ne pijte iz zlatnog i srebrnog posuđa i ne jedite iz njega jer je ono za njih (nevjernike) na Dunjaluku a za vas je na Onom svijetu."³

Nema smetnje da se posuđe emajlira sa srebrom. Inače, mustehab je i pohvalno zaklapati posuđe.

Propisi vode ostale nakon korištenja

Voda preostala nakon što je čovjek koristio je čista, bio on musliman ili ne, i čista je ako su je koristile životinje čije je meso dozvoljeno jesti. Podijeljena su mišljenja o ostacima vode nakon korištenja životinja čije meso nije dozvoljeno jesti poput mazge, magarca, konja i ptica grabljivica. Ipak, jače je mišljenje da je čista i ta voda, shodno hadisu koji prenosi Džabir, radijallahu anhu:

"Upitan je Allahov Poslanik, s.a.v.s, da li se može abdestiti vodom koja je preostala za magarcem, pa reče "Može, a može i nakon zvijeri svih vrsta."⁴

Drugom prilikom upitan je o vodi u pustinji kojom se napajaju zvijeri i životinje, pa je odgovorio:

"Ako ima vode koliko dvije kulle, ne može je onečistiti prljavština."

Naravno, iz ovog se izuzimaju životinje čija je hrana pretežno nečista, kao i pas i svinja zbog jasnog teksta koji je utvrdio njihovu nečistoću. Što se tiče vode nakon mačke, Ibn Kudame u *El-Mukni'u* kaže: "Voda nakon pojenja mačke je čista, i to je ustanovio Sunnet. Isto vrijedi i za životinje sitnije od mačke".

¹ Karz je materija kojom se isušuje koža. Hadis bilježe Ebu Davud i Nesai.

² Prijevod značenja sere Bekara, 29.

³ Bilježe Buharij i Muslim.

⁴ Bilježi Šafija u svom *Musnedu*.

Nečistoće i obavljanje nužde

Istirdža' je čišćenje vodom nakon nužde, a *istidžmar* je čišćenje kamenčićima, a po Sunnetu najmanje sa tri. Čišćenje vodom naravno je bolje, jer Allah hvali one koji se čiste vodom: "***U njemu su ljudi koji vole da se čiste***"¹, tj. čiste vodom. Allahov Poslanik ﷺ zabranio je da se nečistoća uklanja kostima, balegom i ugljem u hadisu koji bilježi Ebu Davud, a koji upućuje na dozvoljenost čišćenja drugim materijama poput lišća, papira i sl. Nije se potrebno prati nakon puštanja vjetra, kao što to navodi Imam Ahmed: "Nema ništa što upućuje da se treba prati nakon puštanja vjetra, ni u Kur'anu ni u Sunnetu." Što se tiče sperme, ona se ukaljanja pranjem ako je vlažna, a ako se osušila onda je dovoljno struganjem. Na ovo nas upućuje hadis koji prenosi majka vjernika Aiša, radijallahu anhu:

*"Resulullah bi oprao ostatke sjemena a potom bi u toj odjeći izišao da klanja, a vidjela bi se vlažnost od pranja."*²

U drugom hadisu koji bilježi Muslim, majka vjernika kaže:

"Istrljala bi odjeću Allahovog Poslanika, a on bi poslije klanjao u njoj", a u drugom rivaletu "strugala bi noktom sa odjeće mu."

Pokuđeno je ulaziti u nužnik s nečim na čemu je Allahovo ime, i skidati odjeću dok se ne približi mjestu obavljanja nužde. Takođe je pokuđen govor u nužniku, pa makar to bilo otpozdravljanje. Pokuđeno je i obavljanje nužde u životinjske rupe i stajaću vodu. Pokuđeno je isto tako dodirivanje stidnog mjesta desnom rukom i čišćenje njome. S druge strane, obaveza je čuvati se od mokraće.³ Sve ovo ustanovljeno je Sunnetom. Sunnet je u nužnik ulaziti lijevom nogom i reći "*Bismillahi, e'uzu billahi mine-l-hubusi ve-l-habais*"⁴, a izlazi se desnom nogom i kaže se "*gufranek*"⁵. Ovako su zabilježili Buharija, Muslim, Tirmizi i Ebu Davud koji bilježi hadis od Zejda ibn Erkama radijallahu anhu da je Resulullah ﷺ rekao:

"Zaista su nužnici nastanjeni, pa kada neko bude ulazio u nužnik neka kaže: euzubillahi minel-hubusi ve-l-habais."

Pokuđeno je okretati se prema kibli, bilo licem, bilo leđima, osim ako je u pitanju odnos supružnika, kako to kažu Ibn Abbas, radijallahu anhu, i Ibn Omer, radijallahu anhu. Takođe je pokuđeno mokriti stojeći, osim ako postoji razlog za to. Pri obavljanju nužde osloni se na lijevu nogu a desnom potpoči.

Zabranjeno je obavljati nuždu kraj izvora vode ili kraj puta ili na mjestu gdje drveće pravi hladovinu jer to smeta ljudima. Kaže Allahov Poslanik ﷺ:

¹ Prijevod značenja sure Tevba, 108.

² Buharij i Muslim.

³ Tj. čuvati se da ne kane na odjeću. (Op. p.)

⁴ U ime Allaha, uteječem se Allahu od pokvarenjaka i pokvarenjakuša.

⁵ Oprosta Tvoga.

"Bojte se tri prokletstva: izmeta kraj izvora, kraj puta i u hladovini."¹

Sunnet je takođe zakloniti se od pogleda prilikom obavljanja nužde,² a treba birati da zemlja ne bude tvrda da se ne upršće i tako zaprlja. Ovako navodi učenjak Nevevi u *Mudžme'u* a Ebu Davud u poglavlju *Čovjekovo je da se pazi mokraćé*.

Nečistoće

Nečiste su one stvari koje je ustanovio Šeri'at, a one su slijedeće:

- Ono što čovjek povрати, mokraćá i izmet, i obaveza je njihovo čišćenje za onoga ko je u stanju. Izuzetak je mokraćá muškog dojenčeta koju je dovoljno poprskati vodom. Prenosi Ebu Semh da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

"Djevojčicinu mokraću treba oprati a dječakovu poprskati."³

Katade pojašnjava da se posljednje odnosi na dijete koje se hrani isključivo majčinim mlijekom;

- U nečistoće ulazi i alkohol⁴ i ono što ima njegove osobine, po riječima Uzvišenog:

"... zaista su vino i kocka i kumiri i strijelice za gatanje odvratne stvari, šejtanovo djelo, zato se toga klonite..."⁵

Riječ *ridžs* navedena u ajetu znači nečistoća, a navodi se u djelu *Eš-Šerhu-l-kebir*. Vino je nečist;

- Krv je takođe nečist, a manje krvi na odjeći ne kvári namaz, bila čovjekova ili životinjska. Važno je spomenuti da se po većini uleme ne gubi abdest ako poteče krv. Tako se u *Šerhu* navodi: "Krv koja ostane u mesu i žilama dozvoljeno je konzumirati (zbog nemogućnosti da se ona odstrani), a u principu zabranjena je krv koja ističe. Krv koja je posljedica mjesečnice, žena treba odstraniti pranjem, a fleke istrljati ili poprskati, pa ako nakon toga ostane fleka, nema smetnje. Ovo je pojasnio hadis koji Esmá, radijallahu anhu, prenosi od Allahovog Poslanika ﷺ da je odgovorio u pogledu krvi mjesečnice na odjeći slijedeće:

"Očisti se, potom protrlja u vodi, a zatim pokvasi, nakon čega se može klanjati u toj odjeći"⁶;

- Gnoj i sukrvica su nečiste, a Imam Ahmed kaže da su blaže od krvi;

- Bijela gusta sluz (*vedj*) koja izlazi nakon male nužde i providna sluz koja izlazi uslijed nadražaja (*mezj*) također su nečiste, s tim da ih je dovoljno očistiti sa tijela i abdestiti;

¹ Bilježi Ebu Davud.

² Bilježi Ebu Davud od Džabira da bi Poslanik ﷺ, kada bi htio obaviti nuždu zaklonio se od ljudi.

³ Bilježe Ebu Davud i Nesai a Hakim kaže da je sahih.

⁴ Ovo je predmet razmimoilaženja islamskih učenjaka, a prioritetnije je mišljenje da alkohol ne spada u nečistoće. (Op. p.)

⁵ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 90.

⁶ Bilježe Buharij i Muslim.

- Životinjski izmet onih životinja koje su zabranjene jesti je nečist, kao i od životinja koje se tove nečistoćama. Od životinja čije je meso halal jesti, izmet nije nečist. Amr ibn Haridže prenosi:

"Vazio nam je Resulullah na Mini sjedeći na jahalici čija je sluz curila po mom ramenu"¹;

- Pas i svinja su nečisti i sve od njih je nečisto;
- Sve nejestive životinje su nečiste, a voda koja zaostane nakon njihovog pojenja, njihova koža, dlaka i sluz iz usta nisu nečisti. Ovako navodi Ibn Kudame;
- Ptice i životinje čije se meso ne jede, a krupnije su od mačke nečiste su. Sve životinje sitnije od toga u osnovi su čiste dok su žive;
- Sve su strvine nečiste osim čovjekove, po hadisu

"Vjernik nikada nije nečist"²,

a takođe uginule ribe i skakavci, shodno hadisu

"Dozvoljene su nam dvije vrste strvina i krvi; ribe i skakavci, i džigerica i slezena."³

Nisu nečisti ni kukci bili živi ili uginuli poput, pčele, muhe i sl., shodno hadisu

"Kada vam upadne muha u piće, potopite je u njega a potom izbacite jer je u jednom njenom krilu otrov, a u drugom lijek."⁴ Naravno, kukci koji se izlijegu iz nečisti, poput žohara izliježnih u kanalizaciji i sl. su nečisti;

- Krave koje se hrane nečistom hranom nisu dozvoljene jesti niti je dozvoljeno njihovo mlijeko piti dok najmanje tri dana prije klanja ne budu konzumirale čistu hranu;
- Životinje koje se ubiju na nepropisan način nečiste su poput strvina.

Uklanjanje nečistoće

Od Sunneta je oprati ruke vodom tri puta i isprati nos, a nečistoća sa tijela, odjeće i mjesta gdje će se klanjati sapire se vodom sve dok se ne ukloni. Nečistoća sa obuće uklanja se hodaњem, odnosno zemљom. Nakon pranja nečistoće, ne smeta ako ostanu kakvi tragovi, kao miris ili boja,⁵ ako se praktično ne mogu lahko ukloniti. Ako se na čovjeka prospe voda ili ga uprska, nije dužan pitati je li čista, nego mu se to oprašta kako god bilo. Pri pranju nije uvjetovan određen broj pranja, što je stanovište trojice

¹ Bilježe Ahmed i Tirmizi koji kaže da je sahih. Poslanikova ﷺ, šutnja znak je da sluz nije nečist. (Op.p.)

² Bilježe Buharij i Muslim.

³ Bilježe Buharij i Ebu Davud.

⁴ Bilježe Buharij i Ebu Davud.

⁵ Rekao je Allahov Poslanik ﷺ, Havli bint Jesar: "Dosta ti je voda, a ne smeta ako ostane fleka." Bilježe Tirmizi, Bejheki, Taberani i Daremi, ali mu je sened slab. Bilježe ga još i Ahmed i Ebu Davud.

³³ Bilježi Muslim.

³⁴ Bilježe svih osam velikih muhadisa osim Muslima.

imama, u jednom rivajetu stav je Ahmedov, a to zastupaju i Ibn Tejmijje i učenik mu Ibnul-Kajjim te Ibn Kudame u djelu *Mugni'*. Dokazuju to predajama poput hadisa koji prenosi Esmā. Izuzetak je nečistoća zaostala od psa za koju je uvjetovano pranje sedam puta, od čega jedanput zemljom, shodno hadisu:

*"Ako pseto onečisti posudu jedenjem, pere se sedam puta, a prvi od njih zemljom."*¹

Ako je sama zemlja onečišćena čisti se polijevanjem, po hadisu:

*"Pospite po mjestu gdje se mokrilo kantu vode."*²

A Allah najbolje zna.

Propisi abdesta i mesha po mestvama i čarapama

Pod abdestom se podrazumijeva pranje određenih dijelova tijela da bi se obavio namaz, učio Kur'an i sl., a u vjerodostojnom hadisu stoji:

*"Nema namaza onaj ko nema abdesta, a nema abdesta onaj ko prije abdesta ne spomene Allahovo ime."*³

Opis abdesta

Kaže Uzvišeni:

'O vjernici, kada krenete na namaz, operite vaša lica i ruke vaše do iza lakata, potrite glavu i operite noge do iza članaka.'⁴

Abdest se započinje nijetom koji je uvjet (šart) za njegovu valjanost, a nijeti se srcem. Potom se prouči bismilla koja je vadžib, a ako se zaboravi abdest je ispravan. Zatim se peru šake tri puta, shodno hadisu koji Hamran prenosi od Osmana, radijallahu anhu, da je zatražio posudu sa vodom, te oprao šake tri puta, potom je desnicom zagrabilo vode te isprao usta i nos, pa oprao lice, sve po tri puta, potom ruke do iza lakta isto tako tri puta, potom je potrao po glavi te oprao noge do iza članka tri puta i na kraju rekao:

*"Vidio sam Vjerovijesnika da je abdestio ovako kako sam abdestio pred vama."*⁵

U rivajetu od Alije koji bilježe Ebu Davud, Tirmizi i Nesai sa sahih senedom stoji da je Poslanik ﷺ potrao jedanput po glavi.

¹ Bilježi Muslim.

² Bilježe svih osam velikih muhadisa osim Muslima.

³ Bilježe Ahmed, Ebu Davud i Ibn Madže.

⁴ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 6.

⁵ Bilježe Buharij i Muslim.

Farzovi abdesta

Šest je farzova abdesta, kao što stoji u *Mubde'ur*:

- Pranje lica, shodno riječima Uzvišenog:

'... kada krenete na namaz, operite vaša lica...',

u što ulazi i izapiranje usta i nosa. Na ovo upućuje hadis koji od Osmana bilježe Buharija i Muslim:

'... pa se isperu usta i nos',

a od Sunneta je prvo njih izaprati pa onda oprati lice;

- Pranje ruku zajedno sa laktovima, shodno ajetu:

'... i ruke vaše (operite) do iza lakata...'

- Potiranje cijele glave, shodno ajetu:

'... potrite glave...',

u to spada i pranje ušiju po hadisu:

*"Uši su sastavni dio glave."*¹

- Pranje nogu zajedno sa člancima, shodno ajetu:

'... i noge vaše (operite) do iza članaka.'

- Redoslijed je farz abdesta na što aludira sam ajet kao i praksa Allahovog Poslanika.

- Držanje prakse abdesta Allahovog Poslanika, s.a.v.s, kao što je i naredio:

*"Ko pogriješi u abdestu neka ga obnovi i vrati se i abdesti kako valja."*²

Sunneti abdesta

Od Sunneta je oprati šake prije abdesta tri puta, i usta i nos prije pranja lica. Sunnet je i davanje prednosti desnoj strani nad lijevom, a takođe je pranje po drugi i treći put sunnet jer je samo po jednom farz, a sam je Poslanik ﷺ ponekad abdestio perući se po jedanput. Sunnet je mjesto koje se pere istrljati rukom zajedno s vodom ili poslije, kao što prenosi Abdullah ibn Zejd da je Vjerovjesnik, ﷺ donio vodu te abdestio trljajući pri pranju.³ Od sunneta je upotpuniti abdest, a Ibn Kesir navodi da to ulazi u dio uspostavljanja namaza. Sunnet je okrenuti se prema kibli pri abdestu. Sunnet je i koristiti misvak nakon abdesta, shodno hadisu:

*"Kad ne bi otežao svom Ummetu, naredio bih im da koriste misvak kad god abdeste."*⁴

¹ Bilježi Ibn Madže.

² Bilježe Ebu Davud i Nesai.

³ Hadis bilježi Ahmed a vjerodostojnim ga je ocijenio Ibn Huzejme.

⁴ Bilježi Malik, Ahmed, Nesai, a vjerodostojnim ga je ocijenio Ibn Huzejme. Imam Buharij ga navodi bez lanca prenosilaca.

Sunnet je proći prstima i vodom kroz bradu i između prsta. Kada se završi abdest. Sunnet je reći: *"Ešhedu en la ilahe illallah, vahdehu la šerike leh ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh¹"*, te dići pogled ga nebu.

O fadiletima i blagodatima abdesta brojni su ajeti i hadisi, a dovoljno je navesti vjerodostojan hadis:

"Čistoća je pola vjere".

¹ Hadis bilježi Muslim, a Tirmizi bilježi dodatak: Allahumme dže'alni minet-tevabin ve dže'alni minel-mutetahhirin. Hadis bilježe i Ahmed i Ebu Davud.

Propisi uzimanja mesha po mestvama

Uzimanje mesha po mestvama je olakšica za koju se uvjetuje slijedeće:

- da se mestve obuku na abdest;
- da pokrivaju noge do iza članka;
- da budu mestve halal za nositi, tj. da nisu ukradene ili od svile i sl.;
- da su čiste;
- da nisu prozirne tako da od prozirnosti izgledaju poput same kože tijela;
- da stoje same po sebi, a šejhul-islam Ibn Tejmijje kaže da ovaj uvjet imam Ahmed ne navodi;
- da se u njima može hodati kako je i uobičajeno;
- obaveza je potratiti gornji dio mestvi jedanput.

Šta kvari mesh

Mesh kvari sve što obavezuje na gusul (kupanje), kada se otkrije dio noge koji je obaveza pokriti, a otkrivanje jedne noge po većini islamskih učenjaka je poput otkrivanja obje. Gubljenje abdesta obavezuje na uzimanje novog mesha. Vrijeme trajanja mesha je ustanovljeno hadisom koji prenosi Ali ibn Ebi Talib:

"Ustanovio je Allahov Poslanik (trajanje mesha) za musafira tri noći i tri dana, a za onoga koji je u svom mjestu noć i dan."¹

Početak trajanja mesha računa se od prvog gubljenja abdesta nakon oblačenja mestvi, a ne odmah po oblačenju. U *Sunenu* je zabilježen slijedeći hadis:

"Kada neko od vas abdesti i obuče mestve, ako hoće neka uzima mesh po njima i neka klanja, ne skidajući ih osim radi (kupanja od) džena-beta."²

Po čarapima se može uzimati mesh ako su čvrste i neprovidne, bile od pamuka ili vune, samo ako ne spadaju s nogu. Po čarapama koje su providne tako da se vidi koža mesh ne vrijedi i abdest nije ispravan. Mesh se uzima s gornje strane čarapa, počevši od prstiju pa na više. Zabilježeno je od deveterice ashaba da su uzimali mesh po čarapama i to se smatra validnim Ibn Tejmijje, a Ibnul-Kajjim u djelu *Tahzibu-s-sunen* navodi da je to najispravniji stav.

¹ Bilježi imam Muslim.

² Bilježe Darekutni i Hakim koji kaže da je hadis vjerodostojan.

Mesh po zavoju

Mesh se po zavoju može uzimati pri kupanju i pri abdestu i ne uvjetuje se da je zavoj stavljen dok se bilo pod abdestom, kao što je slučaj sa meshom po mestvama. Ako je zavoj veći od nužne potrebe, učini se mesh a onda tejemum po višku.

Mesh po zavoju se razlikuje od mesha po mestvama u slijedećem:

- obavezno je protrati cjelokupan zavoj;
- mesh po zavoju nije vremenski ograničen;
- može se uzimati u slučaju dženabeta.

Takođe, mesh po zavoju je obaveza, kako navodi većina uleme. Ako se svuče zavoj sa rane ili zacijeli rana, tada više ne vrijedi uzimanje mesha. Allah o tome najbolje zna.

Šta kvari abdest i šta obavezuje na gusul

Abdest kvari osmero:

- Sve što izlazi iz čovjekovih stidnih mjesta. To potvrđuju slijedeći hadisi:

"... i velika i mala nužda i san (kvare abdest)"¹,

potom hadis o izlasku sluzi:

"opere se polni organ pa se abdesti"².

A za izlazak krvi uslijed istihade³ govori hadis:

"Neka abdesti (žena koja ima istihadu) za svaki namaz".

Takođe, puštanje vjetra, shodno hadisu:

"Allah ne prima namaz čovjeka koji je pustio vjetar dok ne abdesti "⁴

Iz navedenog se izuzima tzv. sahibi-uzur, onaj kojem neprestano kapa mokraćna ili stalno pušta vjetar. Tako isto i žena koja ima istihadu, oni abdeste kad nastupi namasko vrijeme te obavljaju ibadete s tim abdestom koji im vrijedi do slijedećeg namaskog vremena.

Ako bi čovjek bio siguran da je pod abdestom, pa mu nadođu sumnje da ga je izgubio, takav je pod abdestom. Ako bi mu sumnje došle u namazu na njemu je da *"ne napušta (namaz) dok ne čuje vjetar ili ne osjeti smrad."*⁵ A ako bude siguran da nije pod abdestom, pa pomisli da je uzeo abdest na njemu je da se abdesti.

¹ Bilježe Ahmed, Nesai i Tirmizi koji ga je ocijenio sahihom.

² Muttefekun alejhi.

³ Krv koja povremeno ističe iz polnog organa ali nije mjesečnica.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Ibid.

- Nečistoće koje izlaze iz čovjeka kvare abdest. Tako je Vjerovijesnik ﷺ "Povratio pa se abdestio."¹ A Fatimi bint Hubejš je o krvi istihade Poslanik ﷺ rekao:

*"Ta je krv iz žile pa abdesti za svaki namaz."*²

Ibn Abbas je rekao da onaj kome je tekla nečista krv treba obnoviti abdest, dok u djelu *Kafi* navodi se da su ono što se povrati i gnoj poput krvi. Uglavnom, abdest se kvvari ako ono što izlazi iz tijela bude nečisto, kako se to navodi u djelu *Eš-Šerhu-l-kebir*.

- Dodirnuti ženu sa strašću čovjeku kvari abdest, shodno ajetu: '**...ili ako ste doticali žene vaše.**'³

Ako dodir bude bez strasti, ne gubi se abdest. Ibn Tejmijje to ovako navodi: "Ako bude dodir bez strasti, obavezujuće je da se zna, Uzvišeni Allah ne propisuje da se obnovi abdest."

- Gubljenje svijesti i pameti; tako se u *Šerhu* navodi da ludilo, san i gubljenje svijesti i sl. kvare abdest po koncenzusu uleme. San koji uhvati čovjeka dok sjedi ne kvari abdest, shodno hadisu: "Ashabi Allahovog Poslanika ﷺ bi čekajući jaciju sjedeći zaspali pa poslije klanjali, a da ne bi abdestili."⁴ U drugoj predaji koju bilježi Ebu Davud, a dobrom je ocjenjuje Darakutni, navodi se *"da su im glave klonule (spavajući)"*.

- Dodir polnog organa rukom kvari abdest, shodno hadisu:

*"Ko dodirne polni organ, neka ne klanja dok se ne abdesti."*⁵

Ako dodir bude preko odjeće ili kakve druge materije, abdest se ne kvari. Takođe se abdest ne kvari dodirom testisa. Dakle, abdest se gubi dodirom spolnog organa, vlastitog ili tuđeg, bio čovjek ili žena ili dijete. U *Šerhu* stoji da je propis isti i za čovjeka i za ženu i za dijete jer su dokazi općeniti. Važno je napomenuti da onaj kome neko dodirne polni organ ne gubi abdest.

- Jedenje devinog mesa je razlog da se uzme abdest shodno hadisu koji prenosi Džabir ibn Semre, da je čovjek upitao Vjerovijesnika ﷺ:

*"Hoću li abdestiti nakon jedenja goveđeg i janječeg mesa", "ako hoćeš abdesti a ako nećeš nemoj", odgovorio mu je Poslanik ﷺ, a čovjek ponovo upita "a poslije jedenja devinog mesa", našto mu Vjerovijesnik ﷺ, odgovori: "Da, abdesti nakon jedenja devinog mesa"."*⁶

- Kupanje umrlog iziskiva uzimanje abdesta, mada je po većini učenjaka abdest onome koji gusuli umrlog mustehab. Meveffik navodi da to i imam Ahmed smatra mustehabom, a uz njega su još dvojica imama mezheba. Mustehabom je označen i u djelima *Mugni* i *Šerh* i to je takođe stav šejhul-islama Ibn Tejmijje.

¹ Bilježe Ahmed i Tirmizi.

² Bilježi Tirmizi.

³ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 6.

⁴ Bilježe Ebu Davud, Muslim i Tirmizi.

⁵ Bilježe Malik i autori Sunena.

⁶ Bilježi Muslim.

- Otpadništvo od islama poništava abdest, a dokaz tome su Allahove riječi:

'Ko uznevjeruje propadoše mu njegova djela.'¹

Šta se zabranjuje gubljenjem abdesta i džunuplukom

Ko izgubi abdest nije mu dozvoljeno klanjati, činiti tavaf oko Kabe i doticati Mushaf. A džunubu uz spomenuto nije dozvoljeno učenje Kur'ana i boravak u džamiji. Naravno, u ovo ne ulazi spominjanje Allaha i zikr što mu je apsolutno dozvoljeno da čini. Resulullah ﷺ, spominjao je Allaha u svakoj situaciji, a od njegovog je Sunneta da kao džunub uzme abdest da bi zikro i kada bi pošao na spavanje. Sunnet je abdestiti se prije samog kupanja i prije klanjanja svakog namaza.

Ženi pod menstruacijom i ženi u postporođajnom periodu nije dozvoljeno klanjati, postiti, doticati Mushaf ili učiti Kur'an², imati spolni odnos i razvoditi se. Naravno, u islamu su musliman i muslimanka čisti, pa su i džunub ili žena pod menstruacijom i nakon poroda u suštini čisti.

Šta obavezuje na kupanje

Na kupanje obavezuje slijedeće:

- izlazak sperme u mlazu, u snu ili na javi;
- dodir spolnih organa, makar se ne desila ejakulacija;
- ulazak u islam;
- prestanak mjesečnice i postporođajnog perioda;
- gasuliti umrlog, osim šehida palog uslijed ratnih dejstava.

Opis gusula (kupanja)

Prije gusula obavezno je zanijetiti pranje od velike nečistoće i proučiti bismillu, a nema smetnje ako se zaboravi proučiti. Zatim je obaveza obeliti cijelo tijelo vodom kao i posipanje vode na kosu i dlake, bile rijetke ili guste. Treba oprati svaki dio tijela, kao što kaže Uzvišeni:

'A ako budete džunubi, operite se.'³

U sunnet gusula ulazi započeti ga pranjem ruku tri puta, potom pranjem polnog organa, potom uzimanjem abdesta, kao što se abdesti pred namaz i onda se okupa. Žena koja

¹ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 5.

² Prioritetnije je mišljenje da je ženi pod menstruacijom i nakon porođaja dozvoljeno učiti i doticati Kur'an jer nema jasnog vjerodostojnog dokaza o zabrani i zbog dužine perioda u kojem bi tako žena bila bez učenja Kur'ana.

³ Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 6.

ima mjesečnicu ili istihazu obavezna je rasplesti pletenicu pri kupanju dok žena nakon snošaja treba oprati samo korijen kose. Ovako kaže većina uleme, a Ibnul-Kajjim u djelu *Tahzibu-s-sunen* navodi da je ovo najispravnije mišljenje. Inače, abdest nije obavezan pri gusulu. Tako Abdul-berr navodi da kada se čovjek okupa a ne abdesti, ispuni obavezu čišćenja jer je Uzvišeni naredio samo pranje. U pogledu ovoga nema razilaženja. Ako ne abdesti pri kupanju treba isprati nos i usta, a ako abdesti učinio je sunnet, shodno Poslanikovoј ﷺ, praksi. Naime, Aiša prenosi slijedeći hadis:

*"Resulullah bi pri kupanju od džunupluka počinjao sa pranjem ruku, pa bi oprao polni organ i potom abdestio. Onda bi zgrabio vode i prstima pročešljao korijen kose i brade te bi polio po kosi tri šake vode, onda bi posuo i po ostalim dijelovima tijela i na kraju bi oprao noge."*¹

Kada je gusul mustehab

Mustehab je i pohvalno okupati se prije džuma namaza, za bajram namaz, za namaz pri pomračenju Sunca ili Mjeseca. Takođe, onome koji je gasulio umrlog, čovjeku nakon nesvjestice i nakon ludila mustehab je uzeti abdest. Ženi koja ima istihazu pohvalno je okupati se prije svakog namaza. Zatim, muhrimu, onome koji obuče ihrame sunnet je okupati se prije oblačenja, kao i prije ulaska u Mekku, prije stajanja na Arefatu, prije noćivanja na Muzdelifi, prije bacanja kamenčića, prije tavafa zijare i prije oproštajnog tavafa kada se odlazi iz Mekke.

Odlaganje gusula

Ako čovjek koji je džunub htjedne spavati, ili jesti, ili ponoviti spolni odnos, sunnet mu je abdestiti se prije ovih radnji, a nema nikakve smetnje odložiti kupanje do kraja noći.

Tejemum

Jezički tejemum znači "odluka", a terminološki odluku o doticanju zemlje radi potiranja lica i ruku kako bi obavili namaz ili neki drugi ibadet. Tejemum je u islamu propisan u nedostatku vode ili u slučaju bolesti. Tako Ebu Umame prenosi slijedeći Poslanikov hadis:

*"Učinjena je zemlja meni i mome Ummetu mesdžidom i čistom (da se čini tejemum s njom), pa gdje zatekne nekoga iz mog Ummeta namaz, tu mu je mesdžid i tu neka uzme tejemum."*²

A Uzvišeni kaže:

¹ Muteffekun alejhi, a zabilježeni tekst je od Muslima.

² Hadis bilježi Ahmed.

'A ako budete bolesni ili na putu ili nuždu obavite ili se sa ženom sastanete, a vode ne nađete, uzmite tejemum zemljom čistom, potirući lica vaša i ruke vaše. Zaista je Allah Onaj koji prašta i koji briše grijehe.'¹

Tejemum mijenja i abdest i gusul po ajetu i po hadisu Imrana ibn Husajna: "Na tebi je da učiniš tejemum i to ti je dovoljno."² Ženi nakon mjesečnice, porodilji nakon porođaja, džunupu, ako ne budu imali vode, dovoljan je tejemum pa makar ga uzimali mjesecima.

Uvjeti za uzimanje tejemuma

Četiri su uvjeta za uzimanje tejemuma:

- Nijet, shodno hadisu:

*"Zaista su djela shodno nijetima"*³;

- Nemogućnost korištenja vode, ako je nema dovoljno ili ako će njeno korištenje naštetiti zdravlju, ili uslijed nemogućnosti korištenja vode zbog žestoke hladnoće ili zbog nemogućnosti da se dođe do vode radi neprijatelja. Ulema navodi slučajeve kada čovjek ne može uzeti ni tejemum ni abdest, poput zatvorenika kojem je obaveza da klanja pa makar i bez abdesta i bez tejemuma. Ako je čovjek nemoćan da uzme abdest i ne bude nikog ko će ga očistiti vodom, takav će uzeti tejemum ako može, a ako ne, klanjat će i bez tejemuma. U slučaju da se kod čovjeka nađe nečistoća, bilo na tijelu ili na odjeći, a ne bude imao dovoljno vode, oprat će nečistoću i uzeti tejemum;

- Naredni uvijet za uzimanje tejemuma je da zemlja bude čista, a ako je ne nađe onda će uzeti tejemum po kamenu, a ako ga ne nađe po zidu i sl.;

- Tejemum treba uzeti, po Malikovom i Ahmedovom mišljenju, za svako namasko vrijeme.

Dokaz da se tejemum koristi u slučaju da će voda naštetiti su Vjerovijesnikove , riječi upućene čovjeku sa ranom:

*"Dosta mu je da uzme tejemum i zavije ranu, onda potare po zavoju i opere ostatak tijela."*⁴

Kako uzeti tejemum

Tejemum se uzima shodno hadisu koji prenosi Ammar, radijallahu anhu, :

*"Dovoljno ti je da učiniš rukama ovako", pa je jedamput udario dlanovima o zemlju, te protrao dlanove, naličje šaka i lice"*¹

¹ Prijevod značenja sure En-Nisa', ajet 43.

³ Bilježi Ebu Davud.

Kaže Uzvišeni:

'... i ne nađete vode, uzmite tejemum zemljom čistom potirući lica vaša i ruke vaše.'²

Može se udariti od zemlju i dva puta. Inače, tejemum se uzima osim radi namaza i radi učenja Kur'ana, doticanja Mushafa, radi šukr-sedžde, sedžde-tilaveta i radi boravka džunuba u mesdžidu.³

Proučiti bismillu prije tejemuma je obaveza a nema smetnje ako se zaboravi. Takođe, obaveza je slijediti redoslijed pri uzimanju tejemuma.

Općenito, sunnet je uzeti tejemum za sve za što je sunnet abdestiti se.

Šta kviri tejemum

Sve što kviri abdest kviri i tejemum. Tejemum kviri i nestanak uzroka za njegovo primjenjivanje i, po dijelu uleme, izlazak iz namaskog vakta. Tako je zabilježeno od Alija i Ibn Omera. Ako bi čovjek klanjao pod tejemumom a u međuvremenu se našla voda, treba obnoviti namaz, shodno hadisu:

*"Pa kad se nađe vode neka opere tijelo, to je zaista hajr."*⁴

A ko bi završio namaz pa se našla voda, ne bi bio dužan obnoviti ga.

Pohvalno je odgoditi namaz do kraja prvog vremena shodno predaji od Alija, radijallahu anhu:

"Pričekaj u vremenu između dva namaska vakta."

Nije dozvoljeno bez razloga uzimati tejemum kao olakšicu, a obaveza je traženje vode. Ibn Kesir, tumačeći ajet: **...i (ako) ne nađete vode uzmite tejemum**, kaže: "Pravnici su iz ovog ajeta zaključili da nije dozvoljeno uzeti tejemum kada nema vode dok se prethodno ne potraži, pa ako je ne nađe postaje dozvoljeno koristiti tejemum." A u djelu *Ikna'a* navodi se slijedeće: "Ako ne bude vode ali postoji sumnja da se može naći, obavezno je njeno traženje u karavani i u njenoj blizini, kako je običaj, i to na sve četiri strane. Usto, potrebno je pitati one koji su s njim gdje da nađe vodu ili da je kupi ako može. S traženjem počinje nakon nastupa namaskog vakta." Dakle, samo traženje vode ne smije se uzimati olahko i treba voditi računa o navedenom prije uzimanja tejemuma.

¹ Bilježe Buharij i Muslim.

² Prijevod značenja sure El-Maide, ajet 6.

⁶⁷ Tako se navodi u djelu Mugni.

⁶⁸ Bilježe ga Tirmizi i Ahmed.

³ Prijevod značenja sure El-Bekara, ajet 222.

Mjesečnica, istihaza i postporođajni period

Kod žene krv može isticati iz tri razloga: mjesečnice, istihaze i porođaja, a za svako stanje postoje propisi.

Mjesečnica ili menstruacija je izlazak krvi iz materice žene uslijed njenog opuštanja, nakon punoljetnosti i poslije redovnog mjesečnog perioda. Kaže Uzvišeni:

'Pitaju te o mjesečnici, reci to je neprijatnost, pa se ne primičite ženama kada imaju mjesečnicu dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je zapovijedio Allah. Zaista, Allah voli one koji se kaju i koji se čiste.'¹

Žena najranije može dobiti mjesečnicu u devetoj godini, a ako joj prije toga istekne nešto krvi posljedica je nekog poremećaja. Najkraći period mjesečnice je dan i noć, a najduži petnaest dana. Najčešće traje šest-sedam dana.

Od Aiše se prenosi da je Fatima bint Ebi Hubejš imala istihazu, te joj je Resulullah rekao:

*"Krv mjesečnice je crna, prepoznatljiva, pa ako bude takva nemoj klanjati, a ako bude drugačija abdesti se i klanjaj."*²

Ženi je u menstrualnom ciklusu zabranjeno slijedeće: spolni odnos, razvod, namaz, post, tavaf, boravak u mesdžidu, učenje Kur'ana i doticanje Mushafa³. Kaže jedan hadis:

"Ne uči Kur'an džunub i žena pod mjesečnicom",

a bilježe ga Ebu Davud i Tirmizi, međutim ulazi u red slabih hadis te Ibn Tejmijje i Malik dozvoljavaju da se uči Kur'an u velikoj potrebi. Po prestanku mjesečnice obavezno je kupanje, a taj se prestanak prepoznaje izlaskom bijele sluzi koja počne isticati nakon prestanka krvi. Potpora ovome je u predaji od majke vjernika Aiše:

"Ne žurite dok ne ugledate bijelu sluz."

Žućkasta i smeđa sluz u vremenu koji je uobičajan za mjesečnicu takođe je krv mjesečnice, a van toga perioda nije, osim ako se vidi crna krv i miris koji prepoznaju žene. Tako Ummu Atijje kaže:

*"Nismo obraćale pažnju na smeđu i žućkastu sluz poslije mjesečnice."*⁴

Žena koja propusti post zbog mjesečnice dužna je isti broj dana napostiti, a nije dužna naklanjati propuštene namaze. Ako se produži i skрати period mjesečnice u odnosu na uobičajan period, neće se tome pridavati pažnja osim ako se desi dva ili više puta.

Naravno, hrana koja ostane iza žene koja je pod mjesečnicom je čista i nije pokuđeno niti ima ikave smetnje da ona kuha, kolje kurban, konzumira hranu i piće i sl.

Odnos među supružnicima dok je žena pod mjesečnicom je haram i griješni su oni koji to rade. Da bi se iskupili trebaju izdvojiti kefareti (otkupninu) u vrijednosti jednog zlatnog

² Bilježe Ebu Davud i Nesai a Hakim i Ibn Hibban kažu da je vjerodostojan.

³ Spomenuli smo da je ipak prioritetnije mišljenje da je ženi dozvoljno učenje Kur'ana dok je pod mjesečnicom. (Op. p.)

⁴ Ova sluz je poput konca, a pojavi se nakon mjesečnice.

dinara (otprilike četrdesetpet grama), a ako ne budu posjedovali onda pola dinara. Od Aiše, radijallahu anhu, se prenosi da je kazala:

"Resulullah bi mi naređivao da obučem donji veš (od pupka do koljena) kada bi imala mjesečnicu, te bi se sastajao sa mnom."¹

Ženi je dozvoljeno konzumirati tablete kojima se požuruje ili odgađa mjesečnica, osim ako će joj to naštetiti zdravlju.

Način kupanja nakon mjesečnice

U djelu *Mealimu-s-sunen* navodi se hadis od Aiše, da ih je Poslanik podučio kako da se operu nakon mjesečnice i rekao je:

"Uzmite namirisani pamuk."²

Istihaza

Istihaza je oticanje krvi različite od menstrualne, i ako ženi nastavi teći krv nakon petnaest dana ili njenog uobičajenog perioda mjesečnice tu će krv smatrati krv istihaze i ona je ne sprječava od ibadeta. U Sunnetu postoji detaljan opis o propisima vezanim za istihazu.

Ako žena bude znala period svoje mjesečnice, tj. uobičajene dane trajanja, sve što poslije toga istekne od krvi predstavlja istihazu. Shodno riječima Allahovog Poslanika, s.a.v.s:

"Ograniči se na period koji ti je uobičajen kod hajza (mjesečnice), a poslije toga se okupaj i klanjaj."³

Ako žena ne bude imala ustaljen period hajza, ili zaboravi njegovo trajanje, onda će razaznavanjem boje krvi ustanoviti prestanak mjesečnice i početak istihaze. Ako joj krv bude crna, gusta i neugodnog mirisa, a potom rijetka, crvena, a vrijeme isticanje tamne krvi nije duže ili kraće od uobičajenog ženinog perioda, računat će da je to vrijeme mjesečnice, a nakon toga će klanjati. To je ustanovljeno po slijedećem hadisu:

"To je krv iz žile a ne mjesečnica, pa kad bude mjesečnica nemoj klanjati dok ne prođe, a kad prođe operi se i klanjaj."⁴

A u drugoj predaji od Nesaia stoji:

¹ Bilježe Buharij i Muslim.

² Bilježi Muslim.

³ Bilježi Muslim.

⁴ Bilježe Buhari i Muslim.

⁵ Bilježe petERICA, osim Nesaia, Tirmizi kaže da je hadis vjerodostojan a Buhari kaže hadis je hasen.

"Ako je krv mjesečnice onda je crna, prepoznatljiva, te tada ne klanjaj, a ako je drugačije boje onda se abdesti i klanjaj jer to je krv iz žile."

Hadis jasno ukazuje da žena ustanovljava vrstu otičuće krvi na osnovu boje i mirisa.

Kada žena nema uobičajen broj dana ciklusa, uzet će broj uobičajen kod većine žena, a to je šest ili sedam dana. Nakon isteka tog perioda, okupat će se i klanjati i postiti. Kao što je propisano hadisom koji prenosi Hamna, a u kojem je Resulullah rekao:

"To (hajz) je iskušenje od iskušenja šejtanovih, pa nakon hajza od šest ili sedam dana okupaj se i dobro operi te zatim klanjaj dvadeset i četiri ili dvadeset i tri (dana). Posti i klanjaj pa ćeš za to biti nagrađena. I tako postupaj po uobičajenom periodu žena."⁴

U djelu *Bidajetu-l-mudžtehid* stoji da je krv koja ističe nakon perioda hajza krv istihaze i u tome je konsenzus islamske uleme.

Dozvoljeno je ženi imati polni odnos za vrijeme istihaze. To zastupaju Malik i Ebu Hanife, a to je ispravnije mišljenje po Ibn Tejmiđji i Ibnul-Kajjimu, rukovodeći se navedenim hadisom od Hamne. Ahmed i Šafija to smatraju dozvoljenim ali pokuđenim.

Mustehaza - žena koja ima istihazu je čista i obavezna je da čini ibadete, abdesteći se prije svakog namaza i opravši prethodno polni organ. Ako bude spajala podne i ikindiju ili akšam i jaciju, dovoljno joj je da abdesti jednom prije spajanja namaza.

Nifas - postporođajni period

Ako bi kod žene pred porođajem potekla krv na dva, tri ili više dana prije porođaja bila bi to vanredna krv koja ne spriječava obavljanje ibadeta. To nije krv nifasa niti je vezana neposredno za porođaj, a nije ni krv mjesečnice jer trudnice nemaju mjesečnicu, bar u većini slučajeva.

Nifas, tj. postporođajni period koji spriječava obavljanje ibadeta može da traje manje od dana pa sve do četrdeset dana. Ako bi krv oticala i nakon toga perioda bila bi to vandredna krv ili mjesečnica. Ako krv zastane prije isteka četrdeset dana, a potom ponovo počne teći prije isteka četrdeset dana, onda je to krv nifasa.

Kada prođe nifas, žena će se naravno okupati i početi klanjati i postiti i sastajati se sa mužem ako želi, a ako krv bude tekla i nakon četrdeset dana, žena će raspoznavati po boji da li je mjesečnica ili istihaza. U tom je slučaju ženi dozvoljeno spajati podne i ikindiju te akšam i jaciju, a pohvalno je da se okupa prije klanjanja spojenih namaza, kao i prije sabah namaza.

Propisi žene u nifasu identični su propisima žene koja ima mjesečnicu.

OBAVEZNOST I VRIJEDNOST NAMAZA

Obaveza obavljanja namaza

Namaz u jeziku označava dovu ili molitvu. U šerijatskoj terminologiji namaz je definisan kao: Specifična djela i radnje koje otpočinju tekbirom i završavaju se predajom selama. Namaz je najprimitivnija islamska obaveza poslije donošenja šehadeta. Uzvišeni Allah je naredio obavljanje namaza riječima:

"I obavlaj namaz, jer namaz odvraća od razvrata i grijeha." (El-Ankebut, 45)

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao kaže: "Obavljanje namaza znači njegovo redovno obavljanje u propisanim vremenima, čišćenje radi namaza, upotpunjavanje stajanja, pregibanja, smirenosti, sedžde, učenja Kur'ana, tešehhuda i donošenje salavata na Vjerovjesnika ﷺ na namazu. Ovo je potpuno i ispravno obavljanje namaza." Neki učenjaci su rekli: "Obavljanje namaza znači ispunjavanje njegovih uslova, temelja, obaveza, onako kako ih je pojasnio Vjerovjesnik ﷺ u svom namazu." Namaz je obaveza svakom punoljetnom i pametnom muslimanu i muslimanki, osim ako je muslimanka u hajzu ili nifasu (menstruacija i period poslije poroda). Namazom se čisti srce, odgaja duša i brišu grijesi.

Namaz je utemeljen u mnogobrojnim ajetima i hadisima. Uzvišeni kaže:

"I obavlajte namaz, i dajte zekat i zajedno sa onima koji obavljaju namaz i vi obavljajte." (El-Bekare, 43)

"Vjernicima je propisano da u određeno vrijeme namaz obavljaju." (En-Nisa', 103)

Poslanik ﷺ kaže:

"Između čovjeka i mnogoboštva stoji napuštanje namaza."¹

¹ Malik u El-Muvetta'u.

Vrijednost namaza

O vrijednosti namaza se prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, da je rekao:

"Upitao sam Vjerovjsnika ﷺ koja su djela najdraža Allahu?" Rekao je: "Namaz u njegovo propisano vrijeme." Rekoh: "A onda?" Odgovori: "Dobročinstvo prema roditeljima" "A onda ?" -upitah. "Borba na Allahovom putu".¹

Poslanik s.a.v.s je. namaz usporedio sa rijekom u kojoj se musliman kupa pet puta tako da na njemu ne ostane nikakva prljavština. Pojasnio je da sa svakim korakom na namaz imamo dobro i iskup za loše djelo. Namaz do sljedećeg namaza je iskup za grijeha između njih ako se izbjegavaju veliki grijesi. Uzvišeni kaže:

"I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele. I strpljiv budi! Allah zaista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine." (Hud, 114-115)

U hadisu Osmana, radijallahu anhu, stoji:

"Svakom muslimanu kada nastupi propisani namaz i on lijepo uzme abdest, bude skrušen i ispravno obavi namaske radnje, taj namaz će biti iskup za prijašnje grijeha ako ne bude počinio velike. I tako cijele godine."²

Namazom se vjernik pomaže, prilazi i utječe Allahu, daje prednost Njegovoj Ljubavi, svjedoči svojoj ovisnosti i potrebu. Uzvišeni kaže:

"Pomozite sebi strpljenjem i namazom, a to je, zaista, teško osim poslušnima." (El-Bekare, 45)

Namaz ima posebnu važnost jer je tačka razilaženja između muslimana i nemuslimana. Zato nije dozvoljeno zapostaviti namaz u bilo kojoj situaciji, na putovanju ili kod kuće, bili zdravi ili bolesni, u ratu ili miru. Musliman je dužan klanjati shodno okolnostima u kojima se nalazi i neće namaz odgađati.

Namaz svjesnog djeteta (od sedam godina) je važeći i ono ima nagradu za njega. Staratelj je dužan narediti namaz kada dijete dostigne sedam i udariti radi neobavljanja namaza kada dijete dostigne deset godina. Ovo je ustanovljeno Sunnetom Poslanika ﷺ Uzvišeni Allah je upozorio na obavezu naređivanja namaza i strpljenja u obavljanju namaza, a na Sebe je preuzeo opskrbu:

"Naredi čeljdi svojoj da obavljaju molitvu i istraj u tome. Mi ne tražimo od tebe da se sam hraniš, Mi ćemo te hraniti! A samo one koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili čeka lijep svršetak."
(Ta Ha, 132)

¹ El-Buhari i Muslim.

² Muslim.

Veličina namaza

O veličini namaza postoje mnogobrojni tekstovi iz Kur'ana i Sunneta koji pojašnjavaju njegovu važnost. Namaz je bio propisan svim prethodnim vjerovjesnicima, kao što Uzvišeni kaže:

"A podvojili su se oni kojima je data knjiga baš onda kada im je došao dokaz jasni, a naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu, iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju." (El-Bejjine, 4-5)

Kada je Uzvišeni Allah Sebi približio Musa'a عليه السلام i sa njim govorio, rekao mu je:

"Tebe sam izabrao, zato ono što ti se objavljuje slušaj! Ja sam, uistinu, Allah, drugog boga, osim Mene, nema: zato samo Mene obožavaj i namaz obavljaj da bih ti uvijek na umu bio!" (Ta Ha, 13-14)

Veličina namaza se ogleda i u tome da je on stub vjere. Hadis kaže:

*"Glava čitavog života je islam, njegov stub je namaz, a vrhunac je džihad."*¹

Poslanik ﷺ je nalazio utočište u namazu prilikom nedaća, kao što se desilo prilikom bitke na Hendeku, Bedru i dr. Posljednja oporuka Poslanika ﷺ svome Ummetu je bio namaz.

Poslije smrti vjernika njegovo mjesto namaza ga oplakuje. Ibn Abbas radijallahu anhu je upitan:

"Da li nebesa i Zemlja ikoga oplakuju?" On odgovori: "Da, svako stvorenje ima svoja vrata na nebu na kojima spominje i klanja se Allahu. Kroz ta vrata se podižu njegova djela i spušta njegova opskrba. Kada vjernik umre za njim plaču mjesta na kojima je spominjao i klanjao se Allahu. Za njim plaču i vrata kroz koja su se njegova djela podizala. Faraonov narod na zemlji nije imao dobrih tragova. Od njih se Allahu nije podizalo nikakvo dobro, pa ni Zemlja i ni nebesa nisu za njima plakali." Abdullah je to rekao želeći navesti Allahove riječi:

"Ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu pošteđeni bili." (Ed-Duhan, 29)

Veličina namaza se ogleda i u teškoj prijetnji onima koji ga zapostave. Uzvišeni kaže:

"A njih smijeniše zli potomci, koji namaz napustiše i za požudama pođoše; oni će sigurno zlo proći." (Merjem, 59)

Uzvišeni u priči o nevjernicima kada su upitani o svom ulasku u vatru govori:

"Šta vas je u Sekar dovelo?" Nismo - reći će- bili od onih koji su namaz obavljali." (El-Muddessir, 42-43)

Prvo za što će musliman biti pitan je namaz, pa ako on bude ispravan bit će ispravna i preostala djela, a ako ne bude ispravan neće se priznati ni ostala djela.

¹ Et-Tirmizi; Hadis je hasen.

Propis o odgađanju i napuštanju (ostavljanju) namaza

Zabranjeno je odgađati namaz, jer Uzvišeni kaže:

“Teško onim klanjačima koji su prema svome namazu nemarni.” (El-Mau'un, 5)

Učenjaci su iz tekstova Kur'ana i Sunneta izvukli pravilo za onoga koji, i pored opomene, namjerno i iz nemara ostavi namaz i u tome ustraje, u vidu smrtno kazne, nakon što se od njega zatraži pokajanje tri dana. Poznati valorizator šerijatskih tekstova Ibnul-Kajjim kaže: “Poziva se onaj ko napusti namaz i njegova krv je dozvoljena ako ustraje u ostavljanju namaza.”

Neki učenjaci kažu da se islamsko bratstvo završava sa onim čovjekom koji ne klanja, jer se to shvaća iz riječi Uzvišenog.

“Ali ako se oni budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri.” (Et-Tevbe, 11)

U hadisu stoji:

“Između čovjeka i nevjerstva je napuštanje namaza.”¹

Onaj ko ostavi namaz negirajući njegovu obaveznost odmetnuo se od islama prema koncenzusu svih učenjaka. Takav u laž utjeruje Allaha, Poslanika ﷺ i saglasnost cijelog Ummeta. Dužnost je izvršiti smrtnu kaznu nad ovakvima, osim ako se pokaju. Uzvišeni kaže:

“Onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte! Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru, jer Allah zaista prašta i samilostan je.” (Et-Tevbe, 5)

Onaj ko ostavi namaz negirajući ga postaje nevjernik. Propisi koji se nadovezuju na ovaj čin su:

- Nije dozvoljeno da musliman da svoju kćerku ili štićenicu za takvoga dok ona klanja namaz. Uzvišeni kaže:

“Pa ako se uvjerite da su vjernice onda ih ne vraćajte nevjernicima: one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni.” (El-Mumtehine, 10)

- Nije dozvoljeno jesti meso životinje koju zakolje.
- Nije mu dozvoljeno ući u Mekku ili preći granice Harema.
- Ne nasljeđuje se od njega niti on nasljeđuje od muslimana.

El-Behuti, Allah mu se smilovao, kaže: “Kada uznevjeruje bit će ubijen nakon što je zatraženo da se pokaje, neće biti ogasuljen, neće mu se klanjati džezaza i neće se ukopavati u muslimanskim mezarlukima.”² Ibnul-Kajjim kaže: “Griješ onoga ko ostavi namaz je veći od ubistva, bluda, pijenja alkohola i drugih velikih grijeha.”

¹ Et-Tirmizi. Hadis je sahih.

² Keššaful-kina'a.

Ahiretski svršetak čovjeka koji ostavi namaz je pojašnjen u Sunnetu: Bit će proživljen na Sudnjem danu sa vođama nevjerstva, kao što je Faraon, Haman, Karun, Ubejj ibn Halef i dr. Allahu se od toga utječemo! U *El-Ihtijaratu* stoji: "Potrebno je razglasiti da je dotična osoba ostavila namaz sve dok ne proklanja. Nije je dozvoljeno selamiti niti joj se odazivati." Allah najbolje zna.

Ponašanje (adabi) u džamiji

Džamija ima veoma važnu ulogu u muslimanskoj zajednici. Nekada je džamija bila ne samo mjesto obavljanja namaza, već i škola i odgojni centar muslimana. U lijepe postupke prema džamijama ubrajamo njihovo čuvanje i održavanje njihove čistoće. Allah Uzvišeni kaže:

"Allahove džamije gradi onaj ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan."

Aiša radijallahu anhu prenosi:

*"Poslanik ﷺ je naredio gradnju džamija među stambenim objektima, njihovo čišćenje i mirisanje"*¹

Od Osmana radijallahu anhu prenosi se da je Poslanik ﷺ, također, rekao:

*"Ko sagradi džamiju kojom želi postići Allahovo zadovoljstvo, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."*²

Od Ibn Abbasa ra. se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

*"Ko sagradi džamiju, pa makar bila poput rupe u pijesku ptice kata, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."*³

Potrebno je održavati dnevne namaze u džamiji, kao i džuma-namaz, učiti u njima Kur'an i druge podučavati, te što više ići i boraviti u džamijama. Poslanik ﷺ kaže:

"Ko početkom ili krajem dana krene u džamiju Allah mu za svako njegovo kretanje pripremi posebnu počast u Džennetu."

Potrebno je izbjegavati unošenje svih ružnih mirisa, jesti crveni ili bijeli luk prije odlaska u džamiju, jer njihov miris uznemirava meleke. Danas se ovome može dodati i ružni miris duhana. Džabir radijallahu anhu prenosi hadis:

*"Ko pojede bijeli ili crveni luk neka se ne približava našoj džamiji."*⁴

U džamiji je zabranjeno pljuvati, glasno tražiti izgubljene stvari, kretati se prema i ulaziti nepropisno obučen, podizati glas osim prilikom obnavljanja znanja. Ženi je zabranjeno da u džamiju krene namirisana.

Potrebno je klanjati dva rekata prije nego što sjednemo, jer je i Poslanik ﷺ to činio. Nećemo donositi dove zbog nanešene nepravde, pričati o ovosvjetskim problemima ili

¹ Ahmed.

² Muttefekun alejhi.

³ Ahmed, Ibn Hibban i El-Bezzar sa dobrim senedom.

⁴ El-Buhari i Muslim.

trgovini, raspravljati se i sl. Zabranjeno je kabure uzimati za džamije kako bi se očistile od širka, jer je Poslanik ﷺ prokleo židove i kršćane koji su uzimali grobove svojih vjerovjesnika za mjesta obavljanja molitvi. Uzvišeni kaže:

"I džamije su Allahove i nikoga mimo Allaha ne dozivajte" (El-Džinn, 18)

Zabranjeno je džunupu, ženi u hajzu ili nifasu boraviti u džamiji. Nema smetnje da se spava u džamiji, niti jede i pije kao što se prenosi u oba *Sahiha*. Imam Malik kaže: "Nema smetnje da to čine stranci, a mislim da to ne bi trebali činiti domaći ljudi. Nema smetnje da se u džamiji jede ili pije pod uslovom da se ne zaprlja."

Zabranjeno je mokriti, vaditi krv (hidžama i fasd) u džamiji izvan kakve posude. Zabranjeno je u džamiji trgovati i sklapati trgovinske ugovore. Dozvoljeno je govoriti po potrebi. Od Džabira ibn Semure, radijallahu anhu, se prenosi:

*"Allahov Poslanik ﷺ ne bi ustao sa mjesta obavljanja namaza na kojem bi klanjao sabah-namaz sve dok Sunce ne izađe. Kada izađe ustao bi i malo se pogoio. Pričali su i spominjali stvari iz paganstva i smijali se, pa bi se i on nasmiješio."*¹

Nema smetnje da se u džamiji recitiraju stihovi koji veličaju islam i pozivaju u dobro. Poslanik ﷺ bi govoio Hassanu ibn Sabitu, radijallahu anhu, dok je recitirao poeziju u džamiji:

*"Allahu moj pomozi ga Džibrilom."*²

Lijepo je čistiti džamije, jer Poslanik s.a.v.s kaže:

"Predstavljene su mi nagrade mog ummeta, čak i za grumenčić koji čovjek iznese iz džamije."

Sunnet je da čovjek koji dolazi sa putovanja prvo svrati u džamiju i klanja dva rek'ata. Pokuđeno je ispisivati natpise u pravcu Kible koji odvlače pažnju klanjača. I vanjski i unutrašnji zid džamije pripada džamiji i dužnost ga je čuvati i čistiti. Isto se odnosi i na krov džamije.

Klanjač će prije ulaska u džamiju pregledati svoju obući i obrisati je ako na njoj ima kakve nečistoće. U hadisu stoji:

*"Kada neko od vas dođe u džamiju neka pogleda, pa ako vidi na svojoj obući nečist ili prljavštinu neka ih ukloni i neka onda klanja u njima."*³

Pokuđeno je izaći iz džamije nakon proučenog ezana sve dok se ne klanja, osim sa opravdanjem. Nije dozvoljeno ništa uzeti iz džamije, pa makar to bio kamenčić ili zemlja. Isto se odnosi na predmete koji su uvakufljeni u džamiji. Pokuđeno je ukrašavanje džamija raznobojnim ukrasima i uklesanim natpisima, jer Poslanik ﷺ:

*"Neće nastupiti Sudnji dan dok se ljudi ne budu natjecali u kićenju džamija."*⁴

Džamije su najdraža mjesta Allahu na Zemlji, jer Poslanik ﷺ kaže:

*"Najdraža mjesta Allahu su džamije, a najmrža pijace."*¹

¹ Muslim.

² El-Buhari i Muslim.

³ Ebu Davud sa dobrim senedom.

⁴ Prenose peterica osim Et-Tirmizija.

Lijepo je proučiti propisane dove prilikom polaska, ulaska i izlaska iz džamije i u džamiju ući desnom, a izaći lijevom nogom. Ovom prilikom ćemo naznačiti da je Sunnet davanje prednosti desnoj strani u svim djelima počasti i ukrasa. Od Aiše radijallahu anhu se prenosi da je rekla:

"Vjerovjesniku ﷺ se sviđalo davanje prednosti desnoj strani prilikom oblačenja obuće, izlaska iz kuće, čišćenja i svim ostalim stvarima."²

Ovo nije u suprotnosti da damo prednost uglednim ili starijim ljudima u odnosu na ostale prisutne. U hadisu Ebu Davuda stoji da je Poslanik ﷺ rekao:

"Daj misvak onome koji je od vas dvojice stariji."

El-Hattabi kaže: "Od edeba je dati prednost starijem u odnosu na ostale prisutne, a zatim redom ići prema onima koji su mlađi od tog najstarijeg. To je sunnet prilikom selama, pozdrava, pijenja, mirisanja i sl.." Allah najbolje zna.

Propisi i opis ezana i ikameta

Ezan znači obavijest ili proglas. Uzvišeni kaže:

"I proglas od Allaha i Njegovog Poslanika." (Et-Tevbe, 3)

"I oglosi ljudima hadždž" (El-Hadždž, 27)

U šerijatskoj terminologiji je ezan definisan kao: Obavijest o nastupanju namaskog vremena.

Propisi o ezanu i ikamet

Ezan i ikamet su fardi-kifaje (kolektivna obaveza). Neki su rekli da su sunneti-muekkede (pritrđeni sunnet). To se navodi u El-Mugniju. Ezan i ikamet su vidljivi obredi islama poput džihada. Propisani su u velikim i malim naseljima. Žene nisu zadužene ezanom i ikametom. Ovo kažu Ibn Omer, Enes i drugi.

Propisani su radi objave džema'ata. Čovjek koji sam klanja nije dužan učiti ikamet, ali je to sunnet onome koji je na putovanju. Ezan i ikamet nisu ispravni osim po propisanom redosljed. Nisu ispravni prije nastupanja namaskog vremena osim sabahskog ezana kojeg je dozvoljeno učiti nakon polovine noći. Propisano je podići glas pri ezanu kako bi se čulo oglašavanje, osim ako se uči za prisutne kada će se glas podići onoliko koliko je dovoljno da čuju.

Sunnet je imati abdest prilikom ezana, te ezaniti stojeći, osim s opravdanjem. Potrebno je podići glavu i okrenuti se prema kibli i kažiprste staviti u uši. Okrenut će se desno prilikom učenja "*Hajje alessalah*" i lijevo prilikom učenja "*Hajje alelfelah*".

¹ Muslim od Ebu Hurejre.

² Muttefekun alejhi.

Na sabah-namazu će se dodati: *"Essalatu hajrun minen-nevm"*. Ko spoji dva namaza za prvi će učiti ezan i ikamet, a za drugi samo ikamet. Od Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ, rekao:

*"Kada čujete poziv (ezan) govorite ono što izgovara i muezzin."*¹

Zato je sunnet da onaj koji čuje ezan izgovara isto što i muezzin izgovora. Prilikom riječi *"Hajje alessalah"* i *"Hajje alelfelah"* izgovarat će se *"La havle ve la kuvvete illa billah"*. Kada muezzin završi sunnet je donijeti salavat na Vjerovjesnika ﷺ riječima: *"Allahumme rabbe hazihid-da'vetit-tammeti vessalatil-ka'imeati ati Muhammedenil-vesilete vel-fadilete veba'shu mekamen mahumuden-illezi ve'attehu."* *"Allahu moj, Gospodaru ovog savršenog poziva i nastupajućeg namaza, daj Muhammedu ﷺ ugled i počast i proživi ga na pohvalnom mjestu koje si mu obećao."* Imamo više hadisa koji na ovo ukazuju. Uslovi za muezzina su: pravednost, povjerljivost, znanje o namaskim vremenima. Ezan i ikamet su važeći isključivo od pametnog muškarca muslimana.

Sunnet je učiti dovu između ezana i ikameta, jer se u hadisu Enesa, radijallahu anhu, prenosi:

*"Neće se odbiti dova između ezana i ikameta."*²

Zabranjeno je poslije ezana izaći iz džamije bez opravdanog razloga ili namjere da se ponovo vratimo. Ko klanja bez ezana i ikameta namaz mu je ispravan prema saglasnosti svih učenjaka, jer ezan i ikamet nisu uslovi namaza.³ U jednom području je dovoljan jedan ezan ako ga svi čuju. O ezanu malodobnog djeteta postoje dvije predaje. Ako muezzin prouči ezan u svojoj kući, a stanuje blizu džamije, nema smetnje, a ako stanuje daleko onda ezan nije važeći.⁴ Lijepo je ezan proučiti odmah po nastupanju namaskog vremena. Između ezana i ikameta će se napraviti vremenska pauza dovoljna za sakupljanje džematlija ili koliko je dovoljno da se uzme abdest i klanjaju dva rekata, kako bi se ljudi pripremili za namaz.⁵

Ko prouči ezan prije nastupanja vremena ponovo će ga proučiti kada vrijeme nastupi prema koncenzusu učenjaka, osim sabahskog ezana kojeg je propisno proučiti i prije nastupanja zore. Niko neće učiti ezan prije redovnog muezzina osim da ovaj okasni ili postoji bojazan da ne prođe vrijeme za ezan. Ako se budu dva muezzina sporila oko učenja izvlačit će na sreću. Kada se zauči ezan a uči se Kur'an, prestat će se sa učenjem Kur'ana kako bi se ponavljalo za muezzinom, a ako čuje ezan u namazu neće ga ponavljati u sebi.

Lijepo je onome ko želi da klanja nafilu, a čuje ezan, da pričeka dok se ne završi kako bi ponavljao za muezzinom. Ako ne bi ponavljao i otpočne namaz ne bi bilo smetnje.⁶ Muezzin neće učiti ikamet bez dozvole imama.⁷

O vrijednosti ezana postoje mnogobrojni hadisi, tako da su neki čak dužnosti muezzina dali prednost nad imametom. Omer, radijallahu anhu, kaže:

"Da ne obnašam vođstvo hilafeta bio bih muezzin."

¹ Muttefekun alejhi.

² Ahmed i Et-Tirmizi koji kaže da je vjerodostojan.

³ El-Mugni, 1/480.

⁴ El-Mugni, 1/458.

⁵ El-Mugni, 1/445.

⁶ El-Mugni, 1/477.

⁷ El-Mugni.

U oba *Sahiha* se prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Da ljudi znaju šta se krije u pozivu na namaz i prvom saffu, pa ne nađu drugu mogućnost da se dogovore osim putem izvlačenja na sreću, učinili bi to."

U vjerodostojnoj predaji iz hadisa Muavije radijallahu anhu stoji:

"Muezzini će biti najdužih vratova na Sudnjem danu. "

Ostavljanje ezana i ikameta od strane stanovnika jednog područja dozvoljava borbu protiv njih, jer su ezan i ikamet od najočitijih islamskih obreda.

Opis ezana i ikameta

Opis ezana je poznat. Prenosi se u hadisu Abdullaha ibn Zejda el-Ensarija, radijallahu anhu, koji kaže:

"Kada je Poslaniku ﷺ naređeno da se izradi zvono kako bi pozivao ljude na zajednički namaz došao mi je u snu čovjek koji je nosio zvono u ruci. Rekao sam: "O Allahov robe, je li ti prodaješ zvono?" Reče: "Šta ćeš sa njim raditi?" Odgovorih: "Pozivat ću na namaz." Čovjek reče: "Hoćeš da te uputim na nešto bolje od toga?" Rekoh: "Da." Reče: Govori: "Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber. Ešhedu en la ilahe illelah, Ešhedu en la ilahe illelah. Ešhedu enne Muhammeden resulullah, Ešhedu enne Muhammeden resulullah. Hajje alessalah, Hajje alessalah. Hajje alelfelah, Hajje alelfelah. Allahu ekber, Allahu ekber. La ilahe illellah. Zatim mi se ubrzo opet javio i rekao: "Kada se ustaje na namaz reci: "Allahu ekber, Allahu ekber. Ešhedu en la ilahe illelah. Ešhedu enne Muhammeden resulullah. Hajje alessalah. Hajje alelfelah. Kad kametis-salatu, Kad kametis-salah. Allahu ekber, Allahu ekber. La ilahe illellah." Kada sam osvanuo otišao sam Allahovom Poslaniku ﷺ i obavijetio ga o onome što sam u snu vidio. On reče: "To su zaista istiniti snovi, ako Bog da. Ustani sa Bilalom i citiraj mu ezan. Neka on uči ezan, jer ima jači glas." Ustao sam sa Bilalom i počeo mu prenositi riječi ezana koje je on glasno izgovarao. Omer ibnul-Hattab je čuo te riječi dok je bio u kući. Izašao je vukući za sobom odjeću i govoreći: " Tako mi Onoga Koji te je poslao sa istinom, Allahov Poslaniče, u snu sam vidio isto što i ovaj." Vjerovjesnik ﷺ reče: "Allahu pripada zahvala!"¹

Ovaj Bilalov ezan pred Allahovim Poslanikom ﷺ je bio važeći sve do njegove smrti. Allah najbolje zna.

¹ Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madže, Et-Tirmizi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

Šartovi (uslovi) namaza

Šart (uslov) je kod islamskih pravnika definiran kao pravilo čiji nedostatak spriječava ostvarenje određenog propisa. Uzvišeni kaže:

"Oni koji svoje namaze čuvaju." (El-Mu'minun, 9)

Čuvanje namaza podrazumijeva upotpunjenje njegovih uslova i pravovremeno obavljanje.

Onaj koji izostavi neke od uslova namaza, a u mogućnosti ih je ispuniti, nema opravdanja, pa makar to bilo iz zaborava ili neznanja. Ispravnost namaza je ograničena ostvarenjem namaskih uslova. Devet je uslova za namaz kao što se prenosi u knjigama "*Keshshaful-qinā'd*" i "*Sharhul-muntaha*".

Prvi: Islam.

Drugi: Razum.

Treći: Svjesno razlikovanje pojmova (dijete).

Namaz nevjernika nije ispravan jer su njegova djela ništavna, kao i namaz ludoga zato što šerijatski nije obavezan, niti namaz maloljetnika zbog hadisa:

*"Pero (koje piše čovjekove postupke) je odignuto (od pisanja) trojici ljudi: Spavaču dok se ne probudi, ludome dok svijesti ne dođe i maloljetnom dok ne uđe u punoljetnost."*¹

Namaz maloljetnog djeteta koji svjesno razlikuje pojmove je važeći, ali mu nije obavezan do nastupanja punoljetstva. Punoljetstvo se postiže noćnim izlivanjem sprema ili sa navršenih petnaest godina za dječaka. Punoljetstvo dječaka se može potvrditi i rastom dlaka oko polnog organa. Djevojčica postiže punoljetnost prvom trudnoćom ili menustracijom.

Četvrti: Čistoća. Poslanik ﷺ kaže:

*"Allah ne prima namaz bez čistoće."*²

Svejedno je odnosilo se to na veliku (džunupluk) ili malu nečistoću (gubitak abdesta).

Peti: Biti čist od vanjske nečistoće. Pod tim se misli na nečistoću koja se nađe na tijelu, odjeći ili mjestu obavljanja namaza. Uzvišeni kaže:

"I svoju odjeću očisti" (El-Mudessir, 4)

Poslanik ﷺ kaže:

*"Čistite se od mokraće, jer je glavna kazna u kaburu radi nje."*³

U *El-Mugniju* stoji: "Čistoća tijela klanjača i njegove odjeće su uslov za ispravnost namaza. Ako ne budu čisti, ponovit će namaz."

¹ Prenosi se u Sunenima

² Muslim

³ Et-Taberani i Ed-Darekutni od Ebu Hurejre.

Cijela zemlja je mjesto obavljanja namaza osim na grobljima, kupatilima i torovima deva.¹ Ako je čovjek prisiljen ili prinuđen obaviti namaz na nečistom mjestu njegov namaz će biti ispravan, ali će s punim nastojanjem izbjegavati kontakt sa vlažnom nečistoćom tako što će išaretiti (gest). Sjest će, jer se od njega traži da klanja shodno situaciji u kojoj se nalazi.

Ako nečistoća dodirne odjeću, a čovjek je u namazu, pa sama nestane ili je klanjač brzo ukloni, namaz je ispravan, jer se ne smatra nosiocem nečistoće niti klanjačem na nečistoći. Poslanik ﷺ, je odbacio svoju obuću dok je klanjao kada ga je Džibril, ~~ﷺ~~, obavijestio o nečistoći na njoj. Ako bi nečistoća bila prisutna tokom cijelog namaza, namaz ne bi bio ispravan.

Šesti: Nastupanje namaskog vremena. Uzvišeni kaže:

"Namaz je vjernicima propisan u određeno vrijeme." (En-Nisa', 103)

U "*Keshshaful-qina'a*" stoji: "Riječi Uzvišenog:

"Obavljaj propisane namaze kad Sunce s polovine neba krene, pa do noćne tmine, i namaz u zoru jer namazu u zoru mnogi prisustvuju." (El-Isra', 78)

Ibn Abbas kaže: "**Kada Sunce s polovine neba krene.**", tj. kada se pojavi sjena (hlad)." Omer, radijallahu anhu, kaže:

"Namaz ima posebno vrijeme kojeg je Allah ﷻ, uslovio. Nije važeći osim u tom vremenu."

Na to ukazuje i hadis Džibrila ~~ﷺ~~ kada je predvodio Poslanika ﷺ, tokom pet dnevnih namaza, a zatim rekao:

*"Između ova dva vremena je vrijeme (obavljanja sabah-namaza)."*²

Namaz je obavezan nastupanjem njegovog vremena. Vrijeme podne-namaza je od izlaska Sunca iz zenita dok ne postane sjena svakog predmeta jednaka predmetu i to ne računajući sjenu izlaska Sunca iz zenita. Ikindija nastupa kada sjena određenog predmeta bude dvostruko duža u odnosu na predmet, ne računajući sjenu izlaska Sunca iz zenita. U nuždi se ikindija može obaviti do zalaska Sunca kada nastupa akšam i prestaje nestankom crvenila (na horizontu). Odabrano vrijeme za jaciju je u prvoj trećini noći, a u nuždi se jacija može obaviti do nastupanja zore. Sabah-namaz nastupa od pojave zore do izlaska Sunca.³ U *Sahihul-Buhariji* stoji:

"Vjerovjesniku ﷺ je došao Džibril ~~ﷺ~~ i rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je podne kada je Sunce izašlo iz zenita. Zatim je došao u vrijeme ikindije, pa je rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je ikindiju kada je sjena svakog predmeta bila jednaka veličini samog predmeta. Zatim je došao u akšam, pa je rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je akšam kada je Sunca nestalo, a zatim došao u vrijeme jacije, pa je rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je jaciju kada je nestalo crvenila, a zatim došao i rekao: "Ustani i klanjaj" Klanjao je sabah kada se pojavila svjetlost zore.

¹ U hadisu stoji: "Vjerovjesnik ﷺ je zabranio namaz na smetlištu, klaonici, kaburu, raskrsnici, kupatilu, torovima deva i na samoj Ka'bi." (Et-Tirmizi –da'if)

² Ahmed, En-Nesai, Et-Tirmizi i dr.

³ Tekst Delilut-taliba, Mer'i ibn Jusuf el-Makdisi

Zatim mu je došao sutradan u podnevsko vrijeme i rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je podne kada je sjena svakog predmeta bila jednaka dužini samog predmeta. Zatim mu je došao u ikindijsko vrijeme i rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je ikindiju kada je sjena svakog predmeta bila dvostruko veća od samog predmeta. Zatim mu je došao u vrijeme akšama u istom vremenu (kao i prethodnog dana). Zatim mu je došao u vrijeme jacie kada je prošla polovina noći (ili je rekao trećina noći) i rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je jaciju. Ponovo mu je došao kada je dobro svanulo i rekao: "Ustani i klanjaj!" Klanjao je sabah, a zatim rekao: "Između ova dva (jučerašnjeg i današnjeg sabah-namaza) je vrijeme (sabah-namaza)".¹

Namaz nije dozvoljeno odgađati ili odgađati neke od namaza osim u slučaju spajanja zbog ustanovljene olakšice prilikom putovanja, kiše ili bolesti. Najbolje je obaviti namaz na početku njegova vremena. Obavezno je po redoslijedu naklanjavati namaze osim ako se zaboravi redoslijed čime njegova obaveznost spada. Ako je od namaskog vremena preostalo malo, dat će se prednost namazu čije je propisano vrijeme u isteku, jer je to pritvrđenje.

Sedmi: Pokrivanje stidnih dijelova tijela. Uzvišeni kaže:

"O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete da namaz obavite!" (El-E'araf, 31)

Pokrivanje tijela biva sa dozvoljenom odjećom koja ne pokazuje kožu. Poslanik ﷺ kaže:

*"Allah ne prima namaz žene osim sa pokrivačem."*²

Stidni dijelovi tijela (koji se trebaju pokriti) kod muškarca u namazu su od pupka do ispod koljena. Ženino tijelo (u namazu) u cjelosti treba pokriti, osim njena lica. U obaveznim (farz) namazima je muškarcu uslovljeno da pokrije svoja ramena. To se navodi u *El-Mugniju*. U oba *Sahiha* stoji:

"Neka niko od vas ne klanja u jednoj haljinki koja ne pokriva njegova ramena."

Maloljetnom djetetu, koje nije dostiglo desetu godinu, su stidno mjesto samo spolni organ i analni otvor. Zabranjeno je klanjati u ukradenoj odjeći, kući i sl.

Osmi: Okrenuti se prema kibli, jer Uzvišeni kaže:

"Ti lice svoje Svetom hramu okreni i gdje god se nalazili vi lica svoja prema toj strani okrenite." (El-Bekare, 150)

Također, postoje hadisi koji ukazuju na obaveznost okretanja prema kibli. Ako se ne zna pravac kible klanjat će se prema intuiciji i ako se uspostavi greška namaz se neće obnavljati. U stanju straha (borba) i nemoći (bolest) spada dužnost okretanja prema kibli. Okretanje prema kibli nije obavezno prilikom klanjanja nafile na jahalici (prijevoznom sredstvu), jer je kibla takvoga tamo gdje se jahalica ili prijevozno sredstvo okrene. Isto se odnosi na prisiljenog ili onoga koji je u strahu. Bolesnik će klanjati ovisno o mogućnosti. Uzvišeni kaže:

"Bojte se Allaha koliko možete." (Et-Tegabun, 16)

U hadisu stoji:

¹ Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi; Komentar Fethul-Bari

² Prenose peterica, a En-Nesai kaže da je vjerodostojan.

*"Između istoka i zapada je kibla."*¹

Onaj ko se nalazi u Bejtul-Haramu potrebno je da se okrene prema samoj Ka'bi (tj. svojim pogledom odredi pravac Ka'be).²

Deveti: Nijjet - odluka, nakana. Nijjet nikada ne može biti izostavljen. Hadis kaže:

*"Djela se cijene prema namjerama."*³

Mjesto nijjeta je srce. Ibnul-Kajjim kaže: "Nijjet je nakana ili odluka da se nešto učini. Njegovo mjesto je srce. Nijjet u osnovi nema veze sa jezikom. Zbog toga nije preneseno od Vjerovjesnika ﷺ niti od ashaba izgovaranje nijjeta." Nije uslovljeno da se nijjeti imamet u dobrovoljnim namazima. Poslanik ﷺ je sam ustao klanjati noćni namaz, pa je došao Ibn Abbas, priključio se i klanjao sa Allahovim Poslanikom ﷺ"⁴

Imam Ahmed ne uslovljava nijjet za imamet u farz-namaz, a to mišljenje zastupaju i El-Muveffek i šejh Tekijjuddin suglasno trojici imama. Ibn Kudame kaže: "Ispravno je da onaj koji klanja farz klanja za onim koji klanja nafilu" U *Eš-Šerhul-Kebiru* stoji: " Ovo mišljenje pojačava hadis Džabira i Džebbara." U oba *Sahiha* od Mu'aza se prenosi da je klanjao sa Vjerovjesnikom ﷺ jaciju kao farz, zatim otišao i pred svojim džematom klanjao isti farz (njemu nafilu).

Ibn Hazm, Ibn Kudame i Ibn Hadžer kažu : "Ispravan je namaz onoga koji klanja farz iza onoga koji klanja nafilu. O tome postoji koncenzus ashaba. Ispravan je namaz onoga ko klanja nafilu iza onoga koji klanja farz bez poznatog razilaženja među učenjacima. " Allah najbolje zna.

¹ Ibn Madže i Et-Tirmizi. El-Buhari je ovaj hadis ojačao drugim hadisima.

² Fethul-Bari, El-Mugni i dr.

³ Prenose peterica.

⁴ Muttefekun alejhi.

Ruknovi (temelji) namaza i namaski vadžibi (obaveze)

Ruknovi

Rukn (temelj) je ono što se ne smije izostaviti ni namjerno, ni nenamjerno niti iz neznanja, osim zbog nemoći. Ima ih četrnaest:

1. *Stajanje u namazu (kijam)* shodno mogućnosti klanjača i to u obaveznim (farz) namazima. Uzvišeni kaže:

"I pred Allahom ponizno stojite." (El-Bekare, 238)

Poslanik ﷺ kaže:

*"Klanjaj stojeći, a ako ne možeš onda sjedeći, a ako ne možeš onda na boku ležeći."*¹

Ako bi u namazu stao pogeto ili naslonjeno, namaz ne bi bio važeći, jer takva osoba ne stoji propisno, osim u slučaju nemoći. Najbolje je ustati na namaz kada mujezin kaže: "Kad kametis-salatu."

2. *Početni tekbir*. Tj. riječi Allahu ekber, a druge riječi osim ovih nisu važeće. To zastupa većina učenjaka kako se prenosi u *El-Mugniju*. Poslanik ﷺ kaže:

*"Namaz počinje tekbirom, a završava se predajom selama."*²

Ako je klanjač zakasnio na namaz, farz mu je početni tekbir izgovoriti stojeći i da sam sebe čuje izgovarajući ga prije nego što ode na ruku' (pregibanje).

3. *Učenje sure El-Fatiha*. Poslanik ﷺ kaže:

*"Nema namaza onaj ko ne prouči uvodnu suru Knjige (El-Fatiha)."*³

El-Fatiha je rukn na svakom rekatu i za imama i za onoga koji sam klanja. Imam Ahmed kaže: "Za muktediju (onoga koji klanja za imamom) imam preuzima odgovornost učenja El-Fatihe, jer Uzvišeni kaže:

"A kada se uči Kur'an vi slušajte i šutite da biste bili pomilovani." (El-E'araf, 204)

Neki učenjaci kažu da je muktediji u sebi obavezno proučiti El-Fatihuh. Ovo je sigurnije, jer postoje vjerodostojni i jasni dokazi koji (općenito) naređuju učenje El-Fatihe. Ibn Hibban i Ed-Darekutni prenose: "Nije potpun namaz onoga ko ne prouči u njemu uvodnu suru Knjige (El-Fatiha)." U drugoj predaji od Ahmeda, Ebu Davuda, Et-Tirmizija i Ibn Hibbana stoji:

"Vi možda učite iza vašeg imama? Rekosmo: "Da." Reče: "Nemojte to činiti, osim da proučite El-Fatihuh, jer onaj ko je ne prouči nema namaza."

A u trećoj predaji stoji:

¹ El-Buhari.

² Ebu Davud.

³ Muttefekun alejhi.

"Takav namaz je nepotpun."

4. *Ruku' (pregibanje)*. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, pregibajte se i padajte ničice." (El-Hadždž, 77)

Najmanje prilikom rukua se treba pogeti da bi dlanovima dodirnuli koljena. Najpotpuniji ruku' je da se leđa poravnaju, a sa njima i glava izjednači, kako stoji u *"Ed-Delilu"*.

5. *Podići se sa ruku'a*. Ako bi se podigao iz straha od nečega, ruku' ne bi bio ispravan.

6. *Ispraviti se stojeći (nakon ruku'a)*. Poslanik ﷺ je onome koji nije pravilno obavio namaz rekao:

"A zatim se podigni, dok se ne ispraviš stojeći." (El-Buhari)

7. *Sedžda (padanje licem na tlo)*. Uzvišeni kaže:

"Padajte ničice!"

Najpotpunija sedžda je učvrstiti za tlo čelo, nos, dlanove, koljena i vrhove nožnih prstiju. Poslanik ﷺ kaže:

*"Naređeno mi je da činim sedždu na sedam kostiju: Čelu - pa je svojom rukom pokazao i na nos, rukama, koljenima i vrhovima nogu"*¹

Onaj ko je nemoćan učiniti sedždu, uradit će to gestom (išaretom), shodno mogućnosti.

8. *Dizanje sa sedžde*.

9. *Sjedenje između sedždi*. Poslanik ﷺ kaže:

*"Podigni se (sa sedžde) dok se sjedeći ne smiriš!"*²

10. *Smirenost*. Poslanik ﷺ je onome koji je pogrešno obavio namaz rekao:

*"Sve dok se ne smiriš."*³

11. *Zadnji tešehhud*. Imam Ahmed je odabrao tešehhud Ibn Mes'uda. Ako bi se donijela druga vjerodostojna verzija tešehhuda, ne bi bilo smetnje.

Tešehhud Ibn Mes'uda koji kaže:

"Podučio me je Allahov Poslanik ﷺ tešehhudu, dok je moj dlan bio u njegovom, kao da me je podučavao suri iz Kur'ana: "Ettehijjatu lillahi vessalavatu vet-tajjibatu, esselamu alejke ejjuhen-nebijju ve rahmetullahi ve berekatuhu - esselamu alejna ve ala ibadillahis-salihin. Ešhedu en la ilahe illelahu ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu." (Muttefekun alejhi)

Et-Tirmizi kaže da je ovaj hadis najvjerodostojniji po pitanju tešehhuda. Po ovoj predaji je postupala većina islamskih učenjaka od ashaba i tabiina. U prilog ovoj predaji ide i činjenica da je Poslanik ﷺ naredio Ibn Mes'udu da druge podučava ovom tešehhudu. (Ahmed)

¹ Muttefekun alejhi.

² El-Buhari.

³ El-Buhari.

12. *Sjedenje na tešehhudu i pri predaji selama.*

13. *Predaja selama na desnu i lijevu stranu.* Poslanik ﷺ kaže:

*"A kraj namaza je predajom selama"*¹

Treba reći: *Esselamu alejkum ve rahmetullah*. Neophodno je selam predati sjedeći. U nafilama je dovoljno predavanje selama na jednu stranu (desnu). Isto se odnosi i na dženazu namaz. Neki su rekli da je predavanje selama na lijevu stranu u farz-namazima samo pohvalno i da nije obavezno."²

14. *Redoslijed spomenutih ruknova.* Poslanik ﷺ kaže:

"Obavljajte namaz kao što vidite mene da ga obavljam."

Ako se jedan od ovih ruknova namjerno izostavi namaz je odmah pokvaren, a ako se izostavi iz zaborava, a zatim se u toku namaza sjeti, učinit će se taj rukn i na kraju obaviti sehvi-sedžda. Ako bi se sjetio izostavljenog rukna tek nakon namaza, i ako bi prošlo dugo vremena obnovio bi namaz, a ako ne, dodao bi izostavljeno prema vjerodostojnom mišljenju. Ako bi izostavio rukn jednog rekata i predao selam, obavezan je donijeti cijeli rekat, osim da zaboravi tešehhud i selam. Tada će obnoviti cijeli rekat, predati selam i učiniti sehvi-sedždu.³

Vadžibi (farzovi) namaza

Osam je vadžiba namaza:

1. *Donošenje tekbira, osim početnog.* Tekbir koji donosi onaj ko je zakasnio na početni tekbir (mesbuk) i prispio na rukuu je sunnet, kako se naslovljava u *El-Mugniju*.

2. *Riječi: "Sem'iallahu limen hamideh"* za imama i onoga ko klanja sam po sebi, ali ne i za muktediju.

3. *Riječi: "Rabbena ve lekel-hamd"* svima.⁴

4. *Riječi tesbiha* tj. "Subhane rabbijel-Azim" jedanput na rukuu i "Subhane rabbijel-e'ala" jedanput na sedždi. Uzvišeni kaže:

"I slavi ime svoga Velikog Gospodara." (El-Vaki'a, 96),

te: "Slavi ime Gospodara svoga Najuzvišenijeg." (El-E'ala, 1)

5. *Riječi: "Rabbigfir li"* između dvije sedžde.

6. *Riječi prvog tešehhuda.*

7. *Sjediti radi prvog tešehhuda.*

8. *Salavat na Vjerovjesnika ﷺ na zadnjem tešehhudu.*⁵

¹ Ebu Davud i Et-Tirmizi.

² El-Mugni.

³ El-Mugni, 1/693.

⁴ El-Mugni.

⁵ El-Mugni, 1/694.

Ko namjerno izostavi ove vadžibe, ili dio njih, njegov namaz je pokvaren, a ako ih izostavi nenamjerno (iz zaborava) učiniti će sehvi-sedždu. Ima predaja koja kaže da je salavat na Poslanika ﷺ u namazu rukn.

Za većinu ovih ruknova i vadžiba postoji dokaz iz poznatog opisa namaza iz hadisa čovjeka koji nije ispravno obavio namaz. Tekst hadisa glasi: Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

*"Kada hoćeš klanjati uzmi abdest. Zatim se okreni prema kibli i donesi tekbir. Zatim, prouči nešto od Kur'ana, a potom učini ruku', sve dok se na ruku'u ne smiriš. Zatim se podigni dok se ne ispraviš stojeći, a potom učini sedždu dok se na sedždi ne smiriš. Tada se sa sedžde podigni dok se sjedeći ne smiriš, a zatim ponovno sedždu učini dok se na njoj ne smiriš. Tako čini u cijelom namazu."*¹

Allah najbolje zna.

¹ Prenose sedmerica, a tekst je El-Buharijev.

Sunneti namaza

(prije, u toku i poslije namaza)

Sunneti prije namaza

U tekstu *El-Ikna'a* stoji: "Sunnet je krenuti na namaz čist (s abdestom) u bojazni i skrušenosti. Sunnet je prilikom izlaska iz kuće, pa makar se ne išlo na namaz, reći: *"Bismillahi, amnetu billahi, i'tasemtü billahi, tevekkeltu alaAllahi, ve la havle ve la kuvvete illa billahi. Allahumme inni e'uzu bike en edille ev udalle, ev ezille ev uzelle, eve azlime ev uzleme, eve edžehele ev judžhele alejje.* -S Allahovim imenom, samo u Allaha vjerujem, u Njega se pouzdavam i na Njega se oslanjam. Nema stanja niti kretanja osim s Allahom. Allahu moj, ja Ti se utječem da zalutam ili zaveden budem, da poskliznem ili da mi se posklizica napravi, da nasilje počinim ili da mi se nasilje učini, da budem neupućen ili da me neupućeni vode."

Sunnet je mirno i dostojanstveno ići na namaz. Treba što više koraka zbiti kako bi i nagrada bila veća. Pokuđeno je da preklapa zglobove prstiju kada izlazi na namaz, a u džamiji je to još pokuđenije. Prilikom ulaska u džamiju lijepo je dati prednost desnoj nozi i reći: *"Bismillahi. E'uzu billahil-Azim, ve bi vedžhihil-kerim ve sultanihil-kadim mineš-šejtanirradžim. El-hamdu lillahi Allahumme salli ve sellim ala Muhammed Alluhumma-gfir li zunubi veftah li ebvabe rahmetike.* - S Allahovim imenom. Utječem se Allahu Velikom, Njegovom plemenitom Licu i Njegovoj praiskonskoj vlasti od šejtana prokletog. Zahvala pripada Allahu. Allahu moj blagoslovi i selami Muhammeda. Allahu moj oprosti mi grijehe i otvori mi vrata Svoje milosti."

Kada izađe iz džamije, dat će prednost lijevoj nozi i reći: *"Bismillahi. Allahumme salli ve sellim al Muhammedin. Allahummagfir li veftah li ebvabe rahmetike.- S Allahovim imenom. Allahu moj blagoslovi i selami Muhammeda. Allahu moj oprosti mi grijehe i otvori mi vrata Svoje milosti "* Kada uđe u džamiju neće sjesti dok ne klanja dva rekata tehijjetul-mesdžida ako nije nastupilo jedno od zabranjenih vremena za obavljanje namaza.

Sjest će u pravcu kible, jer je to najbolji položaj sjedenja. Neće preklapati zglobove prstiju i posvetit će se pokornosti u vidu namaza, učenja Kur'ana, zikra ili će šutjeti.

Pokuđeno je da se priča o ovosvjetskoj tematici. Dok se čovjek pridržava ovih adaba on je u namazu, a meleki traže oprosta za njega sve dok druge ne uznemirava ili bespotrebno priča.

Verbalni i praktični sunneti namaza

Šemsuddin Ibn Tejmiđe, Allah mu se smilovao, kaže: "Dvanaest je verbalnih sunneta: Početna dova, učenje e'uze i bismille, izgovaranje Amin, učenje sure, glasno učenje, potajno učenje. Riječi: *"Millessemavati..."* poslije riječi *"Rabbena ve lekel-hamd"*, izgovaranje "Subhane rabbijel-Azim" i "Subhane rabbijel-E'ala" više od jedanput na ruku'u i sedždi, govoriti "Rabbigfir li" između sjedenja, traženje utočište kod Allaha na zadnjem sjedenju, te kunut-dova na vitru. Izostavljanje ovih sunneta ne kvari namaz, niti je potrebno radi njihova izostavljanja učiniti sehvi-sedždu. Činjenje ovih sunneta nije vadžib, ali je preče pridržavati ih se.

Praktični sunneti su: Dizanje ruku prilikom početnog tekbira, odlaskom na ruku' i podizanje sa njega. Staviti desnu preko lijeve ruke i to ispod pupka. U opisu namaza Vjerovjesnika ﷺ od Ibnul-Kajjima stoji: "Stavljao je ruke na prsa. Ibn Huzejme je prenio hadis Vaila ibn Hudžra da je Poslanik ﷺ vezao ruke na prsima. Rečeno je: Oboje je dozvoljeno. Gledati u mjesto sedžde, staviti ruke na koljena prilikom ruku'a, na sedždi ne klonuti dijelovima tijela, ispraviti leđa i učiniti ih u ravni sa glavom, staviti koljena na tlo prije ruku odlazeći na sedždu, položiti dlanove na sedždi u ravni sa ramenima i ušima, položiti vrhove nožnih prstiju i malo raširiti prste ruku na sedždi, sjediti propisno između dviju sedždi (el-iftiraš), na prvom tešehhudu i na drugom sjesti podbočeno stavljajući lijevu nogu ispod desne (et-teverruk). Staviti desnu ruku na desno stegno i stisnuti dlan u vidu halke (kruga), a (išaretiti) pokazivati prema kibli desnim kažiprstom. Lijevu ruku staviti na lijevo stegno otvorenog dlana. Okrenuti se desno i lijevo prilikom predavanja selama. Činiti sedždu i noseem, malo odsjesti prije ustajanja na treći i četvrti rekat. Namaz izostavljanjem ovih sunneta, namjerno ili iz zaborava, nije pokvaren. Nije apsolutno propisano ni obavljanje sehvi-sedžde za njih, jer se neminovno neki od njih moraju izostaviti. Pa, kada bi bilo propisano činjenje sedžde za njih rijetko bi koji namaz bio bez sehvi-sedžde.

U sunnete ulazi i propis vezan za srce, a on je skrušenost.

Sunneti poslije namaza

1. Kada bi Allahov Poslanik ﷺ izašao iz namaza donio bi istigfar tri puta (riječima "Estagfirullah") i rekao: *"Allahumme entes-selamu ve minkes-selamu Tebarekte ja Zel-Dželali vel-Ikram.- Allahu moj, Ti si spas i od tebe je spas, neka Si slavljen o Ti Koji posjeduješ uzvišenost i počast."*¹

2. Od Mugire ibn Šu'be radijallahu anhu se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ govorio nakon svakog propisanog (farz) namaza: *"La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir. Allahumme la mani'a lima e'tajte ve la mu'tije lima men'ate ve la jenfe'u zel-džeddi minkel-džedd.* - Nema drugog boga osim Allaha, Koji

¹ Muslim.

sudruga nema, Njemu pripada vlast i zahvala i On je Kadar sve učiniti. Allahu moj, niko ne može spriječiti ono što Ti daš, niti može dati ono što Ti spriječiš, niti koristi ičije bogatstvo i pozicija kod Tebe." (Muttefekun alejhi) Et-Taberani dodaje: *"Lehul-mulku ve lehul-hamdu, juhji ve jumitu ve huve hajjun la jemutu bi jedihil-hajru.* - Njemu pripada vlast i zahvala. On oživljava i usmrćuje. On je Živi Koji ne umire, u Njegovoj je Ruci svo dobro." U drugoj predaji stoji: *"La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir. La havle ve la kuvvete illa billahi ve la na'budu illa ijjah. La ilahe illellahu muhlisine lehuddine ve lev kerihel-kafirun.* - Nema drugog boga osim Allaha, Koji sudruga nema, Njemu pripada vlast i zahvala i On je Kadar sve učiniti. Nema stanja niti kretanja osim s Allahom, ne obožavamo nikog osim Njega, nema drugog boga osim Allaha iskreno mu vjeruju ispovijedajući, pa makar krivo bilo nevjernicima."¹

3. Od Ebu Hurejre radijallahu anhu se prenosi da je Allahov poslanik ﷺ rekao: "Ko kaže *"Subhanallahi"* poslije svakog namaza trideset i tri puta, *"El-hamdu lillahi"* trideset i tri puta i *"Allahu ekber"* trideset i tri puta, to je ukupno devedeset i devet. Zatim to upotpuni kao stotinu sa *"La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir."*, bit će mu oprošteni grijesi, pa makar ih bilo kao morske pjene. (Muslim)

4. Od Mu'aza ibn Džebela radijallahu anhu se prenosi da mu je Allahov Poslanik ﷺ rekao: " ***Preporučujem ti, Mu'aze, da ne izostaviš poslije svakog namaza riječi:*** *"Allahumme e'inni ala zikrike ve šukrike ve husni ibadetike.* - Allahu moj, pomози Me u Tvom spomenu, zahvali i lijepom ibadetu." (Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai sa jakim senedom)

5. Lijepo je, također, reći: *"Rabbi kini azabeke jevme teb'asu ibadeke* - Gospodaru moj, sačuvaj me Tvoje kazne na Dan proživljenja Tvojih robova." Poslanik ﷺ kaže: "Ko prouči Ajetul-kursiju iza svakog propisanog (farz) namaza samo ga smrt spriječava da uđe u Džennet."²

6. Drugi hadisi ukazuju na utemeljenost učenja sura El-ihlas, El-Felek i En-Nas iza svakog namaza.³

7. Utemljeno je reći: *"La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu, juhji ve jumitu, ve huve ala kulli šej'in kadir.* - Nema drugog boga osim Allaha, Koji sudruga nema, Njemu pripada vlast i zahvala, On oživljava i usmrćuje, i On je Kadar sve učiniti." Ko ove riječi izgovori poslije sabaha i akšama deset puta, kao da je iz ropstva otpustio četiri čovjeka iz roda Ismailova.⁴ Sunnet je ovo glasno izgovarati iza sabaha i akšama.

8. Sunnet je reći: *"Allahumme edžirni mine-nar.* - Allahu moj, udalji me od vatre (džehennema).

9. Lijepo je da klanjač napravi pauzu između farz-namaza i sunneta i to riječima (zikrom) ili pomjeranjem sa mjesta na kojem je klanjao farz-namaz.

¹ Muslim.

² En-Nesai, a Ibn Hibban kaže da je sahih.

³ Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi.

⁴ El-Buhari, Muslim i Et-Tirmizi.

10. Lijepo je klanjati pritvrđene sunnete uz propisane namaze. U hadisu Ibn Omera radijallahu anhu stoji:

*"Zapamtio sam od Allahovog Poslanika ﷺ deset rekata: Dva prije i dva poslije podne, dva rekata poslije akšama u njegovoj kući, dva rekata poslije jacije u njegovoj kući i dva rekata prije sabah-namaza."*¹

Allah najbolje zna.

Opis poslanikovog ﷺ namaza

Kada bi Poslanik ﷺ ustao na namaz okrenuo bi se prema kibli i mirno stao na mjestu klanjanja. Podigao bi ruke u visini ušnih resica, prste raširio i (dlanove) usmjerio ka kibli. Zatim bi rekao: *"Allahu ekber."* Prije toga nije izgovarao nijet kao npr.: *"Nevjetu en usallije, mustakbilel-kibleti..."* itd., niti je izgovarao bilo koju sličnu riječ od početka do kraja namaza. Ashabi su prenijeli njegove pokrete, zastajkivanja, forme, pa čak i njegovo pomicanje brade u namazu. Tako nam Allaha Uzvišenog, da je ijednu riječ nijjeta izgovarao, sigurno bi nam bila prenesena.

Zatim bi svoju lijevu ruku uzeo desnom stavljajući desnu iznad lijevog zgloba, a onda bi ih obje stavio na prsa. (Prenosi Ibn Huzejme). Tada bi rekao: *"Allahumme ba'id bejni ve bejne hatajaje kema baadte bejnel-mešriki vel-magribi. Allahumme neqqini min hatajaje kema juneqqas-sevbul-ebjedu mined-denes. Allahumme igsilni min hatajaje bil-ma'i ves-seldži vel-bered. - Allahu moj, napravi razdaljinu između mene i mojih grijeha kao što si napravio razdaljinu između istoka i zapada. Allahu moj očisti me od mojih grijeha kao što se bijela odjeća čisti od prljavštine. Allahu moj, operi me od mojih grijeha vodom, snijegom i ledom"* (El-Buhari, 2/227. Muslim, 1/419) Nekada bi izgovarao i druge dove koje se navode. (Kao: *Subhanekellahumme ve bi hamdike..."*) Zatim bi rekao: *"E'uzu billahi mineš-šjetanir-radžim"*, a nekada i dodao: *"min nefhihi ve nefsihi ve hemzihi."* - *Utječem se Allahu od prokletog šejtana, njegovog veličanja, smrtonosnog davljenja i pjesništva."* (Tefsir Ibn Kesir, 1/13) Zatim bi proučio El-Fatihu. Ako bi namaz bio glasan čuli bi učenje. Nije glasno izgovarao *"Bismillahir-rahmanir-rahim"*, a Allah najbolje zna da li je uopće učio bismillu ili ne.

1. Opis učenja Kur'ana na namazu

Učio bi ajet po ajet zastajući između svakog od njih. Učio bi *"Rabbil-alemin"*, a zatim zastao i počeo sa *"Errahmanir-rahim"*, zastao bi i počeo: *"Maliki jevmid-din"*. Učenje bi bilo lagano i opušteno. Odužio bi *"Errahmaan"* i *"Er-rahiim!"*.

Kada bi završio El-Fatihu glasno i oduženo bi rekao: *"Amin"*. Glasno bi to izgovarali i ostali klanjači tako da bi se džamija zatresla.

Nekada bi poslije toga učio dužu, kraću ili srednje dugu suru. Učio bi jednu suru na rek'atu, kao što kaže Aiša radijallahu anhu da je na akšamu proučio suru *El-E'raf* koju

¹ Muttefekun alejhi.

je raspodijelio na dva rek'ata. Nekada bi istu suru proučio na drugom rek'atu, kao učenje " *Iza zulzileti*." na oba rek'ata sabah-namaza. Nekada bi proučio i dvije sure na jednom rek'atu kao što prenosi Ibn Mes'ud, a oba hadisa se nalaze u *Sunenima*. U njima se kaže:

"Upamtio sam slične sure po dužini koje je Poslanik ﷺ zajedno učio."

Spomenuo je dvadeset kraćih sura od kojih bi učio po dvije na jednom rek'atu. Ovo se prenosi u oba Sahiha. Odužio bi učenje na sabah-namazu u odnosu na druge namaze. Najkraća sura čije je učenje zabilježeno na sabahu, i to prilikom boravka kod kuće a ne na putovanju, je sura "Qaf" i njoj slične.

Nekada bi glasno proučio ajet na pritajenom učenju. Petkom bi na sabahu učio suru "Es-Sedžde" i "El-Insan" u cjelosti. Ne bi se ograničio na jednu od njih, ili po dio od njih. Na džuma-namazu bi učio suru "El-Džumu'a" i "El-Munafikun" u cjelosti. Ne bi se ograničio na zadnje dijelove ovih sura. Nekada bi učio i sure "El-E'ala" i "El-Gašijeh". Na bajramima bi učio suru "Qaf" i "El-Qamer" u cjelosti. Ne bi se ograničio na zadnje dijelove ovih sura.

U namazima u kojima se pritajeno uči, proučio bi suru sa sedždei-tilavetom, pa bi učinio sedždu a i oni iza njega. Na podne-namazu bi učio koliko je dužina trideset ajeta na svakom rek'atu. Jedanput je na podnevu učio iz sure "El-E'ala", "El-Lejl", "El-Burudž", "Et-Tarik" i sl., a nekada sure "Luqman" i "Ez-Zarijat". Na prvom bi rek'atu stajao sve dok se čuje pristizanje klanjača. Također, oduljivao je prvi rek'at svakog namaza u odnosu na drugi rek'at. Na ikindiji bi učio koliko je dužina petnaest ajeta. Na akšamu bi nekada učio suru "El-E'araf", nekada "Et-Tur" ili "El-Murselat", ili "Ed-Duhan". Kada bi završio učenje malo bi zastao kako bi povratio dah.

2. Ruku' - pregibanje u namazu

Zatim bi podigao ruke, kao što bi ih dizao prilikom početnog tekbira, i rekao: "Allahu ekber" i otišao na ruku'. Stavio bi ruke na koljena i dobro ih za njih učvrstio praveći razmaka među prstima. Odigao bi laktove od kukova i butina. Glava bi mu bila u paraleli sa leđima. Leđa bi dobro ispravio govoreći: "Subhane Rabbijel-Azim. - Neka je slava mom Velikom Gospodaru." Nekada bi se zadržao izgovarajući ove riječi po deset puta. (Minimalno je dovoljno izgovoriti tri puta - El-Mukni'a. Sredina je pet, potpuno je sedam, a najpotpunije deset puta.) Nekada bi više ili manje od ovoga ostao na ruku'u. Nekada bi izgovarao: "Subhaneke-allahumme ve bi hamdike. Allahummagfir li. - Slava neka je Allahu i svaka zahvala. Allahu moj, oprosti mi!" ili "Subbuhun Kuddusun Rabbul-mela'iketi ver-ruh. - Slavljeni, Neprikosnoveni Gospodar meleka i Ruha -Džibrila" Nekada bi izgovarao i druge dove koje se navode u predajama. Ruku' bi vremenski odgovarao njegovom stajanju na namazu, bio namaz dug ili kratak. Ovo se očituje iz ostalih hadisa.

3. Vraćanje sa ruku'a

Zatim bi se podigao govoreći: *"Semi'allahu limen hamideh. - Allah čuje onoga ko Mu zahvaljuje."* Podigao bi ruke dižući se sa ruku'a. Kada bi se potpuno ispravio rekao bi: *"Rabbena ve lekel-hamd. -Gospodaru naš Tebi pripada zahvala"* ili bi govorio: *"Allahumme rabbena ve lekel-hamdu. Milessemavati ve mil'e l-erdi ve mil'e ma ši'te min šej'in ba'd. Ehlessenai vel-medždi ehakku ma kalel-abdu ve kulluna leke abd. Allahumme la mani'a lima e'atajt ve la mu'tije lima men'ate va la jenfe'u zel-džeddi minkel-džedd. -Allahu naš, Gospodaru naš, tebi pripada zahvala koliko su velika nebesa i zemlja, koliko Ti poslije toga želiš. Ti si dostojan ugleda i veličanja i više Ti pripada od onoga što rob izgovara, a svi smo Tebi robovi. Allahu moj, niko ne može spriječiti ono što Ti daš, niti može dati ono što Ti uskratish. Ničije bogatstvo ni ugled ne koriste u odnose na Tvoje bogatstvo i ugled."* (Muslim, 1/347) Možda bi dodao na ovo još neke riječi. Oduljivao bi sa ovim stajanjem tako da bi pomislili da je pao u zaborav. (Pisac ne spominje položaj ruku poslije njihovog dizanja. Naslovljeno je da ih može opustiti ili svezati desnu preko lijeve. U mezhebu i Et-Telhisu stoji da će ih spustiti.

4. Sedžda

Zatim bi donio tekbir i ne dižući ruke otišao na sedždu. Sedždu bi činio čelom, nosom, dlanovima, koljenima i vrhovima stopala (prstima). Prsti ruku i nogu su mu bili usmjereni ka kibli. Laktove bi odigao, a nadlaktice odvojio od tijela tako da bi se vidjela bjelina njegovih pazuha. Odigao bi stomak od stegana, a i stegna od potkoljenica. Umirio bi se na sedždi i lice učvrstio za tlo. Ne bi činio sedždu preko turbana. Na sedždi bi govorio: *"Subhane Rabbijel-E'ala - Neka je slava mom Uzvišenom Gospodaru"*. Učio je mnogo dova, a sedžda bi vremenski trajala kao i stajanje na namazu. (Pogledaj pojedinosti u hadisu Ebu Humejda es-Sa'idija radijallahu anhu u *Sahihul-Buhariji*, 2/305; Knjiga o namazu, poglavlje o sjednju na tešehhudu, te hadis Aiše radijallahu anhu u kojem se opisuje namaz Vjerovjesnika ﷺ kojeg prenosi *Muslim*, 1/357-358 - Poglavlje o sabranom opisu namaza - čime se započinje i čime se završava; te hadis Huzejfe radijallahu anhu)

5. Sjedjenje između sedždi

Podigao bi glavu izgovarajući tekbir i nedižući ruke. Zatim bi lijevu nogu postavio vodoravno i sjeo na nju. Desnu bi učvrstio i ruke stavio na stegna ili na koljena, te rekao: *"Allahummagfri li, verhamni, vedžburni, vehdini, verzukni: Allahu moj, oprosti mi, smiluj mi se, ojačaj me, uputi me i opskrbi me"* U hadisu Huzejfe stoji: *"Rabbigfir li"* Odužio bi sjedenje da bi neki pomislili da je pao u zaborav.

6. Tešehhud

Kada bi sjeo na prvi tešehhud postavio bi lijevu nogu vodoravno i na nju sjeo, kao između sedždi. Pokazivao bi kažiprstom, a palac bi stavio na srednji prst u vidu halke. Gledao bi u mjesto pokazivanja. Podizao bi kažiprst i malo ga zakretao i time iskazivao jednoću svoga Gospodara. (Pogledaj hadis Ebu Humejda i Aiše koje smo prije naveli) Zatim

bi rekao: " *Ettehijjatu lillahi vessalavatu vettajjibatu, esselamu alejke ejjuhen-nebiju ve rahmetullahi ve berkatuhu. Esselamu alejna ve ala ibadi-llahis-salihin. Ešhedu en la ilahe illallah ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh .-Sva veličina, blagoslov i dobra djela pripadaju Allahu. Neka selam na tebe, Vjeovjesniče, Allahova milost i njegovi blagoslovi. Neka je selam na nas i na Allahove dobre robove. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik.*" (El-Buhari i Muslim)

Ovome je podučavao svoje ashabe kao što ih je podučavao nekoj od sura iz Kur'ana. Postoje i druge verzije ovog tešehhuda i sve su dozvoljene. Poslanik ﷺ bi kratko ostajao na ovom sjedenju kao da je sjedio na užarenom kamenu. Zatim bi donio tekbir, ustao i klanjao treći i četvrti reka't koji su vremenski kraće trajali u odnosu na prva dva. (U *El-Mukniu* stoji: Žena će sve isto obavljati kao muškarac osim što će se skupiti na ruku'u i sedždi, te sjesti tako što će obje noge zakrenuti udesno) Učio bi na njima *El-Fatih*u, a ponekada i dodao nešto od Kur'ana. (Hadis Ebu Se'ida kopjeg prenosi Muslim)

7. Salavat na Poslanika ﷺ i predavanje selama

Propisao je svome Ummetu da donose salavat na njega na zadnjem sjedenju govoreći: "*Allahumme salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed kema sallejte ala Ibrahim ve ala ali Ibrahim ve barik ala Muhammedin ve ala ali Muhammed kema barekte ala Ibrahim ve ala ali Ibrahim fil-alemine Inneke Hamidun Medžid. - Allahu moj blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu porodicu kao što si blagoslovio Ibrahima i Ibrahimovu porodicu; I usreći Muhammeda i Muhammedovu porodicu kao što si usrećio Ibrahima i Ibrahimovu porodicu između ostalih stvorenja. Zaista si Ti dostojan hvale i ugleda.*" (El-Buhari i Muslim) Naredio im je da traže utočište kod Allaha od četiri stvari: džehennemske i kaburske patnje, smutnje života i smrti i smutnje Dedždžala Neke ashabe je podučio da kažu: "*Allahumme inni zalemtu nefsi zulmen kesiren ve la jagfiruz-zunube illa ente, Fagfir li magfireten min indike verhamni inneke entel-gafurur-rahim. - Allahu moj ja sam sebi mnoga nasilja načinio, a grijehe neće oprostiti niko osim Tebe. Daj mi Svoj oprost i smiluj mi se, jer si ti Onaj Koji prašta i Koji je Milostiv*". (Prenose El-Buhari i Muslim. Razlog ovoga je upit Ebu Bekra radijallahu anhu Poslaniku ﷺ: "Allahov Poslaniče, poduči me dovi koju ću izgovarati u svom namazu.") Zadnje što bi govorio prije predavanja selama je "*Allahummagfir li ma kaddemt ve ma ehhartu ve ma esrertu ve ma e'alentu ve ma esreftu ve ma Ente e'alemu bihi minni. Entel-mukaddimu ve Entel-muehhiru La ilahe illa Ente. - Allahu moj, oprosti mi što sam prije i poslije učinio, što sam utajio ili javno iznio, u čemu sam pretjerao i u onome o čemu Ti bolje znaš od mene. Ti si Onaj koji daje i koji uskraćuje. Nema drugog boga osim Tebe.*" (Prenosi Muslim) Zatim bi predao selam na desnu stranu sa riječima: "*Esselamu alejkum ve rahmetullah*", te na lijevu sa riječima: "*Esselamu alejkum ve rahmetullah*"

Namaz u džema'atu i imamet

Obaveznost i vrijednost namaza u džema'atu

Namaz u džema'atu je obaveza muškarcima bili oni na putovanju ili kod kuće. Uzvišeni kaže:

"Kada ti budeš među njima i kada odlučiš da zajedno s njima namaz obaviš, neka jedni s tobom namaz obavljaju..." (En-Nisa', 102)

U *Šerhul-munteha* stoji: "Naredba ovdje podrazumijeva obaveznost. Ako se ovaj propis odnosi na namaz u strahu, onda ga je u sigurnosti preče primjeniti. U hadisu Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji seže do Poslanika ﷺ, stoji:

"Najteži namazi munaficima su jacija i sabah. Da znaju njihovu vrijednost došli bi na njih makar puzeći. Htio sam narediti klanjanje namaza, a ostaviti nekog čovjeka da ljude predvodi u namazu, pa da sa mnom nekoliko ljudi krene sa zavežljajima suhog granja do ljudi koji ne prisustvuju namazu i da njihove kuće potpalim vatrom." (Muttefekun alejhi)

Jedan slijepac, koji nije imao vodiča, zatražio je od Poslanika ﷺ dozvolu da namaz obavlja kod kuće, pa mu je Poslanik ﷺ odgovorio:

"Da li čuješ poziv?" On reče: "Da." Poslanik ﷺ reče: "Onda se odazovi!"

Džema'at se formira sa dvije osobe - imamom i muktedijom, pa makar muktedija bio žensko. U hadisu stoji:

"Dvoje i više čine džema'at." (Ibn Madže)

U obaveznim namazima se džema'at isključivo može formirati od punoljetnih osoba. Od dokaza obaveznosti džema'ata su i riječi Uzvišenog:

"I zajedno sa onima koji namaz obavljaju i vi namaz obavljajte!" (El-Bekare, 43)

I riječi:

"U džamijama koje se voljom Njegovom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime." (En-Nur, 36)

"Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju." (Et-Tevbe, 18)

Ibn Mes'ud kaže:

"Koga raduje da susretne Allaha sutra kao musliman neka redovno obavlja ove namaze kada se na njih pozove" (Prenosi Muslim)

Od Ebu Hurejre radijallahu anhu se prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

"Namaz čovjeka u džema'atu je vrijedniji od namaza u njegovoj kući ili pijaci za dvadest i pet puta, jer kada lijepo uzme abdest i krene u džamiju isključivo radi namaza, svakim njegovim korakom mu se podiže po jedan stepen i oprost po jedan

griješ. Dok klanja i dok se nalazi na mjestu klanjanja, meleki na njega neprestano donose salavate i govore: 'Allahu blagoslovi ga! Allahu, oprosti mu! Allahu, smiluj mu se!' Neprestano je u namazu sve dok čeka njegovo obavljanje." (Muttefekun alejhi)

Poslanik ﷺ kaže još:

"Namaz u džema'atu je bolji od namaza pojedinca za dvadeset i sedam stepeni." (Muttefekun alejhi)

U drugoj predaji stoji: *"..za dvadeset i pet stepeni."* Od Ibn Abbasa radijallahu anhu se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Ko čuje poziv i ne odazove se, nema namaza, osim s opravdanjem."

(Prenose Ibn Madže, Ed-Darekutni, Ibn Hibban. Lanac prensilaca zadovoljava Muslimove uslove, ali neki ipak kažu da je ovaj hadis mevkuf)

U drugoj predaji se navodi: *"Osim sa opravdanjem ili zbog bolesti."*

U *El-Mugniju* (2/4) stoji: "Ko klanja sam, griješan je, ali neće obnavljati namaz. U drugoj verziji stoji da je obnavljanje uslov." Također, u *El-Mugniju* se navodi: "Namaz u džema'atu džamije je obaveza ako se čuje ezan." Ovo je prioritarno mišljenje koje je u skladu sa hadisima Vjerovjesnika ﷺ. Ako se čovjekovo zdravstveno stanje pogorša imat će opravdanje za izostanak iz džema'ata i džume, jer je Poslanik ﷺ nakon oboljenja izostao iz džema'ata govoreći:

"Naredite Ebu Bekru da predvodi ljude u namazu." (2/6)

Iz džema'ata i džume mogu opravdano izostati: onaj koji se opravdano i realno plaši da će ga izlaskom iz kuće zateći bolest, onaj ko ima jednu od fizioloških potreba, onaj ko traži izgubljeno u nadi da će ga naći ili se plaši za nestanak svog imetka ili nanošenja štete imetku, ili se plaši za imetak za čije je čuvanje unajmljen. (Menarussebil) Prenosi se hadis od Ibn Abbasa:

"Ko čuje muezzina i ne spriječi ga opravdan razlog da se odazove... Upitaše: 'A šta se smatra opravdanim razlogom, Allahov Poslaniče?' On odgovori: 'Strah ili bolest' ... Allah mu neće primiti namaz koji je sam klanjao" (Ebu Davud)

Strah može biti za život i porodicu. Isto se odnosi i na bojazan za život bliskog srodnika. Ili se plaši kiše, velikog pljuska ili hladnog vjetera u mrkloj noći. U hadisu Ibn Omera, radijallahu anhu, se navodi da je Poslanik ﷺ naređivao muezzinu da uči ezan i da kaže:

"Klanjajte u svojim kućama" u hladnim i kišovitim noćima." (Muttefekun alejhi)

Namaz u džamiji u koju dolazi više klanjača je bolji. Ako je broj klanjača podjednak bolja je starija džamija. Poslanik ﷺ je podsticao na prvi saff. Od Ahmeda i Et-Taberanija se prenosi predaja sa vjerodostojnim lancem prenosilaca:

"Allah i Njegovi meleki donose salavat na prvi saff - red klanjača."

Propisi vezani za muktedije (one koji klanjaju za imamom)

Ko klanja farz-namaz pojedinačno ili u džema'atu, a zatim se formira drugi džema'at lijepo je da taj namaz obnovi pod uslovom da se pozove na namaz dok je dotična osoba u džamiji ili ulazi u džamiju a već se klanja. Kada obnovi akšam dodat će mu još jedan rek'at kako bi mu to bila nafila. Klanjanje jacije sa ljudima koji klanjaju teravih-namaz je dozvoljeno prema jednoj predaji. (*El-Mugni*, 2/53)

Haram je drugome predvoditi namaz u mesdžidu koji ima redovnog imama, osim sa imamovom dozvolom i ako vrijeme obavljanja namaza nije stiješnjeno. Ko donese početni tekbir prije predaje selama od strane imama stigao je u džema'at. Ko stigne na ruku'u stigao je na rek'at. (*El-Mukni'a*) U *El-Muntehau* stoji: "Ko stigne na ruku', smirit će se a zatim slijediti imama. Takav je stigao na rek'at."

Sunnet je ući u namaz u položaju u kojem se nalazi i imam. Ako onaj koji je zakasnio ustane prije predavanja drugog selama, nije ispravno, osim da se vrati. Ko zakasni i uđe u zajednički namaz pristupanje mu je početak namaza a ono što naklanja zadnji dio namaza. (Stalna komisija za fetve) "*Kada se prouči ikamet obavlja se samo propisani namaz.*" (Prenose svi osim El-Buharija) Ako klanja nafilu brzo će je završiti, osim ako se ne plaši da će ga proći prvi rek'at propisanog namaza. Većina učenjaka smatra obaveznim proučiti *El-Fatih*u i imamu, muktedijama, kao i onome koji klanja pojedinačno. Rečeno je: Mustehabb je da muktedija prouči *El-Fatih*u dok imam zastaje u učenju, ali da to ne čini glasno. Ovo mišljenje je najprihvatljivije.

Imam uzima obavezu sedždei-tilaveta i sehvi-sedžde ako ih muktedija ne učini. Uzima obavezu i sutre (perde), jer Poslanik ﷺ im nije to naređivao (ashabima). (*El-Kafi*)

Sunnet je da muktedija donose iftitahi tekbir i prouči "E'uzu" u glasnim namazima. Ko zajedno donese tekbir sa imamom ili donose tekbir prije nego što imam završi sa početnim tekbirom, njegov namaz nije važeći, jer sva djela namaza trebaju biti poslije djela imama. Ako bude donosio druge tekbire, osim početnog, zajedno sa imamom pokuđeno je. (*El-Kafi*) A ako to uradi prije imama, haram mu je. Onaj ko namjerno učini ruku' ili sedždu prije imama dužan se vratiti i učiniti to poslije imama. Ako to ne učini namaz mu je pokvaren, osim onome ko to iz zaborava ili neznanja učini. Takvi imaju opravdanje prema većini učenjaka.

Propisi o imamet

Imamet ima propise koje je pojasnio Poslanik ﷺ svojom riječju i djelom. Sunnet je da imam ne odužuje sa namazom radi bolesnih, nemoćnih i onih u potrebi. Najpreči je imamet onaj koji najbolje poznaje učenje Kur'ana, zatim onaj koji ima više znanja o Sunnetu, zatim stariji po hidžri, a zatim po godinama. Domaći čovjek ima veću prednost od putnika. (*El-Mugni*, 2/39)

Onaj koji ima abdest je preči od onoga sa tejemmumom. Ko je uvjeren u neispravnost imamovog namaza, ponovit će taj namaz. Neće se negirati u pitanjima idžtihada. Nije

ispravan imamet žene muškarcima, niti imamet svjesnog djeteta punoljetnoj osobi u farz-namazima. Pokuđeno je da narod predvodi u namazu čovjek kojeg većina ljudi mrzi. (*El-Mugni*, 2/57) Lijepo je da imam prije namaza naredi ravnanje saffova i kaže: "Zbijte se i poravnajte!" (*El-Buhari i Muslim*) U drugoj predaji stoji: "Poravnajte vaše saffove, jer od ravnanja saffova ovisi potpunost namaza."

Ako imam spomene da nema abeseta ili na njegovom tijelu ili odjeći bude nečistoća, prekinut će namaz i zamijenit će ga drugi klanjač u imamet. Ako ne bude znao za nečistoću na tijelu ili odjeći sve do završetka namaza, namaz muktedija je ispravan, a imam će namaz obnoviti. Nije dozvoljeno da nepismeni predvodi namaz, tj. onaj koji pravilno ne uči *El-Fatih*u, osim onome ko je na njegovom nivou u učenju Kur'ana. Dozvoljeno je klanjati nafilu za imamom koji klanja farz, jer u hadisu stoji:

"Ko će se umilostiti i klanjati sa ovim čovjekom?" (Ahmed)

Od imama Ahmeda se prenosi da je dozvoljeno klanjati farz za onim koji klanja nafilu, jer El-Buhari i Muslim prenose da je Mu'az radijallahu anhu klanjao jaciju svome narodu nakon što bi je klanjao sa Poslanikom ﷺ. Dozvoljeno je naklanjati namaz za onim koji klanja nastupajući farz-namaz i obrnuto, jer su ova dva namaza istoimena. Nema smetnje da imam uči iz Mushafa na noćnom namazu, ako nije hafiz. Rečeno je: Takvo učenje je dozvoljeno i na farzima i nafila-namazima. Ispravno je da imam stane na sredinu saffa. Sunnet je stati ispred klanjača. (*El-Mugni*, 1/648) Kada su dvojica u džematu (imam i muktedija), muktedija će stati na desnu stranu u ravni sa imamom. Nije ispravno da stane iza njega, niti sa lijeve strane, ako je desna strana slobodna. Propisno je da imam odulji prvi rek'at kako bi oni koji pridolaze prispjeli u džema'at.

Propis o udaljenim saffovima - redovima klanjača

Ako čovjek klanja rek'at iza saffa, namaz mu je pokvaren zbog hadisa koji se navode u Musnedu imama Ahmeda i drugih. (Pogledaj *El-Fethur-Rebbani* od Es-Sa'atija) Drugi smatraju da njegov namaz nije potpun. Ako muktedija može pristupiti za imamom, pa makar između njih bila razdaljima od tristo podlaktica, namaz je ispravan ako vidi imama ili vidi one koji su iza njega. U protivnom namaz nije ispravan. Aiša radijallahu anhu je ženama koje su klanjale u nenoj odaji rekla:

"Ne klanjajte za imamom, jer ste vi od njega odvojene pregradom."

(*Menarus-sebil* od Muhammeda ibn Ibrahima ibn Davjana, Allah mu se smilovao) Ako između imama i muktedije bude put, namaz je neispravan, osim u nuždi, kao što su džuma i bajrami uz uslov da su saffovi uvezani. To se prenosi od imama Ahmeda.

Prenosi En-Nevevi, Allah mu se smilovao, idžma učenjaka u pitanju udaljenosti saffova od imama. Ako je namaz u džamiji, ispravno je pristupiti ako muktedija zna za namaz imama, svedjedno bila pregrada između ili ne, postojala udaljenost između njih ili ne. Ako je muktedija van džamije uslov je da udaljenost ne bude velika između njega i imama. Imam Eš-Šafi'i je odredio udaljenost od tristo podlaktica. Uslov za ispravnost pristupanja u namaz je i znanje muktedije o pokretima imama, svedjedno klanjali u džamiji ili van nje, ili

jedan od njih bio u džamiji a drugi van nje. Ovo je mišljenje svih učenjaka (koncenzus). Naši učenjaci kažu: "Saznat će (za pokrete imama) tako što će ga čuti ili vidjeti ili one iza njega. Prenosi se koncenzus o tome. Pokuđeno je da imam bude na uzvišenijem mjestu nego ostali klanjači. Suprotno je ispravno, jer je dozvoljeno muktediji da klanja na krovu džamije kao što spominje Eš-Šafi'i i drugi. Allah najbolje zna.

Namaz ljudi s posebnim potrebama

'Uzr ili opravdanje označava svaku zapreku onoga što je po islamu obavezno činiti. Uzvišeni kaže:

"Bojte se Allaha koliko možete." (Et-Tegabun, 16)

I kaže:

"Nije vam u vjeri učinio neugodnosti." (El-Hadždž, 78)

Namaz bolesnika

Bolesnik je obavezan klanjati propisani farz-namaz stojeći, naslanjajući se na stub, zid ili štap. Ako ne može, klanjat će sjedeći¹, a ako ne može ni sjedeći, klanjat će na boku. Ako ni to ne može klanjat će shodno mogućnostima ili ispružen na svojim leđima, jer Uzvišeni kaže:

"Allah nikoga ne zadužuje preko njegovih mogućnosti." (El-Bekare, 286)

U *El-Mugniju* stoji: "Ako ne može išaretiti glavom, išaretit će očnim kapcima ili nijjetom (odlukom) srca. Namaz ne prestaje biti obaveza čovjeku sve dok je pri svijesti."

Dozvoljeno je da bolesnik, iako nije na putovanju, spaja namaze ako mu redovno klanjanje pričinjava poteškoću. Isto se odnosi na ženu u istihazi, jer je istihaza jedan vid bolesti. Spajat će i dojilja zbog velike količine nečistoća.² Spajat će onaj kome čistoća za svaki namaz predstavlja veliku poteškoću. Najbolje je klanjati onako kako najbolje odgovara dotičnoj osobi u vidu spajanja namaza unaprijed ili odgođeno (el-džem' vet-takdim). Ako bolesnik ne može uzeti abdest, drugi će mu u tome pomoći. "Ako bude na mjestu gdje nema ni vode ni zemlje niti onih koji ih mogu donijeti, klanjat će u situaciji u kojoj se i nalazi. Nema pravo na odgađanje namaza."³

Potrat će mokrom rukom (mesh) po gipsu ili zavoju. Ako potiranje negativno utječe na ranu, uzimat će tejemmum. Ako ne može uzeti tejemmum, to će mu neko drugi učiniti.

¹ Kada postane neobavezan klanjati stojeći, onda mu je mustehabb da sjedi na mjestu stajanja. Kada krene na ruku' ili sedždu, savit će noge. Neki su rekli da će saviti noge naročito prilikom sedžde.

² U *El-Mugniju* stoji: "Dozvoljeno je spajanje namaza u bolesti" 2/120. Dozvoljeno je da žena u istihazi spaja namaz kao i ona osoba koja ima nekontrolisano mokrenje i tome slično. 2/121.

³ Fetve šejha i učenjaka Abdulaziza ibn Baza, rahimehullah.

Bolesnik se treba očistiti od svih nečistoća shodno svojim mogućnostima. Ako to nije u stanju klanjat će kako situacija zahtijeva.

Nije dozvoljeno bolesniku da pomjera namaz van njegova vremena zbog nemogućnosti čišćenja ili upotrebe vode. Važeći propis za ovakvu osobu je kao da uopće ne može doći do vode.

Bolesnik će se, prema mogućnosti, okrenuti prema Kibli svojim licem i nogama. Malo će se nasloniti i išaretiti prilikom ruku'a i sedžde, prema svojim mogućnostima. Imam Ahmed kaže: "Ovo je praksa učenjaka a od njih i Enesa ibn Malika, neka je Allah njime zadovoljan." Ako bude u besvjesnom stanju, naklanjat će kasnije.

Namaz putnika

Putnik će skraćivati četverorekatne namaze. Uzvišeni kaže:

"Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite, i kada se bojite da će vam nevjernici neko zlo nanijeti." (En-Nisa', 101)

Skraćivanje namaza je bolje, jer je sunnet kojeg je Poslanik ﷺ stalno činio na putovanju. Učenjaci su se saglasili da je skraćivanje utemeljeno na svakom dozvoljenom putovanju kao što je hadždž, džihad, posjeta rodbine, trgovina. Razdaljina za skraćivanje je dva dana pješke i to se procjenjuje na otprilike 88 km. Neki su rekli da je ta razdaljina manja. El-Buhari u svom *Sahihu* prenosi: "Ibn Abbas i Ibn Omer, neka je Allah njima zadovoljan, kratili su namaz i prestajali sa postom na razdaljini od četiri berda ili šesnaest ferseha (tri milje)."

Obavezno je uputpuniti namaz ako se klanja iza osobe koja nije putnik ili ako osoba nije odlučila skratiti namaz prilikom stupanja u njega. (*El-Kafi*) Ili ako je odlučila za stalno boraviti u jednom mjestu, boraviti više od četiri dana ili zadržati se u jednom mjestu zbog potrebe za koju smatra da se ne može ostvariti za manje od četiri dana.

U tekstu Ed-Delila stoji: "Skratit će namaz zbog potrebe bez odluke da boravi više od četiri dana ne znajući kada će se ta potreba završiti. Isto se odnosi na slučaj kada je osoba zadržana (tj. pritvorena) nepravedno, ili zbog kiše, pa makar tako godine provela."

Ibnul-Kajjim i šejhul-islam Ibn Tejmijje su odabrali dozvolu skraćivanja namaza makar se ostalo u određenom mjestu i više od četiri dana. To su dokazali vjerodostojnim argumentima iz prakse Poslanika ﷺ. Dozvoljeno je da putnik spaja i krati namaze. (*El-Kafi*)

Uslovi za ispravnost unaprijedenog spajanja je da se to odluči prilikom stupanja na prvi namaz koji se spaja, te da se ne pravi pauza između njih i da razlog za spajanje postoji prilikom njihova klanjanja. Uslov za odgođeno spajanje je da se odluči spajanje prije izlaska vremena prvog namaza i da postoji razlog za spajanje do nastupanja drugog namaza. Klanjaču se na slobodnu volju stavlja klanjanje nafila, osim vitr-namaza i dva reka'ata sabahskih sunneta koje Poslanik ﷺ nije ostavljao ni kod kuće ni na putovanju. Šejhul-islam je uslovio spajanje namaza postojanjem potrebe za tim, u protivnom to nije dozvoljeno.

U *El-Mugniju* stoji: "O putovanju radi odmora i razgledanja postoje dvije predaje i mišljenja. Ispravnije je da je u tim situacijama dozvoljeno spajanje"¹

Vrijeme olakšice za spajanje počinje izlaskom iz kruga na kojem se nalaze nastambe grada ili mjesta. U *El-Mugniju* stoji: "Validna olakšica putnika je jedinstvena za putovanje kopnom ili morem. Svejedno je da li se put prevaljivao brzo ili sporije."

Ko zaboravi namaz na putovanju klanjati će ga nakon povratka sa putovanja kao četverorekatni namaz. Namaz pomračenja Sunca ili Mjeseca je ustanovljen za putnika kao i za one koji nisu na putovanju.

Spajanje namaza zbog kiše

Dozvoljeno je spajanje akšama i jacije² zbog kiše. Dozvoljeno je spojiti u slučaju da kiša može natopiti odjeću i otežati odlazak na namaz. Blato je dozvoljena isprika za spajanje namaza prema vjerodostojnom mišljenju koje se prenosi u *El-Mugniju*.³ Dozvoljeno je musafiru/putniku, prema praksi Poslanika ﷺ, da klanja na jahalici ili prijevoznom sredstvu ako mu je teško da namaz obavlja po kiši ili blatu. U avionu se neće klanjati osim ako se plašimo za izlazak namaskog vremena. Takav putnik može odgoditi podne namaz da bi ga spojio sa ikindijom, ili akšam da bi ga spojio sa jacijom, pod uslovom da može klanjati posljednji namaz za spajanje u njegovom vaktu nakon slijetanja aviona.

Namaz u strahu

Namaz u strahu je ustanovljen Šerijatom zbog argumenata iz Kur'ana i Sunneta. Njegovo pravilo je trajno i poslije Poslanika ﷺ, jer Uzvišeni kaže:

"Ako se budete nečega bojali, onda hodeći ili jašući. A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali." (El-Bekare, 239)

Poslanik ﷺ je klanjao ovaj namaz i ashabi su saglasni u njegovoj utemeljenosti.

Uzvišeni kaže:

"Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno sa njima obaviš molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju." (En-Nisa', 102)

¹El-Mugni, 2/104.

²El-Mugni, 2/117.

³2/119.

Strah nema uticaja na promjenu broja reka'ta u namazu. Na putovanju se skraćuje, a kod kuće upotpunjava. Uslov za dozvolu namaza u strahu je da borba s neprijateljem bude dozvoljena, da neprijatelju ne bude data sigurnost od napada, te da na mjestu klanjanja bude mnoštvo ljudi koji se mogu rasporediti u dvije skupine tako da svaka skupina ima po tri ili više klanjača. Ako je strah velik, kao što je pri samom sukobu vojski, namaz će se klanjati na poseban način. U tim prilikama je dozvoljeno ono što nije u drugim. Klanjat će se pješakeći, na jahalicama, prema Kibli ili u drugim pravcima. Za ruku' i sedždu će se išaretiti prema mogućnostima. Napredovat će, povlačiti se, udarati, boriti se sabljama, napadati i bježati, ali se neće izaostavljati namaz iz njegova vremena. Ko pobjegne iz straha klanjat će ovaj namaz. Ako se uspostavi da nema neprijatelja ponovo će klanjati taj namaz. Ako bi klanjao namaz kao što se klanja u sigurnosti, a u toku njega se izvrši napad, dovršit će ga kao namaz u strahu. Mustehabb je držati oružje u namazu u strahu.

Opis ovog namaza

U hadisu Saliha ibn Havvata, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik klanjao u bici Er-Rika'a namaz u strahu:

*"Jedna grupa se poredala sa njim, a druga je stala prema neprijatelju. Sa onima koji su bili uz njega je klanjao jedan rek'at i ostao stojeći. Sami su upotpunili namaz i onda su odstupili i stali prema neprijatelju. Zatim je došla druga grupa koja je sa njima klanjala preostali rek'at, a potom je ostao sjedeći dok su oni upotpunili namaz sami. Zatim je predao selam, a i oni za njim."*¹

Allah najbolje zna.

¹ Muttefekun alejhi

Utemeljenost dobrovoljnog namaza za onoga koji pojedinačno klanja i vremena kada je zabranjeno klanjati

Dobrovoljni namazi u šerijatskoj terminologiji označavaju neobaveznu pokornost, a nazivaju se i nafilema. Nafila u jeziku znači povećanje. Propis dobrovoljnih namaza je da se onaj ko ih čini nagrađuje, a onaj ko ih ostavlja ne kažnjava. Međutim, njihova korist je da povećavaju dobra djela vjernika na Sudnjem danu. Njima će se upotpuniti ono što je bilo manjkavo, a vjernik će se ispeti na stepene štićenika. U *El-Ihtijaratu* se kaže: „Dobrovoljnim namazima će se upotpuniti obavezni namazi na Sudnjem danu ako ih klanjač nije upotpunjavao. Isto se odnosi na zekat i ostala djela.“ Od Ebu Hurejre radijallahu anhu se prenosi da je Vjerovijesnik ﷺ rekao:

„Prvo za što će ljudi biti obračunavani na Sudnjem danu od svojih djela jeste namaz. Naš Gospodar će reći melekima, a On najbolje zna: „Pogledajte u namaz Moga roba, da li ga je upotpunio ili ima nedostataka.“, ako bude potpun bit će i upisan kao potpun, a ako mu bude nešto nedostajalo reći će: „Pogledajte da li Moj rob ima dobrovoljnih namaza“, pa ako ih bude imao, reći će: „Upotpunite Mome robu obavezni namaz dobrovoljnim“, a zatim će se djela uzimati kao takva.“¹

Najbolje dobrovoljno djelo je džihad na Allahovom putu, a zatim trošenje na džihad, a zatim učenje i podučavanje znanju. U hadisu se kaže:

„Vrijednost učenjaka nad pobožnjakom je kao moja vrijednost nad najnižim čovjekom od vas.“²

I hadis:

„Vrijednost znanja je bolja od vrijednosti ibadeta, a najbolje od vaše vjere jeste bogobojaznost.“³

Neophodno je za sticanje znanja imati ispravnu nakanu, a ona se ogleda u uklanjanju neznanja od sebe i od drugih. Zatim dolaze dobrovoljni namazi. U hadisu se kaže:

„Postupajte pravilno, a nećete postići sva djela pokornosti, i znajte da je vaše najbolje djelo namaz.“⁴

Za postizanje Allahove ljubavi ima zacrtani pravac i put poznatih, a on se ogleda u iskrenosti i slijeđenju, a time se zadobiva Allahova zaštita. Od Ebu Hurejre radijallahu anhu se prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ, rekao:

„Allah Uzvišeni kaže: „Ko se bori protiv Moga roba Ja mu najavljujem rat. Rob Mi se ni sa čim više što volim neće približiti osim sa onim što sam mu propisao. Moj rob će Mi se neprestano približavati dobrovoljnim djelima sve dok ga ne zavolim. A kada ga zavolim, onda sam njegov sluh kojim čuje, vid kojim gleda, ruka kojom dohvata, noga kojom

¹ Prenosi Ebu Davud.

² Prenosi Et-Tirmizi.

³ Hadis se od Huzejfe prenosi sa lancem prenosilaca koji seže do Poslanika ﷺ. Prenose ga i Et-Taberani u El-Evsatu, te El-Bezzar.

⁴ Prenosi Ibn Madže. Prenosioci su povjerljivi. Najbolje vrste ove nafile su sunneti u džematu.

*hodi. Ako Me od mene šta zatraži Ja ću mu dati, i ako od Mene zatraži utočište Ja ću mu ga pružiti.*¹

U dobrovoljna djela ulaze i dobra djela čija korist prelazi na druge, kao što je obilazak bolesnog, izvršenje potrebe muslimana, zbrinjavanje udovica, siromaha. Zatim dolaze dobrovoljna djela hadždža i posta. Dobrovoljna djela su dvojaka. Ona koja se obavljaju u džematu i ona koje nije propisano obavljati u džematu, nego se čine pojedinačno. Najpritrvrđeni dobrovoljni namazi koji se obavljaju pojedinačno su:

1. **Vitr.** Vitr je pritrvrđeni sunnet koji je Vjerovijesnik ﷺ konstantno obavljao i podsticao na njega. Najmanji vid vitra je jedan rek'at, a najviše jedanaest rek'ata. Njegovo vrijeme počinje od klanjanja jacie namaza do pojave zore. Najbolje ga je obaviti u zadnjoj trećini noći, osim ako se čovjek boji da će ga proći, pa ga obavi prije nego što zaspi. U *El-Mukni'u* stoji: „Najniži potpun vitr je tri rek'ata sa dva selama. Na prvom rek'atu se uči poslije El-Fatihe sura *El-E'ala*, a na drugom *El-Kafirun* i trećem *El-Ihlas*. Donijet će se kunut-dova poslije rukua i reći će se: „ *Allahu naš, mi od Tebe pomoć tražimo, molimo Te za uputu, oprost tražimo, Tebi se kajemo, u Tebe vjerujemo, na Tebe se oslanjamo i Tebe radi svakog dobra hvalimo. Mi Ti zahvaljujemo, a Tvoje blagodati ne niječemo. Allahu naš, mi samo Tebe obožavamo, Tebi se klanjamo i ničice padamo, Tebi žurimo i hrlimo. Nadamo se Tvojoj milosti i plašimo se Tvoje kazne. Tvoja istinita kazna će nevjernike sigurno sustići. Allahu naš, uputi nas sa onima koje Si uputio i oprost sa onima kojima Si oprostio, daj nam blagoslov u onome što Si nam dao, uzmi nas u zaštitu sa onima koje Si uzeo u zaštitu, sačuvaj nas od zla koje Si odredio jer Ti određuješ, a Tebi se ne određuje. Neće ponižen ostati onaj ko Te za zaštitinika uzme, a neće ni ponosa imati onaj ko se protiv Tebe bori. Neka si Uzvišen i hvaljen, Gospodaru naš. Allahu naš, mi se utječemo Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe, Tvome oprost od Tvoje kazne i Tebi od Tebe. Ne možemo svu hvalu Tebi sabrati, a Ti si onakav kako Sebe hvališ.*”

U hadisu se kaže:

*„Ko prespava ili zaboravi vitr neka ga klanja kada se sjeti.”*²

Danju će vitr naklanjati sa parnim brojem rek'ata.

2. **Redovni sabahski sunneti.** U hadisu Aiše radijallahu anhu se kaže:

*„Dva rek'ata sabaha su bolja od dunjaluka i onoga što je na njemu.”*³

Od Ebu Hurejre se prenosi:

*„Ne ostavljajte dva rek'ata sabahskih sunneta makar vas i konji tjerali.”*⁴

3. **Općeniti dobrovoljni namazi danju i noću.** Najbolji su oni noću zbog hadisa:

*„Klanjajte namaz noću, jer je to navika dobrih ljudi prije vas i vid približavanja vašem Gospodaru. Njime se otkupljuju loša djela i zabranjuje grijehenje.”*⁵

¹ Prenose ga sakupljači sunena.

² Prenosi Ebu Davud.

³ Prenose Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi koji kaže da je vjerodostojan.

⁴ Prenose Ahmed i Ebu Davud.

⁵ El-Hakim kaže da je vjerodostojan.

Ibadet između akšama i jacije ulazi u noćni namaz. Češće padanje na sedždu je bolje od dugog stajanja, jer se u hadisu kaže:

„Pomozi sebi mnoštvom sedždi.“¹

U *Sahihu* stoji da je Poslanik ﷺ, rekao:

„Vaš Uzvišeni Gospodar silazi na dunjalučko nebo kada preostane zadnja trećina noći pa kaže: 'Ko Me zove pa da mu se odazovem, ko Me moli pa da mu dadnem, i ko od Mene oprost traži pa da mu oprostim.'“

4. **Duha-namaz.** Najmanje je dva rek'ata a najviše osam. Njegovo vrijeme je od dizanja sunca za jedno koplje do pred sami zenit. Nije sunnet konstantno ga obavljati. Od Ebu Hurejre radijallahu anhu se prenosi da je rekao:

„Moj prijatelj s.a.v.s mi je preporučio tri stvari: post tri dana svakog mjeseca, dva rek'ata duha-namaza i da klanjam vitr prije nego što zaspim.“²

5. **Redovni sunneti uz obavezne namaze.** Pritvrđenih je deset, a spominju se u hadisu Ibn Omera radijallahu anhu koji kaže:

„Zapamtio sam od Allahovog Poslanika ﷺ, deset rek'ata: dva rek'ata prije podne i dva poslije. Dva rek'ata poslije akšama i to u kući, dva rek'ata poslije jacije u kući i dva rek'ata prije sabah namaza.“³

Mustehab je da se dobrovoljni namazi od potvrđenih sunneta klanjaju još i četiri rek'ata prije podneva i četiri rek'ata poslije, te četiri rek'ata prije ikindije, jer se prenose vjerodostojni hadisi koji pojašnjavaju njihovu utemeljenosti i vrijednost.⁴

6. **Namazi s posebnim razlozima.** Od njih su dva rek'ata poslije abdesta, dva rek'ata pri povratku s puta, dva rek'ata u potrebi. Ahmed sa vjerodostojnim lancem prenosilaca prenosi Ebu-Derda'a da je Vjerovijesnik ﷺ rekao:

„Ko se bude abdestio, pa abdest lijepo uzme, a zatim klanja dva rek'ata koja upotpuni, Allah će mu dati ono za što je molio u bližoj ili daljoj budućnosti.“

U to ulaze dva rek'ata prilikom ulaska u kuću, dva rek'ata prilikom dolaska u džamiju, dva rek'ata nakon tavafa i dozvoljeni su u svakom periodu dana.

7. **Dva rek'ata istihare.** Prenosi skupina prenosilaca osim imama Muslima od Džabira ibn Abdullaha da je rekao:

„Allahov Poslanik ﷺ, nas je učio istihari za sve stvari kao što nas je podučavao suri iz Kur'ana. Govorio bi: 'Kada neko od vas želi nešto učiniti neka obavi dva rek'ata koja nisu obavezna, a zatim neka kaže: Allahu moj, ja tražim od Tebe dobro Tvojim znanjem i tražim od Tebe snage Tvojom moći. Molim Te iz Tvoje velike dobrote, jer Ti određuješ, a ja ne određujem, Ti znaš a ja ne znam i Ti dobro poznaješ sve što je skriveno. Allahu moj, ako znaš da je ovo djelo dobro za mene u mojoj vjeri, životu i posljedicama (ili je rekao u bližoj i daljoj budućnosti) onda mi ga odredi i olakšaj a

¹ Prenosi Muslim.

² Prenose El-Buhari i Muslim.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ El-Mugni 1/801.

zatim mi ga blagoslovi. Allahu moj, ako znaš da je ova stvar loša za mene u mojoj vjeri, životu i posljedicama (ili je rekao u bližoj i daljoj budućnosti) odvрати ga od mene i odvрати me od njega i odredi mi dobro gdje god ono bilo, a zatim mi udovolji. Rekao je: Naslovio bi svoju potrebu."

Šejhul-islam Ibn Tejmije kaže: „Ova dova je dozvoljena prije selama i poslije selama, ali je prije selama bolja. Većina dova Poslanika ﷺ, je bila prije selama."

Neke teme o dobrovoljnim namazima

1. Obavljanje svih namaza u kući je najbolje zbog hadisa:

„Čuvajte namaz u kućama jer je najbolji namaz čovjeka u njegovoj kući osim onog propisanog."¹

Osim onoga što je propisano da se obavlja u džematu i to se izuzima. En-Nevevi, Allah mu se smilovao, kaže: „Podsticao je na obavljanje odoborovoljnih namaza u kući zato što je to skrivenije i udaljenije od pretvaranja i bolje čuva od onoga što može pokvariti određena djela, te da bi kuća time bila blagoslovljena, na nju se spuštala milost i meleki, a od nje bježali šejtani.

2. Vremena u kojima je zabranjeno klanjati dobrovoljne namaze

Zabranjeno je klanjati dobrovoljne namaze u vremenu zabrane osim sabahskih sunneta ako ih čovjek ispusti, dva rek'ata poslije tavafa i podnevskih sunneta ako se klanjaju sa ikindijom i da se ponovno u džematu klanja namaz i to u džamiji. Dozvoljeno je u vremenu zabrane naklanjavati farzove. Tri su vremena zabrane:

- a) Od sabah namaza dok se sunce ne odigne za jedno koplje;
- b) Kada sunce stoji u zenitu dok ne izađe iz njega;
- c) Od obavljanja ikindije namaza dok sunce ne zađe.

Zabrana je potvrđena prilikom izlaska i zalaska sunca klanjao se namaz čak sa razlogom.

3. Korist oko tehijjetul-mesdžida.

Šejhul-islam Ibn Tejmije i njegov učenik Ibnul-Kajjim su dali prednost mišljenju o dozvoli obavljanja namaza sa posebnim razlozima u vremenima zabrane kao što je tehijjetul-mesdžid. Ibn Kudame, Allah mu se smilovao, smatra da je ta zabrana izričitog kataktera, te je ostavljanje zabranjenog bolje od činjenja pohvalnog, a ovo mišljenje ima smisla.

¹ Prenosi Muslim.

4. Obavljanje dobrovoljnih namaza sjedeći.

Dozvoljeno je obavljati dobrovoljne namaze sjedeći ali je nagrada duplo manja u odnosu na onoga ko stoji, zbog hadisa:

„Namaz čovjeka koji sjedi je upola manji.“¹

U *El-Mukni'u* stoji: „Stajanje bi trebalo biti u vidu sjedenja na nogama.“

Aiša, radijallahu anhu, kaže:

„Vjerovjesnik ﷺ, je prije smrti klanjao namaze sjedeći.“²

5. Obavljanje dobrovoljnih namaza u džematu

*El-Ihtijarat*u se kaže: „Ono što je sunnet obavljati od namaza pojedinačno, poput noćnog namaza, duha-namaza i sl., nema smetnje da se ponekad obavlja i u džematu - zajednički. Međutim, čovjek to neće uzeti kao stalnu praksu. Ibn Kudame u *El-Kafiju* kaže: „Dozvoljeno je obavljati pojedinačno ili zajednički jer je većina dobrovoljnih namaza Vjerovijesnika s.a.v.s bila pojedinačno. Predvodio je Ibn Abbasa u dobrovoljnom namazu jednaput, a jedanput i Huzejfu, Enesa i siroče. To ukazuje na dozvolu oboga.“ Allah najbolje zna.

Dobrovoljni namazi koji se obavljaju zajednički

Dobrovoljni namazi koji su propisani u džematu su najbolji vid dobrovoljne pokornosti koju može činiti musliman. Ovo obuhvata sljedeće:

Prvo: Namaz prilikom pomračenja Sunca. On je pritvrđeni sunnet, jer ga je Vjerovjesnik ﷺ, činio i naređivao. Klanja se bez hutbe. Njegovo vrijeme počinje od nastupanja pomračenja Sunca do nestanka ove pojave. Od Aiše, radijallahu anhu, se prenosi da je rekla:

„Sunce se pomračilo u doba Allahovog Poslanika ﷺ, pa je poslao pozivača koji je govorio: „Zajednički namaz!“ Izašao je u mesdžid i poredao ljude iza sebe. Učinio je četiri pregiibanja i četiri sedžde na dva rek'ata.“³

Ovaj namaz je utemeljen i za pomračenje Sunca i Mjeseca. Prilikom ovih pojava je poželjno što više spominjati Allaha Uzvišenog, donositi dove, tekbire, tražiti oprost, davati sadaku, otpustiti roba i približavati se Allahu shodno mogućnostima.⁴ Prenose El-Buhari i Muslim od Aiše, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

„Sunce i Mjesec su dva Allahova znaka. Ne pomračuju se radi nečije smrti ili rođenja. Kada to vidite, molite Allaha, donosite tekbire, dajite sadaku i klanjajte.“

¹ Muttefekun alejhi.

² Prenosi Muslim.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ El-Mugni, 2/279.

U drugoj predaji u oba *Sahiha* se prenosi:

„Kada vidite nešto od toga, pohrlite Allahovom zikru, dovi i traženju oprosta od Njega.“

Radi zemljotresa se klanja isti namaz kao za pomračenje. Sunnet ga je obaviti zajednički ili pojedinačno. Ovaj namaz je bolje klanjati u džema'atu. Neće se naklanjavati ako se izostavi. Sunnet ga je obaviti u džamiji. Imam će u ovim namazima učiti naglas i uz *El-Fatih*u pročitati dužu suru, te odužiti ruku' i sedždu. Namaz se ne ponavlja nakon što se preda selam.

Drugo: Propisano je klanjati i namaz za kišu u džema'atu. U *Ed-Delilu* se kaže: „Ovaj namaz je sunnet. Njegovo vrijeme, opis i propisi su kao za bajram-namaze.“¹ Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže:

„Allahov Poslanik ﷺ, je izašao skrušen, ponizan i pokoran sve dok nije došao na musallu.....a zatim je klanjao dva rek'ata kao što bi ih klanjao za Bajrame.“²

Sunnet se okupati radi ovog namaza. Ali ne i nimirisati. Izaći će se skrušeno, a imam će ljude pozivati na pokajanje i riješavanje nepravde. Otpočet će namaz, a zatim održati jednu hutbu koju će započeti tekbirom, kao kod bajramskih hutbi. Donosit će u njima što više istigfara, citirat će ajete koji naređuju traženje oprosta i što više nastojati dizati ruke prema nebu.

Na hutbi će učiti dovu koja se prenosi od Poslanika ﷺ, a prisutni će izgovarati „Amin“ kao na kunutu. Od dova Vjerovjesnika ﷺ, su i ove: *„Zahvala pripada samo Allahu, Milostivom Samilosnom, Vladaru Sudnjeg dana. Nema drugog boga osim Allaha. On čini što hoće. Allahu moj, nema drugog boga osim tebe. Ti si bogat, a mi smo siromašni. Spusti na nas kišu i učini ono što na nas spustiš snagom do određenog roka.“³* „Allahu, napoji Svoje robove i stoku, raširi Svoju milost i oživi Svoj mrtvi grad.“⁴ Eš-Šafii kaže: „Prenosi se od Salima ibn Adullaha od njegovo oca da ovaj hadis seže do Vjerovjesnika ﷺ, tj. kada bi tražio kišu govorio bi:

„Allahu, napoji nas kišom koja pomaže, koja natapa, koja je obilna, koja sve pokriva, koja sve obuhvata, u talasima, koja prelijeva i koja je trajna. Allahu, napoji nas kišom i ne učini nas od onih koji gube nadu! Allahu, robovi, zemlja, stoka su iznemogli i jadni, a samo se Tebi na to žalimo. Allahu naš daj da usjevi niknu i vimena daju miljeko. Napoji nas od blagodati neba i daj da niknu blagodati zemlje. Allahu, otkloni od nas nedaću, a to neće niko drugi do Ti učiniti. Allahu, mi od tebe oprosta tražimo, jer Ti mnogo praštaš. Spusti sa neba na nas izobilje Svoje!“⁵

Od dova Vjerovjesnika ﷺ, je i ova:

„Allahu, napoji nas kišom rodnom, obilnom, korisnom, a ne onom koja uništava usjeve i to odmah bez odlaganja!“⁶

¹ Delilut-talib.

² Prenose sakupljači Sunena, a Et-Tirmizi kaže da je sahih.

³ Prenosi El-Hakim i kaže da je vjerodostojan.

⁴ Ebu Davud.

⁵ Eš-Šafii kaže: „Volim da imam donosi ovu dovu.“

⁶ Ebu Davud.

Kada bi tražio kišu svoje ruke bi ispružio i dlanove okrenuo prema zemlji. Digao bi ruke tako da bi se vidjela bjelina njegovih pazuha. Okrenuo bi se prema kibli i potajno govorio:

„Allahu, Ti si nam naredio da Te molimo i obećao nam da ćeš nam se odazvati. Evo, mi Te molimo kao što si nam naredio, pa nam se odazovi kao što si nam obećao!“ Zatim bi izvratili svoju odjeću, pa bi desni dio odjeće došao na lijevu stranu tijela, a lijevi na desnu. To je činio i Poslanik ﷺ, prema hadisu kojeg prenose El-Buhari i Muslim. Ostali bi izvlaćene odjeće sve dok je ne bi skinuli kada bi pala kiša, a ako ne počene padati učinili bi to drugi i treći put. Sunnet je stajati na kiši kada počne padati. Te njome uzeti abdest i okupati se. Ako kiša bude preobilna i bude postojala bojazan od štete, sunnet je govoriti: *„Allahu, oko nas a ne na nas!“*

Uzvišeni kaže:

„A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali, ali, oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili.“ (El-E'araf, 96)

Treće: Zajedničko obavljanje namaza je propisano i pri klanjanju teravijah-namaza. Ovaj namaz je sunnet i poseban ramazanski ibadet. Kod imama Ahmeda je odabrano mišljenje da ga je bolje obavljati u džema'atu. Postoji razilaženje u pogledu broja rek'ata. Rečeno je da sa vitrom iznosi jedanaest rek'ata, ili trinaest, ili dvadesetri.¹

Pohvalanio je pročitati cijeli Kur'an u toku mjeseca ramazana. Nema smetnje učiti iz Mushafa na namazu. Poželjno je pročitati cijeli Kur'an na teravijah-namazu, ali bez vitr-namaza. Poželjno je da klanjač noćnih namaza u ramazanu uči po džuz iz Kur'ani-Kerima. Pamćenje Kur'ana je kolektivna obaveza (fardi-kifaje). Međutim, dužnost je svakog muslimana da nauči toliko sa čime mu je namaz ispravan. Allah najbolje zna.

Zajednički namaz (džema'at) i bajram-namazi

Propis džuma-namaza

Džuma-namaz je obaveza svakom slobodnom muslimanu obvezniku šerijatskih tekstova, koji nema zapreke. Temelj njene obaveznosti su Kur'an, Sunnet i koncenzus. U Kur'anu Uzvišeni kaže:

„O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da molitvu obavite; to vam je bolje, neka znate!“ (El-Džumu'a, 9)

U Sunnetu se prenosi hadis:

¹ Rečeno je: Trideset i šest kao i dvadeset rek'ata. Također se kaže: Povećanje i smanjenje broja rek'ata je prema dužini i kratkoći klanjanja.

„Džuma je obaveza svakog muslimana u džematu, osim četverici: robu u posjedu, ženi, djetetu i bolesniku.“¹

O njenoj obaveznosti postoji koncenzus islamskih učenjaka.

Oni koji imaju posebne potrebe poput bolesnika i putnika mogu klanjati podne prije imama, ali je bolje da klanjaju poslije. Nije dozvoljeno, onome kome je ona obavezna, krenuti na putovanje nakon što nastupi vrijeme za nju. U hadisu stoji:

„Džuma je obaveza onome ko čuje poziv.“²

Nije obavezna onome kome je dozvoljeno skraćivati namaze. Ko joj bude prisustvovao ona ga i obavezuje. U *Šerhu munteha el-Iradat* se kaže: „Bolesnik i njemu slični su poput onoga ko se boji za sebe, svoj imetak ili porodicu, ili ima poseban posao ili opravdanje koje mu dozvoljava ostavljanje džume. Kada bude prisutan postaje mu obaveza koja pada na njega i dozvoljeno je da bude predvođen u njoj. Onaj sa koga pada obaveza prisustva džumi je zbog poteškoće, a kada je preuzme na sebe i bude prisustvovao postaje mu obaveza kao bolesniku u džamiji.“³

Trojica imama Ebu Hanife, Malik i Eš-Šafii smatraju da je dozvoljeno da imam džume bude putnik. Onaj ko bude odsustvovao, a džuma mu je dužnost, ako posumnja da li je klanjao podne prije namaza imama ili poslije dužnost mu ga je ponovo klanjati.⁴

Uslovi valjanosti džume

Za valjanost džume je potrebno ostvariti četiri uslova:

1. Vrijeme; Ono nastupa početkom nastupanja bajrama do kraja podnevskog vremena. Dužnost je obaviti kada sunce izađe iz zenita, a poslije je još bolje kako se ne bi upalo u razilaženja.⁵

2. Da bude u naselju u kome ima građevina makar bile i od trstike. Stanovnici šatora i kuća od kostrijeti ne moraju obavljati džumu, jer se pod time ne podrazumijeva nastanjivanje tokom cijele godine.

3. Prisustvo četrdeset osoba. O obaveznosti prisustva četrdeset osoba postoji nekoliko mišljenja islamskih učenjaka. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethul-Bariju* spominje petnaest različitih mišljenja, a petnaesto je „Skup bez posebnog ograničenja“, a zatim je dodao „Možda je ovo najprioritetnije mišljenje, s obzirom na argumenta. Ibn Hadžer u Et-Telhisu kaže: „Navodi se nekoliko hadisa koji ukazuju da je dovoljno manje od četrdeset osoba.“ Drugi su rekli: Nema vjerodostojne predaje o broju osoba potrebnih za džumu.

4. Održati dvije hutbe, jer je Poslanik ﷺ, održao dvije hutbe između kojih je sjedio.⁶

¹ Prenosi Ebu Davud.

² Prenosi Ebu Davud.

³ 4/292.

⁴ El-Mugni, 2/198.

⁵ El-Mugni, 2/144.

⁶ Muttefekun alejhi.

Uslovi hutbe

Od njenih uslova su vrijeme, jer je ona umjesto dva reka'ata. Nijet da se održava prilikom boravka u mjestu u kojem se inače boravi, a ne na putovanju. Da joj prisustvuje četrdeset ljudi, prema mišljenju većine učenjaka i da je održi onaj čij je imamet ispravan. U *Ed-Delilu* se kaže: „Ona ima šest temelja: Zahvala Allahu, salavat na Njegovog Poslanika ﷺ, preporuka o bogobožnosti da bude spojena sa namazom, citirati ajet iz Allahove Knjige, glasno govoriti tako da je čuje određen broj ljudi bez ikakve smetnje. Njeni sunneti su: biti pod abdestom, pokriti stidna mjesta, otkloniti nečistoće, moliti za muslimane, da je sa namazom obavlja jedan čovjek, podići glas prema mogućnosti, držati je stojeći sa uzvišenog mjesta, sjesti između dvije hutbe, ne duljiti, a druga hutba treba biti kraća.

Adabi džume

U *Ed-Delilu* se kaže: „Haram je pričati dok imam drži hutbu kako bi se on mogao čuti. Dozvoljeno je pričati dok imam šuti između dvije hutbe. Zabranjeno je obavljati džumu ili bajram namaze u više mjesta na jednom području osim po potrebi, kao što je tijesan prostor, udaljenost, strah od smutnje. Ako se bude klanjala na više mjesta bez ovih razloga, ona na kojoj se otpočne namaz prije je ispravna. Onaj ko prisprije na džumu u njenom vremenu i sa imamom klanja rek'at njegova džuma je potpuna a ako pristigne na manje od jednog reka'ata nanijetit će je kao podne. Poslije se može klanjati najmanje dva rek'ata sunneta, a najviše šest. Sunnet je proučiti suru *El-Kehf* u danu džume.“ Poželjno je što više donositi salavata na Allahovog Poslanika ﷺ, A sunnet je što više učiti dove tragaajući za trenutkon kada se dova prima. O vrijednosti dana džume se kaže:

„Najbolji dan u kome izađe sunce je petak.“

Ovo je ispravan hadis. Poželjno je okupati se radi džume, a u jednoj predaji se kaže da je to obaveza. Poželjno se uljepšati čistom odjećom, namirisati, očistiti zube. Lijepo je poraniti na džumu, i u tome je velika vrijednost i nagrada. Zabranjena je kupoprpdaja poslije drugog ezana, a pokuđeno je prolaziti kroz safove.¹ U hadisu se kaže:

„Meleci petkom stoje na vratima džamija i sa sobom imaju knjige u kojima upisuju prve, druge i treće ljude (koji prispijevaju na džumu) sve dok imam ne izađe (na mimber) i tada se knjige zatvore.“²

Bajram-namazi

Bajram namaz je kolektivna obaveza (fardi-kifaje). Uslovi su kao i za džumu, osim dvije hutbe koje su u bajramima sunnet, prema hadisu:

„Mi držimo hutbu, pa ko želi sjediti radi hutbe neka sjedne, a ko želi ići, pa neka ide.“³

Od sunneta je sljedeće:

¹ El-Mugni, 2/203.

² Prenose Ahmed i Et-Taberani u El-Kebiru.

³ Prenosi Ebu Davud.

1. Da se održe na otvorenom prostoru. Pokuđeno je prije ili poslije klanjati nafilu prije nego što se napusti mjesto klanjanja.¹

2. Vrijeme bajram-namaza je kao vrijeme duha-namaza, a ako ne budu znali da li je nastupio bajram osim poslije izlaska sunca iz zenita, naknadno će klanjati sutra. Vrijeme klanjanja je od izlaska sunca za jedno ili dva koplja do izlaska sunca iz zenita.

3. Tekbir. Poželjno je da muslimani općenito donose tekbire u noćima pred bajrame i to u svojim džamijama, kućama, na putevima, bili putnici ili kod kuće.² Poželjno je da donose tekbire prilikom izlaska iz svojih kuća radi bajram-namaza sve dok imam ne izađe na musallu.³ Uzvišeni kaže:

"da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete"

Propisno ih je donositi tokom svih prvih deset dana mjeseca zul-hidždžeta, kao što je pohvalno općenito raditi dobra djela u ovim danima.

Tekbir prvog dana bajrama se donosi nakon obavljanja farz namaza u džematima, i to od sabaha dana Arefata do ikindiye zadnjeg dana kurban-bajrama. O tome postoji koncenzus ashaba.⁴ Tekbir glasi: Allahu ekber, Allahu ekber, la ilahe illallahu vallahu ekber. Allahu ekber ve lillahil-hamd.⁵

4. Pohvalno je radi bajrama jutrom se okupati, namirisati i očistiti zube. Muškarci trebaju da obuku najljepšu odjeću, da se očiste i okite skraćivajući nokte i uklanjajući ružne mirise. Sunnet je izaći na bajram-namaz pješice, te otići jednim putem, a vratiti se drugim. Pohvalno je za ramazanski bajram prije izlaska na namaz pojesti neparan broj hurmi. Na kurbanški bajram jelo se odgađa kako bi se prvo pojelo meso kurbanda. Čovjek treba dati sadekatul-fitr, obilno opskrbiti svoju porodicu, ispoljiti radost i prijaznost prema onima koje susreće.

5. Poraniti sa namazom na kurban-bajram, a oduljiti s namazom na ramazanski bajram. Sunnet je požuriti sa namazom na kurban-bajram kako bi vrijeme za klanje kurbanda bilo što veće, a odgoditi namaz na ramazanski bajram kako bi se dao sadekatul-fitr, kao što je činio Poslanik ﷺ

6. Način obavljanja bajram namaza i hutbe. Obavlja se bez ezana i ikameta, jer se u hadisu Ibn Abbasa kaže:

„Vjerovijesnik ﷺ je klanjao bajram bez ezana i ikameta.“⁶

Bajram namaz ima dva rek'ata. Sunnet je na prvom učiti suru *El-E'ala*, a na drugom *El-Gašije*. Donijet će se šest tekbira na prvom rek'atu osim početnog tekbira, neće se ubrajati tekbiri sa kojim se ide na ruk'u. Na drugom rek'atu će se donijeti pet tekbira ne ubrajajući tekbir kojim se dolazi sa sedžde.⁷ Ovo su tekbiri, a zikr između njih uz dizanje ruku sa svakim tekbirom je sunnet. Sunnet je na bajramskim hutbama da imam otpočne

¹ Delilut-Talib. U El-Mugniu se kaže: „Svejedno bili ta na musalli ili u džamiji.“

² El-Mugni, 2/225.

³ El-Mugni, 2/227.

⁴ El-Mugni, 2/245.

⁵ El-Mugni, 2/247.

⁶ Muttefekun alejhi.

⁷ El-Mugni, 2/236.

prvu hutbu sa devet tekbara, a drugu sa sedam. Hutba dolazi poslije namaza. Pohvalno je da hatib podstakne ljude na ramazanski bajram, na sadekatul-fitr i da pojasni njegove propise. Na hutbi na kurban-bajram će pomenuti kurban, njegovu vrijednost i propise.

7. Propis onoga koga prođe bajram-namaz. Ko izostavi bajram-namaz naklanjati će ga pa makar poslije izlaska sunca iz zenita, jer je Enes radijallahu anhu tako radio. Bajram namazom džuma namaz u istom danu prestaje biti obaveza.

8. Klanje kurbanu i dobra djela u deset dan zul-hidždžeta. Ko zakolje kurban prije bajram namaza to mu nije važeće, pa će ga morati ponovo zaklati poslije namaza.¹ Uzvišeni kaže:

„ I klanjaj se svome gospodaru i kurban zakolji“.

Sunnet je truditi se u činjenju dobrih djela u prvih deset dana zul-hidždžeta zbog hadisa koji ukazuje na to. To obuhvata kurban, zikr, sadaku i dr.

9. Izlazak žena na musallu. Sunnet je da žene izađu na bajram-namaz u propisnoj odjeći, bez mirisanja, pokazivanja ili miješanja sa muškarcima.

10. Opis čestitanja bajrama. Od Džubejra ibn Nefira se prenosi da je rekao: „Ashabi Allahovog Poslanika ﷺ, bi pri susretu u dane bajrama jedni drugima govorili: „*Tekabbellallahu minna ve minke* (neka Allah primi od nas i od tebe).“ Hafiz kaže: Lanac prenosilaca je dobar. Allah najbolje zna.

Šta kvari namaz; sehvi-sedžada

Šta kvari namaz?

Namaz biva pokvaren sa gubljenjem čistoće, otkrivanjem stidnih dijelova tijela. Ako bi se pokrili u istom trenutku ne bi bio pokvaren. To se kaže u *El-Kafiju*.

Isto tako, bit će pokvaren ako se okrenu leđa Kibli ili se veže za nečistoću koju ne ukloni. Namaz biva pokvaren velikim brojem radnji koje nisu vezane za njega bez potrebe. Ako bi broj takvih radnji bio malen ne bi kvario namaz kao što je npr. držanje djeteta u namazu ili napraviti korak naprijed ili nazad radi potrebe jer je to i Poslanik ﷺ, radio, kao što se kaže u *El-Kafiju*.

Namaz biva pokvaren sa čvrstim oslanjanjem bez potrebe, jer je stajanje u namazu jedan od temelja-ruknova u farz-namazima. Biva pokvaren ako se vrati na prvo sjedenje nakon otpočinjanja učenja osim iz neznanja. Pokvaren je ostavljanjem jednog rukna ili šarta koji je u mogućnosti izvršiti, bilo to namjerno, iz zaborava ili neznanja. Pokvaren je ako se namjerno izostavi neki vadžib, ili kašljanjem ili govorom namjerno, obavljanjem radnji prije imama. Ovo je mišljenje većine učenjaka. Namaz je pokvaren ako se pokvari i namaz imama

¹El-Mugni, 2/241.

ili se preda selam prije imama, namjerno ili iz zaborava, osim ako ponovno preda selam iza imama. Namaz je pokvaren jelom i pićem.

Pokuđene radnje u namazu

Pokuđeno je okretati se u namazu, igrati se, podbočiti se, uplitati i pucketati prstima, okretati se prema pozivima sa strane. Pokuđeno je klanjati kada je već hrana postavljena ili kada ima potrebu obaviti jednu od dvije nužde, jer Poslanik ﷺ, kaže:

„Nema namaza kada se postavi hrana, niti kada čovjek osjeća pritisak jedne od dvije nužde.“¹

Pokuđeno je spustiti laktove na zemlju prilikom sedžde, proučiti samo *El-Fatih*u, okrenuti se prema slici ili licu nekog čovjeka kao što je to naslovio imam Ahmed. Pokuđeno je klanjati prema Mushafu, vatri, ili onome što odvlači pažnju. Pokuđeno je igrati se bradom ili odjećom, kao i u isto vrijeme obavljati ruku'u i sedždu sa imamom već je dužnost to uraditi neposredno iza njega. Ako bi to namjerno činio prije imama onda je to haram i dužnost mu je vratiti se kako bi obavljao radnje u namazu za imamom. Nije stupio u namaz muktedija ako donese prvi tekbir ujedno sa imamom ili prije njega, jer mu je dužnost početi namaz poslije imama. Ovo je mišljenje većine učenjaka.

Propisi o sehvi-sedždi

Sehvi-sedžda je obavezna u nekoliko situacija:

1. Kada se doda ruku'u, sedžda, stajanje ili sjedenje pa makar koliki je odmor između dvije sedžde, ili se preda selam prije završetka namaza pa se onda sjeti ili se pogrešno uči tako da se mijenja značenje, izostavi se jedan od vadžiba ili posumnja u povećanje radnji tokom njegovog obavljanja. Dužnost je obaviti sehvi-sedždu u svim ovim situacijama.

2. Namaz je pokvaren ako se namjerno izostavi sehvi-sedžda radi vadžiba, kao što se kaže u *El-Mugni*ju.

3. Propis o nafilama u pogledu sehvi sedždi je isti kao i propis za farzove.² Propisani zikr pri sehvi sedždi je poput zikra u ostalim namaskim sedždama.

4. Ako čovjek ustane na dodatni rek'at dužan ga je prekinuti i sjesti bez donošenja tekbira, kako se to navodi u knjigama fikha. Poslije tešehhuda će se predati selam, a zatim učiniti sehvi-sedždu i ponovo predati selam. Ako oduzme od namaza predajući selam nakon tri rek'ata a zatim se upozori na to, ustati će bez donošenja tekbira i klanjati četvrti rek'at uz činjenje sehvi-sedžde poslije selama.

5. Ako zaboravi da je dužan obaviti sehvi-sedždu a zatim se toga sjeti nakon dužeg vremenskog perioda dok je još u džamiji, učinit će sehvi-sedždu, govorio ili ne govorio.³ Neće učiniti sedždu ako prođe dug vremenski period a o tom periodu postoji razilaženje. Rečeno je: dugi period je nakon što izađe iz mesdžida, a neki smatraju da se to vraća na

¹ Muttefekun alejhi.

² El-Mugni, 1/734.

³ El-Mugni, 1/722.

običaj.¹ Ako zaboravi sehvi-sedždu tako da vremenski period bude dug u običaju, ili izgubu abdest, ili izađe iz džamije sehvi sedžda se ne može učiniti, kako je to već naslovljeno zato što je prošlo njeno vrijeme.

6. Ako imam izostavi ili doda nešto iz zaborava dužnost ga je slijediti u sehvi-sedždi. Zaborav muktedije preuzima imam.

7. Ko posumnja u broj rek'ata dok je u namazu nastaviti će prema onome što je siguran, a to je manji broj i obaviti će sehvi-sedždu prije selama. Ako se sumnja pojavi poslije selama onda ona nema nikakvog uticaja.

8. Sunnet je obaviti sehvi-sedždu, također, kada se kaže propisani govor iz zaborava na nepropisanom mjestu.

9. Od tema zaborava u namazu jesu i:

a) ako oduzme ili doda u namazu ruk'u, sedždu, stajanje i sjedenje iz zaborava obaviti će sehvi-sedždu poslije selama.

b) ako zaboravi prvi tešehhud i ustane sve dok se ne ispravi neće se vraćati, nego će nastaviti namaz i učiniti sedždu prije selama. Ako se sjeti prije nego što se ispravi, vratiti će se i proučiti tešehhud, a zatim upotpuniti namaz. Isto je i kada zaboravi nešto od namaskih vadžiba kada će obaviti sedždu prije selama, jer je svoj namaz umanjio ostavljanjem vadžiba.

c) ako zaboravi sedždu na jednom od rek'ata, pa ustane na sljedeći rek'at dužnost mu je vratiti se na prethodni rek'at kako bi izvršio sedždu koju je zaboravio. Zatim će upotpuniti namaz i obaviti sehvi sedždu prije predaje selama. Ako se ne sjeti sve dok ne dođe u istu poziciju na sljedećem rek'atu, poništiti će prethodni rek'at, a onaj koji trenutno klanja će staviti na njegovo mjesto, a zatim upotpuniti namaz i obaviti sehvi-sedždu poslije selama.²

Imam Ahmed kaže: „Od Vjerovjesnika ﷺ, pamtim pet stvari: predao je selam nakon dva rek'ata pa je učinio sehvi-sedždi. Predao je selam nakon tri rek'ata pa je učinio sehvi-sedždu. Od dodavanja, umanjivanja, ustao je nakon dva rek'ata ali nije proučio tešehhud. Muktedija nije dužan obaviti sedždu kada nešto iz zaborava učini osim da to učini imam pa i on za njim.

10. Ako suprotno ovome učini i preda selam na mjestima gdje je propisano da se sehvi-sedžda učini poslije selama i obrnuto, nema smetnje jer se navode hadisi za oba slučaja. Ako bi učinio sehvi-sedždu za sve ovo prije ili poslije selama dozvoljeno je. Ez-Zuhri kaže: „Zadnja od dvije mogućnosti je sedžda poslije selama kao što se spominje u *El-Mugniju*. U *Sahihu* Muslima se od Ibn Mes'uda prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

„Kada čovjek doda ili umanji neka obavi dvije sedžde.“

Allah najbolje zna.

¹ El-Mugni, 1/722.

² Šejh Muhammed ibn Salih el-Usejmin u jednoj od svojih knjiga.

Dženaza-namaz, opis opremanja, ispraćanja i ukopavanja umrlog

Sunnet je onoga ko je na samrtni podsticati na svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha, jer Poslanik ﷺ, kaže:

„Podstičite one koji su na samrtni na izgovor La ilahe illallah.“¹

Grlo će mu se navlažiti kapima vode. Ako se bude posumnjalo da li je mrtav sačekat će se dok mu ne utonu sljepočnice, nakrivi se nos, odvoje se šake, olabave noge i prestane puls. U komentaru Muslima se kaže: „Pohvalno je doći onome ko je na samrtni radi opomene i utjehe i izvršenja njegovog prava. U ovome se svi učenjaci slažu.“ Lijepo je da se okrene ka Kibli ležeći na desnom boku, te da vjernik prilikom smrti nekog od rođaka izgovara **'Inna lillahi ve inna ilejhi radži'un'**- Ustinu smo svi Allahovi i uistinu ćemo se Njemu vratiti. Lijepo je obavijestiti prijatelje i rodbinu umrlog kako bi učestvovali u njegovom oopremanju i namazu.

Opis opremanja mejjita (umrle osobe)

1. Ako se sigurno potvrdi smrt, umrlom će se zatvoriti oči i svezati vilica kako mu se ne bi otvorila usta.

2. Prilikom kupanja umrlom se pokrivaju stidni dijelovi tijela (od pupka do ispod koljena), a zatim se malo podigne i blago pritisne stomak, a zatim onaj koji kupa na ruke sveže kakvu krpu i njome očisti nečistoće oko stidnih mjesta. Zatim će mu uzeti abdest kao za namaz, oprati glavu i bradu vodom od lotosa i sl. Potom će oprati desni bok, a onda lijevi.² Tako će se okupati drugi i treći put prolazeći rukom svaki put iznad stomaka, pa ako nešto izađe oprat će i to mjesto obložiti vatom. Pa ako se ne može zadržati onda ilovačom ili drugim savremenim medicinskim sredstvima kao što su flasteri i sl. a potom će mu ponovno uzeti abdest. Ako mejjit ne bude čist nakon tri kupanja, kupat će se pet ili sedam puta. Potom će se posušiti tkaninom i staviti miris ispod pazuha i mjesta sedžde. Ako bi se sav namirisao bilo bi dobro. Njegovi ćefini će se naporiti mirisom. Ako mu brkovi ili nokti budu dugi skratit će se, a kosa se neće puštati. Ženi će se splesti kosa u tri pletenice i spustiti niz leđa.

3. Umotavanje u ćefine. Muškarac se umotava u tri bijela ćefina bez košulje ili turbana koji se naknadno stave. Ako bi se umotao u košulju, donji ogrtač i omotač ne bi bilo smetnje. Žena se umotava u pet ćefina: u košulju, koprenu, donji ogrtač i dva omotača. Odraslo dijete će se umotati u jedan do tri ćefina, a malo dijete u košulju i dva omotača.

4. Najpreči za kupanje, obavljanje namaza i ukop su oni kojima je ostavljena oporuka o tome, a zatim otac, djed, pa bliža i bliža rodbina iz šireg kruga. Najpreče je da ženu okupa ona za koju je ostavljena oporuka, a zatim majka, nena, a zatim bliže žene iz šireg kruga porodice. Suprug i supruga mogu kupati jedno drugo.

¹ Prenosi Ahmed i Muslim.

² Iz ovoga se vidi da je kupanje mejjita poput kupanja od džunupluka koji je potvrđen od Vjerovjesnika ﷺ

Propis dženaze namaza

Namaz umrlim muslimanima je fardi kifaje (kolektivna obaveza). Sličan je drugim namazima u pitanju uslova. Nije ispravno klanjati dženazu osobi koja se nosi ili koja je iza zida. Nema smetnje klanjati dženazu umrlome u džamiji ako ne postoji bojazan da će se džamija isprljati. Nema smetnje da se namaz obavlja u mezaristanu, a prema drugom mišljenju to je pokušeno.¹ Koga prođe dženaza namaz klanjat će je sve dok se mejjit ne ukopa, a ako se ukopa klanjat će na kaburu.² Na kaburu se neće klanjati nakon što prođe jedan mjesec.³ Ako se sastave dženaza namaz i propisani namaz početak će se sa propisanim namazom. Dozvoljeno je klanjati dženazu u odsustvu za onu osobu koja je umrla u drugoj državi i to s nijjetom.⁴ Klanjat će se i ostalim muslimanima, velikim grješnicima kamenovanim za zinaluk, djetetu zinaluka i zinalučarki, kao i onome ko je ubijen u odmazdi ili zbog izvršenja šerijatske kazne; i onome koji ne daje zekat.⁵ Vladar može da ne klanja onome ko je potkradao državni imetak i onome ko je izvršio samoubistvo.

Imam Ahmed kaže: „Novotari se neće obilaziti ako obole, neće se prisustvovati njihovim dženazama ako presele.“ Dat će se prednost dženazi muškog nad dženazom ženske osobe, a malodobno dijete će se staviti između njih, ako bude postojalo. Najpreči za obavljanje dženaze je onaj kome je ostavljena oporuka, zatim staratelj, vladar i bližnji.

Opis dženaze namaza

Sunnet je da imam stane prema sredini tijela žene i prema prsima muškarca ili prema ramenima. Ako bi stao na drugim mjestima bilo bi oprečno sunnetu, ali se ne bi time ništa pokvarilo.⁶ Lijepo je da se klanjači poredaju u tri saffa. Namaz se sastoji od četiri tekbira, jer je Vjerovjesnik ﷺ, prilikom klanjanja En-Nedžašiji donio četiri tekbira.⁷ Počinje se sa početnim tekbirom, zatim se prouči euza i el-Fatiha. Zatim se donese drugi tekbir i salavat na Vjerovjesnika ﷺ. Zatim se donese treći tekbir i uputi propisana dova za umrlog. Donese se i četvrti tekbir i malo zastane i preda jedan selam na desnu stranu. Stajat će se u saffu sve dok se dženaza ne podigne.⁸ Dova koja je prenešena za dženazu namaz glasi:

„Allahu, oprosti našim živima, mrtvima, prisutnima i odsutnima, malodobnim i punoljetnim, muškima i ženskima. Ti znaš gdje ćemo se vratiti i kakvo će nam utočište biti, Ti se sve moćan učiniti. Allahu, koga poživiš poživi ga u islamu i sunnetu, a koga usmrtiš, usmrti ga na njima dvoma.“⁹

Ibn Madže dodaje:

„Allahu, nemoj nas lišiti njegove nagrade i nemoj nas iskušati poslije njega.“ U Sahihu se prenosi: „Allahu, oprosti mu, smiluj mu se, pređi preko njegovih pogrešaka, počasti

¹ El-Mugni, 2/373.

² El-Mugni, 2/385.

³ El-Mugni, 2/391.

⁴ El-Mugni, 2/386.

⁵ El-Mugni, 2/419.

⁶ El-Mugni, 2/390.

⁷ Muttefekun alejhi.

⁸ El-Mugni, 2/371.

⁹ Prenose Ahmed i Et-Tirmizi.

*ga smještajem, proširi mu ulaz, okupaj ga vodom, snijegom i gradom. Očisti ga od grijeha kao što se čisti bijela odjeća od prljavština. Zamijeni mu njegovu kuću boljom i supružnika boljim od njegovog. Uvedi ga u Džennet i daj mu utočište od kaburske patnje i kazne u vatri."*¹

Ako se klanja ženskoj osobi reći će se: „Allahu, oprosti joj.., sa stavljanjem ličnih zamjenica u ženski rod. Ako je maloljetan, reći će se:

„Allahu, učini ga bogatstvom njegovim roditeljima, obiljem i nagradom, zalagačem čije će se zalaganje uslišati. Allahu, otežaj nam njime našu vagu i povećaj njihove vage i povećaj im nagrade. Pridruži ga sa dobrim prethodnicima vjernika i učini ga pod skrbništvom Ibrahima, i sačuvaj ga Svojom milošću od vatre džehennemske."

Klanjat će se pobačenom djetetu od četiri mjeseca, kao živom djetetu i nadjenut će mu se ime. To je posebno naslovljeno. Ono što se pobaci prije, u njemu nema duše, neće se kupati niti će mu se klanjati dženaza. Stvaranje počinje poslije osamdeset dana ili u trećoj četrdesetnini kada se pokazuju naznake organa i udova. Sunnet ih je ukopati među mezarovima muslimana. Nema smetnje da se umota u tkaninu i ukopa. Žena koja je pobacila će čekati da istekne nifas, čak i četrdeset dana ako prije ne prođe. Ako se pobaci zametak koji nije stvoren, tj. bez lica, ruku i nogu neće se čekati da prođe period nifasa. Žena će se tada smatrati da je u istihazi. Šehid se neće kupati niti će mu se klanjati dženaza. Njemu se priključuje čovjek koji je napravedno ubijen, bit će ukopani u odjeći i krvi.

Način ispraćanja, ukopa i izražavanja saučešća

1. Nošenje dženaze na mezarje i ukopavanja je, prema koncenzusu učenjaka, fardi kifaje. Sunnet je požuriti i ići ispred dženaze, a konjanici iza. Približiti se dženazi je bolje, a mekruh je podizati glas, pa makar to bio zikr ili Kur'an, jer se u hadisu kaže:

*„Dženaza se ne slijedi glasovima ili vatrom."*²

Sunnet je da umrlog nose četiri osobe, kao što se kaže u *El-Kafiju*. Sunnet je tražiti oprosta odmah nakon ukopa.

2. Sunnet je produbiti i proširiti kabur koliko je dovoljno da se umrlog ne mogu dokopati životinje ili se proširiti miris. Mekruh je bilo šta drugo stavljati, a sunnet da onaj ko ga stavlja u kabur kaže: "Sa Allahovim imenom i po vjeri Allahovog Poslanika, ﷺ" Iskopavanje udubljenja za tijelo (El-lahd) sa strane kabura je bolje od iskopavanja u njegovoj sredini. Lahd označava iskopavanje udubljenja na strani kabura koji je okrenut prema Kibli. Mejjit se stavlja u kabur od glave, a stegice se odvezuju od glave prema nogama. Ženu će u kabur staviti njen muž ili bliski rođak koji je ne može oženiti (mahrem). Nije pokuđeno ukopavati noću. U *Menarussebilu* se kaže: „Dužnost je mejjita okrenuti prema Kibli, a sunnet ga je okrenuti na desni bok. Zabranjeno je drugog ukopavati nad njim ili s njima osim u nuždi. Sunnet je baciti zemlju na njega tri puta, a zatim je nagnuti."

Sunnet je poprskati kabur vodom i podignuti ga koliko je jedan pedalj. Mekruh ga je popločavati, farbati, ukrašavati, a haram ga je ljubiti, oko njega kružiti, naslanjati se,

¹ Prenosi Muslim.

² Prenosi Ebu Davud.

spavati i smijati se kod njega, kao i pisati, sjediti, graditi, hodati oko njega u obući osim ako se plašimo da ćemo se ubosti trnjem.

Haram je osvjetljavati kaburove, ukopavati ljude u džamijama, graditi džamije na kaburovima, ukopavati ljude u tuđoj zemlji. Najbolje je ukopavati na otvorenom prostoru (pustinja).¹ Ako umre trudnica sa plodom za koji se nada da je živ, zabranjeno je rasporiti joj stomak. Žene izbace one za koje se nada da su živi ako imaju jake pokrete i ako se prolazi otvore, tj. ako ima šest mjeseci i više. Ako je to nemoguće, neće se ukopati dok plod ne umre zbog njegove svetosti. Njen stomak se neće rasporiti, ali ako izađe dio djeteta koje je živo, rasporit će se kako bi izašao preostali dio i kako bi se uvjerili da je živo nakon što je to bilo neizvjesno.²

3. Sunnet je izraziti saučešće muslimanu u toku tri dana.³ Reći će se: *„E'azamallahu edžreke ve ahsene azaeke ve gafere limejjitike"* (Neka Allah uveća tvoju nagradu, učini ti lijepom tvoju pribranost i oprostí tvom umrlom). Odgovorit će: *„Istedžaballahu du'aeke ve rahimena ve ijjake"* (Neka Allah usliša tvoju dovu i smiluje se nama i vama). Ovako se prenosi od imama Ahmeda, Allah mu se smilovao, da je odgovarao na izraz saučešća. Plakanje nije pokuđeno ako se uz plač ne nabrajaju dobre osobine umrlog, ili ako je u vidu naricanja ili podizanja galsa., ili ako je popraćeno deranjem odjeće, udaranjem po licu, jaukanjem i čupanjem kose. Sunnet je porodici preminulog napraviti hranu koja im se pošalje u toku prva tri dana i noći. Allah najbolje zna.

Propisi o kaburovima i njihovoj posjeti

Zabrana podizanja kaburova i gradnje na njima

Apsolutno je zabranjeno podizati kaburove i graditi na njima. U fetvama stalne komisije za fetve stoji:⁴ „Zabranjeno je graditi džamije na kaburovima, podizati turbeta na njima, jer Aiša radijallahu anhu prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ, rekao:

*'Allah je prokleo židove i kršćane, jer su kaburove svojih vjerovijesnika uzimali za bogomolje.'*⁵

U Sahihu Muslima od Džunduba ibn Abdullaha radijallahu anhu se prenosi da je rekao: „Rekao je Allahov Poslanik ﷺ:

"Oni koji su bili prije vas su uzimali kaburove svojih vjerovijesnika i dobrih ljudi za bogomolje. Zato, nemojte uzimati kaburove za džamije."

U ovakvom djelu se ogleda pretjerano veličanje onih koji su ukopani u njima.⁶

¹ Menarussebili fi šerhiddelili, str. 174-177.

² Šerhu Munteha el-iradat, 1/356.

³ Tako je navedeno u većini knjiga ashaba, međutim, u sunnetu nema nešto čime se može argumentovati sa tri dana. Možda su oni analogno gledali na hadis zabrane žalosti za umrlim više od tri dana, osim žalosti žene za mužem. Sjedenje radi saučešća je suprotno sunnetu. Allah najbolje zna.

⁴ Fetva br. 2927. od 08.04.1400.h.g.

⁵ Muttefekun alejhi.

⁶ Ovdje se uzgred može spomenuti da Poslanik ﷺ, i njegova dva ashaba nisu ukopani u Poslanikovom mesdžidu, nego u Aišinoj r.a. kući. Međutim, nakon što je mesdžid proširen u doba El-Velida ibn Abdul-Melika ova soba je uvedena u mesdžid krajem prvog stoljeća.

Nije dozvoljeno podizati kaburove osim onoliko koliko se može poznati da je to kabur i kako bi se sačuvao od hodanja po njemu ili vršenja nužde na njemu. Vjerodostojno se prenosi od Alije radijallahu anhu da je rekao Ebul-Hejjadžu el-Esediju:

„Hoćeš da te podstaknem na ono na što me je podstakao Allahov Poslanik ﷺ ? Da ne ostaviš nijednu sliku a da je ne obrišeš, niti uzvišeni kabur a da ga ne poravnaš!”¹

Također, zabranjeno je ukrašavati klesanim kamenjem i sl. jer se vjerodostojno prenosi u Sahihu Muslima da je Allahov Poslanik ﷺ, zabranio da se kaburovi ukrašavaju bojama, da se na njima sjedi ili nešto gradi. To je vid pretjeranog veličanja onih koji su ukopani i to u najmanju ruku vodi ka mnogoboštvu.

Zabranjeno je pisanje ajeta iz Kur'ana ili grupe ajeta na zidovima kaburova jer se time Kur'an ponižava i njegova svetost narušava. Upotrebljavanje Kur'ana za ono za što nije objavljen, a objavljen je radi izražavanja pobožnosti njegovim učenjem, razmišljanjem o njemu i izvlačenjem propisa i suđenjem po njemu.

Isto tako, apsolutno je zabranjeno pisati na kaburovima bilo šta, pa makar to bio i Kur'an zbog općenite zabrane Poslanika ﷺ, o pisanju na njima.² U drugoj fetvi stalna komisija je rekla: „Prema jačem mišljenju ženama nije dozvoljeno da posjećuju kaburove. Naricanje se smatra jednim od velikih grijeha, a isto se donosi i na udaranje po licu, cijepanje odjeće, njihovom posjetom četvrtkom i dr. Također je zabranjeno učiti Kur'an na kaburovima, to je novotarija koja nema šerijatsko uporište u Kur'anu i Sunnetu. Većina ljudi u tzv. islamskim pokrajinama danas obavlja namaz prema kaburovima, uzima ih za bogomolje, osvjetljava ih, pravi svetkovine na njima, podižu turbeta i uzdižu kao kuće. To je suprotno propisima šerijata. Islamski pravници iz reda učenika imama Ahmeda su rekli da je to strogo zabranjeno.

¹ Prenosi Muslim.

² Prenosi Et-Tirmizi i drugi sa ispravnim lancem prenosilaca.

Propisno i nepropisno posjećivanje kaburova

Sunnet je muškarcima posjećivati kaburove. To je naslovljeno. Nevevi kaže da o tome postoji koncenzus zbog riječi Poslanika ﷺ:

„Zabranjivao sam vam da posjećujete kaburove, ali ih posjećujte jer vas oni podsjećaju na smrt.“¹

Et-Tirmizi prenosi:

„Oni vas podsjećaju na buduću svijet.“

Sunnet je općenito pripremati se za smrt i često je spominjati. Sunnet je onome ko posjećuje kabur ili prolazi pored njega da kaže:

"Esselamu alejkum, kućo naroda vjerničkog, i mi ćemo se, ako Allah da, vama priključiti. Neka se Allah smiluje onima koji su prije ili kasnije preselili. Molimo Allaha za nas i vas oprost. Allahu, nemoj nas lišiti njihove nagrade niti nas iskušati poslije njih, a oprost i nama i njima."²

Propisno posjećivanje je radi podsjećanja na buduću svijet i činjenja dobročinstva prema posjećenom učeći dovu, tražeći oprost za njega i moleći za njegov spas. Pored njegovog kabura se neće posebno boraviti niti se kaburu u dovi obraćati tražeći od njega. Ashabi Allahovog Poslanika ﷺ, su se prilikom dove okretali prema Kibli, a ne prema kaburu i to je jedino što je ispravno propisano.

Nepropisno posjećivanje kaburova koji u sebi ima primjese mnogoboštva je zabranjeno posjećivanje kaburova. Ono sadrži traženje zalaganja od mrtvih, potiranje kaburova, podizanje mauzoleja, kruženje i traženje blagoslova. Sve su ovo mnogobožачka i novotarska djela. U mnogobožачke posjete kaburovima ulaze i dozivanje Vjerovjesnika ﷺ, i dobrih ljudi u kaburovima, traženje pomoći i posredstva od njih kod Allaha, te prinošenje žrtava na njima. Posjetilac novotar i mušrik ima za cilj širk tako što njega doziva i njime doziva. Moli ga za potrebe, za spuštanje bereketa i pomoći. A utočište je kod Allaha! Šejhul islam Ibn Tejmiyye, Allah mu se smilovao, kaže: „Zato je posjeta kaburova muslimana dvojaka: propisna posjeta i novotarska posjeta. Propisna posjeta jeste da posjetilac ima cilj uputiti dovu za umrloga kao što kada klanja dženazu ima za cilj učiti dovu za njega ... Što se tiče novotarske posjete, njome posjetilac cilja traženje potreba od umrlog, ili traži od njega dovu i šefaat (zalaganje). Možda želi da uputi dovu kod njegovog kabura misleći da će ona biti tako uslišanija. Posjete na ovakav način su sve novotarske i nije ih propisao Vjerovjesnik ﷺ, niti su ih činili ashabi, ni kod kabura Vjerovjesnika ﷺ, ni kod drugih. Oni ulaze u kategoriju širka i pratilja širka.“³ Uzvišeni kaže:

„Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: "Ovo su naši zagovornici kod Allaha." Reci: "Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto, a On zna da ne postoji!" Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!" (Junus, 18)

¹ Prenosi Muslim.

² Prenosi Muslim.

³ El-fetava 1/165-166.

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, kaže: „Allah mušricima negira ono što su sa Njim obožavali misleći da te obožavane stvari mogu donijeti korist zalaganjem kod Njega Uzvišenog. Zato je Uzvišeni obavijestio da oni niti koriste niti štete, kao da i ne posjeduju ništa niti se išta dešava od onoga što oni tvrde. Allah najbolje zna.

OBAVEZA ZEKATA

Uslovi, obveznici i kazna za one koji ga uskarućuju

Propis, uslovi i obaveznost zekata

Pod zekatom se u arapskom jeziku misli na rast, čišćenje, povećanje i pohvalu. U šerijatskoj terminologiji se zekatom naziva sadaka, tj. obavezno udjeljivanje koje je Allah, azze ve džel propisao. Zekat je jedan od temelja islama, a argument za njegovu obaveznost su riječi Uzvišenog:

„Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš“

Allah kaže:

“Molitvu obavljajte i zekat dajite i zajedno sa onima koji molitvu obavljaju i vi obavljajte!”

Poslanik ﷺ, je rekao: *„Islam je izgrađen na pet stvari...”* pa je ubrojao davanje zekata.¹

Zekat je obaveza samo slobodnom muslimanu koji posjeduje nisab, svejedno bio on maloljetan, punoljetan, pametan ili neuračunljiv.² Zekat se daje nakon prolaska jedne godine zbog hadisa:

*„Nema zekata za imetak sve dok ne pregodini.”*³

Ono što čovjek posjeduje, ali trenutno nije u njegovim rukama poput duga, pa ako dug bude priznat i bude posjedovao nisab davalac duga će dati zekat. Ako dug bude kod čovjeka teškog materijalnog stanja ili ga bude negirao, ili bude oklijevao isplatiti, a u mogućnosti je, onda o obaveznosti zekata postoje dvije predaje. Prednost se daje predaji koja kaže da će dati zekat na takav imetak nakon što ga povрати. Ko bude imao puni nisab dozvoljeno mu je dati zekat prije nego što se napuni jedna godina, kao npr. da ga plati radi neke potrebe, opće gladi i sl.

Dužnost je dati zekat kada su u mogućnosti i to odmah, a dozvoljeno ga je malo odgoditi kako bi ga predali onome ko je u još većoj potrebi.

Obaveza zekata prestaje uništenjem imetka prije nego što bude u mogućnosti da ga isplati, prema vjerodostojnom mišljenju. Međutim, zekat ne prestaje biti obaveza ako posjednik imetka umre, već će se zekat dati iz njegove ostavštine. Ako se zekat izgubi dužnost ga je sačuvati sve dok ne dođe u ruke onih koji ga i zaslužuju. Nema smetnje da suprug sa dozvolom supruge dadne njen zekat.

¹ Muttefekun alejhi.

² El-Mugni, 2/488.

³ Prenose Et-Tirmizi, Ebu Davud i Ibn Madže.

Prolazak jedne godine se uzima u obzir u svim vrstama zekata, osim za usjeve, plodove i minerale. Zekat na to se ne daje dok ne dostigne nisab. Nije uslov da onaj koji uzima zna da uzima imetak zekata, pa ako posumnja da je bogat obavijestiti će ga o tome. Zekat na zaradu od imetka se obračunava zajedno sa kapitalom, jer je to popratni dio imovine. Dobijena korist od imetka se ne pridodaje zekatu, nego će posebno pregodiniti kao što je primjer zarada na poslu, darivanje, nasljedstvo i sl.

Ko bude tvrdio da je dao zekat ili da nije istekla godina, ili da nije potpun nisab, ili da je njegov imetak nestao povjerovat će mu se bez zakletve, jer je zekat Allahovo, azze ve džel, pravo.(El-Me'aridž, 24) tj. obavezno pravo.

Neke teme o davanju zekata

Zekat ima pravila vezana za davanje.

1. Uslovljava se da obaveznik zekata ima nijjet, zbog vjerodostojnog hadisa: *„Djela se cijene prema namjerama.“* Nije dovoljno da se da zekat bez nijjeta, jer on neće biti važeći osim s nijjetom.

2. Ako bi opunomoćio muslimana da dadne zekat za njega ne bi bilo smetnje.

3. Zekat se troši na sirotinju određenog područja prema hadisu Mu'aza: *„Obavijesti ih da im je Allah propisao zekat koji se uzima od njihovih bogataša i daje njihovoj sirotinji.“* Dozvoljeno je prenijeti zekat radi šerijatske koristi, kao npr. na rođake ili mudžahide.

4. Zekat se ne daje na zaradu od zajedničkog ulaganja sve dok se ne raspodijele. To je posebno naslovljeno.

5. Najpreče je da se zekat raspodijeli na rodbinu koja ga i zakonski zaslužuje. Neće ga davati onima koje je dužan izdržavati i koji od njega nasljeđuju. Dozvoljeno je da čovjek dadne zekat primarnim i sekundarnim nasljednicima ako su borci ili prezaduženi, sakupljači zekata ili oni čija srca treba pridobiti. U drugim slučajevima im se neće dati.¹ U *El-Mugniju* stoji: *„Dozvoljeno je zekat platiti ostaloj rodbini koji u osnovi nisu nasljednici, ili postoji zapreka za njihovo nasljedstvo zbog postojanja prioriternih nasljednika. Ako siromašna žena ima bogata čovjeka koji je izdržava, nije dozvoljeno da joj se da zekat.“*

6. Zekat se mora davati na dozvoljenu zaradu, a lijepo je da se to pokaže i da se onome ko plaća zekat kaže: *„Allahu, učini ga zaradom a nemoj ga učiniti gubitkom. Onaj koji uzima zekat reći će: „Neka te Allah nagradi za ono što si dao i da ti blagoslov u onome što si ostavio i neka ti ga učini čistim.“*

Kome se daje zekat

Primaoci zekata su osam kategorija kojima je Allah ﷻ naredio udjeljivanje. On kaže:

„ Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku-namjerniku. Allah je odredio tako! --A Allah sve zna i mudar je.“ (Et-Tevbe, 60)

¹ Munteha el-iradat, 1/433.

Pojašnjenje njihovih stanja je sljedeće:

1. Siromah je onaj koji ne nalazi većinu životnih potreba.
 2. Nevoljnik je onaj koji nalazi većinu potreba, ali ne u potpunosti. U *El-Kafiju* stoji: „Ako čovjek ima kuću u kojoj stanuje, ili jahalicu kojom putuje, ili slugu za kojim je u potrebi, ili robu kojom trguje, ili zanat kojim posluje, ali mu to nije dovoljno za život ima pravo da uzme od zekata kako bi to upotpunio sebi i djeci.”
 3. To su oni koje su imam ili njegov zamjenik ovlastili da potražuje zekat od bogatih, a nazivaju se ubirači zekata, el-džuba. U to spadaju svi radnici koji čuvaju zekat, stoku od zekata ili zapisničari.
 4. Onaj čije srce treba pridobiti su ugledne vođe u narodu za koje se nada da će prihvatiti islam ili postoji bojazan od njihovog zla za muslimane.
 5. Dozvoljeno je otpustiti roba imetkom od zekata, zbog općenitog značenja Njegovih riječi: **'I za otpust roba.'**
 6. Prezaduženi su oni koji su posudili da bi popravili stanje među ljudima ili vlastitu materijalnu situaciju, pa su u nemogućnosti da to vrate.
 7. Borci na Allahovom putu su oni koji nemaju redovnu plaću. Takvima će se dati pa makar bili bogati, jer rade za potrebe muslimana. U *El-Furu'u* stoji: „Smatramo da je i boravak i bdijenje na granicama kao borba (er-ribat).” Ovo ulazi u kategoriju borbe na Allahovom putu.
 8. Putnik je stranac koji je ostao bez opskrbe u drugoj državi.
- Svima se daje od zekata onoliko koliko su u potrebi osim onoga ko ga sakuplja, jer mu se daje onoliko koliko je i zaradio.

Kategorije koje ne mogu primiti zekat

Nije dozvoljeno dati zekat nevjerniku, a nema smetnje da mu se da dobrovoljna sadaka, jer se u hadisu kaže:

„Za uslugu svakom živom biću postoji nagrada.”¹

Nije ispravno dati zekat robu niti bogatašu koji je sposoban zaraditi, niti onima koje smo dužni izdržavati, kao npr. ženi, djetetu, roditeljima što je posebno naslovljeno. Zekat se neće dati ni mužu. Od imama Ahmeda se prenosi da je dozvoljeno da žena da zekat svome mužu jer ona nije obavezna njega izdržavati. Zekat se ne daje Hašimijama, niti njihovim štićenicima.² U *El-Kafiju* se kaže: „Nije dozvoljeno davanje zekata drugima, tj. pored ovih osam kategorija kao npr. za gradnju džamija, popravku puteva, ukop i ćefine mejjita jer je Allah ﷻ posebno odredio te kategorije riječima: **„Zekat isključivo pripada...”** kojima se potvrđuje spomenuto, a negira ostalo.

¹ Prenose Malik, El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

² Hašimije su Ehlul-bejt iz porodice El-Abbasa, Alija, Dž'afara, Akila ibn Ebi Taliba, Harisa ibn Abdul-Muttaliba ibn Hašima, drugog djeda Poslanika ﷺ, jer oni imaju peti dio od petine iz državnog trezora što im je i dovoljno. Postoje razilaženja u pitanju sinova El-Muttaliba kao što spominje Ibn Hubejre u El-Ifsahu.

Kazna za onoga koji uskraćuje zekat

Zekat je vid čišćenja za onoga koji ga daje. Uzvišeni kaže:

"Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš"

Zekat je vid lijepih manifestacija islama koji je došao sa osobinama samilosti, suptilnosti i saradnje, te ukidanja svega onoga što podstiče na mržnju u muslimanskom društvu. Zekatom bogataši pomažu svoju siromašnu braću. Zastranjali principi i ideologije poput komunizma i sl. su nastale isključivo zbog nepravde prema siromasima što je bio razlog za nastanak mržnje i poticaj netrepeljivosti, devijacija i širenja kriminala. Imetak na koji se ne daje zekat vratit će se na njegovog vlasnika na Sudnjem danu u obliku vatre.

"Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovom putu – navijesti bolnu patnju, na Dan kad se ono u vatri džehennemskoj bude usijalo, pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosala. "Ovo je ono što ste za sebe zgrtali; iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali!"

Svaki imetak na koji se ne daje zekat je bogatstvo čiji vlasnik zaslužuje kaznu na budućem svijetu. On može biti razlog za pojavu različitih nedaća i samog uništenja, za razliku od imetka na koji se daje zekat. Od loših posljedica onih koji uskraćuju davanje zekata je primjer hadisa koji se prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu da je Poslanik ﷺ, rekao:

„Kome Allah da imetak pa ne izdvoji zekat iz njega taj imetak će mu se na Sudnjem danu predstaviti kao zmija sa crnim pjegama iznad očiju koja će ga uzeti svojim zubima i reći: 'Ja sam tvoj imetak, ja sam tvoja rzinica.' Zatim je proučio ovaj ajet :

„Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne, to je zlo za njih. Na Sudnjem danu biće im o vratu obješeno ono čime su škrtarili, a Allah će nebesa i Zemlju naslijediti; Allah dobro zna ono što radite.“ (Ali Imran, 180)

Ko uskrati zekat negirajući njegovu obaveznost ili škrtareći sa njim vođa muslimana će ga uzeti prisilno, pa makar situacija zahtijevala borbu i ubistvo. Ko zaniječe obavezu zekata nakon što je saznao postao je otpadnik. Allah najbolje zna.

Vrste imetka na koji je potrebno dati zekat i njihovi nisabi

Zekat je obavezan za vrste imetka koje je Zakonodavac pojasnio, a to obuhvata sljedeće kategorije:

1. Zekat na stoku na ispaši. To je stoka koja se čuva na dozvoljenoj ispaši većim dijelom godine. Zekat postaje obavezan na ovu stoku kada se muze, razmnožava ili goji i dostigne nisab. Ako je bude držao na ispaši za klanje, nošenje tereta, jahanje ili obradu zemlje neće se davati zekat. Imam Ahmed kaže: „ Na stoku koja se koristi za rad nema zekata.“ Ako je namijenjena za trgovinu dat će se zekat za trgovinsku robu i prestaje biti stoka na ispaši, njena vrijednost će se procijeniti nakon što prođe godina i dostigne nisab.

Nisabi za stoku

Najmanji nisab za deve je pet i za njih se daje ovca, prema hadisu Enesa da je Ebu Bekr es-Siddik napisao kada ga je poslao za Bahrejn:

„U ime Allaha Mislotivog, Samilosnog. Ovo je obaveza zekata koji je propisao Allahov Poslanik ﷺ, muslimanima i koju je Allah naredio Svome Poslaniku ﷺ. Pa od koga bude zatražen od muslimana s pravom neka ga i dadne, a kome bude zatraženo više neka ne daje...”

Na dvadesetčetiri deve i manje od toga za svakih pet se daje ovca. Kada ih bude od dvadesetpet do tridesetpet dat će se deva koja je ušla u drugu godinu. Ako nema takve onda će se dati mužjak deve od godinu dana. Kada ih bude trideset šest do četrdeset pet dat će se ženska deva koja je napunila dvije godine i ušla u treću. Kada dostigne četrdeset šest tada se izdvaja hukka, a to je deva koja ima tri godine i uđe u četvrtu, kada dostigne šezdeset jedan do sedamdesetpet dat će se džezza, a to je deva koja ima četiri godine i uđe u petu. Kada ih bude sedamdeset šest do devedeset dat će se dvije ženske deve koje se napunile dvije godine i ušle u treću. Kada dostignu broj od devedeset jedan do sto dvadeset za zekat se izdvajaju dvije deve koje su napunile tri godine i ušle u četvrtu, a kada ih bude više od sto dvadeset na svakih četrdeset će se davati ženska deva koja je napunila dvije godine i ušla u treću, a na svakih pedeset jedna deva koja je napunila tri godine i ušla u četvrtu.”¹

Najmanji nisab za goveda je trideset grla za koji se daje jednogodišnje tele. Za četrdeset goveda se daje dvogodišnje goveče, za šezdeset se daju dva jednogodišnja teleta, a za svakih trideset po jedno jednogodišnje tele, a za svakih četrdeset dvogodišnje goveče, jer Mu'az kaže:

„Allahov Poslanik ﷺ, me je poslao da uzmem zekat od stanovnika Jemena pa mi je naredio da na svakih trideset goveda uzme jednogodišnje tele, a na svakih četrdeset dvogodišnje goveče.”²

Najmanji nisab za ovce je četrdeset. Za njih se daje jednogodišnja ovca ili šestomjesečno janje. Za stodvadeset i jednu ovcu se daju dvije ovce, za dvijestotine i jednu tri, a onda za svaku sljedeću stotinu jedna ovca. Od Enesa radijallahu anhu se prenosi u knjizi o zekatu:

„Za ovce na ispaši od četrdeset od sto dvadeset se daje jedna ovca. Kada ih bude više od stodvadeset daju se dvije ovce, a kada ih bude više od dvije stotine do tristotine daju se tri ovce, ako ih bude više od tristo za svaku stotinu se daje po jedna. Ako ovaca na ispaši bude manje od četrdeset, pa makar za jednu ne daje se zekat osim ako njihov vlasnik to želi.”³

U *El-Mukniu* se kaže: „Za stoku koja je između nisaba, a njihovim brojem se nije napunio puni nisab ne daje se ništa.”

¹ Prenose Ahmed, En-Nesai, Ebu Davud, El-Buhari.

² Prenosi Ahmed.

³ Prenose Ahmed i Ebu Davud.

U *Ed-Delilu* se kaže: „Ako se dvojica ili trojica obveznika zekata pomiješaju u nisabu stoke tako da imaju zajednički vremenski period i zajedno učestvuju u staništu, čuvanju, muži, rasplodnji i ispaši njihov zekat je kao zekat jedne osobe. Jer Enes prenosi u knjizi o zekatu:

„Neće se sastavljati rastavljena stoka niti će se rastavljati zajednička stoka iz bojazni da se izdvoji zekat. Ako bude pomiješana onda će se podjednako davati.“¹

Nema zekata za drugu stoku osim ove nabrojane poput konja i drugih domaćih životinja.“

2. Zekat na vrijednosti. To se odnosi, prije svega, na zlato i srebro i ono što ulazi pod njihovo pravilo tako da je dužnost izdvojiti onda kada dostigne nisab četvrtinu desetine.² U hadisu Aiše i Ibn Omera radijallahu anhu se kaže:

„Uzimao je za dvadeset miskala pola miskala.“³

U hadisu Enesa se prenosi:

„Za zlato se daje četvrtina desetine.“⁴

Nisab za zlato je dvadeset miskala, a za srebro dvjesto dirhema.⁵ U hadisu stoji:

„Za manje od dvadeset miskala zlata i manje od dvjesta dirhema se ne daje zekat.“⁶

Nakit koji žena nosi ili pozajmljuje ne potpada pod zekat, prema našem mišljenju jer u hadisu Džabira stoji:

„Za nakit se ne daje zekat.“⁷

Međutim, Ebu Hanife smatra da je zekat na nakit obavezan, ali mu se ostali učenjaci u tome protive. Imam Ahmed kaže: „Zekat na nakit je njegova posudba i na njega se ne daje zekat.“ To se prenosi od Enesa, Džabira, Ibn Omera, Aiše i njene sestre Esme. Et-Tirmizi kaže: 'U ovom poglavlju nema vjerodostojne predaje, tj. o zekatu na nakit.'⁸

Drugi su rekli da je potrebno dati zekat na nakit godišnje. Enes ibn Malik radijallahu anhu, kako se prenosi u *El-Muhalla* i *Es-Sunenul-kubra* je rekao:

„Dat će zekat na nakit jedanput u životu.“

Smatram da je zekat na nakit onoj ženi koja je u mogućnosti da ga dadne bolji radi izlaska iz razilaženja učenjaka.

Zekatu na zlato i srebro se priključuje zekat na vrijednosti iznajmljivanja nekretnina, firmi, fiksnih dionica. Zekat na ove vrijednosti se uzima od zarade, a ne od samih nekretnina. Dozvoljeno je za zekat na zaradu na poslu ili funkciju odrediti godišnji

¹ Prenosi Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.

² Delilut-Talib, poglavlje o zekatu na vrijednosti.

³ Prenosi Ibn Madže.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Ibn Bessam u Tejsirul-alamu, komentaru Umdetul-ahkama kaže: „Količina zekata na zlato i srebro u našoj savremenoj valuti je sljedeća: nisab zlata je dvadeset islamskih miskala, a miskal i dvije trećine miskala su u vrijednosti jedne engl. funte ili saudijske funte pa je tako nisab za zlato dvanaest engleskih ili saudijskih funti jer je njihova težina ista. Nisab za srebro je dvjesto dirhema ili u francuskim rijalima dvadeset i dva, a u saudijskim rijalima pedeset i pet rijala.

⁶ Prenosi Ebu Ubejd.

⁷ Prenosi Et-Taberani.

⁸ Količina nisaba za zlato, prema sadašnjim mjerilima, iznosi osamdesetpet grama, a srebra petstodevedesetpet grama.

period kada će se izdvojiti sva ušteđevina, pa makar i ne prošla cijela godina i to sa nijetom prijevremenog dvanja zekata a obaveza ga je dati nakon što pregodini.

3. Zekat na trgovačku robu. To je roba koja je izložena za kupovinu i prodaju. Dužnost je dati zekat na nju kada njena vrijednost dostigne nisab. Od Semure ibn Džunduba radijallahu anhu se prenosi:

„Allahov Poslanik ﷺ, nam je naredio da damo zekat iz onoga što izlažemo za prodaju.”¹

Imetak će se procijeniti nakon što prođe godina, a temelj za pohranjeni imetak je da se na njega ne daje zekat, osim da s njim namjeravamo trgovati. Jer u hadisu stoji:

„Musliman nije dužan dati zekat na konja ili roba.”

En-Nevevi kaže: „Ovaj hadis je temelj da se na nekretnine ne daje zekat.” Isto se odnosi i na uvakupljenu imovinu koja se daje za humanitarne poslove i poklanja za opće koristi, kao i ono što je određeno za trošenje na Allahovom putu. Na to se ne daje zekat jer je ta imovina izašla iz vlasništva njenih posjednika.

4. Zekat na plodove i usjeve. Poput pšenice, ječma, hurmi i suhog grožđa. Za sve vrste koje se mogu vagati i pohraniti u zrnju i sl. dužnost je dati zekat, jer Uzvišeni kaže:

„O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo.” (El-Bekare, 268)

i

„I podajte na dan žetve i berbe ono na šta drugi pravo imaju.” (El-En'am, 141)

Uslovljeno je da ta roba dostigne nisab, a ona je pet evsuka prema hadisu:

„Za manje od pet oka (zlata) se ne daje zekat niti za manje od pet deva se daje zekat. Za manje od pet veskova (brodskih tovara) se ne daje zekat.”²

Jedan vesk iznosi šezdeset pregršta, a količina zekata za usjeve je pojašnjena u govoru Poslanika ﷺ:

„Na ono što nebo zalijeva daje se desetina, a na ono što se zalijeva vještački daje se polovina desetine.”³

En-Nesai, Ebu Davud i Ibn Madže prenose predaju:

„Na ono što nebo, rijeke i izvori zalijevaju ili na ono što se ne treba zalijevati, daje se jedna desetina. Na ono što se napaja životinjama ili bunarevima daje se polovina desetine.”

Na urod meda se daje desetina, a nisab meda iznosi 160 iračkih ratlova. Urod između nisaba se ne uzima u zekat. Sunnet je da vođa muslimana pošalje one koji će procijeniti plodove palmi, ako se može nagovijestiti njihova ispravnost. Zekat se ne daje na zelen, voće, smokve, šipke i sl.

2. Ono što se iskopa od minerala daje se četvrtina destine (2,5 %) pri samom vađenju iz zemlje.

¹ Ebu Davud.

² Muttefekun alejhi.

³ Prenose Ahmed, El-Buhari, En-Nesai.

3. „*Er-Rikaz*“ je blago pohranjeno u doba džahilijjeta (paganstva). Na njega se daje petina, a ostatak pripada onome ko ga je i našao. U hadisu se kaže. „*Za er-rikaz se daje petina.*“¹ Prema najvjerodostojnijem mišljenju na osnovu dvije predaje od imama Ahmeda raspodjeljuje se kao i ratni plijen za opće koristi. Ako se na nađenoj stvari nađu znakovi islama, onda će taj predmet imati status izgubljene stvari (u smislu propisa vezanih za izgubljene stvari).

5. Sadekatul-fitr. Dužnost je muslimana izdvojiti sadekatul-fitr prema hadisu od Ibn Omera, radijallahu anhu:

*„Allahov Poslanik ﷺ, je naredio sadekatul-fitr u ramazanu u iznosu jednog pregršta hurmi ili pregršta ječma, svakom robu, slobodnom, muškarcu, ženi, maloljetnom i punoljetnom muslimanu.“*²

Ovom hadisu je sličan i hadis Se'ida, ali se dodaje:

„Pregršt (sa'a) hrane, suhog grožđa ili sira.“

U hadisu Ibn Abbasa stoji:

*„Allahov Poslanik ﷺ, je propisao sadekatul-fitr kao vid čišćenja (iskupa) postača od nepotrebnog i ružnog govora, kako bi nahranio siromahe. Ko ga izdvoji prije bajram-namaza bit će mu primljen, a ko ga izdvoji poslije namaza onda je to obična sadaka.“*³

Za sadekatul-fitr je vezano nekoliko propisa koje ćemo nabrojati ovdje:

1. Dužnost ga je dati svakom muslimanu koji je to u mogućnosti, tj. onaj koji posjeduje višak hrane daje sadaketul-fitr za sebe i za one koje je dužan hraniti.

2. Postaje obaveza prve noći uoči ramazanskog bajrama, a nema smetnje da se dadne dva dana prije. U hadisu stoji:

*„Poštedite ih prosjačenja na ovaj dan.“*⁴

3. Sadekatul-fitr iznosi pregršt hrane, a u savremenim mjerama to iznosi otprilike tri kilograma, prema većini učenjaka. Nije ispravno dati protuvrijednost, jer navedeni tekst naređuje izdvajanje hrane i time argumentira većina učenjaka suprotno imamu Ebu Hanifi.

4. Sunnet je dati sadekatul-fitr za dijete u utrobi majke, ali nije obaveza. To je činio Osman radijallahu anhu Mekruh je izdvojiti sadekatul-fitr poslije bajramskog namaza kako bi se izašlo iz razilaženja učenjaka. Haram ga je odgađati poslije dana bajrama. Lijepo je predati sadekatul-fitr poslije sabaha a prije bajram namaza, prema hadisu Ibn Omera:

„Poslanik ﷺ, je naredio da se sadekatul-fitr preda prije izlaska ljudi na bajram namaz.“

5. Dozvoljeno je da grupa ljudi dadne jednom čovjeku i da jedan čovjek dadne grupi ljudi. To se prenosi u *Eš-Šerhu* i nije nam poznato razilaženje.

Daje se kategorijama kojima se inače može dati i zekat, a nije dozvoljeno onome ko ga izdvoji da ga kupi od onoga kome ga je dao. Neće se dati onome ko je primio zekat ako

¹ Muttefekun aljehi.

² Prenosi grupa muhaddisa.

³ Ebu Davud i Ibn Madže.

⁴ Prenosi Ed-Darekutni.

više nije u potrebi za njim i ako ima dovoljno imetka. Sadekatul-fitr je posebno namijenjen za sirotinju jednog područja.

Dobrovoljna sadaka

Ova sadaka je sunnet i dodatak je obaveznim udjeljivanjima. Naziva se dobrovoljnom sadakom. Postoje predaje o vrijednosti ove sadake u kojima se kaže da ona gasi srdžbu Gospodara i sprječava ružnu smrt. Najbolji vid ove sadake je u pohvalnim vremenima i mjestima, kao i davanje rodbini u potrebi. Od njenih adaba je pritajiti je, ne prigovarati onome koji je uzeo, jer je prigovaranje na udjeljenu sadaku jedan od velikih grijeha koji poništava nagradu. Allah najbolje zna.

POST I UTEMELJENOST I'TIKAF

Post je u jeziku označen kao uzdržavanje od govora ili djela, a u šerijatskoj terminologiji se definiše kao uzdržavanje od jela, pića i spolnog odnosa od nastupanja zore do zalaska sunca. Uzvišeni kaže:

“Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo taško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite sve do noći.”

U post ulaze i uzdržavanje od bespotrebnog govora, ružnog i zabranjenog govora, jer u hadisu stoji:

„Onaj koji ne ostavi lažan govor i postupanje po njemu ili ne ostavi nedoumice, pa Allah nema potrebe da se takav usteže od hrane i pića.”¹

Pod lažnim govorom se misli na svaku zabranu koju izgovori jezik, a pod postupanjem se misli na činjenje grijeha i neprijateljstvo.

Propisi i vrijednosti posta

Za post su vezani sljedeći propisi:

1. Post je jedan od pet temelja islama a dokaz za to je govor Uzvišenog:

„O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili”

Poslanik ﷺ, kaže:

„Islam je sazdan na pet stvari: svjedočenju da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov Poslanik ﷺ, obavljanju namaza, davanju zekata, postu ramazana i obilasku Bejtul-harama.”²

2. Post je obaveza svakom slobodnom, pametnom, zdravom muslimanu koji nije na putovanju tj. koji nema šerijatske zapreke.

3. Dužnost je postiti nakon viđenja mlađaka ili nakon što š'aban napuni trideset dana, jer Uzvišeni kaže:

“U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanje dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti

¹ Prenose El-Buhari i Ebu Davud.

² Muttefekun alejhi.

broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate -, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete."

Poslanik ﷺ, kaže:

„Postite kada ga vidite i prekidajte post kada ga vidite, a ako bude oblačno upotpunite š'aban trideset dana."

Dužnost je postiti kada jedan pravedni musliman ugleda mlađak i to je mišljenje većine učenjaka. Pokuđeno je postiti sumnjivi dan, a to je trideseti dan š'abana ako je oblačan. Obaveza je svaku noć zaniijetiti post i to prije naastupanja zore, jer u hadisu stoji:

*„Ko ne bude naniijetio post prije zore on nema posta."*¹

Za dobrovoljni post nije uslov zaniijetiti noću, prema praksi Poslanikovo.

4. O vrijednosti posta mjeseca ramazana Poslanik ﷺ, u hadisu od Ebu Hurejre radijallahu anhu kaže:

*„Svako dobro djelo čovjeka se povećava od deset do sedamsto puta, a Allah azze ve džel kaže: „Osim posta koji je radi Mene i Ja nagrađujem za njega. Čovjek ostavlja svoju strast i hranu zbog Mene. Postač ima dvije radosti: radost kada se iftari i radost kada susretne svoga Gospodara. Zadah iz usta postača je kod Allah bolji nego miris mošusa."*²

U Sahihul-Buhariji se prenosi:

„Post je štit, pa kada neko od vas posti neka ružno ne govori i neka se ne dere."

Takođe, tu je i hadis:

„Kada nastupi mjesec ramazan otvore se vrata nebesa i zatvore vrata džehennema i šejtani se stave u okove."

U drugoj predaji stoji: *„Otvore se vrata Dženneta."* U vjerodostojnom hadisu se kaže:

„Ko isposti ramazan iz uvjerenja i nadajući se nagradi bit će mu oprosteni prijašnji grijesi. A ko ramazan provede klanjajući iz imana i nadajući se nagradi oprostit će mu se prijašnji grijesi. Ko provede lejletul-kadr u namazu iz uvjerenja i nadajući se nagradi bit će mu oprosteni prijašnji grijesi."

Oni koji nisu dužni postiti

Sljedeće kategorije imaju opravdanje za ostavljanje posta:

1. *Ko je nemoćan postiti radi starosti ili bolesti za koju se ne nada da će se izliječiti. Neće postiti ali će davati fidju za svaki dan jednom siromahu³ u vrijednosti jednog mudda pšenice ili polovine pregršta druge hrane jer Ibn Abbas o riječima Uzvišenog kaže:*

¹ Prenose peterica.

² Imam Ahmed, Muslim, En-Nesai i Ibn Madže.

³ El-Mugni, 3/82.

"Onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane."(El-Bekare, 184)

„Ovaj ajet nije derogiran nego se odnosi na staru osobu koja ne može postiti.“¹

2. Putniku i bolesniku za čije se izlječenje nada je dozvoljeno nepostiti ali su dužni napostiti. Uzvišeni kaže:

"i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana"

3. Trudnica i dojilja ako se plaše za svoju djecu, neće postiti ali će dati fidju i napostiti. U fetvama šejhul-islama Ibn Tejmije stoji: „Ako se noseća plaši za plod neće postiti ali će napostiti dan za dan i za svaki dan nahraniti siromaha u visini jednog ratla ² Ako se pribojavaju za sebe onda neće postiti ali su dužne samo napostiti, bez razilaženja učenjaka.

**Nahranit će siromaha za svaki dan koji mrse i to u iznosu od četiri, dvije ili jedne pregršti jer se učenjaci u tome razilaze i to zato što nema hadisa koji to precizno određuje.*

4. Žena u hajzu i nifasu je dužna napostiti. Haram im je postiti.

5. Dužnost je prekinuti post onome za kim postoji potreba spašavanja od npr. utopljenja i sl. jer je u mogućnosti napostiti. Zabranjeno je onome ko nema razloga za prekidanje posta nepostiti u ramazanu. Dužan je napostiti i pokajati se Allahu, azze ve dželle.

Radnje kojima se kvari post

1. Jelo i piće.

2. Polni odnos.

3. Izlazak krvi hajza i nifasa.

4. Odmetništvo od islama, jer Uzvišeni kaže:

"A tebi, i onima prije tebe objavljeno je: Ako učiniš širk, tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti."

5. Ako se namjerava prekinuti post, kako se kaže u *El-Kafiju*. Isto se odnosi ako je neodlučan u odluci.

6. Post se prekida namjernim povraćanjem prema hadisu:

„Ko se bude tjerao na povraćanje neka naposti a ko nenamjerno povrati ne treba napaštati.“³

¹ Prenosi El-Buhari.

² 25/218.

³ Prenose peterica.

7. Post se kviri izlaskom bijele tekućine iz muškog polnog organa ako iziđe dodirivanjem, a ako iziđe sama onda neće biti pokvaren. Post je prekinut i ejakulacijom u svim situacijama, osim ejakulacijom u snu, jer ona nije namjerna.

8. Post se prekida upotrebom onoga što ulazi u unutrašnjost tijela. U *El-Mugniju* stoji: „Postać prekida post sa svim što namjerno unese u svoje tijelo ili unutrašnjost tijela kao npr. glavu ili grlo.¹ Što se tiče injekcija, postoji posebno pojašnjenje kod savremenih učenjaka koji kažu da nema smetnje za injekcije koje nisu hranjive, ali ih je bolje ne koristiti osim onoga koji je u prijekoju nuždi.“

9. Post se prekida hidžamom, jer u hadisu stoji:

„Post je prekinuo o onaj koji radi hidžamu i onaj kome se radi hidžama.“²

Propisi vezani za post

Post se ne kviri izlaskom krvi iz nosa, ranjavanjem, vađenjem zuba, previjanjem i liječenjem rane osim ako nešto od toga namjerno proguta. Šejhul-islam Ibn Tejmije, Allah mu se smilovao, kaže u fetvama: „Izlazak krvi koju je nemoguće spriječiti da iziđe, poput krvi žene u istihazi, rana, kravarenja iz nosa i sl. ne kviri post. Izlazak krvi hajza i nifasa kviri post prema koncenzusu učenjaka.³ Post se ne prekida jelom i pićem iz zaborava, jer je Poslanik ﷺ, rekao:

„Ko zaboravi pa nešto pojede ili popije dok posti neka upotpuni svoj post jer ga je Allah nahranio i napojio.“⁴

Uzvišeni kaže:

“Nije grijeh ako u tome pogriješite, grijeh je ako to namjerno učinite; a Allah prašta i samilostan je.”

Ko bude ispirao usta pa mu uđe voda na grlo nenamjerno post mu nije pokvaren. U *Fethul-Bariju* se kaže: „Ako bi jeo misleći da zora nije nastupila, post, prema većini učenjaka, nije pokvaren, jer ajet ukazuje na dozvolu jela sve dok se tačno ne razjasni.“ Dozvoljeno je postaću da se miriše, ali da ne ušmrkava miris. Sve što mu uđe na grlo bez njegove volje ne šteti. Može koristiti misvak jer je on sunnet u svakom vremenskom periodu.

Ko bude spolno općio u danu ramazana morat će napostiti i dati otkup, a izbjegavat će zabrane posta tokom tog dana u kojem je počinio taj prekršaj. Isto se odnosi i na ženu. Otkup se ogleda u otpuštanju roba muslimana, a ako ne bude mogao onda mora uzastopno postiti dva mjeseca, a ako ne može onda će nahraniti šezdeset siromaha, a ako ni to ne može onda otkup sa njega pada za razliku od ostalih otkupa.

Ne smeta da musliman osvane džunup. Okupat će se pa makar i iza pojave zore. Isto tako, ženi kojoj se hajz prekine noću postit će ako je naniijetila i okupat će se kada osvane.

¹ 3/39.

² Vjerodostojan hadis.

³ 25/267.

⁴ Muttefekun alejhi.

Ko je dužan napostiti nešto od ramazana sunnet je da to učini odmah i uzastopno, jer Uzvišeni kaže:

“a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana.”

Nema smetnje ni da te dane naposti razdvojeno. Ko umre a na njemu ostane dug napaštanja za njega će postiti njegov staratelj, prema hadisu Aiše radijallahu anhu u kojem Poslanik ﷺ, kaže:

„Ko umre a ostao je dužan postiti njegov staratelj će za njega napostiti.”¹

Ibn Abbas El-Lejs Ebu Ubejd i Ebu Sevr su to ograničili samo na zavjetni post. Ako odgodi napaštanje sve dok ne dođe drugi ramazan bez opravdanja dužan je napostiti i dati otkup, a otkup je nahraniti siromaha za svaki dan. To se prenosi od Ibn Abbasa, Ibn Omera i Ebu Hurejre. Ko bude nemaran prema napaštanju i umre nakon što je ušao u drugi ramazan za njega će staratelj nahraniti siromaha. To je naslovio imam Ahmed.

Sunneti posta

U sunnete posta ulazi deset pitanja:

1. Sehur. U Buhariji i Muslimu stoji:

„Ustajte na sehur jer je u njemu blagoslov.”

2. Požurivanje sa iftarom i odgađanje sehura do zadnjih trenutaka.

3. Iftariti svježim ili suhim hurmama.

4. Pozvati postače na iftar, jer je u tome svako dobro, a i dova meleka i postizanje nagrade.

5. Opskrbljivanje dobrom, dobročinstvom, pokornostima, učenjem Kur'ana, djelima dobra, jer dobra djela u mjesecu ramazanu se umngostručuju u odnosu na druge mjesece. U *Sahihul-Buhariji* stoji:

„Poslanik ﷺ, je bio najdarežljiviji u ramazanu.”

6. Postač je dužan čuvati svoje organe od besposlica i neistine. Sunnet je reći onome ko ga bude vrijeđao dok posti: „Ja postim.”

7. Sunnet je reći prilikom iftara: „Allahu, Tebi sam postio i Tvojom se opskrbom iftarim. Neka Si uzvišen i neka Ti je hvala. Allahu, primi od mene jer Ti si onaj koji sve čuje i sve zna.”

8. I'tikaf. On je jedan od utemeljenih sunneta posta, a ogleda se u stalnom boravku u džamiji radi pokornosti Allahu ﷻ U hadisu stoji:

„Allahov Poslanik ﷺ, je deset zadnjih dana ramazana provodio u i'tikafu sve dok ga Allah nije usmrtio, a iza njega su u i'tikafu boravile njegove žene.”²

¹ Muttefekun alejhi.

² Muttefekun alejhi.

I'tikaf postaje dužnost ako se zavjetujemo na njega.

Uslov je da se i'tikaf obavlja u džamiji u kojoj se redovno klanjaju zajednički namazi, te da ne postoje potrebe za kupanjem, a potrebno je prethodno donijeti nijjet. I'tikaf se kvari neopravdanim izlaskom iz džamije ili sa nijjetom izlaska pa makar se i ne izašlo, kao i spolnim odnosom ili ejakulacijom. Uzvišeni kaže:

"Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama"

I'tikaf se ne kvari izlaskom radi velike i male nužde ili upotpunjenja obavezne čistoće, ili izlaskom radi donošenja jela ili pića. Međutim, neće nikoga posjećivati niti se zanimati nečim drugim pored i'tikafa.

9. Teravih namaz. Teravih namaz je sunnet radi što većeg klanjanja u ramazanu i ulaganja truda u deset zadnjih dana ramazana u potrazi za noću Kadra. U *Sahihul-Buhariji* se kaže: "

„Poslanik ﷺ, bi se nastupanjem deset zadnjih dana ramazana ustezao od polnog općenja, cijelu noć bi bdio i budio svoju porodicu. Lejletul-kadr je prema predajama najvjerojatnije u zadnjih deset dana ramazana, a najpotvrđenija je dvadesetsedma noć. Sunnet je u toj noći govoriti: "Allahu, Ti Si onaj koji opraštaš i voliš praštanje, pa mi oprosti."¹

10. Poželjno je što više učiti dove u ramazanu, jer je ajet o dovi došao na kraju ajeta o postu. Uzvišeni kaže:

"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu"

Ovaj ajet podstiče na ulaganje truda u učenju dova kada se upotpuni broj i prilikom svakog iftara.

Dobrovoljni post

Nije dozvoljeno ženi da dobrovoljno posti dok je njen muž prisutan, osim s njegovom dozvolom. Nije ispravno dobrovoljno postiti onome ko ima napostiti nešto od ramazana. To je naslovljeno. Sunnet je dobrovoljno postiti bijele dane (tj. 13., 14., i 15. dan svakog hidžeretskog lunarnog mjeseca). Sunnet je postiti ponedjeljkom, četvrtkom, šest dana mjeseca ševvala, dio Allahovog mjeseca muharrema. Najpotvrđeniji sunneto je post dana Ašure i prvih deset dana zul-hidždžeta, a od njih dan Arefata za one koji nisu na hadždžu.

Dobrovoljni post nije dužnost upotpuniti, a mekruh ga je prekidati bez opravdanog razloga kako bi izbjegao razilaženja po tom pitanju. Mekruh je mjesec redžeb izdvojiti zasebno za post, kao i petak, subotu i sumnjivi dan prije početka ramazana. Haram je svakoj osobi postiti na bajrame ili dane tešrika (tri zadnja dana Kurban-bajrama) osim

¹ Prenose peterica.

onome koji obavlja hadždž temettu' ili kiran i koji nema hedja (žrtvene životinje Ka'bi).
Allah najbolje zna.

POGLAVLJE O HADŽU (ISLAMSKOM HODOČAŠĆU)

Propisi ihrama, tavafa, sa'ja i opis umre

Hadž je jedan od pet islamskih ruknova prema Kur'anu, sunnetu i idžmau (koncenzusu islamskih učenjaka). Uzvišeni kaže:

"U njemu su znamenja očevdina - mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba da bude bezbjedan. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje - pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome."¹

U *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu* se prenosi od Ibn Omera, r.a, hadis: "*Islam je sačinjen na pet temelja...*", a od njih je hadž. Postoji koncenzus o strogoj obaveznosti obavljanja hadža. Hadž je dužan obaviti svaki punoljetan, pametan, koji je u mogućnosti i slobodan musliman.

Hadž je farz (stroga obaveza) jedanput u životu. O vrijednosti hadža Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko dođe ovoj Kući (tj. dođe obaviti obrede hadža) i ne bude spolno općio i prekršaje pravio očistio se od grijeha kao na dan kada ga je majka rodila. Umra do sljedeće umre briše grijeha između, a za primljen hadž nagrada je Džennet."*²

Ko porekne obaveznost hadža postao je nevjernik. Ko priznaje obaveznost hadža ali ga ne obavi iz nemara, u velikoj je opasnosti. Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, kaže:

"Naumio sam poslati ljude u pokrajine da vide svakog onog koji ima mogućnosti a nije obavio hadž, da mu nametnem džizju (porez nemuslimanima u islamskoj državi). Nisu oni muslimani, nisu oni muslimani!!"

Od muslimana se traži da ubrza i požuri s obavljanjem hadža, jer je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Požurite obaviti hadž, niko od vas ne zna šta će mu se ispriječiti."*³

Ibn Kudame, Allah mu se smilovao, kaže: "Ko je dužan obaviti hadž, i ukaže mu se prilika, dužnost mu ga je obaviti bez odgađanja."⁴

Onaj ko ne može poći na hadž zbog kakve prepreke u vidu nemoći i neizlječive bolesti, obavezno mu je poslati zamjenu (bedela), pa makar to bila i žena. Obavljanje hadža

¹ Suretu Ali Imran, ajet 97

² Prenose svi osim Ebu Davuda

³ Ebu Davud

⁴ El-Mugni, 2/196

za živog čovjeka nije dozvoljeno osim s njegovim dopuštanjem, bilo da se radi o fardu ili nafili hadžu, za razliku od mejjita (mrtvog) za kojeg je dozvoljeno obaviti hadž bez njegove oporuke.¹ Onaj ko ne može obaviti hadž zbog prijevoza i troškova za sebe i porodicu, sa njega spada dužnost hadža. Onaj ko ima nešto viška od imovine dužan je to prodati da bi obavio hadž. U pojam mogućnosti ulazi i postojanje mahrema (bliskog krvnog srodnika koji ne može oženiti dotičnu ženu) ili suprug koji će putovati s ženom. Ako žena obavi hadž bez mahrema to joj je haram, ali je hadž ispravan. Isti je primjer onoga koji obavi hadž kao dužnik, a davatelj duga mu nije da saglasnost.

U hadžu su mnoge vjerske i dunjalučke koristi. Uzvišeni kaže: **“da bi koristi imali...”**² Od spomenutih koristi su čišćenje duše, jačanje imana, obnavljanje prisege Allahu, navikavanje na strpljivost i podnošenje poteškoća, prisjećanje na stajanje pred Allahom, traženje oprost, šaptanje sa Gospodarom svjetova na mjestima na kojima je boravio Božiji Poslanik ﷺ, i njegovo ashabi, jačanje bratstva i solidarnosti među muslimanima bez obzira na boju kože, spol i jezik; podsjećanje jednih druge na dobro, razmjena ekonomskih dobara, saradnja na širenju poziva u Allahovu vjeru, pomoć djelovanju islamskih aktivista radi ispravke akideta, te činjenje djela korisnih za dunjaluk i Ahiret.

Musliman je dužan da za umru i hadž pripremi halal opskrbu. Odabrat će dobre i poštene saputnike. Dužan je napisati oporuku i riješiti sve dugove i razmirice, vraćanjem ili traženjem halala i iskreno se pokajati da bi bio spreman doći Allahu tražeći Njegovo zadovoljstvo.

Propisi ihrama

Ko stigne do jednog od pet mikata sa namjerom da obavi hadž ili umru, dužnost mu je propisno obući ihram na samom mikatu. Ko obuče ihram prije mikata, nema smetnje ali je bolje da to bude na samom mikatu prema praksi Poslanika ﷺ, Ako pređe mikat bez ihrama dužnost mu se vratiti i obući ihrame, u protivnom obavezan je iskupiti se klanjem kurbanda. Onaj ko bez namjere obavljanja hadža pređe mikat, a zatim odluči učiniti hadž ili umru obući će ihrame na onome mjestu gdje je to i odlučio ne prelazeći isto mjesto. Mikati su Zul-Hulejfa (Abar Ali) za Medinjane, El-Džuhfa (u blizini Rabiga) za Šamlije, Egipat i zemlje Magriba, Jelemem (Es-Sa'dijje) za Jemence, Karnul-Menzil (Es-Sejl) za Nedždlije, te Zatu Irk za stanovnike istoka i Iračane. Ovo su mikati za stanovnike spomenutih područja i za sve one koji preko ovih mikata prođu s namjerom obavljanja hadža ili umre. Ko je unutar mikata obući će ihram u svojoj kući, osim stanovnika Mekke koji izlaze van područja Mekke (na tzv. el-hall) radi oblačenja ihrama, i to isključivo za umru.

Ihram za hadž nije ispravan osim u poznatim mjesecima hadža, a oni su: ševval, zul-ka'de i deset prvih dana zul-hidždžeta. Ko dođe ili pređe mikat želeći obaviti hadž treba skinuti šivenu odjeću i obući gornji i donji dio ihrama. Poželjno je da bude čist i bijele boje. Onaj ko nema odjeću ihrama skinut će svoju odjeću i omotati je oko prsa. Donji dio odjeće (čakšire ili široke pantalone) će ostaviti na sebi i početi sa obavljanjem obreda. Ako u

¹ El-Mugni, 2/234.

² Suretul-Hadždž, ajet 28.

međuvremenu nađe ihrame skinut će šivenu odjeću i obući ih. Žena će obući svoju šivenu odjeću. Ako je u hajzu ili nifasu obući će ihram i početi s obredima kao i ostale hadžije, s tim što neće obavljati tavaf oko Ka'be sve dok joj hajz i nifas ne prestanu i dok se ne okupa.

Sunnet je onome ko želi obući ihram okupati se, očistiti, namirisati glavu i bradu, ali ne i odjeću ihrama. Isto tako, sunnet je da samo oblačenje ihrama treba biti poslije propisanog farz namaza ili nafile.

Ihram označava namjeru ulaska u obrede. Sunnet je jezikom izgovoriti nijjet ihrama. Kada onaj koji želi obaviti temettu' hadž zaniijjeti u mjesecima hadža, srcem će zaniijjetiti, a jezikom izgovoriti: *Lebbejke umreten mutemetti'an bihâ ilel-hadždži*. "Odazivam Ti se (Allahu) umrom do obavljanja hadža."

Isto se odnosi na onoga koji obavlja kiran, ifrad, umru, koji izvršava bedeluk i onog koji dobrovoljno obavlja hadž za drugu osobu. Pohvalno je da kod ihrama kaže "riječi uslovljavanja": *Fe in habesenije habisun fe mehalli hajsu habeseni*. "Pa ako budem spriječen, moje mjesto je gdje sam i spriječen."

Ako izgovori ove riječi, a zatim mu se nešto ispriječi na putu do Ka'be riješio se obreda hadža i nema više nikakvih dužnosti (ili sankcija). Ko ihram zaniijjeti bez određivanja vrste hadža ispravno je, i takav hadž će pretvoriti u bilo koju vrstu hadža. Onaj ko obavlja temettu' može dodati nijjet hadža na umru i nastaviti sa kiranom. Žena koja dobije hajz, a već je započela obred hadža, dodat će nijjet umre i tako preći na kiran, ako već nije obavila umranski tavaf.

Tri vrste (načina) obavljanja hadža i telbija

Hadžija ima slobodan izbor vrste hadža - temettu'a, ifrada i kirana. Najbolji je temettu'. Temettu' znači dati umri prednost nad hadžem u mjesecima hadža, zatim obaviti hadž poslije umre. Ifrad znači striktno zaniijjetiti samo hadž. Kiran znači da se umra i hadž zajedno zaniijjete, ili, da se zaniijjeti samo umra i naknadno doda hadž prije početka umranskog tavafa. Ko želi ifrad ili kiran, a sa sobom nije poveo hedj (žrtvenu životinju), dozvoljeno mu je da od hadža načini umru. Obavit će tavaf i sa'j, skratiti kosu i riješiti se ihramskih stega. Tako je postao onaj koji obavlja temettu' hadž, a dokaz je predaja da je Poslanik ﷺ naredio je svojim ashabima, r.a, koji su počeli sa ifradom i kiranom da se riješe stega ihrama i učine ih umrom.¹

Onaj ko povede hedj sa sobom nije mu dozvoljeno izaći iz stega ihrama, jer je Poslanik ﷺ, naredio svojim ashabima koji su povelili hedj da ostanu u ihramima dok hedj "ne stigne na svoje mjesto" tj. dok ne dočeka prvi dan Kurban-bajrama. Sunnet je muhrimu (onome ko je u ihramu) da što više uči telbiju od samog uspinjanja na prijevozno sredstvo. Muškarac će podići glas pri telbiji, a žena stišati toliko da samo sama sebe čuje. Telbija glasi: *Lebbejkallahumme lebbejk, lebbejke la šerike leke lebbejk, innel-hamde ven-ni'mete leke vel-mulk, la šerike leke*. "Odazivam Ti se moj Allahu, odazivam Ti se; Ti nemaš sudruga, odazivam Ti se! Doista zahvala, blagodat i vlast Tebi pripadaju, Ti sudruga nemaš!"

¹ Prenose El-Buhari i Muslim.

Telbiju je potrebno donositi prilikom ulaska i silaska na putu do Mekke, kada se čuje da je drugi uče, iza propisanih fard-namaza, kada se pokrije glava iz zaborava. Onaj koji obavlja temettu' hadž prekinut će sa telbijom pri otpočinjanju umranskog tavafa. Oni koji čine ifrad i kiran prekinut će s telbijom prilikom bacanja kamenčića na prvi dan Kurban-bajrama.

Zabrane u ihramu

Devet ih je, a one su:

1. Šišanje kose;

2. Rezanje noktiju. En-Nevevi u *El-Medžmu'u* kaže: "Dozvoljeno je muhrimu otkloniti nokat ako se slomi. Dozvoljeno mu je blago češanje i pranje glave. Ako kosa tom prilikom sama spadne, nema smetnje."

3. Namjerno namirisavanje bilo kojim mirisom ili namjerno mirisanje (ušmrkavanje) mirisa.

4. Zabranjeno je muškom hadžiji namjerno oblačiti šivenu odjeću.

5. Pokrivanje glave nečim što pripinje uz glavu kao kapa, ihram, turban i sl.

6. Ubijanje kopnene divljači ili pomaganje u tome.

7. Spolno općenje.

8. Spolni akt bez direktnog općenja.

9. Sklapanje bračnog ugovora.

Dokaz za ove zabrane su riječi Vjerovjesnika ﷺ:

*"Muhrim neće obući košulju, turban, ogrtač, čakšire, niti haljinku koju je miris žutog isiota ili šafrana dotakao, te cipele - osim da ne nađe papuče, pa će te cipele prerezati da budu ispod nožnih članaka."*¹

Uzvišeni kaže o namjernom ubijanju divljači u krugu Harema:

" O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža!"²

Poslanik ﷺ je rekao: " Muhrim neće sklapati niti će mu se sklapati bračni ugovor ni zaruke."³ Allah ﷻ, kaže:

"Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima obavljati hadž nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobožnost. I Mene se bojte, o razumom obdareni!"⁴

¹ Muttefekun alejhi

² Suretul-Maide, ajet 95

³ Prenose ga svi osim El-Buharija.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 197

Islamski pravници su se složili da se hadž ne kviri dok je hadži u ihramima, osim potpunim spolnim odnosom prije prvog razrješenja ihramskih stega. Takvog hadži sljedeće godine i plaćanje iskupa. Hadž je pokvaren odmetanjem od islama, Allah nas toga sačuvao! Muhrimu je dozvoljeno svezati ihram kaišem ili konopcem i sl., zbog nepostojanja dokaza koji govori suprotno.

Muškarci i ženi muhrimima dozvoljena je promjena i pranje ihrama prema hadisu Ikrima:

"Poslanik ﷺ promijenio je odjeću ihrama na Et-Ten'imu."¹

Ženi je zabranjeno oblačiti nikab, zar, feredžu i rukavice dok je pod ihramom. A kada pored nje budu prolazili stranci spustit će veo preko lica (koji neće zatezati i dodirivati lice) prema poznatom hadisu Aiše, r.a, Ihram žene je u njenom licu, a šiveno može oblačiti na ostale dijelove tijela. Muhrimu je dozvoljeno baviti se svojim zanimanjem ili trgovinom, prema riječima Uzvišenog:

"Ne pripisuje vam se grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete."²

Uslovi za tavaf

Kada onaj koji želi obaviti hadž ili umru uđe u Mekku, lijepo bi bilo da se okupa. Kada ugleda Ka'bu treba podići ruke (kao u dovi) i reći: *"Allahu ekber, Allahumme zid hazel-Bejte tešrifin ve tekrimin ve ta'zimin ve mehabbetin ve zid min šerefihi ve keremihi mimmin hadždžehu evi'atemere tešrifin ve ta'zimin ve birra. "Allah je Najveći, Bože moj povećaj ovaj Kući ugled, počast, veličinu, strahopoštovanje i ljubav. Povećaj onome ko je radi hadža ili umre obide ugled, počast i dobročinstvo."*

Lijepo je da onaj koji ulazi u Mesdžidul-Haram počne tavaфом, što predstavlja pozdrav, osim da nastupi vrijeme propisanog farz-namaza s kojim će prije početi, a onda nastaviti tavaf.

Za tavaf su potrebni sljedeći uslovi:

- 1- Nijjet (iskrena namjera);
- 2- Otpočinjanje tavafa od El-Hadžerul-Esveda. Sunnet je poljubiti ga ili naišaretiti rukom prema njemu.
- 3- Ka'bi biti okrenut lijevim ramenom.
- 4- Upotpuniti sedam krugova tavafa. Ko posumnja da li je izvršio npr. šest ili sedam krugova, uzet će manji broj (tj.šest) i upotpuniti tavaf.
- 5- Čistoća - uzimanje abdesta.
- 6- Tavaf obaviti pješakeći (shodno fizičkim mogućnostima).

¹Umdetul-Bari'

²Suretul-Bekare, ajet 198

7- Tavaf obaviti oko cijele Ka'be i oko polukružnog dijela (Hadžeru Isma'il). Ako bi obišao samo građevinu Ka'be, bez polukružnog kamenog dijela, tavaf mu ne bi bio važeći, jer i Hadžeru Isma'il pripada Ka'bi.

8- Da tavaf bude u Mesdžidul-Haramu.

9- Neprekidno obavljanje krugova tavafa. Ako se prouči ikamet za namaz dozvoljeno je prekinuti tavaf, a zatim nastaviti; s tim da sve to bude u kratkom vremenskom razdoblju. Ako se previše oduži obnovit će tavaf od početka.

10- Pokriti stidne dijelove tijela. Lijepo je da muškarac učini gornji dio ihrama ispod desnog pazuha i prebaci ga preko lijevog ramena, da ubrza hod i usitni korake bez trčanja, sve to u prva tri kruga prvog tavafa hadža ili umranskog tavafa.

Tavaf je dozvoljeno obaviti u svim vremenskim periodima. Fino je poljubiti El-Hadžerul-Esved ili ga dodirnuti ili naišaretiti prema njemu na početku svakog kruga tavafa. Fino je dodirnuti i Jemenski rukn, a između dva rukna treba reći: *Rabbena âtina fid-dunja haseneten ve fil-Âhireti haseneten ve kinâ azâben-nâr. "Gospodaru naš, podari nam na dunjaluku dobro i na Ahiretu dobro i sačuvaj nas kazne u vatri."*

Hadžija u tavafu treba čuvati svoj pogled kako bi sačuvao i svoj hadž. Poslije će obaviti dva rekata tavafskog namaza. Ovaj namaz je pritvrđeni sunnet i klanja se kod Mekami -Ibrâhima, ako je moguće. Uzvišeni kaže:

"Neka vam mjesto na kojem je stajao Ibrâhim bude prostor iza kojeg ćete namaz obavljati."¹

Tavafski namaz se može obaviti i na bilo kojem drugom mjestu u Haremu. Sutra (perda) nije obavezna prilikom tavafskog namaza, nekog farza ili druge nafile u Haremu. Poslije namaza napit će se vode Zemzem, što je sunnet.

Uslovi za sa'j

Poznato je već da se sa'j ne obavlja osim poslije tavafa. Kada se klanja tavafski namaz izaći će se na safu i od nje započeti sa'j. Okrenut će se prama Kibli i reći tri puta: *Allahu ekber, La ilahe illallahu Vahdehu la šerike leh; lehul-mulku ve lehul-hamdu juhji ve jumitu ve huve ala kulli šej'in Kadir. La ilahe illallahu Vahdehu nesare abdehu ve e'azze džundehu ve hezemel-ahzabe Vahdehu, muhlisine lehud-dine ve lev kerihel-kafirun. "Nema drugog boga osim Allaha Jedinog; On sudruga nema, Njemu pripada vlast i zahvala. On oživljava i usmrćuje i On je sve Moćan uraditi. Nema drugog boga osim Allaha Jedinog - pomogao je Svog roba, ojačao vojsku Svoju, Sam porazio stranke; iskreno ispovijedam Njemu vjeru, pa makar nevjernicima bilo krivo."*²

¹ Suretul-Bekare, ajet 125.

² Prenosi Muslim.

Licem će se okrenuti prema Ka'bi bez dizanja ruku kao kod početnog tekbira u namazu. Zatim će polahko krenuti prema Mervi. Za krugove tavafa i sa'ja ne postoje određene dove, nego je to proizvoljno. Ako bi se učilo:

"Safa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Ka'bu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo -pa, Allah je doista Blagodaran i sve zna."¹ -nema smetnje.

Kada dođe do dvije zelene oznake između njih će muškarac potrčati i požuriti u hodu, ako može. Zatim, popet će se na Mervu i vratiti se koračajući prema Safi. Kada stigne na vrh učinit će isto kao prvi put. Ići će i vraćati se i tako ispuniti sedam krugova. Žena ne treba žuriti ili trčati. Uslovi za sa'j su:

1. Nijjet na početku,
2. Sa'j obaviti hodajući,
3. Upotpuniti sedam krugova,
4. Sa'j mora biti poslije tavafa,
5. Da krugovi sa'ja budu jedan iza drugog,
6. Početi od Safe,
7. Potpuno preći krugove od Safe do Merve,
8. Obaviti sa'j bez pauziranja.

Sa'j je važeći i bez abdesta, kao i za ženu koja je u hajzu ili nifasu. Čistoća (tj. abdest) za sa'j je sunnet. Muškarac će skratiti ili obrijati kosu. Žena će podjednako skratiti kosu koliko je veličina jagodica prstiju. Tako se umra završila i onaj ko obavlja temett'u ili umru riješio se ihramskih stega. Tada im je dozvoljeno što je bilo zabranjeno u ihramu. Hadžije koje obavljaju kiran ili ifrad prvi tavaf im je tavaful-kudum (tavaf dolaska) i on je sunnet. Ako žele učinit će ga sa'jem kirana za hadžije koje obavljaju kiran, a sa'jem hadža za one koji obavljaju ifrad. Oni mogu odgoditi sa'j do poslije tavaful-ifade (tavaf poslije boravka na Arefatu i on je obavezni tavaf - rukn). Ostat će u ihramima obavezno sve do prvog dana Kurban-bajrama. Onaj koji obavlja kiran (mukarin) nema više zaduženja u odnosu na onoga ko obavlja ifrad (mufrid), osim što mora zaklati hedj. Ako ne nađe postit će deset dana, tri dana na hadžu i sedam kada se vrati kući.

Sastavni dijelovi (ruknovi) i obaveze umre

Tri su rukna umre: ihram (tj. nijjet za ulazak u obred umre), tavaf i sa'j. Dvije su obaveze: učiniti ihram sa mikata i ošišati ili obrijati glavu.

Ko ostavi rukn umra mu nije važeća, a ko ostavi jednu od umranskih obaveza mora zaklati kurban. Za ispuštene sunnete nije potreban iskup. Allah najbolje zna.

¹Suretul-Bekare, ajet 158

Hadž - ruknovi (sastavni dijelovi), obaveze i sunneti

Sunnet je onome ko obavlja temettu' nakon rješavanja od stega ihrama umre, za one koji dolaze u Mekku i za one koji su u Mekki, da obuku ihrame za hadž dan prije Arefata u svojim kućama, a ne na nekim određenim mjestima. To je osmi dan mjeseca zul-hidždžeta.

Pohvalno je prilikom oblačenja ihrama za hadž učiniti sve isto kao što se radilo za umru na mikatu u vidu kupanja, čišćenja i namirisavanja tijela, neoblačenja šivenog, izgovoriti nijjet za hadž, te obući ihrame. Ujutro se sve hadžije upućuju ka Mini učeći telbiju, tehlile i tekbire. Četverorekatni namaz će skratiti bez spajanja namaza. Noć će provesti na Mini klanjajući pet dnevnih namaza, a isto će učiniti oni koji obavljaju kiran i ifrad. Oni su još od prvog dolaska u Mekku pod stegama ihrama.

Boravak na Arefatu

Kada izađe sunce devetog dana zul-hidždžeta sve hadžije će smireno i s telbijom krenuti prema Arefatu. Kada dođu do Nimre ostat će do podneva. Kada nastupi podne otići će i Mesdžidu Nimre, gdje je Poslanik ﷺ držao hutbu na Oprosnom hadžu. Hadžije nisu dužne klanjati džumu. Poslije hutbe i obavljanja podne i ikindije - namaza, skraćeno i spojeno, uputit će se prema Arefatu. Očividno je da je dolazak u Nimru i podne namaz u toj džamiji sunnet. Područje Nimre, Vadi Urne i džamija Nimre su van granica Arefata prema mišljenju En-Nevevija, šejhul-islama Ibn Tejmijje i Ibnul-Kajjima, Allah ime se svima smilovao.

Boravak na Arefatu je rukn (sastavni dio hadža) bez kojeg hadž nije potpun. Uslov je da boravak bude unutar granica samog Arefata. Cijeli Arefat je mjesto boravka; doline, brežuljci i ravnice na tom području. Boravak nije ogrničen na Džebelur-Sahre ili Džebelur-Rahmeh kako ga obični ljudi nazivaju. Cijeli Arefat je mjesto boravka prema predajama od Poslanika ﷺ

Ko na Arefatu provede dio dana ili noći njegov hadž je ispravan. Sunnet je započeti boravak od nastupanja podneva sve dok sunce ne zađe. Ko proboravi dio dana i ode prije zalaska sunca dužan je zaklati kurban prema mišljenju većine islamskih pravnika. Ako ode danju i vrati se prije zalaska sunca na Arefat i ostane do samog zalaska nije potreban iskup. Imam Malik i Eš-Šafii kažu: "To je kao da pređe mikat, pa se vrati i obuče ihram na mikatu."

Ko ne uspije doći u toku dana na Arefat i dođe po noći dovoljno mu je samo malo zastati. El-Mueffek kaže: "Zadnje vrijeme za boravak na Arefatu je vrijeme do pojave zore prvog dana Kurban-bajrama u čemu nema razilaženja među ulemom."¹

¹ El-Mugni, 3/415.

Arefat je veliki dan u kojem se spušta milost na one koji borave na njemu. Zato je lijepo upućivati sve vjerodostojne dove. O vrijednosti Arefata prenosi nam Hafiz El-Munziri sa vjerodostojnim senedom od Enesa ibn Malika , r.a, koji kaže:

"Poslanik ﷺ je boravio na Arefatu, a sunce samo što nije zašlo. Tada reče: "Bilale, pozovi mi ljude na pozornost!" Bilal ustade i reče: "Slušajte Poslanika ﷺ !" Ljudi se umiriše, a on reče: " Skupino ljudi, došao mi je maloprije Džibril i poručio mi od mog Gospodara selam i rekao: 'Allah je oprostio onima koji borave na Arefatu i onima koji su na Muzdelifi (El-Meš'ar). Zagarantovao im je oprost budućih grijeha.' Ustade Omer , r.a, i reče: ' O Allahov Poslaniče, je li to posebno za nas?' Poslanik ﷺ reče: Ovo je vama i onima koji dođu poslije vas sve do Sudnjeg dana.' Omer , r.a, reče: 'Obilno i lijepo je Allahovo dobro!"

Boravak na Muzdelifi

Kada zađe sunce i nestane sunčevog diska, sa Arefata se treba uputiti na Muzdelifu, i to mirno i dostojanstveno, izgovarajući telbiju i istigfar. Kada se stigne skraćeno i spojeno će se klanjati akšam i jacija prije spuštanja jahalica (tj. prije rasprijetanja). Ako bi se akšam zasebno klanjao nema smetnje. Muzdelifa je El-Meš'arul-Haram sa svim brežuljcima i dolinama, a ne kako neki misle da je to brdo na kome se danas nalazi džamija. Boravak na Muzdelifi je obavezan, a ko ga izostavi dužan je kurban zaklati, što je mišljenje Ebu Hanife, Ahmeda, Ishaka i drugih, osim, izostaviti ga s razlogom kao npr. onaj ko na Arefat dođe noću kada mu je dovoljan boravak u vidu prolaska poslije polovine noći.

Sunnet je nakon klanjanja sabah-namaza okrenuti se prema Kibli i uputiti dovu Allahu sa činjenjem istigfara. Uzvišeni kaže:

"Ne pripisuje vam se grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada počete sa Arefata spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi."¹

Kada dan dobro osvane pokrenut će se prema Mini prije izlaska sunca, shodno sunnetu. Na putu će se donositi telbija.

Dozvoljeno je krenuti sa Muzdelife iza pola noći, i to slabim i nemoćnim, kao i onima koji im trebaju pomoći i paziti ih. Sunnet je sa Muzdelife uzeti sedam kamenčića radi njihova bacanja na Džemretul-Akabu. Preostale kamenčiće uzet će na bilo kojem mjestu. Kada se prođe dolina Vadi Muhassir lijepo je požuriti učeći telbiju.

¹Suretul-Bekare, ajet 198.

Postupci hadžije prvog dana Kurban-bajrama

Kada hadžija stigne na Minu sunnet je po redu činiti sljedeće radnje: baciti kamenčiće na Džemretul-Akabu, zaklati kurban za onog koji obavlja temettu' i kiran, brijanje ili skraćivanje kose, tavaful-ifada, sa'j za temettu', a za kiran i ifrad nema sa'ja poslije onog pri dolasku u Mekku. Nema smetnje neke od ovih spomenutih radnji učiniti prije ili kasnije. Prvi dan Kurban-bajrama je dan Velikog hadža. Nazvan je tako zbog mnogobrojnih radnji hadža koje se taj dan obavljaju.

Kamenčiće treba bacati jedan za drugim. Donijet će se tekbir sa svakim kamenčićem, a zatim se odmaknuti bez zastajkivanja. Poslije prvog bačenog kamenčića prekida se telbija. Poslije bacanja sunnet je zaklati kurban, ako ga ima, i to u bilo kojem dijelu Mine. Cijelo područje Harema je mjesto klanja. Zatim, obrijat će se ili skratiti kosa. Skraćivanje mora biti podjednako. Žena će od pletenica (ili repa) skratiti koliko su jagodice prstiju. Poslije će obaviti tavaful-ifadu, a poželjno je da tavaf bude poslije bacanja kamenčića, klanja i brijanja kose. Ako odgodi tavaf do noći nema zapreke. Dozvoljeno ga je obaviti nastupanjem ponoći prvog dana Kurban-bajrama. Ovo je mišljenje Eš-Šafiija, a zadnje vrijeme za ovaj tavaf, prema najispravnijem mišljenju, nije ograničeno. Kada ga god obavi ispravan je po mišljenju Ebu Kudame.¹

Ako bi hadžija dao prednost tavaful-ifadi nad bacanjem kamenčića ispravno je i dovoljno, a ako ga odgodi za posljednje dane Kurban-bajrama ili čak poslije, nema smetnje i za to neće klati kurban.² Poslije tavafa onaj koji obavlja temettu' obaviti će sa'j, jer je njegov prvi sa'j bio samo umranski. Za kiran i ifrad obavezno se mora obaviti sa'j poslije tavaful-ifade, ako nisu obavili sa'j poslije tavaful-kuduma (tavaf pri dolasku u Mekku).

Tavaf i sa'j su dva sastavna dijela hadža (ruknovi). Allah ﷻ, kaže:

"I neka oko Hrama drevnog obilaze."³,

i kaže:

"Safa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Ka'bu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih."⁴

Prvo razrješenje iz stega ihrama se dešava obavljanjem dvije od tri radnje: bacanjem kamenčića, brijanjem ili šišanjem kose i obavljanjem tavaful-ifade sa sa'jem (ako je dužan obaviti sa'j). Kada hadžija obavi dvije od tri spomenute radnje, sve mu je dozvoljeno osim spolnog općenja. Ako namjerno ili nenamjerno, prije ili naknadno, obavi jednu od ovih radnji nije griješan. Drugo razrješenje od ihramskih stega se okončava upotpunjavanjem treće radnje. Kada nju obavi sve mu je dozvoljeno, pa i spolni odnos. Klanje ne ulazi u uslove razrješenja iz stega ihrama.

¹ El-Mugni (na marginama je Eš-Šerhu-l-Kebir), 3/475.

² El-Medžmu'u, En-Nevevi, 8/161.

³ Suretul-Hadždž, ajet 29.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 158.

****Boravak na Mini, bacanje kamenčića i zadnja tri dana Kurban-bajrama***

Jedanaesti, dvanaesti i trinaesti dan zul-hidždžeta su tri posljednja dana Kurban-bajrama. Boravak na Mini po noći u tri zadnja dana je vadžib. Poslanik ﷺ je to činio kao obred. On kaže:

"Uzmite od mene vaše obrede (hadža)."

Ko ne nađe boravište na Mini i provede dio noći na njoj ostatak mu je dovoljan provesti drugdje u bilzini. Nema smetnje za to, ako Bog da.

Bacanje kamenčića na tri džemreta počinje sa jedanaestim danom poslije nastupanja podneva. Ako se kamenčići bace prije podneva dužnost ih je ponovo baciti. Isto se odnosi i na dvanaesti i trinaesti dan, osim, ako se požuri s napuštanjem Mekke. Svaki dan će početi bacanje od prvog džemreta, a to je malo džemre koje je u paraleli sa Mesdžidom El-Hif na Mini. Sa bacanjem kamenčića učit će se tekbir, stati prema Kibli i upućivati dove. Zatim, prići će se drugom tj. srednjem džemretu, stati i uputiti dove poslije bacanja; i na kraju će se prići zadnjem tj. velikom džemretu (Džemretul-Akaba), baciti kamenčiće i krenuti bez stajanja i upućivanja dove, povodeći se tako za praksom Poslanika ﷺ El-Mueffek u El-Mugniju kaže: "Ako jedan ili dva kamenčića budu nedostajala, nema smetnje, a ako više njih nedostaje to povlači sankcije." Ako nedostaju tri kamenčića dužan je zaklati kurban, zato što se u jeziku tri smatra množinom. Ko izostavi bacanje kamenčića na sva tri džemreta u jednom danu dužan je zaklati kurban¹, prema mišljenju Malika, Es-Sevrija, Eš-Šafiija, Ata'a, El-Evzaija i drugih.

Ako odgodi bacanje kamenčića do noći radi prijeke potrebe ili nemoći, neće ih bacati do sutra poslije podne, prema stavu Ebu Hanife i Ishaka. Eš-Šafii, Muhammed ibnul-Munzir i Ja'kub su mišljenja da će ih baciti noću zbog riječi Poslanika ﷺ čovjeku koji je rekao:

*"Bacio sam kamenčiće poslije akšama." "Baci ih nema smetnje."*² – odgovori Poslanik ﷺ

U El-Mugniju stoji: "Ako odgodi bacanje jednog dana za drugi dan, ili sva bacanja odgodi za zadnji dan Kurban-bajrama, ostavio je sunnet i nema nikakve sankcije, osim što će po redu bacati (kako je i zakasnio). Ako prođu dani bajrama i sunce zađe a bacanje je izostavio neće ga naknadno obavljati, ali mu je dužnost zaklati kurban." Ko ode sa obreda hadža prije bacanja kamenčića dužan je dati iskup, a griješan je ako se ne vrati. Uzvišeni kaže:

"I spominjite Allaha u određenim danima. A ni onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh; a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadrži, samo ako se grijeha kloni. I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni."³

Dozvoljeno je opunomoćiti drugoga za bacanje kamenčića, ako se radi o djeci, bolesnima, nemoćnima, trudnicama itd. Koga zalazak sunca zatekne trećeg dana Kurban-bajrama, dok je još u Mekki, ostatak će do sutrašnjeg dana sve dok ne baci kamenčiće i ne ode s drugima.

¹ El-Medžmu'u; En-Nevevi.

² Prenosi El-Buhari objašnjavajući značenja pojma noć i razilaženje učenjaka u tome.

³ Suretul-Bekare, ajet 203.

Hedj (žrtvena životinja) i obavezni iskupi kurbanima na hadžu

Hedj znači ono što se daruje Haremu od deva, govečadi ili bravčadi. Pohvalno je da onaj ko naumi krenuti prema Mekki pokloni neko grlo stoke i podjeli ga sirotinji u Haremu. Pohvalno je da hedj sa sobom povede iz svoje domovine ili grada; ili da ga usput, u Mekki ili na Arefatu kupi. Ako ga uopće ne povede, kupit će ga na Mini i time zadovoljiti propis hedja. To je mišljenje Ibn Abbasa, Ebu Sevra, Ebu Hanife, Šafijskog mezheba i većine preostalih. Za hedj je ispravno uzeti ono što zadovoljava propise kurbanu, gledajući na godine i sačuvanost od mahana.

Obavezni iskupi kurbanima na hadžu

Obavezni iskupi kurbanima su:

1. Kurban onoga ko obavlja temettu' i kiran. Uzvišeni kaže:

"Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurban ne stignu do mjesta svoga, ne brižite. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kad budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurbanu do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku, - to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava."¹

2. Kurban za spriječenost i zakašnjenje obavljanja hadžskih obreda. Uzvišeni kaže:

"A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite."²

Ako ne mogne zaklati kurban, postit će deset dana, analogno izvršiocu temettu'a.

3. Iskup za smetnje bolesti glave i sl., može biti u obliku posta, sadake ili kurbanu.³

4. Iskup za lov divljači može biti u raznim oblicima; kao kurban, podjela hrane ili sadake. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Ka'bi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A

¹ Suretul-Bekare, ajet 196.

² Ibid..

³ Ibid.

Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je Silan i Strog.”¹

5. Obavezni kurban radi izostavljanja nekog od hadžskih farzova.

6. Obavezni kurban radi polnog općenja. Onaj ko pokvari hadž općenjem prije prvog razrješenja od stega ihrama dovršit će hadž, ali je dužan u budućnosti taj hadž obnoviti. Dužnost mu je zaklati devu, a ako ne mogne, postit će tri dana na hadžu i sedam po povratku kući, kao kod temettu'a. Ko poslije prvog razrješenja iz stega ihrama bude spolno općio za tavafi-ifadu ihrame će obući na granici Harema (el-hall) i dužan je kurban zaklati.

Ono što je dužnost zaklati u Haremu dužnost je tu meso i podijeliti i nahraniti druge, kao npr. hedj posebno određen za sirotinju u Haremu. Uzgred, Arefat nije u granicama Haremi-Šerifa.

Dani klanja kurbana su sva četiri dana Kurban-bajrama. S klanjem se počinje poslije završetka bajram-namaza i hutbe. Nije dozvoljeno klati prije, a potrebno je upozoriti na bezobzirno bacanje mesa bez udjeljivanja sirotinji ili potrebnim. Uzvišeni kaže:

“Jedite meso njihovo, a nahranite i siromaha ubogog.”²

Oprosní tavaf

Kada hadžija završi obrede i htjedne se uputiti kući, dužnost mu je oprostiti se od Ka'be obavljajući oprosní tavaf. Iz ovoga se izuzimaju žene koje imaju hajz i nifas. One nisu dužne učiniti ovaj tavaf. Ko učini ovaj oprosní tavaf prije isteka boravka na Mini, on mu je nevažeci. Ko obavi oprosní tavaf, a onda još ostane i prenoći u Mekki dužnost mu ga je obnoviti. Onaj ko ga izostavi dužan je kurban zaklati. Ako odgodi tavaful-ifadu i zajedno zaniijeti oprosní i ifadu-tavaf, prioritetno mišljenje govori da je ovaj postupak ispravan, jer je posljednji kontakt sa Ka'bom upravo tavaful-ifada u ovom slučaju.

Sastavni dijelovi hadža (ruknovi) i obaveze (farzovi)

Četiri su hadžska rukna: ihram (nijet ulaska u obrede), boravak na Arefatu, tavaf i sa'j.

Sedam je farzova: da ihram bude na mikatu, boravak na Arefatu do zalaska sunca, boravak na Muzdelifi sa bacanjem kamenčića, boravak na Mini posljednja tri dana Kurban-bajrama, brijanje (ili šišanje) kose i oprosní tavaf.

Ostalo su sunneti koji ako se propuste nije potreban iskup. Ko izostavi jedan od ruknova hadž mu nije potpun, a ko izostavi jedan od farzova (ili vadžib) dužan je zaklati kurban.

¹ Suretul-Maide, ajet 95.

² Suretul-Hadždž, ajet 28.

Povratak hadžije svojoj porodici

Pohvalno je da hadžija ili onaj koji je obavio umru donosi tekbir pri svakoj uzbrdici i kaže: *La ilahe illallahu Vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šejin Kadir. Â'ibune, tâ'ibune, âbidune li Rabbînâ hâmidun. Sadekallahu va'dehû ve nesare abdehû ve hezemel-ahzabe Vahdehû.* "Nema drugog boga osim Allaha Jedinog, On sudruga nema. Njemu pripada vlast i zahvala. On je sve Moćan učiniti. Povratnici, pokajnici, pobožnjaci, našem Gospodaru zahvalnici - Allah ispuni Svoje obećanje, pomognu Svog roba i Sam porazi stranke." Allah najbolje zna.

Opis Poslanikovog ﷺ hadža

Prenosi Muslim od Džabira ibn Abdullaha, r.a.:

"Poslanik ﷺ proveo je u Medini devet godina, a hadža nije obavio. Zatim je desete godine objavljeno narodu: "Poslanik ﷺ će obaviti hadž!" U Medinu dođe mnogo ljudi i svi su očekivali da se pridruže Poslaniku ﷺ, radeći ono što i on radi. Krenuli smo za njim i došli na Zul-Hulejfu (mikat). Esma bint Umejs rodi Muhammeda ibn Ebi Bekra. Poslala je poruku Poslaniku ﷺ - šta joj je činiti? Rekao je: "Okupaj se i spriječi rasipanje nečistoće nifasa stavljanjem kakvog platna.." Poslanik ﷺ klanjao je u mesdžidu, a zatim se popeo na jahalicu sve dok deva nije izašla u pustinju. Tada počeo izgovarati telbiju: **"Lebbejkallahumme lebbejk, lebbejke la šerike leke lebbejk. Innel- hamde ven-ni'mete leke vel-mulk, la šerike lek."** I narod počeo izgovarati ove riječi, a Poslanik ﷺ na to nije ništa govorio. Poslanik ﷺ stalno je izgovarao telbiju. Nismo imali namjeru obaviti ništa osim hadža, a za umru nismo znali. Kada smo došli u Mekku dodirnuo je i poljubio rukn (El-Hadžerul-Esved), obavio tavaf sa žurnim usitnjenim koraćanjem bez trčanja u prva tri kruga, te slobodno hodajući u preostala četiri. Zatim je prošao do Mekami Ibrahima i proučio: **"Neka vam mjesto na kojem je stajao Ibrahim bude prostor iza kog ćete namaz obavljati!"**¹ i klanjao dva rekata. Stao je između Mekami Ibrahima i Ka'be, a u jednoj predaji se kaže da je proučio na namazu suru El-Ihlas i suru El-Kafirun. Zatim, vratio se do rukna, poljubio ga i izašao na Safu. Kada se približio, proučio je: **"Safa i Merva su Allahova časna mjesta."**², počinjući s onim čime je i Allah počeo. Uspeo se na Safu odakle je vidio Ka'bu. Okrenuo joj se i proučio tehli i tekbir i dodao: *La ilahe illallahu Vahdehu la šerike leh. Lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šejin Kadir. La ilahe illallahu Vahdehu endžeze va'dehu, ve nesre abdehu ve hezemel-ahzabe Vahdehu.* Zatim je uputio dove govoreći iste riječi tri puta, te se uputio ka Mervi. Kada dođe do središta doline požurio je, a kada izađe nastavi hodati. Po dolasku na Mervu učini isto što i na Safi. Kada je bio posljednji krug na Mervi reče: ' Da nisam naumio ono što sam

¹ Suretul-Bekare, ajet 125.

² Suretul-Bekare, ajet 158.

već uradio, ne bih poveo hedja i ovo bi preinačio u umru. Ko od vas nema hedja neka se razriješi (ihramskih stega) i nek ovaj obred (tavafa i sa'ja) učini umrom.' Tada je ustao Suraka ibn Malik ibn Džašem i rekao: 'Allahov Poslaniče, je li to samo ovaj put ili i za ubuduće?' Poslanik ﷺ ispreplete prste i dvaput reče: **'Umra ulazi u hadž zauvijek.'** Alija, r.a, dođe iz Jemena sa devom za Poslanika ﷺ i ugleda Fatimu kako se razriješila ihrama, obukla šarenu tkaninu i podvukla surmu. On je prekori, a Fatima odgovori: 'Moj mi otac ovo naredi!' Alija je kasnije u Iraku govorio: 'Otišao sam Poslaniku ﷺ ljutit na Fatimu zbog njena postupka, tražeći od Poslanika ﷺ pojašnjenje za ono što je rekla. Fatima ga je obavijestila da ju je Alija prekorio, pa mu reče: **'Istinu je rekla, a šta si ti rekao kada je hadž propisan?'** Alija odgovori: 'Rekao sam: Allahu moj, odazivam Ti se onim čime Ti se i Tvoj Poslanik odaziva!' i doda: 'Sa mnom je hedj i ne mogu se razriješiti (ihrama).' Grupa hedja koja je došla sa Alijom iz Jemena i koju je Alija poveo Poslaniku ﷺ brojala je stotinu. Ljudi su se razriješili ihrama i potkratili kosu - svi osim Poslanika ﷺ i onih sa hedjom. Kada dođe deveti dan zul-hidždžeta (jevmut-tervije) uputiše se prema Mini učeći telbiju za hadž. Poslanik je uzjahao jahalicu i na Mini klanjao podne, ikindiju, akšam, jaciju i sabah-namaz. Zatim je malo sačekao do izlaska sunca i naredio da mu se postavi šator na Nimri.

Poslanik ﷺ, krenuo je, a Kurejšije nisu smatrale da će stati na Muzdelifi kao što su to radili u predislamsko doba. Poslanik ﷺ dozvolio je prostor (za boravak) sve do Urne. Zatekao je podignut šator na Nimri i u njemu odsjeo sve do izlaska sunca iz zenita kada mu je dovedena jahalica i on krenu. Kada dođe u središte doline održa govor: **'Vaši životi i imeci su sveti jedni drugima, kao što je svet ovaj dan u ovom vašem mjesecu u ovom vašem gradu. Zar ne, svo paganstvo je sa mnom nestalo i krvne osvete iz paganstva su nestale. Prvu našu krvnu osvetu koju ja opraštam jeste život Ibn Rebi'e ibnul-Harisa, dijete koje je bilo na dojenju kod Benu Sa'da, a pleme Huzejl ga ubi. Poništena je i paganska kamata, a prvu našu kamatu koju ja opraštam jeste kamata El-Abbasa ibn Abdul-Muttaliba, sva je ona poništena. Bojte se Allaha u vašem ophođenju prema ženama, jer ste ih uzeli na Allahov emanet, a njihova stidna mjesta s Allahovim imenom sebi dozvolili. Vi imate pravo kod njih da u vaše kuće nikog ne uvode koga vi prezirete, a ako to urade udarite ih, ali bez nanošenja žestokog bola. One kod vas imaju pravo opskrbe i odjeće koliko je srednje uobičajeno. Ostavio sam vam nešto poslije čega nećete zalutati ako ga se budete pridržavali - Allahovu Knjigu. Bićete pitani o meni, a šta ćete reći? Rekoše: 'Svjedočimo da si dostavio, izvršio i savjetovao.'** Pokazujući kažiprstom prema nebu i uperujući ga prema ljudima triput reče: **'Bože moj, posvjedočil'** Bilal tada zauči ezan. Poslanik ﷺ, ustade da klanja podne namaz, a i drugi ikamet se prouči te klanja ikindiju. Između njih nije pauzirao. Popeo se na jahalicu dok ne dođe na Arefat. Stomak jahalice je dodirivao stijene, a povodac je stavio pred sebe. Okrenuo se Kibli i neprestano stajao sve do zalaska sunca. Svjetlost polahko poče jenjavati, a sunčev disk nestade. Poslanik ﷺ, Usamu ibn Zejda ostavi u pratnji iza sebe i krenu. Stegnu devin povodac tako da joj glava dodirnu oslonac bedra na sedlu. Govorio je pokazujući desnom rukom: **'O ljudi, mirno, mirno!'** Kada god bi došao na pjeskovito uzvišenje povodac deve bi otpustio da se (lakše) popne. Došao je na Muzdelifu i klanjao akšam i jaciju sa jednim ezanom i dva ikameta ne čineći između njih nikakav zikr.

Zatim je legao do pojave zore. Klanjao je sabah-namaz, sa ezanom i ikametom, kada se zora već jasno ukazala. Uzjahao je i došao na brijeg (El-Meš'arul-Haram), okrenuo se Kibli, uputio dovu Allahu donoseći tekbir, tehlil i riječi La ilahe illallah. Tu je ostao dok se nije dobro osvanulo i krenu prije izlaska sunca. Za sobom ostavi El-Fadla ibnul-Abbasa. Došao je u Vadi Muhassir, malo skrenuo i uputio se srednjim putem koji vodi na Veliko džemre. Na džemretu je kod drveta bacio sedam kamenčića donoseći tekbir sa svakim bačenim kamenčićem. Kamenčići su bili veličine graška. I ostali su tako radili. Zatim, krenuo je prema mjestu klanja i zaklao šezdeset i tri kurbana svojom rukom, a ostatak dao da zakolje Alija kojeg je uvrstio u svoj hedj. Naredio je da se od svake deve odsječe komad i stavi u lonac za kuhanje. Jeli su meso i mesnu čorbu. Poslije Poslanik ﷺ uzjaha i uputi se Ka'bi. U Mekki je klanjao podne i otišao do sinova Abdul-Muttaliba koji su napajali Zemzemom i rekao im: 'Izvadite vode, sinovi Abdul-Muttalibovi. Kad vas ljudi ne bi preokupirali napajanjem, zahvatao bih i ja sa vama.' Dadoše mu kofu i on se napi iz nje.⁴ Allah najbolje zna.

¹ Prenosi Muslim.

Drugo poglavlje

KEFFARETI (ISKUPI) I KURBANI (ISKUPNE ŽRTVE)

1. Poglavlje obaveznih iskupa za prekršaje i to:

Iskupi za pogreške na hadžu, iskupi za zakletve, iskupi za "ez-zihar", iskup nenamjernog ubistva, iskup za greške postača u ramazanu, iskup za polni odnos sa ženom u hajzu.

2. Poglavlje o kurbanima: bajramski kurban i akika

ISKUPI ZA POGREŠKE NA HADŽU

Iskupi za pogreške na hadžu i umri obuhvataju sljedeće:

1- Iskup za kakvu bolest ili glavobolju, namirisavanje i oblačenje šivenog je tri dana posta ili nahraniti šest siromaha, za svakog siromaha po pola sa'a; ili klanje bravčeta. Uzvišeni kaže:

"Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurban ne stignu do mjesta svoga, ne brižite. A onda među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kad budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurbana do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku, - to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava."¹

Iskup se ne daje radi jedne ili dvije otpadnute dlake, niti radi jednog ili dva nokta, nego će radi jednog takvog čina nahraniti siromašna, radi dva dvojicu siromašnih, a za tri čina dat će iskup (fidju).² Ako zaboravi i poćini neku od zabrana ihrama i ako nešto uništi, smatra se da je to namjerno, kao npr. ubijanje divljači ili brijanje kose. Ako se radi o nenamjernom činu kojim se nešto ne uništava, kao npr. oblačenje šivenog, namirisavanje, pokrivanje glave, onda nema sankcije za to. O fidji postoji hadis Poslanika ﷺ, koji prenosi Ka'b ibn Udžreh:

*"Možda su ti insekti glavu napali?" "Jesu, Poslaniče." - odgovori on. Reče mu: "Obrij glavu i posti tri dana ili nahrani šest siromaha ili bravče zakolji."*³

2- Iskup za spolno općenje prije prvog razrješenja od stega ihrama. Dužnost je zaklati devu, jer je općenje teški prijestup koji kvari hadž. Isto se odnosi ako (se namjerno) ejakulira bez općenja, ako se onaniše, poljubi, dodiruje ili stalno gleda u zabranjeno. Ako ne mogne zaklati devu postit će deset dana, tri na hadžu i sedam po povratku kući. Polno općenje poslije prvog razrješenja od stega ihrama ne kvari hadž, ali se mora zaklati bravče.⁴ Poslije će otići na granicu harema (el-hall) i obući ihrame da bi obavio tavaf, jer tavaf je rukn bez kojeg nema hadža. U ovome nema razilaženja. Sankcija kvarenja umre spolnim općenjem prije dovršetka sa'ja je klanje bravčeta. Ako se to učini prije kraćenja ili brijanja kose potreban je iskup u vidu posta, sadake ili kurbana.

3- Iskup za ispuštanje hadžskih farzova (vadžiba). Ko prije zalaska sunca napusti Arefat i ne vrati se, ili ne prenoći na Muzdelifi, ili ne provede određeno vrijeme noći na Mini, ili pređe mikat bez ihrama i ne vrati se učiniti ihram, ili izostavi oprosni tavaf (osim

¹ Suretul-Bekare, ajet 196.

² El-Mugni.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ El-Mugni.

žene u hajzu i nifasu), ili izostavi bacanje kamenčića u jednom danu, ili tri i više kamenčića ne baci, ili ne skрати ili ne obrije kosu – za sve ove prijestupe iskup je bravče.

4- Iskup za ubijanje kopnene divljači u ihramu, ili ubijanje haremskih životinja, pa makar ih halal bilo jesti. Tu postoji proizvoljni odabir između klanja istoimene domaće životinje, ili, procijeniti vrijednost u novcu i kupiti hranu koja je inače dostatna za sadekatul-fitr. Svakog siromaha treba nahraniti sa muddom pšenice ili sa pola sa'a nečeg drugog jestivog. Može i postiti za svakog siromaha jedan dan. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Ka'bi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je Silan i Strog."¹

Isto se odnosi na sječ u haremskog drveća i kidanje lišća kojeg čovjek nije zasadio. Iskup je u procjeni vrijednosti uništenog.

5- Iskupi za zakašnjenje obavljanja dotičnih obreda i iskup za spriječenost obavljanja hadža.

a) Ko dočeka zoru prvog dana Kurban-bajrama, a ne proboravi na Arefatu iz opravdanog razloga, hadž ga je prošao. Ihram i nijjet mu prelaze u obred umre. Treba se vratiti i obaviti hadž sljedeće godine i povesti hedj. Ko ne nađe hedja postit će tri dana na hadžu i sedam kada se varti kući.

b) Spriječenost obavljanja hadža

Kome se ispriječi neka prepreka na putu do Mekke, zaklat će hedj na mjestu sprečavanja s nijjetom razriješenja od stega ihrama. Takođe, obrijat će ili ošišati glavu. Ako to ne može, postit će tri dana s tom namjerom. Izlazak iz ihrama je u ovom slučaju tek poslije klanja hedja ili obavljanja posta. Dužnost mu je ponovo obaviti hadž. Uzvišeni kaže:

"A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurban ne stignu do mjesta svoga, ne brijte."²

Ako bi bio spriječen prije boravka na Arefatu razriješio bi se ihrama i dužan bi bio zaklati hedj bez nadoknade hadža u budućnosti. Ako bi mogao obaviti hadž iste godine, dužan je to učiniti.

Ko ne bude spriječen doći na Arefat, a bude spriječen prići Ka'bi i ne mogne obaviti tavaful-ifadu, neće se razriješiti ihrama sve dok ne obavi tavaf, pa makar i dugo na to čekao. Tavaful-ifada nije vremenski ograničen.

Ko uslovi na početku ihrama: *Fe in habesenije habisun fe mehalli hajsu habesenī*. "Pa ako budem spriječen, moje mjesto je gdje sam i spriječen.", može se razriješiti ihrama na mjestu gdje je i blokiran. Nije dužan nadoknaditi hadž niti zaklati hedj. Ko bude spriječen

¹ Suretul-Maide, ajet 95.

² Suretul-Bekare, ajet 196.

obaviti umru, dužan je zaklati kurban (bravče), ako ne uslovi prilikom nijjeta. U svakom slučaju, dužnost je dovršiti pokvarenu umru kao i hadž.

Dodatak:

Ko počini neki od prekršaja koji nije u vidu uništenja, i to iz zaborava ili neznanja, nema iskupa niti grijeha. Npr. ko se namiriše ili prekrije glavu ili obuče šiveno. Ali, ako to namjerno učini griješan je i dužan se iskupiti iskupom koji je propisan. Ako se počini kakav prekršaj s uništenjem, kao što je ubijanje životinje, uklanjanje kose, nokata i sl., dužan se iskupiti. Nema razlike radilo se o namjernom ili nenamjernom postupku. Rečeno je da ako otkloni kosu ili nokte iz zaborava ili neznanja o propisu, nema sankcija. Allah najbolje zna.

ISKUP ZA ZAKLETVE

Propisi o zakletvama i uslovi za obaveznost iskupa

Iskup za zakletvu

Vjernik je ponekad nemaran prema Allahu ﷻ, kako nas o tome obavještava Vjerovjesnik ﷺ:

*"Svaki sin Ademov (čovjek) griješi, a najbolji griješnici su oni koji se kaju."*¹

Vjernik će se uvijek obavezno kajati i izvršiti iskup, koji je vezan za pojedinca, zbog grijeha zbog kojih je i propisan.

Od obaveznih iskupa za neke prekršaje i grijeha je i iskup za zakletvu. Iskup za prekršenu zakletvu jeste nahraniti deset siromaha ili ih obući ili otpustiti roba. Ko ne nađe sve prethodno postit će tri dana. Uzvišeni kaže:

"Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba od ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao – neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete; a o zakletvama svojim brinite se! Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje da biste bili zahvalni."²

Hranjenje siromašnih podrazumijeva dostatan ručak i večeru sa popratnim namirnicama. Procjenjuje se na pola sa'a.

¹ Hadis je hasen. Prenose ga imam Ahmed, Et-Tirmizi, Ibn Madže i El-Hakim.

² Suretul-Maide, ajet 89.

Značenja i vrste zakletvi

Zakletva nije punovažna bez spomena Allahova imena, nekog Njegovog svojstva ili jednog od imena. U hadisu stoji:

"Ko se zaklinje neka se zakune Allahom ili neka šuti!"¹

Ko se u prisili zakune, njegova zakletva nije punovažna prema hadisu: " Oprošteno je mom ummetu greška, zaborav i ono na što su prisiljeni."²

Ko se zakune, a onda vidi da je bolje da se nije zaklinjao treba iskupiti svoju zakletvu i učiniti ono što je bolje³, prema hadisu:

"Ako se zakuneš na nešto i veće dobro vidiš u nečemu drugom, iskupi se za svoju zakletvu i uradi ono što je bolje."⁴

U drugom hadisu stoji:

" Ko se zakune i onda rekne: "Ako Bog da!" (inšaAllah), ne može prekršiti zakletvu (ako bude suprotno uradio). "⁵

Poslanik ﷺ zabranio je pretjerano zaklinjanje, a posebno u trgovini. On kaže:

"Zakletva donosi brzo bogatstvo, ali briše blagoslov (bereket)."⁶

Tri su vrste zakletvi

Prva: Lažna zakletva. Ona je veliki grijeh, a označava lažno zaklinjanje na nešto što je bilo u bliskoj ili daljoj prošlosti. Poslanik ﷺ je pojasnio:

"Njome se prigrabljuje imetak čovjeka muslimana na prevarantski način."

Lažna zakletva je grijeh i prevara.

Druga: Nenamjerna zakletva. Ovu zakletvu govornik izrekne bez namjere da ona u stvarnosti bude zakletva, svejedno, radilo se o potvrdi ili negiranju nečega. Npr. Boga mi, Nije Boga mi i sl. Uzvišeni o tome kaže:

"Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno."⁷

Takođe, istim se smatra onaj ko se zakune misleći da govori istinu, a zatim se uspostavi da nije tako.

Treća: Namjerna zakletva. Ona može biti na djelo koje će se uraditi ili ostaviti. Ko se zakune da će nešto uraditi, pa ne uradi (ili to ne radi), prekršio je zakletvu. Tada mora dati

¹ Prenosi Muslim

² Prenosi Et-taberani s ispravnim lancem prenosilaca.

³ Ako je u odustajanju od zakletve veća korist. Uzvišeni kaže: "I neka vam zakletva Allahom ne bude prepreka u ispravnom životu, na putu čestitosti i u nastojanju da pomirite ljude. — A Allah sve čuje i sve zna." (Suretul-Bekare, ajet 224)

⁴ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁵ Prenosi Ahmed.

⁶ Prenosi El-Buhari.

⁷ Suretul-Maide, ajet 89.

iskup za zakletvu koji je na početku proizvoljan, a na kraju prinudno određen. Onaj ko se zakleo bira između tri stvari:

1. Nahriniti deset siromaha sa muddom pšenice ili sa pola sa'a druge vrste hrane.
2. Obučiti deset siromaha.
3. Otpustiti roba.

Ako nije u mogućnosti izvršiti jedno od ove troje, postit će tri dana. Post nije važeći ako je u mogućnosti jedno od prethodnih troje. Uzvišeni kaže:

"Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba od ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao – neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete."¹

Detaljnije pojašnjenje o propisima zakletve

1. Ako se zakune jednom zakletvom na više radnji, kao npr. "Tako mi Allaha neći jesti, piti i oblačiti se!", i prekrši zakletvu u svim radnjama, dužan je platiti jedan iskup, bez razilaženja među učenjacima.

2. Ko se zakune sa više zakletvi na više radnji, kao npr. " Tako mi Allaha neću jesti, tako mi Allaha neću piti i tako mi Allaha neću se oblačiti!", i prekrši sve zakletve, dužan je pojedinačno platiti iskup (keffaret) za svaku prekršenu zakletvu.²

3. Ko se zakune da će sigurno nešto uraditi, a ne odredi vrijeme ni namjerom ni jezikom, može to uraditi kada hoće, prema koncenzusu učenjaka.

4. Ko se zakune da će uraditi neki farz ili vadžib ili da neće činiti neki haram, to će i provoditi. Prekršaj ove zakletve je haram.³

5. Ako se zakletva ponovi više puta, radi jedne stvari i prekrši se, iskup je onda jedan, a ne njih više.

6. Ko se zakune nečim drugim osim Allaha griješan je. Za prekršaj takve zakletve nema iskupa. Prenosi imam Ahmed u Musnedu: "Ko se zakune nečim drugim mimo Allaha počinio je širk." U ovo ulazi zaklinjanje poslanicima i evlijama.

7. Zakletva je punovažna ako se zakune Kur'anom, Mushafom ili nekom surom.

8. Ko kaže: "Zabranjena mi je moja hrana ili odjeća"; ili rekne: "Ako ovo pojedem haram mi bilo." ili "Ako ovo uradim haram mi bilo.", takva zakletva ne čini stvar na koju se zaklelo zabranjenom, a ako se učini suprotno zakletvi dužnost je dati iskup. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio."¹,

¹ Suretul-Maide , ajet 89

² El-Mugni.

³ El-Mugni, 8/351.

i kaže:

"Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite."²

9. Slično ovome je ko kaže: "On je židov", ili "kršćanin", ili "Nije musliman", ili "On je nevjernik" - "ako to i to ne uradi". Ovo je haram govoriti. Dužnost je takvom da da iskup ako suprotno uradi. Ovo je predstavljeno u knjigama *"El-Mustevab"*, *"Er-Ri'ajeh"* i *"El-Muharrer"*. Ovo mišljenje je vladajuće i u *"El-Vedžizu"*.

10. U zakletvi treba uzeti u obzir namjeru, motive i izrečenu jezičku konstrukciju. U potraživanju prava i u optužnicama potrebno se vratiti na nijet tj. namjeru onog koji je pod zakletvom.

Uslovi davanja iskupa za zakletvu

1. da onaj koji se zaklinje podliježe šerijatskim obavezama,
2. da zakletvu izrekne bez prisile,
3. da zakletvom uistinu želi zaklinjanje, a zakletva onog ko se nenamjerno zakune se ne uzima u obzir,
4. da zakletva bude na nešto u budućnosti,
5. prekršaj zakletve na nečinjenje djela je njegovo činjenje ili je prekršaj u ostavljanju onoga na što se zaklelo činiti. Prekršaj nastupa odustajanjem od zakletog, osim ako je precizirano određenim vremenom.
6. Dati iskup prije ili poslije prekršaja je istoznačno i nema smetnje za to.
7. Nije važeće davanje iskupa u novcu, što je suprotno mišljenju Ebu Hanife, jer nema idžtihada u prisustvu jasnih tekstova Kur'ana i sunneta.

Propisi o zavjetovanjima i vrste zavjeta

Zavjet znači da osoba koja podliježe šerijatskim obavezama obaveže sama sebe nečim što nije obavezno u ime Allaha Uzvišenog. Er-Ragib daje definiciju: "Učiniti obaveznim nešto što u osnovi nije obaveza." Uzvišeni kaže:

"Oni su zavjet ispunjavali..."³

i kaže:

"Za sve što potrošite i što zavjetujete - Allah, sigurno, za to zna!"⁴

¹ Suretul-Maide, ajet 87.

² Suretul-Tahrim, ajet 2.

³ Suretul-Insan (Ed-Dehr), ajet 7

⁴ Suretul-Bekare, ajet 270.

Zavjet je pokuđen, a zavjet dat turbetima, evlijama itd. haram je i širk. Takav zavjet se ne smije ispuniti. Najpreče bi bilo ono što je zavjetovano podijeliti sirotinji. Tri su vrste zavjetovanja:

1. Zavjet radi dobrog djela. Njega je dužnost ispuniti prema hadisu.

*"Ko se zavjetuje da će se pokoravati Allahu, nek Mu se pokorava. A ko se zavjetuje da će biti nepokoran Allahu, neka mu nepokornost ne čini."*¹

Ako osoba ne može podnijeti ono na što se zavještovala, dužna se iskupiti iskupom za zakletvu prema riječima Poslanika ﷺ :

*"Ko se zavjetuje nečim i to ne podnosi, iskupit će se iskupom za zakletvu."*²

2. Dozvoljeni zavjet, kao npr.: "U ime Allaha sebi nalažem da obučem ovu odjeću, ili uzjašem ovu jahalicu itd." U ovom slučaju dozvoljeno je zavjetovano učiniti ili se iskupiti iskupom zakletve kao da se na to zakleo. Ovo je mišljenje navedeno u djelu "El-Mukni". Kod trojice imama ovakav zavjet nije punovažan niti povlači za sobom ikakve sankcije.

3. Zavjet u prepirci i srdžbi. Ako se zavjetuje na dobročinstvo, kao npr.: "Obavit ću hadž, ako to i to ne uradim, ili ako to i to uradim"; ili kaže: "Otpustit ću roba ili postiti godinu." Ovakav zavjet traži izvršavanje ili iskup prema riječima Poslanika ﷺ :

*"Nema zavjeta u srdžbi, a iskup za takav zavjet je iskup za zakletvu."*³

Zavjet na nepokornost zabranjeno je ispuniti i potrebno se za njega iskupiti.

Ako zavjet dobročinstva poveže sa ostvarenjem kakvog dobra ili nestanka zla, kao npr. : "Ako Allah izliječi ovo mog bolesnika, ili ako ovaj imetak se sačuva, - uradit ću to i to." Dužnost je ispuniti ovakav zavjet, ako se uslovljeno ostvari. Ko se zavjetuje na pokornost i umre prije nego to učini, takav zavjet će ispuniti staratelj ili nasljednik po liniji rodbinstva. Ko se zavjetuje da nešto neće uraditi, i to učini iz zaborava ili greškom, nije prekršio zavjet. Poslanik ﷺ kaže:

*"Mom ummetu je oproštena nenamjerna greška, zaborav i ono na što su prisiljeni."*⁴

U Ez-Zadu stoji: " Za to nema iskupa prema riječima Uzvišenog:

"Nije grijeh ako u tome pogriješite..."⁵

¹ Muttefekun alejhi.

² Prenosi Ebu Davud.

³ Prenosi Seid ibn Mensur u svom Sunenu.

⁴ Prenosi Et-Taberani.

⁵ Suretul-Ahzab, ajet 5.

Zavjet koji nije imenovan

Za zavjet koji nije imenovan daje se iskup za zakletvu. Poslanik ﷺ kaže:

*"Ko se zavjetuje a zavjetovano ne imenuje, neka da iskup (keffaret) za zakletvu."*¹

Propis o vlastitom izricanju zabrane općenja sa suprugom

Ko kaže: " Moja žena mi je zabranjena (haram)", takvom se s obzirom na nijjet gleda na postupak, tj. da li je nijjetio zakletvu, trajnu zabranu polnog općenja sa ženom, s riječima supruzi: "Ti si mi kao leđa moje majke!", ili njeno puštanje iz braka. U osnovi izraz ovakve zabrane rješava se iskupom za zakletvu, ako je nije namjeravao pustiti ili sebi zabraniti polno općenje sa njom. Ibn Kesir kaže: " Neki pravници smatraju da je obavezno iskupiti se zbog izraza zabrane vlastite ropkinje ili supruge, ili bilo čega drugog što je (u osnovi) dozvoljeno. Imam Eš-Šafii smatra da iskup nije potreban osim za zabranu žene i ropkinje." Allah najbolje zna.

Od obaveznih iskupa za neke prekršaje su:

1. Iskup za riječi upućene supruzi: "Ti si mi kao leđa moje majke." je otpuštanje roba, a ko ne mogne uzastopno će postiti dva mjeseca. Ko i to ne mogne nahraniti će šezdeset siromaha. Uzvišeni kaže:

"Oni koji ženama reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave da žive, dužni su, prije nego što jedni drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje, - a Allah dobro zna ono što vi radite. Onaj ko ne nađe, dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirne. A onaj ko ne može, dužan je šezdeset siromaha nahraniti, za to da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete - to su Allahovi propisi. A nevjernike čeka patnja nesnosna."²

2. Iskup za ubistvo iz nehata je osloboditi roba vjernika. Ko to ne mogne postiti će dva mjeseca uzastopno.³ Uzvišeni kaže:

"Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo- nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice- mora osloboditi ropstva jednog roba - vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako mu oprostite. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba - vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba - vjernika. Ne

¹ Prenose Muslim, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madže.

² Suretul-Mudžadele, ajet 3-4.

³ Imam Ahmed kaže: "Ko ne može postiti nahraniti će šezdeset siromaha." Ovo prenosi Ibn Kudame u El-Kafiju i još kaže: "Za nemogućnost iskupa robom ili postom dva mjeseca potrebno je nahraniti šezdeset siromaha kao što je iskup ez-zihara, ili polnog općenja u danima ramazana."

nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje - a Allah sve zna i mudar je."¹

Ako dvojica budu učestvovali u ubistvu iz nehata svaki će odvojeno dati iskup. Iskupi se ne mogu dijeliti bez obzira na procenat učešća u grešci, već je obavezan u potpunosti.

3. Iskup za spolno općenje u toku posta ramazana je otpuštanje roba, a ko ne mogne postiti će uzastopno dva mjeseca, a ko ni to ne mogne nahraniti će šezdeset siromaha. Ko, na kraju, ni nahraniti siromahe ne mogne sa njega spada dužnost prema hadisu Ebu Hurejre , r.a.:

"Neki čovjek je rekao: 'O Allahov Poslaniče, općio sam sa ženom dok sam postio.' Poslanik ﷺ reče: "Imaš li roba da ga oslobodiš?" "Ne."- odgovori. "Možeš li nahraniti šezdeset siromaha?" "Ne."- odgovori, a Poslanik ﷺ ušuti. Dok smo još bili tu, Poslaniku ﷺ bi donesena grana s hurmama. Tada reče: "Gdje je onaj što je pitao, - uzmi i podijeli ovo kao sadaku!" Čovjek upita: "Da ovo podijelim nekom siromešnjem nego što sam ja!? Tako mi Allaha, na ovom prostoru (Medine) nema niko siromašniji od moje porodice." Poslanik ﷺ se nasmija tako da su mu se kutnjaci vidjeli, a onda reče: "Nahrani porodicu!"² Poslanik ﷺ rekao je onome koji je općio u ramazanu: "Posti jedan dan umjesto svega."³

4. Iskup za prekidanje posta u ramazanu. Za svaki dan potrebno je nahraniti jednog siromaha, ako je prekid posta opravdan i ne može se naknadno napostiti zbog neizlječive bolesti ili duboke starosti.

5. Iskup za propuštanje posta trudnice ili dojilje. Ako jedna od njih ispusti post bojeći se za zdravlje djeteta, napostiti će naknadno i dati iskup (nahraniti siromaha) za svaki propušteni dan. Ako se trudnica ili dojilja boje isključivo za svoje zdravlje (a ne i za zdravlje djeteta), iskup je samo naknadno napostiti ispuštene dane posta.

6. Iskup za onoga ko zakasni u napaštanju ramazanskog posta. Ko zakasni napostiti propuštene dane ramazana bez opravdanog šerijatskog razloga i dođe sljedeći ramazan, dužan je napostiti propušteno i nahraniti siromaha za svaki propušteni dan. Hrana se procjenjuje na pola sa'a.

7. Iskup za općenje sa ženom u menustruaciji ili nifasu. Takav čovjek je grješnik i dužan je udijeliti siromašnim sadaku u vrijednosti jednog (zlatnog) dinara ako se radi o početku krvarenja. Ako se radi o završetku krvarenja udijelit će pola (zlatnog) dinara. Allah najbolje zna.

¹ Suretun-Nisa', ajet 92.

² Muttefekun alejhi.

³ Ebu Davud.

KURBAN I AKIKA

Kurban je pritvrđeni sunnet. Ustanovljen je hadisom Enesa , r.a.:

"Poslanik ﷺ zaklao je kao kurban dva rogata, više crna nego bijela ovna. Izgovorio je bismillu i donio tekbir, a nogu stavio na njihov vrat."¹

Vrijeme klanja kurbana je poslije bajram-namaza, a sve što je prije nije ispravno. Uzvišeni kaže:

"Zato se Gospodaru svome moli i kurban zakolji!"²

Mogućnost klanja od bajram-namaza nastavlja se noću i danju do akšama trećeg dana bajrama. Imam Ahmed kaže: "Klanje kurbana je u prva tri dana Kurban-bajrama, prema petorici ashaba Allahovog Poslanika ﷺ "

Opis ispravnog kurbana

Od ovaca dozvoljena je ona od pola godine, a od koza sa punom godinom. Goveče mora imati pune dvije, a deva punih pet godina.

Sve ove životinje moraju biti bez mahana. Od El-Bera'a ibn Aziba , r.a, prenosi se:

"Između nas ustade Poslanik ﷺ i reče: "Četiri životinje nisu dozvoljene za kurban, - potpuno slijepa, savladana bolešću, potpuno sakata (hroma) i stara mršava životinja."³

Dozvoljena je životinja koja ima ispupčenja (otekline), bez repa, bez mošnji (ali da nije uškropljena), koja nosi mlado, koja je rođena bez ušiju i koja nema najviše pola zadnjice ili uha. Napola i manje od pola presječeno uho nije smetnja, ali više od toga zapreka je za ispravan kurban prema mišljenju većine učenjaka. Ako uho od polovine bude probušeno isto je kao i presječeno. Rasječeno uho nije zapreka, pa taman rasječenost bila veća od polovine. Od Ebu Rafia prenosi se: "Allahov Poslanik ﷺ zaklao je kao kurban dva uškropljena više crna nego bijela ovna."⁴ Sunnet je da vlasnik kurbana jede i podijeli meso. Uzvišeni kaže:

"Jedite ih, a nahranite i onoga ko ne prosi, a i onoga ko prosi."⁵

Većina učenjaka smatra pohvalnim podijeliti meso na tri dijela: dio pokloniti, drugi podijeliti sirotinji i treće dio jesti i ostaviti (za vlastite) potrebe, slijedeći time sunnet. Goveče ili deva je dovoljno za sedam osoba tj. zajedničko klanja je dozvoljeno.⁶

¹ Muttefekun alejhi.

² Suretul-Kevser, ajet 2.

³ Prenoi Ahmed, a Et-Tirmizi i Ibn Hibban su ga ispravnim ocijenili.

⁴ Prenosi Ahmed.

⁵ Suretul-Hadždž, ajet 36.

⁶ El-Mugni, 1/98 i 11/119.

Čuvanje od skraćivanja kose

Ko želi zaklati kurban i dođe mjesec zul-hidždžet, zabranjeno mu je skraćivati kosu i nokte sve dok ne prikolje kurban. Poslanik ﷺ kaže:

*"Kada nastupi prvih deset dana (zul-hidždžeta) i od vas neko bude htio kurban zaklati, neka ne skraćuje kosu ili nokte sve dok ne zakolje kurban."*¹

U drugom rivajetu stoji: *"Niti od svoje kože."* U *El-Mugniju* stoji: *"Ako to namjerno ili nenamjerno učini nema nikakve sankcije. Neki kažu da je to mekruh (pokuđeno), a ne haram."* Vjerovatno je prioritetno ovo lakše i većinsko mišljenje.² Jedan kurban dovoljan je za čovjeka i njegovu porodicu. Sunnet je zaklati kurban svojom rukom donoseći bismillu i tekbir i govoreći: *Allahumme haza minke ve ilejke "Bože moj ovo je od Tebe i Tebi"*

Vrijednost klanja kurbana

Kurban je jedno od velikih djela pokornosti za koje sljeduje nagrada na Ahiretu. Uzvišeni kaže:

"Do Allaha neće doprijeti meso njihovo i krv njihova, ali će mu stići iskreno učinjena dobra djela vaša; tako vam ih je potčinio da biste Allaha veličali zato što vas je uputio. I obraduj one koji dobra djela čine!"³

U hadisu stoji:

*"Neće čovjek uraditi neko djelo na prvi dan Kurban-bajrama draže Allahu od klanja. Kurban će na Sudnjem danu doći sa svojim rogovima, dlakama i papcima. Krv kurbana na zadovoljstvo Allaha bude primljena prije nego što padne na zemlju, pa se lijepo prema njima odnosite."*⁴

Akika

Sunnet je zaklati za novorođeno muško dijete dva bravčeta, a za žensko jedno. Mesaru se od tog mesa u smislu naplate rada ništa ne smije dati, bilo da se radi o akiki ili kurbanu. Nema smetnje da mu se da dio mesa kao sadaka. Akika je ista kao kurban s obzirom na propis o godinama, mahanama, podjeli itd., s tim što goveče i deva nisu važeći osim za jednu osobu kada se radi o akiki prema mišljenju imama Ahmeda.

Akika je pritvrđeni sunnet na odgovornost oca, pa makar i neimućan bio. Hadis kaže:

*"Svako dijete je založeno svojom akikom koja se kolje sedmog dana (po rođenju), obrije mu se glava i nadije ime."*⁵

¹Prenosi Muslim.

²Kod Ebu Hanife dozvoljeno je bez pokuđenosti. U "El-Insafu" stoji: "To sam mislio i to je (mišljenje) preče."

³Suretul-Hadždž, ajet 37.

⁴Prenosi Et-Tirmizi.

⁵Prenose ga peterica. Et-Tirmizi kaže da je sahih.

Imam Ahmed kaže: "Ako nema sredstava za akiku posudit će nadajući se da čemu Allah nadoknaditi, jer je oživio sunnet."

Propisi vezani za novorođenče

Sunnet je proučiti ezan na desno uho novorođenog djeteta odmah nakon rođenja, a ikamet na lijevo uho. Sunnet je obrijati glavu muškog djeteta sedmog dana i podijeliti sadaku u visini težine kose i to u srebru. Otac će odabrati lijepo ime. Najdraža imena Allahu su Abdullah i Abdurrahman prema hadisu kojeg prenosi Muslim. Mekruh je nadijevati imena u kojima ima preuveličavanja, uzdizanja ili hvalisanja.

Ulema se složila da kada novorođenče napuni sedam dana treba mu dati ime. Sunnet je promijeniti ružno ime ili ime koje naslućuje na zlo prema hadisu:

"Poslanik ﷺ promijenio je ime Āsija (sa ajnom, a ne sa elifom) "Nepokorna" i rekao "Ti si Džemila (Lijepa)".

U Sahihul-Buhariji i Muslimu stoji:

"Promijenio je ﷺ ime Berra u Zejneb."

Dozvoljeno je koristiti lijepo nadimke, jer su se i ashabi nazivali lijepim nadimcima. Lijepo je da imena budu pridodata Allahovim imenima kao Abdullah -Allahov rob i Abdurrahman - rob Milostivog i sl. Zabranjeno je dati ime kojim se izražava obožavanje nekog drugog mimo Allaha (osim Abdul-Muttalib).

Sunnet je novorođenčetu protrljati desne hurmom. Hurmu treba zgnječiti i staviti prstom u usta djeteta i protrljati, s tim da nešto hurme uđe i u utrobu djeteta.¹ Ako nema hurme može bilo šta slatko (kao med). Onaj ko će protrljati desne hurmom treba biti od dobrih i poštenih kako se kaže u *"Šerhu Muslima"*.

Lijepo je roditelju čestitati na rođenom djetetu. Reći će se: *Barekallahu leke fil-mevhubi leke "Allah ti dao blagoslov u onome što ti je poklonjeno"*. Mekruh je osunetiti dijete po rođenju ili sedmog dana. Inače, sunećenje (obrezivanje) je stroga obaveza, a imam Ahmed kaže: "Obrezivanje je za žene plemenit postupak."

Dodatak:

Nije propisano klanje prvog devinog mladunčeta niti posebno klanje u redžebu.

¹Sahihul-Buhari i Muslim

DOZVOLJENE I ZABRANJENE STVARI

- 1. Poglavlje o obaveznosti predostrožnosti u jelu i piću i izbjegavanju zabranjenog.*
- 2. Poglavlje o zabranjenoj odjeći, posuđu i izgledu (imidžu).*
- 3. Poglavlje o zabranjenim igrama i razonodama suprotnim šerijatu.*

ZABRANJENO JELO I PIĆE

Allah ﷻ, stvorio je čovjeka i On najbolje zna šta je dobro za njegovo tijelo od jela i pića, šta mu korist donosi, a šta štetu. Savremena nauka je potvrdila štetnost nekih jela i pića kao što su svinjsko meso, uginula životinja i alkohol. U opisu Poslanika ﷺ koji je naveden u Tori i Evanđelju stoji:

“Onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvrćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi. Zato će oni koji u njega budu vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili – postići će ono što budu željeli.”¹

U osnovi svako jelo i piće dozvoljeno je, jer ulaze u okvir općih običaja, osim onoga za koji postoji tekst zabrane u Kur'anu i sunnetu.

Zabranjena jela i pića su:

1. *Uginula životinja i to svih vrsta.* Njeno meso šteti zdravlju zbog ugrušane krvi koja nije istekla, osim uginule ribe i skakavca koji su dozvoljeni.

2. *Krv.* Ona predstavlja grupu mikroba i nije od krvi dozvoljeno jesti osim džigericu i slezenu. Hadis kaže:

“Dozvoljene su nam dvije krvi - ribe i skakvci, te džigerica (jetra) i slezena.”

3. *Svinjsko meso.* Savremena nauka otkrila je mnogostruke štetnosti ovog mesa. Dokaz za prethodno zabranjene stvari je ajet:

“Reci: Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja ističe, ili svinjskog mesa, - to je doista pogano.”²

i ajet:

“Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso...”³

4. *Alkohol.* Alkohol je majka grijeha, izvor zla i nevaljalština. Uzvišeni naređuje izbjegavanje alkohola u riječima:

“O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.”¹

¹ Suretul-E'araf, ajet 157.

² Suretul-En'am, ajet 145.

³ Suretul-Maide, ajet 3.

Poslanik ﷺ kaže:

*"Sve što opija je haram."*¹²

U pojam vina ulaze sve druge vrste opojnih pića različitih imena. Tu ulaze i razne vrste droga koje su zabranjene Kur'anom, sunnetom i koncenzusom islamskih učenjaka.

5. *Zaklano u nečije drugo ime osim Allaha.* Ovakav postupak je oprečan ispoljavanju jednoće Boga. Primjer su žrtve prinesene idolima, džinima (duhovima), sihirbazima i sl. Uzvišeni kaže:

"I ono što je na žrtvenicima žrtvovano i zabranjuje vam se gatanje strelicama."³,

i kaže:

"Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, to je, uistinu, grijeh!"⁴,

i kaže:

"Ili što je kao grijeh zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime."⁵

Žrtva u ime nekog drugog mimo Allaha je djelo širka, kao što to ulema potvrđuje.

6. *Kopneni grabljivci koji su zabranjeni šerijatskim tekstovima.* U hadisu Ibn Abbasa , r.a, stoji:

*"Svaka divljač koja ima očnjake, zabranjeno ju je jesti."*⁶

*"Zabranio je svaku pticu koja ima kandže."*⁷

*"Zabranio je meso domaćih magaraca, a dozvolio konjsko meso."*⁸

7. *Sve nevaljale i štetne stvari kao gmizavci, kukci i nečisti* su zabranjeni prema hadisu:

*"Poslanik ﷺ zabranio je svaku životinju koja se hrani nečistoćom kao i njeno mlijeko, dok se ne zatvori i ne prehrani čistom hranom tri dana."*⁹

Od Ahmeda i Ebu Davuda dolazi hadis:

"Allahov Poslanik ﷺ zabranio je ubijanje četiri vrste životinja: mrava¹⁰, pčele, ptice pupavca i ptice "sureda"¹¹

¹ Suretul-Maide, ajet 90.

² Prenose Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi koji kaže da je hasen-sahih.

³ Suretul-Maide, ajet 3.

⁴ Suretul-En'am, ajet 121.

⁵ Suretul-En'am, ajet 145.

⁶ Prenose Muslim i En-Nesai.

⁷ Prenosi Muslim.

⁸ Prenosi se u Sunenima.

⁹ Prenose četverica osim En-Nesaija, a Et-Tirmizi kaže da je hasen

¹⁰ Misli se na velike Sulejmanove , *Scutell*, mrave, ostale je dozvoljeno ubijati ako nanose štetu.

¹¹ Ptica velike glave i kljuna, ima mnogo perja, pola bijela pola crna; nap. prev.

Njih je zabranjeno i jesti. U ovo se ubraja sve što je nečisto i štetno kao otrovi i sl.

8. *U strv se ubrajaju i otkinuti dijelovi mesa žive životinje*, kao npr. otkinuti dio ovčije butine. Poslanik ﷺ kaže:

*"Što se otkine od žive životinje smatra se strvlju."*¹

Takođe, udavljena, ubijena (nekim predmetom), strovaljena, na rog nabijena, umrla i od grabljivaca rastrgana životinja. Sve su zabranjene, ako se nije uspjelo preklati ih prije posljednjeg izdisaja.

Olakšica za prisiljene

Sva spomenuta pravila odnose se na one koji nisu u prijekoj nuždi da pojedu ili popiju zabranjeno. O onome ko je u nuždi Allah dž.š. kaže:

"A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije."²,

i kaže:

"Osim kad ste u nevolji..."³

En-Nevevi kaže: "Dozvoljeno je u nuždi pojesti (zabranjeno) koliko će se održati život i spriječiti smrt." Postoji islamska pravna formula koja kaže: *Nužda dozvoljava zabranjeno*. Ovo nam nameće sljedeće pitanje: Kako islam gleda na liječenje zabranjenim stvarima? Odgovor je: Liječenje zabranjenim stvarima nije dozvoljeno. Dokaz su riječi Poslanika ﷺ:

*"Allah je dao bolest i lijek i svakoj bolesti lijek učinio. Liječite se, ali nemojte se liječiti onim što je zabranjeno."*⁴

Zabrana pušenja i trgovine duhanom

Od ružnih stvari je duhan sa svim vrstama i proizvodima. Učenjaci su raspravljali i donijeli fetvu o njegovoj zabrani iz nekoliko poznatih razloga:

1. Šteti zdravlju čovjeka prema svim medicinskim i naučnim potvrdama. Njegova štetnost je vidljiva, a Allah dž.š. kaže:

"Ne ubijajte sami sebe!"⁵

2. Rasipanje imetka. Trošenje na duhan je trošak na štetu bez koristi. Rasipanje imetka je takođe haram.

¹ Prenosi Ebu Davud i Et-Tirmizi kaže da je hasen.

² Suretul-Bekare, ajet 173.

³ Suretul-En'am, ajet 119.

⁴ Prenosi Ebu Davud.

⁵ Suretul-Nisa', ajet 29.

3. Opuštanje tijela. To ukazuje na usku povezanost sa drogama.

4. Ružan miris pušača, kao i ostatak tog smrada na zubima, grlu i ustima.

Kada islam nešto zabrani, zabrani i njegovu kupoprodaju i konzumiranje. U povodu kupoprodaje duhana postoji sljedeća fetva "Stalne komisije za naučna istraživanja i davanje pravnih rješenja" u Rijadu, Saudijska Arabija¹: " Duhanom nije dozvoljeno trgovati, jer je od ružnih stvari. Duhan šteti tijelu, duhu i imetku. Ako čovjek želi dati sadaku, obaviti hadž ili podijeliti novac u humanitarne svrhe, potrebno je da izdvoji iz imetka ono što je na pošten način stekao. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili- kad ni vi sami ne biste to primili, osim zatvorenih očiju."²

Poslanik kaže:

*"Allah je Častan i ne prima ništa osim časnog."*³

Neka je salavat i selam na Muhammeda, njegovu porodicu i sve ashabe."

Kozumiranje zabranjenog i posljedice na ibadet

Sve što je tekstovima zabranjeno, zabranjeno ga je i jesti zbog nečistoće. Svaki nedozvoljeno stečen imetak je takođe nečist. Kada čovjek pije ili jede na haram način stečeno i on postaje nečist. Haram zarada je i ona koja dolazi na nedozvoljen način, kao kamata, mito, hazard, klađenje i sl. Čovjeku koji se hrani nečistim imetkom dova nije primljena, jer je Allah Častan i ne prima osim časnog. U vjerodostojnoj predaji od Poslanika ﷺ stoji da je rekao:

*"Spomenuo je čovjeka na dugom putivanju, čupava i uprašena, kako diže ruke ka Nebu i govori: 'O Gospodaru, o Gospodaru!' A njegova hrana je haram, piće mu je haram, odjeća mu haram i othranjen je na haramu, - pa kako će mu se uslišati molitva!"*⁴

Imam Ahmed kaže: "Ko klanja na otetoj (uzurpiranoj) zemlji, u haram odjeći ili obavi hadž sa haram imetkom, namaz i hadž su mu nevažeći i dužan ih je obnoviti." Dokaz su riječi Poslanika ﷺ:

*"O ljudi, Allah je Častan i ne prima osim onoga što je časno."*⁵

U *El-Mugniju* i *Eš-Šerhul-Kebiru* stoji: "Ko jede haram dova mu se neće primiti, pa makar to bilo na svadbenoj gozbi. U čijem imetku ima harama pokuđeno mu se odazvati na poziv, s njim sarađivati,, primiti poklon od njega, dati mu poklon ili sadaku. Pokuđenost je veća ili manja shodno veličini harama. Uzvišeni se obraća vjernicima i kaže:

¹Fetva br.1407 od 9/11/1396. god. po H.

²Suretul-Bekare, ajet 267.

³Prenosi Muslim.

⁴Prenose Muslim i Et-Tirmizi.

⁵Prenose Muslim i Et-Tirmizi

"O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, tã vi se samo Njemu klanjate!"¹

Dozvoljena hrana, šerijatsko klanje i propisi o lovu divljači

Dozvoljeno jelo i piće

Hranom se smatra sve što je jestivo i čime se održava ljudsko tijelo.² Sva hrana je dozvoljena osim onoga što je zabranjeno tekstovima šerijata. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju. I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo; i bojte se Allaha u kojeg vjerujete."³

Takođe, svo piće je dozvoljeno osim onoga koje opija što je haram. Od životinja je dozvoljena sva stoka:

"Dozvoljava vam se stoka, ali ne ona koja će vam se navesti!"⁴

Od divljači je dozvoljen isključivo divlji magarac, goveće (sve vrste divljih goveda), gazela, ptice, zečevi i sve vrste konja. U hadisu od Esme , r.a, stoji:

"Zaklali smo u doba Poslanika ﷺ konja i jeli to meso."⁵

Poslanik ﷺ dozvolio je hijenu.⁶ Dozvoljene su sve ptice bez kandži.

Dozvoljeni su skakavci i bodljorepi gušter koji je iznesen na sofru pred Poslanika ﷺ, ali ga nije lično jeo. Pravilo kaže da su kopnene životinje dozvoljene osim onih tekstom zabranjenih, a dozvoljene su morske životinje mrtve ili žive ulovljene. Uzvišeni kaže:

"Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite."⁷

Od vodenih životinja nije dozvoljeno loviti žabe, zbog generalne zabrane njihova ubijanja, niti zmije koje su inače nečist, niti krokodila koji je grabljivac sa velikim i mnogobrojnim očnjacima.

¹ Suretul-Bekare, ajet 172.

² Rječnik "El-Mu'džemul-Vesit", 2/577.

³ Suretul-Maide, ajet 87-88.

⁴ Suretul-Maide, ajet 1.

⁵ Muttefekun alejhi.

⁶ Prenosi Ebu Davud.

⁷ Suretul-Maide, ajet 96.

Šerijatsko klanje

Nijednu životinju nije dozvoljeno jesti bez šerijatskog klanja, osim ribe i skakavaca.

Uslovi za ispravno klanje su:

1. Presijecanje dvije vratne žile, jednaka, ždrijela i krvne arterije. Divljač je dozvoljena samim probadanjem na bilo kojem mjestu tijela. Isto tako, ranjena divljač koja pobjegne i ne bude moguće njeno klanje.

2. Klanje ostrim predmetom, kao nož, sablja i sl.

3. Da onaj koji kolje bude musliman ili ehlul-kitabija (židov ili kršćanin), pa makar se radilo o ženi ili odrasloj maloljetnoj osobi.

4. Spomenuti Allahovo ime pri klanju. Uzvišeni kaže:

"Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, to je, uistinu, grijeh!"¹

Nema smetnje ako se iz zaborava bismilla propusti. Sa klanjem odrasle životinje i mladunče koje se zadesi u utrobi je halal s tim jednim klanjem prema hadisu:

"Klanje mladunčeta u utrobi je u klanju njegove majke."²

Ako mladunče izađe živo potrebno ga je posebno zaklati. Mekruh je klati tupim nožem, jer se time zlostavlja životinja. Sunnetom je potvrđen lijep odnos prema životinji koja se kolje, i to lahkim klanjem i dobro naoštrenim sječivom. Poslanik ﷺ kaže:

"Allah je propisao dobročinstvo prema svemu, pa kada ubijate činite to dostojanstveno, a kada koljete životinje lijepo ih bez mučenja prikoljite. Neka svako od vas nož naoštiri i tako životinji olakša."³

Sunnet je životinju okrenuti prema Kibli, jer je Ibn Omer , r.a, to smatrao pohvalnim. Kibla je najpreča strana kojoj se treba okrenuti.

Ono što bude preklano a onda ugušeno i strovaljeno s visine ili ga nešto pregazi nije dozvoljeno na osnovu tekstova Kur'ana. Ovo mišljenje je odabrao i El-Harki. Neki su rekli da je dozvoljeno, jer se sve desilo poslije šerijatskog klanja.

Lov

Dokaz dozvoljenosti lova su riječi Uzvišenog:

"Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: Dozvoljavaju vam se lijepa jela i ono što vam ulove životinje koje ste lovu podučili..."⁴

¹ Suretul-En'am, ajet 121.

² Prenosi Ahmed i ocjenjuje ga kao sahih.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Suretul-Maide, ajet 4.

U hadisu stoji:

*"Ko drži psa osim psa za čuvanje stada, lov i za čuvanje polja, svaki dan mu se od nagrade oduzme kirat (kao veliko brdo)."*¹

Nije dozvoljen ulov psa, osim ako ga njegov vlasnik pošalje i on ode, a kada ga pozove on se vrati. Kada zgrabi životinju radi to šapama i kandžama. Ulovljenu divljač čuva u zubima dok ne dođe vlasniku. Ulov je dozvoljen radilo se o dresiranim psima, sokolima ili drugoj životinji, ako je krajnji cilj iskoristiti i pojesti meso. Pokuđeno je loviti životinje iz rasonode.

Ulov je dozvoljen pod četiri uslova:

1. da lovac podliježe uslovima ispravnog klanja kada baca koplje ili šalje životinju,
2. da životinja za lov bude dresirana kao npr. pas,
3. nijet za lov. Nije dozvoljena divljač ubijena slučajno,
4. reći bismillah (prilikom gađanja životinje).

Od Alijja ibn Hatema , r.a, prenosi se da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

*"Kada pošalješ svoga desiranog psa, spomeni ime Allahovo na njega. Ako ti uhvati ulov i ti taj ulov sustigneš živog, prikolji ga. Ako ulov zatekneš ubijenog, a pas ne bude ništa od njega pojeo, onda jedi. Ako s tvojim psom nađeš psa drugog čovjeka, a ulov bude ubijen, ne jedi onda! Ti ne znaš koji ga je pas ubio. Kada bacaš strijelu spomeni Allahovo ime. Ako ulov ne nađeš do poslije dan i na njemu nađeš tragove svoje strijele, jedi ako hoćeš. Ako ulov nađeš ugušenog u vodi, onda ne jedi."*²

Ako se bismilla na ulov namjerno ili nenamjerno ispusti, ulov nije dozvoljeno jesti. Lov pticama je kao i lov psima, jer obje vrste ulov hvataju kandžama.

Hrana ehlul-kitabija (sljedbenika Knjige od židova i kršćana)

Dozvoljena je hrana ehlul-kitabija, kao i meso njihovih zaklanih životinja. Meso ehlul-kitbija nije zabranjeno osim s čvrstim uvjerenjem da prilikom klanja nisu ispunjeni šerijatski uslovi. Uzvišeni kaže:

"Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su im dozvoljena."³

Ibn Abbas , r.a, i drugi kažu: *"Tj. njihove životinje."* Ono što se uvozi iz idolopokloničkih država, kao iz ateističkih (komunističkih), bez sumnje nije dozvoljeno jesti, jer oni ne ulaze u kategoriju ehlul-kitabija. Zato je obavezno izbjegavati njihove

¹ Muttefekun alejhi.

² Muttefekun alejhi. Tekst je Muslimov.

³ Suretul-Maide, ajet 5.

proizvode, pa makar na njima bilo napisano "Halal" ili "Zaklano po islamskim propisima". Ove države na svaki način žele svoju trgovinu proširiti. Isto tako, zabranjeno je ono što dolazi od ehlul-kitabija za što se zna da je umoreno strujnim udarom, slično životinji udarenoj kakvom alatkom ili nabodenoj na rog druge životinje. U *El-Mugniju* stoji: "Dozvoljeno je muslimanu hraniti se i piti ono što proizvode ehlul-kitabije. Dozvoljeno je jesti iz njihovog posuđa, ako se ne uspostavi da je nečisto. O pokuđenosti upotrebe njihovog posuđa postoje dvije predaje. Ko jede svinjetinu i uginulu životinju i ne kolje na ispravan način, na njega s gleda kao da nije ehlul-kitabija."¹

Lijepo ponašanje pri jelu

U adabe (lijepo postupke) pri jelu ulaze: učenje bismille na početku jela, jesti desnom rukom, zahvaliti poslije jela u što ulazi učenje dove vlasniku sofre. Prenose Ebu Davud i drugi s ispravnim lancem da je Sa'd ibn Ubade, radijallahu anhu, došao Poslaniku ﷺ sa hljbom i uljem. Poslanik ﷺ, je jeo, zatim rekao:

Eftare indekumus-sāimūne ve ekele ta'āmekumul-ebrāru ve sallet alejkumul-melā'ikeh.

"Postači kod vas iftarili, vašu hranu časni jeli i meleci blagoslov na vas donosili."

Jelo ima i druge propise lijepog ponašanja koje treba čuvati, kao npr. zajedničko objedovanje, pranje ruku prije jela, jesti ispred sebe, ne jesti naslonjen na nešto, ne potcjenjivati blagodati, ne početi s jelom prije najstarijeg itd. Za sve ove adabe postoji osnova u praksi Poslanika ﷺ. Evo još nekih lijepih običaja pri jelu: oblizati prste, hranu iz posude iz koje se jede sasvim do kraja pojesti tražeći tako bereket u hrani, čuvati blagodat tako da ne padne na prljavo mjesto itd. Od Ibn Abbasa , r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

"Kada od vas neko jede hranu, neka ne briše ruke prije nego ih obliže."

Ko prođe kroz voćnjak, bez ograde i čuvara, dozvoljeno mu je jesti plodove bez penjanja na drvo, bacanja kamenja da spadne plod ili da nosi sa sobom. Rečeno je: To nije dozvoljeno osim u slučaju gladi i sl. Allah najbolje zna.

ZABRANJENA ODJEĆA I POSUĐE

Zabranjena odjeća

Cilj korištenja odjeće je pokrivanje stidnih dijelova tijela, kako to priliči muslimanima. Oblačenje je u skladu sa prirodnim urođenošću. Uzvišeni kaže:

"O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša, a i raskošna odijela, ali, odjeća čestitosti, to je ono najbolje. - To su neki Allahovi dokazi da bi se oni opametili."¹

Pokrivanje stidnih mjesta je nužno, a raskošna odjeća spada u upotpunjavajuće komponente života. Najbolja je bijela odjeća, kako imam Ahmed prenosi od Ibn Abbasa , r.a.:

"Oblačite bijelu odjeću, jer vam je ona najbolja i njom umotavajte vaše mejjite (mrtve)."

Uzvišeni je dozvolio propisno uljepšavanje. Poslanik ﷺ kaže:

*"Allah je Lijep i voli ljepotu. Oholost je odbijanje istine i potcjenjivanje ljudi."*²

Odjeća koja je zabranjena šerijatskim tekstovima:

1. *Svila.* Od Omera , r.a, prenosi se:

*"Čuo sam Poslanika ﷺ kako govori: 'Ne oblačite svilu, jer onaj koji je obuče na dunjaluku neće je obući na Ahiretu.'"*³

Ovome svjedoči i hadis kojeg prenose El-Buhari i Muslim od Ibn Omera , r.a.:

"Svilu na dunjaluku oblači onaj ko nema udjela na Ahiretu."

Muslimani su se složili da je svila zabranjena muškarcima, a dozvoljena ženama.

2. *Providna i uska odjeća.* Ženama je zabranjena providna i uska odjeća koja pokazuje obline tijela. Sve je ovo motiv za zabranjenu smutnju i izazov.

3. Poslanik ﷺ zabranio je da *muškarac oponaša ženu, a žena muškarca*. Svejedno, radilo se o odjeći, pokretima, hodu ili govoru. U *Fethul-Bariju* stoji:

"Namjerno oponašanje žena od strane muškaraca i muškaraca od strane žena je haram prema koncenzusu učenjaka."

Poslanik ﷺ kaže:

*"Allah je prokleo ženu koja oblači odjeću muškarca i muškarca koji oblači odjeću žene."*⁴

¹ Suretul-Ea'raf, ajet 26.

Pjesnik kaže: Ako čovek ne obuče odjeću bogobojažnosti postao je go, pa makar i obučen bio.

² Prenosi Muslim i kaže da je sahih.

³ Muttefekun alejhi.

4. Vjerodostojno se prenosi da je Poslanik ﷺ prokleo žene koje čupaju obrve i prave razmak među sjekutićima i one koje mijenjaju Allahovo stvaranje. Takođe, prokleo je onu ženu koja upliće tuđu kosu u svoju, onu koja to traži i one koje se tetoviraju.

Upotreba zlata i srebra

Zabranjeno je muškarcima nositi zlato, jer je Poslanik ﷺ rekao:

*"Zlato i svila su dozvoljeni ženama mog ummeta, a zabranjeni muškarcima."*²

Pozlaćeno posuđe u vidu kašika, tanjira i sl. zabranjeno je i muškarcima i ženama. Zabrana se odnosi na svo pokućstvo. Poznato je da je srebreno posuđe kao i zlatno u pogledu zabrane. Muškarcima i ženama je zabranjeno ovakvo posuđe za jelo i piće, čišćenje i sl. prema koncenzusu islamskih učenjaka.

Prenosi se u hadisu Huzejfe radijallahu anhu da je rekao:

"Čuo sam Allahovog Poslanika ﷺ, kako govori: 'Ne oblačite svilu ni svileni brokat, niti pijte iz zlatnog i srebrenog posuđa, niti iz njega jedite. Ono pripada njima (nevjernicima) na dunjaluku, a vama (vjernicima) na Ahiretu.'"

Nema smetnje nositi srebreni prsten za muškarca na lijevoj ili desnoj ruci. Sunnet je staviti prsten na srednji prst.³

Muškcima je zabranjen zlatni prsten kao i svaka druga vrsta zlatnog nakita.

Zabrana spuštanja odjeće preko nožnih članaka

Prema riječima Poslanika ﷺ zabranjeno je spuštati odjeću tako da se vuče po zemlji. Ibn Omer , r.a., kako stoji u *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu*, prenosi:

"Allah neće pogledati u čovjeka koji za sobom iz oholosti vuče odjeću."

Muškarcu nije dozvoljeno svoju odjeću prepustiti preko nožnih članaka, jer hadis *El-Buharija* kaže:

"Što je (od odjeće) ispod nožnih članaka, to će i biti u vatri!"

U *Fethul-Bariju* stoji: "Prepuštanje odjeće zabranjeno je muškarcima prema koncenzusu uleme." U *Nejlul-Evtaru* se kaže: "Prepuštanje odjeće dozvoljeno je ženama prema koncenzusu učenjaka." Ibn Abdulberr kaže: "Puštanje odjeće bez oholosti je pokuđeno." Et-Tirmizi i En-Nesai od Ubejda ibn Halida, radijallahu anhu, prenose:

"Išao sam a na meni je bio ogrtač koji sam vukao po zemlji. Neki čovjek mi reče: 'Podigni odjeću, to je bolje i čišće!' Pogledah, kada taj čovjek bi Poslanik ﷺ. Rekoh: 'Ovo je crnobijeli ogrtač.' Reče mi: 'Ti se na mene ne ugledaš?' Pogledah, a njegov donji dio odjeće nije prelazio polovinu potkoljenica."

¹Prenose Ahmed i Ebu Davud.

²Prenose Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi koji kaže da je sahih.

³Šerhu Muslim i El-Mugni.

Učenjaci kažu: "Sve što je ispod potkoljenica do članaka, nema smetnje, a sve što je ispod članaka ono je haram, ako je iz oholosti, a mekruh je ako nije iz oholosti, prema mišljenju En-Nevevija i Eš-Šafiija. Ibnul-Arabi kaže: "Čovjeku nije dozvoljeno da mu odjeća pređe nožne članke i kada se bude pravdao: 'Nisam je prepustio preko članaka iz oholosti.', jer zabrana jezički obuhvata (implicite) bilo kakvo prepuštanje odjeće preko članaka. Nije dozvoljeno suprotno raditi onome što jezički bude obuhvaćeno ako postoji propis; kao da kaže: 'To neću slijediti, jer razlog nije u meni i takav poziv ne prihvatam!' Upravo, spuštanje i povlačenje odjeće po zemlji ukazuje na oholost." U *Subulus-Selamu* stoji: "Suština je u tome da spuštanje odjeće inicira povlačenje odjeće po zemlji, a ono nalaže oholost, pa makar to počinilac i ne kanio. Propis se odnosi na sve vrste odjeće." Allah najbolje zna.

Propis o slikama i kipovima

Zabranjeno je u kući postavljati slike i kipove koji oslikavaju živa bića. Učenjaci su pojasnili stav islama u ovom važnom pitanju. Oni kažu: "Islamski vjerovjesnik uništio kipove oko Ka'be prilikom oslobođenja Mekke. Isti propis je i za slike živih bića, radilo se o slikama u sjeni ili bez sjene. El-Buhari i Muslim prenose od Aiše, r.a, da je Poslanik rekao:

"Najžešću kaznu na Sudnjem danu imat će oni koji budu nastojali oponašati Allahovo stvaranje."

Prenose El-Buhari i Muslim sa sakupljačima *Sunena* da je Vjerovjesnik , rekao:

"Vlasnici ovih slika bit će kažnjavani na Sudnjem danu. Reći će im se: 'Oživite ovo što ste stvorili!' Imam Muslim u Sahihu prenosi od Ebu Hejjadža el-Esedija da je rekao kako mu je Alija, r.a, govorio: 'Hoćeš da te uputim na ono što me je Allahov Poslanik uputio?' - 'Ne ostavljaj sliku a da je ne zamrljaš, niti uzdignut mezar a da ga ne poravnaš!'"

Iz ovih i drugih hadisa se razumije da je Poslanik zabranio slikanje. Isti propis se odnosi na sakupljanje i prodaju slika. Što god bi od slika (živih bića) vidio to bi i uništio i pojasnio je šta će one koji su slikali snaci od žestoke kazne na Sudnjem danu. Čini se da je razlog zabrane slikanja i kiparstva oponašanje Allahovog stvaranja. Takođe, preventivno je zabranjeno slikanje zato što vodi u idolatriju. Prenosi se u *Sunenima*:

"Ko naslika sliku bit će mu naređeno da u nju udahne dušu na Sudnjem danu, a on to neće moći."

Slika koja sadrži potpunu predstavu jednog od živih Božijih stvorenja, nužno ju je iskomadati. Dozvoljeno je slikati ono što nema dušu. Postoji olakšica za lutke kojima se igraju djevojčice. Slike živih bića (ljudi i životinja) sprečavaju ulazak meleka u kuću prema vjerodostojnom hadisu:

"Meleki ne ulaze u kuću u kojoj ima pas ili slika."

Učenjak Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, u *Fethul-Bariju* kaže: "Suština propisa o slikama je: ako su naslikana živa bića, to je zabranjeno po koncenzusu islamskih učenjaka, a ako su slike ukrojene (istkane) u odjeći onda postoje četiri mišljenja:

1. U potpunosti je dozvoljeno zbog hadisa koji kaže:

"Osim utkanog u odjeću."

2. Potpuno zabranjeno zbog općenitog značenja hadisa,

3. Ako je slika trajna i neizbrisiva, zabranjeno je, a ako nije, npr. potpune glave ili pokazuje samo pojedine dijelove tijela, dozvoljena je. Ovo je najprihvatljivije mišljenje.

4. Ako se slika time omalovažava dozvoljeno je, a u suprotnom nije. Iz ovoga se izuzimaju lutke kojima se igraju djevojčice.

Fotografisanje

O fotografisanju postoji više mišljenja savremenih učenjaka. Dozvoljeno je fotografisati se, prema koncenzusu, za ličnu kartu, pasoš itd. Neki su dozvolili fotografisanje u potpunosti i nisu zabranili ovu vrstu slikanja. Fotografisanje stranih žena i čuvanje tih slika nije dozvoljeno. Sve što vodi u haram i ono je haram.

Slikanje rukom

Zabranjeno je slikati rukom sva živa bića (ljude i životinje). Ibnul-Kajjim u knjizi *I'alamul-muvekk'in* ovo svrstava u velike grijehе. On kaže: " U to spada slikanje životinja, svejedno radilo se o slikama sa sjenom ili ne." Nema sumnje da Ibnul-Kajjim misli na slikanje rukom što se danas naziva umjetnošću slikarstva. En-Nevevi kaže poslije spomena zabrane slika: "Nema razlike u svemu spomenutom bile slike sa sjenom ili ne. Ovo je srž našeg pravca u ovom pitanju. Ovo je i mišljenje većine učenjaka od ashaba, tabi'ina, kao i mišljenje Es-Sevrija, Malika i Ebu Hanife. Neki su rekli: Zabranjene su one slike koje imaju sjenu, a nisu zabranjene one koje nisu sa sjenom. To je neispravan pravac. Pokrivač radi kojeg je Poslanik ﷺ oštro reagovao, i u što niko ne sumnja da je pokuđeno, nije imao sjenu, uzimajući u obzir sve hadise koji općenito spominju slike.¹ Allah najbolje zna.

¹Šerhu Sahihi Muslim.

ZABRANJENE IGRE I PROPIS O PJEVANJU I MUZICI

Zabranjene igre i zabave

Islam nastoji sačuvati i iskoristiti vrijeme muslimana u korisne svrhe. Islam poziva na svestran i plodonosan rad i udobnost koja daje duševni smiraj. U korist pokornosti Allahu ﷻ, islam zabranjuje igre i zabave suprotne šerijatu. Dokaz za to su riječi Uzvišenog:

"Ali kada oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš. Reci: Ono što je u Allaha bolje je i od veselja i od trgovine."¹, i: "Ima ljudi koji kupuju priče za razonodu, da bi, ne znajući koliki je to grijeh, s Allahova puta odvodili i da bi ga predmetom za ismijavanje uzimali."²

Zabranjene igre su:

1. Kocka i lutrija, što se u islamu sve zajednički naziva hazardom. Ove igre su haram prema koncenzusu ispravnih prethodnika. Hazard je plodno tlo za neprijateljstvo i mržnju. Kockar je prisiljen prodati samog sebe, svoju porodicu i vjeru, a Allahu se utječemo od toga. Sam poziv na kocku zahtijeva iskup. Zarada od kocke bez sumnje je haram, svejedno radilo se o novcu, klađenju na utakmice i sl., što se sve zasniva na sreći i slučajnosti. Da bi pojasnio veličinu zabrane hazarda Allah ﷻ, ga navodi u kontekstu sa vinom. On kaže:

"Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti?"³

Strelice kojima se u pagansko doba kockalo, danas su postale lutrija koja isto tako spada u hazard.

2. Igre tavlje (nerd) i šaha. U hadisu Sulejmana ibn Burejde u *Sahihu Muslimu* od njegova oca, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

"Ko igra nerdešir kao da je svoju ruku umazao svinjskim mesom i krvlju."

Nerd je danas poznat kao tavlja (stolna igra). Hanefije nerdu priključuju i šah za koji kažu da je mekruh-tahrimen.⁴ Prioritetno mišljenje je da su šah i tavlja haram prema mišljenju većine islamskih učenjaka. Ibnul-Kajjim u *"Knjizi viteštva"* kada spominje zabranu vina i kocke kaže: "Takođe, igre koje zabavljaju, a nemaju koristi kao što su tavlja, šah i sl., što sve odvodi od spomena Allaha ﷻ, i obavljanja namaza." Ibn Kudame je iznio dokaze i ništavnosti tavlje i spomenuo u *El-Mugniju* njihovu zabranu. El-Bejheki u *Šuabul-imanu* kaže:

¹ Suretul-Džumua, ajet 11.

² Suretu Lukman, ajet 6.

³ Suretul-Maide, ajet 91

⁴ Mekruh veoma blizak haramu.

"Općenito rečeno, igra nerda i šaha na imetak je haram, prema koncenzusu. O igri bez ulaganja novca postoji razilaženje, ali je kod mene zabrana prioritelnija."- zatim je dugo govorio o ovoj tematici. Koncenzus o zabrani takođe prenosi i El-Kurtubi u svom tefsiru.

3. U zabranjeno spadaju klubovi i kockarnice u kojima se, pored ostalog, prodaje i nudi alkohol. Ovo su sve zabranjene igre i razonode u islamu.

Ovdje ulaze i sportske igre kojima se propušta namaz, igre koje vode naprijateljstvu i mržnji, igre u kojima se miješaju muškarci i žene, na kojima se pije alkohol, otkrivaju stidna mjesta. Islamska pravna formula kaže: Sve što vodi u haram i samo postaje haram.

4. Sredstva informisanja koja neprestano emituju program ne obraćajući pažnju na namaske vaktove, niti daju napomenu na njih. Takođe, sredstva informisanja koja prikazuju griješenje, slike žena i seksualne požude. Ako se ustroje ova sredstva i ograniče moralnim zakonima i upotrijebe za *poziv u islam, podučavanje i odgoj, za dozvoljene stvari kao što su vijesti i sl., onda su ta sredstva dobra*. Naročito, ako ih nadgleda pravedna islamska vlast, a ne komercijalne ustanove kao što je to slučaj u nekim tzv. islamskim i svim neislamskim državama. Propis i stav prema nečemu se temelji na izloženom, a ne na sredstvu kojim se dotično izlaže.¹

5. Igre u kojima se pije alkohol, udara u bubnjeve i svira muzika. Poslanik ﷺ obavještava:

*"Ljudi iz mog ummeta će sigurno piti vino nazivajući ga različitim imenima. Nad glavama će im se svirati instrumentima i pjevat će im pjevačice. Allah će dati da ih zemlje proguta i pretvoriće ih u majmune i svinje."*²

6. Od zabranjenih zabava je i laž u vidu glume u teatru i filmovima s ciljem nasmiijavanja ljudi. Poslanik ﷺ kaže: "Teško onome koji govori i laže da bi ljude nasmiijao! Teško njemu! Teško njemu! Teško njemu!"³

7. Svaka razonoda koja zove ka još većoj razonodi, ubacuje neprijateljstvo i mržnju među igrače i odvraća od spomena Allaha i obavljanja namaza, na istom je stepenu kao i pijenje alkohola i najpreča da bude haram prema El-Kurtubiju koji ovo prenosi u svom tefsiru. Ibn Tejmijje kaže: "Sve što zabavlja i zaokuplja od Allahove naredbe, zabranjeno je, iako u osnovi nije haram."

Propis o pjevanju i muzici

Ono što objedinjuje igre i zabave jeste pjevanje koje je posebno istaknuto u današnjem dobu. Pjevanje i muzika ušli su u kuće mnogih muslimana putem radija, televizije i videa. Islamska ulema govorila je o pjesmi. Današnja pjesmu neki od njih nisu imali priliku da spoznaju, jer su glas i slika žene danas sasvim vidljivi dok oko nje glasno svira orkestar. Naši prethodnici su u ono vrijeme govorili o nepravilnostima koje su se proširile uz bajramske i svadbene svečanosti i dolazak bližnjih iz daleka, da bi sve bilo čisto od

¹Fetva Stalne komisije za izdavanje islamskih pravnih rješenja u Rijadu.

²Vjerodostojan hadis. Prenose ga Ibn Madže, Et-Taberani, El-Bejheki i Ibn Hibban u *Sahihu*, a El-Albani kaže da je sahih.

³Hadis je hasen. Prenose ga Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi i El-Hakim.

nevaljalština i zabrana. Islam općenito diktira zabranu onoga što vodi u zabranjeno iz preventivnih razloga. Ibn Mes'ud, Džabir, Ibn Abbas, El-Hasen i En-Nehai protumačili su "priče za razonodu" u riječima Uzvišenog:

"Ima ljudi koji kupuju priče za razonodu, da bi, ne znajući koliki je to grijeh."¹,

da je to pjesma. Poslanik ﷺ dopustio je pjesmu uz bajrame. Ashabi su znali za pjevanje u ritmu hoda kamila. Neki hadiski tekstovi dozvoljavaju upotrebu defa prilikom vjenčanja, kao: *"Granica između halala i harama je udaranje u def."*² Pjesma u kojoj se dočaravaju, opisuju i opjevavaju žene sa popratnim muzičkim instrumentima zabranjena je. Prenosi Ebu Malik, r.a, da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Bit će ljudi iz mog ummeta koji će smatrati dozvoljenim blud, svilu, vino i muzičke instrumente. Ljudi će sigurno doći na veliko brdo gdje će im čoban potjerati stado dolazeći im radi neke potrebe. Reći će mu: 'Dođi nam sutra.' Allah će ih u toj noći uništiti, brdo srazniti, a druge pretvoriti u majmune i svinje sve do Sudnjeg dana."*³

Onaj ko se profesionalno ili amaterski bavi muzikom i pjesmom prema većini učenjaka njegovo svjedočenje se ne prihvata, a ugovor o iznajmljivanju se smatra ništavnim. Ibn Kudame spominje u knjizi *El-Mugni*: "Svi njegovi ugovori su ništavni."

Hafiz Ibn Kesir kaže: "Dozvola udaranja u def ne implicira direktno dozvolu upotrebe ostalih muzičkih instrumenata." Šejhul-islam prenosi da je imam Ahmed pokudio bubanj, osim u ratu. Allah najbolje zna.

Dozvoljene igre, natjecanje i gađanje

Musliman ima potrebu za dozvoljenom razonodom kojom ojačava tijelo, obnavlja živahnost, a od duše otklanja zamor od teškog posla. Zamjena za nedozvoljenu zabavu je zabava koju islam dozvoljava. Evo nekih primjera:

1. Utrka. Prenosi se da se Vjerovjesnik ﷺ takmičio sa svojom suprugom Aišom, r.a, više puta. Aiša, r.a, kaže:

*"Utrkivao se sa mnom Allahov Poslanik ﷺ, pa sam ga prestigla. Prošlo je vremena dok se nisam udebljala kada se ponovo sa mnom utrkičao i onda me on prestigao i rekao: 'Ovo je za onaj put (tj. jedan za jedan).'"*⁴

2. Hrvanje. Prenosi se da se Poslanik ﷺ hrvao sa čovjekom po imenu Rukane više puta; što sve ukazuje da takmičenje ili hrvanje ne narušava dostojanstvo čovjeka, niti se kosi sa godinama starosti. Ovo hrvanje nije bilo poput današnjeg poznatog okrutnog hrvanja koje nekada odvede protivnika u smrt.

¹ Suretu Lukman, ajet 6.

² Prenose Ibn Mes'ud, Ahmed, En-Nesai, Et-Tirmizi i Ibn Madže.

³ Prenose El-Buhari i Ebu Davud.

⁴ Prenose Ahmed i Ebu Davud.

3. Streljaštvo. Prenosi se od Vjerovjesnika ﷺ da je prošao pokraj ashaba koji su gađali strijelama i rekao im:

*"Gađajte i ja sam sa vama."*¹

Streljaštvo je jedna od najpohvalnijih igara koje muslimana priprema za džihad shodno riječima Uzvišenog:

*"I protiv njih pripremite koliko god možete snage ..."*²

Poslanik ﷺ je protumačio snagu streljaštvom, jer je to bilo uobičajeno u njegovo doba. Spomenutim se dokazuje pravna šerijatska utemeljenost obučavanja.

4. Lov

U dozvoljenu razonodu spada i lov na kopnu i moru. Iz ovoga se izuzimaju oni koji su u ihramima hadža ili umre i oni koji su u Haremi-Šerifu. Nije dozvoljeno loviti ili ubijati iz igre, pa makar se radilo o vrapcima. O tome postoje šerijatski tekstovi zabrane.

5. Plivanje. Od pohvalnih psihičkih tj. sportskih aktivnosti je i učenje plivanja kao korisnog sredstva za borbu na Allahovom putu na moru.

6. Igra sa porodicom

Pomoć čestitosti jeste i igra čovjeka s vlastitom porodicom. Poslanik ﷺ kaže:

*"Sve što nije Allahov spomen (zikr) jeste zabava ili zaborav, osim u četiri slučaja: streljaštvo, dresiranje konja, igra sa porodicom i učenje plivanja."*³

7. Ljuljačke za djecu. U *Sahihul-Buhariji* prenosi se u hadisu Aiše, r.a, da je govorila:

"...a ja sam na ljuljački sa prijateljicama."

8. Utrka konja i deva ima posebne uslove. Pohvalna sportska aktivnost koja vodi ostvarenju ciljeva borbe i džihada jeste utrka konja i deva prema hadisu:

*"Nema takmičenja osim u papcima, strijelama i kopitama."*⁴

Utrkivanje je dozvoljeno sunnetom i koncenzusom učenjaka. Utrka može biti bez naknade i ona je apsolutno dozvoljena ili sa naknadom, što nije dozvoljeno, osim u utrci konja, deva ili u streljaštvu.

Uslovi su sljedeći:

- da se pouzdano odrede i vizuelno znaju sredstva jahanja ili strijelci,
- da sredstva utrke budu jedinstvena kao i streljačko naoružanje,
- odrediti razdaljinu utrke prema običaju,
- da je naknada poznata, dozvoljeno ju je odmah ili kasnije dati,
- izbjegavati svaku slutnju hazarda (opklade) tj. da naknada bude data od jedne strane koja se natječe. Ako je naknada (tj. nagrada) data od vlasti, tj. vođe islamske

¹ Prenosi Ebu Davud.

² Suretul-Enfal, ajet 60.

³ Prenosi Et-Taberani sa vjerodostojnim senedom.

⁴ Prenosi Ahmed.

države ili kakvog namjesnika, dozvoljeno je bez razilaženja, makar nagrada bila izdvojena iz državnih sredstava. U tome je opća korist i podstrek na obuku za džihad i korist muslimana. Ako bi neko drugi dao nagradu ne bi bilo smetnje pod uslovom da bude iz njegovog imetka.

Ako je naknada na teret učesnika uslov je da bude isključivo samo od jednog od njih prema mišljenju Ebu Hanife, Eš-Šafiija i Ahmeda.¹ Ako obostrano ulože nije dozvoljeno, jer je to kocka, a svaki od njih može dobiti ili izgubiti. Neki učenjaci odobravaju kulturna takmičenja, pa makar i s naknadom smatrajući da je to širenje islamskog znanja džihad.

Dozvoljena su takmičenja i natjecanja, ali bez ikakve naknade kao što su utrke jedrilica, ptica i drugih životinja. U ovo ulazi i takmičenje u trčanju koje se smatra korisnim sportom za tijelo, zatim sva natjecanja u fizičkoj spremnosti, ali bez opklade, otkrivanja stidnih dijelova tijela, nedozvoljenog miješanja muškaraca i žena, i drugih prekršaja i neprijateljstava, izostavljanja Allahova spomena, namaza itd. Prenosi se vjerodostojno od Poslanika ﷺ da je prošao pored dvije osobe koje su se smjenjivale u nošenju velikog kamena, a on nije na to reagovao. Natjecanje u igri tavle i šaha je hazard i apsolutno zabranjeno. El-Kurtubi kaže: "Nema razilaženja u dozvoljenosti utrke konja i drugih jahalica, takmičenja u trčanju, streljaštvu i rukovanju oružjem čime se obučava za ratovanje." Ako se povede utrka među različitim vrstama životinja nije dozvoljeno. Ako čovjek kaže drugom: "Ispali ovu strijelu i ako pogodiš imaš nagradu.", dozvoljeno je i smatra se nagrađivanjem. A ako mu kaže: "Ako pogodiš tebi je dirhem, a ako ne pogodiš dat ćeš mi dirhem- nije dozvoljeno, jer je to kocka."² Allah najbolje zna.

¹ Menarussebil.

² El-Mugni, 11/55.

III DIO

EKONOMSKI ODNOSI I PRAVA

- 1. IMETAK (KAPITAL) I UGOVORI**
- 2. VLAST I SUDSTVO**
- 3. BRAK I PROPISI VEZANI ZA NJEGA**

IMETAK I UGOVORI

Čuvanje od haram imetka

- 1. Kupoprodajni ugovor i zabrana kamate*
- 2. Zabranjena kupoprodaja (trgovina)*
- 3. Zabranjeni poslovi i zarade*
- 4. Utemeljenost rada i zabrana prosijačenja*
- 5. Pravo na probu robe, odgođeno plaćanje, posudba, prijenos duga, prodaja nekretnina i plodova*
- 6. Ugovori o zalogu, jamstvu, obustavljanju imetka i nagodbi*
- 7. Ugovori o punomoćstvu, kooperaciji, zajedničkom navodnjavanju i ulaganju u poljoprivredu*
- 8. Kultivisanje neplodnog zemljišta, nađeni predmeti i nahoče*
- 9. Ugovor o nagrađivanju (nadbice) i zakupljivanju (iznajmljivanju)*
- 10. Ugovor o korištenju bez naknade i stvarima datim na čuvanje (jamčevina, depozit)*
- 11. Pravo prvokupnje*
- 12. Ugovor o vakufima, poklonima, dodjelama i oporukama sa islamskim nasljednim pravom*

KUPOPRODAJNI UGOVOR, NJEGOVI USLOVI I ZABRANA KAMATE

Kupoprodajni ugovor i njegovi uslovi

Kupoprodaja podrazumijeva davanje imovine u vlasništvo uz naknadu ili razmjenu dobara. Uzvišeni kaže:

"A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu."¹

Kupoprodajni ugovor postaje važećim ponudom i prihvatanjem dviju ugovornih strana. Ekonomski sistem u islamu odlikuje se time što počiva na čvrstom principu čuvanja od nedozvoljenog imetka. Zato se navode mnogi ajeti i hadisi koji upozoravaju muslimane na uzimanje imetka kojeg po zakonu ne zaslužuju.

Kada islam potencira čuvanje od nedozvoljene zarade i imetka daje ujedno i odgovarajuću zamjenu dopuštajući kupoprodaju i zabranjujući kamatu. Islam dopušta darivanje i poklanjanje, a zabranjuje otimačinu i potkupljivanje (mito). Islam dopušta zajednička ulaganja kao zamjenu za kamatni sistem. Uzvišeni kaže:

" O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, - ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak."²

Ibn Kesir kaže: "Allah Svojim robovima vjernicima zabranjuje međusobno jedenje imetaka na nedozvoljen način kao što su razne vrste kamate i hazarda, kao i sve što se u suštini poklapa sa ovim vrstama nedozvoljenog materijalnog poslovanja. U hadisu Poslanika ﷺ stoji:

*"Vaši životi, vaši imeci i vaše časti su haram (zabranjeni) jedni drugima."*³

¹ Suretul-Bekare, ajet 275.

² Suretun-Nisa', ajet 29.

³ Muttefekun alejhi.

Uslovi za ispravnu kupoprodaju tj. trgovinu

Pravila koja čuvaju sistem kupoprodaje od nedozvoljenih prihoda su sljedeća:

1. Uzajamno zadovoljstvo strana u kupoprodajnom ugovoru. Uzvišeni kaže:

“Ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak”¹

2. Upućenost i razum. Malodobna osoba ili neuračunljiv rasipnik moraju tražiti dozvolu od svoga staratelja. Ugovor nije ispravan osim onome kome je dozvoljeno trgovati. Allah kaže:

“I rasipnicima imetke na upravljanje ne uručujte.”²

3. Da ono čime se trguje bude dozvoljena i korisna imovina, a ne da bude haram imetak.

4. Da roba kojom se trguje bude vlasništvo onoga ko je prodaje ili da prodavač ima punomoć za prodaju tuđeg imetka prilikom sklapanja ugovora.

5. Biti u mogućnosti predati robu, jer Poslanik ﷺ zabranio je prodaju roba koji je u bjekstvu.³ Čovjeku koji je htio prodati nešto što trenutno nema Poslanik ﷺ mu je rekao:

“Ne prodaji ono što nemaš!”⁴

6. Da roba koja se kupuje, odnosno prodaje, bude poznata po opisu ili viđenju. Isto se odnosi i na cijenu robe.

7. Da ugovor stupi odmah na snagu, a ne da za njegovo stupanje na snagu postoje posebni uslovi, što predstavlja izlaganje riziku (odnosno nepoznanici). Npr. da čovjek kaže: “Prodajem ti ovu robu ako je ta i ta osoba složna s time.” U ugovoru sa obostranom naknadom (tj. izmirenjem) nije dozvoljeno postavljati uslove za ostvarenje ugovora u budućnosti.

Ispravni i neispravni kupoprodajni ugovori

Uslovi prodaje i kupovine podliježu ugovoru dviju strana. Osnova tj. temelj svih ugovora je obostrano zadovoljstvo ugovarača. U Kur'anu stoji:

“O vjernici, ispunjavajte obaveze!”⁵

Poslanik ﷺ kaže:

“Muslimani se ravnaju prema međusobno postavljenim uslovima, osim uslova koji dozvoli zabranjeno ili zabrani dozvoljeno”⁶

¹ Suretun-Nisa', ajet 29.

² Suretun-Nisa', ajet 5.

³ Prenosi Ahmed.

⁴ Et-Tirmizi, En-Nesai, Ebu Davud, Ahmed i Ibn Madže.

⁵ Suretul-Maide, ajet 1.

⁶ Prenosi se u Sunenima.

Od uslova koje je "Komisija za šerijatska pravna pitanja" u Rijadu potvrdila jeste i uslov sankcionisanja koji se potpisuje sa kupoprodajnim ugovorom. Komisija ovaj uslov vidi kao koristan prilog kupoprodajnom ugovoru, jer on podstiče na ispunjenje samog ugovora u dogovoreno vrijeme. U tome se pozivaju na predaju imam El-Buharija u njegovom *Sahihu* sa lancem prenosilaca od Ibn Sirina da je neki čovjek rekao drugome koji je u najam uzeo jahalicu: 'Potjeraj jahalicu, a ako ja ne budem putovao s tobom tog i tog dana, imaš od mene stotinu dirhema.' Davalac u najam nije putovao. Šurejh tada reče: "Ko sam sebi bez prisile postavi uslov dužan ga je ispuniti." Komisija je izuzela valjan šerijatski razlog za poništenje uslova, čime se uslov neutrališe. Uslov je još da sankcionisanje ne bude nerealno i izvan običaja pravednosti kada koristi nestane ili se šteta pojavi.

Učenjaci su uslove za trgovinu podijelili na ispravne i neispravne, a tri su ispravna:

1. Dozvoljeni su uslovi koji su u kontekstu zahtjeva ugovora kao što je odgađanje punog ili djelomičnog plaćanja.

2. Uslovi koji idu u korist ugovora kao što je zahtjev za posebnu karakteristiku određene robe ili zahtjev da se postave žiranti (tj. garanti za isplatu duga).

3. Uslovljavanje općepoznatih koristi u predmetu ugovora kao npr. da iznajmljivanje stana bude na određeno vrijeme ili usloviti dopremu robe do kupčevog skladišta.

Neispravni uslovi su pojašnjeni odlukom spomenute komisije vezanom za uslov sankcionisanja, a oni su:

1. Da jedna od strana ugovora uslovi drugoj još jedan ugovor u ugovoru, npr. kupoprodaja i iznajmljivanje u istom ugovoru.

2. Usloviti nešto što je u suprotnosti sa zahtjevima ugovora, kao npr. da se uslovi da roba koja se kupuje ne smije doživjeti bankrot u daljnjoj prodaji ili da se uslovi da se roba ne može prodati ili pokloniti trećoj osobi; ili da se kupljeni rob ne može ponovo prodati i sl.

3. Uslov za odgađanje stupanja ugovora na snagu, kao npr. 'Prodajem ti ovo ako dođe ta i ta osoba'.

Zabrana ugovora koji sadrže kamatno poslovanje

Allah je zabranio kamatu i upozorio na poslovanje s njom. Kamata je strogo zabranjena u svim vjerozakonima. U hadisu o sedam grijeha koji vode u vatru kamata stoji na drugom mjestu poslije ubistva. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, bezdušni zelenaši ne budite, i Allaha se bojte, jer ćete te tako postići što želite."¹

Zadnja objava o zabrani kamate je:

¹ Suretu Ali Imran, ajet 130.

"Oni koji se bave kamatom dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio, zato što su govorili: 'Kamata je isto što i trgovina.' A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu. Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova – pa se okani, njegovo je ono što je prije stekao, njegov slučaj će Allah rješavati; a oni koji to opet učine – bit će stanovnici džehennema, u njemu će vječno ostati."¹

Uzvišeni još kaže:

"O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, nek znate, – rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostaće vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti."²

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, kaže: "Onaj koji uzima kamatu nije zadovoljan onim što mu je Allah dodijelio od halal-imetka. Nije mu dosta dozvoljena zarada. On žurno uzima imetke drugih ljudi na nedozvoljen način s različitim prljavim poslovanjima i sredstvima zarade" Od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Kamata ima sedamdeset i tri različita oblika. Najlakši oblik je kao da čovjek oženi vlastitu majku. Najunosnija kamata je narušavanje časti čovjeka muslimana."*³

On takođe kaže:

*"Najlakši oblik kamate je kao vjenčati majku, a najunosnija kamata je narušavanje časti svoga brata."*⁴

Vrste kamate

Dvije su vrste kamate:

1. Kamata viška. Ona označava prodaju jedne vrste za istu vrstu robe, tako da jedna od količina istoimene robe bude veća. Kao što je razmjena istog novca s viškom, prodaja kilograma (bolje) pšenice za kilogram i po druge (lošije) pšenice. Sve ovo vodi u kamatu koja se dobija odgodom izmirenja duga.

U beskamatnom poslovanju uslov je jednakost količine i preuzimanje predmeta trgovanja prije razilaženja dviju ugovornih strana. Od Ebu Se'ida prenosi se da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

*"Zlato za zlato, srebro za srebro, pšenica za pšenicu, so za so – mijenjaju se podjednako količinski i iz ruke u ruku. Ko poveća ili bude tražio povećanje zaradio je kamatu. Onaj koji je daje i uzima su isti."*⁵

¹ Suretul-Bekare, ajet 275.

² Suretul-Bejare 278-279.

³ Ibn Madže i El-Hakim.

⁴ Prenosi Es-Sujuti u "El-džami'us-sagir".

⁵ Prenose El-Buhari i Ahmed.

U *Sahihu Muslimu* stoji dodatak hadisu: "Ječam za ječam, hurme za hurme (datule)."

Hadis ukazuje na zabranu prodaje zlata za zlato i srebra za srebro u različitoj količini, svejedno radilo se o prodaji prisutne ili odsutne robe. Isto se odnosi i na prehrambene proizvode spomenute u hadisu. U "*Eš-Šerhu*" stoji: "Suština je u tome da ono što se može i mjeriti i vagati, kao i istoimena hrana s količinskom razlikom (u razmjeni), su kamata."

2. Kamata na odgodu duga. Ova kamata predstavlja dodatak na vraćeni dug kada dođe vrijeme za isplatu duga. U ovo ulazi i džahilijjska (paganska) kamata. Npr. kada kažu: "Ili ćeš izmiriti dug ili ćeš platiti još veći dodatak (tj. zateznu kamatu)." Danas na ovom principu posluju savremene banke. U kamatu na odgodu ulazi i npr. uzeti 100 dinara i otplatiti nakon ugovorenog roka istih 100 dinara sa dodatkom, što ljudi često čine. U kamatu na odgodu duga ulazi i prodaja zlata za srebro sa odgađanjem jednog od njih. Takođe, prodaja pšenice za ječam sa odgodom isplate jednog od njih.

Kamata uzeta na oročena sredstva u banci je zabranjena, kao što je zabranjeno i uzimanje kamatnih kredita. Poslanik ﷺ prokleo je sve one koji posluju s kamatom. Od Džabira, r.a, prenosi se da je rekao:

"Prokleo je Poslanik ﷺ onoga koji uzima kamatu, koji je daje, koji je zapisuje i svjedoke kamatnog ugovora, te dodao: "Svi su isti!"¹

Dodatak:

Oni koji razmjenjuju robu, ako se razidu prije razmjene, razmjena je nevažeća prema koncenzusu islamskih učenjaka. Ovo se može naći u knjigama "*Fethul-Bari*" i "*Nejlul - Evtar*". Pod razmjenom se misli na prodaju novčanica za iste ili različite novčanice. Razmjena novčanica ima četiri uslova:

1. preuzeti novac obostrano prije razilaženja;
2. da svote novca budu podjednake;
3. da strane nemaju izbora s određenim rokom;
4. da razmjena bude bez odgode.

Allah najbolje zna.

¹ Prenose El-Buhari i Muslim.

ZABRANJENA KUPOPRODAJA

Kada znamo da šerijat ima za cilj očuvati imetke i prava ljudi od nasrtaja na njih u svakom smislu riječi, tada moramo spoznati da je šerijat postavio posebna pravila kupoprodaje. Svako poslovanje u kojem se ne čuvaju postavljene granice i uslovi - zabranjeno je ekonomsko poslovanje. Različite su vrste zabranjene kupovine i prodaje. Većina zabranjenih ekonomskih transakcija sadrže obmanu i nejasnoće koje sigurno donose štetu jednom od ugovarača. Evo nekoliko kupoprodajnih ugovora koje Zakonodavac zabranjuje, neki su potpuno nevažeći (batil), a neki neispravni (fasid):

1. *Prodaja nepoznatog*. Nepoznato je zabranjeno prodati zbog rizika obmane i neizvjesnosti. Npr. da se kaže: "Prodajem ti ove dvije vrste robe.", ali ih ne definiše, ili: "Prodajem ti ovo u torbi.", a kupac ne zna šta se nalazi u torbi. Hadis imama Muslima kaže: "Poslanik ﷺ zabranio je kupoprodaju (bacanjem) kamenčića (na sreću) i kupoprodaju u kojoj ima obmane."

2. *Prodaja nepostojećeg*, kao prodaja plodova sa drveća ili mladunčeta domaće životinje prije nego što sazriju i pojave se. Isto je pravilo za ono što prodavac nije u mogućnosti predati, kao ribe u moru ili ptice u vazduhu.

3. *Prodaja onoga što se ne posjeduje*. Čovjek nad onim što nije njegovo i nema nikakvih ovlasti, osim ako bude punopravni zastupnik opunomoćitelja. Hadis kaže:

"Ne prodaji ono što nije tvoje!"

U ovo ulazi prodaja robe prije njenog preuzimanja. Hadis kaže:

"Ne prodaji hranu prije nego je kupiš i izmiriš cijenu."¹

4. *Prodaja zabranjenog*, kao npr. kipova, statua, slika sa bićima koja imaju dušu, muzičkih instrumenata i sl. Poslanik ﷺ je zabranio prodaju alkohola, uginule životinje (strvi) i kipova."² Sve ostalo šerijatom zabranjeno analogno se gleda navedenim zabranama u hadisu u pogledu prodaje i kupovine.

5. *Prodaja onoga što pomaže u grijehu*, kao prodaja grožđa za koje se zna da će se od njega praviti vino, prodaja oružja kada sukob između muslimana nastupi, prodaja mirisa (ili šprita) onima koji ih kao alkohol koriste. Sve što sigurno vodi haramu zabranjeno ga je prodavati.

6. *Prevara u trgovanju*. Vjerodostojan hadis kojeg prenosi Ebu Hurejre , r.a, kaže:

"Poslanik ﷺ prošao je pored košare hrane i zavukao ruku u nju. Prsti su mu osjetili vlagu i on reče: "Šta je ovo !?" Trgovac reče: "Kiša je padala, Allahov Poslaniče." "A što ovo na vrh nisi stavio da ljudi vide? - Ko nas vara nije od nas!"³

¹ Prenosi Ahmed u Musnedu. Predaja je ispravna.

² Muttefekun alejhi.

³ Prenosi Muslim.

U ovo ulaze sve vrste prevare i podvala, kao zakidanje u mjeri i vaganju; čuvanje vimena ovce (ili druge životinje) od muženja da izgleda veće prilikom njene prodaje. Uzvišeni kaže:

"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju, koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju, a kad drugima mjere na litar ili kantar - zakidaju..."¹

7. *Prodaja onoga koji je u primoran prodati ili onoga koji je prisiljen na prodaju. Sva njihova poslovanja nisu punovažna.*

8. *Prodaja s velikom obmanom putem lažnog zaklinjanja, tako što se naivni iskoriste za prodaju robe po cijeni većoj od realne ili se od istih naivnih kupi roba po daleko nižoj cijeni od realne. Obmanuti ima pravo vratiti kupljenu robu.*

9. *Prodati robu čovjeku koji je već dogovorio s drugim muslimanom da će istoimenu robu od njega kupiti. Poslanik ﷺ kaže:*

*"Ne prodajte robu osobi kada je već dogovoreno da će mu drugi (istoimenu) robu prodati"*²

Kao npr. nekome ko je već kupio nešto za deset dinara ponuditi istu robu za devet; ili onom ko je već prodao za devet ponuditi kupovinu za deset dinara. Što se tiče nadmetanja u cijeni dok roba još nije ni od jednog trgovca prodana - nema za to smetnje.

10. *Trgovanje "en-nedžš", kao npr. podizati cijenu robe u nadmetanju između nekoliko potencijalnih kupaca, bez namjere da se kupi roba, nego da se stvarni kupac ošteti plaćanjem veće cijene. Poslanik ﷺ kaže:*

*"Nemojte bez namjere kupovine robe povećavati cijenu u nadmetanju."*³

11. *Dvije kupovine ili prodaje u jednoj kupovini ili prodaji, kao npr. da čovjek kaže drugom: 'Prodajem ti ovaj stan ako ćeš mi prodati svoje auto.' Hadis kaže:*

*"Poslanik ﷺ zabranio je dva kupoprodajna ugovora u jednom ugovoru."*⁴

U ovo ulazi sve što sa sobom nosi izvjesnu nepoznanicu, kao npr. "Prodajem ti onu odjeću za pet dinara odmah ili deset na odgođeno", a zatim ne pojasni šta od to dvoje želi.

12. *Prodaja duga za dug, a to je prodaja robe koje nije predata sa odgođenom isplatom.*

13. *Prodaja "el-ṭneh", a ona znači da čovjek proda robu po jednoj cijeni na odgodu, a zatim je u isto vrijeme kupi po manjoj cijeni od one po kojoj ju je prodao.*

14. *Prodaja građanina seljaku, kao i presretanje trgovaca prije njihova dolaska na tržnicu.*

15. *Prodaja poslije drugog ezana za džumu-namaz. Uzvišeni kaže:*

¹ Suretul-Mutaffifun, ajet 1-3.

² Muttefekun alejhi.

³ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁴ Prenose Ahmed, En-Nesai, a Et-Tirmizi i Ibn Madže kažu da je vjerodostojan.

"O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu da obavite; to vam je bolje, neka znate!"¹

16. *Trgovina u džamiji.* Takođe, zabranjena je prodaja mushafa, a neki su rekli da je to mekruh, što je kao mišljenje prihvatljivije.

17. *Prodaja žita u klasu za žito u zrnu na kantar.*

18. *Prodaja "eth-thenijja", to je prodaja robe iz koje se nešto izuzme od prodaje.* Npr. prodati voćnjak (ili šumu), a zatim izuzeti drvo ili nepoznatu voćku. Poslanik ﷺ zabranjuje ovu vrstu prodaje osim u slučaju da se zna tačno o kojem se izuzetku radi.²

19. *Prodaja koja u ugovoru sadrži ništavan uslov,* kao npr. da kupljena roba ne doživi bankrot ili da se postavi uslov da se roba mora prodati, u protivnom, morat će je vratiti. Ovakvi uslovi su ništavni, ali je prodaja punovažna.

20. *Prodaja plodova prije nego što se sazna za njihovu ispravnost.* Ovakva prodaja je neispravna jer je takva roba izložena trošenju i šteti. U hadisu stoji:

*"Poslanik ﷺ zabranio je prodaju plodova prije nego što sazriju i prodaju žita u klasu za žito u zrnu"*³

Ako dio plodova sazrije dozvoljeno je prodati ih sve. Musliman mora naučiti propise kupoprodaje prije nego što se upusti u trgovinu, kako ne bi zapao u haram i nedozvoljeno uzimanje imetaka drugih ljudi. Hadis kaže:

*"Svako tijelo izraslo na nedozvoljenoj zaradi najpreče je vatri."*⁴

Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Džumua, ajet 9.

² Prenose peterica.

³ Prenosi Et-Tirmizi i kaže da je vjerodostojan.

⁴ Prenose El-Bihari i Muslim

ZABRANJENI POSLOVI I ZARADE

Haram zarada

Muslimanu je zabranjeno uzimati imetke drugih ljudi na nedozvoljen način. Uzvišeni kaže:

"Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način."¹,

i još kaže:

"A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono što rade nevjernici!"²

U haram zaradu spada:

1. *Mito*. Poslanik ﷺ kaže:

"Allah je prokleo onoga ko daje i uzima mito u vlasti"³ Zabrana podrazumijeva i onog koji daje i uzima. Posredstvo u mitu je zabranjeno u bilo kojem obliku. Najgore mito je ono dato kao poklon jednog od parničara sudiji ili vladaru, a tim mitom se želi sputati istina. Mito, u suštini, uništava moral službenika koji svoje poslovanje s ljudima učine nesnosnim da bi bili prisiljeni platiti mito. Sama pomisao na mito otvara mnoge druge nedozvoljene puteve dolaska do lahke zarade i to ružnim odnosom prema muslimanima. Ovdje se očituje razlog zabrane mita tj. potkupljivanja.

2. *Skrivanje i negiranje povjerenih stvari*, nasrtaj na zagarantovana prava ljudi, jedenje imetka siročeta (jetima) što je jedan od sedam grijeha koji vode u vatru i na koji je Poslanik s.s.v.s. strogo upozorio. Uzvišeni o tome govori:

"Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi – doista jedu ono što će ih u vatru dovesti i oni će u ognju gorjeti."⁴

3. *Mijenjanje oporuke (testamenta) vakifa i zajedničkog vlasništva* svih muslimana što unosi štetu i zapostavlja prava. U ovo spada korištenje funkcije i vlasti za neovlašten uticaj.

4. *Zelenašenje s prehrambenim namirnicama*. Poslanik ﷺ kaže:

"Nabavljač je opskrbljen, a zelenaš proklet."⁵;

"Neće zelenašiti osim grješnik."⁶,

"Ko s hranom bude zelenašio četrdeset dana, Allah ga se odriče."⁴

¹ Suretul-Bekare, ajet 188

² Suretu Ibrahim, ajet 42

³ Prenosi Ahmed u Musnedu i dr. Hadis je vjerodostojan.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 10

⁵ Ibn Madže i El-Hakim.

⁶ Muslim.

U *El-Mugniju* stoji: "Zelenašenje (zadržavanje robe) u oskudici s ciljem povećanja njene cijene na tržištu je haram."²

5. *Dogovor sa firmama o dodjeli specijalnih povlastica (licenci)* koje su pravo svih muslimana. Time ostali muslimani gube priliku za posao i zaradu.

6. *Krađa, otimačina i korupcija svih oblika.*

7. *Islam zabranjuje svojim sljebenicima obavljanje nekih profesija i zaradu od tih profesija*, kao npr. naknadu za vraćanje i sihr (magiju), naknadu za prostituciju, naknadu za ples i muziku.

8. *Rad u bankama koje posluju s kamatom*, što se smatra pomaganjem u pribavljanju kamate. Sve je to saradnja u grijehu i neprijateljstvu. Isto se odnosi na rad u kockarnicama, kladionicama, noćnim barovima i krčmama, s obzirom da su ove profesije u osnovi islamom strogo zabranjene. Takođe, svaki dobitak od kocke, hazarda, lutrije i opklade je haram.

9. *Od zabranjenih prihoda je i da bogataš uzme sadaku (milostinju) ili zekat koji ne zasluđuje.* Poslanik ﷺ kaže:

*"Nije dozvoljena sadaka bogatašu niti sposobnom i zdravom (za rad)."*³

Uzurpiranje (otimačina)

U zabranjenu zaradu spada sve što je oteto ili uzurpirano. Otimačina označava nasilno bezakonito ovladavanje tuđim imetkom. Uzurpacija je zabranjena Kur'anom, sunnetom i koncenzusom islamskih učenjaka. Na obraćanju (hutbi) prvog dana Kurban-bajrama na Mini poslanik ﷺ rekao je:

*"Vaši životi, vaši imeci, vaše časti su vam sveti, kao što je svet ovaj vaš dan u ovom vašem mjesecu i u ovom vašem gradu."*⁴

Od Se'ida ibn Zejda , r.a, prenosi se da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

*"Ko nepravедno uzurpira pedalj tuđe zemlje, Allah će ga na Sudnjem danu natovariti sa sedam zemalja."*⁵

¹ Ahmed, El-Hakim, Ibn Ebi Šejbe i El-Bezzar.

² El-Mugni, 4/305.

³ Prenosi En-Nesai.

⁴ Muttefekun alejh.

⁵ Muttefekun alejh.

Stav islama prema uzurpiranju

1. Uzurpator (otimač) snosi odgovornost za povrat otetog njegovom vlasniku i to sa dužnošću održavanja otetog. Uzurpator je obavezan dati naknadu ako se predmet uzurpacije uništi, prema većini islamskih učenjaka.

2. Ko zna da je kupovinom ili poklonom dobio oteto (ukradeno) isti je kao i onaj ko je oteo (ukrao).

3. Ko uništi tuđi imetak, makar to bilo iz nemara, dužan ga je nadoknaditi kao da ga je i oteo.

4. Uzurpator će platiti naknadu za nedostatak ili djelomično oštećenje uzurpiranog, kao i naknadu za iznajmljivanje ako se oteto može iznajmljivati.

5. Ko drži psa (a isključivo ga je dozvoljeno držati radi čuvanja imovine ili stoke) ili kakvu drugu životinju koja napravi štetu vlasnik je dužan platiti oštećeno. Vlasnik stoke neće plaćati štetu koju stoka poćini na usjevima ili učini fizičku štetu ljudima danju.¹ Hadis kaže:

*"Za nasrtaj životinje nema nadoknade."*²

6. Vozač ili upravljač jahalicom nadoknadit će štetu poćinjenu prevoznim sredstvom ili životinjom, ako je u potpunosti spomenutim vladao. Na nemarnom je da nadoknadi štetu, kao što stoji u *El-Mugniju*, *Eš-Šerhu* i *El-Muntehabu*.

7. Vlasnik će nadoknaditi ono što njegova životinja uništi noću zbog nemara u njezinom pritvoru i čuvanju.³

8. Ko ubije napadaća u odbrani, pa makar se radilo o ubistvu čovjeka, štiteći tako svoj imetak i čast, neće plaćati nadoknadu ili otkupninu. Ibn Omer , r.a, od Vjerovjesnika ﷺ prenosi:

*"Ćiji imetak bespravno bude napadnut i on se bude borio i tako pogine, šehid je."*⁴

Kada ne bi branili život, čast i imetak, nasilnici i grješnici bi zavladali ljudima. Za sve ovo je potreban dokaz prilikom svjedoćenja. Ibnul-Kajjim je odabrao stav da se okolnosti i indicije moraju dobro analizirati. U *Eš-Šerhu* stoji: " Ako se radi o životinji koju nije mogće odvratiti od nasrtaja osim ubijanjem, po koncenzusu, dozvoljeno ju je ubiti bez naknade"

9. Ko muslimanu uništi nešto od šerijatski zabranjenih predmeta, kao što su muzički instrumenti, alkohol i knjige o magiji i vraćanju (sihr), neće ništa nadoknaćivati. Ti predmeti u islamu nemaju svoju vrijednost, zabranjeno ih je prodavati jer nemaju nikakve svetosti ni dužnog poštovanja. Uzvišeni kaže:

¹Šteta nanesena noću se nadoknaćuje, jer je tada stoka pretežno u pritvoru. Danju je stoka pretežno pušćena da slobodno pase.

²Muttefekun alejhi.

³Uzvišeni kaže: " I Davudu i Sulejmanu, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nećije opasle – i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu.", Suretul-Enbija, ajet 78.

⁴Prenosi El-Khallal.

"I porazbija ih on u komade, osim onoga najvećeg, da bi se njemu obratili."¹

10. Ko kupi zemlju i na njoj nešto izgradi, pa se uspostavi da je zemlja tuđa, od prodavca zemlje će potraživati isplatu cijene zemljišta i troškove izgradnje. Ibnul-Kajjim kaže: "Ako uzurpator uzurpiranom predmetu bude promijenio naziv, pravom vlasniku se daje mogućnost izbora da uzurpator uzme ili da namiri nedostatak, ili da traži zamjenu, a to je najpravednije mišljenje." Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Enbija, ajet 58.

UTEMELJENOST RADA I ZABRANA PROŠENJA OSIM U PRIJEKOJ POTREBI

Islamski vjerezakon pojašnjava sredstva kojima se čovjeku i njegovoj porodici omogućuje zarada. Uzvišeni kaže:

"On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati." ¹, i kaže: **"Mi smo vas na Zemlji smjestili i na njoj vam sve što je potrebno za život dali. -A kako vi malo zahvaljujete!"** ²

Ibn Kesir u tefsiru ajeta kaže: "Uzvišeni govori, iznoseći blagodati Svojim robovima koje je učvrstio na Zemlji, da je Zemlju sa svim njenim dobrima, prihodima i koristima učinio povodom života. Većina ljudi, i pored ove Njegove blagodati su nezahvalni. Uzvišeni govori:

"On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio..." ³

Poznato je da je stvaranje svega s razlogom okorištavanja.

Allah ﷻ, skreće pažnju na proizvodnju željeza i izvlačenje ovog materijala iz zemlje, on kaže:

"Mi smo izaslanike naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terezije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali, - a gvožđe smo stvorili u kome je velika snaga i koje ljudima koristi."⁴

On nam skreće pažnju na opskrbu iz mora:

"On čini da se morem koristite, da iz njega svježije meso jedete i da vadite nakit kojim se kitite - ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili."⁵

O poljoprivredi i uzgoju stoke kaže:

" On je za vas Zemlju posteljom učinio i po njoj vam prolaze utro, i On spušta s neba kišu! - Samo Mi dajemo da uz njenu pomoć u parovima niče bilje raznovrsno. Jedite i napasajte stoku svoju! To su dokazi za one koji pameti imaju."⁶

O izgradnji brodova Uzvišeni kaže:

" I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću..."⁷

Najbolja zarada je ona stečena vlastitim rukama. Poslanik ﷺ kaže:

¹ Suretul-Mulk, ajet 15.

² Suretul-E'raf, ajet 10.

³ Suretul-Bekare, ajet 29.

⁴ Suretul-Hadid, ajet 25.

⁵ Suretun-Nahl, ajet 14.

⁶ Suretu Ta Ha, ajet 53-54.

⁷ Suretu Hud, ajet 37.

"Niko bolju hranu neće jesti od onoga ko jede hranu stečenu svojim rukama. Allahov Vjerovjesnik Davud hranio se od rada svojih ruku."¹

Davud, ﷺ, spomenut je zato što nije radio iz neke potrebe iako je ujedno bio vjerovjesnik i kralj.

Islam pokazuje humani aspekt kada potvrđuje prava radnika kao što je pažnja, dobročinstvo, nepreoptrećivanje, pravovremena isplata zarade bez zakidanja, olakšavanje okolnosti rada čime se sprečava izlaganje radnika nepodnošljivim opasnostima i poteškoćama na poslu. Poslanik ﷺ kaže prenoseći riječi svoga Gospodara kaže:

"Trojici sam protivnik na Sudnjem danu: čovjeku koji se u ime Mene na nešto obavezao a zatim iznevjerio, čovjeku koji slobodnog čovjeka proda i iskoristi tu zaradu, i čovjeku koji je uzeo najamnika, koji mu je posao uradio, a on mu nije isplatio."²

U Sahihul-Buhariji stoji:

"Daj te najamniku njegovu zaradu prije nego što mu se znoj osuši."

¹ Prenosi El-Buhari.

² Prenose Ibn Madže i Et-Taberani.

Najbolja zarada

Ulema ima različite poglede u pitanju najboljeg zanimanja. El-Maverdi kaže: "Najbolja zarada je poljoprivreda, trgovina i proizvodnja. Prioritetno mišljenje kod imama Eš-Šafi'ija je da je trgovina najbolja. Preovladavajuće mišljenje kod mene je da je poljoprivreda najbolja, jer je najbliža ostvarenju potpunog pouzdanja i oslanjanja na Allaha ﷻ, En-Nevevi kaže: " Ispravno mišljenje je da je najbolja zarada ona stečena radom vlastitih ruku, a ako se radi o poljoprivredi, onda je taj rad najbolji." Ibn Hadžer kaže: "A bolje od toga je imovina stečena od nevjernika putem borbe na Allahovom putu." U hadisu se prenosi da je Poslanik ﷺ upitan o najboljoj (tj. nahalalnijoj zaradi), rekao je:

*"Rad vlastitih ruku, svaka trgovina je primljena, ako u njoj nema grijeha."*¹

Od normi koje je Allah ﷻ postavio za ispravno trgovanje jesu iskrenost i povjerenje, da bi zarada mogla biti halal. Hadis kaže:

*"Iskreni i povjerljivi trgovac je u Džennetu sa vjerovjesnicima, iskrenima i šehidima."*²

Kada se spomenute norme izgube trgovina se pretvori u teret i grijehenje, i to ako je trgovac lažljivac, zelenaš, varalica i prevarant. Dovoljno nam je o prijetnji lažljivcima čuti riječi Poslanika ﷺ:

*"Laž vodi u grijehenje, grijehenje vodi u vatru, a čovjek će lagati sve dok ne bude upisan kod Allaha kao lažac."*³

Ovakvi postupci se danas mogu vidjeti kod trgovaca, neki su pošteni a drugi - lažljivi grješnici. Poslanik ﷺ podstiče na poljoprivredu uređujući tako puteve poslovanja. On kaže:

*"Neće musliman zasaditi sadnicu ili posijati nešto, pa od toga budu jele ptice, ljudi i životinje, a da mu to neće biti upisano kao sadaka."*⁴

Poslanik ﷺ kaže:

"Tražite nafaku u oranicama zemlje."

El-Kurtubi u svom tefsiru pojašnjava: "Bavljenje poljoprivredom je fardi-kifaje (kolektivna obaveza). Vladar je dužan da ljude prisili na poljoprivredu i sve druge poljoprivredne poslove u vidu pošumljavanja i sl." Od sredstava zarade jeste i službeni posao. Službovanje predstavlja odgovornost punu opasnosti zbog posljedica i polaganja računa. Hadis Ebu Zerra radijallahu anhu, govori:

"Rekoh: 'O Allahov Poslaniče, zašto me ne staviš na kakvu odgovornu funkciju?' Poslanik ﷺ me potapša po ramenu i reče: 'O Ebu Zerre, ti si slab, a funkcija je povjerljiva

¹ Prenosi El-Bezzar, a El-Hakim kaže da je sahih.

² Prenosi El-Hakim i Et-Tirmizi sa ispravnim lancem prenosilaca.

³ Prenosi El-Buhari i Muslim.

⁴ Prenosi Muslim u Sahihu.

*stvar. Ona će na Sudnjem danu biti poniženje i pokajanje, osim za onoga ko je ispravno prihvati i izvrši svoju odgovornost prema njoj.*¹

Musliman kada se prihvati kavog posla treba ga do kraja i časno obavljati, bio on službenik, trgovac ili opunomoćeni. Hadis kaže: "Allah voli kada neko radi neki posao da ga završi."², i hadis: "Allah voli od radnika kada radi da to pošteno obavlja."³ Nema sumnje da postoje i drugi povodi za zaradu osim trgovine, poljoprivrede i službenog posla. U halal-zaradu ulazi još:

1. Sticanje imetka putem lova na kopnu i moru. Allah ﷻ, kaže:

"A kad obrede hadža obavite, onda loviti možete."⁴,

i kaže:

"Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete."⁵

2. Sječa i prodaja kopnenog drveća. Od Ebu Hurejre, r.a, prenosi se:

*"Da od vas neko nakupi naramak drva bolje mu je nego da moli nekoga, koji mu može dati a i ne mora."*⁶

3. Sticanje imetka putem ratnog plijena.

4. Zekat i sadaka za siromašne, korištenje vakufa, pravo na sredstva iz bejtul-mala (trezora islamske države).

5. Nagrade sa šerijtaski dozvoljenih takmičenja sa već ranije spomenutim uslovima. Hadis kaže:

*"Nema takmičenja osim u papcima, strijelama ili kopitama."*⁷

6. Darovi, nagrade i sl. U El-Bejhekijevom *Sunenu* prenosi se:

*"Kada ti Uzvišeni Allah da imetak za koji Ga nisi molio, niti dušom želio, - primi ga jer je to opskrba koju ti je Allah dostavio."*⁸

Upozorenje na traženje imetka putem prosijačenja, osim u prijekoj potrebi

Gladajući na brojne načine življenja i traženja zarade, uočiti ćemo da vjernik nema opravdanja za nemar prema opskrbi odajući se rahatluklu i tražeći milostinju koja mu narušava čast, prlja njegovo lice, ponižava ga, izaziva na pokajanje i ocrnjuje ga na Sudnjem

¹ Prenosi Muslim.

² Prenosi El-Bejheki u "Šua'bul-imanu".

³ Prenosi El-Bejheki u "Šua'bul-imanu".

⁴ Suretul-Maide, ajet 2

⁵ Suretul-Maide, ajet 96

⁶ Prenose šesterica, osim Ebu Davuda.

⁷ Prenosi Ahmed, a El-Hakim kaže da je vjerodostojan.

⁸ Hadis je hasen.

danu. Zato je Poslanik ﷺ zabranio prosijačenje, osim u prijekoj potrebi ograničenoj riječima:

*"Prosijačenje nije dozvoljeno, osim trojici: teškom siromahu, velikom dužniku ili onome koji mora platiti otkupninu za ubistvo platiti."*¹

Poslanik ﷺ zabranio je prosijačenje ljudima sposobnim za zaradu:

*"Nije dozvoljena sadaka bogatom, ni sposobnom i zdravom (za rad)."*²

O zabrani prosijačenja i upozorenju na loše posljedice toga obavještava nas u više hadisa u kojima se izražava oštra prijetnja. Od Ibn Omera , r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Neće čovjek neprestano prositi, a da neće na Sudnji dan doći a na licu mu nema ni trunke mesa."*³

Poslanik ﷺ još kaže:

*"Ko mnogo bude molio ljude da mu daju iz svojih imetaka, takav traži žeravicu vatre, pa nek umanji ili uveća, svejedno je!"*⁴

*"Moljkanje je muka kojoj čovjek izlaže svoje lice, osim onoga ko nadređenog za nešto moli ili je u prijekoj potrebi."*⁵

¹ Prenose Ebu Davud i Et-Tirmizi.

² Prenose Ahmed i Ebu Davud.

³ Muttefekun alejh.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Prenosi Et-Tirmizi i kaže da je vjerodostojan.

PRAVO NA IZBOR RASKIDA KUPOPRODAJNOG UGOVORA, ODGOĐENA ISPORUKA ROBE SA PRAVOVREMENIM PLAĆANJEM, POSUDBA, PRIJENOS DUGA, PRODAJA NEKRETNINA I PLODOVA

Pravo na izbor raskida ugovora podrazumijeva odgađanje konačnog zaključenja ugovora ili njegovo raskidanje.¹ Postoji više vrsta prava na izbor raskida:

1. Pravo na izbor raskida uz postavljanje uslova, tj. Kada ugovarači ili jedan od njih uslovi određeni rok probe robe. Poslanik ﷺ kaže: "Muslimani se ravnaju prema međusobno postavljenim uslovima, osim uslova koji dozvoli zabranjeno ili zabrani dozvoljeno."² Ovo pravo se gubi ako se uslov ne postavi prilikom zaključenja ugovora.

2. Pravo na izbor i povrat robe dok su kupac i prodavac zajedno. Poslanik ﷺ kaže: "Kada dva čovjeka trguju, svaki od njih ima pravo na povrat dok su zajedno prije nego što se razidu, ili dok jedan drugom ne dadne pravo na izbor povrata. Ako jedan drugom dadne pravo povrat, a onda sklope ugovor na to, prodaja je obavezna. Ako se razidu poslije sklapanja ugovora, a ni jedan od njih ne napusti ugovor, prodaja je obavezna."³

3. Pravo na izbor u slučaju obmane koja je veća nego što je uobičajeno. Neki su rekli da je to otprilike u vrijednosti trećine robe, što je odabrao i Ebu Bekr r.a, U El-Iršadu je potvrđeno ovo mišljenje zbog riječi Poslanika ﷺ;

"Trećina! I trećina je mnogo!"⁴

El-Harki smatra da pravo izbora na povrat nastaje samom pojavom i najmanje obmane u robi. Preče je da se obmana definiše onom koja izlazi iz okvira uobičajenog kako stoji u Eš-Šerhu. U ovo ulazi presretanje trgovaca prije nego stignu na tržnicu, en-nedžš i neznanje o pravoj vrijednosti robe.

4. Pravo na izbor u slučaju neispunjenja tražene karakteristike. Kada kupac nađe ono što mu je opisano ili nešto što je vidio prije zaključenja ugovora - promijenjenim, ima pravo izbora raskida ugovora prema mišljenju većine islamskih pravnika.

5. Razilaženje u visini cijene. U ovom slučaju prodavac će se zakleti: 'Nisam prodao po toj nego po toj cijeni.', a kupac: 'Nisam kupio po toj nego po toj cijeni.' Tako će se ugovor raskinuti i ovo je mišljenje Šurejha, Eš-Šafiija i predaja od imama Malika.

6. Izbor na povrat robe zbog podvale tj. skrivanja mahane robe. Poslanik ﷺ, kaže:

"Nemojte da ne muzete deve i ovce prije prodaje, tako da im vimena nabreknu. Ko kupi takvu životinju ima dvije opcije poslije muženja: ako hoće zadržat će je, a ako hoće vratit će je sa sa'jom hurmi (datula)." U predaji stoji: "Ima pravo izbora tri dana."¹

¹ El-Mubdi', 4/63.

² Prenosi se u Sunenima

³ Hadis je sahih. Prenosi ga Ahmed.

⁴ Hadis je sahih. Prenosi ga Ahmed.

7. Izbor na povrat robe u slučaju mahane. Mahanu je haram prikriti. Kupac ima pravo vratiti kupljeno da bi od sebe otklonio štetu. Ako se robi nađe mahana za koju se nije znalo, ustanovljava se pravo izbora na povrat ili potvrdu kupovine. Ako je nemoguće vratiti kupljeno dužnost je prodavcu platiti nadoknadu. O vrijednosti davanja muslimanu prava na izbor Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko muslimanu da pravo na povrat robe, nakon što je ugovor zaključen, Allah će od njega otkloniti njegov posrtaj (griješ)."*²

Odgodena isporuka robe koja je unaprijed plaćena (es-selem)

El-Ezheri kaže: " U pravnoj terminologiji *es-selem* znači dati nadoknadu za dogovorenu uslugu uz njenu odgodu do određenog roka." Ovo poslovanje se u arapskom naziva *es-selem* zbog predaje cijene rada prilikom zaključenja ugovora, a naziva se tako i zbog unaprijed plaćene cijene, što je dozvoljeno prema koncenzusu učenjaka. Pravila ovog poslovanja su kao i pravila kupoprodajnog ugovora. Ima sedam uslova prema knjizi *El-Mukni* i *Menarussebi*:

1. Tačno naznačiti robu koja se treba naknadno predati, kao da bude određene mjere, težine ili dužine. Ono što se ne može tačno definisati, kao npr. povrće, nije dozvoljeno raditi sa njime u ovom vidu poslovanja.
2. Spomenuti vrstu, kategoriju, oblik, količinu, kvalitet, godište itd., jer se cijena razlikuje s obzirom na spomenute karakteristike.
3. Definisanje količine prema zakonskim mjerama, kao za težinu (kg), dužinu (cm) itd. Npr. ono što se vaga nije ispravno mjeriti dužinom.
4. Da odgoda bude do poznatog roka, kao npr. mjesec, pola godine itd.
5. Da je realno moguće pojava i finaliziranje određenog predmeta prodaje prilikom isteka datog roka.
6. Znati količinu tj. cijenu robe s preciznom definisanošću.
7. Cijena rada mora biti predana prije razilaska ugovornih strana, što poništava pravo izbor kako ugovor ne bi postao prodaja duga za dug.

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko na odgodu isporuke proda plodove, neka to uradi u poznatoj mjeri ili poznatoj težini, do poznatog roka."*³

Dužnost je izbjeći nemar prema imcima drugih ljudi, te pravovremeno izvršiti zaduženje, jer posljedice su shodne određenom djelu. Prenosi El-Buhari u *Sahihu*.

¹ Mttefekun alejhi.

² Prenose Ebu Davud i Ibn Madže.

³ Mttefekun alejhi.

*"Ko uzme imetke ljudi želeći izvršenje posla Allah će ga pomoći u izvršenju, a ko ih uzme želeći ih upropastiti Allah će njega upropastiti."*¹

U hadisu se naglašava podsticaj na lijep nijjet prilikom zaduživanja. Hadis upozorava na radnju suprotnog od dogovorenog, kao i to što daje do znanja da se djela mjere prema namjerama.

Ugovor o posudbi

Posudba označava isplatu od imovine drugome kako bi se drugi okoristio i na kraju vratio posuđeno. Posuđivanje je pohvalno, jer se u njemu ogleda dobročinstvo. Dužnost ga je ispoštovati prema riječima Poslanika ﷺ :

*"Najbolji su oni koji najprije izvrše povrat duga."*²

Posuđivanje se nekada naziva es-selemom. U Musnedu imama Ahmeda stoji:

*"Posudba je kao pola sadake."*³

Nije dozvoljeno da davalac duga postavi ijedan uslov u svoju korist. Može usloviti zalog, garantera (žiranta) koji će garantovati isplatu, a davalac duga nema pravo primiti poklon prije isplate duga, osim ako su inače davalac i zaduženi prijatelji koji su se uobičajeno darivali. Ako vrati više od posuđenog ili doda bez ikakvog uslovljavanja dozvoljeno je primiti. Uslov za posudbu je znanje količine posuđenog u mjeri, težini ili broju, znanje o karakteristikama, te da imetak iz kojeg se posuđuje bude valjan kao za sadaku.⁴ Ugovor se sklapa pristankom, a postaje punovažan nakon predaje traženog duga. Uzvišeni podstiče na priček dužnika:

"A ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao; a još vam je bolje, nek znate, da dug poklonite."⁵

Prenosi Et-Taberani od Ebu Umame Es'ada ibn Zurare da je rekao:

"Rekao je Poslanik ﷺ: 'Koga raduje da ga Allah stavi u hlad kada ne bude hlada osim Njegovog, neka pričekom olakša dužniku ili neka mu oprostí dug.'"

¹Vjerodostojan hadis.

²Muttefekun alejhi.

³Hadis je vjerodostojan.

⁴'El-Mukni' i Menarussebil.

⁵Suretul-Bekare, ajet 280.

Ugovor o prijenosu duga

Ima nekoliko uslova:

1. Da dugovi budu isti s obzirom na opis, vrstu, istek i odgodu. Ako prijenos duga u osnovi nije u novcu ili ne bude još došao rok za povrat osnove duga prijenos nije važeći.
2. Da se dug prenese na zadovoljstvo dužnika, a mišljenje dužnikovog dužnika se ne uzima u obzir.
3. Da dužnik prenese dug na svog dužnika čiji je dug postojan i siguran.
4. Da se precizno definiše imetak koji se prenosi u svojstvu duga.

Kome se prenese potraživanje duga na osobu koja ga realno može isplatiti dužan ga je mudro iznuditi. Poslanik kaže: "Ko bude upućen prijenosom duga na bogatu osobu, neka potražuje."¹ Kada se ostvare uslovi, onaj na kome je prenešen dug, nema pravo dug potraživati od prenositelja duga, a ako se uslovi prijenosa duga ne ispune prijenos duga nije važeći, već je postao jednim vidom potraživanja s punomoći.

Prodaja nekretnina i plodova

U nekretnine spada nepokretna imovina kao kuća, zemlja, šuma i plodovi. Ko proda, pokloni, založi, uvakufi, u oporuci ostavi ili vjenčanim darom učini svoju kuću, sa kućom obavezno ide i zemlja kao i svi prateći objekti kuće, drveće i sl., ali ne i ono što se može razdvojiti. Nije dozvoljeno prodati plodove ili usjeve prije nego što se ukaže njihova ispravnost, osim pod uslovom sječe drveća kako se kaže u El-Kafiju. Od Ibn Omera r.a, se prenosi:

"Poslanik ﷺ zabranio je prodaju plodova dok se ne uspostavi njihova ispravnost (t.j.sazrijevanjem). To je zabranio i kupcu i prodavcu."² U predaji stoji: "A kada bi bio upitan (Poslanik s.a.v.s) o značenju ispravnosti, rekao bi: 'Kad nestane mahana'."

Od Enesa ibn Malika r.a, se prenosi:

"Vjerovjesnik ﷺ zabranio je prodaju plodova dok ne sazriju." Neko reče: 'A šta znači sazrijevanje?' 'Da pocrveni ili požuti.' – odgovori Poslanik ﷺ"³

Poslanik ﷺ, kaže:

"Ko proda drvo palme poslije oprašivanja plodovi pripadaju prodavcu, osim da plodove uslovi kupac."⁴

¹ Muttefekun alejhi.

² Muttefekun alejhi.

³ Muttefekun alejhi. Tekst hadisa je El-Buharijev.

⁴ Muttefekun alejhi.

Hadisi ukazuju da ako plodovi na granama drveća budu prodani od strane vlasnika, a onda ih pogodi kakvo oštećenje na teret su istog prodavca, osim ako kupac zakasni uzeti plodove u uobičajenom vremenu. Poslanik ﷺ, kaže:

"Ako od svog brata kupiš plodove, pa ih oštećenje zadesi, nije ti dozvoljeno ništa od njega uzeti, jer kako ćeš nepravedno uzeti imetak svoga brata?"¹

Ovo se odnosi i na ostale voćke, ako su se plodovi ugledali, prema većini islamskih učenjaka. Allah najbolje zna.

¹ Prenosi Muslim

ZALOG (HIPOTEKA), JAMSTVO, GARANTOVANJE DUGA, OBUSTAVA RASPOLAGANJA IMETKOM I NAGODBA

Ugovor o zalogu (hipoteka)

Zalog označava vezanje duga za neki predmet (nekretninu), tako da je moguće uzeti taj predmet ili dio njega ili dobiti ga u protuvrijednosti kada je dug nemoguće isplatiti. Zalog je potvrđen Kur'anom i sunnetom. Uzvišeni kaže: "..., **onda uzmite zalog.**" ¹ U oba *Sahiha* prenosi se od Aiše r.a.:

"Poslanik ﷺ kupio je od nekog židova hranu i svoj štit dao kao zalog."

Zalog je dozvoljen i na putovanju i kod kuće. Za ispravnost zaloga potrebno je ispuniti pet uslova:

1. da ugovor odmah stupi na snagu,
2. da zalog bude popratni dio ugovora o dugu ili poslije zaključivanja ugovora,
3. da zalog bude od onoga ko se šerijatski smatra sposobnim za trgovinu,
4. da zalog bude vlasništvo ili opunomoćena imovina,
5. da bude precizno definisan smislu vrste, količine, karakteristika i sl.

Ono čime nije ispravno trgovati nije ga ni ispravno davati kao zalog, osim plodova prije nego što se ukaže njihova ispravnost.

Nije dozvoljeno založiti imetak siročeta (jetima) nekome grješniku, jer se time zanemaruje pravo djeteta. Kada dođe vrijeme za povrat duga, a zalagač davaocu duga bude uslovio: *"da ako mu ne vrati dug na vrijeme postaje vlasnik zaloga"*, uslov nije ispravan. Nego, zalagač će tražiti dozvolu da zalog proda sebi ili drugome. Ako to ne bude htio, bit će pritvoren i kažnjen, a ako ustraje vlast će zalog prodati. Onaj kod koga je zalog povjeren neće nadoknaditi ništa, osim ako iz nemara ili nasrtaja ošteti ili uništi zalog, kao što je slučaj sa svim povjerenicima. Izvjestan prihod od založenog pripada onome kome je zalog dat, a snabdijevanje zaloga pada na zalagača. Ako zalagač bude odsutan vlast će, takođe, prodati zalog. Zalog se neće iskorištavati osim s dozvolom zalagača ili vlasti. Ako od duga još nešto ostane nakon prodaje zaloga, neisplaćeni ostatak računa se dugom bez zaloga. U vjerodostojnoj predaji stoji:

*"Jahalica se jaše na vlastiti teret ako je data kao zalog. Mlijeko se pije na vlastiti teret ako je (životinja) data kao zalog. Onaj koji koristi zalog za jahanje i muženje, na njemu je opskrba (zaloga)."*²

¹ Suretul-Bekare, ajet 283.

² Prenosi El-Buhari.

Iz hadisa se zaključuje da sve što se ne jaše ili ne muze nije ga dozvoljeno koristiti osim s odobrenjem zalagača.

Ugovor o jamstvu

Jamstvo (garancija) označava obavezivanje na dobrovoljno davanje. Jamstvo je dozvoljeno prema koncenzusu. Vlasnik određenog prava ima pravo ujedno tražiti jamca i jamčevinu ili jedno od njih. Dozvoljeno je da jamstvo stupi odmah na snagu ili da bude vezano za neki uslov, kao npr.: 'Ako mu dadneš novac, ja jamčim (garantujem).' Isto je dozvoljeno u dugovima, obavezama i znanju (svjedočenju) i sl.

Ugovor o garanciji duga

Garancija duga označava preuzimanje obaveze isplate duga druge osobe. Uzvišeni kaže:

»Ja vam ga neću poslati« - reče- »dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete da ćete mi ga doista vratiti...«¹

Ako dužnik ne bude mogao isplatiti garant će snositi sve što je dužan. Poslanik ﷺ kaže: *"Garant je osiguranik."*² Garancija onoga na kome se treba izvršiti šerijatska kazna (kao kazna za ubistvo) nije punovažna, jer se od njega ne može očekivati da isplati potraživanja. U knjizi Šerhu muntehel-iradat stoji³: "Ako garant umre nije riješen onoga što je garantovao, kao i onaj koji umre a nešto mu je garantovano. Garancija duga je jedna vrsta zaloga (hipoteke)."

Obustava upravljanja imetkom zbog stečaja (bankrota) i sl.

Obustava označava sprečavanje čovjeka da slobodno upravlja svojim imetkom. Pod stečajem je onaj čiji su dugovi veći od glavnice imetka. Dvije su vrste obustave:⁴

1. Obustava zbog tuđeg prava, kao što je obustava zbog bankrota, obustava zalagača u korist onoga kome je založen imetak, obustava imetka bolesnika koji oporuči više od jedne dozvoljene trećine itd.

2. Obustava upravljanja imetkom iz ličnih razloga, kao obustava malodobnom, neuračunljivom i maloumnom. Uzvišeni kaže:

¹ Suretu Jusuf, ajet 66.

² Prenosi Ebu Davud, a Et-Tirmizi kaže da je sahih.

³ 2/254.

⁴ El-Mubdi'.

"I rasipnicima imetke, koje vam je Allah povjerio na upravljanje, ne uručujte, a njihov imetak za njihovu ishranu i odijevanje trošite; i prijatne riječi im govorite." ¹

Ne obustavlja se imetak dužniku koji je pod stečajem, jer dug ne pada nemogućnošću njegove isplate, nego se samo potraživanje odgađa. Allah ﷻ kaže:

"A ako je u nevolji, onda pričekajte dok bude imao." ²

Za priček dužnika koji nije u mogućnosti isplatiti dug velika je nagrada. Hadis kaže:

"Ko priček onoga koji ne može platiti dug za svaki dan priček ima dvostruko veću sadaku od vrijednosti duga." ³

Zabranjeno je otezati s povratom duga onome ko ga je u mogućnosti vratiti. Sunnet je obznaniti obustavu onoga koji je pao pod stečaj i onoga koji neuračljivo rasipa imetak, kao bi se njihovo stanje znalo. Ako garanti budu tražili obustavu, izvršit će se. Imetak će se sabrati i podijeliti. Naveće pravo ima onaj kod koga je nešto založeno. Dobit od obustave direktno veže garante za imetak.

Onaj kome je imetak obustavljen nema pravo na raspolaganje u trgovanju, darivanju, vakufu i sl. Ko kod bankrota nađe svoju robu, najpreči ju je uzeti od ostalih garanta, pod uslovom da ju je prodao prije obustave ili prije što je saznao za obustavu. Poslanik ﷺ kaže:

"Ko svoju robu nađe kod čovjeka koji je pao pod stečaj, on joj je najpreči u odnosu na ostale." ⁴

Za ovu vrstu obustave postoji nekoliko uslova:

1. da onaj koji je pao pod stečaj bude živ,
2. da sva cijena robe bude na teretu bankrota,
3. da sva vrijednost bude u bankrotovom posjedu,
4. da roba bude netaknuta,
5. da ne dođe do promjene koja joj mijenja naziv,
6. da se nije konstantno uvećavala,

7. da za tu robu nije vezano nečije drugo pravo, a ako se to uspostavi neće se vršiti povrat, a garanti će imati status ostalih potraživača duga.

Vlast je dužna razdijeliti obustavljeni imetak iz domena duga, a rasprodati ono što nije dug. Onome koji je bankrotirao je dužnost ostaviti kuću, poslugu, ono čime trguje ako je trgovac ili alatke ako je zanatlija. Dužnost mu je dati minimalnu opskrbu, prema fetvi imama Ahmeda. ⁵

Poslije ovoga, prekida se potraživanje, jer Poslanik ﷺ kaže:

¹ Suretun-Nisa', ajet 5.

² Suretul-Bekare, ajet 280.

³ Imam Ahmed.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Deliluttalib.

*"Uzmite što nađete i nemate pravo na išta drugo."*¹

Staratelj neuračunljivih rasipnika i maloumnih osoba moraju ih spriječiti da sami upravljaju svojim imecima, dok neuračunljivi postane uračunljiv, malodobni punoljetan ili se razum vrati maloumnom. Ko isplati novac maloljetnom ili neračunljivom rasipniku i unište ga, oni ga neće nadoknaditi zbog nemara. Muško postaje punoljetno sa prvom ejakulacijom ili punih petnaest godina ili sa narastanjem dlaka oko stidnih mjesta. Žensko je punoljetno trudnoćom ili prvom menstruacijom. Samo dostizanje punoljetstva nije dovoljno za podizanje obustave upravljanja imetkom, nego je potrebno da se ukažu zankovi upućenosti i razboritosti. Uzvišeni kaže:

"I provjeravajte siročad dok ne stasaju za brak; pa ako ocijenite da su zreli, uručite im imetke njihove. I ne žurite da ih rasipnički potrošite dok oni ne odrastu. Ko je imućan - neka se uzdrži, a ko je siromašan - neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši. A imetke im uručujte u prisustvu svjedoka. A dosta je što će se pred Allahom račun polagati."²

Ibn Abbas radijallahu anhu kaže:

"Zrelost je sposobnost za upravljanje imetkom."

En-Nevevi kaže: "Malodobnom ne prestaje važiti propis siročeta s dostizanjem godina punoljetstva, nego je potrebno da bude zreo u vjeri i upravljanju imetkom." Ženskoj osobi neće se isplatiti njen imetak sve dok se ne uda i ne rodi ili proboravi u kući muža godinu dana. Ovo je sunnet halife Omera ibnul-Hattaba radijallahu anhu

Starateljstvo

Starateljstvo najprije pripada ocu, ako je živ, ili najpovjerljivijem srodniku prema saznanjima vlasti. Staratelji su dužni čuvati imetke onima kojima su oni obustavljeni, čuvati ih iz njih i činiti sve što doprinosi korist. Starateljstvo nad malodobnim i punoljetnim neuračunljivim rasipnicima pripada ocu ili opunomoćenom. Starateljstvo može biti nad osobom ili imetkom. Staratelj u potrebi može uzeti iz imetka svog štićenika, pa makar on bio siročće. Uzvišeni kaže:

"Ko je imućan - neka se uzdrži, ako je siromašan - neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši."³

O obavezi čuvanja siročetovog imetka Uzvišeni kaže:

"A od imetka siročeta - što dalje! Osim ako želite da ga unaprijedite, sve dok ne postane punoljetno. I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu, zaista, odgovarati!"⁴ Takođe kaže: "I siročadi njihova imanja uručite, prljavo za dobro ne

¹ Prenosi Muslim.

² Suretun-Nisa', ajet 6.

³ Suretun-Nisa', ajet 6.

⁴ Suretul-Isra', ajet 34

podmećite i imetke njihove s imecima vašim ne trošite, - to bi, zaista, bio vrlo veliki grijeh." ¹, "Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi - doista jedu ono što će ih u vatru odvesti i oni će u ognju gorjeti." ²

Nagodba

Nagodba jezički označava prekid sporenja ili u šerijatskoj terminologiji: Zajednički dogovor kojim se postiže pomirenje zavađenih. Nagodba nije ispravna osim od strane onog ko ima potpuno pravo upravljanja imetkom. Nagodba nije važeća ako se radi o staratelju jetima, maloumnog ili održavatelju vakufa, jer se matra izdatkom onoga što nije u vlastitom posjedu. U *Eš-Šerhu* stoji: "Osim u slučaju negiranja i nepostojanja dokaza, jer djelomično ispunjenje u nemoći preče je od ostavljanja."

Nije dozvoljeno reći: "Nagodimo se za dug od stotinu dinara, dajem ti pedeset.", jer je to kamata, negiranje tuđeg prava i nepravedno uzimanje tuđeg imetka. Ali, ako se vlasnik stotine dinara odrekne pedeset dinara, dozvoljeno je; isto kao da se radi o darivanju. Ispravna je nagodba u slučaju da se ne zna ili se spori oko visine duga ili robe. Dozvoljena je nagodba oko mahane robe, jer je dozvoljeno uzeti i naknadu za mahanu.

Čovjek od drugog može tražiti nagodbu za nešto što ne poznaje, ali ako je poznato obostrano pravo nije dozvoljeno nagađati se, kao što se navodi u *Eš-Šerhu* i *El-Kafiju*, a u *El-Insafu* je ovo mišljenje najispravnije. Uzvišeni kaže:

"Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na griješan način i svjesno dio tuđe imovine pojeli."³

Ako porekne iskaz tužitelja ili prešuti ne poznajući stvarnu situaciju, a zatim se nagodi, nagodba je punovažna. Ko zna da laže nagodba je za njega nevažeća⁴, a ono što uzme mu je haram. Od Omera ibnul-Avfa el-Muzenija r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Nagodba je među muslimanima dozvoljena, osim nagodbe koja zabrani dozvoljeno ili dozvoli zabranjeno."*⁵

Allah najbolje zna.

¹Suretun-Nisa', ajet 2.

²Suretun-Nisa', ajet 10.

³Suretul-Bekare, ajet 188

⁴El-Mukni'.

⁵Prenosi Et-Tirmizi i kaže da je sahih.

UGOVORI O PUNOMOĆSTVU, KOOPERACIJA, ZAJEDNIČKO ULAGANJE I NAVODNJAVANJE I ZAJEDNIČKO ULAGANJE U POLJOPRIVREDU

Ugovor o punomoćstvu

Punomoćstvo predstavlja zahtjev osobe da preda svoje ovlasti, apsolutno ili djelomično. Punomoć je dozvoljena u svemu onome u čemu je dozvoljeno i zastupanje, kao trgovina, darivanje, iznajmljivanje, ženidba itd. Uzvišeni kaže: "...i onima koji ga sakupljaju (zekat)." ¹

Praktični sunnet nam govori da je Poslanik ﷺ opunomoćio Amra ibn Umejja da pristane na brak sa Ummu Habibom r.a.. Dozvoljeno je za punomoć uzeti nagradu ili ne. Uzvišeni kaže:

"Pošaljite jednog od vas s ovim srebrenjacima vašim u grad..." ²

Punomoć je ugovor koji nije punovažan osim s ispunjenjem dva osnovna temelja - ponude i pristanka. Svaki ugovor koji čovjek osobno može zaključiti može i drugoga za njega opunomoćiti.

U *Ed-Delilu* stoji: "Punomoć je važeća u poznatim postupcima, pa kao npr. Ako kaže: "Opunomoćujem te u svemu", nije dozvoljeno, jer se u takvoj punomoći nalazi velika nepoznanica. Opunomoćenom nije dozvoljeno u trgovanju da za sebe trguje, kako stoji u *El-Mukni'u*: "Opunomoćeni je povjerljiv, neće nadomjestiti ono što je nenamjerno ošteti (ili uništio)."

Opunomoćenom prestaje punomoć sa smrću davatelja punomoći i njegovog gubitka pameti. Mora povjereno čuvati i neće plaćati odštetu, osim ako bude nemaran ili ako nasrne na predmet punomoći, Opunomoćeni ne može drugog opunomoćiti za posao za kojeg ima punomoć. Ibn Kudame u *El-Mugniju* kaže: "Ako dvojicu opunomoći za prodaju i obojica prodaju, prodaja onoga koji je prije prodao je važeća." ³ Opunomoćeni neće postupiti drugačije osim po odobrenju onoga koji mu je dao punomoć. Ibnul-Kajjim je odabrao sljedeće mišljenje ⁴: "Dozvoljeno je opunomoćenom opunomoćiti drugu osobu za ono što nije njegova struka i što je nemoćan uraditi zbog obima posla, pa makar i bez odobrenja opunomoćitelja." Allah najbolje zna.

¹ Suretu-Tevbe, ajet 60.

² Suretul-Kehf, ajet 19.

³ 4/297.

⁴ I'ālāmul-muvekkīn.

Ugovori o kooperaciji i vrste ovakvog poslovanja

Kooperacija označava zajedništvo u ostvarenju prava i poslovanja. Tekstovi Kur'ana i sunneta ukazuju na utemeljenost kooperacije. Uzvišeni kaže:

"...onda zajednički učestvuju u trećini."¹ ,

"Mnogi ortaci čine nepravdu jedni prema drugima..."²

U hadisi-kudsijji Allah ﷻ kaže:

*"Ja sam treći sa dvojicom sve dok jedan ne prevari drugog ortaka, a kada ga prevari odustanem i Ja od njih."*³

Nije dozvoljeno da se kooperacija zasniva na obmani i obostranoj šteti kao što je davanje profita od jednog mjeseca jednoj, a drugoj ugovornoj strani od drugog mjeseca. Isto tako, nije ispravno ako se isključivo jednom da zarada od menadžmenta, a drugom i od menadžmenta i od robe, jer je to nepravda. Kooperacija ima više oblika, kao što stoji u *Ed-Delilu* i *El-Ikna'u*:

1. Uporedna kooperacija

a ima četiri uslova:

- a) da glavnica imetka bude u vrijednosti zlata ili srebra,
- b) da oba imetka u kooperaciji budu poznata,
- c) da imetak bude raspoloživ,
- d) da oba kooperanta uslove dio zarade, bila velika ili mala.

Svaki od njih ima pravo prodati ili kupiti, uzeti ili dati, potraživati i sporiti se. Radit će za napredak kooperacije i zajednički raspolagati sredstvima i snagom.

2. Udružena kooperacija

Ona označava da se daju sredstva osobi ili ustanovi kako bi mogla trgovati, a zarada je po dogovoru. U slučaju nelikvidnosti upravljač sredstvima ne gubi ništa osim truda. Ova vrsta kooperacije dozvoljena je prema koncenzusu islamskih pravnika, kako se kaže u *El-Kafiju* i *Eš-Šerhu*, a to spominje i *Ibnul-Munzir*. Uslovi za ovu kooperaciju su:

- a) da glavnica imetka bude u vrijednosti zlata ili srebra,
- b) da glavnica bude precizno definisana,
- c) da upravljač kooperacijom tačno odredi dio zarade, kao polovinu, četvrtinu, osminu ili šestinu.

Ova kooperacija je neispravna ako jedan drugom uslove tačnu količinu novca od dobiti. Kada ova kooperacija postane nevažeća¹, upravitelju pripada uobičajena (prosječna)

¹Suretun-Nisa', ajet 12

²Suretu Sâd, ajet 24.

³Prenosi Ebu Davud, a El-Hakim kaže da je sahih.

zarada. Gubitak ili zaradu snosi vlasnik sredstava, a upravitelj je povjerljiv i neće snositi odgovornost, osim ako nepravedno nasrne ili iz nemara oštetiti kooperaciju.

3. Kooperacija na povjerenje stranih ulagača

Ona predstavlja učešće u zaradi dviju strana bez kapitala i bez sredstava za zaradu, ali će uzeti robu na vlastitu odgovornost, ugled i povjerenje među trgovcima. Zarada i vlasništvo će biti pema dogovoru, istovjetni ili različiti. Gubitak se računa prema vrijednosti vlasništva.

¹Tj. izgubi se jedan od navedenih uslova.

4. Kooperacija u fizičkom radu

Ona predstavlja zajedničko učešće u dozvoljenim fizičkim poslovima kao npr. sječa šume, lov i dr., ili da se kooperira u prihvaćenom poslu sa zaradom, kao što je rad po normi i sl. Zarada između kooperanata se dijeli prema dogovoru, podjednako ili različito.

5. Dogovorna kooperacija

Ona predstavlja poslovanje u kome jedna strana drugoj prepusti kupovinu, prodaju, udruženo poslovanje, punomoć, odlazak u inostranstvo s novcem, ulaganje zaloga i sl. Ova kooperacija je dozvoljena kao i zajedničko ulaganje. Od primjera za dogovornu kooperaciju je otplata jahalice (prevoznog sredstva) iz dijela zarade njenom vlasniku, ovlastiti onoga koji donosi dobit da uzme od zajedničkog dijela dobiti, ili da se onome koji prodaje robu dadne iz dijela zarade od robe, a ne od cijene robe. Neki su rekli da je ovaj vid kooperacije sveobuhvatan za sve prethodne.

Ugovor o zajedničkom ulaganju u navodnjavanje i poljoprivredu

Ovo poslovanje znači da osoba plati drugoj navodnjavanje drveća i ostale popratne poslove iz zajedničkog dijela zarade od plodova, kako se navodi u *El-Mugniju* i *Eš-Šerhu*. Tri su uslova:

- a) da obje strane poznaju drveće za navodnjavanje,
- b) da drveće donosi jestivi plod,
- c) da se radniku uslovi zarada iz zajedničkog prihoda od plodova.

Zajedničko ulaganje u poljoprivredu

Ono označava predati vlastitu zemlju onome koji želi da je obrađuje sa zajedničkim učešćem u vrijednosti žetve. Ibnul-Kajjim u *Zadul-Me'adu* kaže: "U pripovijesti sa Hajbera dokaz je za dozvoljenost zajedničkog navodnjavanja i ulaganja u poljoprivredu sa dijelom zarade od plodova ili žetve. Poslanik ﷺ je na ovakav način poslovao sa stanovnicima Hajbera." Od Hanzale ibn Kajs a, prenosi se da je upitao Rafia ibn Hudejdža o iznajmljivanju zemlje za zlato i srebro. On reče: "Nema smetnje. Ljudi su u doba Poslanika ﷺ iznajmljivali obale riječnih korita, izvore potoka i ostale poljoprivredne potrepsštine, pa bi to sve propadalo, a drugo uspijevalo. Ljudi nisu ništa drugo iznajmljeno imali i zato su od toga odustali, a kada je nešto sigurno i pouzdano - nema smetnje."¹

Uslovi za zajedničko ulaganje u poljoprivredu su:

¹ Prenosi Muslim.

-
1. da sjeme bude poznate vrste i količine, pa makar i bilo nejestivo,
 2. da sjeme bude od vlasnika zemlje što je uslov, a neki kažu da nije,
 3. da se radniku odredi poznati dio zarade od usjeva. Obrada zemlje, sjeme i alatke mogu biti od jedne ugovorne strane, a fizički rad od druge. Allah najbolje zna.

KULTIVISANJE NEPLODNOG ZEMLJIŠTA, NAĐENI PREDMETI I NAHOĆE (NAĐENO DIJETE)

Kultivisanje neplodnog zemljišta

Neplodno zemljište je zametena pustoš prema riječima u djelu El-Mugni. Kultivisanje zemljišta podrazumijeva njeno održavanje čime se priprema za željeni cilj, a pravila kultivisanja se vraćaju na običajno pravo. Ono što ljudi prema običaju smatraju da je oživljavanje zemlje ono je i uistinu tako. Šerijat spominje ovaj pojam, ali mu ne daje posebne odrednice. Zato su normativi kultivisanja prema ustaljenim običajima ljudi.

Poznato je da se zemlja može kultivisati radi gradnje stambenih objekata, pašnjaka, usjeva ili fabrika. Ovo se ustanovljava pripremom zemljišta, radom na njemu, ograđivanjem, izgradnjom i kopanjem bunara. Ako dvojica budu htjeli kultivisati zemljište izvlačit će na sreću. Dokaz za utemeljenost izvlačenja na sreću (bez obostranog ulaganja) su riječi Uzvišenog:

"I baci kocku i kocka na njega pade."¹

Urve r.a, prenosi od Aiše r.a, da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko kutiviše zemlju koja nikome ne pripada on joj je najpreči vlasnik."*²

Urve kaže da je Omer r.a, po ovome postupao i sudio za vrijeme svog hilafeta. Hadis Aiše r.a, ne uslovljava odobrenje islamske vlasti, što je mišljenje većine. Ebu Hanife r.a, kaže: "Mora se tražiti dozvola." U vjerodostojnoj predaji se navodi:

*"Ko mrtvu zemlju obradi ona mu i pripada."*³

Šejh ibn Sa'di, rahimehullah, kaže: "Kada ograniči neplodnu zemlju stavljanjem kamenja oko nje ili iskopa bunar, a ne dođe do vode ili otcijepi dio zemlje, on joj je najpreči. Neće postati vlasnik te zemlje dok je ne kultiviše prema prethodno rečenom."⁴

Nađeni predmeti

Nađeni predmeti su izgubljena imovina nekog vlasnika. Postoji više vrsta:

1. Predmete male vrijednosti kao štap, bič, konopac. Ako se naiđe na vlasnika dat će mu se, jer je to njegovo vlasništvo, a ako ne, vlasnik je nepoznat i nema nikakvih posljedica. U ovo spadaju hljeb, sitni novac itd.

¹ Suretus-Saffat, ajet 141.

² Prenosi El-Buhari.

³ Prenose trojica, a Et-Tirmizi kaže da je sahih.

⁴ Minhadžus-Salikin.

2. Zalutale životinje koje su odbjogle i brane se da budu uhvaćene kao deve i sl. Njih je zabranjeno prisvojiti, a ko ih uzme dužan je snositi naknadu.

3. Izgubljeni imetak u vidu zlata, srebra i dr. vrijednosti, sitne divlje životinje koje ne bježe, ovce, koze i sl. Njih je dozvoljeno uzeti onome koji čuva emanet i sposoban je objaviti i opisati nađeno. Bolje ih je ostaviti, jer imam Ahmed kaže: "Neka ih ne hvata."

Ko uhvati kakvu životinju hranit će je iz njene ukupne vrijednosti, ili će je prodati a novce sačuvati, ili će je sačuvati i hraniti je iz svog imetka. Bit će mu vraćeno ono što je na nju utrošio, ako to bude htio.

Ako pronađe nešto što bi moglo propasti kao voće i povrće dužan je uraditi ono najbolje, prodati ili pojesti uz kasniju nadoknadu.

U trećoj grupi nađenih predmeta potrebno je objaviti nađenu stvar, svejedno radilo se o imetku, robi ili životinji, jer je Poslanik ﷺ to naredio Zejd ibn Halidu i Ubejju ibn Ka'bu ne praveći razliku među ovim stvarima.

Dužnost je odmah objaviti i to svaki dan čitavu prvu sedmicu, zatim po običaju ljudi, tokom godine. Najviše će objavljivati i upoznavati ljude o nađenoj stvari na mjestu i približnom vremenu u kome je zatekao nađeno. Kada dođe onaj koji tvrdi da je izgubljeno njegovo i precizno opiše karakteristike dužan mu je predati nađeno bez zakletve ili dokazivanja, prema najvjerodostojnijem mišljenju.

Oglašavanje podrazumijeva javni poziv na trgovima, vratima džamija i javnim okupljalištima. Kada bude oglašavao godinu dana i ne pojavi se vlasnik nađeno prisilno ulazi u njegov imetak kao nasljedstvo. Nakon toga, upravljat će tim imetkom po svojoj volji s uslovom da ga nadoknadi prema hadisu:

*"A ako dođe jednog dana vlasnik predaj mu nađeno."*¹ I

*"Znaj njenu vreću za hranu oko vrata i njen povodac, oglašavaj je godinu, ako dođe njen vlasnik, a ako ne dođe - tvoja je, 'A izgubljena ovca?' Rekao je: 'Ona pripada tebi, tvome bratu ili vuku.' Reče: 'A izgubljena deva?' Odgovori: 'Ona nije tvoja, gdje nađe vodu napit će se i na svojim papcima hodati, ići će na vodu i jesti lišće dok je ne nađe njen vlasnik.'*²

Nahoče (izgubljeno - napušteno dijete)

Nahoče je izgubljeno ili odbačeno dijete ispod sedam godina starosti kojem se ne zna porijeklo. Odredit će mu se vjera islam i sloboda. Najpreči za čuvanje tog djeteta je onaj ko ga je našao ako je slobodan, zadužen propisima islama, upućen, povjerljiv, pravedan, pa makar samo po vanjštini. Nahočetovo nasljedstvo i krvarina pripadaju bejtul-malu. Ko se pozove da je njegovo nahoče, pa ako postoje realne okolnosti da mu može biti dijete, postaje njegovo, pa makar i poslije smrti nahočeta, a nasljedstvo i rodoslovlje se potvrđuju

¹ Muttefekun alejhi

² Muttefekun alejhi

djetetu. Ako dvojica ili više zajedno budu tvrdili da je njihovo dijete, pravo ima onaj koji iznese najvaljaniji dokaz, a ako nijedan nemaju dokaza ili dokazi svih budu iste jačine, dijete će biti pokazano ljudima koji su sposobni na osnovu fizičkih osobina spoznati dijete i roditelja. Ako dijete pripišu jednom od ljudi ono je njegovo, a ako ga ne budu mogli spoznati, ostalo je bez roditelja.”¹

Šejh Tekijjuddin i pisac *"El-Faika"* odabrali su mišljenje da nasljedstvo nahočeta pripada onome ko ga uzme sebi, što predstavlja lijepu dedukciju islamskih propisa. Allah najbolje zna.

¹ Menarus-Sebil fi šerhid-delil.

UGOVOR O NAGRAĐIVANJU (NADNICE) I ZAKUPLJIVANJU (IZNAJMLJIVANJU)

Ugovor o nagrađivanju

Ovaj ugovor označava određivanje poznatog dijela imetka za radnika koji obavlja određeni posao, pa makar i nepoznat bio. Dozvola za rad mora postojati. Ako davatelj nadnice prekine ugovor prije završetka posla radnik mora dobiti prosječnu nadnicu za već urađeni dio posla. Poslanik ﷺ kaže:

"Allah ﷻ kaže: 'Ja sam protivnik trojici na Sudnjem danu: čovjeku koji je dao obećanje u ime Allaha pa onda iznevjerio, čovjeku koji proda slobodna čovjeka i taj novac iskoristi, i čovjeku koji unajmi najamnika koji mu posao dovrši, a on mu ne plati.'" ¹

U Kur'anu stoji:

"Ko je donese dobiće kamilin tovar hrane. Ja za to jamčim!" ²

Ugovor o iznajmljivanju

Iznajmljivanje predstavlja prodaju koristi i dozvoljeno je prema Kur'anu, sunnetu i koncenzusu. Uzvišeni kaže:

"A ako vam djecu doje onda im dajte zasluženu nagradu." ³

I kaže:

"Mogao si" – reče Musa – "uzeti za to nagradu." ⁴

U oba *Sahiha* prenosi se od Ibn Abbasa r.a.:

"Poslanik ﷺ učinio je hidžamu (vađenje prljave krvi) i hadždžamu (onome ko vadi prljavu krv) dao nagradu."

U *El-Mukni'u* stoji: "Ugovor o ovom poslovanju sklapa se riječima iznajmljivanja ili riječima u tom značenju." U *"Bidajetu-mudžtehidu"* piše: "Dvije su vrste iznajmljivanja: Iznajmljivanje koristi od stvari i predmeta, i iznajmljivanje nadležnosti o čemu su učenjaci (podrobnije) govorili." Pisac *"El-Muknia"* i *"Delailut-taliba"* naznačava tri uslova iznajmljivanja:

1. Tačno znati korist o kojoj je sklopljen ugovor, kao npr. gradnja zida sa definisanjem dužine i širine ili kirija za stan na mjesec, godinu itd., ili bilo koja usluga na

¹ Prenosi Muslim.

² Suretu Jusuf, ajet 72.

³ Suretut-Talak, ajet 6.

⁴ Suretul-Kehf, ajet 77.

mjesec, više mjeseci, godinu itd. Ibnul-Munzir kaže: "Svi od kojih pamtimo izreke složili su se da je iznajmljivanje stanova, prevoznih sredstava, životinja dozvoljeno i druge stvari se analogno ovom temelju tumače."

2. Precizno znati cijenu. U "*Eš-Šerhu*" stoji: "Ne znamo da u tome postoji razilaženje."

3. Da korist iznajmljivanja bude dozvoljena u osnovi. Nije dozvoljeno iznajmljivati zabranjene stvari kao što je pjevanje, muziciranje, naricanje, sihir (vračanje), slikanje. Nije dozvoljeno iznajmiti kuću da bila crkva, krčma, te okupljalište nemoralnih i destruktivnih aktivista. Sve što je zabranjeno prodati zabranjeno je i iznajmiti. Nije važeće iznajmljivanje uzurpiranog niti iznajmljivanje muslimana za usluživanje nevjerniku, a ako se radi o poslu kod nevjernika dozvoljeno je bez razilaženja. Uzvišeni kaže:

"A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike." ¹

Pisac "*Es-Sebilu fi ma'rifetid-delil*" dodaje sljedeće uslove:

1. biti u mogućnosti prodati robu ili stvar za iznajmljivanje,
2. da bude poznata uvidnim ili opisnim putem,
3. da je onaj koji iznajmljuje pravi vlasnik ili opunomoćenik,
4. da iznajmljena roba ili stvar sadrži korist u ime koje se iznajmljuje,
5. da obostrano iznajmljivač i vlasnik iznajmljenog budu zadovoljni ugovorom, a iznajmljivanje pod prisilom nije važeće.

Dozvoljeno je iznajmiti već na jamstvo datu korist, s tim da se precizira količina i vrsta. Cijena rada se uspostavlja sa završetkom posla ili roka. Iznajmljivač neće nadoknaditi uništeno, osim ako bude nemaran ili uradi suprotno postavljenim uslovima. Dozvoljeno je iznajmiti nevjernika za potrebe muslimana kao što je gradnja džamija i mostova, što ulazi u dobra djela muslimana.² Dozvoljeno je unajmiti plaćenike za rat, ako je potrebno, i dozvoljeno je prekinuti ugovor ako se uspostavi kakva mahana za koju se nije znalo, ali, iznajmljivanje nije time poništeno.

Iznajmljivanje je obavezujući ugovor koji se ne prekida smrću jednog ili obojice pregovarača, niti prijenosom imetka. Ugovor se prekida sa gubitkom koristi. Onaj ko bude iznajmljen za neki posao, pa ga upropasti, platit će odštetu, kao što je krojač, bojač tkanina (hemijsko čišćenje), proizvođač itd. Ko drugome nešto da i kaže: "Prodaj po ovoj cijeni", a ne bude definisana cijena zarade prodavača, dozvoljeno je prema mišljenju Ibn Abbasa radijallahu anhu oko kojeg nema razilaženja. Allah najbolje zna.

¹ Suretun-Nisa, ajet 141.

² El-Mugni, 11/117.

UGOVOR O KORIŠTENJU BEZ NAKNADE, STVARIMA DATIM NA ČUVANJE I PRAVO PRVOKUPNJE

Ugovor o korištenju bez nanade

Korištenje bez naknade je pohvalno prema koncenzusu. Uzvišeni kaže:

"Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti." ¹

Korištenje bez naknade je djelo dobročinstva. Ono ulazi i u pojam davanja u naruč na čiju zabranu je Allah ﷻ upozorio:

"I nikome ništa ni u naruč ne daju!" ²

Ibn Abbas i Ibn Mes'ud r.a, u tefsiru ovog ajeta kažu:

"Korištenje bez naknade."

U *"Delilut-talibu"* stoji: "Sklapa se svakom vrstom govora ili djela koje ukazuje na to."

Uslovi su sljedeći:

1. da posuđena stvar bude predmet koji se koristi i čuva,
2. da korištenje posuđenog bude dozvoljeno,
3. da davalac korištenja bez naknade nema zapreka za slobodno raspolaganje svojom imovinom.

Davalac u svako doba može tražiti povrat datog na korištenje, osim ako u tome nije (velika) šteta za pojedinca.³

Ako dato na korištenje propadne nadoknadit će ga posudilac bilo to iz nemara ili ne. Hadis kaže:

*"Odgovornost je na čovjeku kada nešto uzme sve dok ga ne vrati."*⁴

U četiri slučaja posudilac neće platiti odštetu za uništeno osim iz nemara:

1. ako je korištena javna imovina (vakuf) kao oružje za džihad, knjiga itd.
2. ako da na korištenje iznajmljivaču,
3. ako se istroši iz razloga zbog kojeg mu je dato kao odjeća za rad itd.,
4. ako na svoju jahalicu posadi čovjeka invalida, a ona se pod njim uništi, neće je nadoknaditi, jer se računa da je u rukama svog vlasnika.

¹Suretul-Maide, ajet 2

²Suretul-Maun, ajet 7

³Delilut-talib

⁴Ahmed i četverica, El-Hakim kaže da je sahih

Stvari date na čuvanje

Označavaju predmet kojeg vlasnik ili njegov opunomoćenik ostavi kod drugog čovjeka na čuvanje. Primiti ovu obavezu je pohvalno ko za sebe zna da je povjerljiv. Osnove ovog čina su riječi Uzvišenog:

"Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate."

¹

I hadis:

*"Ispoštuj povjereno onome ko ti ga je dao."*²

Obavezno je čuvati povjereno s odgovarajućom zaštitom. Ovaj ugovor je dozvoljen između dvije strane. U *Menarussebilu* stoji: "Za ispravnost ove transakcije uslov je da bude u osnovi dozvoljeno poslovati povjerenim, jer je ovaj ugovor jedna vrsta punomoći. Kada bi dao na čuvanje svoj imetak malodobnom, maloumnom ili neuračunljivom i oni ga unište - neće mu se platiti odšteta za nemar. Ako jedna od spomenutih kategorija povjeri na čuvanje, povjereni je dužan snositi posljedice zbog samovoljnog uzimanja, i nije lišen posljedica osim kada povjereno vrati staratelju." Takođe kaže: "Ako onaj kome je povjerena neka stvar bude htio ići na put vratit će povjereno vlasniku ili onome ko po običaju čuva imetke kao vlasnikova žena. Ako to nije u mogućnosti i ne boji se za povjereno na putu, ponijet će ga, a za to nema nadoknade štete. Ako se boji, predat će povjereno vlasti, a ako ne može, onda bilo kojem povjerljivom čovjeku. Ako onaj kome je povjerena neka stvar nasilno oštetiti povjereno npr. jahanjem, ili uzme novac, ili odveže kesu bez dopuštenja - to mu je haram. Nadoknadit će štetu za bespravno i nasilno oštećenje i ne može koristiti povjereno bez dopuštenja vlasnika.

Onaj kome se povjerava stvar mora biti pouzdan i neće nadoknaditi štetu osim zbog namjernog nasrtaja, nemara ili prevare. Prihvata se njegova izjava sa zakletvom u slučaju kada tvrdi da povjereno nije ili je uništeno, ili da mu je dopušteno da preda povjereno drugom čovjeku."

Ako umre i utvrdi se da kod sebe ima povjerenu stvar ona je njegov dug prema mišljenju Malika, Eš-Šafije i Ebu Hanife kako se prenosi u *"Eš-Šerhu"*. Ako nasljednici budu tvrdili da je vratio povjerenu stvar izjava im se neće prihvatiti osim sa dokazom. Isto se odnosi na svakog povjerenika, opunomoćenika, kooperanta itd.

¹ Suretun-Nisa, ajet 58.

² Prenose Ebu Davud i Et-Tirmizi i kaže da je hasen.

PRAVO PRVOKUPNJE

Pravo prvokupnje podrazumijeva da prvi kooperant ima prednost kupovine prilikom prodaje dijela osnovice drugog kooperanta.

Pravo kupnje se potvrđuje kooperantu ako se obavi prijenos imovine iz imetka drugog kooperanta i to pod pet uslova:¹

1. da se pravo prvokupnje odnosi na ono što se može prodati. Nema pravila prvokupnje za prijenos imovine iz vlasništva poput darivanja, vakufa itd.

2. da vlasništvo bude zajedničko u vidu nekretnina. Pravo prvokupnje nije potvrđeno komšiji u onome što nije nekretnina kao drveće i zasebna građevina.²

3. Tražiti pravo prvokupnje vlasnika po saznanju, a ako se pravo ne bude pravovremeno potraživalo, osim bez razloga, ono pada. Neznanje o pravilu prvokupnje je validno opravdanje.

4. Potraživač prava prvokupnje mora uzeti cijeli dio svoga kooperanta, a ko uzme djelimično gubi pravo prvokupnje. Pravo prvokupnje među više kooperanata se realizira shodno veličini učešća u kooperaciji.

5. da vlasništvo onoga koji polaže pravo na prvokupnju prethodi iniciranju prava na prvokupnju. Nema prava prvokupnje za jednog od dvojice koji su zajedno kupili nekretninu. Kupčevo upravljanje imetkom poslije dobivanja prava prvokupnje za kooperanta je ništavno, a prije toga ispravno. "Kooperant (poslije žalbe) mora kupcu isplatiti cijenu prema ugovoru."³

Pravo prvokupnje gubi se ako kooperant ne bude mogao bar dio cijene isplatiti drugome kooperantu nakon pričeke od tri dana.

Od Džabira ibn Abdullaha r.a, prenosi se da je:

*"Poslanik ﷺ je presudio pravo prvokupnje u svemu što se ne može dijeliti, a kada se uspostave granice i prokrče putevi nema prava prvokupnje."*⁴

U drugoj predaji stoji:

*"Pravo prvokupnje važeće za svaku kooperaciju u zemljištu, stanu i voćnjaku. Nije dozvoljeno da proda prije nego što ponudi svog kooperanta."*⁵

U Et-Tahavijevoj predaji stoji: "Poslanik ﷺ odredio je pravo prvokupnje u svemu." Od Džabira, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Komšija ima najveće pravo na prvokupnju kod svog komšije. S prodajom će se pričekati ako je odsutan i ako im je put zajednički."*⁶

¹El-Mubdi', 5/204

²Ali "Skupina velikih učenjaka" većinski je odlučila da se pravo prvokupnje potvrđuje u kooperaciji u javnim uslugama kao što je infrastruktura.

³Delilut-talibi

⁴Muttefekun alejhi

⁵Prenosi Muslim

⁶Prenosi Ahmed i četvorica. Prenosioci su pouzdani

UGOVOR O VAKUFIMA, POKLONIMA, DODJELAMA I OPORUCI

Vakuf

Vakuf znači obustavu osnovice i dozvolu korištenja imetka. Vakuf je pohvalan. Utemeljenost vakufa je u riječima Poslanik ﷺ Omeru r.a, koji je tražio savjet da iz svog udjela sa Hajbera da sadaku:

*"Sačuvaj osnovicu, a plodove razdijeli."*¹

Vakuf se utemeljuje činom koji na njega ukazuje, kao da izgradi džamiju i javno dozvoli klanjati u njoj; ili verbalno: kao da kaže: "Uvakufio sam.", davanjem na korištenje i sl. Vakuf spada u ugovore o dobrovoljnim izdvajanjima. Ima sedam uslova:

1. da bude iz imetka onoga kome je dozvoljeno raspolaganje imetkom ili da ga opunomoćenik odobri.
2. da uvakufljeno bude predmet koji se može inače prodati i koristiti sa pridržavanjem osnovice kao što su nekretnine i sl.
3. da bude u svojstvu dobročinstva i približavanja Allahu dž. š., kao što je džamija, u korist siromašnih i rodbine.
4. da se prepíše nekom drugome, osim sebe, ko može posjedovati imetak.
5. da odmah stupi na snagu, tj. da ne bude uslovljen, privremen i sl. Dozvoljeno je da provedbu vakufa veže za svoju smrt.
6. da ne uslovi ono što ga poništava, npr. da kaže: "Dajem u vakuf ovo s tim da ti ga predam i poklonim kad god budem htio"; ili "Dajem sebi pravo izbora poslije uvakufljenja" i sl.
7. da bude određen zastalno. Nije dozvoljeno da bude na mjesec, godinu itd.

Dužnost je vakuf neposredno predati strani kod koje je imetak uvakufljen osim ako vakif ne izuzme korištenje, prihod sebi ili svojoj djeci ili prijatelju dok je živ ili na određeno vrijeme. Po njegovoj se oporuci postupa.

U raspolaganju vakufom se gleda u uslove vakifa. Vakuf je obavezujući ugovor koji se ne može darovati, založiti, naslijediti, prodati, osim kada koristi od vakufa nestane, kao uništenje i sl. i ne postoji mogućnost za održavanje i restauraciju. Tada će se prodati, a sredstva usmjeriti u nešto slično. Samom kupovinom zamjene, zamjena vakufa postaje opet vakuf. Isto se pravilo odnosi na džamije ako su tijesne klanjačima. U El-Mugniju stoji: "Ako se džamija ne može proširiti dozvoljeno ju je prenijeti. Ako bi uvakufio za svoju djecu tu ulaze i djeca kćeri."

Vakuf je najbolja trajna sadaka. Hadis kaže:

¹ Prenose En-Nesai i Ibn Madže.

*"Kada čovjek umre djela mu prestanu osim u tri slučaja: trajna sadaka, prenešeno znanje kojim se drugi koriste i dobro dijete koje mu dovu čini."*¹

Prvi vakuf u islamu je vakuf Omera ibnul-Hattaba r.a.,. Prenosi se:

"Omer je dobio zemlju na Hajberu i došao Poslaniku ﷺ da se posavjetuje o njoj. Reče mu: 'Božiji Poslaniče, dobio sam zemlju na Hajberu. Nisam nikada dobio bolji imetak od toga. Reče mu: 'Ako želiš zadrži osnovicu, a daj je na korištenje kao sadaku.' Omer ju je dao na korištenje i nije prodao osnovicu.

Ona se ne daruje niti nasljeđuje. Dao ju je na korištenje siromasima, rodbini, robovima, na Allahovom putu, putniku bez opskrbe i gostima. Nema smetnje za onog ko se brine i stara o vakufu da jede od njega koliko je uobičajeno, te da nahrani prijatelja. Ne smije za sebe pridobijati novac od vakufa."²

U predaji od El-Buharija stoji: *"Daj na raspolaganje osnovicu koja se neće prodati, pokloniti, ali će se prihod podijeliti."*

¹ Prenosi Muslim.

² Muttefekun alejhi.

Ugovor o darivanju

Darivanje jeste udjela imetka ugovorom bez poznate naknade. Darivanje je pohvalno, a sklapa se verbalno ili činom koji ukazuje na darivanje. Ima osam uslova:

1. da potiče od onoga kome je dozvoljeno upravljati imetkom,
2. da darovatelj bude odlučan - bez šale ili prisile,
3. da se dar inače može prodati. Ovo mišljenje je odabrao El-Kadi i predstavio ga u "*E-Furu'u*",
4. da je dar ispravno posjedovati,
5. prihvatiti dar verbalno ili činom koji ukazuje na pristanak,
6. da darivanje stupi odmah na snagu po dogovoru, bez vezanja za neki događaj ili uslov. A ako darovatelj uslovi nešto onda je to opruka.
7. da ne bude vremenski ograničen osim životom darovatelja kada je opet punovažan, a ograničenje poništeno. Ako kaže: "Ako umreš prije mene, meni se poklon vraća, a ako poslije mene ostaje tebi." Najispravnije je da onaj kome je dat dar, u svakom slučaju, njemu i pripadne.
8. da bude bez naknade, a ako bude onda je to kupoprodaja.

Pokuđeno je vratiti poklon, pa makar i malen bio. Sunnet je poklonom na poklon odgovoriti i dovu učiniti. Ako se zna da je poklon dat iz straha dužnost ga je vratiti. Hadis kaže:

*"Darujte se međusobno - voljet ćete se."*¹

Svako ima pravo vratiti poklon prije njegove predaje, a poslije je to haram. Nije ispravno vratiti poklon osim ako to uradi roditelj i ako poklon ostaje u okviru njegova imetka i ako ga nije založio kod djeteta, ili ako se poklon nije stalno uvećavao.

Čovjeku je dozvoljeno da imetak podijeli među nasljednicima u toku svog života prema šerijatskim odredbama kako se nepravda nikome ne bi nanijela. Ovo je mišljenje Šejhul-islama i Ibnul-Kajjima u "*Tehzibus-sunenu*". Haram je dati imetak jednom nasljedniku bez odobrenja drugih nasljednika, osim s razumljivim razlogom kao što je siromaštvo, nemoć i nagrada za rad koji nasljednik sam obavlja. Poslanik ﷺ kaže:

*"Bojte se Allaha i budite pravedni među svojom djecom."*²

Ako odredi nešto nekim nasljednicima na samrti nije važeće nikakvo povećanje, osim sa odobrenjem svih nasljednika.

¹ Prenosi El-Buhari u El-edebul-muferdu.

² Muttefekun alejhi.

Ugovor o dodjeli

Dodjela imetka bolesnika za kojeg ne postoji bojazan je punovažna, a onaj za kojeg postoji bojazan pa ako dodijeli imetak i umre njegova dodjela će se sprovesti u visini jedne trećine imetka koji se ne dijeli srodnim nasljednicima. Hadis kaže:

*"Allah je svakom koji ima pravo dao njegov dio, zato nema oporučivanja za onog ko nasljeđuje."*¹

Ibn Hubejre kaže u *"El-Ifsahu"*: "Složili su se da su pokloni (dodjela) bolesnika u okviru jedne trećine."

Ugovor o oporuci

Oporuka je naredba o postupanju s imetkom poslije smrti. Obavezna je za onog ko je dužnik, ko ima povjerenu stvar na čuvanje ili kakvu drugu obavezu koju treba oporučiti. Ustanovljena je Kur'anom, Sunnetom i koncenzusom učenjaka. Uzvišeni kaže:

"Pošto se izvrši oporuka koju ste ostavili, ili podmiri dug..."²

Oporuka je važeća od svakog pametnog koji nije u ludilu ili nadomak samoj smrti. Važeća je verbalni izrazom, rukopisom ili svjedočenjem. Dužnost je raditi prema oporuci koliko god vremena prošlo, osim ako se utvrdi da ju je vlasnik povukao. Važnost oporuke ne prolazi s prolaskom vremena. Dozvoljena je svakome ko po zakonu može posjedovati i upravljati vlastitom imovinom. Uzvišeni kaže:

"Prijateljima svojim možete oporukom nešto da ostavite."³

Sunnet je da oporuka bude manja od trećine imovine, jer je Poslanik ﷺ rekao:

"Trećina, a i trećina je mnogo!"

Pokuđena je siromašnom koji ima nasljednike, a dozvoljava mu se ako su nasljednici bogati. Zabranjeno je oporučiti više od trećine imovine onome ko ima nasljednike, jer je Poslanik ﷺ Sa'du, r.a, to zabranio.

Oporuka nije važeća osim za poznatu stvar koju oporučilac može ispuniti. U to ulaze izmirenje duga, kontrola nemarnih, udaja ropkinje, Izdvojena trećina ide u svrhe dobročinstva.

Oporuka će biti pokvarena sljedećim:

1. ako oporučilac povuče datu oporuku.

2. ako onaj kome je oporučen imetak umre prije oporučioca, osim ako se radi o isplati duga,

¹ Prenose Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

² Suretun-Nisa, ajet 12.

³ Suretul-Ahzab, ajet 6.

3. da onaj kome je imetak oporučen ubije oporučioca,

4. da oporučeni odbije oporuku,

5. da se uništi imetak koji je oporučen.

Sadaka u toku života je bolja. Darivanje je iz glavnice imetka, dodjela i oporuka iz trećine imetka za nasljednika, a ako poveća iznad trećine svi punopravni nasljednici to moraju dozvoliti.

Sunnet je dovesti svjedoke. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih rođaka vaših..."¹

Od Ibn Omera, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

"Nema pravo čovjek musliman koji želi nešto oporučiti da prenoći dvije noći a da mu oporuka nije kod njega."²

Kada Poslanik ﷺ podstiče na oporučivanje zabranjuje i bespravno nanošenje štete. Upozorio je one koji čuvaju imetke jetima i pojasnio propis staratelja o imetku jetima, te ono što mu je dozvoljeno iz takvog imetka prema običaju i zakonu.

Starateljstvo i skrbništvo nad maloljetnim, neuračunljivim i maloumnim

Starateljstvo nad ovim kategorijama pripada ocu, a ako ga nema, onda po rodoslovlju koji ćemo predstaviti malo kasnije.

Starateljstvo nad spomenutim podrazumijeva nadgledanje ličnih životnih pitanja kao udaja, obrazovanje, liječenje, odgoj i zaposlenje. Starateljstvo nad imetkom podrazumijeva brigu i uvećanje imetka putem ulaganja. Učenjaci su iznijeli konsenzus da otac, tj. staratelj, može tražiti poravnanje troškova iz imetka maloljetnog ili maloumnog. Oni u tome nemaju oprosta niti oslobađanja od troškova.

Kome pripada starateljstvo

Starateljstvo pripada najbližim srođnicima po sljedećoj hijerarhiji:

1. otac, djed i uzlaznom linijom,
2. sinovi, njihovi sinovi i silaznom linijom. Oni imaju prednost ako su otac ili majka maloumni;
3. braća i njihovi sinovi,

¹ Suretul-Maide, ajet 106.

² Prenose El-Buhari i Muslim.

4. amidže i njihovi sinovi.

Ovo je isti poredak za starateljstvo prilikom udaje. Ako maloljetni, neuračunljivi ili maloumni nema staratelja, a otac im nije odredio skrbnika, sud će njihov imetak pohraniti i odabrati skrbnike koji će se brinuti o njima. Staratelj i skrbnik će nadokanditi štetu koju su nasilno počinili na imetku šticećenika. Ko postane uračunljiv ili izađe iz maloumnosti, staratelj ili skrbnik mu moraju vratiti imetak ako sud skine obustavu upravljanja nad imetkom. Allah najbolje zna.

Islamsko pravo o nasljeđivanju, uzroci i zapreke nasljeđivanja, temelji i uslovi nasljeđivanja

Uzvišeni kaže: "...**određeni dio**."¹ Nasljeđivanje u šerijatskoj terminologiji podrazumijeva znanje o podjeli ostavštine koju ostavlja umrli. U "*Keššaf-ful-kana'a*" stoji: "Prenose se mnogi hadisi o vrijednosti ovog znanja i podsticaj na njegovo učenje i podučavanje. Poslanik ﷺ kaže:

*"Tri su vrste znanja, a sve što je osim njih višak je: jasni ajet, trajni sunnet i pravilna podjela ostavštine."*²

Allah ﷻ, je sastavio zakon nasljeđivanja koji se izvlači iz Kur'ana, sunneta i koncenzusa. Ovo znanje je fardi-kifaje (kolektivna obaveza). Ostavština se ne dijeli osim poslije sljedećeg:

1. opremanja umrlog, ukopa i isplate troškova vezanih za to.
2. isplate njegovog duga.
3. izvršenja oporuke najviše u visini jedne trećine imovine za onoga ko ne nasljeđuje po krvnoj liniji. Hadis kaže:

*"Allah je svakom ko zasluđuje dao njegovo pravo, a ne ostavlja se oporuka za nasljednike."*³

Nasljednici moraju biti dobrovoljno suglasni ako oporuka za nenasljednika iznosi više od trećine imovine umrlog.

Poslije ovoga ostavština se dijeli prema onome što je Allah ﷻ, propisao u Kur'anu i Poslanik ﷺ svojom praksom pokazao. Podjela će prvo zahvatiti primarne nasljednike, a zatim sekundarne prema hadisu:

*"Primarne dijelove ostavštine podijelite onima koji imaju to pravo, a ono što ostane pripada najbližem muškom nasljedniku."*⁴

Tri su uzroka nasljeđivanja:

¹ Suretun-Nisa, ajet 7.

² Prenose Ebu Davud i Ibn Madže.

³ Prenose peterica osim En-Nesaija.

⁴ Muttefekun alejhi.

-
1. srodstvo po uzlaznoj i silaznoj liniji i marginama.¹
 2. brak; ispravan ugovor o bračnoj zajednici, pa makar se ne desio spolni odnos ili osamljivanje. Uzvišeni kaže:

“A vama pripada – polovina onoga što ostave žene vaše...”²

Od razvedenih žena nasljeđuju sljedeće:

a) Puštena žena sa pravom na obnovu braka dok je u iddetu (pričeku). Priček puštanja prelazi u priček poslije smrti. Puštena bez prava na povratak, kao npr. poslije trećeg puštanja, ili je dala naknadu radi izlaska iz braka, ili je izašla iz braka koji je sudski razvrgnut (fesh). Ona neće ništa nasljeđivati, a njen iddet (priček) ne prelazi u priček poslije smrti.

b) Puštena u smrtnoj bolesti da bi joj se spriječilo nasljedstvo, svejedno da li joj muž umro dok je ona u obaveznom pričeku ili kasnije, osim ako se ona ne uda ili ne odmetne od islama. Sve osim ovog spomenutog žene ne nasljeđuju zbog prekida bračne veze.³

3. Robovlasnička veza. Onaj koji oslobodi roba i njegovi krvni nasljednici nasljeđuju prema hadisu:

“Veza robovlasništva je kao i rodbinska veza.”⁴

I hadis:

“Veza robovlasništva u nasljeđivanju važeća je onome ko otpusti roba.”⁵

Tri su zapreke nasljeđivanja:

1. razlika u vjeroispovijesti,
2. ubistvo pa makar iz greške,
3. ropstvo⁶.

Tri su temelja nasljeđivanja:

1. umrli koji iza sebe ostavlja nasljedstvo,
2. nasljednici,
3. ostavština (tj. nasljedstvo).

Tri su uslova za nasljeđivanje:

1. da nasljednik bude živ ili da se ubraja u žive,

¹ U margine se ubrajaju braća i njihovi muški potomci, amidže s ulaznom i silaznom linijom, majkin amidža ne ulazi u podjelu ostavštine.

² Suretun-Nisa, ajet 12

³ El-Mugni, “Eš-Šerhul-Kebir”.

⁴ Prenosi Ibn Hibban, a El-Hakim kaže da je sahih.

⁵ Muttefekun alejhi.

⁶ El-Mugni 7/130, 160, 161.

-
2. da onaj koji ostavlja nasljedstvo umre ili da se ubraja u umrle,
 3. znanje o nasljednicima.
- Allah najbolje zna.

Muški nasljednici

Desetorica od muških nasljeđuju umrlog:¹

1. Otac

- a) cijeli imetak nasljeđuje od sina koji nema potomaka i ženu.
- b) preostali dio nasljeđuje poslije prioriteta prema šerijatskoj podjeli,
- c) šestinu nasljeđuje od sina koji ima sina (tj. unuka) ili njih više. Uzvišeni kaže:

"A roditeljima, svakom posebno – šestina od onog što je ostavio, ako bude imao dijete."²

I kaže:

"A ako ne bude imao djeteta, a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj materi – trećina."³

Nasljedstvo im je određeno, a majci data trećina što ukazuje da otac dobiva preostalo.

2. Djed

Ovdje se misli na očevog oca po uzlaznoj liniji. Djed zauzima mjesto oca ako ga nema, a nasljeđuje u svim slučajevima osim u jednom: ako uz njega nasljeđuju sestre i braća (ili braća po ocu) umrlog.

Djed je kao i otac, a njegovo nasljedstvo je ustanovljeno sunnetom. Poslanik ﷺ je djedu odredio šestinu. Učenjaci se razilaze u pitanju nasljedstva djeda, neki ga smatraju kao da je otac koji isključuje svu braću i sestre umrlog čemu prioritet daje većina učenjaka. Neki smatraju da djed, braća i sestre umrlog dijele međusobno svoj određeni dio i da djed dobiva nabolji tj. trećinu, šestinu ili podjednako razdjeljivanje.

3. Suprug

a) nasljeđuje polovinu u slučaju da nema muške ili ženske djece sa suprugom ili nasljednika sinova po silaznoj lozi.

¹ Pojedinačno ih je petnaest:

- sin i njegov sin sa silaznom lozom,
- otac, djed sa uzlaznom lozom,
- brat, brat po ocu, brat po majci, bratov sin, sin brata po ocu, amidža, amidža po ocu, amidžić, amidžić po ocu, suprug, otpustitelj roba. Ostali ulaze u dalje rodake.

² Suretun-Nisa, ajet 11.

³ Suretun-Nisa, ajet 11.

b) nasljeđuje četvrtinu ako sa umrlom suprugom ima djece ili ako ima njenih unuka od sina, svejedno bili iz braka sa umrlom ili iz prijašnjeg braka umrle. Dokaz su riječi Uzvišenog:

"A vama pripada - polovina onoga što ostave žene vaše, ako ne budu imale djeteta, a ako budu imale dijete onda - četvrtina onoga što su ostavile, pošto se izvrši oporuka koju su ostavile, ili podmiri dug."¹

4. Sin

5. Unuk (muški) sa silaznom lozom

- a) sin nasljeđuje cijeli imetak ako nema drugih nasljednika,
- b) razdjeljuje imetak sa braćom i sestrama prema odredbama šerijata,
- c) uzima preostali dio ostavštine poslije prethodno naslovljenih nasljednika prema riječima:

"Allah vam naređuje da od djece vaše - muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskim."²

Unuk se smatra sinom prema prethodno iznesenom.

6. Brat

Brat nasljeđuje apsolutno sa svake strane. Tri su podjele:

- a) ako je punokrvni brat onda je drugorazredan. Nasljeđuje ako umrli nema sina, unuka i oca. Ako je brat jedini nasljednik pripada mu cijela imovina. Ako zajedno nasljeđuje sa braćom, sestrama ili djedom razdjeliće imetak. Brat ima dupli udio u odnosu na ženskog nasljednika (sestra). Ako nasljeđuju sa prioriteto naslovljenim nasljednicima u Kur'anu, kao kćerkama, suprugama ili sinovim kćerkama umrlog, uzet će preostali dio. Uzvišeni kaže:

"Ako neko umre, i ne bude imao djeteta, a ima sestru, njoj - polovina njegove ostavštine, a on će naslijediti nju ako ona ne bude imala dijete."³

- b) ako se radi o bratu po ocu (polubrat) on je kao i punokrvni brat u potpunosti, osim što ne nasljeđuje u prisustvu punokrvnog brata umrlog. Ako se nađe sa punokrvnom sestrom umrlog pripada mu ostatak poslije njenog propisanog dijela.

- c) ako se radi po bratu po majci umrlog on ima propisano prioriteto pravo ako umrli nema muške ili ženske djece kao ni roditelja. Ako je brat po majci umrlog sâm pripada mu šestina (važi i za muško i za žensko). Ako ih bude više razdjeljuju jednu trećinu podjednako (bez pravila da muški nasljednik ima duplo pravo u odnosu na ženskog iste kategorije). Uzvišeni kaže:

"A ako muškarac ili žena ne budu imali ni roditelja ni djeteta, a budu imali brata ili sestru, onda će svako od njih dvoje dobiti - šestinu; a ako ih bude više onda zajednički učestvuju u - trećini."¹

¹ Suretun-Nisa, ajet 12.

² Suretun-Nisa, ajet 11

³ Suretun-Nisa, ajet 176.

Ovdje se misli na braću po majci.

7. Bratov sin

Nasljeđuje ako je sin punokrvnog umrlog brata ili bratov sin po ocu. Ako se radi o sinu punokrvnog brata dolazi na mjesto svoga oca ako nije živ ili ako nema brata po ocu.

Ako se radi o sinu brata po ocu on dolazi na mjesto svoga oca ako nije živ ili ako nema sinova punokrvne braće ili djeda. Bratov sin po majci nije u osnovi nasljednik.

8. Amidža i amidža po ocu.

9. Amidžić i amidžić po ocu.

Amidža i amidžić nasljeđuju kao i punokrvni brat ili brat po ocu podjednako ali ne nasljeđuju osim ako nema oca umrlog, djeda, sinova, braće, braće po ocu, sinova braće i sinova braće po ocu.

10. Otpustitelj robova (jedan ili više njih).

On je sekundarni nasljednik povodom robovlasničke veze ako nema nijednog drugog nasljednika po srodstvu. Može mu pripasti i cijeli imetak prema hadisu:

"Veza robovlasništva (u nasljeđivanju) je važeća za onog ko otpusti roba",

i prema koncenzusu učenjaka. Allah najbolje zna.

Ženski nasljednici

Sedam je vrsta ženskih nasljednika:²

1. Majka

a) nasljeđuje trećinu ako umrli nema muškog ili ženskog djeteta niti više braće i sestara;

b) nasljeđuje šestinu ako umrli ima djecu, braću ili sestre prema ajetu:

"A roditeljima, svakom posebno – šestina od onog što je ostavio, ako bude imao dijete; a ako ne bude imao djeteta, a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj majci – trećina. A ako bude imao braće, onda njegovoj majci – šestina."³

c) nasljeđuje preostalu trećinu poslije propisanog dijela jednog od supružnika umrlog.

2. Nana

Od nana nasljeđuju majkina majka, očeva majka ili majkina nana. Njeno (njihovo) nasljedstvo je uvijek šestina, ako nema majke. Uvijek bliža umrlom isključuje dalju iz

¹ Suertun-Nisa, ajet 12

² Pojedinačno ih je deset, a to su: kći, sinova kći (unuka), majka, nana po majci, nana po ocu, sestra, sestra po ocu, sestra po majci, supruga, otpustiteljka roba. Ostale spadaju u dalje rođake.

³ Suretun-Nisa, ajet 11.

uzlazne linije. Recipročno će dijeliti ako su na istom stepenu. Poslanik ﷺ dao je nani šestinu u slučaju nepostojanja majke.¹

3. Jedna i više žena

a) nasljeđuje od muža četvrtinu ako nema potomka;

b) nasljeđuje osminu ako imaju potomke kao djeca umrlog i unuci. Uzvišeni kaže:

"A njima - četvrtina onoga što vi ostavite, ako ne budete imali djeteta; a ako budete imali dijete njima - osmina onoga što ste ostavili."²

Nema razlike radilo se o jednoj ili više žena. Ako je jedna uzet će cijeli udio, a ako su dvije i više ovaj udio će međusobno razdijeliti.

4. Kćerka

5. Sinovljeva kći (unuka po sinu)

a) nasljeđuje polovinu ako je sama i nema braće i sestara;

b) dijeli sa jednom i više sestara dvije trećine;

c) dijeli sa braćom ako se nađu po pravilu:

"Jednom muškom koliko dvjema ženskim."

Uzvišeni kaže:

"A ako bude više od dvije ženskih, njima - dvije trećine onoga što je ostavio, a ako je samo jedna, njoj - polovina."³

Sinova kći dolazi na mjesto kćerke, ako umrli nema sinova i kćeri, kada uzima polovinu, učestvuje u dvije trećine ili dijeli ostatak sa svojom braćom. Naslijedit će šestinu ako je sama sa kćeri umrlog koja je takođe sama. Ako se nađe više sestara sinova unuka gubi pravo nasljedstva, osim ako bude imala brata ili amidžića - tada će dijeliti preostali dio sa njima po pravilu: **"Muškom pripada koliko dvjema ženskim."**

6. Sestre

Sestra (punokrvna) i sestra po ocu su u potpunosti kao kći ili sinova kći. Nasljeđuju ako nema uzlazne muške linije ili potomaka umrlog. Ako se sa samim sestrama nađu same kćerke onda će zajedno preuzeti preostali dio poslije kćeri i sinovljevih kćeri. Ako se sa sestrama nađe njihov brat ili braća oni će nasljeđivati ostatak po pravilu **"Onda će muškarcu pripasti dio jednak koliko dvjema ženskima."**⁴ Kada punokrvne sestre uzmu dvije trećine isključuju se sestre po ocu, osim ako imaju brata koji će zajedno s njima nasljeđivati ostatak po pravilu: **"Jednom muškom koliko dvjema ženskim"**. Uzvišeni kaže:

"Oni traže od tebe tumačenje. Reci: "Allah će vam kazati propis o "kelali": ako neko umre, i ne bude imao djeteta, a ima sestru, njoj - polovina njegove

¹ Prenose Ebu Davud i En-Nesai.

² Suretun-Nisa, ajet 12.

³ Suretun-Nisa, ajet 11

⁴ Suretun-Nisa, ajet 176.

ostavštine, a on će naslijediti nju ako ona ne bude imala dijete: a ako su dvije, njima – dvije trećine njegove ostavštine. A ako su oni braća i sestre, onda će muškarcu pripasti dio jednak koliko dvjema ženskima. To vam Allah objašnjava, da ne zalutate. A Allah zna sve.”¹

Braća po majci i sestre po majci su predviđeni propisanim dijelom – šestinom ako se radi o jednom, a trećinom ako ih je više, kao što smo maloprije spomenuli analizirajući “braću”. Uzvišeni kaže:

“A ako muškarac ili žena ne budu imali ni roditelja ni djeteta, a budu imali brata ili sestru, onda će svako od njih dvoje dobiti – šestinu; a ako ih bude više, onda zajednički učestvuju u – trećini.”²

7. Ona koja oslobodi roba,

jedna ili više njih - nasljeđuju poslije podjele obavezno propisanih dijelova. Uzet će čitav imetak ako nema onih koji trebaju uzeti propisane dijelove niti bližih sekundarnih nasljednika. Ova kategorija ne razdjeljuje ostatak imetka sa ostalim sekundarnim nasljednicima. Allah najbolje zna.

Propisani dijelovi nasljedstva

Četiri su vrste muških nasljednika sa propisanim dijelovima nasljedstva i to: otac, djed (po ocu), brat po majci i suprug.

Osam je ženskih: supruga, kćerka, punokrvna sestra, sestra po ocu, sestra po majci, sinova kći, majka i nena.

Šest je vrsta određenih dijelova u Kur'anu:

1. polovina;
2. četvrtina;
3. osmina;
4. dvije trećine;
5. trećina;
6. šestina.

Svaki od ovih dijelova ima svog nasljednika ili nasljednike.

1. *Polovina*: pripada kćerki, sinovoj kćerki i dalje silaznom lozom. Uzvišeni kaže: **“A ako je samo jedna, njoj – polovina.”³** Sinova kćer je kao i kćer. Ovo je nasljeđivanje suglasno koncenzusu pod uslovom da uz njih nema drugih ženskih nasljednika.

¹ Suretun-Nisa, ajet 176.

² Suretun-Nisa, ajet 12.

³ Suretun-Nisa, ajet 11.

- Polovina pripada suprugu, takođe, pod uslovom da supruga nema muškog ili ženskog djeteta. Uzvišeni kaže: **"A vama pripada – polovina onoga što ostave žene vaše, ako ne budu imale djeteta."**¹ Polovina pripada i punokrvnoj sestri, a ako nje nema, onda sestri po ocu pod uslovom da umrli nema vlastitog potomka. Uzvišeni kaže: **"Ako neko umre, i ne bude imao djeteta, a ima sestru, njoj – polovina njegove ostavštine."**² Ovo se odnosi na dijete oba roditelja ili dijete od oca, prema koncenzusu uleme.

2. *Četvrtina* pripada suprugu ako umrla supruga ima potomka. Uzvišeni kaže: **"A ako budu imale dijete, onda – četvrtina onoga što su ostavile."**³ Četvrtina je određen udio žene ili više žena bez postojanja potomka. Uzvišeni kaže: **"A njima – četvrtina onoga što vi ostavite, ako ne budete imali djeteta."**⁴

3. *Osmina* pripada jednoj ili više žena ako imaju potomke. Uzvišeni kaže: **"A ako budete imali dijete, njima – osmina onoga što ste ostavili."**⁵

4. *Dvije trećine* pripadaju dvjema kćerkama ili dvjema sinovljevim kćerkama ako ne bude drugih nasljednika istog stepena s kojima će razdjeljivati imovinu. Dokaz da nasljeđuju dvije trećine je u hadisu žene Sa'da ibnur-Rebie kada je došla Poslaniku ﷺ i rekla:

*"Ovim dvjema kćerkama ubijen je otac Sa'd kao šehid dok je bio s tobom na Uhudu. Njihov amidža im uze imetak a da im ništa nije ostavio, a ne mogu se udati bez ikakva imetka." Poslanik ﷺ reče: "Allah će to presuditi." Tada je objavljen ajet o ostavštini. Poslanik ﷺ pozvao je amidžu i te dvije sestre i rekao: "Dadni im dvije trećine, njihovoj majci osminu, a ostatak zadrži kod sebe."*⁶

Uzet će dvije trećine analogno sestrama kojima su naslovljene dvije trećine u ajetu: **"A ako bude više od dvije ženskih, njima – dvije trećine onoga što je ostavio."**⁷ Dvije trećine su propisani udio dvije i više punokrvnih sestara, a u slučaju da ih nema onda sestara po ocu. Uzvišeni kaže: **"A ako su dvije, njima – dvije trećine njegove ostavštine."**⁸ prema koncenzusu učenjaka. Pod dvije ovdje se misli na dvije kćerke od oba roditelja, dvije kćerke s očeve strane, te ostalo su razmatrali analogno dvjema sestrama.

5. *Trećina* je propisani udio majke bez potomaka i skupine braće. Uzvišeni kaže: **"A ako ne bude imao djeteta, a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj majci – trećina."**⁹ Dokaz za drugi uslov (nepostojanje braće) je: **"A ako bude imao braće,**

¹ Suretun-Nisa, ajet 12.

² Suretun-Nisa, ajet 176.

³ Suretun-Nisa, ajet 176.

⁴ Suretun-Nisa, ajet 176.

⁵ Suretun-Nisa, ajet 176

⁶ Ebu Davud i Et-Tirmizi koji kaže da je sahih.

⁷ Suretun-Nisa, ajet 11.

⁸ Suretun-Nisa, ajet 176.

⁹ Suretun-Nisa, ajet 11.

onda njegovoj majci – šestina.”¹ Ovo je propisani udio braće po majci (dvojica i više). U ovom slučaju su i muški i ženski podjednaki. Uzvišeni kaže:

“A ako muškarac ili žena ne budu imali ni roditelja ni djeteta, a budu imali brata ili sestru, onda će svako od njih dvoje dobiti – šestinu; a ako ih bude više, onda zajednički učestvuju u – trećini.”²

Ulema se složila da se pod bratom i sestrom misli na dijete po majci, a Ibn Mes’ud i Sa’d ibn Vekkas su proučili ajet (a imaju brata ili sestru po majci).

6. *Šestina* je udio majke sa djecom koja nasljeđuju ili skupinom braće i sestara prema riječima Uzvišenog:

“A roditeljima svakom posebno – šestina od onoga što je ostavio, ako bude imao dijete; a ako ne bude imao djeteta, a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj majci – trećina.”³

Ovo je udio i nane pa naviše po uzlaznoj lozi vezom po majčinstvu (pranana, čukunnana itd.). Isto tako ko se od nana veže za oca koji nasljeđuje. O njihovom nasljeđivanju postoje predaje, a uslov je da ne postoji majka umrlog, a imovinu će zajedno dijeliti ako ih je više. Jedna drugu isključuju s obzirom na blizinu umrlom.

Šestina je propisani udio jednog djeteta po majci bilo ono muško ili žensko prema koncenzusu učenjaka, jer Uzvišeni kaže:

“A ako muškarac ili žena ne budu imali roditelja ni djeteta a budu imali brata ili sestru, onda će svako od njih dvoje dobiti – šestinu.”⁴

Maloprije smo naveli kiraet Abdullaha Ibn Mes’uda i Sa’da ibn Ebi Vekkasa.

Šestina je propisani udio sinove kćeri i njih više sa pravom kćeri, prema koncenzusu učenjaka. Ibn Mes’ud je upitan o kćerki i sinovoj kćerki, pa je odgovorio:

“Presudit ću o njima kako je Poslanik ﷺ presudio. Kćerki pripada polovina, sinovoj kćerki šestina kao upotpunjenje dvije trećine, a što ostane pripada sestri.”⁵

Isto se odnosi na kćerku sinova sina sa kćerkom sina itd. Primjer sinove kćeri sa kćerkom je analogno gledano sestri po ocu sa punokrvnom sestrom.

Šestina pripada ocu, kao i djedu ako nema oca, uz prisustvo potomaka umrlog. Ovo je šest propisanih dijelova spomenutih u Kur’anu i ovo su njihovi dobitnici raspodjelom ostavštine. Ako poslije ovih propisanih dijelova ostane nešto uzimaju ih sekundarni nasljednici prema riječima Uzvišenog: **“A ako ne bude imao djeteta a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj majci – trećina.”⁶** tj. ostatak dobiva otac prema riječima Poslanika ﷺ: “Onima kojima je udio propisan dajte im ga, a što ostane

¹Suretun-Nisa, ajet 11.

²Suretun-Nisa, ajet 12

³Suretun-Nisa, ajet 11.

⁴Suretun-Nisa, ajet 12.

⁵El-Buhari.

⁶Suretun-Nisa, ajet 11.

najprečem muškom." U hadisu o dvjema kćerkama Sa'da ibnur-Rebie stoji: "A što ostane pripada tebi."¹ Allah najbolje zna.

Nasljeđivanje putem neodređenog dijela (nasljeđivanje iz preostalog ostatka imovine)

Poslije uzimanja propisanih dijelova ostavštine ostatak uzimaju ostali sekundarni nasljednici, a ako ne ostane, isključeni su iz ostavštine. Ako nema nasljednika s propisanim udjelom onda će oni s nepropisanim (tj. sekundarni), jedan ili više njih, dobiti čitavu ostavštinu. U El-Mugniju stoji: "Počet će se sa propisanim udjelom koji će se podijeliti, a što ostane pripada najprečim sekundarnim nasljednicima. Zatim povrat (ponovna raspodjela ostatka) na propisane udjele supružnika, a zatim dalji rođaci (koji dobivaju u slučaju nepostojanja sekundarnih nasljednika)."²

Shodno prethodnoj podjeli neki nasljednici nasljeđuju isključivo propisane dijelove kao supružnici, djeca, majke, ženska uzlazna loza kao majka, nana itd. Neki nasljeđuju isključivo ostatak poslije razdiobe propisanih dijelova kao što su sinovi i njihovi sinovi, braća (ali ne po majci) i njihovi sinovi, amidže (ali ne po majci) i njihovi sinovi, te robovlasnička veza za muške i ženske.

Neki nasljeđuju ponekad propisani udio, a ponekad ostatak. Nekad nasljeđuju zajedno kao otac, djed itd. uzlaznom lozom.

Neki nasljeđuju ponekad propisani udio, a ponekad ostatak bez zajedničkog nasljeđivanja kao kćeri, sinove kćeri itd. silaznom lozom.

Neki nasljeđuju ponekad propisani udio, ponekad ostatak, a ponekad učešćem u ostatku sa drugorazrednim nasljednicima kao što su sestre i sestre po ocu. A kada se nađu svi muški od njih trojica nasljeđuju: otac, sin i suprug. Ostali su isključeni sinom i ocem. Ako se nađu sve ženske zajedno pet ih nasljeđuje: kći, sinova kći, supruga, majka i sestra. A kada se pomiješaju muški i ženski nasljednici petero će nasljeđivati: otac, majka, sin, kći, jedan od supružnika.

Prioriteti u nepropisanim dijelovima nasljeđivanja

Nepropisani udio imaju strane koje su preče jedne od drugih. Nasljeđivat će umrlog shodno jačini rodbinske veze. Te strane su: sinovstvo, očinstvo, krvno bratstvo, sinovi braće, amidže i njihovi sinovi, a zatim robovlasnička veza. Najbliži će imati prioritet, kao sin koji ima prednost nad ocem umrlog, a ako su s jedne strane više njih, prednost ima onaj ko je rodbinski bliži umrlom kao npr. sin koji ima prednost nad sinom sina (unuk). Ako su s

¹"Umdetul-ahkam 2/399-402

²7/7, 48, 93

jedne strane a istog stepena prednost će se dati rodbinski jačem kao što je punokrvni brat u odnosu na braću po ocu, njihove sinove, ili amidže i njihove sinove.

Isključenje, trudnoća, izgubljeni nasljednik, više poginulih nasljednika u jednom trenutku, dalji rođaci itd.

Isključenje

Isključenje predstavlja sprečavanje nasljednika da uzme dio ostavštine umrlog. Od nasljednika nasljeđuju najbliži iz uzlazne, silazne i marginalne linije, zatim robovlasničke veze, a dalji rođaci ostaju isključeni. Šest je nasljednika koji se ne isključuju u potpunosti: otac, majka, sin kći, suprug i supruga. Otac isključuje djeda umrlog. Djed isključuje pradjeda, majka isključuje nane, a svaka nana - nanu iznad sebe po uzlaznoj liniji. Sin isključuje unuka (sinov), a svaki sinov sin (unuk) višeg stepena isključuje onog ispod sebe.

Braću (punokrvnu) isključuju trojica: sin, njegov sin i otac. Braću po ocu isključuju četvorica: sin, unuk (sinov), otac i punokrvni brat. Braću po majci isključuje šestoro: sin, sinov sin, otac, djed, kći, i sinova kći.

Sinove punokrvnog brata isključuje šestoro: sin, sinov sin, otac, djed, punokrvni brat i brat po ocu.

Sinove braće po ocu isključuje šestoro koji isključuju sinove punokrvne braće i još sin punokrvnog brata.

Punokrvnog amidžu isključuje osmero - sedam spomenutih i sinovi brata po ocu. Amidžu po ocu isključuju ovim sedam i punokrvni amidža. Sina punokrvnog amidže isključuje ovih devet i amidža po ocu. Sina amidže po ocu isključuje deset spomenutih i sin punokrvnog amidže.

Trudnoća, izgubljeni nasljednik, više poginulih nasljednika u jednom trenutku

Kada čovjek umre i ostavi trudnu ženu pa ako se mogne pričekati sa razdiobom imetka do rođenja djeteta bolje je. Ako nasljednici budu tražili prijevremenu podjelu ostavštine iz opravdanog razloga, imovina će se podijeliti a za nerođeno dijete odvojiti dio dvojice muških a ostatak podijeliti prisutnim nasljednicima koji se ne isključuju rođenim djetetom umrlog. Poslije rođenja imovina će se podijeliti prema stvarnoj situaciji.

Izgubljeni nasljednik je onaj o kome nema nikakvih vijesti i ne zna se da li je živ ili mrtav. Ako se može sačekati bolje je, a ako ne, podijelit će se ostavština, a nasljednici će dobiti ono sigurnije, a to je manji iznos.

Izgubljeni ne izlazi iz dvije opcije - ako je prema nekim informacijama poginuo, ali nema ni traga ni glasa o njemu, čekat će se četiri godine a onda imetak podijeliti, a ako su informacije govorile da je živ, ali se ne pojavljuje, čekat će se devedest godina od godine rođenja kako se kaže u "*El-Kafiju*", što je mišljenje većine učenjaka. U predaji od Ahmeda, što je i najprihvatljivije, vlast će se potruditi da ga nađe (ili dobije sigurnu informaciju o njemu) i ako preovlada mišljenje da je umro tako će se i presuditi, posebno danas kada su sredstva inormisanja i komunikacije veoma olakšana.

Oni koji su zajedno poginuli u jednoj nesreći kao što je utopljanje, obrušavanje i požari koji se iznenada pojave, a među poginulima bude onih koji se međusobno nasljeđuju i zajedno svi umru, i ne bude se znalo ko je prije a ko kasnije preselio, živim će se podijeliti ostavština bez osvrta na mrtve, jer jedni od drugih nasljeđuju.

Ovakvi slučajevi se dešavaju u rudnicima, saobraćajnim nesrećama i avionima što je odabrano mišljenje trojice imama kao i šejhul-islama Ibn Tejmijje.

Nasljeđivanje daljih rođaka

Dalji rođaci (kategorija iza kruga sekundarnih nasljednika) su ona rodbina koja nema propisani udio niti ulazi u drugorazredne nasljednike, kao tetka po ocu i tetka po majci. Neki učenjaci, kao imam Malik, ne smatraju da oni trebaju nasljeđivati, ali prema mišljenju koje to dozvoljava oni su na stepenu onih preko kojih su vezani za umrlog, svejedno radilo se o muškim ili ženskim. Uzvišeni kaže:

"A rođaci su, prema Allahovoj Knjizi, jedni drugima preči."¹

Djeca po majci dolaze na mjesto majke, daidže na mjesto majke, one nane i djedovi koji ne nasljeđuju dolaze na mjesto onih preko kojih su vezani za umrlog. Amidžične i njihova djeca, kćeri braće i sestara i njihovi sinovi dolaze na mjesto onih preko kojih su vezani za umrlog. Isto tako tetka po majci dolazi na mjesto majke, a tetka po ocu na mjesto brata.

Izuzeta rješenja o nasljedstvu

Od ovih nasljednih rješenja su i generalna pravila o *ostavštini* "*el-'amīretāni*", "*el-minberijje*", "*el-ekderijje*", "*el-harkā*", "*el-muštereke*", "*el-ferīdatul-mālikijje*" i "*uhtul-mālikijje*". Ova rješenja su predstavljena u knjigama učenjaka. Postoji još rješenja o dvospolnim osobama što je olakšano razvojem savremene medicine. Također, postoje rješenja za "*el-munāseha*" (tj. da umre čovjek a zatim umre neki od nasljednika prije podjele imetka čime se nasljedstvo uveže i prava isprepliću).

¹ Suretul-Enfal, ajet 75

Isplaćena krvarina se nasljeđuje kao i imetak umrlog kako stoji u "El-Mugniju"⁴: "Ko nema nasljednika njegov imetak pripada bejtu-malu i koristi se u sve raspoložive svrhe." Allah najbolje zna.

Obračun ostavštine, zadaci i njihovo rješavanje

Da bi znali obračunati ostavštinu potrebno je prvo da postavimo pravila obračuna - ako je time rješenje konačno privedeno kraju, a ako nije moraju se izvršiti dodatni obračuni (prepravke), što ćemo malo kasnije pojasniti.

Pravilan obračun je takav da nakon raspodjele dobijemo zaokružena rješenja za nasljednike što se kod matematičara naziva određivanjem zajedničkog sadržioca koji su dvojaki:

Prvo: Da među nasljednicima ima onih koji dobijaju propisane dijelove, tada je neophodno znati udjele određene Kur'anom. Šest ih je i (kako smo spomenuli) svrstani su u dvije grupe:

Prva grupa (a): $1/2$, $1/4$, $1/8$.

Druga grupa (b): $2/3$, $1/3$ i $1/6$.

Očito je da je svaki propisani udio nazvan prema svom imenitelju osim jedne polovine ($1/2$). Imenitelj trećine i dvije trećine jeste tri, četvrtine - četiri, šestine - šest, osmine - osam, a polovine - dva. Temeljnih udjela, kod većine učenjaka, je sedam. Pet brojeva su zajednički imenitelji prethodnih udjela (2, 4, 8, 3 i 6) s napomenom da je zajednički imenitelj trećine i dvije trećine jedinstven. Pored ovih pet bojeva (u toku obračuna kao zajednički imenitelji) mogu biti 12, kao dupla šestica, i 24 kao dupla dvanaestica.

Zadaci se mogu sažeti u pet sljedećih pravila:

1. Ako se pomiješa jedan od udjela sa drugima iz iste skupine razlomaka tada ćemo uzeti najveći imenitelj, a zatim taj zajednički imenitelj podijeliti sa zasebnim imeniteljima i rezultat svakog pomnožiti s brojnikom. Rezultat će govoriti o broju dionica koje nasljednik ima.

2. Ako se polovina pomiješa sa bilo kojim drugim udjelom iz druge grupe (b) imenitelj će biti šest (6).

3. Ako se četvrtina pomiješa sa bilo kojim drugim udjelom iz druge grupe (b) zajednički imenitelj je 12.

4. Ako se osmina pomiješa sa bilo kojim drugim udjelom iz druge grupe (b) zajednički imenitelj je 24.

5. Ako u zadatku nema osim jedan udio zajednički imenitelj je jednak tom udjelu.

Primjeri:

****Primjer za prvo pravilo***

1) Umrli je ostavio suprugu, kćer i brata. Supruzi pripada osmina, kćeri polovina, a bratu ostatak. U zadatku su se sastali osmina i polovina koji su iz prve grupe i zajednički imenitelj je onaj najveći, a on je osam.

$$1/8 + 1/2 = 5/8 \text{ (ostatak bratu } 3/8)$$

2) Umrli je ostavio majku, oca i dvije sestre. Majci pripada šestina, ocu šestina - kao ostatak, i kćerima dvije trećine. Oba broja: šestina i trećina su iz jedne grupe. Zajednički imenitelj je najveći, a on je šest.

$$1/6 + 1/6 + 2/3 = 6/6$$

****Primjer za drugo pravilo***

1) Umrli je ostavio kćer, sinovu kćer i brata. Kćeri pripada polovina, sinovoj kćeri šestina kao upotpunjenje za dvije trećine, a ostatak bratu. Pomiješali su se polovina iz prve grupe sa šestinom iz druge grupe, a zajednički im je šest (6).

$$1/2 + 1/6 = 4/6 \text{ (ostatak bratu } 2/6)$$

****Primjer za treće pravilo***

Umrli je ostavio suprugu, dvije sestre i amidžu. Supruzi pripada četvrtina, sestrama dvije trećine, a ostatak amidži. Četvrtina se iz prve grupe pomiješala sa dvije trećine iz druge grupe, a zajednički im je dvanaest (12).

$$1/4 + 2/3 = 11/12 \text{ (ostatak amidži } 1/12)$$

****Primjer za četvrto pravilo***

Umrli je ostavio suprugu, dvije kćeri i brata. Supruzi pripada osmina, kćerkama dvije trećine, a bratu ostatak. Osmina iz prve grupe pomiješala se sa dvijetrećine iz druge grupe, a zajednički imenitelj (nazivnik) je 24.

$$1/8 + 2/3 = 19/24 \text{ (ostatak bratu } 5/24)$$

****Primjer za peto pravilo***

Umrli je ostavio muža i amidžu. Mužu pripada jedan polovina, a ostatak amidži. U ovom zadatku ima samo jedan propisani udio, pa će zajednički biti isti, a on je broj dva (2).

$$1/2 \text{ mužu, a druga amidži.}$$

Drugo:

Ako svi nasljednici uzimaju ostatak njihov broj (broj glava) je i zajednički imenitelj, s tim da muško ima duplo u odnosu na žensko. Uzvišeni kaže:

"Allah vam naređuje da od djece vaše - muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskima."¹

I kaže:

"A ako su oni braća i sestre, onda će muškarcu pripasti dio jednak koliko dvjema ženskima."²

Primjeri:

Ako čovjek umre i ostavi tri sina i kćer zajednički imenitelj je sedam ($3 \times 2 + 1 = 7$). Tri sina po dvije dionice, a kćeri jedna. Ako su nasljednici koji uzimaju propisani udio muški bez prisustva ženskog nasljednika ostavština će se među njima podjednako dijeliti prema broju (glava).

Primjer:

Čovjek je umro i ostavio četiri sina. Zajednički je četiri, svakom pripada po jedan dionica ($1/4$). Allah najbolje zna.

Prepravke

(rješenje zadataka sa podjednakim oduzimanjem od propisanih udjela i dodavanjem na propisane udjele)

Prepravka zadataka označava određivanje najmanjeg zajedničkog sadržioca tako da se imovina pravilno raspodjeli bez ostataka (i sa zaokruženim brojevima).

Prepravka se zasniva na prethodnom obračunu koji je prvorazredan, ako je zadatak riješen bez ostatka ili manjka, a ako nije potrebna je prepravka.

Dvije su vrste prepravke:

1. prepravka radi podjednagog oduzimanja od propisanog udjela zbog manjka (tj. udjeli su veći od jednog cijelog) - "el-avl".

2. Prepravka radi podjednagog ponovnog dodavanja na propisane udjele zbog viška (tj. udjeli manji od jednog cijelog) "er-redd".

Tri udjela podliježu prvom pravilu oduzimanja od njih: (šest, dvanaest i dvadesetčetiri), a ostali ne podliježu, oni su (dva, tri, četiri i osam).

¹Suretun-Nisa', ajet 11.

²Suretun-Nisa', ajet 176.

Način rješenja "el-avla"

Potrebno je znati udjele u zadatku, znati dionice svakog propisanog nasljednika, kao što smo već prije pomenuli. Zatim, zajednički nazivnik se zanemari, udjeli sabere a zbir učini novim zajedničkim za dati zadatak. Po tome se ostavština razdijeli i oduzme od svakog propisanog udjela podjednak broj dionica.

Primjer:

Umrlo je ostavila muža i dvije sestre. Zajednički je šest. Mužu pripada polovina i ona je tri dionice, a sestrama dvije trećine a to je četiri dionice.

$$1/2 + 2/3 = 7/6 = 7 \text{ dionica}$$

Ukupno je sedam dionica, zajednički imenitelj se zanemari (a dionice su prema brojniku).

Način rješavanja "er-redda"

Kada dionice budu manje od jednog cijelog, a nema onoga ko nasljeđuje ostatak svakom propisanom udjelu (nasljedniku) se ravnomjerno razdijeli ostatak, osim supružnicima. Ako se među propisanim udjelima nađe neko ko ne nasljeđuje povratni ostatak, kao supružnici, uzet će svoj propisani udio, a ostatak pripada propisanim nasljednicima prema broju glava ako su iste kategorije, svejedno ako je prisutni od njih jedan kao kćer ili ih je više npr.: tri kćeri. Ako su različitih kategorija, kao majka i kćerka, ostatak se dijeli shodno veličini njihovog temeljnog propisanog udjela.

Ako u propisanim udjelima nema supružnika ostatak se dijeli shodno broju glava, ako su iste kategorije, svejedno bila jedna kćer ili više kćeri. Ako ih je više kategorija ostatak se vraća shodno veličini propisanog udjela. Tako će se udio svakog propisanog nasljednika povećati zbirom temeljnog udjela i recipročno povratnog ostatka.

Način razdiobe ostavštine

Ostavština je ono što umrli ostavlja od imetka, prava ili privilegija. Razdioba imetka označava davanje svakom od nasljednika ono što po šerijatu zaslužuje.

Važno pravilo

Izdvajanje udjela propisanog nasljednika iz ostavštine

Za to je potrebno čitav imetak svrstati u zajednički imenitelj koji predstavlja ukupni broj dionica. Zatim će se rezultat iz ove podjele pomnožiti sa brojem dionica nasljednika. Rezultat ovog množenja pokazuje propisani udio iz ostavštine. Ovo se odnosi na sve zadatke.

Primjeri raspodjele ostavštine:

Prvi primjer:

Umrli je ostavio ženu, kćer i punokrvnog brata, a ostavština je 8000 dinara.

Način rješavanja:

$$1/8 + 1/2 = 5/8$$

Ostatak za brata je $3/8$

Suprug	1/8	1
Kći	1/2	4
Brat	PREOSTOSTAT AK	3
UKUPNO		8

Supruga: $1 \times 8000 : 8 = 1000$ din.

Kći: $4 \times 8000 : 8 = 4000$ din.

Brat: $3 \times 8000 : 8 = 3000$ din.

Drugi primjer:

Umro je i napustio majku, suprugu, amidžu i ostavio 100 dinara.

$$1/3 + 1/4 = 7/12$$

Majka	1/3	4
Supruga	1/4	3
Amidža	PREOSTOSTATAK	5
UKUPNO		12

Majka: $4 \times 100 : 12 = 33,33$ din.

Supruga: $3 \times 100 : 12 = 25$ din.

Amidža: $5 \times 100 : 12 = 41,66$ din.

Treći primjer:

Umrula je žena napustivši supruga, sestru i kćer sina, a ostavivši iznos 44 000 dinara.

Rješenje:

$$1/4 + 1/2 = 3/4$$

Ostatak za sestru je $1/4$.

Suprug	1/4	1
Sestra	PREOSTOSTATAK	1
Kći sina (unuka)	1/2	2
UKUPNO		4

Suprug: $1 \times 44\,000 : 4 = 11\,000$ din.

Sestra: $1 \times 44\,000 : 4 = 11\,000$ din.

Sinova kći (unuka): $2 \times 44\,000 : 4 = 22\,000$ din.

Ako želimo skratiti račun sve dionice nasljednika ćemo pomnožiti s ukupnom ostavštinom, a rezultat podijelimo prema dionicama i dobijemo vrijednost svakog nasljednika. Allah najbolje zna.¹

¹“Er-Rahbije” str. 304

VLAST I SUDSTVO

1. *Pokornost nadređnima;*
2. *Pravedno suditi ljudima;*
3. *Zabrana ubijanja i kazna za ubistvo;*
4. *Zabrana narušavanja časti ljudi;*
5. *Propisi o džihadu;*
6. *Oslobađanje roba s nijjetom približavanja Allahu, dobročinstvo prema roblju i pravo vlasti nad njima.*

POGLAVLJE O POKORNOSTI NADREĐENIMA

Postavljanje vođe je kolektivna obaveza (fardi-kifaje)

Vođa posjeduje opću vlast. Postavljanje vođe muslimana je kolektivna obaveza, jer su ljudi tome potrebni kako bi pomogao Allahovu vjeru, uspostavio kazneni zakon, dao svakome njegova prava, sproveo šerijatska pravila, naređivao dobro, zabranjivao zlo, čuvao granice, borio se na Allahovom putu, prikupio zekat i poreze na prinose, uposlio povjerljive itd. Uzvišeni kaže:

"Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti..."¹

El-Kurtubi kaže da je ovaj ajet temelj za uspostavljanje institucije vođe i halife koji se sluša i kojem se pokorava. Od Ebu Seida el-Hudrije r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

"Neće biti postavljen vladar a da neće imati dvije vrste bližih saradnika: saradnici koji će mu naređivati dobro i na njega ga podsticati; i saradnici koji će mu naređivati zlo i na njega ga podsticati. Spašen je onaj koga Allah spasi."²

Šejh Tekijjuddin kaže: "Poslanik ﷺ naredio je postavljanje jednog vođe u društvu na putovanju što ukazuje (na obavezu postavljanja vođe) u ostalim vrstama zajedništva."

Opis muslimanskog vladara

Uslovi za vođu su: da bude musliman, slobodan, punoljetan i razuman. Uslov je da ima znanje, prosuđuje pravedno, dalekovidnost, jer mu je sve to potrebno radi naredbi i zabrana, rata i politike, kažnjavanja i sl. Uslov je i da bude jaka ličnost, te zdravih fizičkih osjetila. Žena ne ulazi u pojam vođstva prema hadisu:

"Nije uspio narod koji vlast povjere ženi."³

Vođa neće biti smijenjen zbog griješenja, jer je u tome veće zlo. U hadisu stoji: "Osim da vidite otvoreno nevjerstvo, za koji imate dokaz kod Allaha."

Muslimanski vladar uspostavlja Allahov zakon na Zemlji, naređuje klanjanje namaza, davanje zekata, naređuje dobro, a odvraća od zla. Uspostavljanje kaznenog zakona na Zemlji je najveće djelo kojim se zadobija Božiji blagoslov, jer su kazne Allahove naredbe koje je On definisao i tražio njihovo sprovođenje. Uzvišeni kaže:

¹ Suretun-Nur, ajet 55

² Prenosi El-Buhari.

³ El-Buhari.

"One koji će, ako im damo vlast na Zemlji, molitvu obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvrćati od nevaljalih – a Allahu se na kraju sve vraća." ¹

Obaveznost pokornosti nadređenima

Pokornost vođi, halifi i drugim nadređenima je obaveza prema Kur'anu i sunnetu. Dokaz za to su riječi Uzvišenog:

"O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim." ²

Rečeno je da su predstavnici vođe, učenjaci, kao i vođe izvidnica. U hadisu od Ebu Hurejre r.a, Poslanik ﷺ kaže:

"Ko mi se pokorava i Allahu se pokorava, a ko mi je neposlušan i Allahu je neposlušan. Ko se pokorava vođi - meni se pokorava, a ko se ne pokorava vođi - ni meni se ne pokorava." ³

I hadis:

"Slušajte i pokoravajte se i kad bi vam crni rob kao namjesnik bio postavljen, a glava mu kao crni suhi grozd." ⁴

Pokornost je uslovljena u svemu što nije nepokornost Allahu ﷻ. Od Alije r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

"Nema pokornosti stvorenju u nepokornosti Stvoritelju. Pokornost je u dobru (prema pravilima šerijata)." ⁵

Pokornost je uokvirena nesuprostavljanjem šerijatu. Od Ibn Omera , r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

"Na čovjeku muslimanu je da sluša i pokorava se, volio to ili mrzio, osim da mu se grijeh naredi. A ako mu se grijeh naredi - nema slušanja ni pokoravanja." ⁶

Šerijat sa svim pravilima nastoji ujediniti ljude, a odbaciti neslaganja koja su razlog cijepanja, slabljenja snage ummeta i vladavine neprijatelja, svejedno, radilo se o vojsci ili vođi muslimana. Zato, pokornost označava izvršavanje naredbe i pokornost masa vladaru kojem je predana vlast. U tome je mudrost i milost Allahova prema Svojim stvorenjima, jer nije ispravan ummet bez odgovorne vlasti koja ispravlja greške, upućuje zalutale, uči neznalice, liječi bolesne i hvata zločince; opravdavajući povjerenje, sudeći po pravdi i izvršavajući obavezu. U Sahihima se prenosi:

¹ Suretu-Hadždž, ajet 41.

² Suretun-Nisa', ajet 59.

³ El-Buhari.

⁴ Prenosi El-Buhari.

⁵ El-Buhari, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

⁶ Prenosi se u Sunnenima.

"Dali smo prisegu Allahovom Poslaniku ﷺ na poslušnost i pokornost u teškoćama i dobru, i u dobru i u zlu, na davanje prednosti drugima, da nećemo nepokorni nadređenima biti i da ćemo govoriti istinu gdje god bili ne bojeći se radi Allaha ničijeg prijekora."

U drugoj predaji stoji:

"I da nećemo nepokorni nadređenima biti. Reče: 'Osim da vidite otvoreno nevjerstvo za koji imate dokaz kod Allaha.'"

Od Ibn Omera r.a, se prenosi da je rekao:

"Čuo sam Allahova Poslanik ﷺ, kako govori: "Ko umre odvojen od zajednice muslimana umro je paganskom smrću."

Od Abdullaha ibn Omera prenosi se:

"Ko dâ prisegu vođi, a on mu pruži ruku i iskreno to učini, neka mu dâ ako može. Ako drugi vođa dođe suprotstavljajući mu se - ubijte ga."¹

Od Ebu Hunejde Vaila ibn Hadžera r.a, prenosi se da je Seleme ibn Jezid el-Džafi upitao Poslanik ﷺ:

"Allahov Vjerovjesniče, šta misliš kada bi nam došli nadređeni koji bi tražili a ne bi davali naša prava, - šta tada naređuješ?" Poslanik ﷺ se udalji od njega. Opet ga je upitao, a Poslanik ﷺ reče: "Slušajte i pokoravajte se, oni će odgovarati za svoje postupke, a vi za svoje!"²

Od Abdullaha ibn Mes'uda r.a, prenosi se da je Allahov Poslanik ﷺ, rekao:

"Poslije mene će biti borba za prestiž i djela koja ćete prezirati." Rekoše: 'Allahov Poslaniče, šta nam naređuješ?' Reče: 'Izvršavajte prava drugih prema vama, a molite Allaha za svoja prava.'³

Poslanik ﷺ kaže:

"Kome bude postavljen namjesnik i vidi da on čini grijeh prema Allahu, neka prezire ono što (namjesnik) radi i neka ne napušta pokornost."⁴

Pokornost nadređenom i izbjegavanje opiranja je tačka razdvajanja ehliš-sunneta, haridžija i rafidija (šija). Onaj ko ustane na vladara bez ikakva opravdanja dozvoljeno ga je ubiti.

¹ Prenosi Muslim.

² Prenosi Muslim.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Prenosi Muslim.

Haram je podići se protiv priznatog vođe muslimana

U El-Kafiju stoji: "Protiv svakog priznatog vladara haram je ustati i boriti se svejedno bio priznat konzensusom muslimana, kao što je Ebu Bekr , r.a., ili postavljen od strane prethodnog vođe kao što je Ebu Bekr r.a, postavio Omera r.a, ili silom došao na vlast i bude nazvan vođom kao Abdul-Melik ibn Mervan." Allah ﷻ kaže:

"O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim." ¹

Poslanik ﷺ, kaže:

"Ko izađe iz pokornosti i napusti zajednicu i umre – smrt mu je paganska." ²

Imam Ahmed u predaji od El-Attara kaže: "Ko se bude borio sabljom dok postane halifa, i bude nazvan Vođom vjernika (emirul-mu'minin), nije nikome ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan dozvoljeno da zanoći ne smatrajući ga vođom bio on dobar ili grijешnik."

Iskrenost prema vođi muslimana

U pokornost ulazi iskrenost i savjetovanje vođe muslimana kako kaže En-Nevevi r.a,³: "Iskrenost prema vođama muslimana znači pomaganje u istini i pokornost u njoj, naređivanje istine, upozoravanje i opomena na blag i lijep način. Zatim, obavijestiti ih o onome što zaborave ili ne budu znali o traženim pravima muslimana, ne voljeti borbu protiv njih i druge ljude podsticati na pokornost." El-Hakim kaže: "U iskrenost prema vođama ulazi klanjanje namaza za njima, džihad sa njima, davanje zekata, ne boriti se sabljom protiv njih ako im se greške ili loše ophođenje ukažu, da ih lažno ne hvališu i da mole Allaha za njihovu pravičnost."

Iskrenost, kako kaže Ibn Hadžer el-Askalani, znači: "Njihovo pomaganje u datim dužnostima, upozorenje na zaboravljeno, pokrivanje propusta i odvrćanje nasrta na njih. Najveća iskrenost je odvratiti ih od zla na najljepši način."⁴ Allah najbolje zna.

OBAVEZNOST PRAVEDNOSTI I ZABRANA NEPRAVDE

Pravednost znači umjerenost u postupcima i jednako ophođenje prema ljudima. Pravednost je humana potreba u svakom vremenu i prostoru. Zato ćemo naći države i osobe koje se razlikuju u poštivanju pravde i suda po njoj. Islam je došao sa pravednošću i svojski je nastoji praktikovati u svim aspektima, radilo se o riječima ili djelu, u odnosu između bližnjeg i daljnjeg, prijatelja ili neprijatelja, vladara ili podanika. U cilju ostvarenja

¹ Suretun-Nisa', ajet 59.

² Prenosi Muslim.

³ Šerhu Muslim, 2/38.

⁴ Fethul-Bari, 1/38.

pomenutog, islam je svojim sljedbenicima postavio pravila koja nalažu pravednost i zabranjuju nepravdu u svim oblicima. Dokaz za to su riječi:

"Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini..."¹

"I budite pravedni; Allah, zaista pravedne voli."²

"I kada ljudima sudite da pravično sudite..."³

"i naređeno mi je da vam pravedno sudim."⁴

Pravednost je vaga kojom čovjek mjeri svoje postupke i daje svakome njegovo pravo. Kada skrene ili se odmetne od pravog Allahovog puta počinio je nepravdu koja će mu donijeti nedaće na Sudnjem danu, kao što o tome obavještava Poslanik ﷺ. Zato Allah vjerniku u obavezu stavlja pravednost u svim postupcima, a evo nekih:

Pravednost vladara

O obavezi da vladar bude pravedan, Allah ﷻ kaže:

"Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! - A Allah doista sve čuje i vidi."⁵

Ovaj ajet je upućen nadređenima, podstiče ih i naređuje im pravednost. Pravedni vladar je jedan od sedam ljudi koje će Allah staviti u hlad Svoga Arša kada ne bude drugog hlada osim Njegovog prema hadisu Ebu Hurejre r.a, koji se prenosi u oba Sahiha od Abdullaha ibn Amra ibnul-Asa r.a.:

"Pravednici će kod Allaha biti na minberima od svjetlosti, oni koji su pravedni u vlasti i svojim porodicama i onim čime su vladali."⁶

Od Abdullaha ibn Ebi Evfaa r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

"Allah je uz sudiju sve dok ne zastrani, a kada zastrani Allah ga napusti, a šejtan mu se pridruži."⁷

Iz pažnje prema pravednosti islam zabranjuje sve što utiče na poštenje kao što je mito, prevara, zauzimanje u Allahovim kaznama i sl. Djela Poslanika ﷺ i djela pravednih halifa su nepresušan izvor političkog djelovanja zasnovanog na pravdi. U ovo ulazi i period vladavine halife Omera ibn Abdul-Aziza r.h.m,

¹ Suretun-Nahl, ajet 90.

² Suretul-Hudžurat, ajet 9.

³ Suretun-Nisa', ajet 58.

⁴ Suretuš-Šura, ajet 15

⁵ Suretun-Nisa', ajet 58.

⁶ Prenosi Muslim.

⁷ Prenosi El-Buhari.

Princip jednakosti

U pravednost spada i jednakost bez obzira na razlike u fizičkim karakteristikama ljudi i njihove društvene slojeve. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Alaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka, bio on bogat ili siromašan, ta Allahovo je da se brine o njima! Zato ne slijedite strasti - kako ne biste bili nepravedni."¹

"Reci: "Gospodar moj naređuje - pravednost."²

"A ako im budeš sudio, sudi im pravo jer Allah voli pravedne."³

Iz ovog razloga u islamu nema razlike između društvenih slojeva. Ne vlada klasa drugom klasom, grupa drugom grupom, niti sebi uzimaju pravo na veću vrijednost zbog boje, spola, okoline, kulture, rasne ili kulturne razlike. Razlika vrijednosti je po dobrim djelima i bogobojažnosti. Uzvišeni kaže:

"O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa."⁴

O zajedništvu ljudske rase i jednakosti pojedinaca Uzvišeni kaže:

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allah se bojte - s imenom čijim jedni druge molite - i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi."⁵

Odatle se vidi da su ljudi jednaki u zaduženjima, porijeklu i podjednako se na njih gleda, bez obzira na boju i vrstu, kao i na ostala zaduženja i obaveze. Ovo predstavlja krajnju pravednost.

Od Njegove s.v.t pravednosti jeste da je učinio pravedno postupanje među ljudima razlogom za poboljšanje stanja, kao što je nepravdu učinio razlogom za nesigurnost situacije. Uzvišeni kaže:

"A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom."⁶

¹Suretun-Nisa', ajet 135.

²Suretul-E'araf, ajet 29.

³Suretul-Maide, ajet 42.

⁴Suretul-Hudžurat, ajet 13.

⁵Suretun-Nisa', ajet 1.

⁶Suretun-Nisa', ajet 3.

Pravednost ostalih muslimana

Kao što je islam vladarima propisao pravednost propisao ju je i ostalim vjernicima, a evo nekih aspekata:

1. Pravednost čovjeka među svojom djecom prilikom poklona i davanja prema hadisu koji se prenosi u Sunenima:

"Bojte se Allaha i budite pravedni među vašom djecom."

2. Pravednost među ženama. Uzvišeni kaže:

"A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom."¹

3. Pravednost u govoru. Uzvišeni kaže:

"I kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika."²

4. Pravednost u oporuci tako što neće oporučiti tako da nanese napravdu nekim nasljednicima. Uzvišeni kaže:

"Pošto se izvrši oporuka koju je ostavio ili podmiri dug."³

5. Pravednost prema onima koje ne volimo. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte, i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti, i bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite."⁴

Ko razmisli o propisima šerijata iz Kur'ana i sunneta Poslanika ﷺ vidjet će da šerijat poziva u ostvarivanje koristi za ljude i pravednost među njima i na dunjaluku i na Ahiretu.

¹ Suretun-Nisa', ajet 3.

² Suretul-En'am, ajet 152.

³ Suretun-Nisa', ajet 11.

⁴ Suretul-Maide, ajet 8.

Zabrana nanošenja nepravde

Nepravda stoji nasuprot pravednosti, a Allah prezire nepravdu, zabranjuje je i prijeti zbog nje:

"Kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti."¹

"A mnogobošcima neće niko pomoći."²

"Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce."³

Od Džabira r.a, prenosi se da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

*"Čuvajte se nepravde, jer je nepravda nesreća na Sudnjem danu. Čuvajte se škrtosti, jer je škrtost uništila one prije vas i natjerala ih da prospu krv i naruše svoje svetinje."*⁴

Od Ebu Hurejre r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Davat će se prava onima koji to zaslužuju na Sudnjem danu, pa će čak bezroga ovca osvetiti se rogatoj ovci."*⁵

Ovo je dokaz za pridavanje pune pažnje pravednosti. Nepravednik će na Sudnjem danu doći bez dobrih djela, tj. bit će bankrot. Od Ebu Hurejre r.a, prenosi se da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

*"Znate li ko je gubitnik (bankrot)?" Rekoše: 'Bankrot je kod nas onaj ko nema ni novca ni imovine.' Reče: 'Bankrot u mom ummetu je onaj koji dođe na Sudnji dan sa namazom, postom i zekatom, a psovao je ovoga, optužio onoga, uzeo imetak tog, prosuo krv toga, ovoga udario. Svakom će se to nadoknaditi iz njegovih dobrih djela, prije nego što se vrate prava drugima, i uzet će se njihova loša djela i natovariti na njega, a zatim će biti bačen u vatru.'*⁶

Pod nepravdom se ovdje misli na međusobno nanešenu nepravdu u životima, imecima i časti ljudi čime se prelaze Allahove granice.

Ne odbija se dova onoga kome je učinjena nepravda. U oporuci Poslanika ﷺ Mu'azu r.a, u Jemenu kaže se:

*"Čuvaj se dove onoga kome je počinjena nepravda, jer između nje i Allaha nema nikakve zapreke."*⁷

Od Ebu Musaa r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

¹ Suretu Gafir, ajet 18.

² Suretul-Hadždž, ajet 71.

³ Suretu Hud, ajet 18.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Prenosi Muslim.

⁶ Prenosi Muslim.

⁷ Muttefekun alejhi.

***"Allah pušta nasilnika određeno vrijeme, a kada ga ščepa ne ispušta ga."*¹ Zatim je je proučio: "Eto, tako gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno."**² Allah najbolje zna.

Obaveznost uspostavljanja šerijata (posljedice suprotstavljanja šerijatu)

Islamska poslanica je izvor islamskog zakonodavstva

Allah je stvorio stvorenja i najbolje zna što je za njih dobro. Zato je Sebe učinio Zakonodavcem za stanovnike Zemlje kako bi se ostvarila pravda među svim stvorenjima. Da je zakonodavstvo povjerio grupi ljudi napravili bi zakon koji služi njima u korist, a nanosi štetu ostalim ljudima. Stvarnost nam to i potvrđuje. Zapadnom svijetu zakone postavljaju kapitalisti, a u istočnom partije koje sebi vlast drže kao povlasticu u svjetlu ateističkog materijalizma. Oni koji dobivaju korist u kapitalističkom sistemu su vlasnici kapitala, a u komunističkom sistemu vlastodršci iz vladajuće partije. Ostali dio naroda, u oba sistema, je potčinjen i paraliziran. Ovo nam pojašnjava mnoštvo zločina u tim društvima, dok su oni prava rijetkost u društvu koje primjenjuje Allahov zakon. Uzvišeni upućuje poziv Davudu koji je bio i vjerovjesnik i kralj:

"O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta; one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na onom svijetu zato što su zaboravljali na Dan u kome će se račun polagati."³

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, kaže: "Ovo je oporuka od Allaha vladarima da sude među ljudima s objavljenom istinom od Njega, te da od toga ne odstupaju i tako zalutaju sa Allahova puta. Allah je onome ko zaluta i zaboravi na Dan obračuna pripremio žestoku kaznu."

Allah Svoje obraćanje upućuje Poslaniku zaklinjući se da ljudi neće vjerovati sve dok ne budu Allahov zakon kao sud uzeli i bili zadovoljni naređenim. Uzvišeni kaže:

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred tagutem sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede. Kad im se kaže: 'Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!' - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću. A šta će tek biti kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunući se Allahom: 'Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge.' Allah dobro zna šta je u srcima njihovim, zato se ti ne

¹ Muttefekun alejhi.

² Suretu Hud, ajet 102.

³ Suretu Sad, ajet 26.

obaziri na riječi njihove i posavjetuj ih, i reci im o njima ono što će ih dirnuti. A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali. A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole Allaha da im oprost, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv. I tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.”¹

Uzvišeni kaže:

“Mi smo izaslanike naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terezije objavljivali da bi ljudi pravedno postupali.”²

Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika.”³

Ibn Kesir kaže: “Tj. pratite tragove nepismenog Vjerovjesnika koji je došao sa Knjigom koja je vama objavljena od Vlasnika i Gospodara svega. **“I ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika.”** tj. ne udaljavajte se od onoga što vam je objavljeno od Kur'ana ka sudu nekog drugog.”

Zabrana suda po neislamskim zakonima

Allah je u tri ajeta iz sure El-Maide oštro zaprijetio onome ko sudi po zakonu koji Allah nije objavio.

On kaže u prvom ajetu:

“A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici.”

U drugom:

“Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, pravi su nasilnici.”

U trećem:

“Oni koji nisu sudili prema onome što je Allah objavio - pravi su grješnici.”

Ako se vratimo na tefsire učenjaka naći ćemo da nema razlike ni kontradiktornosti između ova tri spomenuta ajeta. Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao, u svojoj knjizi *“Medaridžus-salikin”* pojasnio je ovo pitanje, on kaže: “Tačno je da sud po zakonima koje Allah nije objavio obuhvata dvije vrste kufra (nevjerstva) - mali i veliki, shodno položaju vladara. Ako vladar (u osnovi) sudi po Allahovom zakonu, i u jednom slučaju odstupa⁴ od njega, s priznanjem da je grješnik i da zaslužuje kaznu - onda je to mali kufr. Ako je uvjeren da je neobavezno vladati (po Allahovom zakonu) i da ima pravo na izbor između

¹ Suretun-Nisa', ajet 60-65.

² Suretul-Hadid, ajet 25.

³ Suretul-Ea'raf, ajet 3.

⁴ Izostavi presudu ili prikrije slučaj ili ne prihvati određenog svjedoka

zakona onda je to veliki kufr. Ako nešto od Allahova zakona ne bude znao ili samo pogriješio, onda je samo napravio omašku i za njega važi propis prijestupnika." Slično ovome govori i šejhul-islam Ibn Tejmije¹ r.h.m.: "Nema sumnje da je nevjernik onaj ko ne vjeruje u obaveznost suda (tj. vlasti) prema onome što je Allah objavio Svome Poslaniku ﷺ. Ko smatra dozvoljenim da se među ljudima sudi prema ličnom nahođenju, bez slijeđenja onoga što je Allah objavio, - je nevjernik."

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, kaže: "Ko ostavi objavljeni šerijat Muhammedu ibn Abdullahu ﷺ, Pečatu vjerovjesnika i uzme sud drugih derogiranih zakona, - taj je nevjernik. Šta tek reći o onome koji uzme sud iz "El-Jasiqa"² i dadne mu prednost. Ko to učini nevjernik je prema koncenzusu muslimana."

Ibn Kesir prenosi riječi Ibn Hatema od Ibrahima ibn Zer'e, koji je izučio Knjigu, da je El-Velid ibn Abdil-Melik njemu rekao: "Da li će halifa polagati račun? Ti si pročitao Knjigu Prvu, Kur'an i shvatio si?" Rekoh: 'O Vođo pravovjernih, - reći ću.' Reče: 'Reci na Allahov emanet!' Rekoh: 'Vođo pravovjernih, ko je kod Allaha časniji, ti ili Davud ~~عليه السلام~~? Allah mu je ujedno dao vjerovjsništvo i hilafet, a zatim strogo zaprijetio:

"O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta; one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na onom svijetu zato što su zaboravljali na Dan u kome će se račun polagati."³

Ibn Džerir je odabrao mišljenje da ajet u kome se spominje nevjerstvo odnosi se na ehlul-kitabije⁴ (kršćane i židove) ili na onoga ko zaniječe Allahov zakon objavljen u Knjizi. Eš-Ša'bi kaže: "Odnosi se na muslimane."

Da bi se pojasnio govor Ibn Džerira i da njegov govor ne bi bio zloupotrebljen i pogrešno shvaćen, prenijećemo njegov stav u pogledu nesuđenja po Allahovom zakonu.

Imam Ibn Džerir je rekao: "'On je, Uzvišeni, rekao da ko god prikrije Allāhov sud koji je On objavio u Svojoj knjizi i učinio ga zakonom među robovima - on ga krije i sudi po drugome mimo njega kao što je sud Židovā u vezi oženjenog bludnika, u bičevanju krivca i crnjenju njihovih licā i prikrivanju hukma (propisa) kamenovanja, kao i njihov sud nad nekim od njihovih ubijenih sa punom krvarinom, a nad nekima sa pola krvarine. A u pogledu plemića, oni bi imali qisās (odmazdu), a obični svijet bi dobio samo krvarinu. Ali, Allāh je sve ove učinio sve istim (jednakim)... Takvi su nevjernici. Oni su oni koji su prikrival istinu koju im je bila obaveza otkriti i učiti je jasnom. Oni su je krili od ljudi i pokazali nešto drugačije ljudima, pa su sudili po tome (promjenjenom propisu) zbog mīta koji su oni uzeli od njih.'" ⁵

¹ Minhadžus-sunneti.

² Zakon kojeg je postavio Džingis kan Tatarima sastavljajući ga iz raznih zakona i dodajući svoje mišljenje i prohtjeve.

³ Suretu Sad, ajet 26.

⁴ Svaki ajet koji je upućen ehlul-kitabijama ili mušricima odnosi se i na muslimane ako budu radili djela poput njihovih, uzima se općenitost ajeta a ne povod objave

⁵ "Tefsīr Et-Taberī", 4. tom, 592. str

Od Ata'a se prenosi da je za riječi: **"Oni su pravi nevjernici."** ¹ rekao: "Nevjerstvo koje je manje od stvarnog nevjerstva." Od Tavusa: "To nije nevjerstvo koje izvodi iz vjere. Od Tavusa koji prenosi od Ibn Abbasa: "Nije to nevjerstvo na koje vi mislite."² Tavus i Ata kažu da je to: "Nevjerstvo koje je manje od stvarnog nevjerstva, nasilje koje je manje od stvarnog nasilja, grijehenje koje je manje od stvarnog grijehenja."

Ovdje je neophodno da pojasnimo riječi ovih učenjaka jer se one u današnje vrijeme svjesno zloupotrebljavaju i vade iz konteksta kako bi se opravdali oni koji sude drugim zakonima mimo šerijata ili oni koji propisuju zakone ili pak oni koji traže presudu pred sudom koji ne sudi po Allahovoj knjizi.

Naime, navodi koji se spominju od Ibn Abbasa o komentaru ovog ajeta prema Tavusovoj i drugim predajama ukazuju da onaj koji sudi suprotno onome što je Allah objavio, da je njegovo nevjerstvo, nevjerstvo u uvjerenju koje ga izvodi iz islama, a nije nevjerstvo u određenoj vrsti djela koje ne izvodi iz islama.

Nevjerstvo u djelu, tj., nevjerstvo koje onoga koji sudi po zakonu mimo Allahovog u određenom pitanju (a u osnovi sudi Šerijatom), ne izvodi iz vjere. Prethodno je rečeno da Ibn Abbasov tefsir riječi Uzvišenog: **„A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici.“** obuhvata ovu situaciju, kada kaže: „To je mali kufr.“ I kaže: „Nije to nevjerstvo koje vi mislite.“

Ova vrsta nevjerstva pri suđenju i donošenju propisa označava da čovjeka njegova strast i zabluda potaknu da sudi u određenom pitanju po onome što Allah nije objavio, ali uz uvjerenje da je Allahova i Poslanikova presuda jedino istina, a priznaje da je pogriješio i udaljio se od Upute. Iako ga ovo nevjerstvo ne izvodi iz vjere, ipak predstavlja veliki grijeh, tj., jedan od najvećih grijeha veći od zinaluka, pijenja alkohola, krađe, lažne zakletve i sl.. Ona nepokornost koju Allah u Svojoj Knjizi nazove kufrom je daleko veća od one koju ne nazove kufrom.

Dakle, vidimo da se ovdje radi o čovjeku koji u osnovi sudi šerijatom a u jednom slučaju prikrije ili izostavi presudu i takav se ne može porediti sa onim koji u osnovi sudi drugim zakonom mimo Allahovog ili onog koji se stavlja na poziciju zakonodavca pa propisuje zakone i dozvoljava ono što je Allah zabranio a zabranjuje ono što je Allah dozvolio. Da li su oni isti ?!

“a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati”³

Sud po zakonima koje nije objavio Allah je širk

Allah ﷻ naredio je uzimanje Njegovog šerijata za sud na Zemlji kao i neslijeđenje strasti. On kaže:

¹ Suretul-Maide, ajet 44

² El-Hakim u Mustedreku, predaja je ispravna.

³ Suretun-Nur, ajet 40.

"I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i čuvaj ih se da te ne odvrate od nečega što ti Allah objavljuje."¹ "Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje."²

Ibn Kesir kaže: "Allah prekora onoga ko izađe iz okvira Allahovog zakona, koji obuhvata svako dobro, a zabranjuje svako zlo. Prekora svakog ko odstupa od njega u riječima, stremljenjima i terminologiji koju su ljudi postavili bez oslonca u šerijatu. Tako su predislamski narodi sudili prema zabludama i neznanju iz svojih mišljenja i prohtjeva, kao što su i Tatari sudili po kraljevskim smjernicama uzetim od njihovog kralja Džingis kana koji im je postavio "El-Jasiq", koji predstavlja skup pravila uzetih iz različitih zakona, židovskih, kršćanskih i islamskih itd. U njemu ima dosta odredbi uzetih po vlastitom mišljenju i prohtjevu kralja. Taj skup pravila je među njegovim narodom postao zakon koji se slijedi. Davali su mu prednost nad Allahovim zakonom i sunnetom Poslanika ﷺ, a ko to učini on je nevjernik. Dužnost se boriti protiv njega sve dok se ne vrati Allahovom sudu i nikada ne bude sudio po drugim zakonima."³

Ima li ičega sličnijeg ovome što spominje učenjak Ibn Kesir od života onih koji se pripisuju islamu danas a koji su svoje zakone učinili sklopom zapadnih ustava, poput francuskog i engleskog?

Uzvišeni je negirao vjerovanje onoga ko ne uzima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, za suca u međusobnim sporovima. Ta negacija potvrđena je ponavljanjem i zakletvom. Uzvišeni kaže:

-„I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobbe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.“⁴

Uzvišeni se nije zadovoljio samo naredbom uzimanja Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem kao suca, već je dodao uslov nepostojanja tjeskobe u njihovim dušama. Uzvišeni kaže:

„i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete.“

Šejhul islam Ibn Tejmijje je rekao: ''A opšte je poznato u vjeri muslimana i idžmā'om (konsenzusom) svih muslimana da ko god slijedi drugi šerī'at, mimo šerī'ata Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, da je on onda uznevjerovao u nešto od knjige. On je kāfir i to je poput kufra onoga koji vjeruje u jedan dio Knjige, a ne vjeruje u drugi dio Knjige.''⁵

Hāfidh Ibn Kethīr je rekao: ''Pa ko god ostavi jasan šerī'at koji je objavljen Muhammedu ibn Abdullāhu, pečatu poslanikā, i obrati se za sūd drugome mimo njega, zakonima koji su derogirani, on je uznevjerovao (postao kāfir). Pa šta onda reći za onoga koji se obrati za

¹ Suretul-Maide, ajet 49.

² Suretul-Maide, ajet 50.

³ Tefsirul-Kur'ani-l-Azim, Ibn Kesir 2/67.

⁴ Suretun-Nissa, ajet 65.

⁵ "Medžmū'ul-fetāwa", 28. tom, 524. str.

sūd el- Jāsiq (zakonu Tatarā) i njemu dā prednost? Ko god ovo učini – on je postao nevjernik po idžma' u muslimana.' ' ¹

Šejh Ahmed Šākir je rekao: ' 'Pitanje ovih izmišljenih zakona je jasna jasnoćom sunca. To je jasni kufr i u vezi njega nije ništa skriveno i nema nikakva opravdanja nikome ko sebe pripisuje islāmu, ko god on bio, da postupa po njima, ili da se njima pokorava, ili da ih odobrava. Zato se svaka osoba treba čuvati i biti oprezna, a svaka osoba je odgovorna za samu sebe. Zato bi učenjaci trebali da razjasne Istinu i da govore ono što im je naređeno da govore, bez sakrivanja ičega.' ' ²

Posljedice zapostavljanja suda i vlasti po Allahovom zakonu

Od tih posljedica su širenje smutnje i anarhije, jer su zakoni nametnuti od ljudi nepotpuni, a velika je razlika između Stvoriteljevog zakona i onoga što stvorenja postavljaju kao zakon.

Udaljavanjem od šerijata pojavljuju se naklonjenost, pragmatizam (koristoljublje), uzrujanost i nesigurnost. Svaka grupa koja se dokopa vlasti proklinje prethodnu i donosi zakone koji joj odgovaraju shodno ambicijama i prohtjevima, dok je šerijat lišen svake mahane i on će opstati dok je dunjaluka. "Šerijat sudi, ali mu se ne sudi", za razliku od paganskih zakona, zla, zablude i besposlice koji se sa njima šire, što vodi u zločin i podstiče na izvrgavanje prirodno urođenih osobina pripadnika društva. Allah najbolje zna.

Sudstvo, tužiteljstvo, dokazivanje, vrste svjedočenja i dr.

En-Nevevi kaže: "Sudstvo u šerijatkoj terminologiji označava obavezivanje vlasti poslije međusobnog dizanja optužnice." Sudstvo je kolektivna obaveza (fardi-kifaje). Utemeljeno je Kur'anom, sunnetom i koncenzusom uleme. Uzvišeni kaže:

""I sudi im prema onome što Allah objavljuje.""³

Poslanik ﷺ kaže:

***"Kada sudija presudi i (iskreno) uloži trud (u svom sudu) i pogodi istinu ima dvije nagrade, a kada presudi uz (iskren) trud i pogriješi ima jednu nagradu."*⁴**

Muslimani su se složili da je sudstvo utemeljeno u islamu. Vladaru je dužnost postaviti sudiju u svakoj pokrajini. Za sudstvo će izabrati najbolje po pobožnosti, znanju i narediti im pravednost u suđenju među ljudima.

¹ "El-Bidāje wen-Nihāje", 13. tom, 119. str.

² "Umdetut-Tefsīr Muhtesar Tefsīr Ibn Kethīr" od Ahmeda Šākira, 4. tom, 173. i 174. str.

³ Suretul-Maide, ajet 49.

⁴ Muttefekun alejhi.

U *Ed-Delilu* stoji: "Opća vlast (tj. sudstvo) koristi za rješavanje sporova, uzimanje prava i davanje onima koji ih zaslužuju, kontrolu imetka siročadi, maloumnih, novorođenčadi, odsutnih, obustavu zbog neuračunljivosti ili bankrota, kontrolu vakufa, postupanje prema postavljenim uslovima, udaju onih koji nemaju staratelja." Dužnost je suditi po islamskom šerijatu. Uzvišeni kaže:

"A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici."¹ "I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim."²

U *El-Ihtijaratu* se kaže: "Dužnost je preuzeti sudske ovlasti iz vjerskih razloga kao i put približavanja Allahu, što je jedan od najboljih vidova približavanja Njemu. Stanje mnogih je narušeno traženjem vlasti i imetka putem te vlasti. Onaj koji uradi ono što može nije dužan uraditi ono što ne može. Sudske ovlasti imaju dva temelja: snagu i povjerenje. Snaga sudstva vraća se na znanje, pravednost i provedbu presude, a povjerenje na bogobožnost."

Uslovi za sudiju su razum, formiran karakter, pravednost i idžtihad (pa makar i u pravnoj školi koju slijedi). Njegova presuda prekida spor. Omer ibn Abdul-Aziz , r.a, kaže: "Ako ih sudija nema jednu od sedam odlika onda je krnjav: razum, shvatanje, bogobožnost, čestitost, strogost, znanje o sunnetu i prijaznost."

Presuda u kojoj je presuđeno u korist jednog parničara nije mu dozvoljena, ako zna da je u suštini neispravna. Nije dozvoljeno postaviti sudiju da sudi prema jednoj pravnoj školi, u čemu ne postoji razilaženje, kako se prenosi u "*Eš-Šerhu*". Uzvišeni kaže: **"Sudi ljudima po pravdi"**³ Istina se očituje u dokazima, a imam Ahmed u *Musnedu* prenosi: "Allahov Poslanik ﷺ je prokleo onoga ko daje i uzima mito u sudstvu."

Tužbe i dokazi

Tužba označava da čovjek sebi dâ pravo ostvarenja nečega iz tuđeg vlasništva. Tužitelj je onaj koji od drugog potražuje pravo. Tuženi je onaj koji kada ostavi ne bude ostavljen. Dokaz dolazi putem svjedoka ili više njih.⁴

Vrste svjedočenja

Od načina ustanovljavanja svjedočenja je i:

"Svjedoci treba na svaki poziv da se odazovu."⁵

"I neka ne bude oštećen ni pisar, ni svjedok."⁶

¹ Suretul-Maide, ajet 44.

² Suretul-Maide, ajet 49..

³ Suretu Sâd, ajet 26.

⁴ Menarussebil.

⁵ Suretul-Bekare, ajet 282.

⁶ Suretul-Bekare, ajet 282.

Učenjaci su se složili da svjedočenje prima u globalu, a ono predstavlja sigurnu vijest od poštenog u čiju vjeru nema sumnje. Uzvišeni kaže:

"I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša."¹

Svjedočenje je stroga pojedinačna dužnost (fardi-ajn). Uzvišeni kaže:

"I ne uskratite svjedočenje."²

Haram je svjedočiti osim za ono što se pouzdano zna. Zabranjeno je krivo svjedočiti, a krivokletstvo je jedan od najvećih grijeha. Nije dozvoljeno da nevjernik svjedoči protiv muslimana. Od svakog onog koji poriče optužbu, a radi se o međuljudskim pravima u imovini, dugovima, prekršajima i oštećenjima, će se tražiti zakletva.

Svjedočenje se ne prihvata u sljedećim slučajevima:

1. svjedočenje roditelja u korist djeteta i suprotno;
2. svjedočenje supruga u korist supruge i obrnuto;
3. svjedočenje onoga koji sebi ili svome kooperantu želi pridobiti korist ili odstraniti štetu,
4. svjedočenje neprijatelja protiv svog neprijatelja,
5. svjedočenje roba u korist svog gospodara,
6. svjedočenje griješnika.

U vjerodostojnoj predaji stoji:

*"Poslanik ﷺ je odredio svjedoka sa zakletvom."*³

Ako tužitelj nema dokaza optuženi će se zakleti i time razriješiti optužbe. Ako se suzdrži od zakletve tada će mu biti presuđeno ili će zakletva biti vraćena na tužitelja. Kada se tužitelj zakune sa suzdržanjem optuženog uzet će ono što potražuje optužbom zbog općenitosti iskaza. Ako se tužitelj ustegne dati zakletvu bit će presuđeno po istini zbog hadisa:

*"Dokaz donosi tužitelj, a zakletva je na onome ko poriče."*⁴

Uslovi za primanje svjedočenja su:

1. punoljetnost,
2. razum,
3. govor jezikom,
4. pamćenje (ne prima se svjedočenje onoga koji precizno ne pamti),
5. islam, osim oporuke na putu, jer Uzvišeni kaže: **"Ili neka druga dvojica, koji nisu vaši."**¹

¹ Suretul-Bekare, ajet 282.

² Suretul-Bekare, ajet 283.

³ Prenosi Muslim i drugi.

⁴ Prenosi El-Bejheki sa ispravnim lancem.

6. pravednost koja se ostvaruje na dva načina:

- a) ispravna vjera u smislu konstantnog ispunjavanja obaveza i klonjenja zabrana;
- b) ispravno dostojanstvo - da radi što je pohvalno, a ostavlja pokuđeno.

Vrste svjedoka su:

1. Za blud su potrebna četiri svjedoka koji će posvjedočiti da su vizuelno i detaljno pratili razvrat ili da posvjedoče da je priznao(la) blud četiri puta;
2. Ko je poznat kao bogataš a tvrdi da je siromah, svjedočit će mu trojica;
3. Kazne i bračni ugovori zahtijevaju dva muška svjedoka;
4. Za parničenja u imovinskim pitanjima dovoljna su dva muška svjedoka, ili jedan muškarac i dvije žene, ili muškarac sa zakletvom. Uzvišeni kaže:

"I kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite i svjedočenje Allaha radi obavite."²

"A ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene."³

5. Svjedočenje ljudi iz domena njihove specijalnosti. Kao npr. svjedočenje ljekara za vrstu rane. Dovoljan je jedan, ako nije moguće da posvjedoče dvojica.

6. Stvari koje muškarci u većini slučajeva ne poznaju kao dojenje, djevičanstvo, menstruacija itd. Za ovo je potrebno jedna poštena žena, a sigurnije je da budu dvije.

Raspodjela

Raspodjela je dvojaka: raspodjela sa zadovoljstvom kao ona radi neke štete ili se njome vraća naknada; i prisilna raspodjela⁴ bez nanešene štete ili vraćanja naknade, kako se kaže u *Menarus-sebilu*. Raspodjela zajedničke imovine se ne obavlja osim na zadovoljstvo svih zajedničkih vlasnika, ako je podjela radi štete koja umanjuje vrijednost. Nema prisile u raspodjeli zajedničkih koristi, kao da jedan koristi jedno a drugi drugo mjesto, ili svaki koristi po mjesec i sl. Sve je to kompenzacija, a onaj ko je ne želi neće biti prisiljen. Raspodjela na vremenske periode zahtijeva da jedan kooperant uzme nešto prije drugoga, i tu nema jednakosti, jer jedan u odnosu na drugog kasni. U prisilnoj podjeli vlast nalaže jednom od kooperanata, ako ne želi i ako je raspodjela ispravna, da postavi djelitelja imovine. Uzvišeni kaže:

"I upozori ih da će se vode između njih i nje dijeliti." ⁵ **A kada diobi prisustvuju..."**⁶

¹ Suretu-Maide, ajet 106.

² Suretut-Talak, ajet 2.

³ Suretul-Bekare, ajet 282.

⁴ El-Mu'džemul-Vesit, 2/735.

⁵ Suretul-Kamer, ajet 28.

⁶ Suretun-Nisa', ajet 8.

Ako se podijele izvlačenjem na sreću, - dozvoljeno je. Raspodjela postaje obavezujuća samim izvlačenjem, pa makar i na štetu, ako su time zadovoljni. Uzvišeni kaže:

"I baci kocku i kocka na njega pade."¹

"Ti nisi bio među njima kada su pera svoja od trske pobacali da bi vidjeli koji će se od njih o Merjemi brinuti."²

Ako jedan drugom dadne pravo na izbor bez izvlačenja na sreću i time budu zadovoljni, raspodjela je postala obavezujuća sa razilaskom (s mjesta dogovora). Ako se u dijelu jednog pojavi mahana, za koju se nije znalo, dat će mu se mogućnost da bira između raskida raspodjele ili zadržavanja sa uzimanjem naknade, kao u slučaju kupca. Ako bude uveliko obmanut raspodjela je navažeća.

Priznanje

Priznanje je jedno od sredstava utvrđivanja na sudu. U "*Muntehel-iradatu*" stoji: "Neprisilno izjašnjavanje zaduženog propisima islama o djelu za koje se tereti i to govorom, pisanjem ili znakovima nijemih; ili izjava čovjeka o onome čime se tereti njegov opunomoćeni, štićenik, davatelj nasljedstva i što se može uzeti kao istinito."

Od Ebu Zerra r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

"Reci istinu, pa makar bila gorka."³

Uzvišeni kaže:

"O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka."⁴

U ajetu je naznaka obaveznosti priznanja, pa makar i na vlastitu štetu.

Ko nešto proda ili pokloni, a zatim ga prizna nekom drugom, njegovo se priznanje poslije prodaje ne prima, jer je to priznanje za nekog drugog. Isto tako, ako poslije prodaje i sl. tvrdi da je roba založena ili da je ropkinja slobodna, nakon što je dijete rodila vlasniku i sl., što sprječava ispravnost kupoprodaje, platit će odštetu onome kome je to potvrdio, jer je svojim stavljanjem robe na raspolaganje drugom prouzročio propust.

Ako se dogovore o kupoprodajnom ili o ugovoru iznajmljivanja i sl., a jedan potvrdi da je ugovor manjkav, kao npr. da je prilikom ugovora bio maloljetan i dr., a drugi bez dokaza potvrde da je ugovor ispravan, uzima se mišljenje onoga koji tvrdi da je ugovor ispravan prema mišljenju hanbelijske pravne škole shodno predaji od Ibn Mensura. Za valjanost priznanja uslov je da onaj koji priznaje ne bude prisiljen, da bude punoljetan, razuman i bez obustave imetka. Dokaz uzimanja priznanja je u riječima Uzvišenog:

¹ Suretus-Saffat, ajet 141.

² Suretu Ali Imran, ajet 44.

³ Ibn Hibban kaže da je vjerodostojan.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 135

"Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao - obavezu uzeo: 'Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?' - Oni su odgovarali: 'Pristajemo!' - 'Budite, onda, svjedoci' - rekao bi On -, 'a i Ja ću s vama svjedočiti.'"¹,

"A ima i drugih koji su grijehе svoje priznali..."² Allah najbolje zna.

¹ Suretu Ali Imran, ajet 81.

² Suertut-Tevbe, ajet 102.

POGLAVLJE O ZABRANI UBIJANJA I KAZNE ZA UBISTVO

Obaveznost čuvanja života i zabrana samoubistva

Islam radi na očuvanju i zaštiti od nasrtaja na živote ljudi. Uzvišeni kaže:

"Ne ubijajte onoga koga je Allah zabranio ubiti osim kada to pravda zahtijeva."¹

Uzvišeni u ovome ajetu zabranjuje ubijanje, osim sa šerijatskim pravom, kao što zabranjuje nasrtaje ranjavanjem i ostalim zločinima. Uzvišeni je postavio oštre kazne radi suzbijanja pošasti zločinaca i suzbijanja ove pojave u društvu. Uzvišeni kaže:

"U odmazdi vam je - opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili."²

"Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti."³

Nepravedno ubistvo predstavlja zločinački čin prema koncenzusu svih nebeskih objava. To je najveća smutnja na Zemlji i za to će se najprije suditi na Sudnjem danu. Opunomoćeni predstavnik će sprovesti egzekuciju ubice, a na to nema niko drugi pravo, iz pažnje prema životima i bojazni od širenja smutnje i anarhije kojima može biti izloženo islamsko društvo. U oba *Sahiha* od Ibn Mes'uda, r.a, prenosi se:

"Nije dozvoljen život čovjeka muslimana osim u tri slučaja: udata bludnica, glava za glavu, odmetnik od vjere i onaj ko napusti zajednicu n."

Poslanik ﷺ, na Oprosnom hadžu održao je govor u kome je rekao:

"Ljudi, vaši životi i imeci su vam sveti kao što vam je svet ovaj vaš dan u ovom vašem svetom mjesecu i u ovom vašem svetom gradu. Jesam li dostavio!? Bože moj, posvjedoči! Čitav musliman drugom muslimanu je zabranjen - njegov život, imetak i čast."

Čuvanje života, kao što islam potvrđuje, potreba je za druga prava koje islam nastoji očuvati kao što su vjera, imetak, čast i razum. Šerijat je došao sa skupom propisa radi ostvarenja ovog cilja. Šerijat ustanovljuje oštre sudske propise za zločin protiv čovjeka, kao npr. pravo na osvetu, krvarina i iskupi, što je sve prethodno pojašnjeno.

¹ Suretul-En'am, ajet 151.

² Suretul-Bekare, ajet 179.

³ Suretul-Maide, ajet 45.

Kazna na Ahiretu za namjerno ubistvo

Allah spominje kaznu za onoga koji hotimično ubije vjernika:

"Onome koji hotimično ubije vjernika kazna će biti - džehennem, u kome će vječno ostati; Allah će na njega gnjev svoj spustiti i proklet će ga i patnju me veliku pripremiti."¹

Od Abdulaha ibn Mes'uda, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Borba protiv (ubijanje) muslimana je nevjerstvo, a vrijeđanje muslimana je grijeh."*²

U vjerodostojnoj predaji spominje se:

*"Prvo za što će se suditi na Sudnjem danu jesu životi (nepravedno prolivena krv)."*³

Od Ibn Omera, radijallahu anhu, prenosi se:

*"Musliman je u slobodi svoje vjere sve dok ne prospe zabranjenu krv."*⁴

Ono što izaziva čuđenje da neki zagovarači civilizovanosti u zapadnom svijetu pozivaju na zabranu smrtno kazne za namjerno ubistvo pod izgovorom da je to okrutnost i zlostavljanje prava ubice. Oni su zaboravili da je ubica sebi počinio nepravdu ubijanjem nedužnog čovjeka kojeg je Allah zabranio. To je isto kao da je pobijen čitav svijet. Uzvišeni kaže:

"Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini - kao da je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva, - kao da je svim ljudima život sačuvaao. Naši poslanici su im jasne dokaze donosili, ali su mnogi od njih, i poslije toga, na Zemlji sve granice zla prelazili."⁵

Ono što nam potvrđuje grešku ove teorije jeste da su države koje su zabranile smrtnu kaznu počele da je ponovo primjenjuju nakon mnoštva slučajeva ubistava i nasrtaja na živote ljudi. Sve to ukazuje na veličinu ovog šerijata, - on ne naređuje osim dobra, a ne zabranjuje osim zlo.

Samoubistvo

Samoubistvo (suicid) je jedan od najtežih vidova ubistva, jer Allah je povodom njega izrekao tešku prijetnju. Propis mu je istovjetan propisu ubistva, jer samoubica sebi oduzima život kršeći tako Allahove granice. Samoubica nema vjere, jer je pritekao ubistvu samog sebe zbog nestrpljenja u Allahovom određenju i nezadovoljstvu Njegovom odlukom.

¹ Suretun-Nisa', ajet 93.

² Muttefekun alejhi.

³ El-Buhari i Muslim.

⁴ El-Buhari.

⁵ Suertul-Maide, ajet 32.

Da je uistinu vjernik strpio bi se u poteškoćama tražeći nagradu kod Allaha. O zabrani samoubistva Uzvišeni kaže: **"I ne ubijajte sami sebe! Allah je doista prema vama milostiv. Onoga ko to nepravilno i nasilno uradi – Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lahko."**¹

Od Ebu Hurejre , r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko se ubije nožem, nožem će probijati svoj stomak u vatri džehennema i tamo će vječno ostati. Ko popije otrov i tako se ubije on će ga piti u vatri džehennema i tamo će vječno ostati. Ko se sa stijene baci i ubije se, u vatri džehennema će biti bacan i zauvijek tamo ostati."*²

Ne klanja se džezaza samoubici, jer to nije činio Poslanik ﷺ. Većina islamskih učenjaka smatra da mu se klanja jer se Poslanik ﷺ, nije protivio da samoubici drugi klanjaju kako prenosi En-Nesai: *"Što se mene tiče, ja mu neću klanjati."* Ovo je radi opomene. Allah najbolje zna.

Zločini i iskupi za zločine

Zločin u šerijatskoj terminologiji označava nasrtaj na tijelo koji nalaže osvetu putem ubistva (glava za glavu) ili plaćanje nadoknade. Zločin je nekada usmjeren na život, a nekada na dijelove tijela.

Prvi slučaj: Ubistvo. Dijeli se na tri vrste: namjerno, polunamjerno i nenamjerno (ubistvo iz nehata).

Namjerno ubistvo znači ciljati žrtvu predmetom koji ubija. Opunomoćeni od strane porodice ima dva izbora ili osveta glavom za glavu, ili plaćanje krvarine. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan – za slobodna, i rob – za roba, i žena – za ženu. A ona kome rod ubijenog oprost, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrat. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka."³

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Kome bude ubijen bližnji ima dva izbora ili da ga ubije ili da traži otkup."*⁴

Šerijat podstiče na oprost osvete glavom za glavu i njeno preinačenje u otkup. Uzvišeni kaže:

"A onome ko od odmazde odustane, biće mu to od grijeha iskupljenje."⁵

¹ Suretun-Nisa', ajet 29-30.

² El-Buhari i Muslim.

³ Suertul-Bekare, ajet 178.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Suertul-Maide, ajet 45.

"A onoga koji oprost i izmiri se Allah će nagraditi."¹

Ibn Abbas kaže:

*"Oprost znači preinačavanje osvete u otkup u namjernom ubistvu."*²

Otkup za namjerno ubistvo je iz imetka ubice bez rođaka.

Polunamjerno ubistvo označava ubistvo predmetom koji u velikoj većini slučajeva ne ubija. Isto se odnosi na ubistvo iz nehata, a ono označava da se nema cilj neko ubiti i za ovakvo ubistvo nema osvete. Za zadnja dva ubistva daje se iskup iz imetka, te otkup koji pada na širu familiju. Dat će im se roka tri godine.³ Ovakav čin se ubraja u solidarnost među muslimanima. Uzvišeni kaže:

"Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo - nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice - mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oprost."⁴

Otkupnina se ne daje za onoga ko nasrne na tuđi život, čast ili imetak pa bude ubijen.⁵ Za najamnika se neće potraživati odšteta ako pogine na poslu. U osnovi se otkupnina otkupnina plaća isključivo u devama, a prema drugoj predaji u devama, govečadima, stadima ovaca i koza, zlatu i srebru.⁶

Iznos u zlatu je hiljadu miskala (1 miskal = 4,68 gr.) ili u srebru 12 hiljada dirhema, dvjesto govečeta ili dvije hiljade ovaca.⁷ Ko nasrne na trudnicu i ona pobaci plod kao slobodno muslimansko mrtvo dijete otkupnina je rob ili ropkinja, ili polovina desetine prave otkupnine njegove majke, tj. pet deva.⁸ Otkupnina za nasilno pobačeno nemuslimansko dijete je rob ili ropkinja u vrijednosti desetine otkupnine njegove majke (otkupnina za nevjernicu). Ko udari ženu i ona pobaci i dijete se rodi živo, a zatim umre platit će čitavu otkupninu. Život djeteta se zna po sljedećim znakovima: da zaplače ili prodiše, da kihne i sl., po čemu se zna da je živo. Ako majka pobaci nakon udarca još neformirano dijete u ljudskom obliku nema nadoknade.⁹

Odmetnutom od islama ne plaća se otkupnina za ubistvo. Dozvoljeno je onome ko ima pravo na osvetu glavom za glavu da se nagodi na više od otkupnine, u istom propisanom iznosu, ili da uzme manje, bez razilaženja među učenjacima. U *"El-Kafiju"* stoji: "Dužnost je platiti otkupninu spavaču koji padne na drugu osobu i tako je ubije. Otkupnina pada na širu familiju."

Ako se radi o namjernom ubistvu muškarac će biti ubijen radi počinjenog zločina nad ženom. Uzvišeni kaže:

¹ Suretuš-Šura, ajet 40.

² El-Buhari.

³ Na kraju svake godine trećina.

⁴ Suretul-Maide, ajet 92.

⁵ Nasrtljivca je dužnost odvratiti na početku lagano. Ibn Kudame u "Umdetu"

⁶ El-Mugni, 9/482.

⁷ Ibid, 9/483.

⁸ Ibid, 9/542.

⁹ El-Mugni 9/538.

"Mi smo u njemu propisali: glava za glavu..."¹

Grupa će biti ubijena radi ubistva jednog čovjeka. Smrtna kazna se ne izvršava nad ocem i majkom radi ubijenog vlastitog djeteta, jer Poslanik ﷺ kaže:

"Ne izvršava se smrtna kazna nad roditeljem radi njegova djeteta."²

Ako trudnica popije kakvo sredstvo i time poćini abortus, dužna je platiti roba ili ropkinju (gurre - pet deva) koji neće naslijediti od nje, bez razilaženja uleme."³ Imam Eš-Šafii i hanbelijska pravna škola kažu: "Dužna se iskupiti ako namjerno abortira rodila živo ili mrtvo dijete."⁴ Ovo je mišljenje i šejhul-islama Ibn Tejmije. Ako samo jedan od staratelja (tj. rodbine) oprosti smrtnu kaznu, ona se nad ubicom neće sprovesti, a ostali imaju pravo na svoj dio iz krvarine. Uslovi obaveznosti smrtne kazne zbog ubistva su:

1. da ubica bude zadužen šerijatskim propisima;
2. da ubijeni bude nevin;
3. da ubistvo bude zločin;
4. da ubica ne bude otac ubijenog.

Uslovi za izvršenje smrtne kazne radi ubistva su:

1. da onaj koji potražuje kaznu bude zadužen šerijatskim propisima;
2. da svi koji potražuju budu složni u izvršenju kazne;
3. da se prilikom izvršenja saćuva nasrtaja na druge osobe.

Treći slućaj:

Zloćin prema dijelovima tijela koji može biti namjieran ili nenamjieran. Za namjieran postoji propisana osveta pod ćetiri uslova:

1. osveta je samo za namjerni nasrtaj;
2. da je moguće izvršiti osvetu bez nasilja;
3. da dijelovi tijela na kojima se vrši osveta budu istog imena. Ne izvršava se osveta za rane dok ne zacijele.
4. da dijelovi tijela budu podjednaki i ispravni.

Za nenamjerno nanošenje štete dijelovima tućeg tijela plaća se otkupnina.

¹ Suetul-Maide, ajet 45.

² Prenosi Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn Madže.

³ Eš-Šerhul-Kebir.

⁴ El-Mugni.

Propisi o otkupninama

Otkupnina je obavezna prema riječima Uzvišenog:

"Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo - nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice - mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oprostite."¹

Puna otkupnina je obavezna za uništenje svakog organa kojeg je Allah stvorio kod čovjeka, osim za nos, jezik, spolni ud i bradu. Za dijete i odraslog plaća se puna otkupnina u iznosu stotinu deva.

Ko uništi duple organe, kao ruke, noge, uši, oči, obrve i dojke, platit će otkupninu, za jedan od dva organa pola pune otkupnine prema imamu Ahmedu. Za četiri očna kapka plaća se puna otkupnina, a za jedan očni kapak četvrtina otkupnine. Za deset prstiju na rukama plaća se puna otkupnina, a za jedan prst desetina, isto se odnosi i na nožne prste.²

Za jedan zub pet je deva. Puna otkupnina se plaća za uništenje organa sa osjetilima kao što su vid, sluh, miris i ukus, te ostale - kao govor, razum, stas, hod, polni udovi, organi jela i glas. U *"El-Mukni'u"* stoji: "Za svako osjetilo plaća se puna otkupnina."

Otkupnina za ženu je u iznosu polovine otkupnine muškarca osim ako se radi manje od trećine otkupnine kada su podjednaki.³ Otkupnina za kitabije (kršćane i židove) je pola otkupnine muslimana. Otkupnina za međžusiju je 800 dirhema (u srebru). Za namjerno ubistvo ne plaća se keffaret (tj. iskup, a ne krvarina). Neki su rekli da se plaća i da podrazumijeva sve one koji su učestvovali u ubistvu. Ni iskup ni otkupnina ne plaćaju se radi ubistva u samoodbrani. Iskup je veći što je broj ubijenih veći kao i otkupnina. Svaki ubijeni je zaseban i ne veže se za druge ubijene.

Pojedinačan opis vrijednosti otkupnine navodi se u hadisu Ebu Bekra ibn Muhammeda⁴ ibn Amra ibn Hazma od njegovog oca i djeda, r.a.:

*"Onaj ko ubije vjernika, bez nasrtaja niti zločina koji zahtijeva osvetu, a bude dokazano izvršit će se smrtna kazna nad njim osim ako rođaci zastupnici ubijenog pređu na otkupninu koja za nepravедno oduzimanje života iznosi stotinu deva. Ako ode nos u potpunosti puna je otkupnina, za jezik isto, za obje usne isto, za spolni ud isto, za mošnjje isto, za kičmu isto, za oči isto, za jednu nogu⁵ pola otkupnine, za razbijenu lobanju trećina otkupnine, za ubod koji probije u unutrašnjost tijela trećina otkupnine, za prelamanje i razmrskavanje kosti petnaest deva, za svaki prst ruke deset deva, za zub pet deva, za ranu koja otkrije kost pet deva. Muškarac će biti smrtno osvećen za ubistvo žene. Za one koji imaju zlato platit će hiljadu dinara."*⁶

¹ Suretul-Maide, ajet 92.

² Delilut-Talib.

³ El-Mukni'

⁴ Tabiina, sudija u Medini.

⁵ Od koljena i više.

⁶ Prenosi Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Huzejma, Ibn Hibban i Ahmed.

Ako se dvije osobe sudare i umru šira porodica svakog od njih treba isplatiti otkupninu. Ovo se prenosi od Alije, r.a, U "*Et-Tenkihu*" stoji:

"Ako se sudare dva broda i oba potonu svaki od njih će nadoknaditi štetu drugome sa svim tovarom broda."

Ovo mišljenje je uzeto u *El-Mugniju*, *Eš-Šerhu*, *El-Muntehabu* i *Er-Ri'aji*, pod uslovom da bude iz nemara, a ako nije nema obostrane otkupnine, što je prihvatljivije mišljenje. El-Harisi pripisuje ovo ashabima. Kažem: Analogno ovome gleda se na savremena prevozna sredstva danas (ako dođe do sudara). Allah najbolje zna.

Propisi o šerijatskim kaznama za blud, opijanje i krađu

Šerijatske kazne su određene u šerijatu za grijehе radi sprječavanja zapadanja u njih. Kazne se ne sprovode osim nad onima koji su zaduženi šerijatskim propisima, a oni su punoljetni, razumni, oni koji imaju znanje o zabrani. Zabranjeno je posredovati i primiti posredovanje u kaznama nakon što informacija o prijestupu dođe do vlasti. Zabranjeno je poslije kazne hapsiti i provocirati (tj. uznemiravati) kažnjenog govorom ili djelima. Šerijatske kazne se ne izvršavaju, prema naredbi Poslanika ﷺ, ako postoji i najmanja mogućnost bilo kakve nesigurnosti (sumnje) u počinjeno djelo. U "*El-Ihtijaratu*" stoji: "Šerijatska kazna je propisana iz milosti Allaha, ﷻ, prema Svojim robovima. Ona proističe iz milosti prema stvorenjima i dobročinstvu prema njima. Zato onaj koji kažnjava ljude radi grijehа treba time imati cilj dobročinstva i milosti prema njima kao što roditelj kažnjava dijete iz milosti i brige za njim. Isto tako, ljekar ima namjeru liječenja bolesnog."

Ko poćini prijestup sakrit će to, a nije praksa da to saopći vlasti prema hadisu:

*"Allah je Pokrivać, voli stid i pokrivanje."*¹

Ko vlasti kaže: 'Poćinio sam grijeh', ne sljeduje ga ništa ako nije to pojasnio. A ako se više prijestupa jedne vrste dogodi, kao opijanje više puta, jedanput će se kazniti, kako kaže Ibnul-Munzir. Cilj je odvratiti od ovakvih djela u budućnosti.

Ako se više prijestupa razlićitih vrsta dogodi poćinje se s najlakšim. Ako zaslućuje smrtnu kaznu ona je dostatna za sve poćinjene različite prekršaje.²

Propisi o kaznama su:

1. Kazna za blud

Blud podrazumijeva ćinjenje razvrata u mjesto poroda ili u analni otvor. To je jedan od velikih grijehа koji vode u vatru, ako nije i najveći. Prenosi se da je imam Ahmed rekao:

¹Prenose Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai sa ispravnim lancem.

²El-Mud'i'a, 9/54 i Delilut-Talib.

"Ne znam za veći grijeh poslije ubistva od bluda." O odvrćanju od ovog grijeha Uzvišeni kaže: **"I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put."**¹ Allah, ﷻ, propisao je šerijatske kazne koje odvrćaju od bluda. Blud je dvojak:

1) Blud oženjenog ili udate (makar i poslije razvoda braka). Kazna je kamenovanje do smrti.

2) Blud (nevinog) neoženjenog ili (nevine) neudate. Kazna je stotinu bičeva i progonstvo u trajanju jedne godine.

Dokaz za prvi slučaj je hadis o Ma'izu r.a koji je priznao da je počinio blud. Hadis se prenosi u oba *Sahiha*. Poslanik ﷺ, rekao je:

"Vodite ga i kamenujte ga."

Dokaz za drugu vrstu bluda su riječi:

*"Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udaraca biča, svakog od njih."*²

Dokaz za ujedno bičevanje i progonstvo za neudate je u riječima Poslanika ﷺ, koje prenosi Muslim od Ubade ibnus-Samita, radijallahu anhu,:

"Za blud nevinog sa nevinom je bičevanje i progonstvo godina."

Za robove je pola kazne u odnosu na slobodne, jer Allah, ﷻ, o ropkinjama kaže:

*"A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene."*³

Uslovi za izvršenje kazne za blud

1) da glavić polnog uda (ili dio glavića) uđe u polni organ ili analni otvor živog ljudskog muškog ili ženskog bića.

2) da se otklone sve sumnje, prema hadisu:

*"Ne izvršavajte kaznu nad muslimanom koliko možete, ako ima izlaza pustite ga. Kada bi vlast pogriješila u oprost bolje bi bilo nego da pogriješi u izvršenju kazne."*⁴

3) da se blud ustanovi priznanjem četiri puta i da ne opovrgava svoju izjavu ili s četiri pravedna muška svjedoka koji će blud detaljno opisati. Uzvišeni kaže:

"Kada neka od žena vaših blud počini, zatražite da to protiv njih četvorica od vas posvjedoče."⁵

Uslov je da svjedočenje bude na jednom mjestu. Ako je jedan od svjedoka poznat po nepravdi i nepoštenju svi će biti kažnjeni za potvoru, jer im svjedočenje nije potpuno. Ako neudata zatrudni bit će pitana o tome, a neki su rekli bit će kažnjena, ako nema nikakve

¹ Suretul-Isra', ajet 32.

² Suretun-Nur, ajet 2.

³ Suretun-Nisa', ajet 25.

⁴ Prenosi Et-Tirmizi.

⁵ Suretun-Nisa', ajet 15

sumnje, što je i mišljenje šejhul-islama. Ko bude homoseksualno općio sa dječakom ulazi u propis bludnika prema jednoj predaji, a u drugoj stoji da će biti kamenovan bio neoženjen ili oženjen. Poslanik kaže:

*"Koga nađete da radi ono što je radio i Lutov narod (homoseksualizam) ubijte i onoga ko to čini i na kome se to čini."*¹

2. Kazna za opijanje

U opijanje se ubaraju sva opojna sredstva. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo, zato se toga klonite..."²

U hadisu stoji:

"Allah je prokleo onog ko pije alkohol, ko njime napaja (donosi ga), ko ga prodaje, ko ga kupuje, ko ga proizvodi, kome se proizvodi, ko ga nosi i kome se nosi."³

Ko se opije kazna mu je osamdeset bičeva što je činio Omer, r.a, kao ashab i u tome nema razilaženja kako se kaže u *El-Kafiju*.

Uslov za sprovođenje kazne je da opijeni bude musliman, slobodan, zadužen šerijatskim propisima, neprisiljen i da zna da dotično sredstvo opija. Kazne se neće sprovesti za onoga ko ne zna propis o alkoholu. Mala i velika količina su iste, jer hadis kaže: "Što opija u velikim količinama i zabranjeno je i u malim količinama."⁴ Zabranjeno je liječiti se alkoholom, jer Poslanik ﷺ, kaže:

"Allah vam nije učinio lijek u onome što vam je zabranio."⁵

Prenosi Muslim u Sahihu:

"Sve što opija je vino, a svako vino je haram."

3. Kazna za krađu.

Krađa je pritajeno uzimanje tuđeg imetka. Ko ukrade zaštićen imetak ruka će mu se odsjeći. Uzvišeni kaže:

"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove..."⁶

¹ Prenosi Ebu Davud.

² Suretul-Maide, ajet 90.

³ Prenosi Ebu Davud.

⁴ Ahmed i četvorica.

⁵ Menarus-sebil. Prenosi El-Bejheki.

⁶ Suretul-Maide, ajet 38.

Uslovi za sprovođenje kazne za krađu su:

1. uzeti tuđi imetak od njegova vlasnika ili opunomoćenika na skriven način;
2. da kradljivac bude zadužen šerijatskim propisima, neprisiljen i da zna da ono što je ukrao ima vrijednost svote za koju se odsijeca ruka;
4. da ukradena stvar bude imetak;
5. da uradeno dostigne svotu za odsijecanje ruke, a ona je tri dirhema ili četvrt dinara (u zlatu) prema hadisu:

*"Ne odsijeca se ruka kradljivcu osim za četvrt dinara pa naviše."*¹

5. da kradljivac iznese ili izvadi ukradeno iz zaštićenog prostora ili predmeta prema većini učenjaka;

6. da ne postoji sumnja u vezi krađe. Ruka se ne odsijeca za krađu vlastite djece, uzlazne loze i supružnika niti iz kapitala kooperacije.

7. da se krađa uspostavi ili sa svjedočenjem dva poštena svjedoka ili sa dvostrukim priznanjem kradljivca.

8. da pokradeni potražuje svoj imetak, ili to prebaci na svog opunomoćenika ili staratelja.

Kada se ispune ovi uslovi, odsijeca se desna ruka (šaka sa prstima do zgloba). Ako ponovno počini krađu odsjeći će mu se lijeva noga do članka. Ako ponovo bude krao bit će uhapšen sve dok se ne pokaje ili umre. Dužan je još i vratiti ukradeno od vlasnika. Ruka se ne odsijeca za uzimanje imetka kao što je otimanje, tj. uzurpiranje. Hadis Džabira, r.a, kaže da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Za prevaranta, otimača i onoga ko pronevjeri nema kazne odsijecanja ruke."*²

U drugom hadisu stoji:

*"Ne odsijeca se ruka za plodove niti za vrhove palmi s plodovima."*³

Ruka se ne odsijeca prilikom opće gladi i nestašice, jer Omer, r.a, kaže:

"Nema odsijecanja u godini nestašice i gladi."

Allah najbolje zna.

¹ Muttefekun alejhi.

² Prenose peterica sa El-Hakimom i El-Bejhikijem. Hadis je vejrodostojan kod Et-Tirmizija i Ibn Hibbana.

³ Ahmed i četverica.

Propisi o odmetništvu od islama, razbojništvu, kažnjavanje šerijatski nepreciziranom kaznom i pritvaranje

Kazna za odmetništvo od islama

Odmetništvo označava napuštanje vjere islama. Zakonodavac nalaže obaveznost smrtno kazne nad odmetnikom ako se ne pokaje. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko promijeni vjeru - ubijte ga."*¹

Odmetništvo se ostvaruje sa sljedećim stvarima:

1. Govorom, kao psovanje Allaha, Njegovog Poslanika ﷺ, meleka ili da sebi priziva poslanstvo ili udruženje sa Allahom. Uzvišeni kaže:

"Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim."²

2. Djelom kao što je klanjanje idolima, osobama ili grobovima. Sve je to pripisivanje Allahu, ﷻ, druga. U ovo ulazi bacanje Kur'ana u smeće, zagovarati da je Kur'an kontradiktoran ili se ismijavati sa islamom.

3. Uvjerenjem, kao da Gospodar ima druga, družicu, dijete, da su blud i alkohol (droga) dozvoljeni, da je hljeb zabranjen i sl., na čemu se ulema potpuno složila. Odmetnik će se pokajati tako što će donijeti šehadet i zaniijekati ono čime se odmetnuo od islama. Ko se odmetne od islama, pa makar i sumnjom, tri dana će se od njega tražiti pokajanje, a ako se ne pokaje bit će ubijen sabljom.

Kazna za razbojništvo

Prva vrsta: Buntovništvo koje označava borbu protiv vođe muslimana s razumskim opravdanjem. Dokaz za borbu protiv njih je:

"Onda se borite protiv one (grupe) koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni."³

I hadis Poslanika ﷺ, :

*"Ko vam dođe, a vi ste okupljeni oko jednog čovjeka, i htjedne da razdijeli vaše jedinstvo i razdvoji vašu zajednicu - ubijte ga."*⁴

Ako ne napadnu na vođu te države (tj. na vlast) ili napadnu s razumskim opravdanjem ili su malobrojni onda su putni razbojници. Vođa je dužan kontaktirati s buntovnicima⁵ i otkloniti im sumnje koje ih navode na nasilje. Ovo je put ka pomirenju koje je navedeno i

¹El-Buhari.

²Suretn-Nisa', ajet 116.

³Suretul-Hudžurat, ajet 9.

⁴Prenosi Amed i Muslim.

⁵Menarussebil.

koje predstavlja povratak istini. Ako se ne povrate dužnost se boriti protiv njih, a stanovnicima islamske države je dužnost dati podršku vođi, jer su se i ashabi borili protiv onih koji su prestali davati zekat.

Kada buntovnici prestanu s borbom haram je boriti se s njima, ubijati njihovo roblje, žene i djecu. Njihov imetak se ne uzima kao ratni plijen, porodice ne porobljavaju, a u tome nema railaženja među islamskim učenjacima. Dužnost je vratiti im sve, jer su im imetci kao i imetci ostalih muslimana. Buntovnici neće nadoknaditi uništeno u borbi kao što neće ni zastupnici istine nadoknaditi ono što su uništili u borbi protiv buntovnika. Ko proglaši zastupnike istine i ashabe nevjernicima, te dozvoli krv muslimana s posebnim svojim tumačenjima kao haridžije, onda su to samo grješnici. Oni ulaze u pojam buntovnika prema predaji od Alije ibn Ebi Taliba, radijallahu anhu, Omera ibn Abdul-Aziza i dr.

Druga vrsta: Putni razbojnici

Putni razbojnici su ljudi (zaduženi propisima islama) koji izađu i otimaju imetke ljudi javno. Ako ih uzimaju u tajnosti onda su kradljivci. Ako otmu i pobjegnu onda su otimači i neće im se sjeći ruke. Razbojništvo se ustanovljuje dokazom ili priznanjem dva puta. Kao i u krađi oteti imetak mora biti u visini određene svote (četvrt zlatnog dinara).

Za razbojništvo postoje četiri pravila:

1. ako ubiju i ne uzmu imetak dužnost ih je sve kazniti smrću;
2. ako ubiju i uzmu imetak dužnost ih je kazniti smrću i raspeti dok svi ne budu znali za njih;
3. ako uzmu imetak i ne ubiju, ruke i noge će im se unakrst odsjeći (desna ruka i lijeva noga), jer je to dužnost prema Allahovom pravu;
4. ako zastraše ljude i ne uzmu imetak bit će protjerani tako da se ni u jednoj pokrajini ne nastane sve dok ne iskažu pokajanje.

Uzvišeni kaže:

"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju."¹

Ko se pokaje prije nego što bude bio uhvaćen kazna pada, a pravo prema ljudima mora vratiti² jer Allah, ﷻ, kaže:

"Ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete! I znajte da Allah prašta i da je Milostiv."³

Ibn Kesir kaže: "Borba protiv Allaha i Njegova Poslanika ﷺ, označava konflikt i prijestup koji potvrđuju nevjerstvo, putno razbojništvo i nesigurnost na putovanju. Isto se odnosi na činjenje smutnje na Zemlji kojom se naziva više vrsta zla."

¹ Suretul-Maide, ajet 33.

² Menarus-sebil.

³ Suretul-Maide, ajet 34.

Kažem: U pojam razbojništva ulaze različite grupacije koje ujedno čine ubistva, nasilje i krađu. Isto tako, u razbojništvo ulazi silovanje žena i dječaka, kao i svaki onaj koji krene putem destrukcije i slamanja sigurnosti i spokoja zajednice i javnih institucija.

Preodgoj putem nepreciziranih šerijatski kazni

To je preodgoj zbog grijeha. Nema decidnu kaznu ili iskup, svejedno radilo se o nasrtaju na prva drugih (kao što je općenje sa ženama bez direktnog odnosa, krađa ispod iznosa koji obavezuje odsijecanje ruke), ili o nasrtaju na Allahova prava kao što je prekidanje posta usred ramazana bez razloga, kamata i sl. Za Allahova prava nije potrebno potraživanje (kao potraživanje imetka od kradljivca poslije krađe). Preodgoj putem nepreciziranih kazni za uglednog je manji nego za one koji su poznati po zločinima i prijestupima.

U "*El-Mubdiu*" stoji: "Preodgoj putem šerijatski *neprecizirane* kazne može biti u vidu bičevanja, pritvaranja ili oštrog ukora. Ko je poznat po uznemiravanju ljudi zbog urokljivosti očiju bit će pritvoren sve dok ne umre ili se ne pokaje. Ibn Hamdan kaže: "Rekao je El-Kadi: 'Namjesnik će to učiniti.'"

Svaki prekršaj u kome nema paralelne osвете zahtijeva kaznu koja šerijatski nije definisana. U to ulazi otimanje, uzurpiranje i prevara. Ovom kaznom rukovodi vođa islamske države ili njegov zamjenik.

Pritvor

Većina učenjaka odobrava privremeno pritvaranje, jer je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Zatvori čovjeka radi sumnje a zatim ga pusti."*¹

Potvrđeno je da je Omer, r.a, imao zatvor, a po tome su kasnije postupale ostale halife u islamskoj državi. Zločinac i onaj nad kim je počinjen zločin bit će pritvoreni radi sigurnosti od osвете, kao i onaj ko ne želi predati tuđe pravo, te slučajevi velikog dugovanja i oni koji ne žele vratiti dug a u omogućnosti su. Kazna je shodna veličini prijestupa i stepenu prijestupnika što određuje vlast (tj. sudstvo). Zločin koji zahtijeva kaznu potvrđuje se onako kako se potvrđuju i ostala prava.

¹ Prenosi Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi.

POGLAVLJE O ZABRANI RUŠENJA ČASTI LJUDI

Izbjegavanje klevetanja i šerijatska kazna za potvoru

Čast je najviša vrijednost čovjeka i od najvažnijih je stvari kojima se posvećuje posebna pažnja. Čast je jedna od pet nužnih postavki koje šerijat čuva i štiti. Šerijat zabranjuje narušavanje časti govorom ili djelom. Primjer za nasrtaj na čast govorom jeste potvora (kleveta).

Potvora za zinaluk (blud) ili homoseksualizam jedan je od najvećih grijeha. Uzvišeni kaže:

"Oni koji obijede čestite, bezazlene vjernice, neka budu prokleti na ovom i na onom svijetu; njih čeka patnja nesnosna."¹

Ibn Kesir kaže: "Ovo je prijetnja od Uzvišenog Allaha onima koji optuže čestite i nevine žene za blud. Ovo je odgoj onome ko čuje nešto od ružna govora da ga ne širi i ne priča dalje. Uzvišeni kaže:

"Oni koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate."²,

tj. biraju ružan govor o njima: **"Čeka teška kazna."**, tj. šerijatskom kaznom, a na Ahiretu patnjom. Od Ebu Hurejre, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Izbjegavajte sedam grijeha koji vode u vatru." Rekoše: 'O Allahov Poslaniče, koji su to?' Reče: 'Pripisivanje Allahu druga, sihr (vračanje), ubistvo onih koje je Allah zabranio, jedenje kamate, jedenje imetka jetima (siročeta), bježanje s bojnog polja i potvora čestitih i nevinih.'*³

Potvora čestitih se tretira kao zločin za koji se u islamu kažnjava. Potvora proizvodi mnogobrojne opasnosti u društvu. U vjerodostojnoj predaji stoji:

"Muslimanu je kod drugog muslimana zabranjen, njegov život, imetak i čast."⁴

O upozorenju na potvoru i klevetu muslimana Allah, ﷻ, kaže:

"A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, toware na sebe klevetu i pravi grijeh."⁵

Preče je prikriti grješnike koji javno ne čine razvrat, te ih savjetovati i prekoriti sve dok se ne pokaju. Prenosi imam Ahmed od Sevbana, radijallahu anhu, da je Poslanik ﷺ, rekao:

¹ Suretun-Nur, ajet 23.

² Suretun-Nur, ajet 19.

³ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁴ Sahihu Muslim.

⁵ Suretul-Ahzab, ajet 58.

"Ne uznemiravajte Allahove robove niti ih brukajte, niti tragajte za njihovim propustima. Onaj ko traga za propustima svoga brata muslimana Allah će njegov propust tražiti sve dok ga u vlastitoj kući ne obruka."

Ovo ukazuje da islam nije vjera uhođenja, špijuniranja i traganja za tuđim propustima i mahanama, nego se sve ostavlja za Dan obračuna osim onoga vezanog za prava ljudi u životima i imecima kada je zabranjeno šutjeti. Onaj ko potvori, a zatim se iskreno pokaje atribut grijешnika spada sa njega. Uzvišeni kaže:

"Osim onih koji se i poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je!"¹

Šerijatska kazna za potvoru i uslovi njenog izvršenja

Čuvajući čast i dostojanstvo ljudi islam ustanovljava kaznu za potvoru, a ona je fizičkog oblika i iznosi osamdeset udaraca bičem paralelno sa odgojnom kaznom neprimanja svjedočenja. Uzvišeni kaže:

"One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujete i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi Osim onih koji se i poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i Samilostan je!"²

Kazna za potvoru je uslovljena s devet tački: četiri kod onoga koji je potvorio: da bude punoljetan, razuman, neprisiljen i da ne bude otac potvorenog. Pet tačaka je vezano za potvorenog: da bude čestit, punoljetan, slobodan, razuman i musliman. Kod zahiriya islam nije uslov za čestitost, pa ko potvori nemuslimanskog stanovnika islamske države bit će kažnjen. Dokaz im je da u pojam čestitosti ulaze muslimani i nevjernici.³

Ko čestitog optuži za blud i to posvjedoči, ali svjedočenje ne bude potpuno (četiri svjedoka) nad njim će se izvršiti šerijatska kazna od osamdeset udaraca bičem. Uzvišeni kaže: **"Sa osamdeset udara biča izbičujete."**⁴ Ko svoju suprugu optuži za blud bit će kažnjen, osim ako donese dokaz, a on je četiri svjedoka. Tada će se nad njom izvršiti šerijatska kazna kamenovanja, ili će prokleti jedno drugo čime pada kazna za potvoru a među njima će doći do rastave braka zauvijek. Kazna za potvoru potvrđuje se priznanjem ili svjedočenjem dvojice poštenih ljudi. Optužba za potvoru nekada može biti i obavezna, kao kad suprug zatekne suprugu u bludu i ona rodi dijete, te mu preovladava mišljenje da dijete nije njegovo zbog sličnosti sa drugim čovjekom. Mubah je optužiti suprugu za blud ako je to ona uistinu počinila, ali nije rodila dijete; i to kada ima nešto drugo što treba negirati kao da je njen blud općepoznat. Razvod braka je bolji, jer je to prikrivenije, a i njena optužba za blud vodi u širenje sramote ili u međusobno proklinjanje prema većini islamskih učenjaka.

¹ Suretun-Nur, ajet 5.

² Suretun-Nur, ajet 4-5.

³ Bidajetu'l-mudžtehid, El-Mugni i El-Muhalla.

⁴ Suretun-Nur, ajet 4.

Kazna za potvoru ne izvršava se u sljedećim slučajevima: oprostom, priznanjem potvorenog da je počinio blud, donošenjem dokaza ili međusobnim proklinjanjem supružnika.¹ Allah najbolje zna.

¹ Posebno pravilo kada supružnik optuži drugoga za blud.

POGLAVLJE BORBE NA ALLAHOVOM PUTU (DŽIHAD)

Definicija, propisi, vrste i vrijednosti džihada

Džihad jezički označava napor, a šerijatski ulaganje truda u borbi protiv nevjernika. Hafiz Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, kaže¹: "Džihadom se naziva još i obuzdavanje nefsa nefsa (strasti), šejtana i grješnika. Džihad protiv nefsa se ostvaruje učenjem vjere, radu po naučenom i podučavanjem drugih. Džihad protiv šejtana ostvaruje se odbacivanjem sumnji koje dolaze od šejtana i borbom protiv svih strasti koje šejtan ukrašava. Borba protiv nevjernika ostvaruje se fizičkim putem, imetkom i srcem. Džihad protiv grješnika je fizičkim putem, jezikom i srcem." Ovo isto potvrđuje i Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao.²

Džihad kao institucija prebačen je na odgovornost vladara i njegovo viđenje situacije. Stanovnici islamske države dužni su se pokoravati njegovom mišljenju prema većini islamskih učenjaka. Džihad je najbolje dobrovoljno djelo. Naredba o džihadu u Kur'anu postoji na mnogim mjestima. Uzvišeni kaže:

"I borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti!"³ ,

"Oni će se na Allahovom putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati."⁴,

"O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost!"⁵,

"One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti."⁶

Podsticaj na džihad i pojašnjenje vrijednosti prenosi se u vjerodostojnom sunnetu. U hadisu od Ebu Seida el-Hudrija, r.a, stoji:

"Rečeno je: 'Allahov Poslaniče, koji je čovjek najbolji?' 'Vjernik koji se bori na Allahovom putu svojim životom i imetkom'- odgovori on."

Džihad se dijeli na tri vrste: džihad imetkom, džihad životom i džihad jezikom. U hadisu stoji:

"Borite se protiv mnogobožaca imecima, životima i jezicima."⁷

¹Fethul-Bari, 6/3.

²Zadul-Me'ad.

³Suretul-hadždž, ajet 78.

⁴Suretul-Maide, ajet 54.

⁵Suretul-Tevbe, ajet 123.

⁶Suretul-Ankebut, 69.

⁷Prenose Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Hibban i El-Hakim. El-Albani kaže da je vjerodostojan.

Džihad imetkom

Džihad imetkom može biti u vidu materijalne podrške mudžahidima, njihove pomoći, opremanju i brizi o porodicama. Hadis kaže:

*"Ko opremi gaziju i on je gazija. Ko preuzme brigu o gazijinoj porodici u dobru i on je gazija."*¹

Ez-Zuhri kaže: "Džihad je obaveza svakom borio se ili ne. Ako nije direktno u borbi pomagat će, priteći u pomoć i priključiti se borbi kada to bude potrebno." Trošenje na Allahovom putu uvećava se do sedam stotina puta, jer hadis kaže:

*"Ko troši na Allahovom putu upisuje mu se sedamsto sevapa."*²

Upozorenje na trošenje imetka na Allahovom putu je u riječima:

"I imetak na Allahovom putu žrtvujte, i sami sebe u propast ne dovodite, i dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine."³

Ibn Kesir kaže: "Ovaj ajet je objavljen u povodu trošenja na Allahovom putu."

Džihad životima

Džihad životom označava borbu, tj. direktni izlazak pred neprijatelja. Uzvišeni kaže:

"Propisuje vam se borba, mada vam nije po volji! – Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. – Allah zna, a vi ne znate."⁴

Džihad životima je sa odobrenjem vladara prema hadisu:

*"Nema borbe poslije oslobođenja (Mekke), ali kada budete pozvani u boj krenite."*⁵

Džihad je obaveza muškarcima, punoljetnim, zaduženim šerijatskim propisima, razumnim, zdravim i imućnim za borbu. Džihad je kolektivna obaveza (fardi-kifaje), jer Uzvišeni kaže:

"Svi vjernici ne treba da idu u boj."⁶

Džihad postaje strogom pojedinačnom dužnošću (fardi -ajn) u sljedeća tri slučaja:

1. koga vođa obaveže;

¹ Muttefekun alejhi

² Prenosi Et-Tirmizi.

³ Suretul-Bekare, ajet 195.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 216.

⁵ Prenose El-Buhari i Muslim, prenosi se i u Sunenina.

⁶ Suretul-Tevbe, ajet 122.

2. ako neprijatelj uđe u teritorij islamske države onda je stroga pojedinačna obaveza čak i za žene;

3. kada je borac već prisutan na liniji i u borbi.

Džihad opstaje sve do Sudnjeg dana. Neće nijedan narod ostaviti džihad a da neće biti ponižen. Uzvišeni kaže:

"O Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu!"¹

Cilj džihada u islamskom društvu jeste obožavanje Allaha Jedinog na cijeloj Zemlji, sprečavanje svakovrsnog nasilja, širenje ispravnog vjerovanja, vraćanje odmetnika od islama, vraćanje onih koji ne izvršavaju Njegove propise i sprečavanje neispravnih vjerovanja. Načelno je džihad obavezan, jer je on islamski obred. Ako muslimanski vođa sklopi primirje dozvoljeno je. Nije dozvoljeno sklopiti trajni mir koji vodi u zapostavljanje džihada.

Prema imamu Ahmedu nije dozvoljeno primirje više od deset godina. Borba mora imati cilj uzdizanja Allahove riječi, te cilj podrške i označavanje *"La ilahe illellah"*. Ako se borac okrene bilo kojem drugom cilju on nije u džihadu, jer hadis kaže:

"Ko se bori da Allahova riječ bude gornja on se bori na Allahovom putu."²

Borba je protiv onih koji uzmiču i odvrćaju od Allahove vjere.

Obaveznost džihada za pojedinca prestaje s protivljenjem roditelja osim kada je džihad stroga pojedinačna obaveza (fardi-ajn). Žena nije dužna ići u borbu. U *Sahihul-Buhariji* postoje predaje koje aludiraju da je džihad žena iza linija fronta i u napajanju, liječenju ranjenika i dopremi municije. U *El-Kafiju* stoji: "Borit će se svaki narod sa neprijateljem u susjedstvu, jer Uzvišeni kaže:

"O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost!"³ ,

jer su oni najvažniji. Potrebno je početi sa njima osim da se ukaže potreba sa počinjanjem s drugima radi korištenja određene prilike, iz bojazni od štete ako budu ostavljeni, ili zbog neke zapreke koja sprečava borbu protiv najbližih neprijatelja. Tada će početi s onim udaljenijim. Kažem: Dokaz za ovo su džihad protiv Perzije i Bizantije. Oni su bili najbliži Arabijskom poluotoku.

Džihad jezikom

U ovo ulazi poziv u Allahovu vjeru, pojašnjenje ispravnosti i prednosti islama za svako doba i mjesto, širenje znanja i podrška mudžahidima putem sredstava informisanja, pojašnjenje nesvrsishodnosti nevjerstva i demantiranje njihovih nevjerničkih laži. U džihad

¹ Suretul-Enfal, ajet 65.

² Muttefekun alejhi.

³ Suretul-Tevbe, ajet 123.

jezikom ulazi i naređivanje dobra i odvrćanje od zla, replike zalutalim i razotkrivanje njihovih sumnji. Najbolji džihad je pravedna riječ pred nepravednom vlašću prema hadisu koji se prenosi u *Sunenima*:

"Najbolji džihad je riječ istine pred nepravednim vladarem ili namjesnikom."

U drugoj predaji stoji:

"Najbolji je džihad riječ istine pred nepravednim vođom."

U ovo ulazi podizanje dokaza protiv nevjernika, njihovo pozivanje u Allahovu vjeru i njihov prijekor. Uzvišeni kaže:

"Niti će ikakvu nevolju od neprijatelj pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti."¹

U džihad jezikom ulazi i poezija koja pomaže pozivu u islam i demoralizuje i potcjenjuje nevjernike, jer je Poslanik ﷺ, rekao Hassanu:

*"Potcjenjuj mnogobošce i Džibril je s tobom."*²,

i

*"Potcjenjuj Kurejšije, jer im je to teže nego posipanje strijelama."*³,

*"Vjernik se bori svojom sabljom i jezikom."*⁴

U ovaj džihad ubraja se i borba protiv munafika (licemjera), razbijanje njihovih sumnji, upotreba ideje i pozicije za savjet i jedinstvo, pripreme za borbu protiv neprijatelja, savjetovanje istinom i savjetovanje na strpljivost.

Obuka za džihad

Nije skriveno da je džihad sastavni dio islamskog vjerovanja, tako i svi putevi obuke za džihad ulaze u islamsko vjerovanje. Sve ono što upotpunjuje obavezu i ono je samo obaveza. U ovo ulazi poznavanje sredstava rata kao što je oružje, obuka u streljaštvu, plivanju i međusobnom natjecanju. Isto tako, obuka, opremanje i potpora muslimanskih vojski na kopnu, moru i vazduhu, te pripremanje snažne omladine za ovaj zadatak. Ovo je zadatak muslimanske vlasti izvršavajući naređenje Uzvišenog:

"I protiv njih pripremite koliko kod možete snage."⁵

Odvraćajući na podvale orijentalista da islam ljude prisiljava i ugnjetava kažemo: Nema prisile pri pozivu u Allahovu vjeru, a oni s kojima se dozvoljeno boriti su oni koji se opiru i spletkare protiv poziva u islam. Oni koji ne oponiraju islamu i koji ne staju na put

¹ Suretut-Tevbe, ajet 120.

² Prenosi El-Buhari.

³ Prenosi Musim.

⁴ Prenosi se u Sunnenima.

⁵ Suretul-Enfal, ajet 60.

poziva iz reda ehlul-kitabija (kršćana i židova) oni potpadaju pod pravila garancije od strane islamske vlasti. Njima će se reći:

"A vama - vaša vjera, a meni - moja!"¹,

i "U vjeru nije dozvoljeno silom nagoniti - pravi put se jasno razlikuje od zablude."²

Ostali nevjernici su nevjernici bez priznate vjeroispovijesti. Poslije dostavljanja poziva u islam ili će primiti islam ili će se boriti, jer Uzvišeni kaže:

"Onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte."³

Šta je Allah pripremio borcima na Njegovom putu

Pripremio im je oprost od grijeha, brisanje loših postupaka, postizanje dobra i ulazak u Džennet, kao što je obećao pobjedu, ponos i pomoć na ovom svijetu. On kaže:

"O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne; u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje - , On će vam grijehe vaše oprostiti i u Džennetske bašće vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; - to će biti uspjeh veliki - ."⁴

Allah nas obavještava da je onaj ko sa imanom krene u džihad zadobio veliki profit iz najbolje trgovine, kao i ratni plijen i nepresušno dobro. Allah je kupio živote i imetke vjernika za Džennet. On kaže:

"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati. Oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu, Indžilu i Kur'anu - , a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh."⁵

O vrijednosti pogibje na Allahovom putu postoje mnogi ajeti i hadisi koje je ovdje sve teško navesti. Imam Ahmed kaže: "Ne znam da je propisanih dijela išta bolje od džihada. Uzvišeni Allah govoreći o ostavljanju džihada navodi prijekor:

"Reci: Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neđe prođe imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova

¹ Suretul-Kafirun, ajet 6.

² Suretul-Bekare, ajet 256.

³ Suretul-Tevbe, ajet 5.

⁴ Suretus-Saff, ajet 10-13.

⁵ Suretul-Tevbe, ajet 111.

Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na pravi put.”¹

"Ko se nije borio i nije opremao borca ili ga zamijenio u brizi o porodici u dobru, Allah će ga pogoditi nesrećom prije Sudnjeg dana.”²

Poslanik ﷺ, kaže:

"Ko umre a nije se borio niti je sam sebi o tome govorio umro je s dijelom nifaka (dvoličnjaštva).”³

Dodatak:

Neki učenjaci kažu da je džihad prošao kroz tri etape:

1. dozvola borbe muslimanima bez obvezivanja,
2. naredba o borbi protiv onih koji napadaju muslimane, a ostavljanje onih koji ih ne napadaju,
3. apsolutna borba protiv mnogobožaca te pohod na njihove države što potvrđuju hadisi. Isto tako ajeti potvrđuju ove tri etape borbe.

Šejhul-islam Ibn Tejmije kaže: "Druga etapa je etapa borbe protiv onih koji napadaju muslimane i ostavljanje onih koji ih ne napadaju - a to nije derogirano. Rad po ovome je potreba kada su muslimani nemoćni, a kada ojačaju preći će u treću etapu. Allah najbolje zna.

Propisi o vojnim položajima, nepokolebljivosti pred neprijateljem, nebježanju sa bojnog polja, o usmjeravanju petine ratnog plijena, propisi o hidžri i neislamskim stanovnicima islamske države

Treba znati da o džihadu postoji skup propisa koji ulaze u vjerovanje:

1. Vojni položaji, stacioniranje i stražarenje na Allahovom putu. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte.”⁴

Prenosi Sehl ibn Sa'd es-Saidi, r.a.:

"Dan na vojnom položaju bolji je od dunjaluka i svega na njemu, a prostor koji zauzima jedan vaš bič u Džennetu bolji je od dunjaluka i svega na njemu.”⁵

Vojni položaji podrazumijevaju čuvanje granica, stajanje pred neprijatelja, promatranje pokreta i aktivnosti neprijatelja, upozorenje muslimana na prevaru i poraz koji se obično desi iznenadnim napadima. Zato islam pridaje pažnju vojnim položajima koji daju

¹ Suretut-Tevbe, ajet 24.

² Prenosi Ebu davud sa ispravnim senedom.

³ Prenosi Muslim i drugi.

⁴ Suretu Ali Imran, ajet 200.

⁵ Prenosi El-Buhari.

sigurnost i garancija su pobjede sa Allahovim, ﷻ, htijenjem. Potpun boravak na položaju iznosi četrdeset dana, a najmanji sahat vremena. Imam Ahmed kaže. "Dan je boravak na vojnom položaju, i noć i sahat."

2. Nepokolebljivost pred neprijateljem i nebjježanje iz borbe što je takođe dio imana. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, kada se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite da biste postigli što želite."¹ I kaže: "O vjernici, kad se s nevjernicima sukobite, a njih nastupa mnogo, leđa im ne okrećite; onaj ko im tada leđa okrene - osim onog koji se povuče s namjerom da se ponovo bori ili drugoj četi pristupi - vratiće se natovaren Allahovom srdžbom; prebivalište njegovo biće džehennem, a užasno je on boravište."²

Nepokolebljivost i neuzmicanje pred neprijateljem znači spremnost na suočenje s njim sa hrabrošću, jer musliman zna da zastupa istinu i da će mu pomoć doći, jer Allah, ﷻ, kaže:

"A dužnost nam je bila vjernike pomoći."³ **"I Allah će ispuniti prijetnju Svoju."**⁴

U uzmicanju pred neprijateljem je poraz, poniženje i moralna destrukcija muslimana. Nije dozvoljeno muslimanima pobjeći pred dvostruko većom vojskom, jer je bježanje s bojnog polja jedan od sedam grijeha koji vode u vatru. Ako neprijatelja bude više od duplo u odnosu na muslimansku vojsku dozvoljeno je povući se. Pesimistima i destruktorkama borbe se zabranjuje ulazak u borbu sa neprijateljem, jer to negativno utiče na moral boraca. Uzvišeni kaže:

"Ti im reci: Nikada sa mnom u boj nećete ići i nikada se sa mnom protiv neprijatelja nećete boriti."⁵

3. Dužnost je petinu ratnog plijena predati vođi ili onome koga on ovlasti. Uzvišeni kaže:

"I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Poslaniku, i rodbini njegovoj, i siročadi, i siromasima, i putnicima namjernicima, ako vjerujete u Allaha i u ono što Smo objavili robu našem na dan pobjede."⁶

To znači da bejtul-mal (državni trezor) uzima petinu za finansijsko pojačanje države. Borci dobivaju četiri petine. Šerijat zabranjuje potkradanje i utaju ratnog plijena prije podjele. Uzvišeni kaže:

"A onaj ko nešto utaji - donijet će na Sudnji dan to što je utajio."⁷

¹ Suretul-Enfal, ajet 45.

² Suretul-Enfal, ajet 15-16.

³ Suretur-Rum, ajet 47.

⁴ Suretul-Hadžžd, ajet 47.

⁵ Suretut-Tevbe, ajet 83.

⁶ Suretul-Enfal, ajet 41.

⁷ Suretu Ali Imran, ajet 61.

Propisi o hidžri (iseljenju)

Hidžra je obaveza svakome ko nije u mogućnosti javno ispoljavati vjerovanje u mjestu gdje preovladava nevjerstvo, novotarije koje vode u zabludu i to sve sprječava obavljanje propisa islama. Ono što je potrebno za ispunjenje vadžiba i samo postaje vadžib. Isto tako, ako se čovjek boji smutnji i prisile na nevjerstvo, za što nema opravdanja kod Allaha, ako je u mogućnosti, napustit će područje smutnje. Uzvišeni u povodu podsticanja na hidžru i napuštanje nevjernika kaže:

"Kada budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili, meleki će upitati: Šta je bilo s vama?' - 'Bili smo potlačeni na Zemlji.' - Odgovoriće. - 'Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar niste mogli nekud iseliti?' - Reći će meleki, i zato će njihovo prebivalište biti džehennem, a užasno je on boravište. Samo nemoćnim muškarcima i ženama, i djeci koji nisu bili dovoljno snalažljivi i nisu znali puta, Allah će, ima nade, oprostiti jer Allah briše grijehe i prašta."¹

Ako je čovjek u mogućnosti prakticirati vjeru bez straha od smutnje tada je samo pohvalno da učini hidžru da bi ušao u džihad i svojim dolaskom uvećao broj muslimana. Ovo stoji u *Eš-Šerhu*.

Propisi o zarobljenicima i plijenu zadobijenom bez borbe

Dvije su vrste zarobljenika iz kategorije nevjernika:

1. oni koji postaju robljem samim porobljavanjem kao što su žene i djeca, jer u njihovom zadržavanju nema štete;
2. punoljetni muškarci sposobni za borbu.

Vođa ima pravo na izbor između egzekucije, porobljavanja, puštanja na slobodu, otkupa imetkom ili razmjenu za muslimanske zarobljenike. Dužnost je vođi činiti ono najkorisnije. U *Fethul-Bariju* stoji: "Postoji koncenzus da ako zarobljenik primi islam neće biti ubijen već će otići u roblje."

Plijen zadobijen bez borbe podrazumijeva džizju (porez za nemuslimansko stanovništvo u islamskoj državi), harač (porez na prinose usjeva) i porez u visini deset posto (10%) od vrijednosti na trgovinu stanovnika nevjerničke države i pet posto (5%) na trgovinu nemuslimanskih stanovnika islamske države. Sredstva će se koristiti za potrebe muslimana. Uzvišeni kaže:

¹ Suretun-Nisa', ajet 97-99.

"Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjima njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima."¹

¹ Suretul-Hašr, ajet 7.

Propisi o nemuslimanskom stanovništvu islamske države (ehluz-zimme)

Ugovor o garanciji prava nemuslimanskim stanovnicima islamske države¹ dozvoljen je za ehlul-kitabije (židove i kršćane), s tim da potpadaju pod propise islama, osim onoga što oni u osnovi dozvoljavaju kao što je alkohol², ženidba sa bližnjim rođacima itd. Ovaj ugovor se sklapa samo sa kršćanima i židovima ili sa njima sličnim kao međžusijama. Imamu je dužnost sklopiti ugovor kako bi bio siguran od njihove prevare i to pod uslovima:

1. da svake godine isplate propisani porez (džizju),

2. da islam spominju samo po dobru,

3. da ne čine ništa na štetu muslimana. Zabranjeno je boriti se s njima i uzimati im imetak. Vođa ih mora štititi i nametnuti pokornost koju im Allah propisuje.

4. U *El-Mugniju* stoji: "Da prihvate od pravila islama ona koja i za njih važe, kao što je izvršavanje prava i ostavljanje zabranjenog.³ Pokuđeno je poistovjećivati se s njima, zabranjeno im se ustajati i davati prednost na okupljalištima i javnim mjestima.

Zabranjeno im je nazvati selam, čestitati i izraziti saučešće. Dozvoljeno ih je obilaziti u bolesti zbog preovladavajuće koristi kao npr. iz želje da prime islam. Ovo je odabrano mišljenje šejhul-islama Ibn Tejmijje i El-Ādžūrīja koji je ovo mišljenje ocijenio ispravnim u *El-Insafu*. Ako zimmija nazove selam dužnost je odvrattit sa "ve alejkum". Mekruh se rukovati s njima, jer je to običaj muslimana. Ko odbije platiti džizju, ili odbije pokornost, ili pridržavanje postavljenih pravila, ili nasrne na muslimane, njegov ugovor se prekida zbog neizvršenja ugovornih odrednica. Vođa ima pravo uzeti ga kao zarobljenika i oduzeti mu imetak prema najvjerodostojnijem mišljenju u *El-Insafu*. Protiv ehlul-kitabija će biti vođena borba dok ne prihvate islam ili se ne pokore pravilima ugovora o nemuslimanskim stanovnicima islamske države. Uzvišeni kaže:

"Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru – sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno."⁴

Ako prekrše ugovor ili prevare dozvoljeno je boriti se protiv njih. Uzvišeni kaže:

"A ako prekrše zakletve svoje, poslije zaključenja ugovora s njima, i ako vjeru vašu budu vrijeđali, onda se borite protiv kolovođa bezvjerstva."⁵ Allah najbolje zna.

¹ El-Dževheri kaže: "Ehluz-zimme tj. ugovarači, zagarantovani."

² Vođa ima pravo da ih preodgoji ako ga budu prodavali muslimanima. Tada ga čak može u potpunosti i zabraniti.

³ 1/563.

⁴ Suretu-Tevbe, ajet 29.

⁵ Suretu-Tevbe, ajet 12.

Propisi o ropstvu

Ropstvo označava propisano ograničenje u postupcima čovjeka sa razlogom nevjerstva. Ropstvo je kazna nevjernicima, jer se arogantno odnose prema ispoljavanju jednoće Allaha Uzvišenog. Ropstvo je jedna od posljedica džihada. Prije smo predstavili da zarobljenik u rukama muslimana, između ostalih mogućnosti, može biti prebačen u roblje o čemu odlučuje vođa muslimana. Ako je zarobljenik postao rob, milost islama ga štiti skupom odrednica, savjeta i propisa koji sadrže podsticaj na dobročinstvo koje vodi do jednakosti sa gospodarem u jelu, piću i odjeći. Dokaz za to su riječi:

"I Allaha obožavajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljim dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijma bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima-namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu."¹

Poznato je da islam uspostavlja lijepe odnose između vođa i podanika što podrazumijeva i najamnike, radnike, slugu i sl., s ciljem ostvarivanja lijepe atmosfere koja vlada među različitim slojevima društva suprotno onome što se odvija u državama koje zagovaraju napredak ali sa rasizmom i šovinizmom. Islam se uzvisio iznad ovih pojava sa svojim učenjima koja pozivaju u samilost, dobročinstvo i nježnost prema slabima i pravedno postupaju prema svima. U oba *Sahiha* prenosi se:

"Vašu braću pod vašom vlašću Allah je učinio vama podređenim, pa kome je njegov brat podređen neka ga hrani onim što i on (kao vlasnik) jede, neka oblači kako se i on oblači, neka ih ne preopterećuje poslovima koje ne mogu podnijeti, a ako to učinite - pomozite im."

Poglavlje o dobročinstvu prema robovima

Prenosi imam Ahmed u *Musnedu* od Enesa, radijallahu anhu, da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Dobročinstvo je potrebno iz humanih razloga."

Od Alije, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao:

*"Bojte se Allaha u pogledu onih koji su u vašem posjedu."*²

U *Fethul-Bariju* navodi se koncenzus učenjaka da se ratni zarobljenik, ako pređe na islam, ne ubija nego prelazi u roblje.

¹Suretn-Nisa', ajet 36.

²Prenosi El-Bejheki.

U *Delilut-talibu* stoji: "Zabranjeno ga je (roba) udarati po licu, psovati mu roditelje, pa makar bili nevjernici, te dati mu posao koji ne može podnijeti. Dužnost mu je dati poslijepodnevi odmor, odmor predviđen za spavanje, te za vrijeme propisanih namaza. Lijepo ga je izliječiti ako oboli i nahraniti od svoje hrane." U ovo ulazi pravednost i milost prema njima i neprezaduženje onim što ne mogu podnijeti.

Neprikosnovena učenja islama nalažu da rad bude shodno mogućnostima bez preopterećenja. Uzvišeni kaže:

"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih."¹

Učenja islama također nalažu jednako postupanje s radnicima i poslugom što se jasno vidi iz tekstova koji su prije spomenuti. Kada god korisnik prava zadobije pravednost, milost i jednakost to je još veći podstrek za veći učinak i iskrenost u radu, - na to islam upozorava, na to pazi i za to nagrađuje. Islam garantuje radniku njegovu zaradu i potvrđuje mu pravo koje se slaže sa poslom koji obavlja. Islam ga ohrabruje da ostvari ostatak svojih ličnih prava socijalne naravi poput braka i sl. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko nam je najamnik i nema supruge neka se oženi (iz sredstava bejtul-mala)".*²

Ako nema slugu neka ga uzme (iz sredstava bejtul-mala), ako nema mjesto stanovanja neka ga kupi (iz sredstava bejtul-mala)."³

Davanje zarade radniku smatra se ispunjenjem ugovora za koji nam Allah dž.š. naređuje: **"O vjernici, ispunjavajte obaveze!"**⁴, hadis kaže:

*"Dajte najamniku njegovo pravo prije nego što mu se znoj osuši."*⁵

Pravo gospodstva nad robljem

O uređenju odnosa između robovlasnika i robova Poslanik ﷺ, prema predaji Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhu, kaže:

*"Ako rob prema svome gospodaru bude iskren i lijepo bude činio ibadet Allahu, imat će dvostruku nagradu."*⁶

U *Sahihu Muslimu* od Džerira ibn Abdullaha, radijallahu anhu, prenosi se:

"Koji god rob odbjegne gubi pravo jamstva."

U *Sunenu Ebu Davuda* kaže se:

"Odbjeglom robu Allah ne prizna namaz sve dok se ne vrati svom vlasniku."

¹ Suretul-Bekare, ajet 286.

² Avnul-Ma'bud. (nap. prev)

³ Prenosi Ebu Davud.

⁴ Suretul-Maide, ajet 1.

⁵ Ibn Madže, Ebu Ja'la Et-Taberani sa hasen lancem prenosilaca.

⁶ Sahihul-Buhari i Muslim.

Puštanje roba, puštanje poslije smrti vlasnika roba, oslobađanje otkupom

Oslobađanje roba je zasnovano na Kur'anu, sunnetu i koncenzusu učenjaka. Uzvišeni kaže: **"Roba ropstva osloboditi."**¹ Navodi se hadis:

*"Koji god musliman oslobodi roba muslimana Allah će mu za svaki organ tijela (roba) spasiti njegov organ od vatre."*²

Islam podstiče na oslobađanje i pomoć u oslobađanju roblja. To ćemo naći u udjelu zekata, iskupima i sl., znajući još da su sve te radnje dijelovi islamskog vjerovanja.

Oslobađanje roba se smatra jednim od najvećih djela koja približavaju Allahu zbog spasa nevinog čovjeka od štete ropstva, jer tako postaje vlasnik svoje ličnosti i svojih koristi, upotpunjavaju se pravila islama za njega i omogućeno mu je da po vlastitom izboru upravlja sobom i svojim koristima. Oslobađanje roba je pokuđeno ako rob nije snažan i nema zaradu. Ako bi vlasnik zlostavljao roba pa mu npr. odrezao (oštetio) nos, uho, probušio, spalio dio tijela ili ga prisilio na razvrat, direktno postaje slobodan bez odobrenja sudske vlasti. Neće biti slobodan zbog ogrebotina, udaraca ili proklinjanja.

Kome dođu u posjed njegovi rođaci dužan ih je osloboditi, kao npr. otac sa uzlaznom linijom, dijete sa silaznom linijom, te brat ili sestra sa potomcima, amidže i tetke po ocu, dajdža i tetke po majci.

Oslobađanje roba sa smrću njegovog vlasnika

Dozvoljeno je da ga oslobodi i izuzme da ga rob služi do kraja života ili određeni period. Ovakav ugovor je dozvoljen od onih koji mogu i oporuku napraviti, s tim da rob ulazi u trećinu imetka kojeg je dozvoljeno oporučiti nekom drugom osim nasljedniku. Ovakav ugovor je uslovljen smrću i najsličniji je oporuci (testamentu). Ugovor o oslobađanju sa smrću vlasnika roba nije važeći ako se rob dadne u vakuf, ako ubije svoga vlasnika ili ako vlasnik roba dobije dijete sa ropkinjom pod ovim ugovorom.

Oslobađanje vlastitim otkupom od strane roba

Ovaj vid oslobađanja daje se na odgođeno vrijeme. Uzvišeni kaže:

"A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite."³

Rob koji je dobio priliku da se sam otkupi vlasnik je svoje zarade i koristi, te svakog postupka koji pridonosi njegovom imetku, kao što je trgovina, iznajmljivanje, posudba,

¹ Suretul-Beled, ajet 13.

² Muttefekun alejhi.

³ Suretun-Nur, ajet 33.

trošenje na sebe i na roblje, ženu i dijete koji ulaze u ovaj ugovor. Ali, njegove ovlasti nad imetkom nisu potpune. Ne može dati iskup za prijestupe, putovati radi džihada, oženiti se ili uzeti ropkinju, darivati, pozajmljivati, zalagati, zajednički ulagati, prodavati na dug, oženiti roba, kazniti ga ili ga osloboditi vlastitim otkupom, osim s dozvolom vlasnika roba za sve spomenuto, jer pravo vlasnika prema robu nije prestalo. Važeći je uslov polnog općenja s ropkinjom kojoj je njen vlasnik dao priliku da se sama otkupi, a ako uslov ne postavi prilikom dogovora o vlastitom otkupu i bude polno općio sa njom, bit će kažnjen zbog nedozvoljenog čina. Dužan joj je platiti mehr, pa makar i povratan bio, a ako rodi - postaje slobodna smrću njenog vlasnika.

Uzimanje ropkinja

Uzimanje ropkinja je dozvoljeno prema koncenzusu uleme. Uzvišeni kaže:

"Ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu."¹

Slobodnom čovjeku nije dozvoljeno oženiti ropkinju osim ako ne može naći slobodnu ženu, a boji se nevolja za sebe. Uzvišeni kaže:

"A onome među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom - eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice, - a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše -, ta jedne ste vjere. I ženite se njima, s dopuštenjem vlasnika njihovih, i podajte im vjenčane darove njihove, kako je uobičajeno, kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima. - A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovicom kazne propisane za žene. To je za onoga od vas koji se boji bluda; - a bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i Samilostan je. "²

Ropkinja koja je svom vlasniku rodila dijete slobodna je sa njegovom smrću. Ko kupi ili dobije trudnu ropkinju i s njom bude imao odnos, zabranjeno mu je prodati to dijete, dužan ga je osloboditi jer je imao učešća u njemu.

Vlasnik roba ima pravo koristiti ropkinju koja mu je rodila, kao što ima pravo njenog iznajmljivanja, polnog odnosa s njom i njene udaje. Propis koji važi za nju u namazu je propis obične ropkinje, jer je još u tuđem vlasništvu, a oslobađa se poslije smrti njenog vlasnika. Vlasnik je nema pravo prodati, pokloniti, ostaviti u oporuci ili uvakufiti.

U *Meratibul-idžma'u* stoji: " Za ropkinju koja vlasniku rodi dijete važe propisi kao i za običnu ropkinju vezano za šerijatske kazne, nasljedstvo, davanje zekata, svjedočenje, otkupninu i naknadu za ranjavanje."

U knjizi *El-Muhalla* stoji: "Ropkinja koja svom vlasniku rodi dijete nije žena vlasnika, bez razilaženja među učenjacima."

Ropkinjinog i vlasnikovog zajedničkog sina nije dozvoljeno prodati, darivati, niti ikome u posjed dati. Novo dijete koji rodi, a ono ne pripada vlasniku, ima status isti kao što je i njen.

¹Suretul-Me'aridž, ajet 30.

²Suretun-Nisa', ajet 25.

Dozvoljeno je postupiti s njim isto kao s majkom i imat će iste propise slobode ili ropstva kao i majka. Imam Ahmed kaže: "Ibn Omer, Ibn Abbas i drugi navode: 'Njeno dijete se ravna s njom u pravima i ima iste propise kao i ona.'" Ali, neće biti oslobođeno njenim oslobađanjem ili njenom smrću prije vlasnika, nego sa smrću vlasnika, kako je prethodno pojašnjeno. Allah najbolje zna.

Poglavlje o čuvanju čednosti

- u koje ulazi deset naslova:

1. Zabrana osamljivanja sa tuđom ženom koja nije u bliskom srodstvu i putovanje žene bez bliskog srodnika (mahrema).
2. Zabrana pokazivanja ukrasa i miješanja muškaraca i žena.
3. Brak, njegovi osnovi (ruknovi) uslovi (šartovi), sunneti i zabrane.
4. Žene sa kojim je zabranjeno stupiti u bračni odnos.
5. Nedostaci vezani za brak i pravila o mehru.
6. Odnos i zajednička prava supružnika.
7. Pravila o izdržavanju i odgoju.
8. Razvrgavanje braka i njegovi oblici.
9. Rastava braka uz naknadu muža i puštanje žene.
10. Žalost supruge za suprugom i obavezni rok čekanja do nove udaje (iddet).

1. Zabrana osamljivanja sa ženom koja nije u bliskom srodstvu i putovanje žene bez bliskog srodnika

Islam je na najbolji način uredio spolni nagon kod čovjeka kojeg je Allah ﷻ stvorio radi očuvanja i produžetka ljudske rase. Zato spolnom nagonu nije odriješio sve stege, niti ga je u potpunosti zatro. Nego, potčinio ga je Allahovoj ﷻ naredbi ili zabrani. Tako je Allah ﷻ naredio brak, a zabranio celibat (neženstvo). Naredio je kaznu za one koji pređu propisane granice. Allah ﷻ zabranjujući blud svojim robovima, približavanje i stavljanje njegovih uzroka i motiva u bliski odnos, kaže:

"I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!"¹

Allah ﷻ je naredio vjernicima i vjernicama da čuvaju stidna mjesta:

"Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim ..." "A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim."²

On je pohvalio vjernike koji imaju sljedeći epitet:

"I koji stidna mjesta svoja čuvaju."¹

¹ Suretul-Isra', ajet 32

² Suretun-Nur, ajet 30-31

Nema sumnje da proširivanje bluda u jednom društvu vodi miješanju i poremećaju srodstva, zločinu prema potomstvu, raspadu porodice i socijalnog odnosa, širenju spolnih bolesti poput siflisa, gonoreje i side. Sve ove pojave danas jasno vidimo u društvima koja su ostavila vjeru i odala se razuzdanosti i slobodoumnosti pod plaštom civilizovanosti i prosperiteta.

Islam je povodom ovog problema poduzeo sve preventivne mjere. Zabranio je svaki put koji vodi bludu, imajući jasno na umu "da se težnje ostvaruju putem uzroka koji im vode."

Poznato je da su uzroci koji vode grijehu u šerijatskom pravu okarakterisani s obzirom na veličinu posljedica kao zabranjeni ili pokuđeni. Allah ﷻ nije ništa zabranio a da nije zabranio i puteve koji mu vode. Zato je Poslanik ﷺ, zabranio mnoga sredstva koja vode bludu:

Prvo

Osamljivanje muškarca sa tuđom ženom koja mu nije u bliskom srodstvu,

jer Poslanik ﷺ, kaže:

"Onaj ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka se ne osamljuje sa tuđom ženom bez njenog bliskog srodnika, jer je treći sa njima šejtan"²,

i kaže:

"Neka se niko od vas ne osamljuje sa tuđinkom, a da uz nju nije njen bliski srodnik."³

Osamljivanje je apsolutno zabranjeno bez obzira da li se pojavila smutnja ili ne. I pored toga, mnogi su popustili pa su dozvolili da se vozači i sluge miješaju sa ženskim članovima porodice, tj. majkama, ženama ili kćerkama. Zato su se desile mnogobrojne sramotne tragedije. Vožnja majke ili kćerke sa taksistom bez pratioca je postala ustaljena praksa, a Poslanik ﷺ, na to je upozorio svoj ummet. Poslanik ﷺ, je zabranio da strani čovjek ulazi kod žene koja mu nije bliski rod:

"Čuvajte se ulaska kod žena." Neki čovjek reče: "O Božiji Poslaniče, šta kažeš o muževom rođaku?" "On je smrt" - reče Poslanik ﷺ"

Pod muževim rođakom se misli na djevera i njegova amidžića, itd., a isto je i sa ženinim rođacima, kao što je njen amidžić. Svaki oblik osamljivanja i ulaska u kuće gdje su žene tuđinke smatra se uvodom koji vodi haramu.

El-Kurtubi tumačeći ajet: **"A kada nešto od njih tražite, tražite iza zastora"**, kaže: "To je preventiva za svaku sumnju ili potvoru, jače je za očuvanje čednosti. Sve ovo ukazuje da niko ne smije biti samopouzdan u osamljivanju sa onom koja mu nije

¹ Suretul-Mu'minun, ajet 5

² Muttefekun alejhi

³ Muttefekun alejhi

dozvoljena. Sustezanje od toga je bolje, čednije i dalekosežnije za čuvanje neporočnosti."¹

Drugo

Putovanje žene bez bliskog srodnika (mahrema).

Poslanik ﷺ, je zabranio putovanje žene bez mahrema, pa je rekao:

*"Žena neće putovati osim s bliskim srodnikom."*²

Ili: *"Žena neće putovati koliko je jedna noć osim sa mahremom."*

U rivajetima se prenosi "više od tri", "koliko su dva dana", "tri milje", "rastojanje od dvanaest milja (berid)", i "tri dana". Kaže En-Nevevi: "Ovdje se ne želi definirati vremensko ograničenje, kako vanjsko značenje govori, nego sve što ulazi u pojam putovanja zabranjeno je ženi bez mahrema."

Mnogi su popustili u pravilima o izlasku žene iz kuće. Allah ﷻ kaže: **"U kućama svojim boravite."** Zlo je muslimanima pokucalo na vrata kada su popustili u tome, a Poslanik ﷺ govori:

*"Čuvajte se dunjaluka i čuvajte se žena."*³

Pobornici idejne borbe su pokušali proturiti pozive kao što je emancipacija žene putem proširivanja domena njena obrazovanja, otvaranjem vrata za rad i izjednačavanjem sa muškarcem. To su ideje sa kojima se želi uvesti smutnja, oponašanje nevjerničkih naroda i udaljavanje žene od kuće, suprotno govoru Allaha ﷻ:

"U kućama svojim boravite i ljepotu svoju kao u davno pagansko doba, ne pokazujte..."⁴

Žena muslimanka je dužna pokoriti se Allahovoj naredbi, udaljavajući se od svih spletkaskih poziva koje su sekularisti oglasili pozivajući na put džehennema i ohrabrujući ženu da izađe iz svog doma, da bespotrebno učestvuje u javnom prometu i radi zajedno sa muškarcima, zaboravivši riječi Poslanika ﷺ:

*"Žena je u cjelosti avret, a kada izađe šejtan joj je pratilac."*⁵ Ili: *"Poslije mene neće biti veće smutnje za muškarce nego što su to žene."*

Poslanik ﷺ je rekao istinu, jer su zapadnjaci pogođeni ovim problemom unijeli sliku žene u sve domene svoga života, da bi na kraju postala trgovačka roba.

Miješanje žene sa muškarcem je najopasniji put koji vodi smutnji. Žena svojim samostalnim izlaskom biva izložena propasti u vjerskom i etičkom smislu, što je čini

¹ Tefsirul-Kurtubi, 13/228.

² Prenosi Muslim.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Suretul-Ahzab, ajet 33

⁵ Prenose El-Bezzar i Et-Tirmizi.

plijenom ljudi bolesnih srca. Savremeno društvo pati od ovoga velikog problema, a sve što vodi haramu i ono je haram.

Treće:

Ulazak u tuđe kuće bez traženja dozvole

Allah ﷻ je propisao traženje dozvole od strane robova i djece da bi tako naučili izbjegavati miješanje prije nego što uđu u punoljetstvo, i to u tri vremenska perioda:

1. prije sabaha,
2. iza podneva,
3. poslije jacije, jer je to doba za odmor i san.

"O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i oni koji još nisu polno zreli: prije sabah-namaza, i kada u podne odložite odjeću svoju i poslije obavljanja jacije-namaza. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh. Ta vi jedni drugima morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i mudar je." ¹

Kada djeca dostignu punoljetstvo trebaju tražiti dozvolu za ulazak u svim slučajevima zajedno sa ona tri navedena vremenska razdoblja. Allah ﷻ kaže:

"A kada djeca vaša dostignu polnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih; tako vam Allah objašnjava propise Svoje! A Allah sve zna i Mudar je." ²

Allah ﷻ je takođe propisao traženje dozvole za ulazak u kuće i druge privatne posjede. U tumačenju *Sahihu Muslima* stoji: "Poselamit će i zatražiti dozvolu za ulazak tri puta nakon što jasno spomene svoje ime, pa ako mu se dozvoli ući će, a ako ne, vratit će se. Neće lupati na vrata i odmaknut će se od njih nakon traženja dozvole za ulazak. Neće stati direktno okrenut licem prema vratima."

Allah ﷻ kaže:

"O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne poselamite; to vam je bolje, poučite se. A ako u njima nikoga ne nađete, ni ulazite u njih dok vam se ne dopusti; A ako vam se rekne: "Vratite se!" - vi se vratite, bolje vam je, a Allah zna ono što radite." ³

Ibn Kesir kaže: "Ovo su islamski adabi vezani za traženje dozvole kojima je Allah Uzvišeni podučio Svoje vjernike. Naredio im je da ne ulaze u kuće drugih dok dozvolu ne dobiju i poslije toga selam ne nazovu. U Sahihul-Buhariji i Muslimu se prenosi od Poslanika ﷺ, da je rekao:

"Kada bi ti neko zavirio (u kuću) bez dozvole, a ti mu kamenom oko izbiješ, ne bi griješan bio."

¹ Suretun-Nur, ajet 58.

² Suretun-Nur, ajet 59.

³ Suretun-Nur, ajet 28.

Traženje dozvole je obligatno čak ako se radi o majci ili sestri. Katade u tefsiru govori: **"Dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne poselamite"** - odnosi se na traženje dozvole tri puta. Ko ne dobije dozvolu nek' se vrati. Prvo traženje dozvole je da bi ukućani čuli, drugo radi upozorenja, a treći put mogu dozvoliti ili ne dozvoliti." Allah najbolje zna.

2. Zabrana pokazivanja ukrasa i miješanja muškaraca i žena

Zabrana gledanja u tuđu ženu i opis šerijatskog pokrivanja

Allah ﷻ kaže:

"Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade."

i kaže:

"Reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim." ¹

U hadisu od Ebu Hurejre radijallahu anhu se navodi:

"I oči gledanjem blud čine." ²

Želi se reći: naizmjeničan pogled sa strašću.

Ibn Hadžer u knjizi *"Fethul-Bari"* kaže: "Haram je gledati u tuđinku bila ona vjernica ili nevjernica." Na osnovu ovoga nije dozvoljeno gledati u punoljetnu ženu bez opravdana razloga. Nenamjieran pogled ne povlači nikakve posljedice. Božiji Poslanik ﷺ, je rekao Aliji, radijallahu anhu,:

"O Alija, neka jedan pogled ne prati dugi. Tvoj je prvi, ali ne i drugi!" ³

U drugom hadisu stoji:

"Musliman kada ugleda ljepotu neke žene i obori pogled, Allah će mu dati da u ibadetu slast osjeti." ⁴

Neki učenjaci imaju drugo mišljenje povodom pitanja pogleda u tuđu ženu. Rečeno je da je dozvoljeno gledati u šake i lice u slučaju da nema smutnje uzimajući za dokaz da se šake i lice otkrivaju na namazu i hadžu. Takođe, to dokazuju dijelom ajeta: **"Osim onoga što je ionako spoljašnje."** Ibn Abbas, r.a, je ovaj ajet protumačio u smislu dozvoljenosti otkrivanja šaka i lica. Ali, ispravno je ono što dokazi potvrđuju i ono što većina smatra. Jače mišljenje suprotno govori. Šejhul-islam Ibn Tejmije je Ibn Abbasovo tumačenje obrazložio da se odnosi na period prije objave ajeta o pokrivanju.

¹ Suretun-Nur, ajet 30-31.

² Muttefekum alejhi.

³ Prenose Ahmed i Et-Tirmizi.

⁴ Prenosi Ahmed.

Tijelo žene je u cjelosti avret. Ibnul-Dževzi u tefsiru kaže: "Ovo nam govori da nije dozvoljeno gledati u tuđinke (koje nisu u bliskom srodstvu) bez opravdanog razloga, kao npr. radi braka ili sudskog spora."

Gledanje u ženu bez razloga nije dozvoljeno ni sa strašću ni bez strasti. Svejedno je radilo se o šakama i licu ili drugim dijelovima tijela. Ako se neko upita: "Zašto je onda namaz ispravan ako žena u njemu otkriva lice", reći će mu se: "Pokrivanje lica u namazu je teškoća, pa je oproštena." Malo je nedostajalo da svi učenjaci izraze koncenzus u pitanju pokrivanja (šaka i lica) dokazujući to ajetima:

"O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se . Tako će se najlakše prepoznati i neće napastovane biti." ¹ i:

"I neka vela svoja spuste na grudi svoje." ²

Pod velom se podrazumijeva pokrivač kojim žena pokriva glavu i koji se spušta preko prsa.

Dozvoljeno je bez strasti gledati u djevojčicu ispod devet godina, jer još nije punoljetna. Dozvoljen je pogled u slučaju liječenja uz obavezno prisustvo supruga ili mahrema. Dozvoljen je pogled u lice žena koje ne mogu izazvati strast kao što je starica ili kržljiva žena, jer Allah ﷻ kaže:

"A starim ženama koje ne žude više za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, ali ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu krepodne." ³

Muškarac može gledati u žene koje su mu mahrem (tj. one koje mu je zabranjeno oženiti radi krvne ili tazbinske veze). Allah ﷻ kaže:

"Neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim ili očevima svojim..." ⁴

Imami Ahmed i Eš-Šafii smatraju da ženi nije dozvoljeno gledati u muškarca kao što je i muškarcu zabranjeno gledati u žene koje mu nisu mahrem.

Ibn Mes'ud je ajet **"Osim onoga što je ionako spoljašnje"** protumačio da je to vanjska i unutrašnja odjeća koja se ne može sakriti, i ovo je jače mišljenje. Na opasnost pogleda ukazuje u pjesnički stih:

*"Pogled, osmijeh pa pozdrav,
govor, dogovor pa sastanak."*

Zato je Allah ﷻ naredio vjernicama pokrivanje ne bi li se sačuvala pogleda. On kaže:

"O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se . Tako će se najlakše prepoznati i neće napastovane biti." ¹

¹ Suretul-Ahzab, ajet 59.

² Suretun-Nur, ajet 31.

³ Suretun-Nur, ajet 60.

⁴ Suretun-Nur, ajet 31.

Ovo je šerijatsko pokrivanje.

Ibn Kesir u tefsiru kaže: "Allah ﷻ naređuje Poslaniku ﷺ, da naredi ženama vjernicama, a naročito svojim suprugama i kćerkama radi čuvanja poštenja, da spuste ogrtače svoje nizase razlikujući se tako od ropkinja i žena iz paganskog doba."

Ogrtač je odjeća koja se oblači iznad pokrivača glave. Ibn Mus'ud, Abide i Katade zastupaju ovo mišljenje. El-Dževheri kaže: "Ogrtač je plašt." Alijj ibn Ebi Talha od Ibn Abbasa radijallahu anhu prenosi:

"Allah je ženama vjernika naredio da, kada izađu iz kuća svojih radi neke potrebe, pokriju lica svoja ogrtačima stavljajući ih preko glave i ostavljajući otkriveno jedno oko."

Muhammed ibn Sirin kaže: "Upitah Abideta es-Selmanija o Allahovim riječima: **"Neka svoje ogrtače spuste nizase"**, a on pokri svoju glavu, lice i isturi lijevo oko." Kaže Ikreme: "Pokrit će prazninu oko vrata ogrtačem koji će spustiti niza se." Ibn Ebi Hatem kaže prenoseći od Ummu Seleme radijallahu anhu:

"Kada je objavljen ovaj ajet ensarijske žene su izašle, a na njihovim glavama kao da su crni gavranovi od smirenosti. Na njima je bila crna odjeća."

2a. Zabrana pokazivanja ukrasa i miješanja spolova

Neki od uvoda i motiva za blud

1. Namjerno izazivanje muškaraca pokazivanjem ukrasa, draži, zvukova nakita i obuće. Uzvišeni kaže:

"I neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju." ²

Kaže Ez-Zamahšeri: "Značenje riječi razgolićavanje je namjerno pokazivanje onoga što treba sakriti." Uzvišeni kaže:

"U kućama svojim boravite i ljepotu svoju kao u davno pagansko doba, ne pokazujte..." ³

Kaže Ibn Kesir: "Tj. ne izlazite bez opravdana šerijatskog razloga."

2. Oblačenje providne odjeće koja izaziva draži i pojava u njoj pred muškarcima koji joj nisu mahremi. Poslanik ﷺ, je upozorio na razgolićene žene, a to su one koje oblače providnu odjeću:

"Dvije vrste su stanovnici vatre koje neću vidjeti. Ljudi koji bičevima poput kravljih repova narod udaraju i polugole žene koje u hodu zanose, glave su im kao grbe deva naherenih. Neće ući u Džennet niti će mirisa njegova osjetiti." ¹

¹ Suretul-Ahzab, ajet 59.

² Suretun-Nur, ajet 31.

³ Suretul-Ahzab, ajet 33

3. Mirisanje. Ženi je zabranjeno izaći iz kuće namirisana, pa makar krenula u džamiju. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Žena koja se namiriše i prođe pored ljudi i oni osjete njen miris, je bludnica."*²

4. Razgolićavanje i to otkrivanjem, pa makar i malog dijela, glave, prsa, lakata, potkoljenica itd. Allah ﷻ kaže:

"Neka vela svoja spuste na grudi svoje."

Čak i staricama kojima je Allah ﷻ olakšao nije dozvoljeno pokazivanje ukrasa.

"A starim ženama koje ne žude više za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, ali ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu kreposne. Allah sve čuje i zna."³

5. Rukovanje. Od Aiše r.a, se prenosi da je rekla:

*"Poslanikova ﷺ ruka nije nikada dodirnula ruku drugih žena, osim njegovih."*⁴

6. Zajedničko spavanje djece. Od zabranjenih stvari je i miješanje djece u postelji, bila ona muška ili ženska, zbog vjerodostojnog hadisa:

"Razdvojite (djecu) u posteljama."

Dužnost je paziti na ovo kada djeca dostignu desetu godinu. Allah ﷻ je naredio čednost i zabranio stidna mjesta (osim u bračnoj vezi), naredio je i sprečavanje svih puteva i ulaza na koje šejtan dolazi. Tako je došao kur'anski ajet koji muškarcima i ženama naređuje obaranje pogleda, zatim ajet koji nalaže traženje dozvole za ulazak od strane robova i djece. Žena je podučena najljepšim načelima ponašanja i naređeno joj je pokrivanje. Propisani su i adabi ulaska u kuću i traženja dozvole, te razgovora sa tuđim ženama iza zastora u nuždi. Bliski srodnici (koji se ne mogu vjenčavati) su izuzeti u ovim pravilima, a sve da bi se spriječilo razgolićavanje, pokazivanje ukrasa i miješanje spolova. Uzvišeni Allah najbolje zna.

3. Brak, njegovi osnovi (ruknovi), uslovi (šartovi), sunneti i zabrane

Brak se u terminologiji definiše kao bliski odnos supružnika ili sklopljeni ugovor između njih. Drugo shvatanje braka se više koristi. Brak je sunnet onome ko ima spolni nagon, ali se ne boji bluda, jer Allah ﷻ kaže:

"Onda se ženite sa onim ženama koje su vam dopuštene."⁵

¹ Prenosi Muslim.

² Prenosi En-Nesai.

³ Suretun-Nur, ajet 60.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Suretun-Nisa', ajet 3.

Vadžib je onome koji se boji zinaluka, prema mišljenju svih učenjaka. U "Šerhu" stoji: "Jer je ženidba put čednosti i čuvanja od zabrane." Ženidba je mubah onome ko strasti nema. U vjerodostojnom hadisu stoji:

*"Skupino mladića, ko je od vas u mogućnosti, neka se ženi. To je bolje za čuvanje pogleda i čednije za stidna mjesta. A ko ne može, neka posti, jer post čuva od strasti."*¹

U drugom hadisu Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ženu udaju četiri stvari: njen imetak, porijeklo, ljepota i vjera. Odaberi onu koja ima vjeru, jadan bio"*²

Brak ima dva osnova (rukna)

Prvi: Saglasnost. Odnosi se na riječi velija (punopravnog zastupnika i zaštitnika žene), a one mogu biti izražene u obliku: Ženim te svojom kćeri, vjenčavam te njom itd.

Drugi: Pristanak. Odnosi se na riječi supruga, odnosno prosioca ili onoga koga je on opunomoćio i to riječima: Pristajem ili prihvatam ovaj brak. Uslov je da saglasnost bude prije pristanka, jer je pristanak drugorazredan.

Uslovi (šartovi) braka

Ima ih pet³:

1. **Da supružnici budu tačno naznačeni, tj. definisani.** Nije ispravno ako velij kaže: "Ženim te svojom kćeri" - bez preciziranja, jer može imati i drugu kćer. Niti važi pristanak proscova opunomoćenika, kao što je npr. otac, dok tačno ne naznači u ime kojeg sina prihvata bračni sporazum.
2. **Saglasnost supruga,** tj. onoga koji je punoljetan i pametan, te podliježe dužnostima vjere. Saglasnost supruge je uslov ako je pametna, udovica ili djevice sa punih devet godina. Pristanak djevice je njena šutnja. Takođe, uslov je imenovati joj supruga.
3. **Velij** (punopravni zastupnik i zaštitnik žene). Najveće pravo na udaju slobodne žene ima njen otac, pa onda uzlazna linija (djed, itd.), a zatim sin i silazna linija (unuk, itd). Poslije njih dolazi brat, pa brat po ocu, pa djeca braće sa silaznom linijom. Zatim poslije njih amidže i amidžići sa silaznom linijom. Zatim očeve amidže, pa oslobođeni rob dotične žene. Zatim sve bliži i bliži srodnik kao u nasljeđivanju. I na kraju, u nedostatku gore spomenutih ili u slučaju njihova sprječavanja, vlast ili njen opunomoćenik.

¹ Muttefekun alejhi.

² Muttefekun alejhi.

³ "El-Mubdi' fi Šerhil-Mukni'", 20/7

4. *Svjedoci*. Brak nije validno sklopljen bez dva muška svjedoka koji moraju biti muslimani, poštteni i moraju potpadati pod obaveze islama. Ne smiju biti bliski uzlazni niti silazni srodnici žene.

5. *Supružnici moraju biti lišeni prepreka*, u smislu srodstva (tj. da ne budu u srodstvu po mlijevu, tazbinstvu) i različitih vjera (s izuzetkom sljedbenika Knjige), ili, da žena bude u obaveznom čekanju nakon muževe smrti ili rastave braka (iddet), u ihramima itd.

Sunneti i adabi vjenčanja

Prvo: Gledanje u zaručnicu. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Kada neko od vas zaruči ženu, ako može da pogleda ono što ga podstiče na brak - neka to uradi."*¹

Poslanik ﷺ, je rekao nekom čovjeku koji je htio obaviti zaruke: *"Idi i pogledaj je."*²

Drugo: Da čovjek traži ispravnu ženu, a i žena ispravna čovjeka. Ona i njen velij imaju pravo na ponudu braka ispravnom čovjeku.

Treće: Objavljivanje braka je sunnet, također i upotreba defa zbog hadisa kojeg prenosi Aiša r.a.:

*"Objavite ovaj brak i udarajte u defove."*³ I hadisa: *"Granica između dozvoljenog i zabranjenog je def i pjevanje prilikom vjenčanja."*⁴

Četvrto: Vjenčani govor. Prenosi se od Abdullaha ibn Mes'uda r.a, da je rekao:

*"Božiji Poslanik ﷺ nas je podučio tešehhudu (tj. izrazu svjedočanstva) u svim prigodama: "Zahvala pripada samo Allahu, Njemu zahvaljujemo, samo od Njega pomoć i oprost tražimo. Allahu se utičemo od zla naših duša. Koga Allah uputi neće zalutati, a koga On u zabludi ostavi neće ga niko na pravi put uputiti. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik"*⁵ i da učimo tri ajeta:

"O vjernici, bojte se Gospodara koji vas od jednog čovjeka stvara"⁶ **"O vjernici, bojte se Allaha, onako kako se treba bojati, i umirite samo kao muslimani."**⁷

"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu. On će vas za vaša djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao - postići će ono što bude želio."⁸

Ovo je govor za sve prilike, pa i za čin vjenčanja.

¹ Prenose Ahmed i Ebu Davud. Prenosioci hadisa su ispravni, a ovaj hadis je potvrđen od El-Hakima kao vjerodostojan.

² Prenosi Muslim.

³ Prenosi Ibn Madže.

⁴ Prenose peterica osim Ebu Davuda.

⁵ Prenose Ahmed i četverica. Hadis je hasen.

⁶ Suretun-Nisa', ajet 1.

⁷ Suretu Ali Imran, ajet 102.

⁸ Suretul-Ahzab, ajet 70-71.

Peto: Poželjna je i gozba. Poslanik ﷺ, je rekao Abdurrahmanu ibn Avfu:

*"Allah te blagoslovio, napravi gozbu, pa makar s jednom ovcom."*¹

Sunnet je odazvati se na poziv. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko bude pozvan, neka se odazove."*²

Zbog ovog imperativa neki učenjaci odazivanje na vjenčanu gozbu smatraju obaveznim.

Poželjno je pozvati zajedno i siromašne i bogate. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Najgore jelo je gozba na koju se pozovu samo bogataši bez siromaha."*³

Nije dozvoljeno pretjerivanje i rasipanje na svečanosti, niti u mehru. Sunnet je reći mladoženji riječi koje je i Poslanik ﷺ, govorio:

*"Neka ti Allah blagoslovi, neka te usreći i spoji vas u dobru."*⁴

¹ Muttefekun alejhi.

² Prenosi Muslim.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Prenose Ahmed i četverica. Hadis je vjerodostojan.

Zabrane prilikom sklapanja braka

Treba se čuvati sljedećih stvari:

1. Neimenovanje obaveznog mehra prilikom sklapanja ugovora. Ako se ne odredi u ugovoru, supruzi će se dati prosječan mehr. Mehr je obavezno spomenuti u samom ugovoru, jer je to preventiva za sprečavanje konflikta, a i za ženu je korisnije.

2. Udaja bez velija (punopravnog zastupnika i zaštitnika žene). Poslanik ﷺ, kaže: *"Nema udaje bez velija."*¹ Vlast ili predstavnik vlasti je velij onoj koja nema bliskog srodnika, po već spomenutoj hijerarhiji.

3. Zaruka na zaruke. Prenosi El-Buhari da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Neće se čovjek zaručiti sa zaručnicom svoga brata (muslimana) sve dok je on ne oženi ili ostavi."

Vanjština hadisa govori da je ovaj spomenuti čin haram, ali je brak u tom slučaju ipak ispravan.

4. Zaruka žene u obaveznom čekanju poslije muževe smrti ili rastave braka. Nije dozvoljeno tražiti zaruku sve dok iddet ne istekne. Dozvoljeno je aludirati na zaruke (i to posrednim putem) samo u slučaju da je žena puštena treći put, kada joj se više nije dozvoljeno vjenčati sa istim čovjekom. Allah Uzvišeni kaže:

"I nije vam grehota ako tim ženama na znanje date da će te ih vi zaprositi ili ako to u dušama svojim krijete. Allah zna da ćete o njima misliti, ali im potajno ništa ne obećavajte, samo pošteno govorite. I ne odlučujte se na brak prije nego propisano vrijeme za čekanje ne istekne." ²

¹ Prenose Ahmed i četvrica sa ispravnim lancem.

² Suretul-Bekare, ajet 235.

Postavljanje uslova prilikom sklapanja braka

U osnovi je potrebno sve uslove ispuniti, osim ako su neispravni. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Najpreči uslov za izvršavanje je onaj kojim ste stidna mjesta dozvoljenim učinili."*¹

Ako ne ispuni postavljeni uslov, kao što je povećanje mehra ili druga vrsta materijalnih poslovanja, ili da je ne vodi iz njene kuće ili države, ili da se drugom ne ženi, ili da je ne razdvaja od roditelja i njene djece, ili da uslovi dojenje svoga djeteta, - onda supruga ima pravo na raskid braka, jer su uslovi u ugovoru obavezni. Pravo na razvod neispunjavanjem dogovorenih uslova je poput uslovljavanja zaloga u kupoprodajnim odnosima.²

Neispravni uslovi koji kvare bračni ugovor su npr.:

1. Da se veliki dogovore da jedan drugog ožene svojim štićenicama bez mehra, ili da se obostrano odredi isti mehr. Ovo je "eš-šigar" kojeg je Poslanik ﷺ strogo zabranio.

2. Bračni ugovor s ciljem da ženu, koja je tri puta puštena i nije više dozvoljena prvom mužu, oženi drugi čovjek uz uslov postavljen od prvog muža da je odmah pusti kako bi je ponovo vjenčao, ili to srcem naumi ili se o tome dogovore prije sklapanja braka. Ibn Mes'ud prenosi da je Poslanik ﷺ, prokleo čovjeka koji sklapa takav brak i onoga kome se sklapa.³

3. Brak "mut'ah" je brak do određenog roka ili brak vezan za uslov raskidanja u određenom vremenu. To je nevažeći brak. U "Šerhu" stoji: "Ako je oženi bez uslovljavanja a bude imao nakanu da je pusti poslije mjesec dana ili se završi potreba zbog koje je brak sklopljen, brak je ispravan prema mišljenju većine učenjaka osim El-Evzaija koji kaže da je to brak "mut'ah". Ehlu-sunnet je donio dokaze iz jasnih tekstova koji govore o zabrani ovakvog braka. Hadisi jasno govore o zabrani mut'e sve do Sudnjeg dana. Imam Muslim je sabrao te hadise u svom "Sahihu", En-Nevevi u "Šerhu", a isto i Ibn Hadžer u "Šerhu-Buhari". Omer radijallahu anhu kaže:

"Poslanik ﷺ je dozvolio mut'u tri puta, a zatim ju je zabranio. Allaha mi, ne znam nijednog oženjenog kada bi sklopio brak mut'a, a da ga ne bih kamenovao."

4. Ako uslovi djevicu, ljepoticu ili uslovi da žena nema mahane, brak se ne raskida. Tada ima pravo na izbor, jer je uslovio željeni epitet. Nema nikakve smetnje ako takav brak bude rastavljen prije spolnog odnosa, a ako bude poslije, mehr će potraživati od onoga ko ga je prevario.

5. Ako žena uslovi da muškarac pusti svoju drugu ženu, uslov se ne ispunjava. Žena to nema pravo usloviti, jer je to u suprotnosti sa postavkama bračnog ugovora.

¹ Muttefekun alejhi.

² Prenosi se u El-Kafiju.

³ Prenosi Et-Tirmizi i kaže da je vjerodostojan.

6. Ako on uslovi da se supruga sama o sebi brine, ili da ne troši ništa na nju, ove uslove ne treba ispuniti zato što se kose sa zahtjevima ugovora i što krše željeni cilj braka. Allah najbolje zna.

4. Žene sa kojima je zabranjeno stupiti u bračni odnos

O tome govori Allah ﷻ u Kur'anu:

"I ne ženite se ženama koje su ženili očevi vaši, a što je bilo, biće oprošteno; to bi, uistinu, bio razvrat, gnusoba i ružan put. Zabranjene su vam: matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše, i sestre očeva vaših, i sestre matera vaših i bratične vaše, i sestrične vaše, i pomajke vaše koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku, i majke žena vaših i pastorka vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose, -ali ako vi s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh-, i žene vaših rođenih sinova, i da sastavite dvije sestre - što je bilo, bilo je. Allah zaista prašta i Samilostan je."¹

"I udate žene, osim onih koje zarobite..."²

U ovim ajetima Allah ﷻ je pojasnio tri kategorije koje je čovjeku zabranjeno vjenčati:

Prva: Krvno srodstvo a ima ih sedam: majke, kćeri, sestre, tetke po ocu, tetke po majci, bratove kćeri i sestrine kćeri.

Ova kategorija ja apsolutno zauvijek zabranjena. Pod pojmom majke ulaze i sve nene po uzlaznoj liniji, kao i sve kćeri i njihove kćeri po silaznoj liniji.

Druga: Tazbinsko srodstvo: ženina majka, ženina kći (pastorka), očeva žena, sinova žena, sastaviti dvije sestre. Potrebno je napomenuti da je ženina majka (punica) postaje zauvijek zabranjena samim sklapanjem braka sa njenom kćerkom, ali pastorku nije zabranjeno oženiti osim ako se poslije bračnog ugovora sa njenom majkom uđe u bračni spolni odnos. Allah ﷻ kaže: **"Od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose."**³

Pastorku (ženinu kći) je zabranjeno vjenčati ako je suprug imao s njenom majkom bračni odnos bez obzira bila pastorka u njegovom okrilju ili ne.

Privremena zabrana se odnosi na sastavljanje dvije sestre u jednom braku. Ali, ako čovjek pusti ženu dozvoljeno mu je vjenčati njenu sestru. Poslanik ﷺ, je također zabranio sastavljanje žene i njene tetke po ocu ili žene i njene tetke po majci.

Čovjeku nije zabranjena očeva punica od druge žene (maćehina majka), niti prija (sinovljeva punica), niti očeva pastorka, niti sinovljeva pastorka. Dozvoljeno mu je sina oženiti pastorkom ili pastorkinom nanom, jer Allah ﷻ to generalno dozvoljava: **"A**

¹ Suretun-Nisa', ajet 22-23.

² Suretun-Nisa', ajet 24.

³ Suretun-Nisa', ajet 23.

dozvoljeno vam je sve osim spomenutog." U "El-Kafiju" stoji: "Čovjeku je dozvoljeno oženiti očevu ili sinovljevu pastorku."

Treća: Žene zabranjene po mlijeku. U ajetima su spomenute majke i sestre po mlijeku. Ostalo je došlo u sunnetu, kaže Poslanik ﷺ: *"Ono što je zabranjeno po krvi, zabranjeno je i po mlijeku."*¹

Ako žena zadoji dijete u bilo kojem periodu od prve dvije godine njegova života, ona mu postaje majka. Kasnije mu je nije dozvoljeno oženiti, postaje mu bliski srodnik (mahrem), dozvoljeno mu je gledati je i sa njom se osamljivati. Međutim, međusobno izdržavanje i nasljeđivanje, oslobađanje iz ropstva, starateljstvo i svjedočenje nisu obavezni. Dojiljini sinovi tom dojenčetu postaju braća, brat njena supruga amidža, a braća dojilje dajidže. Ako se dojilja kasnije preuda i dobije djecu, ili njen muž oženi drugu ženu pored nje i dobije djecu, onda su dojenčetu muška djeca braća, a ženska sestre. Na osnovu ovoga uporedi sve ostale slučajeve.

Ako dođe do sumnje oko broja dojenja oslonit će se na broj dojenja koji pouzdano zna. Ako dojilja posvjedoči da je dojila određeno dijete nastupit će zabrana bračnog odnosa bez obzira da li ga je dojila za naknadu ili ne. Dojenčetova djeca također spadaju pod ovo pravilo. Što se tiče uzlazne linije dojenčeta, kao i njegove braće, sestara, amidža, daidža i ostalih daljnjih rođaka, oni ne ulaze pod pravila zabrane. Dojenje koje utiče na formiranje rodbinskih veza je ono prije nedovršene dvije godine dojenčeta. Allah d.š. kaže:

"Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje bude potpuno."²

Uslov je da broj dojenja bude najmanje pet, jer se u hadisu od Aiše r.a, prenosi:

*"U Kur'anu je bilo objavljeno da deset dojenja formira rodbinske veze, pa je svedeno putem derogacije na pet. Božiji Poslanik ﷺ, je preselio, a ovo pravilo je ostalo."*³

Ostale zabranjene vrste brakova

U nekim slučajevima nije dozvoljeno stupiti u brak sa ženom iako nije zabranjena zbog krvnog srodstva, tazbinstva ili veze po mlijeku. Za to postoje drugi razlozi koji uslovljavaju zabranu, a ima ih devet.

1. Vjenčanje sa petom ženom. Islam je muslimanu dozvolio da u isto vrijeme ima četiri žene pod uslovom da bude pravedan u njihovom skrbništvu. Uzvišeni kaže:

"Onda se ženite sa onim ženama koje su vam dopuštene, sa po dvije, sa po tri i sa po četiri. A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom."⁴

Gilan es-Sekafi je ušao u islam a imao je deset žena. Poslanik ﷺ, mu je rekao: *"Od njih izaberi četiri, a ostale pusti."*¹ Zato, ženidba pete žene se smatra zinalukom, a sam

¹ Muttefekun alejhi.

² Suretul-Bekare, ajet 233.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 3.

bračni ugovor je ništavan. Mudrost dozvoljavanja poligamije je objašnjena potrebom društva, finansijskom i seksualnom moći koja se razlikuje od čovjeka do čovjeka. Broj žena se zna uvećati u odnosu na muškarce zbog rata i dr. a toj neravnoteži nema drugog lijeka do poligamije.²

Broj ropkinja koje muškarac može posjedovati nije ograničen. Ako pusti četvrtu ženu nije mu dozvoljeno oženiti drugu dok ovoj četvrtoj ne istekne rok za čekanje (iddet).

2. Brak sa vatropoklonicom ili mnogoboškinjom.

Allah ﷻ kaže:

"Ne ženite se mnogoboškinjama dok ne postanu vjernice."³

U ovom smislu se i tumači Njegov govor:

"U braku mušrikinje ne zadržavajte!"⁴

Kitabijke (kršćanke i židovke) je dozvoljeno oženiti. Allah ﷻ kaže:

"I dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena; i čestite vjernice su vam dozvoljene; i čestite kćeri onih kojima je data knjiga prije vas."⁵

tj. čedne žene sljedbenika Knjige - što je mišljenje većine uleme između kojih su prvaci četiri mezheba.

Pod mnogoboškinjama se misli i na nevjernice kao komunistkinje i one koje u osnovi ne priznaju Nebesku objavu, kao što su ateistkinje, heretice, otpadnice od islama, obožavateljke krava, sljedbenice sekularističkih pravaca, itd.

3. Brak sa tri puta puštenom ženom. Zabranjeno ju je vjenčavati dok je drugi čovjek ne uzme, pa je pusti. Allah ﷻ kaže:

"A ako je opet pusti, ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati."⁶

4. Brak sklopljen pod ihramima na hadžu ili umri.

5. Brak sklopljen u toku obaveznog ženinog čekanja poslije rastave braka ili smrti muža (iddet). Rekli smo da je dozvoljeno posredno aludirati na zaruke, ali je bračni ugovor u ovom periodu zabranjen, jer Allah ﷻ kaže:

"I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne istekne."⁷

¹ Prenose Ahmed, Ibn Madže i Et-Tirmizi.

² Neprijatelji islama koji kritikuju poligamiju u isto vrijeme dozvoljavaju ljubavništvo. To je ujedno kontradiktornost i neznanje koji ukazuju na poremećaj ispravne ljudske prirode.

³ Suretul-Bekare, ajet 221.

⁴ Suretul-Mumtehine, ajet 10.

⁵ Surezul-Maide, ajet 5.

⁶ Suretul-Bekare, ajet 23

⁷ Suretul-Bekare, ajet 235.

A kada žena izađe iz iddeta onda ju je dozvoljeno vjenčati. Nije dozvoljeno aludirati na zaruke sa ženom koja je puštena prvi ili drugi put, jer se u tom periodu još smatra suprugom muža koji ju je pustio.

6. Brak sklopljen poslije međusobnog proklinjanja supružnika koji se izvršava u slučaju da suprug optuži suprugu za blud a ne dovede svjedoke. Brak poslije ovoga čina između njih je zauvijek zabranjen. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Kada se dva supružnika prokunu i rastave neće se više nikada sastati (tj. bračni ugovor sklopiti)."*¹

7. Brak sa udatom ženom. Ovo je jedan od ništavnih bračnih ugovora, jer je takva žena pod okriljem drugog muškarca. Allah ﷻ kaže: **"I udate žene ..."**²

8. Brak nevjernika sa muslimankom. Nevjerniku je muslimanka zabranjena sve dok ne pređe na islam.

"Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici; uistinu je rob-vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao."³ Ajet: "Pa ako se uvjerite da su vjernice onda ih ne vraćajte nevjernicima: one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni."⁴

9. Brak sa bludnikom ili bludnicom. Čednom čovjeku nije dozvoljeno oženiti zinalučarku, niti je čednoj ženi dozvoljeno oženiti zinalučara prije nego što se od bluda pokaju, jer Allah ﷻ kaže:

"Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošcu, to je zabranjeno vjernicima."⁵

Ibn Kesir kaže: "Ako se pokaju dozvoljena je ženidba." Allah najbolje zna.

5. Nedostaci vezani za brak i pravila o mehru

Ako se kod muškarca nađe mahana koja sprečava spolni odnos ili ga otežava (kao presječen spolni ud ili mošnje) žena ima pravo na razvrgnuće braka. Međutim, ako je čovjek impotentan, raskid braka će se odgoditi jednu godinu ne bi li postao potentan. Ovako je presudio Omer radijallahu anhu

Muškarac ima na izbor između nastavka braka i prekida ako se ustvrdi kakva mahana koja sprečava užitak ili izaziva odvratnost, poput neugodna mirisa, otvorenih rana, da žena ima široku stidnicu ili stalnu istihazu.

Ako se kod jednog od njih pojavi ludilo, gubavost, leproza (vrsta gube) itd., u *"E/-Kafiju"* je rečeno: "Utvrđen je raskid u slučaju leproze, kao što je preneseno, a

¹ Prenosi Ebu Davud.

² Suretun-Nisa', ajet 24.

³ Suretul-Bekare, ajet 221.

⁴ Suretul-Mumtehine, ajet 10.

⁵ Suretun-Nur, ajet 3.

analogijom smo utvrdili ostale mahane, jer su u značenju sprečavanja bračne naslade."

Raskid braka se neće obaviti osim putem šerijatskog suda. Ako se raskine prije bračnog polnog odnosa onda nema mehra, a ako bude poslije, dobit će dogovoreni mehr. Suprug će potraživati vrijednost mehra od onoga ko ga je prevario ili od njena velija. Onome ko sazna za mahanu prije sklapanja bračnog ugovora kasnije nema pravo na izbor. Maloljetni velij ili velij rob nemaju pravo udati zdravu ženu za čovjeka sa mahanom, jer je u tome nanošenje štete. Takav čin nije ispravan.

Od Seida ibnul-Musejjiba se prenosi da je Omer ibnul-Hattab r.a, rekao:

*"Kada čovjek oženi ženu i bude s njom imao bračni odnos i uvidi da je leprozna, luda ili gubava, njoj pripada mehr zbog odnosa, a on će ga potraživati od onoga ko ga je prevario."*¹

Seid, također, prenosi od Alije radijallahu anhu dodajući još: *"Da ima kakvu isturenu izraslinu ili zadebljanje."* Ebu Sevr kaže: "Ako ostavi bračni odnos s njom zbog nekog razloga, dat će joj roka godinu dana, a ako ne bude razloga neće joj davati roka." Kaže Ijad: "Sva se ulema složila da žena u braku ima pravo na polni odnos. Daje joj se na izbor između ostanka u braku i razvoda ako se uda za kastiranog ili onoga bez spolnog uda, neznajući za to."

U knjizi *"Bidajetul-mudžtehid"* i u *"El-Mugniju"* stoji da nema razilaženja da supružnikova mahana ne kvari brak, ali žena ima pravo izbor bez uplitanja velija.

Mehr

Mehr je potvrđen Kur'anom, sunnetom i koncenzusom uleme. Allah ﷻ kaže:

"Ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite." ² **"I draga srca ženama vjenčane darove njihove podajte."** ³

Iz sunneta se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao Abdurrahmanu ibn Avfu radijallahu anhu:

*"Šta si joj za mehr dao?" On reče: 'Zlata u težini pet dirhema.'*⁴

Muškarac treba dragovoljno isplatiti mehr, a žena, također, prilikom određivanja mehra ili poslije može jedan dio dragovoljno vratiti mužu. Allah ﷻ kaže:

"A ako vam one od svoje volje od toga što poklone, to s prijatnošću i ugodnošću uživajte." ⁵

Sunnet je mehr odrediti prilikom sklapanja bračnog ugovora i važeći je s najmanjom mogućom vrijednošću. Otac ima pravo udati kćerku, bila ona djevica ili puštenica, s najmanjim mehrom pa makar takav mehr nerado prihvatila. Ako joj velij nije otac nadoknadić će se razlika, pa makar taj mehr bio iznad prosječnog. Otac nema pravo sebi

¹ Prenose Seid ibn Mensur, Malik i Ibn Ebu Šejbe. Prenosioci su vjerodostojni.

² Suretun-Nisa', ajet 24.

³ Suretun-Nisa', ajet 4.

⁴ Prenosi se u Sunenima.

⁵ Suretun-Nisa', ajet 4.

uzeti kćerkin mehr osim sa njenom dozvolom. Ako suprug preda mehr ženinom ocu, sa njega nije pala dužnost. Supruga će tada i dalje mehr potraživati od supruga da bi ga uzeo od njena oca, jer on njoj pripada. Dozvoljeno je da otac uslovi dio mehra za sebe. Supruga činom bračnog akta dobiva cijeli određeni mehr i potpunu ovlast nad njim. Ako joj slučajno mehr nije određen dat će joj se mehr njoj sličnih udatih žena. Ako suprug dadne mehr supruzi, a onda je pusti prije bračnog odnosa ima pravo potraživati jednu polovinu u slučaju da je ostao netaknut bez povećanja ili smanjenja.

Gubljenje prava na mehr i smanjenje na polovinu

Žena gubi pravo cijelog mehra ako se brak raskine prije bračnog odnosa zbog njenih nedostataka (tj. mahana) ili razvodom na njeno traženje prije bračnog odnosa zbog njegovih mahana, veze po mljeku, itd.

Dobit će polovinu dogovorenog mehra ako je raskid uzrokovan od strane supruga prije bračnog odnosa zbog puštanja, razvrgnuća braka ili suprugovog odmetništva od islama.

"A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu, ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka."¹

Žena će dobiti potpun mehr smrću supruga zato što je brak ostvario svoj cilj, bilo bračnim odnosom ili osamljivanjem sa suprugom, jer se predala bračnom drugu, imao on sa njom bračni odnos ili ne.²

Mehr se ne daje u ništavnim brakovima, i to po koncenzusu uleme (kao brak sa petom ženom, sa udatom, ženom u iddetu poslije bračnog roka), osim ako dođe do potpunog spolnog odnosa. Mehr će se dati i onoj sa kojom je obavljen spolni odnos, ali postoji opravdana sumnja u validnost takvog braka. Takođe, dat će se i silovanoj ženi, ali ne i onoj koja je dobrovoljno blud počinila. Žena ima pravo odbiti čovjeka dok ne dobije mehr mu'adždžel, ali ne i muedždžel.³ Najbolji mehr je onaj ublaženi. Prenosi se od Ebu Seleme ibn Abdurrahmana r.a, da je rekao:

*"Pitao sam Aišu radijallahu anhu ženu Poslanika ﷺ, - koliki je mehr Poslanik ﷺ, davao? Rekla je: "Dvanaest i po oka. To je petsto dirhema."*⁴

Poslanik ﷺ, je oženio čovjeka a mehr mu je bio željezni prsten.⁵ U hadisu stoji: *"Najbolji je jednostavan mehr."*

Ako žena bude puštena prije bračnog odnosa, onda joj se daje otpremnina, a to je vrijednost sa kojom se želi zadovoljiti puštena žena. Allah ﷻ kaže:

"Nije vaš grijeh ako žene pustite, prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom

¹ Suretul-Bekare, ajet 237.

² Menarussebil.

³ Mehr muadždžel se daje prilikom vjenčanja, a muedždžel u toku braka ili prilikom njegove rastave.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Prenosi El-Hakim.

propisanim: imućan prema svom stanju, a siromah prema svom; to je dužnost za one koji žele da dobro djelo učine.”¹

Ibn Abbas radijallahu anhu kaže:

“Tj. prema mogućnostima u teškoći i izobilju, zbog Allahova ﷻ govora: “Puštenim ženama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje!”²

Ibn Kesir kaže: “Nesretna je ona kojoj nije određen mehr i koja nije imala polni odnos (nakon sklopljenog braka).” Allah najbolje zna.

6. Odnos i zajednička prava supružnika

Brak kao i svaki zaključeni ugovor povlači za sobom obostrana prava i obaveze. Uslovi braka su krajnje nepovrjedivi. Zato naš pravovjerni zakon podstiče na ispunjenje bračnih obaveza, a Allah ﷻ u tom smislu kaže:

“O vjernici, ispunjavajte obaveze!”³

Božiji Poslanik ﷺ, kaže:

“Najpreči uslov za izvršavanje je onaj kojim ste stidna mjesta dozvoljenim učinili.”⁴

Također, islam podstiče na održavanje lijepog ophođenja između muža i žene. Allah ﷻ kaže:

“S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.”⁵

tj. ako se strpите i s njima ostanete, i pored preziranja i odvratnosti, možda u tome bude veliko dobro za vas na dunjaluku i Ahiretu. Ibn Abbas radijallahu anhu kaže:

“Muž treba prema supruzi biti blag, pa mu možda Allah od nje dijete dâ u kome će biti veliko dobro.”

Oba supružnika imaju ozakonjena prava u Allahovoj Knjizi i sunnetu Poslanika ﷺ, ali suprugovo pravo je veće. U “Šerhul-munteha”⁶ stoji: “Suprugovo pravo je veće od njena zbog Allahova ﷻ govora: **“Muževi imaju prednost nad njima za jedan stepen,”**⁷ Kaže Ibn Kesir: “Tj. imaju veću vrijednost vezanu za tjelesnu konstrukciju, brigu o kući, pokoravanju mužu, trošenju imetka i sticanju dobrobiti. Ova čast je i na dunjaluku i na Ahiretu.” Poslanik ﷺ, kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 236.

² Suretul-Bekare, ajet 241.

³ Suretul-Maide, ajet 1.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Suretun-Nisa', ajet 19

⁶ 93/3

⁷ Suretul-Bekare, ajet 228.

"Da sam slučajno naredio da ikome sedždu¹ učinite osim Allahu, naredio bih ženi da je učini svome mužu, zbog pravo koje ima kod nje.." ² Ovo ćemo pojasniti sljedećim temama:

Ženina prava kod muža

Njeno pravo se može sažeti u predstavi lijepog bračnog odnosa u sljedećim stvarima:

1. Da na vrijeme isplati njen mehr i da ne uskraćuje njeno pravu na hranu, odjeću i stan. Allah ﷻ o trošenju i ulaganju u bračni život kaže:

"Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva." ³

Poslanik ﷺ, kaže:

"Dovoljno je čovjeku grijeha da zapostavi one koje je dužan hraniti." ⁴

Allah ﷻ o ženinu stanu i smještaju govori:

"Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće zato da biste ih stisnili." ⁵

Allah ﷻ je u ovom ajetu naredio smještaj za puštenu ženu, a u osnovi je preče za ženu koja je u muževom okrilju.

2. Od lijepog ophođenja je i prijazan postupak prema ženi prema preporuci Poslanika ﷺ,:

"Želite dobro ženama jer su vam one pomagači. S emanetom Božijim ste ih uzeli, a njihova stidna mjesta ste s Allahovom riječi dozvoljenim sebi učinili." ⁶

Ovo podrazumijeva niježan i lijep odnos sa pažnjom na njihovo stanje i okolnosti. Božiji Poslanik ﷺ, je obavijestio da je žena stvorena od krivog rebra.

3. Lijepo ophođenje podrazumijeva podučavanje, prevaspitavanje u slučaju ostavljanja Božijih naredbi i ljubomornu pažnju prema ženi. Allah ﷻ kaže:

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre." ⁷

Poslanik ﷺ, kaže:

"Najbolji od vas je onaj koji je najbolji prema svojoj porodici, a ja sam najbolji prema svojoj porodici." ⁸ I kaže: *"Kada se čovjek probudi u (mrkloj) noći i probudi svoju ženu,*

¹ Misli se na sedždu poštovanja a ne sedždu ibadeta

² Prenosi Ebu Davud.

³ Suretul-Bekare, ajet 233.

⁴ Prenosi se u Sunenima.

⁵ Suretul-Talak, ajet 6.

⁶ Prenosi Muslim.

⁷ Suretul-Tahrim, ajet 6.

⁸ Vjerodostojan hadis.

ženu, pa zajedno dva rekata klanjaju bivaju upisani od onih koji mnogo Allaha spominju.”¹

Suprug je dužan čuvati ženu od svega što njoj, njenom ugledu i časti šteti. Allah ﷻ je čuo kako se jedna žena žali na muža, pa je tim povodom stigla objava koja će se učiti sve do Sudnjeg dana.

4. Lijepo ophođenje se pokazuje i u tome da ne odabire između svojih žena koju će povesti sa sobom na put, nego to uradi putem izvlačenja na sreću. U vjerodostojnom hadisu stoji:

"Kada bi Poslanik ﷺ želio krenuti na put žene bi izvlačile na sreću. Pa koja bi bila izvučena, išla bi sa njim.”²

Ako bi Poslanik ﷺ, oženio djevicu proveo bi sa njom sedam dana, a ako bi oženio udovicu ili puštenicu tri dana, a onda bi podjednako boravio kod svih žena. U hadisu stoji:

"Pravedni će biti na minberima od svijetlosti, to su oni koji su bili pravedni u prosudbama i porodicama i nisu zastranjivali.”³

Božiji Poslanik ﷺ, kaže:

"Bože moj, ovo je podjela onoga što posjedujem i ne kori me u onome što Ti posjeduješ a ja ne posjedujem.”⁴

Suprug je dužan nadoknaditi ženino pravo na postelju, ne ostavljajući je duže vrijeme da bi se tako osjećala oštećenom. Ima pravo da sa njom uživa dok god je sposobna za to sa šerijatskog gledišta bez nanošenja ikakvih posljedica i odvrćanja od Božijih odredbi. Nije mu dozvoljeno prekinuti spolni odnos sa njom prije izlivanja sjemena, osim sa njenom dozvolom. Zabranjeno mu je prići supruzi straga u mjesto koje nije za porod i dok je u menzesu. Allah dž.š. kaže:

"I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: 'To je neprijatnost.' Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio.”⁵

Za polni odnos supružnici imaju nagradu kod Allaha ﷻ.

5. U lijep bračni odnos se ubraja i postepenost prevaspitanja žene. Ako žena postane neposlušna posavjetovat će je, tj. predočiti će joj njene obaveze pred Allahom ﷻ i posljedice ako se bude o to oglašila, u vidu uskraćivanja opskrbe i odjeće, dozvoljenog izbjegavanja i udaranja u slučaju izlaska iz pokornosti. Ako žena i dalje ustraje u neposlušnosti, izbjegavat će je u postelji i neće sa njom govoriti najviše tri dana. Ako opet ustraje udariti će je blago, a to mu je zabranjeno ako joj njena prava ne daje u potpunosti. Ako se ne pokori, sud će poslati po jednog čovjeka iz njene i njegove porodice koji će realno sagledati od koga šteta proizilazi i tako odlučiti razvrgnuće braka ili njegov nastavak. Allah ﷻ, kaže:

¹ Prenose Ebu Davud i En-Nesai.

² Muttefekun alejhi,

³ Prenosi se u Sunenima.

⁴ Prenosi se u Sunenima.

⁵ Suretul-Bekare, ajet 222.

"A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi ih posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! Allah je, zaista, Uzvišen i Velik! A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njezine porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti, jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!"¹

Ibn Kesir kaže: "Neposlušna žena je ona koja se uzdiže iznad muža, negira njegove naredbe i prezire njegovu ličnost." Allah ﷻ kaže:

"Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, a nagodba je najbolji način." ²

Zabranjeno je pričinjavati poteškoće ženama, jer Allah ﷻ kaže:

"I da im teškoće pričinjavate s namjerom da nešto od onoga što ste im dali prisvojite, osim ako budu očito zgriješile." ³

U vjerodostojnom hadisu od Hakima ibn Muavije, od njegova oca prenosi se da je rekao Poslaniku ﷺ:

"O Božiji Poslaniče, koja su prava naših žena kod nas?" On reče: 'Kada jedeš da i ona jede, kada se oblačiš da se i ona obuče. Lica joj ne udaraj, niti je grdi, niti sramoti osim u kući.' ⁴

Svaki musliman se ugleda na postupke Poslanika ﷺ, prema njegovim ženama, Majkama vjernika. Ibn Kesir u tefsiru ajeta kaže: "Ajet '**S njima se lijepo ophodite**' tj. lijepe im riječi upućujte, a svoja djela i izgled uljepšavajte pred njima, prema mogućnostima, kao što to muškarac od nje voli, pa i on treba slično učiniti. Kao što Allah ﷻ kaže:

"One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu." ⁵

Poslanik ﷺ, kaže:

"Najbolji je od vas onaj koji je prema svojoj porodici najbolji, a ja sam najbolji prema svojoj porodici.."

Od ahlaka Poslanika ﷺ, je bilo i lijepo ophođenje, stalni osjećaj radosti. Svoje žene je lijepo zabavljao i blago se prema njima ophodio dajući i povećavaju trošenje na njih. Poslanik ﷺ, je znao često nasmijati svoje žene, čak se znao natjecati sa Aišom r.a, nastojeći zadobiti njenu ljubav. Ponekada bi redovno svake večeri sazivao svoje žene u kući one kod koje bi prenoćio, te večerao s njima. Naposljetku bi se svaka uputila svome domu. Nakon što bi klanjao jaciju-namaz ušao bi u kuću sjedeći kratko vrijeme prije spavanja prisno ih vezujući na taj način. Allah ﷻ kaže:

"Vi u Allahovom poslaniku imate divan uzor."

¹Suertun-Nisa', ajet 34-35.

²Suertun-Nisa', ajet 128.

³Suertun-Nisa', ajet 19

⁴Prenose Ahmed i Ebu Davud.

⁵Suretul-Bekare, ajet 228.

Dužnosti žene u braku

Poslije sklapanja bračnog ugovora žena je dužna predati se čovjeku kada to zatraži. On ima pravo povesti je u svoju državu ili pokrajinu osim ako je ona usloвила ostanak u svom mjestu prilikom sklapanja bračnog ugovora. Nije joj dozvoljeno obavljati dodatne proizvoljne vjerske obrede (nafile) kao što je namaz, hadž ili post osim sa njegovom dozvolom. Haram joj je izaći iz kuće bez njegove dozvole. Lijepo je da zatraži dozvolu u slučaju obilaska njenih roditelja, što je mišljenje imama Ahmeda. Iz kuće će izlaziti samo radi prijeke potrebe. Ne obavezuje je pokornost roditeljima ako se to suprostavlja suprugu, jer je pokornost mužu preča. Kaže imam Ahmed: "Njena pokornost mužu je obilgatnija nego pokornost njenoj majci, osim ako joj on da dozvolu za to." Žena će se pokoriti mužu samo u dobrim djelima i prema propisima islama, jer čovjek ima dužnost brige o njoj i njenom izdržavanju. Poslanik ﷺ kaže:

*"Ako žena klanja pet namaza, posti mjesec ramazan, pokorava se svome mužu i čuva svoja stidna mjesta, ući će u Džennet."*¹

Allah ﷻ kaže:

"Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje."²

Ibn Kesir kaže: "Tj. muškarac je ženin poglavar, velikan, starješina i vaspitač ako pogriješi. Dokaz je da su poslanstvo i vlast dati samo muškarcima. U vjerodostojnom hadisu se navodi:

"Neće uspjeti narod kojim bude vladala žena."

Dužnost žene je , shodno islamskim propisima, da služi supruga kao što je spremanje hrane i sl., što je već postalo običaj među ljudima. U ovo ulazi i boravak u muževnoj kući, uređenje stana i odgoj djece.

Dužnost joj je čuvati muževu imovinu i čast, jer Allah ﷻ kaže:

"Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu treba da vode brigu, jer Allah i njih štiti."³

Kaže Ibn Kesir: "Žena se treba svome mužu uljepšavati i nastojati pridobiti njegovu ljubav. Nije joj dozvoljeno uvoditi u kuću osim one s kojim je on zadovoljan. Ona će raditi na njegovo zadovoljstvo, s tim da joj njegov određeni zahtjev ili želja ne predstavljaju poteškoću." Poslanik ﷺ, kaže:

¹Prenosi se u Sunenima.

²Suetun-Nisa', ajet 34.

³Sureun-Nisa', ajet 34.

*"Najbolja supruga je ona koja kad u nju pogledaš osjetiš radost, kada joj nešto narediš ona te posluša, a kada budeš odsutan čuva tvoju čast i imetak."*¹

i kaže:

*"Žena je čuvar u kući svoga muža, a takođe i odgovorna za ono o čemu vodi brigu."*²

Dodatak: Šejhul-islam Ibn Tejmije kaže: "Većina tekstova od imama Ahmeda i prethodnika govore da ono što sam bračni ugovor postavlja obaveznim za oba supružnika, kao što su izdržavanje, bračni spolni odnos i smještaj za ženu, nije precizno određeno nego je to pitanje običaja kao što Kur'an na to ukazuje:

"One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti prema običaju." ³

U sunnetu se prenosi govor Poslanika ﷺ, koji kaže:

*"Uzmi koliko je uobičajeno dozvoljeno tebi i djetetu."*⁴

Ako se supružnici budu sporili sudija će, shodno svome stavu, procijeniti ženino izdržavanje." Najpreče je da se supružnicu tolerišu i ne zatežu oko ovog pitanja. Tako će brak biti bolji, porodica sretnija, međusobno ophođenje prijatnije i samilost prisutnija. Uzvišeni kaže:

"Ne zaboravite na međusobne vrijednosti." I kaže: **"Pomirenje je bolje."**

Allah najbolje zna.

Pravila o izdržavanju i odgajanju

Izdržavanje

Misli se na ono što čovjek ulaže na svoje ili potrebe drugih u vidu hrane, pića, stana i odjeće. U Šerhul-munteha⁵ stoji: "Misli se na čovjekovu obavezu izdržavanja u braku, rodbinskim odnosima, posjedovanju i posljedičnim odredbama vezanim za to."

To možemo pojasniti sljedećim:

Prvo: Izdržavanje vezano za bračni odnos. Muškarac je dužan izdržavati svoju ženu onim što je sljedi od hrane, stana i odjeće. Uzvišeni kaže:

"Neka imućan prema bogatstvu svome troši" ⁶ **"Oni imaju isto toliko prava koliko i dužnosti."** ⁷ **"Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim**

¹Prenosi Ebu Davud.

²Muttefekun alejhi.

³Suretul-Bekare, ajet 228.

⁴Prenosi se u Sunenima.

⁵3/234.

⁶Suretul-Talak, ajet 7.

⁷Suretul-Bekare, ajet 228.

moгуćnostima.”¹ “Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj moгуćnosti hrani i odijeva.”²

Siromašni će dijeliti i ulagati prema svojim moгуćnostima. Uzvišeni kaže:

“A onaj koji je u oskudici - prema tome koliko mu je Allah dao.”³

Ako bogati čovjek uskrati izdržavanje, a ženi bude dostupan njegov imetak, uzet će iz njega bez dozvole onoliko koliko je njoj i njenoj djeci dovoljno. Poslanik ﷺ kaže:

“Uzmi koliko je uobičajeno dozvoljeno tebi i djetetu.”⁴

Ako suprug osiromaši ili redovno ne mogne doći do sredstava za izdržavanje, žena ima pravo na direktno ili odgođeno razvrgnuće braka, jer joj neizdržavanje pričinjava štetu, prema većini učenjaka. Ako suprug utvrdi da mu je žena nepokorna ili da je uzela svoje pravo na izdržavanje, a ona to porekne pred sudom, uzet će se njena izjava sa zakletvom.

Drugo: Izdržavanje rodbine. Misli se na uzlaznu lozu kao što su otac i majka, ako su siromašni. Allah ﷻ kaže:

“Pitaju te kome će udjeljivati: Reci: “Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima; a za dobro koje učinite Allah sigurno zna.”⁵

Otac je dužan izdržavati svoju djecu. Allah ﷻ kaže:

“A ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu.”⁶

U Sahihu-Muslimu se prenosi:

“Ko bude skrbio dvije kćeri sve dok punoljetne ne postanu, ja i on ćemo na Sudnjem danu doći - ovako (pa je sastavio dva prsta).”

Dužnost je izdržavati nasljednike koji imaju propisani udio ili one koji nasljeđuju nakon što se podijeli propisano nasljednicima. Majka je dužna izdržavati svoje dijete ako osiromaši a nema oca. U hadisu stoji:

“Dosta je čovjeku grijeha da zapostavi onoga koga je dužan hraniti.”⁷

Ako određena osoba nije u moгуćnosti izdržavati sve potrebne bliske srodnike, početak će od sebe, onada dolazi žena, pa dijete, otac, majka, unuk, djed, brat itd. Ko je sposoban zaraditi, bit će prisiljen na zaradu radi izdržavanja onih koje je dužan zbrinuti od bliske rodbine i bračnog druga.

Treće: Izdržavanje onih koji su u posjedu tj. robova. Oni imaju pravo kod svojih gospodara na hranu, odjeću i stan, te ženidbu, ako to zatraže. Uzvišeni kaže:

¹ Suretu-Talak, ajet 6.

² Suretul-Bekare, ajet 233.

³ Suretul-Talak, ajet 7.

⁴ Prenosi se u Sunenima.

⁵ Suretul-Bekare, ajet 215.

⁶ Suretul-Talak, ajet 6.

⁷ Prenosi Ebu Davud. Hadis je vjerodostojan.

"A roditeljima dobročinstvo činite ... (sve do)... i onima koji su u posjedu vašem."¹

U vjerodostojnoj predaji stoji:

"Robu pripada hrana i odjeća. Neće raditi ono što ne može izdržati."²

Vlasnik ropkinje će čuvati njenu krepost tako što će je uzeti u svoje okrilje, udati je ili prodati. Vlasnik stoke ju je dužan hraniti i pojit. Ako se ustegne od toga bit će prisiljen da je proda, iznajmi ili zakolje, ako je dozvoljeno jesti njeno meso. Stoku je haram proklinjati i tovariti više nego što može podnijeti. Nije dozvoljeno muziti njeno mlijeko ako će se time naštetiti mladunčetu. U vjerodostojnom hadisu se prenosi:

"Jedna žena je kažnjena zbog mačke koju je zatvorila pa je od gladi umrla. Ta žena je ušla u vatru. Nije je nahranila niti pustila da jede gmizavce."³

Četvrto: Izdržavanje žene u roku za priček, poslije rastave braka ili smrti muža.

1. Puštena žena (s mogućnošću ponovnog braka sa istim mužem) bila noseća ili ne. Pripadaju joj smještaj i troškovi života, jer mu je ona supruga. Uzvišeni kaže:

"Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo da učine."⁴

2. Puštena žena (bez mogućnosti povratka) dok je noseća. Pravilo za nju je kao i noseću ženu sa mogućnošću povratka. Uzvišeni kaže:

"Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode."⁵

3. Nepokorna žena koja je noseća ima isto pravo kao i ostale noseće, jer dužnost izdržavanja je vezana za dijete, a ne za nepokornu majku.

4. Za noseću ženu čiji je muž preselio važi isto pravilo kao i za suprugu kojoj pripadaju troškovi, odjeća i smještaj, ali u ovom slučaju iz nasljednog dijela novorođenčeta, ako bude imovine za nasljeđivanje. Dijete u utrobi majke ima status siromaha koji ne treba druge izdržavati. Troškove će tada snositi nasljednik djeteta po rodbinskoj vezi. Ako ne bude noseća nema nikakvih povlastica u vidu troškova ili smještaja.

5. Žena nestalog čovjeka. Njeni troškovi i izdržavanje će biti snošeni za vrijeme njegova iščekivanja.

Odgajanje

Odgajanje podrazumijeva čuvanje, tj. pažnju maloljetnoga ili nesposobnoga. Najveće pravo odgoja djeteta ima majka, pa njena majka (nana) s uzlaznom linijom, zatim otac, pa očeva majka (nana) s uzlaznom linijom. Zatim djed, pa djedova majka s uzlaznom linijom,

¹ Suretun-Nisa', ajet 36

² Prenosi Muslim.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 228.

⁵ Suetut-Talak, ajet 6.

sestra od oba roditelja (rođena sestra), polusestra po majci (zbog povezanosti sa majkom kao što su nane), polusestra po ocu (koja dolazi na mjesto rođene sestre), tetka po majci, zatim polutetka po majci (nanina kći, tj. djedova pastorka), polutetka po majci (djedova kći, tj. nanina pastorka), zatim tetke po ocu (istim redoslijedom kao tetke po majci), zatim majkine tetke po majci, majkine tetke po ocu, zatim očeve tetke po majci, očeve tetke po ocu, zatim kćerke braće i sestara, kćeri amidža i tetaka po ocu itd. Braća su prije njihove djece, zatim amidže pa njihova djeca, očeve amidže, njihova djeca itd.

Odgajanje i briga o djetetu ne pripada ženi udatoj za drugog čovjeka koji je stran djetetu. Onaj koji ima stalni boravak ima i veće pravo na odgoj od onoga koji stalno putuje. Žensko dijete koje napuni sedam godina obavezno će boraviti kod oca, dok se ne uda, jer će je on bolje štititi i preči je njenom starateljstvu. Ako majka oboli, onda ima veće pravo na njegu od strane vlastite kćeri u svojoj kući. U svim slučajevima majka ne smije biti lišena propisane posjete svog djeteta. Ako je dijete muško, dat će mu se izbor između majke i oca. Rob, grješnik i nevjernik ne mogu biti odgajatelji. Ako muško dijete odabere majku kod nje će biti noću, a kod oca danju radi odgoja i učenja. Pravilan odgoj ovakve vrste mora očuvati dobrobit djeteta koje se odgaja. Allah najbolje zna.

Razvrgnuće braka

**El-īlā* - zakletva na apsolutno ostavljanje bračnog odnosa ili na više od četiri mjeseca. *El-īlā* je haram. Ako sa ženom ne bude imao bračnog odnosa više od četiri mjeseca zbog ovakve zakletve, dužan je uraditi jednu od dvije stvari: Prekršiti zakletvu i dati iskup ili će pustiti ženu. Ako to odbije sud će ih rastaviti. Uzvišeni kaže:

"Onima koji se zakunu da se neće približavati ženama svojim, rok je samo četiri mjeseca; i ako se vrate ženama, - pa Allah zaista prašta i Milostiv je; a ako odluče da se rastave, -pa Allah doista sve čuje i zna."¹

Ako ostavi bračni odnos bez zaklinjanja onda to nije *el-īlā*.²

**Ez-zihār* - govor muža upućen supruzi: 'Ti si mi kao leđa moje majke'; ili tome slične fraze koje podrazumijevaju ustezanje od dozvoljene žene. *Ez-zihār* je grijeh i potvora. Uzvišeni kaže:

"Oni od vas koji ženama svojim reknu da im nisu više dopuštene kao što im nisu dopuštene majke njihove, -a one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile-, oni zaista govore ružne riječi i neistinu."³

Pravna posljedica ovakvog iskaza je da supruga ne postaje zabranjena, već nije dozvoljeno sa njom imati spolni odnos dok se ne iskupi oslobođanjem roba ili postom dva mjeseca uzastopno, a ako ne mogne nahraniti će šezdeset siromaha. Uzvišeni kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 226-227.

² El-Mugni, 8/225.

³ Suretul-Mudžadele, ajet 2.

"Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave da žive, dužni su prije nego što jedno drugo dodirnu da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje, - a Allah dobro zna ono što vi radite. Onaj koji ne nađe dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirne. A onaj ko ne može dužan je da šezdeset siromaha nahrani." ¹

Ko sebi učini ženu zabranjenom jednim od ovakvih izraza, ako bude imao namjeru ez-zihāra, onda na njega padaju spomenute posljedice. Ako bude mislio na puštanje, onda će je pustiti shodno pravilima o puštanju žene. U suprotnom će se iskupiti za zakletvu: "Većina uleme smatra da ako iskazom zabrane ne kani ez-zihār, onda taj iskaz nije ez-zihār." To kažu Malik, Ebu Hanife i Eš-Šafii. Ko sebi zabrani suprugu dužan se iskupiti iskupom propisanim za prekršaj zakletve.

**El-li'ān* predstavlja svjedočenje sa zakletvom popraćenom proklinjanjem i prizivanjem Božije srdžbe. Uzrok ovakvog čina je da čovjek optuži ženu da je počinila blud. Nad njim će se izvršiti kazna za potvoru sa osamdeset bičeva, osim ako ne dovede četiri poštena svjedoka. Ako ne nađe svjedoke, odagnat će od sebe kaznu za potvoru putem propisanog obostranog proklinjanja, kao jedini izlaz za neizvršavanje kazne. Način proklinjanja Allah ﷻ u Kur'anu opisuje:

"A oni koji okrive svoje žene, a ne budu imali drugih svjedoka, nego su samo oni svjedoci, potvrdiće svoje svjedočenje zakletvom Allahom i to četiri puta a zaista govore istinu, a peti put da ga pogodi Allahovo prokletstvo, ako laže! A ona će kazne biti pošteđena, ako se četiri puta Allahom zakune da on doista laže, a peti put da je stigne Allahova srdžba ako on govori istinu!" ²

Tri su uslova za *el-li'ān*:

1. Da supružnici budu od onih na koje padaju islamske dužnosti.
2. Da optužba bude za počinjeni blud, pa makar spolni odnos bio u mjesto analnog otvora.
3. Da supruga zaniječe muževljeve optužbe sve do završetka ove vrste zakletve.

Ako žena prizna bez *el-li'āna* ili oprostí izvršenje kazne za potvoru ili to prešuti, ne priznavajući ni negirajući, dijete će se tada njemu pripisati bez proklinjanja. Njeno pravo se neće dirati, osim na njen vlastiti zahtjev. Ako muž negira, tj poriče, dijete, tada on ima pravo na *el-li'ān*, jer je to njegova potreba i pravo koje neće biti uskraćeno čak i s njenom potvrdom i zadovoljstvom. ³

Ako žena suprugu rodi dijete poslije šest mjeseci braka, što je najmanja moguća trudnoća, bit će njemu pripisano. Njegovo negiranje srodstva s djetetom izražava se jasnim riječima kao: "U ime Allaha svjedočim da je blud počinila i da ovo dijete nije moje." U

¹ Suretul-Mudžadele, ajet 3-4.

² Suretun-Nur, ajet 6-9.

³ Menarussebil.

osnovi dijete može pripadati samo svome roditelju zbog srodstva, prema koncenzusu islamskih učenjaka. Allah ﷻ kaže:

"Zovite ih po imenima očeva njihovih." ¹

osim ako se ne pozove na el-li'ān. Od imama Eš-Šafi'ije prenosi se: "Za el-li'ān je vezano nekoliko pravila: ukidanje kazne za potvoru, negiranje djeteta, razvrgnuće braka i trajna zabrana ponovnog bračnog ugovora." Žena se nakon el-li'āna smatra čestitom. Ako je neko optuži da joj je dijete vanbračno smatra se potvaračem, jer Amr ibn Šua'jb prenosi od svog oca, a on od svog djeda da je rekao:

"Poslanik ﷺ odredio je da dijete nakon el-li'āna nasljeđuje svoju majku i obrnuto. Ko je optuži za blud bit će bičevan sa osamdeset udaraca." ²

Rastava braka uz naknadu mužu i propisi puštanja žene

Rastava braka uz naknadu mužu (el-hul')

Ovakva vrsta rastave braka je potvrđena u Kur'anu:

"A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi." ³

Tri su vrste načina ovakve rastave braka:

1. Mustehab (pohvalno). Poželjno je da ponudi mužu naknadu za rastavu braka ako se boji da mu neće dati njegova prava. Poslanik ﷺ, rekao je Sabitu ibn Kajsu radijallahu anhu:

"Prihvati bašču (tj. naknadu koju ti ona daje) i pusti je." ⁴

Nema smetnje da el-hul' bude u periodu ženine mjesečnice ili njene čistoće. Lijepo je da ne uzima naknadu od žene više nego što joj je dao kao mehr. Uzvišeni kaže:

"A vama nije dopušteno da uzimate bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati." ⁵

2. Haram (zabranjeno). Suprugu je zabranjeno otežavati ženi ne bi li je tako natjerao da se iskupi. U El-Kafiju se prenosi: "Ako je pusti uz naknadu nakon što joj je otežavao i provocirao je, neće dobiti spomenutu naknadu." Uzvišeni kaže:

"I da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im dali prisvojite, osim ako očito budu zgriješile." ⁶

¹ Suretul-Ahzab, ajet 5.

² Prenosi Ahmed.

³ Suretul-Bekare, ajet 229.

⁴ Prenosi El-Buhari

⁵ Suretul-Bekare, ajet 229.

⁶ Suretul-Nisa', ajet 19.

Ako bude neposlušna i počne je prevaspitavati, a ona to odbije ili se oda razvratu, onda će joj otežavati i provocirati je, ne bi li se otkupila. Takav el-hul' je potpuno ispravan.

3. Mekruh (pokuđeno) – u slučaju da su bračni odnosi dobri, ali je el-hul' ipak ispravan. Ima naznaka da je ovakva rastava uz dobre bračne odnose haram, jer se u hadisu prenosi:

*"Ako žena upita čovjeka da je pusti bez razloga zabranjen joj je miris Dženneta."*¹

Dodatak: Sudija će najprije posavjetovati ženu i naznačiti joj veličinu grijeha zbog neposlušnosti i njegove posljedice. Ako ona i dalje ustraje predložit će joj pomirenje, a ako i to odbije sudija će posavjetovati supruga da je pusti. Ali, ako suprug to ne htjedne, sud će poslati dva pomiritelja da utvrde razvod uz naknadu ili bez nje. Ako se pomiritelji ne usaglasa a bračni život postane nesnosan, sudija će tada konačno odlučiti o razvrgnuću braka prema šerijatskim propisima, uz naknadu ili bez nje.

Sedam je uslova za el-hul':

1. Da suprugovo puštanje bude punovažno,

2. Da bude uz naknadu, pa makar bila nedefinisana. Mekruh je da naknada bude veća od mehra koji joj je dao. El-hul' bez naknade mužu nije punovažan, ali ako joj bude zlo pričinjeno ne bi li tako dala naknadu i pusti je – nije ispravno, a bračna veza se ne prekida. Uzvišeni kaže:

"I da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im dali prisvojite, osim ako očito budu zgriješile."

Suprug u ovom slučaju ne zaslužuje naknadu, jer je žena bespravno prisiljena.

3. Da ova vrsta rastave bude definitivno odlučena. Ima mišljenja koja govore da je dozvoljena uz postavljanje uslova o kojima ovisi rastava.

4. Da ova vrsta rastave braka podrazumijeva ženu u cjelosti, a ne njen dio.

5. Da ne bude simulativan tj. da bi se isključila već izrečena zakletva o puštanju žene.

6. Da se ne upotrebljavaju termini za puštanje nego za "el-hul", razvrgnuće ili otkup. Ibnul-Kajjim je u knjizi "I'lamul-muvekki'in" rekao da je ovaj način haram, ali je rastava važeća.

7. Da muž ovom rastavom ne bude imao namjeru puštanja. Kada se ispune svi ovi uslovi ovakva rastava se smatra nepovratnim razvrgnućem. Ova rastava nije važeća ako se ponudi naknada bez jasnih riječi kojima se brak razvrgava od strane supruge, pa makar suprug i primio naknadu.

Većina uleme smatra da je "el-hul'" nepovratan, tj. ima sljedeće značenje: da se supruga nepovratno riješi muža osim da se kasnije sklopi novi ugovor.

* Puštanje u šerijatskoj terminologiji nosi značenje raskidanja bračnog ugovora, o tome govori sljedeći ajet:

¹ Prenosi Ebu Davud.

"Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržite ili im na lijep način razvod dati." ¹

Puštanje je dozvoljeno u slučaju da žena ima loše ponašanje i ako suprugu čini neprijatnosti. Obavezno je u slučaju ako ne obavlja namaz i druge vjerske dužnosti i ako je u nemogućnosti prisiliti je na to. Također, ako ne čuva svoju čednost a on nije u mogućnosti prevaspitati je. Puštanje je mekruh bez opravdana razloga, jer Poslanik ﷺ, kaže:

"Allahu je najmrže dozvoljeno djelo, rastava braka." ²

Puštanje je punovažeće bez obzira da li suprug ozbiljno mislio ili se šalio nakon što izgovori riječi kojima se objavljuje rastava braka. O puštanju u slučaju dejstva alkohola postoje dvije predaje. Tačnija je ona koja govori da puštanje nije važeće što spominje i Ibn Hadžer u knjizi "Fethul-Bari". Ovo mišljenje je prihvatio i Ibnul-Kajjim koji kaže: "Od čovjeka u stanju pijanstva se ne uzimaju izjave o rastavi braka, niti o puštanju roba, niti o kupoprodaji, darovanju, vakufu, islamu, otpadništvu i priznanju zbog desetak dokaza." ³

Onaj kome je prisilno uslovljeno puštanje žene, takvo puštanje ne važi, a opunomoćenje druge osobe za puštanje vlastite žene je punopravno u islamu. Opunomoćeni ima pravo na razvod jer je to od sunneta, a naravno, zabranjeno mu je pustiti ženu opunomoćenika u toku menstrualnog ciklusa i za vrijeme čistoće, ako je u tom periodu njen muž imao s njom bračni odnos. Sunnet je onome ko želi pustiti ženu da to učini za vrijeme čistoće u kojoj nije imao bračni odnos. Allah ﷻ kaže:

"O Vjerovjesniče, kad htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba da prođe brojte." ⁴

Ibn Abbas radijallahu anhu za riječi "Vi ih u vrijeme kad su čiste pustite" kaže:

"Tj. dok je u čistoći bez obavljanja bračnog odnosa. Ako je u istom trenutku pusti tri puta - to je haram pa makar samo takav iskaz bio samo verbalan."

Povratno i nepovratno puštanje (talak):

Slobodan čovjek i onaj koji ne izgovori odjedanput riječi puštanja tri puta imaju pravo tri puta pustiti ženu. Rob ima pravo dvaput pustiti. Puštanje će biti nepovratno u četiri slučaja:

1. Uz naknadu "el-hul",

2. Prije bračnog odnosa, jer povratno puštanje može biti samo poslije propisanog čekanja (iddet), a u ovom slučaju žena ne treba čekati do druge udaje.

3. Nevažeći brak, jer ako žena nije dozvoljena zbog ništavnosti braka obavezno neće biti dozvoljena ako bi se nakon puštanja iz takvog braka ponovo vratila.

¹ Suretul-Bekare, ajet 229.

² Prenosi Ebu Davud.

³ I'alamul-muvekkin, 3/332.

⁴ Suretul-Talak, ajet 1.

4. Tri puta odjedanput ili pojedinačno izreći puštanje. Nije mu, u tom slučaju, dozvoljena sve dok se ne uda za drugog čovjeka. Uzvišeni kaže:

“A ako je opet pusti ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati.”¹

Drugi oblici puštanja se ubrajaju u povratno puštanje dok traje ženino propisano čekanje. Uzvišeni kaže:

“Muževi njihovi imaju prava da ih dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo da učine.”² I kaže: **“Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jednom drugom vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati.”³**

Rastava braka tj. puštanje je punovažno sa svakom izrekom koja na to ukazuje. Puštanje je, takođe, punovažno ako je vezano za neki uslov, a i bez njega. Puštanje nije važeće u slučaju opravdane sumnje u njega ili neostvarenja postavljenog uslova, jer je bračni ugovor izgrađen na čvrstom ubjeđenju i neće biti poništen osim s čvrstim ubjeđenjem.

Povratak žene može biti nakon izjave o puštanju (još dok iddet traje)

I to bez novog bračnog ugovora, velija, mehra, ženinog pristanka i njenog znanja (prema koncenzusu uleme).

Uslovi:

1. Da puštanje bude povratno.
2. Da bude u toku propisanog čekanja.
3. Da bude bez naknade.

4. Da muž bude imao bračni odnos ili se osami sa njom, jer žena koja nije imala bračni odnos s mužem njeno puštanje prvi put postaje nepovratno. Žene s pravom povratka nasljeđuju muža i obratno, ako jedno od njih umre prema koncenzusu uleme. Sunnet je imati svjedoke za povrat braka. Kada se ona okupa poslije trećeg menzesa, a suprug ne bude povratio bračni ugovor, puštanje postaje nepovratno i nije mu dozvoljena osim sa novim ugovorom.⁴

Ne uzima se u obzir onaj menzes u toku kojeg je puštena. Za žene sa pravom na povratak je isto pravilo kao i pravilo za supruge osim obaveznosti trošenja. Allah ﷻ je zabranio velijima da sprečavaju žene na povratak muževima nakon što je istekao rok čekanja. On kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 230.

² Suretul-Bekare, ajet 228.

³ Suretul-Bekare, ajet 230.

⁴ Ako žena praktično potvrdi prestanak čekanja ili rodi dijete a muž to negira, uzima se njena izjava. Allah ﷻ kaže: **“I nije im dozvoljeno da kriju ono što je Allah stvorio u matericama njihovim.”**, tj. menzes ili trudnoću.

" A kada pustite žene i one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe, kada se slože da lijepo žive" ¹

Novotarski i sunnetski način puštanja

1. Sunnetsko puštanje je ono koje je suglasno s načinom i vremenom puštanja navedenim u sunnetu Poslanika ﷺ, tj. da muž jedanput pusti ženu u vremenu njene čistoće bez bračnog odnosa ili je pusti kao noseću, a njena trudnoća bude pravilno utvrđena. Uzvišeni kaže:

"O Vjerovjesniče, kada htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite." ²

Ibn Abbas je **"Vi ih u vrijeme kad su čiste pustite"** protumačio:

"Tj. u doba čistoće bez spolnog odnosa."

2. Novotarsko puštanje je suprotno šerijatu, tj. da muž pusti ženu u toku njena menzesa, nifasa ili čistoće u kojoj je s njom imao bračni odnos. Ovo puštanje je haram, prema konzensusu učenjaka, a počinilac je griješan. U novotarsko puštanje se ubraja i puštanje s iskazom tri puta na jednom mjestu (tj. odjedanput), s jednom ili tri riječi. Uzvišeni kaže:

"Puštanje je dvaput."

El-Kurtubi prenosi od El-Buharija: "Ovaj broj (tj. puštanje dvaput) je u smislu olakšanja ljudima, a onaj ko sebi poteškoću čini dužan je pustiti."

Većina uleme smatra da je novotarsko puštanje, i pored zabrane, važeće sa svim posljedičnim obavezama. Drugi misle da puštanje nije važeće uz dokaz iz Allahovih riječi: **"Vi ih u vrijeme kad su čiste pustite"**. Prvo mišljenje je prihvatljivije. Allah najbolje zna.

Žalost supruge za suprugom i obavezno čekanje (iddet) do nove udaje

Ženi kojoj je čovjek preselio dužnost je "biti u žalosti" tokom propisanog čekanja. Žalost podrazumijeva izbjegavanje mirisanja, ukrasa i boravka van njene kuće tokom iddeta. Kada čovjek preseli počinje žalost a završava istekom iddeta. Dvije su vrste čekanja poslije muževljeve smrti:

1. Četiri mjeseca i deset dana, ako ne bude noseća

Allah ﷻ kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 232.

² Suretul-Talak, ajet 1.

"A žene su dužne da čekaju četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa. I kad one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade."¹

Nakon isteka roka ukrašavat će se i pripremati za udaju, i to je spomenuto dobro u ajetu.

2. Čekanje do poroda ako je noseća

"Trudne žene čekaju sve dok ne rode."²

Nakon prestanka iddeta u oba slučaja prestaje žalost i žena ima potpuno pravo na sklapanje drugog braka.

Obaveze žalosti

1. Žena umrlog ne treba izlaziti iz kuće osim radi nužne potrebe i to danju, jer Poslanik ﷺ kaže:

*"Budi u kući dok rok za čekanje ne istekne."*³

Ako izađe bez opravdanog razloga ili se preseli iz svoje kuće neopravdano, griješna je. Iddet ističe u određenom vremenskom roku, pa zato mjesto čekanja nije uslov za ispravnost čekanja (tj. njenim boravkom van kuće iddet je punovažan do kraja isteka). Ibn Mes'ud radijallahu anhu kaže:

"Rok čekanja za puštenu ženu počinje od njena puštanja, a rok za ženu preminulog od dana kada je preselio."

Dozvoljeno joj je preći iz kuće muža samo radi nužne potrebe iz bojazni za sebe ili svoj imetak, ili ako je stanodavac prisilno istjera ili povisi iznos kirije. Žena će tada preći gdje želi zbog nužde. Dozvoljeno ju je odstraniti iz kuće ako bude vrijeđala i uznemiravala ostale ukućane, činila nevaljala djela ili psovala. Allah ﷻ kaže:

"I ne tjerajte ih iz stanova njihovih, - a i one neka ne izlaze-, osim ako očito sramno djelo učine."⁴

Ibn Abbas je protumačio ovaj ajet kao što je već spomenuto, a to je mišljenje većine, jer nevaljala djela podrazumijevaju više kategorija.

2. Obavezna je izbjegavati ukrase, nakit (pa makar i prsten) kao i kitnjastu odjeću, knu, surmu i miris (u što spadaju sve vrste šminke).

3. Zabranjena joj je zaruka, a dozvoljeno je posredno aludiranje na to. Uzvišeni kaže:

"I nije vam grehota ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi."⁵

i kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 234.

² Suretul-Talak, ajet 4.

³ Prenose Ahmed i četverica. Hadis su ovjerodostojili Et-Tirmizi, Ibn Hibban i El-Hakim.

⁴ Suretul-Talak, ajet 1.

⁵ Suretul-Bekare, ajet 235.

"I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne istekne."¹

Žena nestalog će čekati dok konačno ne bude dat sud o njegovoj smrti. U hadisu se spominje:

"Čekat će četiri godine a onda još četiri mjeseca i deset dana (koliko traje iddet žene preminulog)."

Žena ne smije žalostiti više od tri dana ni za kim osim za mužem, jer Poslanik ﷺ kaže:

"Nije dozvoljeno ženi koja vjeruje u Allaha i Sudnji dan da žalosti više od tri dana osim za mužem četiri mjeseca i deset dana."

Žena preminulog u toku žalosti neće nositi odjeću posebne boje.²

**Propisano čekanje* - može biti nakon smrti muža ili puštanja (tj. rastave braka). Postoji šest vrsta propisanog čekanja, dvije su nakon smrti muža:

1. Ako je žena preminulog noseća, rok ističe porodom.

2. Ako žena preminulog nije noseća, iddet joj je četiri mjeseca i deset dana od dana smrti bez obzira imao s njom bračni odnos ili ne, ili se osamio s njom ili ne.

Četiri su nakon puštanja:

1. Noseća čeka dok se ne porodi.

"Trudne žene čekaju sve dok ne rode."³

2. Ostale će čekati tri mjesečna pranja, jer Allah ﷻ kaže:

"One žene koje su puštene, čekat će tri mjesečna pranja"

Iz iddeta će izaći nakon što se okupa poslije trećeg menzesa. Ne ubraja se menzes u kojem je puštena ako se to slučajno desi.

3. Maloljetna i ona koja je izgubila nadu u mjesečno pranje čekat će tri mjeseca, jer Uzvišeni kaže:

"A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju da čekaju tri mjeseca, ako niste znali."⁴

4. Žena kojoj se mjesečno pranje izgubi u potpunosti, a ne zna uzrok toga, čekat će jednu godinu, tj. devet mjeseci radi moguće trudnoće i tri mjeseca iddeta. Kaže Ibn Tejmije: "Ona koja doživi punoljetstvo a ne dobije mjesečno pranje, postoje dvije predaje od imama Ahmeda. Poznatija je ona koja kaže da čeka devet mjeseci, a zatim tri mjeseca kao ona kojoj se menzes izgubio a ne zna uzrok toga. Žena koja je puštena prije bračnog odnosa i osamljivanja neće čekati, jer Allah ﷻ kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 235.

² Kao što nevjernice u žalosti oblače crninu. (nap. prev.)

³ Suretul-Talak, ajet 4.

⁴ Suretul-Talak, ajet 4.

"O vjernici, kada se vjericama oženite, a onda ih prije stupanja u bračni odnosi pustite, one nisu dužne da čekaju određeno vrijeme."¹

Žena se neće preudati dok ne bude sigurna da nije noseća, a ako posumnja odgodit će dok ne bude sigurna.

** Propisani rok za čekanje* radi potvrde o čistoći materice ropkinje je u tri slučaja:

1. Ako čovjek dobije u posjed ropkinju sposobnu za spolni odnos nije mu dozvoljeno sa njom općiti dok ne prođe propisani rok, čak ako je i kupi od žene ili prodavca koji je već sačekao da prođe rok.

2. Ako vlasnik ropkinje sa kojom je polno općio želi prodati ili udati za drugoga mora obavezno utvrditi čistoću njene materice propisanim čekanjem. Ako suprotno učini, prodaja je ipak ispravna, ali prodavac ropkinje ostaje griješan. U ovom slučaju brak nije punopravan.

3. Ako oslobodi ropkinju ili ropkinju koja mu je rodila dijete ili umre a ova bude u njegovom posjedu, dužnost joj je sačekati rok, osim ako to nije prije učinila. Potvrda o čistoći materice za ropkinju može biti porod, a za nenoseću koja dobiva mjesečno pranje, jedno potpuno mjesečno pranje. One koje ne dobivaju mjesečno pranje čekat će mjesec dana. Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Ahzab, ajet 49.

ČETVRTI DIO

ISLAMSKI ADABI

- 1. Ponašanje pojedinca***
- 2. Ponašanje porodice***
- 3. Ponašanje društva***

Ponašanje pojedinca

Sadržaj:

1. Povjerene stvari sa osvrtom na obavezu njihove predaje vlasnicima
2. Lijepo ponašanje
3. Strpljenje u poteškoćama i izazovima strasti i požude
4. Darivanje i velikodušnost
5. Umjerenost u trošenju i zabrana bespravnog uzimanja imetka
6. Ostavljanje pakosti i zavidnosti i sl.
7. Stid i ljubomora
8. Čuvanje jezika od bespotrebne priče i udaljavanje od besposlica
9. Prisjećanje Allahovih blagodati i zahvala na njima
10. Ispunjavanje dogovora
11. Liječenje grijeha putem pokajanja
12. Skromnost i ostavljanje nerealnih nadanja

Povjerene stvari sa osvrtom na obavezu njihove predaje vlasnicima

Islam stavlja svaki emanet u usku vezu sa vjerovanjem čovjeka i njegovim ponašanjem i za to ga poziva na odgovornost. Sve što se drugom čovjeku da na povjerenje smatra se emanetom. Njegova mladost, imetak i znanje su emanet za koji će biti pitan na Sudnjem danu. Naređeno mu je čuvanje i pravovremena predaja emaneta njihovim vlasnicima: "Čovjek se neće moći pomaći sa mjesta dok ne bude upitan za četvoro: O mladosti, gdje ju je proveo, životu u šta ga je iskoristio, imetku kako ga j stekao i u šta ga je potrošio, znanju - da li je radio po njemu."¹

Emanet utiče da se u društvu odgaja pojedinac. Trgovac tako neće varati, niti uzimati kamatu, niti zelenašiti. Svaki radnik će iskreno pristupiti svome poslu. Činovnik će revnosno obavljati svoj zadatak, a sudac se pridržavati Allahovih zakona. Vladari će provoditi Allahov zakon i ostale emanete. Zato je Allah ﷻ svima naredio izvršavanje povjerenih stvari.

"Neka onaj opravda ukazano mu povjerenje"²

I

"Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek - a on je zaista prema sebi nepravedan i lakomislen."³

Allah je naredio izvršavanje povjerenih stvari:

"Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate."⁴

Ibn Kesir kaže: "Allah naređuje izvršavanje povjerenih stvari," i još kaže: "Ovo generalno podrazumijeva sve obavezne povjerene stvari od Allahovih prava kod Svojih robova, kao što je namaz, zekat, post, iskupljenje zakletve i ostalih obaveza koje nisu od prava Allahovih robova. Od prava Allahovih robova su prava jednih kod drugih, tj. jednih prema drugima kao što su stvari date na emanet i sl. tj. emaneti dati na čuvanje bez posebnog dokaza za to (npr. bez ugovora). Ko ne izruči povjerenu stvar na dunjaluku bit će mu uzeta na Sudnjem danu, kao što se prenosi od Poslanika ﷺ:

"Dat će se prava onima koji to zaslužuju, čak će se uzeti odšteta od rogate ovce koja je ubola ovcu bez rogova."

Povjerena stvar kod neke osobe može biti u materijalnom obliku, može biti i odgovornost činovnika za svoj posao, ili pažnja i odgoj djece. Čovjekovo preuzimanje emaneta koje je spomenuto u gornjem ajetu znači veličinu Njegove počasti prema ljudskoj rasi što je ujedno i replika pobornicima razvojne teorije koji misle da je čovjek evoluirao iz animalnog u humani način života.

¹ Prenosi Et-Tirmizi. Hadis je ispravan.

² Suretul-Bekare, ajet 283.

³ Suretul-Ahzab, ajet 72.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 58.

Povjereni emanet može biti i u obliku upravljanja domaćinstvom jer su svi odgovorni prema hadisu Poslanika ﷺ koji kaže:

"Svi ste čuvari i svi ste odgovorni za ono što čuvate. Vladar je odgovoran za podanike, muškarac za porodicu, a žena za održavanje domaćinstva."¹

Svi šerijatski tekstovi jasno ukazuju na dužnost čovjeka u izvršenju emaneta u vidu ibadeta i međusobnih ljudskih odnosa.

Emanet vladara

Spomenuti ajet o obaveznom izvršavanju povjerenih stvari uzima u obzir i vladare. Od Zejda ibn Eslema je prenešeno da je ovaj ajet obraćanje vladarima za izvršavanje obaveze čuvanja prava podređenih kao i opomena da se prema njima ne čini nasilje ili tiranija.

Odgovornost za povjerenu funkciju je, ustvari, dio emaneta kojeg treba izvršiti. Zato je vladarima u zemljama gdje žive muslimani obavezno raditi na otklanjanju nepravde. Oni su odgovorni za svaku nedaću koja zadesi ummet na političkom, društveno-socijalnom i ekonomskom planu. Dužnost im je sprovoditi kur'anski odgoj obrazujući tako svakog muslimanskog pojedinca putem savjeta i upute, izvršavanja islamskog kaznenog zakona, uvođenjem ovih vrijednosti u školske programe, naređivanjem dobra i odvrćanjem od zla, pozivom ka Allahu i borbi na Njegovom putu. Kada vladajući ispune ove vrijednosti njihova odgovornost je ispunjena, a emanet izvršen. Ako to ne postignu, snosit će grijeh shodno veličini nemara. Takav je bio upućeni poziv Poslanika ﷺ rimskom caru:

*"U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog. Od Muhammeda Allahovog roba i Njegovog Poslanika - Heraklu, rimskom velikanu. Neka je selam na one koji slijede uputu. Pozivam te u islam. Prihvati islam bit ćeš spašen. Allah će ti dati dvostruku nagradu. A, ako se okreneš, vaš grijeh je kao i grijeh Arisijaca."*²

"Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da nikoga osim Allaha ne obožavamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!" Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!"³

Vladar može iznevjeriti na način da postavi čovjeka na državnu funkciju, a od njega bude bolji i draži Allahu neko drugi. Iznevjerivanje odgovornosti i emaneta podrazumijeva, takođe, postavljanje ljudi na funkcije za koje nisu sposobni ili školovani. Zabranjeno je tražiti položaje, osim da to već ne bude određeno ili ako postoji opravdan razlog za to. Od Ebu Hurejre, r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

¹ Prenosi Ahmed.

² Zemljoradnici iz reda Medžusija. (El-Garibu lil-Hattabi. 1/500)

³ Suretu Ali Imran, ajet 64.

*"Vi ćete tražiti namjesničke položaje, a za to ćete se kajati na Sudnjem danu."*¹

Od Ebu Zerra, r.a, prenosi se da je rekao:

*"Rekoh: 'O Allahov Poslaniče, zašto me ne staviš na kakvu odgovornu funkciju?' Poslanik ﷺ me potapša po ramenu i reče: 'O Ebu Zerre, ti si slab, a funkcija je povjerljiva stvar. Ona će na Sudnjem danu biti poniženje i pokajanje, osim za onoga ko je ispravno prihvati i izvrši svoju odgovornost prema njoj.'"*²

¹Prenosi El-Buhari.

²Prenosi Muslim.

Emanet pojedinca

Uzvišeni kaže:

"A ako jedan kod drugog nešto pohranite, neka onaj opravda ukazano mu povjerenje" ¹

I pored toga što je ovaj ajet objavljen povodom brata koji je u povjerenje dao nešto drugom bratu, ali nije imao pri tom svjedoke, niti je tražio kakav zalog, ipak se (kao što kažu metodologičari islamskog prava) smisao određenog dokaza ogleda u općem značenju teksta, a ne u samom povodu objave. Ovakvo pravilo nužno nalaže obligatnost izvršavanja i opravdanja svih oblika emaneta. U ovo ulazi i traženje savjeta, jer Poslanik ﷺ, kaže:

"Savjetnik je povjerljiv." ²

Takođe, muftija (izdavatelj vjerskopравnih rješenja) mora biti povjerljiv. Poslanik ﷺ, kaže:

"Ko dadne fetvu bez znanja njemu pripada grijeh, a ko svog brata (muslimana) posavjetuje znajući da taj savjet nije ispravan, prevario ga je." ³

U emanet se ubrajaju čuvanje i nerasipanje siročetovog imetka. Uzvišeni kaže:

"Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi – doista jedu ono što će ih u vatru odvesti i oni će u ognju gorjeti." ⁴

U emanet spada da oba supružnika čuvaju svoje bračne tajne. Poslanik ﷺ zabranio je i upozorio na otkrivanje i širenje ovakvih vijesti. Domaćinu je stavljeno na povjerenje čuvanje svojih ukućana, a vladarima svojih podanika. Ortaci moraju udružiti svoju imovinu uz međusobno povjerenje, jer Ebu Hurejre, radijallahu anhu, od Poslanika ﷺ, prenosi da je rekao: Uzvišeni Allah je rekao:

"Ja sam treći sa dvojicom sve dok jedan ne prevari drugog ortaka, a kada ga prevari odustanem i Ja od njih." ⁵

Pojam emaneta u islamu je proširen tako da obuhvata sve oblike veze između pojedinaca u jednom društvu i njihove postupke. Temim ed-Dari, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Vjera je iskrenost." "Prema kome, o Poslaniče? - rekoše. "Prema Allahu, Njegovoj knjizi, Njegovom Poslaniku, vođama vjernika i ostalim ljudima." ⁶

¹ Suretul-Bekare, ajet 283.

² Prenosi se u Sunenima.

³ Prenose Ebu Davud i El-hakim s dobrim lancem prenosilaca.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 10.

⁵ Prenosi Ebu Davud, a El-Hakim kaže da je sahih.

⁶ Prenose peterica.

Zabrana prevare

Pridržavanje jedne zajednice etike povjerenja ukazuje na pobožnost. Kada nestane emaneta nestaje i pobožnosti. Na ovo ukazuje i hadis Poslanika ﷺ, kojeg prenosi Ibn Omer, r.a.:

*"Nema vjere onaj u koga nema povjerenja."*¹

U predaji od El-Bezzara stoji:

"Nema vjere onaj u koga nema povjerenja, niti ima namaza niti zekata."

Poslanik ﷺ, je prevaru ubrojao u znakove licemjerstva:

*"Kod koga se nađu tri stvari on je licemjer, pa makar i postio, klanjao i tvrdio da je musliman: kada govori slaže, kada obeća iznevjeri i kada mu se nešto povjeri, pronevjeri."*²

Omer, radijallahu anhu, čovjeka nije ocjenjivao poštenim na osnovu njegova namaza, nego je pitao o načinu njegova ophođenja prema ljudima. Govorio bi: *"Jesi li s njim trgovao u zlatu i srebru, itd..."* Vjera je lijepo ophođenje, a smisao nije u vanjskom izgledu ljudi. Poslanik ﷺ, je svoj ummet uputio na izvršavanje i opravdanje emaneta sa svim ljudima.³

"Povjerenju stvar predaj onome ko ti ju je na povjerenje dao, a onoga ko te prevario, ti nemoj varati."

Ova predaja ukazuje na veličanstvenost islama i veličinu njegovih učenja, jer on poziva muslimana da loše dobrim vrati i da bude oprašta. Nasuprot emanetu stoji prevara, koja je loš način ophođenja i koja ukazuje na neodgoj i loš moral. Zato je Allah, ﷻ, vjernicima zabranio prevaru:

"O vjernici, Allaha i Poslanika ne varajte i svjesno međusobno povjerenje ne poigravajte."⁴

Mnoštvo je ajeta koji preziru varalice. Uzvišeni kaže:

"A Allah uistinu ne voli vjerolomnike"⁵,

"Jer Allah nikako ne voli onoga ko je podmukao, grješnik."⁶

i **"Allah sigurno ne voli ni jednog izdajnika, nezahvalnika."**⁷

¹ Prenosi Et-Taberani.

² Muttefekun alejhi.

³ Bili oni vjernici ili nevjernici.

⁴ Suretul-Enfal, ajet 27.

⁵ Suretul-Enfal, ajet 58.

⁶ Suretun-Nisa', ajet 107.

⁷ Suretul-Hadždž, ajet 38.

Lijepo ponašanje

Onoliko koliko pojedinci u jednoj zajednici posjeduju lijepih osobina i lijepog ponašanja, utoliko položaj i ugled takve zajednice raste, a njena civiliziranost doživljava procvat. U suprotnom, vrijednosti i načela opstanka nestaju, ako pojedinci nemaju etičkih osobina.

Islam je predao veliku pažnju pitanju lijepog ponašanja i uredio vladanje čovjeka i njegove veze s drugima. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Poslat sam da upotpunim lijepo ponašanje."*¹

U drugoj predaji stoji: *"...da upotpunim plemenito ponašanje."* Ashabe r.an. je potakao ne bi li bili lijep primjer u vladanju i karakteru. Od Abdullaha ibn Amra, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Najbolji od vas su oni najljepšeg ponašanja."*²

U drugoj predaji stoji:

"Najdraži su mi od vas oni koji su najljepšeg ponašanja."

Allah, dž.š., nije pohvalio Poslanika ﷺ, po njegovom porijeklu, niti po ugledu, nego po lijepom ponašanju. On kaže:

*"Jer ti si, zaista najljepše čudi."*³

Od Aiše , r.a, prenosi se da je rekla:

*"Poslaniku ﷺ nisu date na izbor dvije stvari a da nije odabrao lakšu, osim ako je grijeh. Ako bi se o grijehu radilo najdalje bi bio od njega od svih ljudi. Poslanik ﷺ nije se svetio drugome osim radi Allaha."*⁴

El-Bejheki, Allah mu se smilovao, kaže: "Lijepo ponašanje i čud označavaju naklonost duše najpohvalnijim djelima. To može biti radi Allaha Uzvišenog ili među ljudima." U Kur'anu stoji:

"Ti sa svakim- lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!"⁵

Ebu Huzejfe , r.a, prenosi od Poslanika ﷺ, da je rekao:

*"Najpotpunijih imana su oni koji su najboljeg ponašanja. A najbolji od vas su oni koji su najbolji prema svojim ženama."*⁶

Lijepo ponašanje i ophođenje ne podrazumijeva šutnju kada se Allahove zabrane čine, jer se Poslanik ﷺ, rasrdio kada je vidio slike i kada je razgovarao sa Usamom ibn Zejdom,

¹ El-Buhari i El-Bejheki.

² Muttefekun alejhi.

³ Suretul-Kalem, ajet 4.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Suretul-E'araf, ajet 199.

⁶ Prenose Ebu Davud i Et-Tirmizi.

r.a, koji je želio posredovati u vezi izvršenja jedne od šerijatskih kazni. O vrijednosti uzoritog ponašanja govori Aiša , r.a, koja kaže da je čula Poslanika ﷺ, kako govori:

*"Vjernik lijepim ponašanjem može dostići stepen (neprestanog) postača -klanjača."*¹

Od En-Nuvasa ibn Sem'ana prenosi se u vjerodostojnoj predaji:

*"Upitah Poslanika ﷺ, o dobročinstvu i grijeshenju, a on reče: 'Dobročinstvo predstavlja lijepo ponašanje, a grijeh je ono što te u duši tišti, a ne voliš da to drugi znaju.'"*²

Savladavanje srdžbe

Savladavanje srdžbe je od lijepog ahlaka kao što je i praštanje drugima. Uzvišeni kaže:

"Koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine."³

Ibn Kesir navodi više značenja ovog ajeta koji na kraju pozivaju na blagost, otvorenost, praštanje i toleranciju. El-Hakim u *El-Mustedreku* prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Koga raduje da mu se građevine i stepeni podignu, neka oprostí onome komu je nepravdu nanio, dadne onome ko mu nije dao i održava veze sy onima koji ih sa njim kidaju."*⁴

Poslanik ﷺ, je zabranio srdžbu u više hadisa. Od njih je hadis u kome je jedan ashab došao tražiti od Poslanika ﷺ savjet, a on mu reče:

*"Ne srdi se!"*⁵ i to je ponovio nekoliko puta.

Ovo je velika preporuka za ostvarivanje svestranog dobra na ovom svijetu. U drugom hadisu stoji:

*"Ne srdi se i tebi će Džennet pripasti!"*⁶,

kao i hadis:

*"Nije junak onaj ko je snažan, nego onaj koji svoju srdžbu savlada."*⁷

¹ Prenosi Ebu Davud.

² Prenosi Muslim.

³ Suretu Ali Imran, ajet 134.

⁴ Vjerodostojan hadis prema riječima Muslima.

⁵ Prenosi Ahmed.

⁶ Prenosi Et-Taberani.

⁷ Muttefekun alejhi.

Ljubaznost

Ljubaznost tj. dobrostivost je od lijepog ponašanja koje podrazumijeva obraćanje i komunikaciju sa ljudima najljepšim riječima. Uzvišeni kaže:

"Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim odvraća, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati, to mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo sretni."¹

Od Aiše , r.a, prenosi se da je Poslanik ﷺ, kao:

*"Allah je Dobrostitiv i voli dobročinstvo u svakoj stvari."*²

Također, od nje se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ljubaznost sve ukrašava, a njen nedostatak sve upropaštava."*³

Od Enesa , radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Olakšavajte, a ne otežavajte, obradujte, a nemojte odvrćati."*⁴

Od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko je dobročinstva lišen, lišen je svakog dobra."*⁵

Nasuprot ljubaznosti stoji grubost i oholost. Uzvišeni kaže:

" Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine."⁶

Osornost prema nevjernicima i licemjerima je opravdana u šerijatu, ako za to postoji valjan razlog. Uzvišeni kaže:

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima!"⁷
njima!"⁷

Ajet ukazuje na dozvolu srdžbe i grubosti s ciljem pomoći Allahove vjere.

¹ Suretu Fussilet, 34-35.

² Muttefekun alejhi.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Prenosi Muslim.

⁶ Suretu Ali Imran, ajet 159.

⁷ Suretut-Tahrim, ajet 9.

Skromnost

Skromnost podrazumijeva da osoba ne bude samozadivljena niti sklona samohvali. Uzvišeni kaže:

"Zato se ne hvališite bezgrješnošću svojom – On dobra zna onoga koji se grijeha kloni."¹

U hadisu od Vjerovjesnika ﷺ, se kaže:

*"Allah mi je objavio da skromni budete, da se ne bi jedni pred drugima ponosili i jedni drugima nasilje činili."*²

U skromnost se ubraja naklonost prema roditeljima, ulemi, pravednu vladaru, imamu, a prije svega Allahu, ﷻ, izvršavanjem Njegovih odredbi, te Poslaniku ﷺ, slijeđenjem njegovih uputa. Učenjaci kažu: "Skromnost (tj. potčinjenost) ljudima zaokupljenim dunjalukom je poniženje bez imalo ponosa. Samilost prema slabima ulazi u pojam skromnosti, kao i širenje selama i lijepo obraćanje ljudima, pomoć ukućanima, primanje poklona, makar i neznatni bili, i odazivanje na poziv brata muslimana. Sve ovo možemo naći u praksi Poslanika ﷺ.

Nasuprot skromnosti stoji oholost. Kod Allaha su uzdizanje i pravljenje smutnje na Zemlji najgori. On kaže:

"Taj drugi svijet daćemo onima koji ne žele da se na Zemlji ohole i da nered čine, a one koji se Allaha boje čeka srećan kraj."³

Ibn Kesir kaže: "Allah Uzvišeni obavještava da je Budući svijet i njegove vječne blagodati učinio za Svoje vjerne i skromne robove koji se na Zemlji nisu oholili, tj. nad ostalim ljudima silu neporavdano nisu pokazivali niti nered činili, tj. grijehe nisu radili"

U oholost se ubraja i nepravda, samozadivljenost, uobraženost pred istinom, izbjegavanje ljudi iz oholosti, te obijest, kao što je bio Karun, veliki trgovac, koji je tlačio Musaov, ﷺ, narod. Allah nas je obavijestio o njegovom svršetku:

" I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali."⁴

U oholost ulazi i spuštanje odjeće ispod članaka kod muškaraca. U *Sahihul-Buhariji* se prenosi:

"Odjeća ispod članaka će biti u vatri!",

ili

"Allah neće pogledati u onoga ko iz oholosti prepusti odjeću."

¹ Suretun-Nedžm, ajet 32.

² Sahihu Muslim.

³ Suretul-Kasas, ajet 83.

⁴ Suretul-Kasas, ajet 81.

Lijepa odjeća i obuća nisu znak oholosti. Poslanik ﷺ kaže:

*"Allah je Lijep i voli ljepotu, a oholost je nadmenost pred istinom i potcjenjivanje ljudi."*¹

U oholost ulazi vulgaran i prostački govor. Od Ebud-Derda'a, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Na Sudnjem danu vjerniku na vagi ništa teže neće biti od lijepa ponašanja, a Allah mrzi priprosta razvratnika."*²

Takođe, potcjenjivanje i izrugivanje drugih spada u oholost. Nema sumnje da je uzdizanje nad drugima grijeh prema Allahu. Izvor ovakvih postupaka je u samoumišljenosti, posjedovanju bogatstva, djece, zvanja ili pozicije u društvu. Allahu dž.š treba zahvaljivati na takvim blagodatima, a ne da one budu povod oholjenja. U vjerodostojnom hadisu stoji da će na Sudnjem danu oholi biti gaženi nogama drugih i bit će manji od zrna. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Na Sudnjem danu bit će sabrani oni koji su se silili i koji su oholi bili. Manji od zrna će biti, ljudi će ih gaziti, poniženje će ih snalaziti na svakom mjestu."*³

Oholost prema istini i ljudima nalaže Allahovu kaznu i Njegovu mržnju. U časnom hadisu stoji:

*"Ko se uobrazi i umišljeno bude hodio, srest će Allaha a On će biti srdit na njega!"*⁴

Srce oholog ne teži istini, a od toga se svi Allahu utječemo! Uzvišeni kaže:

"Odvrtiću od znamenja Mojih one koji se budu bez ikakva osnova na Zemlji oholili."⁵

Lijek za oholost je u prisjećanju svoga vlastitog nastanka, kao i onoga što u budućnosti (tj. na Sudnjem danu) čovjeka čeka, kada će biti pitan za svoju uobraženost. Pa, možda, tako sagleda svoju bezvrijednost i uoči položaj u odnosu na Allaha ﷻ, i tako u ime Njega skroman i blagonaklon prema robovima Božijim postane.

Zaključak:

Kaže El-Kadi Ijad: "Lijepo ponašanje se ogleda u dostojnom govoru, lijepom saobraćanju sa ljudima, ukazivanju prijateljstva, samilosti, tolerancije, rješavanju njihovih tegoba, strpljenju sa njima u nedaćama, ostavljanju oholosti i gramzljivosti prema njima, te udaljavanju od grubosti i zamjeranja." Allah najbolje zna.

¹Prenosi Muslim.

²Prenosi Et-Tirmizi.

³Prenose Et-Tirmizi i En-Nesai.

⁴Prenosi El-Hakim sa povjerljivim prenosiocima.

⁵Suretul-E'araf, ajet 146.

Strpljenje u poteškoćama i izazovima strasti

Strpljenje predstavlja odvratanje duše od nemira i srdžbe, čuvanje od poroka, čuvanje jezika od tužakanja, te postojanost u izvršavanju propisa Kur'ana i sunneta. Islam je postavio potpun metod kojim se musliman sučeljava sa ovosvjetskim životom prepunim negativnostima i poteškoćama. Stoga su u Kur'anu došle mnogobrojne preporuke koje pozivaju vjernika da se naoruža strpljenjem pojašnjavajući njegovu važnost i uticaj. Uzvišeni kaže:

"O vjernici budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite!"¹

El-Hasan el-Basri kaže: "Naređeno im je da budu strpljivi u vjeri kojom im je Allah zadovoljan, a ona je islam. Tako je neće ostaviti ni u radosti ni u žalosti, niti u poteškoćama, niti u blagodati sve dok tako ne umru kao muslimani. Naređeno im je da budu izdržljivi prema neprijateljima, a bdijenje je čest i naizmjeničan boravak na mjestima ibadeta i čvrsta postojanost. Neki su rekli da je to čekanje namaza nakon obavljenog namaza, a neki da je to bdijenje na bojištima."

Uzvišeni kaže:

"Mi činimo da jedni druge u iskušenje dovodite, pa izdržite!"²,

tj. On iskušava zlom i dobrom, srećom i nesrećom i vjernike nevjernicima radi ispita i oprosta, ali i radi kazne što je općepoznato u historiji svih naroda. Strpljenje je Allahova oporuka svim Njegovim poslanicima koji su željeli pobjedu, sigurnost i snagu. Uzvišeni kaže:

"Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici i ne traži da im kazna što prije dođe!"³

Strpljenje je najviši stepen i zato Allah u Knjizi Mudroj kaže o strpljivima:

"Allah je sa onima koji su strpljivi."⁴

Allah je strpljenje radi njegove važnosti i značenja spomenuo na oko devedeset mjesta u Kur'anu. Ibn Kesir kaže: "Strpljenje je dvojako: Strpljenje prilikom ostavljanja zabrana i griješenja i strpljenje u izvršavanju pokornosti i približavanju Allahu. Druga vrsta ima veću nagradu, jer je ona cilj. Treća vrsta je strpljenje u nedaćama i nesrećama."

¹ Suretu Ali Imran, ajet 200.

² Suretul-Furkan, ajet 20.

³ Suretul-Ahkaf, ajet 35.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 153.

Strpljenje u pokornosti i približavanju Allahu, ﷻ,

koje predstavlja Allahovu preporuku. On kaže:

"Zato samo Njega obožavaj i u tome budi istrajan!"¹,

i kaže:

"Naredi čeljadi svojoj da obavlja namaz i istraj u tome! Mi ne tražimo od tebe da se sam hraniš. Mi ćemo te nahraniti! A samo one koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili čeka lijep svršetak."²

Naredio im je strpljenje i u džihadu i pripremi za borbu na Allahovom putu i pravljenju strategije za opiranje nevjernicima, kolonizatorima i nasilnicima itd. Uzvišeni kaže:

"Gospodar će tvoj onima koji se iseše, nakon što su zlostavljani bili, pa se onda budu borili i sve strpljivo podnosili, - Gospodar tvoj će im, poslije toga, doista, oprostiti i Samilostan biti."³

Kao što je strpljenje nužno potrebno prilikom sukoba sa neprijateljima, ono je također nužno sa grješnicima, jer je strpljenje najveće oružje za one koji ka Allahu pozivaju.

"Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze naše čvrsto vjerovali."⁴

Strpljenje je i u druženju sa dobrim i poštenim ljudima:

"Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i naveče u želji da naklonost Njegovu zasluže."⁵

Strpljenje ništa ne koristi ako ga ne prati bogobožnost, svejedno, radilo se o suzdržavanju nefsa ili opiranju neprijateljima. Allah dž.š. kaže:

"I ako budete trpjeli i ono što vam se zabranjuje - izbjegavali, njihovo lukavstvo vam neće nimalo nauditi."⁶,

i kaže:

"Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježenih."⁷

Ovaj ummet ne može povratiti svoje vođstvo, ponos i slavu, osim na ovakav način. Zato Allah, ﷻ, kaže:

¹Suretu Merjem, ajet 65.

²Suretu Ta Ha, ajet 132.

³Suretun-Nahl, ajet 110.

⁴Suretu-Sedžde, ajet 24.

⁵Suretul-Kehf, ajet 28.

⁶Suretu Ali Imran, ajet 120.

⁷Suretu Ali Imran, ajet 125.

“Vi ćete sigurno biti iskušavani u imecima vašim, i životima vašim, i slušaćete doista uvrede od onih kojima je data Knjiga prije vas, a i od mnogobožaca. I ako budete izdržali i Allaha se bojali, pa – tako treba da postupe oni koji su jakom voljom obdareni.”¹

Strpljenje u ostavljanju zabrana i grijeha

Vjernik je u stalnoj potrebi za strpljenjem kako ne bi prelazio Allahove granice. Zato je od sedmorice koje će Allah staviti pod Svoje okrilje na Sudnjem danu čovjek kojeg je ugledna i lijepa žena pozvala na grijeh, a on joj odgovori da se Allaha boji. Isto pravilo je i za mladića koji je odrastao u pokornosti Allahu, ﷺ, Postoje izazovi i naslade kojih se nije moguće proći ili zaštititi osim putem strpljenja sazdanom na bogobožnosti i čvstu uvjerenju. Allah, ﷻ, kaže:

“A bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i Samilostan je!”²,

i kaže:

“Ko se bude Allaha, ﷻ, bojao i ko strpljiv bude bio –pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onim a koji dobra djela čine.”³

Allahovo spominjanje jedino odvraća od zabrana u svim situacijama. Allah, ﷻ, kaže:

“Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi.”⁴

Bogobožnost i čist nijjet su od najjačih faktora koji pomažu pri ostavljanju grijeha i udaljavanju od njih. U priči o Jusufu, عليه السلام, sa ženom uglednog čovjeka, vođe u Egiptu, imamo lijep primjer iskrenosti i čistote, te fin uzor za strpljive koji se čuvaju Allahovih zabrana. Uzvišeni kaže:

“Tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob.”⁵

Strpljenje i bogobožnost su jedan od najvećih razloga za pohvalne ishode i visoke stepene vjernika.

Strpljenje u Allahovoj odredbi

Mnogi kur'ansko-hadiski tekstovi preporučuju strpljenje u iskušenjima i nedaćama, jer je vjerovanje u Allahovu, ﷻ, odredbu jedan od sastavnih dijelova imana. Tako će se

¹Suretu Ali Imran, ajet 186.

²Suretun-Nisa', ajet 25.

³Suretu Jusuf, ajet 90.

⁴Suretul-E'araf, ajet 201.

⁵Suretu Jusuf, ajet 24.

vjernik uspjeti suočiti sa životnim problemima i neće ostati razočaran niti potišten pred naletima tiranije, vrijeđanja i smutnje. Uzvišeni govori o Lukmanovom savjetu svome sinu:

"O sinko moj, obavljađ namaz i traži da se čine dobra djela, odvraćaj od loših i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti."¹

Ibn Kesir kaže: "Svako ko pođe za istinom ili naređuje dobro, a odvraća od zla neminovno će biti izložen vrijeđanju i smutnji. Lijek tome je samo u strpljenje radi Allaha, traženje pomoći od Njega i utjecanje Njemu." Strpljenje u nedaćama oznaćava pokornost Allahovoj odredbi i potpunu predaju Stvoritelju. Ibn Kesir kaže: "Kaže Seid ibn Džubejr: 'Strpljenje je priznanje roba Allahu, ﷻ, za ono što ga je pogodilo. Njegova ustrajnost je radi očekivane nagrade od Allaha, ﷻ. Strpljenje se ogleda i u bolesti, nesrećama i iskušenjima. Ove nedaće brišu grijehe kao što se navodi na više mjesta. Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji, kad ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!" Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na pravom putu!"²

Ovaj ajet je dokaz o vrijednosti suzdržavanja u nedaćama i dokaz je velike nagrade kod Allaha, koji o tome još kaže:

"Samo oni koji budu strpljivi biće bez računa nagrađeni."³

On, takode, kaže:

"Teško vama! – govorili su učeni-, "onome koji vjeruje i čini dobra djela bolja je Allahova nagrada, a biće data samo strpljivima."⁴

Poslanik ﷺ, kaže:

"Ko se strpi, Allah će ga učiniti strpljivim, a kome je data strpljivost, data mu je velika blagodat."⁵

Cijena ulaska u Džennet je strpljenje. Uzvišeni kaže:

"I Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli će nagraditi."⁶

Najkorisniji pomagać u nedaćama i potištenosti su strpljenje i namaz. Uzvišeni kaže:

"O vjernici tražite sebi pomoć u strpljivosti i obavljanju namaza. Allah je doista na strani strpljivih."⁷,

i kaže:

"On će srce onoga ko u Allaha vjeruje uputiti ."¹

¹ Suretu Lukman, ajet 17.

² Suretul-Bekare, ajet 155-157.

³ Suretuz-Zumer, ajet 10.

⁴ Suretul-Kasas, ajet 80.

⁵ Muttefekun alejhi.

⁶ Suretul-Insan, ajet 12.

⁷ Suretul-Bekare, ajet 153.

Ibn Kesir kaže: "Tj. koga nedaća pogodi i shvati da je to o Allahova odredba, pa se strpi i izdrži i pokori se Allahu, ﷻ, Allah će njegovo srce uputiti i nadoknaditi mu izgubljeno od dunjaluka uputom srca i iskrenim uvjerenjem. Povratit će mu izgubljeno ili će mu dati još bolje od toga." Allah najbolje zna.

Darivanje i velikodušnost

Od osobina vjernika je da bude čestit i velikodušan i da troši na sebe, svoju porodicu, roditelje, djecu i žene. Isto tako treba pomagati sirotinji, siročadima i svakoj osobi ovisnoj o pomoći iz reda muslimana. Uzvišeni kaže:

"Pitaju te kome će udjeljivati: Reci: "Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima; a za dobro koje učinite Allah sigurno zna.""²

Ibn Kesir kaže: "Tj. trošite svoje imetke u ove svrhe kao što stoji u hadisu:

"Majku i oca, brata i sestru, pa onda niže srodnike"

Mejmun je proučio ovaj ajet i rekao: "Ovo su svrhe u koje se troši, a nije spomenuo ni bubnjeve ni svirale, ni drvene ukrase, ni zidne zastore." U obavezno trošenje ulazi zekat, zavjetovanje, izdržavanje porodice, djece i roditelja. U pohvalno trošenje spada učešće u humanitarnim programima koji drugima donose korist, kao i dijeljenje sadake općenito. Od osobina džennetlija je da su bogobojazni i da troše na Allahovom putu. On kaže:

"I nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine.""³

Poslanik ﷺ, je svome ummetu skrenuo pažnju na ishod udjeljivanja i trošenja na Božijem putu, te pokuđenost i loš svršetak onih koji škrtare. Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi:

*"Svakog dana kada robovi osvanu dođu dva meleka i jedan kaže: 'Bože moj, povećaj onome koji udjeljuje!', a drugi doda: 'Bože moj, uskrati onome ko škrtari!'"*⁴

Božiji Poslanik ﷺ, se zakleo da sadaka ne umanjuje imetak i kaže:

*"Kunem se na tri stvari i o njima ću vam (sada) reći, pa ih upamtite! Imetak roba se neće umanjiti od davanja sadake, neće robu Božijem biti počinjeno nasilje i on se u tome strpi, a da mu Allah ne poveća ugled; i neće rob Božiji početi prosijati a da mu Allah neće propisati siromaštvo.""*⁵

¹ Suretut-Tegabun, ajet 11.

² Suretul-Bekare, aje 215.

³ Suretu Ali Imran, ajet 133-134.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Prenosi Ahmed.

Allah, ﷻ, o nagradi onima koji dijele kaže:

“Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. –Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjereno dobar i sve zna.”¹

Trošenje i udjeljivanje su pokazatelj duševne neiskvarenosti, iskrenog vjerovanja i pouzdanja u Allaha, ﷻ. Dobra djela su povod za zadobijanje Allahovog zadovoljstva, a Allah ništa ne zaboravlja. Uzvišeni kaže:

“Što god vi udijelite, On će to nadoknaditi.”², i kaže: “Ono što udijelite drugima neka bude samo Allahu za ljubav – a ono što od imetka udijelite drugima nadoknadiće vam se potpuno, neće vam biti učinjeno krivo.”³

Ovaj ajet ukazuje na udjeljivanje sadake onima koji je traže, bez obzira o kojoj se vjeri radilo. Onaj koji udjeljuje nije odgovoran ako, shodno svom viđenju, pogrešno udijeli grješniku ili onome ko sadaku ne zasluhuje. Udjelitelju pripada nagrada zbog iskrene namjere. U hadisu se prenosi:

“U svemu što ima živu jetru je nagrada.”

Dobrovoljna sadaka je pohvalna u svim situacijama. Sadaka data u tajnosti je bolja od one date javno. Pohvalno je često davati kada su drugi tome potrebni. Pohvalno je, takođe, davati sadaku bliskoj porodici i prijeko potrebnim, kao što stoji u *El-Mugniju*.

Vrste i oblici dobra

Oni su mnogobrojni i imaju različite povode, a evo nekih:

1. Trošenje na ženu, djecu, roditelje, makar oni bili i mnogobošci. Svrha trošenja je u čuvanju časti i neporočnosti i neovisnosti o drugima. Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

“Udijelio si dinar na Allahovom putu, udijelio si dinar robu, dao si dinar sadake siromašnom, utrošio si dinar na porodicu. Najveću nagradu imaš za onaj dinar koji si utrošio na porodicu.”⁴

2. Izdržavanje siročeta. U hadisu od Poslanika ﷺ, kojeg prenosi Sehl ibn Sa'd, radijallahu anhu, se kaže:

“Ja i onaj koji izdržava siročće smo u Džennetu –ovako!, pa je sastavio kažiprst i srednji prst.”⁵

3. Hadis:

¹ Suretul-Bekare, ajet 261.

² Suretu Sebe', ajet 39.

³ Suretul-Bekare, ajet 272.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Penosi El-Buhari.

"Svako urađeno dobro djelo je sadaka, a onaj ko ukaže na dobro ima nagradu kao i onaj ko je (to dobro) uradio."¹

4. Tesbih, tekbir, izgovaranje *La ilahe illallah*, naređivanje dobra i odvrćanje od zla su vrste zikra i pobožnosti.

5. Iskrena namjera prilikom korištenja dozvoljenih stvari. U hadisu stoji:

"I za spolni odnos postoji nagrada."

6. Pomaganje potrebnih, bijednih, te odgađanje roka dužniku za vraćanje duga, kao i opraštanje duga.

7. Davanje sadake, pa makar u najmanjoj mogućoj vrijednosti, kao što je lijepa riječ. Poslanik ﷺ, kaže:

"Čuvajte se vatre, pa makar i sa pola hurme, a ako ne nađete, onda lijepom riječju."²

Ovako je Poslanik ﷺ, podsticao na davanje, pa makar to bilo i simbolično ili u obliku lijepo riječi. Najbolje je prikriti sadaku koja se daje, a vrijednija je od zdravog u oskudici nego od starog i iznemoglog. Ruka koja daje je bolja od one koja prima.

8. Briga o udovicama i sirotinji. Prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, od Poslanika ﷺ, da je rekao:

"Onaj koji se brine o udovici i siromahu je kao mudžahid na Allahovom putu." Mislim da je još rekao: "kao klanjač koji se ne zamara i postač koji hrane ne uzima."³

Takođe, traženje ovakvih ugroženih slojeva i rad na tom polju ulaze u pojam brige o njima. Vjernik će biti u hladu svoje sadake na Sudnjem danu kao što se prenosi u vjerodostojnom hadisu.

9. Pomaganje i ulaganje u mudžahide na Allahovom putu.

10. Ženi je dovoljno da dadne sadaku iz muževog imetka, ali ne u velikoj količini, osim ako joj to on ne dozvoljava.

Škrtarenje i njegov uticaj na društveni život

Nasuprot dijeljenju stoji škrtarenje koje se ogleda u ljubomornom čuvanju imetka iz bojazni od siromaštva. Škrtac ne vjeruje iskreno u Allahovo obećanje, pa tako ova ružna osobina za sobom povlači da čovjek počini nepravdu i drugima nanese štetu. Poslanik ﷺ, u hadisu kojeg prenosi Džabir ibn Abdullah, r.a, kaže:

"Čuvajte se nepravde, jer je ona tama na Sudnjem danu. Čuvajte se tvrdičluka, jer je on narode prije vas potakao da krv prospaju i prekrše zabrane."⁴

¹ Prenosi El-Bejheki.

² Muttefekun alejhi.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Prenosi Muslim

Tvrdičluk (tj. pohlepna gramzivost) nosi teže značenje u terminologiji od riječi škrtost. Neki kažu da je to ljubomorno uskraćivanje koje obuhvata pojam škrtosti. Uzvišeni kaže:

"A oni koji se lakomosti čuvaju, oni će sigurno uspjeti."¹

Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, kaže:

"Lakomost označava bespravno prisvajanje tuđih imetaka, dok je ljubomorno uskraćivanje škrtost koja je veoma pokuđena."

Kur'an nam dočarava položaj lašca-tvrdice na Sudnjem danu kada mu imetak neće ništa koristiti. Allah, ﷻ, kaže:

"A onome ko tvrdi i osjeća se neovisnim, i ono najljepše smatra lažnim -njemu ćemo džehennem pripremiti i bogatstvo njegovo mu, kad se strovali, neće koristiti."²

Škrtac je odbačen od društva zbog negativnih stavova koje nosi. On ne pomaže u dobru i ne učestvuje u dobročinstvu. Allah je bolnom kaznom zaprijetio onima koji zekat zadržavaju:

"Neka oni koji škrtare u onom što im Allah iz izobilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne, to je zlo za njih. Na Sudnjem danu biće im o vratu obješeno ono čime su škrtarili, a Allah će nebesa i Zemlju naslijedit; Allah dobro zna ono što radite."³

Ibn Kesir kaže: "I koji kriju ono što im je Allah od Svoga dobra dao."

Škrtac negira Allahovu blagodat koja se ne može vidjeti ni na njegovoj odjeći, ni u jelu, ni u trošenju. Zato je Allah zaprijetio:

"A nevjernicima smo pripremili ponižavajuću kaznu."

U hadisu stoji:

"Kada Allah počasti Svoga roba kakvom blagodati, On voli da se njeni tragovi vide na njemu."

Kontekst ajeta ukazuje na škrtarenje u imetku, iako je škrtarenje u znanju prioritetno i ulazi u značenje ajeta. Allah o prigovaranju i uvredama kaže:

"O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama."⁴

U vjerodostojnom hadisu se kaže:

"Sa trojicom Allah na Sudnjem danu neće govoriti, niti će ih pogledati, niti će ih očistiti, a njima pripada bolna kazna: Onaj koji na sadaku prigovori, koji svoju odjeću preko članaka pusti i koji svoju robu proda na lažno zaklinjanje." Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Hadždž, ajet 9.

² Suretul-Lejl, ajet 8-11.

³ Suretu Ali Imran, ajet 180.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 264.

Umjerenost u trošenju i zabrana bespravnog uzimanja imetka

Islam zauzima srednji put u svim situacijama, umjerenost se smatra od pohvalnih djela koja nalaže uzvišeni šerijat. Allah, ﷻ, kaže:

"Ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu – da ne bi prijekor zaslužio i bez ičega ostao."¹

Kaže Ibn Kesir: " Uzvišeni naređuje umjerenost u življenju, a kudi škrtost i zabranjuje rasipanje, pa kaže: **"Ne drži ruku svoju stisnutu"**, tj. ne budi škrtac koji nikome ništa ne poklanja, i kaže: **"a ni posve otvorenu"**, tj. ne pretjeruj u trošenju pa ćeš dati više od potrebnog. Ako budeš tvrdica korit će te, a ako budeš rasipao ostat ćeš bez ičega kao klonula ptica selica na sred dugog i iscrpljujućeg puta. Uzvišeni kaže:

"I oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već u se u tome drže sredine."²

Umjerenost u trošenju podrazumijeva da musliman jede i pije bez pretjerivanja, tj. bez prelaženja normalnog i uobičajenog, i bez umišljenosti i oholosti.

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Jedi, pij, oblači se i udjeljuj sadaku bez pretjerivanja i uobraženja."*³

Ovo je vjerski pedagoški metod, dok smo svi svjedoci suprotnosti izraženih u pretjerivanju i udaljavanju od umjerenosti prema šerijatskim normama. Od ovakvih pojava su pretjerivanje u svadbenim svečanostima, jer se na većini takvih prigoda troši iznad potrebnog. Ovo je u suprotnosti sa islamskom postavkom koja nalaže davanje umjerenih vjenčanih darova (mehr) i olakšava onakvu ženidbu kakvom je Poslanik ﷺ, bio zadovoljan. Takođe, svjedoci smo rasipanja imetaka i njihova trošenja u šerijatski nepohvalne svrhe. Čuvanje imetka je snaga za muslimane koji će ga iskoristiti u razne vrste dobra, borbu na Allahovom putu i opće korisne projekte, zamjenjujući tako njihovo rasipanje na naslade i razonodu. Uzvišeni kaže:

"Ali ne rasipaj mnogo! Jer su rasipnici braća šejtanova, a šejtan je Gospodaru svome nezahvalan."⁴

Ibn Kesir kaže: "Rasipnik je sličan šejtanu u rasipanju imetka, neuračunljivosti i ostavljanju pokornosti Allahu, džš."

Što se tiče ostalih domena islamskog života, umjerenost je u znaku zauzimanja srednjeg puta između nemara i pretjerivanja. Tako islamski ummet nije naklonjen pretjerivanju kršćana, niti nemaru i devijacijama židova. Umjerenost je karakteristika islama u svakom njegovom domenu. Uzvišeni kaže:

¹ Suretul-Isra', ajet 29.

² Suretul-Furkan, ajet 67.

³ Prenose Ahmed, Ebu Davud i El-Buhari kao muallek.

⁴ Suretul-Isra', ajet 26-27.

"I tako smo od vas stvorili pravednu (središnju) zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi i da Poslanik bude protiv vas svjedok."¹

Ovaj ummet je i vremenski srednjovječan u odnosu na prijašnje ummete i nastupanje sudnjeg dana. Časna Ka'ba kojoj se u namazu okrećemo je na sredini Zemlje. Vjernik je također, umjeren u svome ponašanju između popustljivih i onih koji pretjeruju. Ehlu-sunnet je srednji put između haridžija i rafidija.²

Islamska ekonomija je srednji put između kapitalističke i komunističke ekonomije. El-Kurtubi u svome tefsiru kaže: "Kao što je Ka'ba središte Zemlje tako je muslimanski ummet sredina ispod stepena poslanika, a iznad ostalih naroda. Umjerenost je pravednost, a najpravednija i najbolja je sredina u svim stvarima života."

Umjerenost koja je lišena pretjerivanja s jedne i nemara s druge strane je pohvalna. Ovaj ummet nije pretjerao kao kršćani u pitanju poslanika niti je nemaran kao židovi prema poslanicima. U hadisu stoji:

*"Sredina je najbolja u svim stvarima."*³

Negativne posljedice neumjerenosti i rasipništva

1. Pojava luksuza koji je postao bolešću savremenog doba. Uzvišeni kaže:

"Oni su prije toga raskošnim životom živjeli."⁴

O posljedicama objesti i luksuza Allah, ﷻ, kaže:

"Kad hoćemo jedan grad da uništimo, onima koji su njemu na raskoš navikli prepustimo da se razvratu odaju i da tako zasluže kaznu, pa ga ona do temelja razrušimo."⁵

Oni koji u raskoši žive su među prvima koji se opiru poslanicima i pozivačima u vjeru zbog zagriženosti u naslade. Poznato je da narod koji za luksuzom trči na kraju, neosporno, i bez opiranja pada pred velikim iskušenjima. To je slučaj sa mnogim civilizacijama koje Kur'an nama spominje kao pouku. Razlog njihovog kažnjavanja je okorjelost u raskoši, odstupanje od istine i pretjerivanje u griješenju. U to ulaze nadmetanje u oblačenju, jelima, jahalicama, kućama i njihovom pretjeranom ukrašavanju.

2. Neumjerenost u grijesima (tj. pretjerano griješenje). Ono podrazumijeva okorjelost bez pokajanja i povratka Allahu u vidu udovoljavanja strastima i sumnjama, kao što je putovanje u nevjerničke zemlje bez opravdana razloga radi miješanja sa nevjernicima i grješnicima, što sve vodi zabludi. Uzvišeni kaže:

¹ Suretul-Bekare, ajet 143.

² Haridžije proglašavaju nevjernicima one koji čine velike grijeh, a rafidije (šije) proglašavaju nevjernicima sve drugove Poslanika, osim male nekolicine.

³ Ahkamul-Kur'an, 3/154

⁴ Suretul-Vakia', ajet 45.

⁵ Suertul-Isra', ajet 16.

"I ne držite stranu onih koji nepravедno postupaju, pa da vas vatra oprži."¹

Allah, ﷻ, će onima koji pretjeruju i koji se udaljavaju od Njegova spomena nametnuti sumoran život na dunjaluku a sljepilo na Sudnjem danu:

"I tako ćemo Mi kazniti sve one koji se pohotama previše odaju i u dokaze Gospodara svoga ne vjeruju. A patnja na onom svijetu bit će, uistinu, i bolnija i vječna." ²

3. Povećano trošenje koje remeti i utiče na prihod običnog čovjeka što vodi u neimaštinu, prosjačenje, dugovanja, kvarenje morala i zapostavljanje onih koje je takav pojedinac dužan izdržavati. Takođe, povećani troškovi države uzrokuju slabljenje budžeta i nemogućnost izvršenja njenih osnovnih zadataka.

4. Pretjerivanje u jelu i piću. Uzvišeni kaže:

"O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete da namaz obavite! I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju."³

Dovoljno je reći da Allah ne voli i prezire pretjerivanje. Ljekari imaju posebne programe u ovom domenu kojima teže uspostaviti uravnoteženost iz bojazni za javnim zdravljem. U hadisu stoji:

*"Sin Ademov ne može ništa gore pretrpati nego svoj stomak. Dovoljno je sinu Ademovu da pojede ono što ga održava. Ako već mora neka trećinu stomaka napuni hranom, trećinu vodom, a trećinu ostavi za slobodno disanje."*⁴

Od Ibn Abbasa , radijallahu anhu, se prenosi:

*"Jedi što hoćeš, oblači što hoćeš - sve dok ne pretjeruješ ili se ne uobraziš."*⁵

Od Amra ibn Šua'jba, od njegova oca, a on od svog djeda prenosi se:

*"Rekao je Poslanik ﷺ : 'Jedi i pij i oblači se i udjeljuj bez pretjerivanja i uobražavanja.'"*⁶

Pisac "*Subulusselama*" kaže: "Suština pretjerivanja je prelaženje granice u svim oblicima djela i govora. Pretjerivanje u trošenju je izraženije. Hadis je usko povezan sa Allahovim govorom:

"I jedite i pijte, samo ne pretjerujte."⁷ ,

gdje se zabranjuje uobraženost i oholost." Allah najbolje zna.

¹ Suretu Hud, ajet 113.

² Suretu Ta-ha, ajet 127.

³ Suretul-Ea'raf, ajet 31

⁴ Prenose Ahmed, Et-Tirmizi i El-Hakim.

⁵ Prenosi El-Buhari.

⁶ Prenose Ebu Davud i Ahmed.

⁷ Suretul-Ea'raf, ajet 31

Ostavljanje pakosti, zavidnosti i sl.

Islam je zabranio međusobnu zavidnost i prijezir, a obavezao muslimana na ljubav prema bratu muslimanu smatrajući to sastavnim dijelom imana. Na ovakav način islam održava islamsko društvo u čvrstoj i nerazdvojivoj vezi, što nećemo naći u nevjerničkim društvima koja su izložena unutrašnjoj interesnoj netrepeljivosti. Ovakva konkurencija je izvor mržnje među socijalnim slojevima. Uzvišeni kaže:

"Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata."¹

Allah dž.š. prilikom kritike sljedbenika Knjige koji su zavidjeli Poslaniku ﷺ zato što je posljednji Poslanik ﷺ kaže:

"Ili bi ljudima na onome što im je Allah iz obilja Svoga darovao zavidjeli."²,
i kaže:

"I od zla zavidljivca kad zavist ne krije."³

U hadisu od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, kaže se:

*"Nemojte se mrziti niti razdvajati, niti jedni drugima leđa okretati, niti međusobno zavidjeti - budite braća, Allahovi robovi kao što vam je On naredio. Muslimanu nije dozvoljeno da ne priča sa bratom muslimanom više od tri dana."*⁴

Poslanik ﷺ, još kaže:

*"Čuvajte se pakosti jer ona poništava dobra djela kao što vatra guta suho granje."*⁵

Hadis ukazuje na zabranu zavidnosti kao jednog od velikih grijeha. U *Šerhu-Muslima* stoji: "Zavidnost je zabranjena prema koncenzusu islamskih učenjaka." Pakost može biti u tome da čovjek vidi da njegov brat ima bereketa u trgovini, znanju, snazi, položaju i sl., pa poželi da toga bude lišen ili da on to sam za sebe zadobije. Ponekad pakosnik riječima i djelom nastoji preoteti i lišiti brata blagodati koju posjeduje.

Razdvajanje i okretanje leđa se ogleda u tome da se poznanici u potpunosti okrenu jedan od drugog kao da se ne poznaju i kao da među njima nema imanske veze koju Allah, ﷻ, spominje u ajetu:

"Samo su vjernici braća."

Izbjegavanje braće zabranjeno je, osim tri dana, u slučaju da se desi konflikt ili nerazumijevanje između njih. Dozvoljeno je, znači, samo tri dana iz opravdanog razloga, jer je čovjekova urođena priroda da se naljuti. Bolji je onaj ko prvi počne sa nazivanjem selama. Izbjegavanje braće zbog toga što jedan od njih griješi s ciljem negiranja nevaljalih postupaka određeno vremensko razdoblje ne smeta, ako se takav grješnik ne odazove

¹ Suretul-Hudžurat, ajet 10.

² Suretun-Nisa', ajet 54.

³ Suretul-Felek, ajet 5.

⁴ Prenose Ahmed i Ebu Davud.

⁵ Prenose Ebu Davud i Ibn Madže.

savjetima. U doba Poslanika ﷺ, se desilo da su trojica ashaba izostala iz pohoda na Tebuk. Tada je Poslanik ﷺ, zatražio od ostalih ashaba da prekinu odnose i ne govore sa ovom trojicom sve dok Allah, ﷻ, nije primio njihovo pokajanje. U našem savremenom dobu se ovakav čin naziva "društvena izolovanost" ili "društveni bojkot". Uzvišeni kaže:

"I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način."¹

Posljedice međusobne netrpeljivosti

1. Ummet se cjepa, a islam poziva u jedinstvo, pomaganje i solidarnost. Uzvišeni kaže:

"A ovo je vaš ummet, jedan ummet."

2. Griješenje uzrokovano špijuniranjem i lošim mišljenjem o braći muslimanima. Zatim, pretjerivanje i omalovažavanje braće što poništava dobra djela i podstiče na buđenje oholosti, otkrivanje tuđih nedostataka, mržnju i raspadanje zajedništva. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge!"²

3. Slabljenje ummeta. Tako će neprijatelj uhvatiti priliku za miješanje u unutrašnje poslove. Muslimani u historiji nisu bili pogođeni ili poraženi u bitkama osim da razlog za to nije bilo razilaženje vođstva, njihova međusobna netrpeljivost i uplitanje šejtana. Uzvišeni kaže:

"I ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali!"³

4. Stagnacija i neprimanje dobrih djela. Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Vrata Dženneta se otvaraju ponedjeljkom i četvrtkom i oprost se svakom robu koji Allahu druga nije pripisao, osim čovjeku koji je u svađi sa bratom (muslimanom). I kaže se: 'Pričekate ovu dvojicu dok se ne pomire.'"*⁴

5. Suprostavljanje Poslaniku ﷺ, koji kaže:

*"Nemojte jedni drugima zavidjeti, niti se nadmetati, niti mrziti, niti jedni drugima leđa okretati. Neka niko od vas ne prodaje ono što je već drugom obećao prodati. Budite braća - Allahovi robovi. Musliman je brat muslimanu. Neće ga poniziti ili potcijeniti. Bogobojaznost je ovdje (pokazao je na prsa tri puta). Dovoljno je čovjeku zla da potcijeni čovjeka muslimana. Muslimanu je zabranjena krv, čast i imetak drugog muslimana."*⁵

Ko spozna vrijednost bratstva sačuvat će svoje srce od svađe, mržnje, jer pravi vjernik treba zanočiti bez imalo pakosti prema drugim muslimanima. Takvo srce će koristiti na Sudnjem danu. Uzvišeni kaže:

¹ Suretul-Muzemmil, ajet 10.

² Suretul-Hudžurat, ajet 12

³ Suretul-Enfal, ajet 46.

⁴ Sahihu Muslim.

⁵ Prenose Ahmed i Muslim.

"Na dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti."¹

Čistota srca se postiže iskrenim ispovijedanjem vjere, bez pripisivanja druga Allahu, ﷻ, nastranog vjerovanja, pakosti i zavidnosti.

6. Vodi pakosnika lošem ishodu u vjeri, duši i odnosu sa drugima. Takva osoba će biti ponižena i na dunjaluku i na Ahiretu. Od posljedica ovakvih postupaka je nadijevanje loših nadimaka, što je Allah, ﷻ, strogo zabranio. Takođe i raspad porodice i otuđenje, što je najteži udarac jednom ummetu. Zato nam je Allah, ﷻ, zabranio slijeđenje neuračunljivih i sklonih prepirkama, kako se neprijateljstvo ne bi među ljudima širilo. On kaže:

"Ti lijepim zlo uzvрати, Mi dobro znamo šta oni iznose, i reci: "Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!"²

Ibn Kesir kaže: "Zato, Uzvišeni upućuje na protuotrov u iskušenjima sa ljudima predstavljen u činjenju dobra prema onome ko je zgriješio. Tako će zadobiti njegovu pažnju, a neprijateljstvo pretvoriti u prijateljstvo, kaže:

"Zlo dobrim uzvрати, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati"³,
i kaže:

"Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih."

- nakon što je naredio uzvratanje dobrim na zlo, šejtan se dobru neće potčiniti. Tako njihove spletke ne uništava osim Allah."

Čuvanje od uroka

Ibn Kesir kaže: "Allahov govor:

"Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore."⁴,

tj. pakoste ti i pokušavaju te ureći zbog mržnje prema tebi, da nije Allahove zaštite nad tobom. U ovom ajetu je dokaz da je djelovanje uroka istina sa Allahovom dozvolom, a takođe se prenose hadisi o tome sa više lanaca prenosilaca. Ebu Davud u svom *Sunenu* prenosi od Enesa , r.a, da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Rukja (šerijatsko liječenje Kur'anom) se neće učiti osim za urok, ujed i krv koja se ne zaustavlja."

Prenosi Ibn Madže od Burejde ibnul-Hasība da je Poslanik ﷺ rekao:

"Rukja se uči samo za urok ili ujed."

¹ Suretuš-Šu'ara, ajet 88-89.

² Suretul-Mu'minun, ajet 96-98.

³ Suretul Fussilet, ajet 34.

⁴ Suretul-Kalem, ajet 51.

Prenosi imam Muslim u svom Sahihu od Habisa et-Temimija da je čuo Poslanik ﷺ, kako govori:

"Sova (el-ham) ništa ne znači, urok je istina, a najistinitije predviđanje je ono sa optimizmom."¹

Ibn Abbas , r.a, od Poslanika ﷺ, prenosi:

" Urok je istina, a da išta sudbinu može preteći, bio bi to urok. A kada se od vas zatraži da se okupate, uradite to."

Od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, učio zaštitne dove Hasanu i Husejnu r.an.:

"Stavljam vas u zaštitu Allahovim savršenim riječima od svakog šejtana i ološi i svakog zlog pogleda" i rekao je: "Ovako je Ibrahim, a.s, štitio Ishaka i Ismaila, ﷺ" Allah najbolje zna.

Stid i ljubomora

Stid označava ustručavanje i ostavljanje određenog djela iz bojazni od ukora. Od Salim ibn Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhu, od njegova oca, od Poslanik ﷺ, da je čuo nekog čovjeka da savjetuje drugoga da ne bude stidljiv, a on mu reče:

"Pusti ga, stid je dio imana."²

U hadisu od Imrana ibn Husajna, radijallahu anhu, se kaže:

"Stid donosi samo dobro."³

U hadisu od Ebu Seida el-Hudrija , radijallahu anhu, stoji:

"Poslanik ﷺ je bio stidljiviji od djevice u svojoj odaji, a kada bi nešto prezirao vidjeli bismo to na njegovom licu."⁴

U hadisu od Ebu Mes'uda el-Ensarija se prenosi:

"Ono što ljudi znaju od riječi još od prvog vjerovjesništva je: 'Ako se ne stidiš, radi šta hoćeš.'"'⁵

U vjerodostojnom hadisu Poslanik ﷺ kaže:

"Iman ima sedamdeset i nekoliko ili šezdeset i nekoliko dijelova. Najbolji dio su riječi "La ilahe illallah ", a najmanji ukloniti sa puta ono što smeta prolaznicima. Stid je dio imana."¹

¹ Prenosi i Et-Tirmizi i kaže da je garib.; Za riječ el-ham u originalnom tekstu postoje dva tumačenja. Prvo: Da je to sova koja dolazi na kuće, pa ljudi lakovjerno pomisle da ona najavljuje smrt ukućana, što je tumačenje Enesa ibn Malika. Drugo: Da se kosti čovjeka ili njegova duša, prema paganskom vjerovanju, pretvore nakon smrti u pticu. Ovo je tumačenje većine učenjaka (Tuhfetul-Ahvezi, 6/186)

² Prenose El-Buhari i Muslim.

³ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁴ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁵ Prenosi El-Buhari.

Stid je bliski prijatelj iskrenog vjerovanja i pratilac je imana na svakom mjestu. Poslanik ﷺ kaže:

*"Stid i iman su nerazdvojivi, kada nestane jednog od njih, neće biti ni drugog."*¹

Većina socijalnih problema današnjice su razlog nestanka stida. U nekim zemljama se pod izgovorom civiliziranosti krše kodeksi koji nalažu stid. Sve je to židovsko spletkarenje radi obmane i zavađanja masa. Islam je to zabranio, jer je Allah, ﷻ, odredio da muškarci imaju svoju posebnu prirodu, a žene svoju. Zato, poistovjećivanje jednog spola sa drugim u odjeći, načinu govora, pokretima i izgledu (imidžu) smatra se suprotnim prirodi u kojoj je Allah, ﷻ, pojedinačno stvorio spolove. Najgorim životom se smatra onaj koji izlazi van granica prirodnosti. U vjerodostojnom hadisu stoji:

*"Poslanik ﷺ, prokleo je muškarce koji oponašaju žene i žene koje oponašaju muškarce."*²

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se:

*"Poslanik ﷺ prokleo je muškarca koji oblači žensku odjeću i ženu koja oblači mušku odjeću."*³

Poslanik ﷺ još kaže:

*"Svaka vjera ima etiku, a etika islama je stid."*⁴,

i kaže:

*"Razvrat sve upropaštava, a stid sve ukrašava."*⁵

Zabrana brijanja brade

U pojam stida ulazi i slijeđenje Poslanika ﷺ u njegovim izrekama i djelima koja potvrđuju čuvanje originalne prirodnosti čovjeka, u što ulazi i puštanje brade. Hadisi potvrđuju obaveznost puštanja brade i skraćivanja brkova. El-Buhari prenosi od Ibn Omera, radijallahu anhu, da je Božiji Poslanik ﷺ, rekao:

"Razlikujte se od mnogobožaca - puštajte brade i skraćujte brkove."

Pod mnogobošcima se smatraju medžusije (vatropoklonici) i svi drugi koji briju brade a puštaju brkove. Većina uleme smatra da je naredba o puštanju brade obligatna. Kaže En-Nevevi u *Šerhu Sahihi Muslima*:

"Puštanje brade podrazumijeva njenu bujnost."

¹Prenose peterica.

²Prenose El-Bejheki i El-Hakim.

³Prenosi El-Buhari.

⁴Prenose Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madže, Ibn Hibban i El-Hakim.

⁵Prenosi Ahmed.

⁶Prenosi Ibn Madže.

Ovo potvrđuje i Eš-Ševkani u *Nejlul-evtaru*, a i Ibn Hazm u *Meratibul-idžmau* koji kaže: "Sva se ulema složila da nije dozvoljeno brijanje brade u potpunosti."¹ Šejhul-islam Ibn Tejmijje je odlučno naglasio zabranu brijanja brade, on kaže: "Brijanje brade je zabranjeno zbog vjerodostojnih hadisa i to nije dozvolio nijedan učenjak."² U *El-Mugniju* stoji: "Iskup se daje i za oštećenje brade, ako ponovo ne nikne." U hadisima se navode istoznačni termini za puštanje brade.

U fetvi "Stalne komisije za naučna istraživanja" u S. Arabiji stoji: "Sunnet Poslanika ﷺ, ukazuje na obligatnost puštanja brade i zabranu brijanja i skraćivanja. Naredba u osnovi označava obligatnost, a zabrana haram. Nikome nije dozvoljeno suprostavljati se vanjštini vjerodostojnih hadisa, osim sa opravdanim dokazom koji istu vanjštinu tumači u drugom smislu.

Ljubomorna pažnja prema djeci i porodici

Ljubomora označava žar i prijezir kada se čuju ili počine neprimjerna djela. Ljubomora je dio imana, jer se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi:

*"Allah, ﷻ, je ljubomoran i vjernik je ljubomoran. Allahova ljubomora je da vjernik počini djelo koje je Allah, ﷻ, zabranio."*³

U hadisu Umme Selem, radijallahu anhu, u kome se govori o muškarcima koji oponašaju žene, stoji:

*"Takvi vam neće ulaziti!"*⁴

Takav je i čovjek koji je zadovoljan osamljivanjem njegove porodice sa stranim osobama, što se naziva neljubomorom. Ebu Se'id el-Hudri, radijallahu anhu, od Vjerovjesnika ﷺ, prenosi da je rekao:

"Ljubomora je od imana, a neljubomora od nifaka (licemjerstva)."

Neljubomora se ovdje odnosi i na muškarce i na žene. Imam Ahmed od Ibn Mes'uda, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Niko nije ljubomorniji od Allaha i zato je On zabranio otvoreni i skriveni razvrat. Niko više ne voli hvalu nego Allah, ﷻ"⁵

Poslanik ﷺ, kaže:

"Stidite se Allaha onako kako ga se trebate stidjeti, ko se tako bude Allaha stidio, neka čuva glavu i što zna, neka čuva stomak i ono što je u njemu i neka se sjeti smrti"

¹Str. 157.

²Serhu usulil-ahkam, 1/36.

³Sahihul-Buhari.

⁴El-Buhari i Muslim.

⁵El-Buhari i Muslim.

*i iskušenja. Ko želi Ahiret ostavit će dunjalučke ukrase, a ko to uradi on se postidio Allaha onako kako ga se treba stidjeti.*¹

Zapošljavanje sluga

Osamljivanje sluga sa onima s kojima im to nije dozvoljeno je suprotno ispravnoj ljubomori. U hadisu stoji:

*"Neka se niko od vas ne osamljuje s tuđinkom osim u prisustvu mahrema."*²

Potrebno je stalno nadzirati služavke, vozače i strane slugu. Koliko je samo bilo tragedija i nesreća zbog nedostatka ljubomore, nemarne pažnje i zaboravljanja na ovu odgovornost. U hadisu stoji:

*"Čovjek se neće osamiti s (tuđom) ženom a da im šejtan nije treći."*³

U Sahihu-Muslimu se prenosi:

"Odstranite židove i kršćane sa Arabijskog poluostrva."

Ovo je ispravna uputa, jer zapošljavanje sluga nevjernika, muških i ženskih, predstavlja opasnost muslimanima u pitanju njihovog vjerovanja, ponašanja i odgoja djece. Ova uputa je preventiva za čuvanje od mnogoboštva i pridržavanje Allahove i Poslanikove ﷺ, pokornosti.⁴ Allah najbolje zna.

Čuvanje jezika i udaljavanje od besposlica

Jezik je sredstvo za pojašnjenje osjećaja čovjeka i onoga što se dešava u njegovim mislima. Tako, može biti sredstvo činjenja dobra, jer Poslanik ﷺ, kaže:

*"Allah se smilovao čovjeku koji kaže dobro, pa zaradi nagradu ili šuti, pa bude spašen."*⁵
*spašen.*⁶

Jezik može biti sredstvo zla i pakosti. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ljudi neće biti vučeni na licima u vatru osim zbog onoga što su njihovi jezici zaradili."*⁶
*zaradili.*⁶

O domenu posljedica koje uzrokuje jezik, Poslanik ﷺ, kaže:

*"Musliman je onaj od čijih su jezika i ruku sačuvani drugi, a muhadžir je onaj koji ostavi ono što je Allah zabranio."*⁴

¹ Prenosi Ahmed.

² Muttefekun alejhi.

³ Prenosi se u Sunenima.

⁴ Fetve Ibn Baza, rahimehullah.

⁵ Prenosi El-Bejheki.

⁶ Prenosi Et-Tirmizi

i kaže:

*"Od ispravnog znaka islama je da čovjek ostavi ono što ga se ne tiče."*²

Allah, ﷻ, naređuje odabir lijepog govora, On kaže:

"A ljudima lijepe riječi govorite."³

Ovaj ajet je protumačen u smislu iskrenosti i blagosti prilikom govora, ophođenja i lijepog ponašanja. Uzvišeni kaže:

"Reci robovima Mojim da govore samo lijepe riječi: -jer bi šejtan mogao posijati neprijateljstvo među njima, šejtan je, doista, čovjekov otvoreni neprijatelj."⁴

Ibn Kesir kaže: "Uzvišeni naređuje Svome robu i Poslaniku ﷺ, da naredi vjernicima da samo lijepo govore i lijepom riječju se obraćaju, u protivnom će šejtan mržnju među njima posijati, a govor će iz verbalnog oblika preći u reakciju i tako će ubaciti zlo, svađu i fizički obračun, jer je Iblisovo neprijateljstvo prema čovjeku očito još od Adema. Zato je zabranjeno da musliman uperi oružje prema muslimanu, jer će se šejtan poigrati s njegovom rukom i možda tako raniti drugog muslimana. □

Allah, dž .š.. naređuje ispravan govor koji odgovara istini. On kaže:

"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu. On će vas za vaša djela nagraditi i grijeha vam vaše oprostiti."⁵

On je iskrenost i ispravnost govora usko vezao s ispravnošću djela i oprostom grijeha. Očito je da se čuvanje jezika reflektira na postupke vjernika koji je primjer dobra i istine, za razliku od onoga koji sebi za naviku uzme laž, potvoru i besposličarenje. Zato Allah, ﷻ, nagrađuje za lijepu, a kažnjava za nevaljalu riječ. On obavještava da će insan biti pitan za postupke koje su počinili njegovi dijelovi tijela:

"Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati."⁶

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka govori dobro ili neka šuti."*⁷

Mahane jezika

Mahane jezika su mnogobrojne, evo nekih:

1. Laž na Allaha. Uzvišeni kaže:

"Reci: "Oni koji o Allahu laži iznose neće postići ono što žele."¹

¹ Muttefekun alejhi.

² Et-Tirmizi i Ibn Madže.

³ Suretul-Bekare, ajet 83.

⁴ Suretul-Isra', ajet 53.

⁵ Suretul-Ahzab, ajet 70-71.

⁶ Suretul-Isra', ajet 36

⁷ Prenosi se u Sunenima.

Također, u ovo spada i laž na Poslanika ﷺ, koji u vjerodostojnom hadisu kaže:

*"Ko slaže na mene neka pripremi sebi mjesto u vatri."*²

2. Laž na ljude u vidu potvore što je jedan od velikih grijeha. Posljedice su mu velike i bolne, jer ispravan vjernik neće donijeti informaciju suprotnu pravom stanju. Laž utiče na gubljenje povjerenja između ljudi i ubacuje zlo među protivnike što predstavlja najveću nesreću kojom može biti pogođen jedan ummet. Laž je dozvoljena u izuzetnim situacijama kao što je izmirenje zavađenih i laž u ratu zbog hadisa:

*"Rat je varka"*³,

kao i laž muža ženi s ciljem održavanja prsnog odnosa i međusobne pažnje.

3. Ogovaranje i prenošenje tuđih riječi. Ogovaranje je spomen brata (muslimana) s onim što on ne voli da se priča u njegovom odsustvu u vidu toga da širiš priče za koje on nije vezan ili da govoriš o onome što nije uzrokovano njegovom voljom, kao što su izgled ili ponašanje. U ogovaranje se ubraja sve što brat musliman prezire da bude spomenuto, pa makar onaj koji govori bio iskren. Zabrana ogovaranja je ustanovljena u šerijatu koncenzusom islamskih učenjaka. Iskupljenje za ogovaranje je predstavljeno u pobijanju ogovaranja na javnom mjestu i dovi u tajnosti. Neki su rekli da je potrebno traženje oprosta i halala od onoga koji je ogovoren, ali je prvo mišljenje ispravnije.

-Prenošenje riječi je govor, koji otkriva ono što ljudi mrze ili ne vole drugim osobama, riječju, znakovima, aludiranjem itd., s ciljem ubacivanja smutnje među braćom. Ovo je najgori oblik informacija u jednom društvu. Islam je odvratio od ogovaranja tako što je onoga koji ogovara predstavio kao čovjeka koji jede meso mrtvog brata, a Uzvišeni kaže:

"O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh. I uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekom od vas bilo drago da jede meso umrlog brata svoga, a vama je to odvratno- zato se bojte Allaha. Allah, zaista prima pokajanje i Samilostan je."⁴

Onaj koji čuje ogovaranje dužan ga je prekinuti i brata odbraniti, a ogovarača ukoriti. Ako to nije u mogućnosti napustit će takav skup. U hadisu od Ebu Derda'a, radijallahu anhu, stoji:

*"Ko odbrani čast brata, Allah će od njegovog lica udaljiti vatru na Sudnjem danu."*⁵

Ogovaranje je dozvoljeno s ciljem žalbe, suda i sl. Također, i u slučaju promjene ili otklanjanja ružnih dijela, opomene muslimana ili traženja fetve (vjerskopravnog rješenja) za dotični postupak. Npr. kao negiranje svjedočenja, pojašnjenje statusa dotičnog čovjeka s obzirom na tazbinsku, komšijsku ili kooperativnu vezu ili, da osoba javno griješi (fisk) kada je potrebno ostale upozoriti na njega, kao i spominjanje nadimka po kojem je dotični poznat. Imami En-Nevevi i Ibn Hadžer su to detaljno pojasnili.

¹ Suretu Junus, ajet 69.

² Pogleda "Sahihul-džamii-s-kebir", El-Albani.

³ Prenosi Ahmed.

⁴ Suretul-Hudžurat, ajet 12.

⁵ Prenosi Et-Tirmizi.

4. Vrijeđanje, proklinjanje i psovka. Od Ibn Mes'uda , radijallahu anhu, prenosi se da je Božiji Poslanik ﷺ, rekao:

"Vjernik neće vrijeđati, proklinjati, razvrat činiti niti prostački govoriti."¹

Razvrat je sve ono što se suprostavlja ispravnoj ljudskoj prirodi.

5. Širenje loših informacija koje vode grijehu i raspuštenosti, te druženje sa nevjernicima i pozivanje njima. Širenje zabludjućih vijesti koje donose sredstva informisanja. Uzvišeni kaže:

"I nemojte priznati nikom, osim istovjernicima vašim."²

6. Besposličarenje je izraženo u beskorisnom govoru. Uzvišeni kaže:

"I oni koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju."³

I kaže:

"I koji, prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno."⁴

Od vjernika se zahtijeva udaljavanje od govora koji ga se ne tiče.

"A kada čuju besmislicu od nje se okrenu i reknu: "Nama naša djela; mir vama! Mi ne želimo društvo neukih."⁵

7. Lažni i potvorljivi govor hvalisavaca. Ako određena osoba zasluđuje pohvalu i ako takva pohvala neće uobraziti pohvaljenog, onda nema smetnje. Ibn Hadžer kaže: "Ulema se složila oko dozvole pohvale onoga ko je istrajan u pokornosti Allahu , ﷺ"

8. Prepiranje izraženo u ponosu i oholosti zbog posjedovanja znanja, imetka, pozicije itd.

9. Dvolični govor - on označava neujednačen sud i govor.

10. Otkrivanje tajni bez čuvanja povjerenja.

11. Izrugivanje i potcjenjivanje ljudi. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, niti žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kудite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju - sami sebi čine nepravdu."⁶

12. Rasprava i svađa u toku dijaloga ili parničenja.

13. Praćenje sramotnih (tj. nevaljalih) djela drugih osoba i njihovih grešaka. Sve su ovo prezrene odlike. Poslanik ﷺ, kaže:

"Rob kaže riječ o kojoj dobro ne razmisli, pa tako zbog nje posrne dalje nego što su istok i zapad."⁷

¹ Prenosi Ahmed.

² Suretu Ali Imran, ajet 73.

³ Suretul-Mu'minun, ajet 3

⁴ Suretul-Furkan, ajet 72.

⁵ Suretul-Kasa, ajet 55.

⁶ Suretul-Hudžurat, ajet 11.

⁷ Muttefekun alejhi.

14. Širenje glasina. Vjernik je dužan tražiti istinu u onome što govori. U naredbi o preispitivanju vijesti od griješnika kako se ne bi prema toj vijesti donio sud ili se na nju oslonilo. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne načinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete."¹

Vrijednost iskrenosti u govoru

Od najvažnijih i najistjecajnijih odlika i epiteta vjernika je njegova iskrenost u vjerovanju, govoru i djelima. Allah, ﷻ, kaže:

"O vjernici, bojte se Allaha i budite sa onima koji su iskreni."²

Učenjaci su se složili u pitanju dozvole davanja epiteta iskrenosti onome čija su djela jednaka i u tajnosti i javnosti. Nema sumnje da je takav čovjek uistinu iskren (es-siddik). Pravi iskrenik je Ebu Bekr, radijallahu anhu, jer je iskreno vjerovao u Poslanika ﷺ, i pomagao ga. Iskrenost je, također, oličena u pokornosti Allahu, ﷻ, lijepu i dobru govoru i ustezanju od zla općenito. Uzvišeni kaže:

"Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi kojima je Allah svoju milost daravao. A kako će oni divni drugovi biti! Ta blagodat će od Allaha biti, a dovoljn je to što Allah sve zna."³

On o osobinama iskrenih kaže:

"Oni koji u Allaha i poslanike Njegove budu vjerovali, imaće u Gospodara svoga stepen pravednika i mučenika."⁴

Ko bude kontrolisao i preispitivao svoju iskrenost u riječima i djelima bit će karakteran. Takva iskrenost zasigurno vodi u Džennet. Od iskrenog se prima hadis i svjedočenje za razliku od lažljivca. Sve ovo ukazuje na veličinu i važnost iskrenosti u životu muslimana. U *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu* stoji:

"Iskrenost upućuje na dobročinstvo, dobročinstvo vodi Džennetu. Čovjek neće istinu govoriti, a da neće kod Allaha biti upisan kao iskren. Laž vodi u griješenje, a griješenje u vatru. Čovjek neće lagati, a da neće kod Allaha biti upisan kao lažljivac."

Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Hudžurat, ajet 6.

² Suretul-Tevbe, ajet 119.

³ Suretun-Nisa', ajet 69-70.

⁴ Suretul-Hadid, ajet 19.

PRISJEĆANJE ALLAHOVIH BLAGODATI I ZAHVALA NA NJIMA

Velike blagodati i obaveze zahvale na njima

Čovjek živi u Allahovim blagodatima koje ga okružuju sa svake strane. Kada bi čitav život proveo zahvaljujući svome Gospodaru na ovim blagodatima ne bi mogao zahvaliti u potpunosti ni na jednoj od njih. Zato je Allah, ﷻ, naredio Njegovo spominjanje i zahvalu. On kaže:

"Reci: "Hvala Allahu i mir robovima Njegovim koje je odabrao."¹

U hadisu od Suhejba, radijallahu anhu, se prenosi:

"Čudan li je vjernik, za njega je u svemu dobro -to ne posjeduje niko do vjernik. Ako blagodat zadobije zahvali Allahu i tako stekne dobro, a ako ga nevolja zadesi strpi se i opet stekne dobro."²

Uzvišeni, pojašnjavajući da je zahvala od najvećeg ibadeta, kaže:

"I budite zahvalni Allahu na blagodatima Njegovim, ako samo Njega obožavate"³

Motiv zahvale je u onome što čovjek vidi od povoda za sticanje i velikih blagodati od Allaha, ﷻ, evo nekih:

1. Blagodat znanja i vjerovanja (imana). Uzvišeni kaže:

"Mi smo vam jednog od vas kao Poslanika poslali da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči i da vas ono što niste znali nauči. Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!"⁴

U ovom ajetu se spominje poslanstvo Poslanika ﷺ, te čišćenje od poroka i prljavštine, prelazak iz mnogoboštva u ispovijedanje Allahove jednoće, podučavanje Knjizi i mudrosti (tj. Kur'anu i sunnetu). Nakon što je ovaj ummet bio u paganstvu neznanja i neuračunljiva govora, pretvorio se, sa blagodati poslanstva Muhammeda ﷺ, u Allahove štićenike i karakterne učenjake. Ibn Kesir kaže: "Zbog ovoga je Allah, ﷻ, uputio vjernike na priznanje ove blagodati uz Njegovo spominjanje i zahvalu. On kaže:

"Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!"

Od Zejda ibn Eslema se prenosi da je Musa, ﷺ, rekao:

"Gospodaru moj, kako ću ti zahvaljivati! Allah mu je rekao: 'Sjećaj Me se i ne zaboravljaj Me, jer kada Me se sjetiš i zahvalit ćeš Mi. Ako Me zaboraviš onda si Mi nezahvalnik."

¹ Suretun-Neml, ajet 59.

² Sahihu Muslim.

³ Suretun-Nahl, ajet 114.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 151-152.

Kaže El-Hasan el-Basri: "Allah spominje onoga ko Ga spominje i zahvalu Mu povećava, a kažnjava onoga ko Mu je nezahvalan."

U vjerodostojnoj hadisi-kudsijsi Allah, ﷻ, kaže:

"Ko Me nasamo spomene i Ja njega spomenem. Ko Me spomene u društvu, Ja ga spomenem u društvu boljem od njegovog."

Od zahvale na blagodati je i njeno praktično pokazivanje, jer se u "Sunenima" prenosi:

"Kada Allah nekome podari blagodat, On voli da se njen trag vidi na Njegovim stvorenjima", ili je rekao: "na Njegovom robu."

2. Blagodat oličena u počasti ljudskoj vrsti. Čovjek putuje u prijevoznim sredstvima i na kopnu i na moru. Njegova opskrba je iz lijepih stvari, a otuda mu je počast nad svim stvorenjima, jer je nadaren razumom i ukrašen bogobojaznošću.

3. Od blagodati je i ono što je Allah podredio čovjeku u ovom kosmosu radi njegove koristi u vidu vode, zraka, hrane, Sunca, Mjeseca i dr.

4. Od blagodati je i razum, sluh i vid koje nam je Allah darovao, kao blagodat prije rođenja u majčinoj utrobi i vidu hrane, razvitka, a poslije i odgoja u rukama roditelja. Uzvišeni kaže:

"Allah vas trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni."¹

I kaže:

"I u vama samima - zar ne vidite?"²

5. Blagodat oživljenja mrtve zemlje, rast plodova i udio ljudskih ruku u tome.

6. Blagodat gvožđa u kome je velika snaga i korist ljudima kao što danas vidimo razne vrste tehnologija, sredstva prevoza, komuniciranja i saobraćaja s ljudima. Uzvišeni kaže:

"A gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi."³

7. Blagodat doma, namještaja i odjeće. Uzvišeni kaže:

"Allah vam daje da u kućama svojim stanujete i daje vam od koža stoke šatore koje lahko nosite kad na put idete i kad konačite, a od vune njihove i dlake njihove i kostrijeti njihove prostirku i korisne stvari, sve dok se ne istroše",

sve do riječi:

"Oni priznaju da je blagodat Allahova, pa je poslije poriču, - većina njih su nevjernici."⁴

¹ Suretun-Nahl, ajet 78.

² Suretuz-Zarijat, ajet 21.

³ Suretul-Hadid, ajet 25.

⁴ Suretun-Nahl, ajet 80-83.

U ovim ajetima Allah, ﷻ, spominje savršene blagodati Svojim robovima izražene u kućama, odjeći, namještaju i željeznim oklopima, te upozorava onoga ko ih zaboravi, okrene se, pripiše pomoć i opskrbu drugome osim Njemu nakon jasnog dokaza i blagodati.

Obaveznost spominjanja i zahvale Allahu, ﷻ

O obligatnosti spominjanja Allaha, ﷻ, i zahvale na neizmjernim blagodatima Uzvišeni kaže:

"I o blagodati Gospodara svoga kazuj!"¹

I kaže:

Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!"²,

tj. prisjećajte Me se u pokornosti, iskrenosti i dunjalučkim djelima, Ja ću vas spomenuti, tj. pohvalit ću vas u najvišem društvu i dat ću vam uputu i posebnu pažnju na ovom svijetu, te milost na Ahiretu. Stalno spominjanje Allaha čini srce roba vezanim za Njega. Zato je Allah, ﷻ, naredio učestali zikr, a kada se tome dodaju Njegove blagodati bogobožnost postaje veća, a nadanje izvjesnije:

"Od Allaha je svaka blagodat koju uživate."³

Uzvišeni u spomenu govora Sulejmana, ﷺ, kada je vidio Belkisino prijestolje rekao:

"Ovo je balagodat Gospodara moga koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan - u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan -pa , Gospodar moj je Neovisan i Plemenit."⁴

Neki učenjaci su rekli da zahvala ima tri osnova: govor o blagodati, priznanje u srcu i njeno trošenje u pokornosti od strane razboritih i odgovornih. Ibnul-Kajjim kaže: "Zahvala roba je između troga. Neće rob biti zahvalan dok sve tri ove stvari ne udovolji.

Prvo: Priznanje Allahovih blagodati.

Drugo: Zahvala na njima.

Treće: Korištenje blagodati u svrhe kojima je Allah, ﷻ, zadovoljan." Ljudi se razlikuju u pitanju blagodati koje posjeduju. Uzvišeni kaže:

"On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete i on vas po položaju jedne iznad drugig uzdiže, da bi vas iskušao u onome što vam daje. Gospodar tvoj, zaista, brzo kažnjava, ali On, doista, prašta i Samilostan je."⁵

Ibn Kesir kaže: "Tj. napravio je razliku u vašim opskrbama, ponašanjima, izgledima i bojama. U tome mudrost postoji, kao što Uzvišeni kaže:

¹ Suretud-Duha, ajet 11.

² Suretul-Bekare, ajet 151-152.

³ Suretun-Nahl, ajet 53.

⁴ Suretun-Neml, ajet 40.

⁵ Suretul-En'am, ajet 165.

"Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili."¹

Značenje riječi **"Da bi vas iskušao u onom što vam daje"** je: da bi vas ispitao kako ćete postupati sa blagodatima koje su vam date i kako će bogati postupati u izobilju, a siromašni u siromaštvu.

Neka nas Allah učini od onih koji su Mu pokorni u naredbi, zahvalni kada im se nešto podari, a strpljivi kada ih iskušenje snađe.

Nijekanje blagodati i posljedice toga

Kada čovjek zapadne u grijehe i zaboravi Allahovo spominjanje i zaniječe Njegove blagodati snaći će ga Njegova kazna na više načina:

1. Nestanak blagodati. Uzvišeni kaže:

"To je zato što Allah neće lišiti blagostanja narod kojemu ga je podario-sve dok se on sam ne promijeni."²

Ibn Kesir kaže: "Uzvišeni obavještava o savršenstvu Svoje pravednosti, jer neće lišiti blagodati koju je darovao osim zbog grijeha počinjenog. On kaže:

"Allah neće promijeniti stanje jednog naroda dok se on sam ne promijeni." "Kada Allah jednom narodu poželi zlo - tome nema povratka. I takvi, osim Njega, kao zaštitnika nikoga nemaju."

2. Postepena i iznenadna kazna. Allah kaže:

"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, mi bi smo im kapije svega otvorili; a kada bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bi smo ih kaznili."³

Ovo se desilo mnogim narodima u historiji čovječanstva.

3. Nestanak bereketa i pojava suša kao vrste kazni.

4. Prirodne nepogode, sa Allahovom dozvolom i odredbom, kao poplave, zemljotresi, uragani itd.

5. Ratovi. Uzvišeni kaže:

"Da dadne da žestinu jedni drugih okušate."

Kazna ovakvog ummeta je da ga neprijatelji osvoje i pobiju.

6. Svađe, razilaženja i pojava razmirica. Uzvišeni kaže:

"Reci: On je kadar da pošalje protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili da vas u stranke podijeli i učinu da silu jedni drugih iskusite. Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili!"¹

¹ Suretuz-Zuhruf, ajet 32.

² Suretul-Enfal, ajet 53.

³ Suretul-En'am, ajet 44.

6. Duševna potištenost, brige, bolesti i nestanak društvene sigurnosti, kao što je slučaj u nekim državama danas. Uzvišeni kaže:

"Pa onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti."²

Ko pravilno sagleda i razmisli o ishodima prijašnjih država i naroda i njihovih nedaća kao što je to bilo sa Nuhovim narodom, Adom, Semudom, faraonom, Lutovim narodom, Kurejšijama itd., shvatit će rezultat nijekanja blagodati i zaborava Allahova spomena. Časni Kur'an nam govori o raznolikim primjerima koji nam opisuju posljedice naroda koji su nijekali Allahove blagodati. Uzvišeni kaže:

"Prije vas su mnogi narodi bili i nestali, zato putujte po svijetu i posmatrajte kako su završili oni koji su poslanike u laž ugonili."³

Kur'an spominje i Allahovu osvetu prema lažljivcima:

"A oni koji preinačuju Allahove dokaze, kada su im već došli, Allah će ih zaista strahovito kazniti."⁴

I kaže:

"I sve smo prema grijesima njihovim kaznili: na neke vjetar, pun pijeska poslali, a neke strašnim glasom uništili, neke u zemlju utjerali, a neke potopili. Allah im nije učinio nepravdu, a sami su sebi nepravdu nanijeli."⁵

Allah, ﷻ, nam navodi primjer Karuna koji je plivao u bogatstvu i trgovini, pa kaže:

"I mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali."⁶

I kaže:

"Allah navodi kao primjer grad, bezbjedan i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah."⁷

8. Glad i strah koji su vrsta kazne. Allah je moćan da blagodat preinači u nevolju kao što se desilo Sebi' u Jemenu, jer se udaljilo od ispovijedanja Allahove jednoće i Njegova obožavanja, te počela obožavati Sunce. Uzvišeni kaže:

"Stanovnici Sabe' su imali dokaz u mjestu u kom su živjeli: vrtove zdesna i slijeva. "Jedite hranu Gospodara svoga i budite Mu zahvalni; kakav divan kraj i Gospodar koji mnogo prašta! Ali oni su nezahvalni postali, pa smo na njih poplavu pustili, popuštanjem brana nastalu i zamijenili im njihove vrtove drugim vrtovima sa plodovima gorkim i tamariskom i neznatnim lotosom divljim. Kaznili smo ih tako zato što su bili nezahvalni, a da li Mi kažnjavamo ikog drugog do nevjernika, nezahvalnika?!"⁸

¹ Suretul-En'am, ajet 65.

² Suretu Ta Ha, ajet 24.

³ Suretu Ali Imran, ajet 137.

⁴ Suretul-Bekare, ajet 211.

⁵ Suretul-Ankebut, ajet 40.

⁶ Suretul-Kasas, ajet 81.

⁷ Suretun-Nahla, ajet 112.

⁸ Suretu Sebe', ajet 15-17.

Riječi **"Ali oni su nezahvalni postali"** znače udaljavanje od ispovijedanja Allahove jednoće, Njegova obožavanja i zahvale Njemu na blagodatima. Počeli su obožavati Sunce pored Allaha, kao što je ptica hudhud prenijela Sulejmanu, ﷺ.

"Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest. Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni: Vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu, - šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od pravog puta ih odvratio, te oni ne umiju da nađu pravi put."¹

Za blagodati date ovom našem ummetu ćemo biti svi pitani, jer Allah, ﷻ, kaže:

"Zatim ćete toga dana za sladak život biti pitani sigurno!"²

Ibn Kesir kaže: "Tj. bit ćete pitani toga dana o zahvali na blagodatima od Allaha poput zdravlja, sigurnosti, opskrbe i dr. Od Ibn Abbasa, r.a, prenosi se da je rekao da "en-neim" znači zdravlje tijela, sluha i vida. Allah će robove pitati u šta su ih upotrebljavali, a On to najbolje zna. Kao što kaže:

"I sluh, i vid i razum, za sve to će se zaista odgovarati."

Blagodat neće potrajati ili se smanjivati osim srazmjerno veličini zahvale i spomena Allaha, ﷻ On kaže:

"I kad je Gospodar vaš objavio: "Ako budete zahvalni, ja ću vam zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni - kazna Moja doista će stroga biti."³

I kaže:

"Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali."⁴

Ajet govori o obaveznosti zahvale i obećanja povećavanja dobra. Allah, ﷻ, nas neće kazniti dok zahvaljujemo, a On najbolje zna.

¹ Suretun-Neml, ajet 22-24.

² Suretut-Tekasur, ajet 8.

³ Suretu Ibrahim, ajet 7.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 147.

Adabi općeg zikra

Svako onaj ko u pokornosti Allahu dobro djelo čini, takvo djelo se smatra Njegovim spominjanjem (zikrom). Zikrom se nazivaju riječi koje u sebi nose tesbih, tekbir i tehlil.¹ Također, zikr je učiti Kur'an, čitati hadise, tražiti znanje, klanjati nafile itd. En-Nevevi kaže: "Znaj da je vrijednost zikra neograničena i nije samo u tesbihi, tehlilu, tahmidu i tekbiru, već svaki onaj koji u pokornosti Allahu dobro čini naziva se zakikom."

Uzvišeni kaže:

"I muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, - Allah je, doista, za sve njih je Allah oprost i veliku nagradu pripremio."²

U opći zikr spadaju:

1. Tesbih, tekbir, tahmid, tehlil i havkala.³

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Najdraži govor Allahu su četiri (riječi), nema smetnje da sa bilo kojom otpočneš: Subhanallah, El-hamdulillah, La ilahe illellah i Allahu ekber."*⁴

U *Sahihu-Muslimu* od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Da kažem Subhanallah, El-hamdulillah, La ilahe illellah i Allahu ekber draže mi je od svega što sunce obasja."

U višestruki zikr se ubrajaju riječi

*"Subhānallāhi ve bi hamdihī adede halkihī ve ridā nefsihī ve zinete aršihī ve midāde kelimātihī."*⁵

Vjerdostojno su prenesene i riječi Poslanika ﷺ, da je govorio:

*"Hoćeš da te uputim na jedna vrata od Dženneta? "Lā havle ve lā kuvvete illā billāh."*⁶

U *Sahihul-Buhariji i Muslimu* stoji:

*"O Abdullahu sine Kajsov, hoćeš da te uputim na riječi koje su jedno od džennetskih blaga?" - "Lā havle ve lā kuvvete illā billāh." Tesbih u raskoši će koristiti čovjeku kada zapadne u nevolju. Primjer toga su riječi Junusa عليه السلام: "Lā ilāhe illā Ente Subhāneke innī kuntu minez-zālimīn" (tj. Nema drugog boga osim Tebe, a ja sam doista nasilje počinio) Musliman će se Stvoritelju obratiti ovim riječima, a On će mu se zasigurno odazvati."*⁷

¹"Sebhanallah", "Allahu ekber", "La ilahe illellah".

²Suretul-Ahzab, ajet 35.

³Riječi "Ve la havle ve la kuvvete illa billah".

⁴Prenosi Muslim.

⁵Prenosi Muslim.

⁶Prenosi Ahmed, El-Hakim i Et-Tirmizi.

⁷Prenosi Ahmed.

U drugom hadisu stoji:

*"Dobra djela koja vječno ostaju su riječi: Lā ilāhe illellāh, Subhānallāh, Allāhu ekber, El-hamdu lillāh i Lā havle ve la kuvvete illā billāh."*¹

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Često izgovarajte riječi koje vječno ostaju: tesbih, tehlil, tahmid, tekbir i Lā hāvle ve la kuvvete illā billāh."*²

I kaže:

*"Ko kaže "Subhānallāhi ve bi hamdihī" stotinu puta bit će mu oprošteni grijesi, pa makar ih bilo kao morske pjene."*³

I kaže:

*"Dvije riječi su lahke na jeziku, teške na vagi, a drage Milostivom: "Subhānallāhi ve bi hamdihī" i "Subhānallāhil-azīm"."*⁴

2. Vrijednost traženja oprosta od Allaha, ﷻ

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Ko bude stalno tražio oprost, Allaha ﷻ, će mu u svakoj nevolji dati izlaz i u svakoj brizi rješenje dati i opskrbit će ga odakle se i ne nada."*⁵

Poslanik ﷺ, takođe kaže:

*"Uzvišeni Allah kaže: "O sine Ademov, kad bi tvoji grijesi bili sve do nebesa, a onda zatražio oprosta od Mene, Ja bih ti oprostio."*⁶

U ovo spada traženje oprosta od grijeha i pokajanje, koji predstavljaju obavezni zikr.

3. Zikr u svakoj prilici

Poslanik ﷺ, je rekao:

*"Hoćete li da vas obavijestim o najboljim i najčišćim djelima kod Gospodara vašega, koja su najviših stepeni i bolja za vas od trošenja zlata i srebra. Bolja su za vas nego da se suočite sa neprijateljem i da se borite protiv njih, a oni protiv vas!? Rekoše: "Dakako!", a Poslanik ﷺ reče: "Spominjanje Allaha (zikr)."*⁷

Poslanik ﷺ, kaže:

¹ Prenose En-Nesai, a Ibn Hibban i El-Hakim su ga ovjerodostojili.

² Prenosi Ahmed.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Prenose Ahmed, Ebu Davud i Ibn Madže.

⁶ Prenosi Et-Tirmizi.

⁷ Prenosi Et-Tirmizi, hasen.

"Neće se ljudi radi zikra sakupiti, a zatim razići, a da neće biti rečeno: "Ustajte, vama je oprosteno."¹

Od Poslanika ﷺ, se takođe vjerodostojno prenosi da je činio zikr u svim prilikama.

4. Donošenje salavata na Poslanika ﷺ,

Prenosi Muslim od Poslanika ﷺ, da je rekao:

"Ko na mene donese jedan salavat, Allah na njega donese deset."

U drugom rivajetu:

"Ko na mene donese jedan, Allah na njega donese deset salavata."

Salavat je propisan u namazu i drugim ibadetima o kojima kur'ansko-hadiski tekstovi govore.

5. Dova u svako vrijeme.

Uzvišeni kaže:

"A kada te robovi Moji za Meni pitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene da bili na pravom putu."²

I kaže:

"Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati."³

Dova je srž ibadeta. Prenosi El-Buhari u knjizi *"El-edebul-mufred"* iz hadisa Ebu Hurejre, radijallahu anhu, s potpunim lancem, da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Ko Allaha ne moli, On će ljut na njega biti."

U hadisi-kudsijji Uzvišeni Allah kaže:

"Ja sam sa Svojim robom dok Me spominje i svoje usne radi Mene pomiče."⁴

Dove Poslanika ﷺ, su mnogobrojne, a takođe i one navedene u Kur'anu. Dova je poželjna u pohvalnim trenucima kao što je zadnji izmicaj noći prije sabaha, između ezana i ikameta, na sedždi, petkom, poslije farz namaza i dr. Od adaba dove su traženje halala (dozvoljenog), okretanje prema Kibli, prisustvo srca i traženje pohvalnih trenutaka za nju. U lijepe običaje dove se ubrajaju i dove koje ne teže grijehu, prekidanju rodbinskih veza, neodgađanje uslišavanja dove, nesigurnost u njeno ostvarenje, te počinjanje s hvalom Allahu, salavatom i selamom na Poslanika ﷺ.

6. Spominjanje Allaha u svim trenucima i mjestima.

Vjernik treba spominjati Allaha, ﷻ, u svim prilikama. Poslanik ﷺ, kaže:

"Primjer onoga koji svoga Gospodara spominje i onoga ko Ga ne spominje je kao primjer živoga i mrtvoga."¹

¹ Prenose Et-Taberani i Ahmed.

² Suretul-Bekare, ajet 186.

³ Suretu Gafir, ajet 60.

⁴ Prenosi Ibn Madže.

U vjerodostojnom hadisu stoji:

"Neće ljudi ustati sa mjesta zajedničkog okupljanja na kome nisu spomenuli Allahovo uzvišeno ime, a da im takvo ustajanje neće biti kao ustajanje od magareće lešine. Takav skup će za njih na Sudnjem danu propast biti."

Prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Bišra, radijallahu anhu, da je rekao:

"Poslaniku ﷺ, je došao čovjek koji mu reče: "Poslaniče, islamska pravila su za mene mnogobrojna, čega ćemo se općenitog i sažetog pridržavati?" Poslanik reče: "Neka tvoj jezik uvijek bude vlažan od Allahova spominjanja."

U ovo ulazi spominjanje Allaha srcem. U *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu* Allah, ﷻ, kaže:

"Ja sam sa Mojim robom dok sam mu na umu i sa njim sam kada Me spomene. Ako Me u sebi spomene i Ja ga u Sebi spomenem, a ako Me u kakvom društvu spomene i Ja ga spomenem u društvu boljem od toga."

7. Spominjanje Allaha u kućama.

Poslanik ﷺ, kaže:

"Primjer kuće u kojoj se spominje Allah i u kojoj se ne spominje je primjer mrtvoga i živoga."¹²

Ako znamo da čovjek provodi trećinu svoga života u kućnom okrilju tada ćemo shvatiti važnost Allahova spominjanja i odgovornost muslimana u kući.

8. Od zikrova koji tjeraju šejtana, s Allahovom dozvolom su: Bismilla, E'uza, učenje sura El-Felek i En-Nas, Ajetul-kursijja, sura El-Bekare, zadnja dva ajeta iz sure El-Bekare, početak sure "Ha Mim", 1-3 ajeta sure Gafir, učenje ezana i izgovaranje riječi "Lā ilāhe illellāhu vahdehū lā šerike lehū. Leहुl-mulku ve leहुl-hamdu ve huve alā kulli šej'in kadīr."¹³

Zikr (Allahovo spominjanje) u određenim situacijama

Od Allahovih, ﷻ, blagodati i dobra prema Njegovim robovima je da je učinio mnogobrojne koristi i pohvalne ciljeve zikra. Na to su ukazali neki islamski učenjaci poput En-Nevevija koji je naveo više od stotinu koristi zikra koje musliman zadobiva njegovim učenjem. Od njih su da čini zadovoljstvo Milostivom, tjera šejtana, otklanja brige, donosi radost, ojačava srce i tijelo i osvjetljava lice. Zatim, donosi opskrbu, samopouzdanje i slast vjere, uzrokuje ljubav prema Allahu, ﷻ, znanje, pokajanje, osjećaj blizine Gospodara, te oživljava srce itd.

Od zikrova (tj. dova) koje se koriste u određenom vremenu ili mjestu su:

¹Prenosi El-Buhari.

²Prenosi Muslim.

³Muttefekun alejhi.

1. Zikr pred spavanje, u strahu i na javi.

Vjerodostojno se prenosi od Resulullaha ﷺ da je prije spavanja govorio: *"Bismikel-lāhumme emūtu ve ahjā"* - (tj. sa Tvojim imenom, Bože moj, živim i umirem). Kada bi ustao iz sna rekao bi: *"El-hamdu lillāhillezī ahjānā ba'de mā emātenā ve ilejhin-nušūr."*¹ (tj. "Hvala Allahu Koji nas je oživio nakon što nas je usmrtio i Njemu pripada proživljenje). Učio je sure El-Felek, En-Nas i Ajetul-kursijju, a Et-Tirmizi od Ebu Umame prenosi da je Poslanik ﷺ govorio: "Ko pod abdestom legne u svoju postelju i bude spominjao Allaha dok ga drijemež ne uhvati, ni u jednom času noći se neće ustati i moliti Allaha u njoj za dobro, a da mu ga Allah neće dati."²

Čovjek će u noćnom strahu reći: *"E'ūzu bi kelimātillāhit-tāmmeti, min gadabihī ve min šerri ibādihi ve min hemezātīš-šejātīni ve en jahdurūn."* (tj. utječem se Allahovim uzvišenim riječima od Njegove srdžbe i zla Njegovih robova i šejtanskih navraćanja na zlo i utječem se Allahu od njihovog prisustva.) Sunnet je započeti san pod abdestom na desnom boku.

2. Zikr početkom i krajem dana, tj. između zore i izlaska sunca i ikindije i zalaska sunca. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i naveče Ga veličajte."³

El-Dževheri kaže da "naveče" znači vrijeme između ikindije i akšama. Ovo nam pojašnjava i govor Poslanika ﷺ:

*"Ko kaže kada osvane i omrkne "Subhānallāhi ve bi hamdihī" stotinu puta, niko neće doći sa boljim na Sudnjem danu osim onoga ko je isto ili više od toga rekao."*⁴

3. Zikr prilikom ulaska i izlaska iz kuće. Prenosi se od Enesa, radijallahu anhu, da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko kaže kada izađe iz svoje kuće "Bismillāhi tevekkeltu alallāhi, ve lā havle ve lā kuvvete illa billāh" bude mu rečeno: "Dovoljno ti je, zaštitio si se i upućen si", a šejtan će od njega pobjeći."*⁵

U *Sahihu-Muslimu* od Džabira, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Kada čovjek uđe u svoju kuću i prilikom ulaska i jela Allaha spomene, šejtan kaže: "Nema nam prenoćišta niti večere." A kada ne spomene Allaha prilikom jela šejtan kaže: "Imate i prenoćište i večeru." Sunnet je prilikom ulaska u kuću reći: "Allāhumme innī es'eluke hajrel-mevlidži ve hajrel-mahredži. Bismillāhi veledžnā bismillāhi haredžnā ve alallāhi Rabbīnā tevekkelnā."*⁶ (tj. Allahu moj, ja Te molim za dobro prilikom ulaska i izlaska. S Allahovim imenom ulazimo i s Allahovim imenom izlazimo (iz kuće) i na Allaha našeg Gospodara se oslanjamo).

¹ Prenosi El-Buhari.

² Hadis je hasen.

³ Suretul-Ahzab, ajet 41-42.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Prenosi se u "Sunenima".

⁶ Prenosi Ebu Davud.

3. Zikr prilikom kretanja na putovanje i prilikom povratka. Prenosi Et-Taberani od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao:

"Niko neće bolje učiniti i ostaviti svojoj porodici do čovjek koji kada krene na put klanja dva rekata namaza."

U *"Musnedu"* imama Ahmeda od Ebu Hurejre, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko želi ići na putovanje neka onima koji ostaju kaže: "Allah te čuvao, Onaj Koji ne zaboravlja povjerene stvari" i kaže: "Allah te čuvao u vjeri, emanetima i tvojim ishodima djela."*¹

Allah ﷻ, u ajetu govori o dovi onih koji se ukrcavaju tj. sjedaju u prevozno sredstvo:

*"Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti."*²

Tada će vjernik činiti tesbih, zahvaljivati Allahu i tražiti oprost od Njega." U *"Sahihu-Muslimu"* stoji dodatak: *"Allāhumme innā nes'eluke fi seferinā hāzā el-birre vet-takvā ve minel-ameli ma terdā. Allāhumme hevvin alejnā seferenā hāzā vatvi annā bu'dehū. Entes-sāhibu fis-seferi vel-halīfetu fil-ehli. Allāhumme innī e'ūzu bike min va'sāis-seferi ve ke'ābetil-menzari ve sū'il-munkalebi fil-māli vel-ehli."* (tj. Allahu naš, mi Te molimo na putu ovom za dobročinstvo i takvaluk i od djela ono čime si Ti zadovoljan. Allahu naš, olakšaj nam ovaj put i skрати nam daljinu njegovu. Ti si uz nas na putu i Povjerenik u ostavljenoj porodici. Bože moj, utičem Ti se od putnih teškoća i ružnih prizora, te ružnog povratka imetku i porodici). Kada bi se vraćao izgovorio bi iste riječi i dodao: *"Āibūne, tāibūne, ābidūne li rabbīnā hāmidūn."*³ (tj. Povratnici, pokajnici, pobožnjaci i našem Gospodaru zahvalnici).

5. Zikr prilikom jela i pića.

Od adaba jela i pića je učenje bismille prilikom otpočinjanja jela i pića, jedenje desnom rukom, zajednička sofrā i zahvala Allahu, ﷻ, poslije jela tj. zahvala na blagodati. O ovome se prenose vjerodostojni hadisi u *Sahihu-Muslimu*.

Prenosi Ebu Davud sa vjerodostojnim lancem da je Se'id ibn Ubade došao Poslaniku ﷺ, sa hljebom i uljem, pa je Poslanik ﷺ, jeo i rekao:

"Postaći se kod vas iftarili, vašu hranu jeli čestiti i meleki na vas salavate donosili."

Poslanik ﷺ, također, kaže:

*"Ko nešto pojede od hrane i kaže: "El-hamdu lillāhillezī at'amenī hāzā ve rezekanī min gajri havlin minnī ve lā kuvvetin" (tj. Hvala Allahu Koji me je nahranio ovim i opskrbio me bez moga učešća u tome) bit će mu oprošteni prijašnji grijesi."*⁴

6. Iskupljenje zajedničkog sastanka (sijela).

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

¹ Prenosi Et-Tirmizi.

² Suretuz-Zuhruf, ajet 13-14.

³ Prenose Ahmed, El-Bezzar i Muslim.

⁴ Prenosi Et-Tirmizi.

"Ko dođe na neko mjesto okupljanja, a bude prekomjerno pričao i žamor poticao i prije nego što ustane kaže: "Subhānekellāhumme ve bi hamdike, ešhedu en lā ilāhe illā Ente estagfiruke ve etūbu ilejke" Allah će mu oprostiti i očistiti ga od tog govora na sijelu."¹

7. U ljutnji će se reći: *"E'ūzu billāhi mineš-šejtānir-radžīm"* i uzeti abdest.

8. Kada se vide ljudi u iskušenju treba reći: *"El-hamdu lillāhillezī āfāni mimmebtelāke bihī ve feddalenī alā kesīrin min men haleka tefdīla."²* (Hvala Allahu koji me sačuvao od ovoga čime je tebe iskušao i odlikovao me nad mnogim od stvorenja).

9. Kada ga nešto zadivi reći će: *"Mā šāallāh, la kuvvete illā billāh"* i spomenut će Allaha.

10. U nevolji će reći: *"Innā lillāhi ve innā ilejhi rādžī'ūn. Allāhumme edždžirnī fī mustibetī ve ahlif lī hajren minhā."³* (Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Bože moj, nagradi me u nevolji mojoj i daj mi uz nju dobro).

11. U strahu i patnji će musliman reći: *"Bismillah"* pa će se šejtan smanjiti i bit će kao mušica. Ibn Kesir kaže: "Ovo je uticaj blagodati Bismille". Lijepo je *Bismillu* reći prije ulaska u zahod, na početku abdesta, prilikom jela, klanja, a neki su rekli da je vadžib. Lijepo ju je reći prilikom bračnog spolnog odnosa."

12. Zikr prije bračnog spolnog odnosa.

Lijepo je reći *Bismillu* i proučiti dovu, jer se od Ibn Abbasa , r.a, prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Kada neko od vas priđe svojoj supruzi i kaže: "Bismillāh. Allāhumme džennibniš-šejtāne ve džennibiš-šejtāne mā rezaktenā" i bude određeno da dobiju dijete šejtan mu neće nikada nauditi."⁴

13. Zikr prije ulaska u zahod i poslije izlaska iz njega.

U *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu* se od Enesa, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik ﷺ, prije ulaska u zahod govorio: *"Allāhumme innī e'ūzu bike minel-hubusi vel-habāisi"* a kada bi izlazio: *"Gufrāneke."⁵* U zahod se ulazi prvo lijevom nogom, a izlazi desnom i u njemu se neće ništa pričati (osim u prijekoju potrebi).

14. Dova u nesanici.

Prenosi Et-Taberani od Zejda ibn Sabita, radijallahu anhu, da je rekao:

"Uhvatila me noćna nesanica pa sam se požalio na to Poslaniku ﷺ, a on mi reče: "Reci: Allāhumme garretin-nudžūmu ve hede'etil-ujūnu ve Ente Hajjun Kajjūmun. Jū Hajju, jā Kajjūmu enim ajni ve-hdī' lejli", ove riječi sam rekao i nesanica je prestala."

15. Zikr u brizi, tuzi i potištenosti.

¹ Prenosi Et-Tirmizi, hadis je hasen-sahih.

² Prenosi Et-Tirmizi.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Prenosi Et-Tirmizi sa ispravnim lancem.

Prenosi Ahmed s vjerodostojnim lancem da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Ne snađe roba briga i tuga, a on kaže: Allāhumme innī abduke ve-bnu abdike, ve-bnu emetike. Nāsijeti bi jedike, mādin fijje hukmuke adlun fijje kadā'uke, es'eluke bi kulli-smin huve leke semmejte bihi nefseke ev enzeltehū fi kitābuke ev allemtehū ehaden min halkike eviste'serte bihī fī ilmil-gajbi indeke en tedž'alel-Kur'āne rebī'a kalbī ve nūre sadrī ve dželā'e huznī ve zehābe hemmī ve gammī", a da Allah neće otkloniti njegovu brigu i tugu i zamijeniti ih radošću. Et-Tirmizi o dovi u potištenosti prenosi: "Ja Hajju ja Kajjūmu bi rahmetike estegīsu." El-Hakim, također, prenosi: "Hoćete li da vas obavijestim o nečemu kada čovjeka potištenost i dunjalučko iskušenje snađe, a on time Allaha zamoli, pa mu On potištenost otkloni! Zun-Nun (Junus ﷺ) je dovio sljedećim riječima: "Lā ilāhe illā ente. Subhāneke innī kuntu minez-zālimīn."

16. Zikr onoga kome je nanešena nepravda ili onoga ko je opsihren: *"Hasbunallāhu ve ni'mel-vekil."* Ovo će musliman govoriti sa namjerom činjenja dove i slamanja nepravde i otklanjanja sihra, jer je Ibrahim ﷺ izgovorio ove riječi kada je bio bačen u vatru, a Poslanik Muhammed ﷺ, kada su ga Kurejšije zlostavljale.

17. Dova kada vjernik vidi nešto što voli ili prezire.

Kada vidi nešto što voli reći će: *"Elhamdulillāhillezī bi ni'ametihī tetimmus-sālihātu"*, a kada vidi nešto što ne voli reći će: *"El-hamdu lillāhi alā kulli hālin."*¹

18. Takođe, u šerijatu su potvrđeni ostali zikrovi poput onoga prilikom grmljavine, padanja kiše, velikih vjetrova (bura), mlađaka, kao i dove prilikom slušanja glasova nekih životinja kao laveža pasa, rikanja magarca, pijetlova kukurikanja, što je sve potvrđeno u knjigama o zikrovima i vjerodostojno preneseno od Poslanika ﷺ Allah najbolje zna.

Ispunjavanje dogovora

Riječ muslimana predstavlja obećanje i dogovor. Muslimani su vezani za međusobno postavljene uslove kojih se pridržavaju i čuvaju, jer Poslanik ﷺ, kaže:

*"Muslimani su vezani za međusobno postavljene uslove, osim onih koji dozvoljavaju zabranjeno ili zabranjuju dozvoljeno."*²

Izvršavanje najprečih dogovora je u sljedećim tačkama:

1. Obećanje koje je Allah, ﷻ, uzeo od svojih robova da će Ga obožavati i da Mu neće druga pripisivati. On kaže:

"O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne obožavajte šejtana, on vam je neprijatelj otvoreni, već samo Mene obožavajte; to je pravi put."³

Ovo obećanje je Allah, ﷻ, uzeo još u praiskonu. On kaže:

¹Prenosi El-Hakim.

²Prenosi se u Sunenima.

³Suretu Jasin, ajet 60-61.

"I kada je Gospodar tvoj iz kičmi Ademovih sinova izveo potomstvo i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: "Zar ja nisam Gospodar vaš?" –oni su odgovarali: "Jesi, mi svjedočimo" – i to zato da na Sudnjem danu ne reknete: "Mi o ovome nismo ništa znali."¹

On kaže: "Oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje."²

I kaže: "I obaveze prema Allahu ne kršite."³ I kaže: "I ispunjavajte obaveze na koje ste se Allahovim imenom obavezali i ne kršite zakletve kada ste ih tvrdo dali."⁴

2. Ostali dogovori i obećanja među ljudima.

Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ispunjavajte obaveze."⁵

Ibn Kesir kaže: "Dogovor označava ono što je Allah dozvolio ili zabranio, što je naredio i ograničio u Kur'anu. Nemojte varati niti iznevjeravati, a zatim je rekao:

"A oni koji neispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na zemlji, i njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište."⁶

U ovo ulaze sve vrste obećanja i dogovora, kao što je obećanje dato Allahu, obećanje uz zakletvu, dogovori o kooperaciji, kupoprodajni ugovori, bračni ugovori, zakletve itd.

Poslanik ﷺ, je upozorio na važnost i obligatnost izvršavanja dogovora i ispunjavanje bračnih uslova koje smo spomenuli prije. On kaže:

*"Najpreči uslovi za izvršavanje su oni kojima ste stidna mjesta (žena) učinili dozvoljenim."*⁷

Ispunjavanje je sadržano u čuvanju onoga što dogovor ili ugovor podrazumijeva, tj. onoga na što vjernik svoj zavjet da i čega treba da se pridržava. Nema razlike ako je zakletva između roba i Gospodara, jer On kaže: **"Neka svoje zavjete ispune."**⁸, ili između Allahovih robova, kao u međusobnim dogovorima koji se sklapaju i ugovaraju. Svejedno je radilo se o vjernicima ili nevjernicima.

Mejmun ibn Mervan kaže: "Kada kome obećanje daš, izvrši ga bio musliman ili nevjernik, jer je obećanje Allahovo, ﷻ" El-Kurtubi i većina mufessira kažu: "Pod ugovorima u ajetu: **"O vjernici, ispunjavajte obaveze"**⁹ se misli na međusobne ugovore, šerijatske obaveze kao što su zaduženja i vadžibi (farzovi) koje je Allah

¹ Suretul-E'araf, ajet 172.

² Suretur-R'ad, ajet 20.

³ Suretul-En'am, ajet 152.

⁴ Suretun-Nahl, ajet 91.

⁵ Suretul-Maide, ajet 1.

⁶ Suretur-R'ad, ajet 25.

⁷ Prenosi Muslim.

⁸ Suretul-Hadždž, ajet 29.

⁹ Suretul-Maide, ajet 1.

propisao Svojim robovima u smislu zabrane ili dozvole." Et-Taberi kaže: **"Ispunjavajte obaveze..."** tj. izvršavajte obećanja koja ste dali našem Gospodaru i dogovore koje ste dogovorili sa Njim. Njima ste se sami na prava obavezali i na propisane dužnosti sebe Allahu obavezali, pa ih izvršavajte u potpunosti."¹

Svaki dogovor ili obećanje smo dužni čuvati i na vrijeme izvršavati, osim onih koji su oprečni šerijatskim pravilima u vidu nepravde i zaklinjanja na grijeh, jer se u osnovi ovakve zakletve i obećanja u šerijatu ne uzimaju u obzir. Aiša, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Šta je ljudima koji postavljaju uslove, a nema ih u Allahovoj knjizi? Ko postavi uslov kojeg nema u Allahovoj knjizi, nema pravo na njega, pa makar ga uslovio stotinu puta. Allahovi uslovi su najpreči za izvršavanje."*²

Znači, u obzir se uzimaju ugovori i uslovi koje je šerijat dozvolio, a one koje nije dozvolio, kao što su kamata, neće se sklopiti svedjedno radilo se o davanju ili uzimanju. Zato, Uzvišeni govori:

"A ako se pokajate, ostaće vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti."³

Važeći ugovori u šerijatu su samo oni dozvoljeni. Zavjet se ne smatra punovažnim u slučaju zaklinjanja na grijeh i nevaljalštine. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Nema zavjetovanja na grijeh, a iskupljenje za zavjet je kao iskupljenje za zakletvu."*⁴

Prevara i neispunjavanje (dogovora)

Prevarant je onaj koji se zakune na nešto, ali ga ne ispuni. To je jedna od najružnijih osobina bez obzira radilo se o predstavniku vlasti ili o nekom drugom. Varanje od strane odgovornih ima prelazne posljedice na ostale ljude. Varanje od strane vladara podrazumijeva grubost prema narodu, nemar prema podređenim i nebrigu o njihovim problemima. Kada mase izgube moral i povjerenje i prekorače šerijatski dozvoljene granice pokornosti, postaju prevarantskim narodom. Kaže Es-San'ani: "Zabrana prevare i iznevjeravanja utvrđena je koncenzusom." Prevara je općenita i obuhvata svaku vrstu oprečnosti pravilima, zaduženjima i poslovanjima za koje se veže jedan pojedinac.

Prevara društva i društvenih ustanova je u nepravdom odnosu jednih prema drugima, te izlasku iz granica dogovorenog. Prevara pojedinca obuhvata neizvršavanje obećanja, neispunjavanje dogovorenog i laž u verbalnom obraćanju. To je dvoličnjaštvo, tj.

¹Tefsirut-Taberi 6/31.

²Sahihu Muslim.

³Suretul-Bekare, ajet 279.

⁴Prenosi Ahmed.

kontradiktornost između unutrašnjosti i vanjštine. Ako se radi o dvoličnjaštvu u vjerovanju onda je to nifaku-kufr (nevjerničko dvoličnjaštvo), a ako je u međusobnim ljudskim odnosima onda je to nifaku-gadr (prevarantsko dvoličnjaštvo) koje zaslu uje posebnu kaznu.

Islam posebno potencira čuvanje šerijatski valjanih dogovora, što predstavlja imanski temelj vezan za pojam civiliziranosti na koji se nadograđuju ostale postavke. U hadisu se prenosi: "Tri su znaka po kojima se dvoli njak (munafik) može prepoznati: *Kada priča- la e, kada obeća - iznevjeri, a kada mu se nešto povjeri - prevari.*"¹ Hadis upozorava na prevaru i opominje da je prevara znak licemjerstva, da bi prevarant znao da je na Sudnjem danu odgovoran za svaki ugovor ili obećanje na koje se obavezao. Uzvišeni kaže: "**I ispunjavajte obavezu, jer će se obavezu, zaista, odgovarati!**"² Kaže Ibn Kesir: "Tj. ono na što se ljudi jedni prema drugima obave u i ugovori putem kojih sara ujete. Za obećanje i ugovor će ljudi biti pitani."

 ejhul-islam Ibn Tejmije spominje jednu opću postavku o ugovorima i uslovima, pa kaže: "Osnova ugovora i uslova je dozvoljenost i ispravnost. Nijedan ugovor nije zabranjen ili nevažeći, osim onaj na čiju zabranu ukazuje jasni kur'ansko-hadiski tekst ili analogija (kod onih koji je uzimaju u obzir). Metodologija imama Ahmeda se odvija u ovom kontekstu, a i imam Malik mu je blizak u tome. Imam Ahmed, u odnosu na ostale imame, najviše je verificirao postavljene uslove." Allah najbolje zna.

Liječenje grijeha putem pokajanja

Značenja i propisi pokajanja

Pokajanje (tevba) u arapskom jeziku znači povratak, a u  erijatskoj terminologiji vra anje i odstupanje od grijeha. Poslanik  , kaže:

*"Pokajanje od grijeha znači nepovratno okretanje od njega."*³

Pokajanje je muslimanu obavezno za svaki grijeh. Pokajanje je korisni lijek koji razbija stegne grijeha koji su uzrok potištenosti, duševnih bolesti i psihičkih devijacija. Pokajanje pomaže du i da osjeti smirenost i rahatluk nakon afektivnog pražnjenja uzrokovanog grijesima. Pokajanje u šerijatu daje plod pokornosti Uzvišenom Allahu, ponovno građenje ispravne ličnosti i samopouzdanja, nakon što je naru eno djelovanjem grijeha.

Sin Ademov zapada u grijehe, jer Poslanik  , kaže:

*"Svaki sin Ademov ( ovjek) je grješnik, a najbolji grješnici su oni koji se kaju."*⁴

¹ Muttefekun alejhi.

² Suretul-Isra', ajet 34.

³ Prenosi El-Bejheki.

⁴ Prenose Ahmed, Et-Tirmizi, Ibn Madže i El-Hakim.

Od vjernika se traži pokajanje Allahu, ostavljanje grijeha i pridržavanje ispravnog puta. Allah ﷻ, kaže:

"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, ne bi li ste postigli ono što želite."¹

On, također, kaže:

"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno! Da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo će ići ispred njih i njihove desne strane. "Gospodaru naš" - govoriće oni - "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš."² I kaže: **"I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe, -poslije vam niko u pomoć neće priskočiti."**³

U tumačenju *Sahihu-Muslima* stoji: "Pokajanje od grijeha je farz prema koncenzusu islamskih učenjaka."

Pokajanje zahtijeva neprestano traženje oprosta. Uzvišeni u Kur'anu govori o Hudu koji se obraćao svome narodu:

"O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprosti i pokajte Mu se."⁴

Poslanik ﷺ, i pored visokog stepena kod svog Gospodara i oprostjenih prijašnjih i budućih grijeha, mnogo se kajao Allahu. Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je čuo Poslanika ﷺ, kako govori:

*"Tako mi Allaha, ja tražim od Njega oprost i kajem se Mu se u jednom danu više od sedamdeset puta."*⁵

Časni Kur'an pojašnjava da traženje oprosta ima lijepe posljedice. Allah ﷻ, obavještavajući o Nuhu عليه السلام kaže:

"I govorio: "Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilatu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i daće vam bašče i rijeke će vam dati."⁶

Allah, ﷻ, je obećao Svojim robovima koji oprosta traže da ih neće kažnjavati:

"I Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti."⁷

Allah, ﷻ, je traženje oprosta učinio sredstvom za brisanje velikih grijeha. Primjer je dova za iskupljenje skupa (koju smo veća ranije naveli) koja briše sve izrečene besposlice i

¹ Suretun-Nur, ajet 31.

² Suretut-Tahrim, ajet 8.

³ Suretuz-Zumer, ajet 54.

⁴ Suretu Hud, ajet 52.

⁵ Prenosi El-Buhari.

⁶ Suretu Nuh, ajet 10-12.

⁷ Suretul-Enfal, ajet 33.

suvišan govor. Ona glasi: "*Subhānekel-lāhumme ve bi hamdike ešhedu en lā ilāhe illā Ente, estagfiruke ve etūbu ilejke.*"¹ Od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, se prenosi:

*"Ko bude stalno oprost tražio Allah će mu za svaku nedaću izlaz naći, za svaku brigu rješenje dati i opskrbit će ga odakle se i ne nada."*²

Uzvišeni o vrijednosti traženja oprosta kaže:

"Da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite."³

Vrijednost pokajanja

Od Ebu Hamze, Enesa ibn Malika el-Ensarija, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Allah se više obraduje pokajanju Svoga roba od čovjeka koji pronade svoju jahalicu nakon što je izgubio u bezvodnoj pustinji."*⁴

O veličini Allahove milosti i primanja pokajanja od robova noću i danju u hadisi-kudsijji Allah, ﷻ, kaže:

*"O robovi moji, vi griješite i noću i danju, a Ja sve grijehe opraštam, pa tražite oprosta od Mene, Ja ću vam oprostiti."*⁵

Vrata pokajanja su široka, a Allah Uzvišeni će pokajanjem oprostiti grijehe. Rob neće izgubiti nadu u Allahovu milost, pa makar njegovi grijesi bili mnogobrojni, jer je Njegova milost veća od svega. On kaže:

"On prima pokajanje od robova Svojih i prašta loše postupke i zna šta radite."⁶

On kaže:

"Reci: "O robovi Moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je Milostiv."⁷

Poslanik ﷺ, kada je objavljen ovaj ajet rekao je:

*"Ovaj ajet mi je draži od dunjaluka i svega što je na njemu."*⁸

¹ Prenose En-Nesai i El-Hakim; Ako ovu dovu kaže na okupljanju radi ibadeta, bit će mu pečat dobrih djela, a ako je kaže na običnom sijelu gdje ima besposličarenja onda će mu ova dova biti iskupljenje.

² Prenose Ebu Davud i En-Nesai

³ Suretu Hud, ajet 3.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Prenose Muslim i Et-Tirmizi.

⁶ Suretuš-Šura, ajet 25.

⁷ Suretuz-Zumer, ajet 53.

⁸ Prenosi Ahmed.

Ibn Kesir kaže: "Ovaj časni ajet je poziv svim grješnicima, iz reda nevjernika i ostalih, u pokajanje i obavijest je od Allaha da će sve grijehе oprostiti onome ko se pokaje, pa taman ih bilo kao morske pjene." Uzvišeni kaže:

"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na pravom putu istraje."¹

Uslovi pokajanja

En-Nevevi, prenoseći od ostalih učenjaka, kaže: "Pokajanje je obavezno za svaki grijeh. Ako je grijeh između Allaha i roba i nema veze sa pravima nekog čovjeka, onda ima tri uslova: Prvi: da prestane činiti taj dotični grijeh; Drugi: da se kaje zbog počinjenog grijehа; Treći: da čvrsto odluči da se nikada više neće vratiti tom grijehu. Ako bude nedostajao jedan od ovih uslova, pokajanje nije važeće. Ako je grijeh vezan za drugog roba ima četiri uslova: Prva tri i četvrti: da povрати oduzeto pravo čovjeku kojem je nanesena šteta, kao što je povrat novca. Ako se radi o potvori, tražit će izvršenje kazne ili će oprostiti. Ako bude ogovaranje, tražit će halala i moliti Allaha za njega. Kajati se treba od svih grijehа, a ako se pokaje od dijela grijehа i ostale zapostavi, njegovo pokajanje je važeće za dotične grijehе, a za ostale nije."²

Ako se ne pokaje sa iskrenim vjerovanjem i postojanim djelima, onda to nije iskreno pokajanje.

Vrijeme donošenja pokajanja (tevbe)

Od Ebu Musa'a Abdullaha ibn Kajsa el-Eš'arija, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Allah pruža Svoju ruku noću da bi se pokajao onaj koji je griješio danju i pruža Svoju ruku danju da bi se pokajao onaj ko je noću griješio sve dok Sunce ne izađe sa Zapada."*³

Od Ebu Abdurrahmana Abdullaha ibn Omera ibnul-Hattaba, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

*"Allah ﷻ, prima pokajanje roba sve dok mu duša do grkljana ne dođe."*⁴

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

*"Ko se pokaje prije nego što Sunce izađe sa Zapada, Allah će mu oprostiti."*⁴

¹ Suretu Taha, ajet 82.

² Rijadus-salihin, 13 str.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Prenosi Et-Tirmizi.

Kur'an nam govori o faraonu kao primjeru čovjeka koji je odbio pokajanje i rekao:

"Ja sam vam Gospodar najviši!" Kada ga je utopljenje stiglo rekao je: **"Ja vjerujem!"**, ali mu Allah nije pokajanje primio. On kaže:

"A on, kad se počeo daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema boga osim Onoga u kojeg vjeruju sinovi Israilovi i ja se pokoravam. Zar sada, a prije si prkosio i razdor sijao?!"²

Kur'an nam opisuje pokajanje naroda koji nisu vjerovali, ali su prividno prihvatili vjerovanje i pokajali se kada su osjetili Allahovu žestinu. Allah ﷻ, je njihovo pokajanje odbio i rekao:

"Kad bi kaznu Našu doživjeli, onda bi govorili: "Mi vjerujemo u Allaha, u Njega Jedinog, a odričemo se onih koje smo Mu ravni smatrali! Ali im vjerovanje njihovo, kad bi Našu kaznu vidjeli, ne bi nimalo bilo od koristi, prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili i nestali, -i tada bi nevjernici stradali."³

Allah, ﷻ, je pojasnio odbijeno i primljeno pokajanje govoreći:

"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo loše djelo iz lakomislenosti, i koji se ubrzo pokaju; njima će Allah oprostiti. A Allah sve zna i Mudar je. Uzaludno je kajanje onih koji čine loša djela, a koji, kad se nekom od njih približi smrt, govore: "Sad se zaista kajem!", a i onima koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili."⁴

Vjernik se treba čuvati da ga smrt ne zadesi dok je u grijehu za koji se nije pokajao. Nagrada onome ko ne ustrajava u grijehu je oprost od Allaha Koji kaže:

" I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha se sjete i oprost za grijehe svoje zamole - a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? - koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka - oprost od Gospodara njihova i džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili!"⁵

Ustrajavanje u griješenju

Ustrajavanje u griješenju ima dalekosežnu posljedicu rušenja čovjekove duševnosti, jer nagomilavanje grijeha za koje se nije pokajalo niti je za njih tražen oprost, vodi tvrdokornosti srca, surovosti, nepravdi i nestanku susojecanja, što sve izobličuje značenje čovječnosti i čovjeka spušta na animalni nivo. Zato je žurba sa pokajanjem od svakog

¹ Prenosi Muslim.

² Suretu Junus, ajet 90-91.

³ Suretu Gafir, ajet 84-85.

⁴ Suretun-Nisa', ajet 17-18.

⁵ Suret Ali Imran, ajet 135-136.

grijeha jedan od uzroka koji u čovjekovom srcu obnavlja istrajnost na ispravnom putu i odstranjuje gubljenje nade u Allahovu milost. Uzvišeni kaže:

“Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprostí – naći će da Allah prašta i da je Milostiv.”¹

Ibn Kesir kaže: “Kaže Alijj ibn Ebi Talha prenoseći od Ibn Abbasa da je o ovom ajetu rekao: “Allah je obavijestio Svoje robove o oprostí i počasti. Ko počini grijeh (mali ili veliki) **“pa poslije zamoli Allaha da mu oprostí – naći će da Allah prašta i da je Milostiv.”**, pa makar njegovi grijesi bili veći od nebesa, Zemlje i brda.”²

Veliki i mali grijesi

O tome ajet kaže:

“Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvest ćemo vas u divno mjesto.”³

Ibn Kesir kaže: “Tj. ako se klonite velikih grijeha koji su vam zabranjeni, preći ćemo preko onih malih i uvest ćemo vas u Džennet...”

U više hadisa se spominju veliki grijesi. Jedan od tih hadisa je i hadis o sedam grijeha koji vode u vatru, a oni su: širk, ubistvo onoga kojeg je Allah zabranio osim sa pravom, sihr (vračanje), kamata, jedenje imetka siročeta, bježanje sa bojnog polja, te potvaranje čestitih i nedužnih vjernica.

Postoje i drugi tekstovi o velikim grijesima od kojih su: neposlušnost roditeljima, narušavanje svetosti Bejtul-Harama, lažni govor, lažno svjedočenje, ubistvo vlastitog djeteta, pijenje alkohola, lažna zakletva, ostavljanje namaza, nebojazan od Allahove kazne, gubljenje nade u Allaha, prostitucija, nanošenje štete punopravnim nasljednicima imetka, krađa iz ratnog plijena, homoseksualizam (lezbejstvo), otimačina, prekidanje rodbinskih veza, fizička povreda muslimana bez opravdana razloga, skrivanje istine prilikom svjedočenja, mito, nedavanje zekata, vrijeđanje uleme i hafiza Kur'ana, psovanje ashaba i ostavljanje naređivanja dobra i odvrćanje od zla.

Veliki grijesi nisu ograničeni na ovdje spomenute, a učenjaci su nabrojali sedamdeset ili više velikih grijeha. Definicija velikog grijeha kod uleme glasi: “Nepokornost koja ima posljedicu u vidu fizičke kazne, prokletstva, patnje ili oštre prijetnje shodno kur'ansko-hadiskim tekstovima.” Počinilac velikog grijeha se mora pokajati. Onaj koji umre bez pokajanja od velikog grijeha biće prepušten Allahovoj volji, ako hoće oprostí će mu i uvesti ga u Džennet, a ako hoće kaznit će ga, a zatim ga uvesti u Džennet. Mali grijesi bivaju izbrisani redovnim obavljanjem namaza i njemu sličnim ibadetima. Allah njabolje zna.

¹Suretun-Nisa', ajet 110.

²Prenosi Ibn Džerir.

³Suretun-Nisa, ajet 31.

Opasnost rasipničkog i razuzdanog života u izobilju

Neki ljudi neumorno žude za dunjalukom i nerealno se nadaju nečemu u budućnosti. Takvi uranjaju u dunjalučke porive i materijalizam želeći ostvariti poziciju, doći do imetka ili steći ugled. Tako ostaju u izobilju koje ih zavodi od pokornosti Allahu, ﷻ, i odvraća ih od obaveza zbog kojih su stvoreni. Oni se ne prisjećaju Smaka svijeta koji će iznenada doći, niti predznaka koji su već došli. A kada im dođe smrt i vide istinu, poželeće da im se da roka ne bi li se pokajali i nadoknadili propušteno. Ovo je suština nemara.

Allah, ﷻ, je upozorio na ovakvu vrstu ljudi i pojasnio im stvarni ishod ovoga dunjaluka. On kaže:

"Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imecima i brojem djece! Primjer za to je bilje čiji rast poslije kiše oduševljava zemljoradnike, ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo. A na onom svijetu je teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo; život na ovom svijetu je samo varljivo naslađivanje!"¹

O dunjaluku i njegovu svršetku Allah, ﷻ, kaže:

"Život na ovom svijetu je sličan bilju zemaljskom na koje mi spustimo s neba kišu s kojim se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničega nije bilo. Eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli."²

Hadis Poslanika ﷺ, pojašnjava ništavnost ovog svijeta u odnosu na Ahiret, prenosi se od El-Mustevrida ibn Šeddada da je rekao:

"Dunjaluk u odnosu na Ahiret je kao kad neko od vas zamoči prst u rijeku, pa nek pogleda šta će na prstu ostati."³ Poslanik ﷺ još kaže: "Ono što je malo i dovoljno bolje je od onoga što je mnogobrojno i zabavno."⁴

Sin Ademov po svojoj prirodi teži dunjaluku i njegovim nasladama. Uzvišeni kaže:

"Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovom svijetu; a najljepše mjesto povratka je u Allaha. Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je

¹ Suretul-Hadid, ajet 20

² Suretu Junus, ajet 24

³ Prenosi Muslim

⁴ Prenosi Ebu Ja'la

bolje od toga? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imaće u Gospodara svoga džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u nima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost.” – a Allah dobro poznaje robove Svoje.”¹

Ako ove dozvoljene stvari budu korištene s dobrim namjerama i u pokornosti Allahu, uveliko će pomoći za šerijatski pohvalna djela.

Smutnja imetka i žena

Danas su prisutne razne vrste zabave od koji nije sačuvan osim onaj koga Allah uputi i u pokornost Svoju uvede, te mu osvijetli srce takvalukom. Allah ﷻ, kaže:

“O vjernici, neka vas vaša imanja i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, biće izgubljeni.”²

I kaže takođe:

“Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje , a u Allaha je velika nagrada.”³

Imetak može zaokupiti čovjeka od pokornosti Allahu i odvesti u grijehenje, ako čovjek sve svoje interesovanje i namjere posveti njegovu sakupljanju i tvrdičluku. Poslanik ﷺ, kaže:

“Svaki narod ima svoju smutnju, a smutnja ovog Ummeta je u imetku.”⁴

On ﷺ, kaže:

“Tako mi Allaha, ne bojim se za vas siromaštva, ali bojim se da vam se dunjaluk u izobilju dadne, kao onima prije vas, pa se oko njega budete takmičili kao što su se i oni takmičili i da vas on (dunjaluk) ne uništi kao što je i njih uništio.”⁵

U hadisu se upozorava na opasnost zavaravanja dunjalukom, njegovim ukrasima i izobilju koje čovjek na njemu stekne.

Pored smutnje imetka postoji i smutnja žena. U hadisu od Ebu Seida, radijallahu anhu, stoji:

“Ovaj svijet je kao slatko voće koje brzo prođe, a Allah će vas za namjesnike na njoj postaviti i da bi vidio kako ćete postupati. Čuvajte se dunjaluka i čuvajte se žena. Prva smutnja kod sinova Israilovih (židova) je bila u ženama.”⁶

U sahih-hadisu stoji:

¹ Suretu Ali Imran, ajet 14-15

² Suretul-Munafikun, ajet 9

³ Suretut-Tegabun, ajet 15.

⁴ Prenosi Et-Tirmizi.

⁵ Prenosi El-Buhari i Muslim.

⁶ Sahihu Muslim.

*"Kada Allah Svoga roba zavoli sačuva ga od dunjaluka, kao što vi vašeg bolesnika čuvate od vode."*¹

Kada čovjeka dunjaluk obuzme zaboravi na sebe samog, a strast ga polahko nadvlada.

Zaborav dunjaluka nije od osobina vjernika, zapravo to je osobina nevjernika. Uzvišeni kaže:

"Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavora nada, - znaće oni!"²

On također kaže:

"Zato se okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi, - to je vrhunac njihova znanja."³

Opasnost dugotrajnog nadanja

Dugotrajno nadanje znači prisno vezanje za ovaj svijet i zaborav na Ahiret. Zato Allah, ﷻ, kaže:

"Zar oni čekaju da im Smak svijeta iznenada dođe, a već su predznaci njegovi tu."⁴

Poslanik ﷺ, kaže u hadisu kojeg prenose Enes ibn Malik, radijallahu anhu, i Sehl ibn Sa'd, radijallahu anhu, :

*"Između mene i sudnjeg dana je ovoliko" (pa je pokazao kažiprstom i srednjim prstom).*⁵

Varljivo nadanje se ogleda i u nedovoljnoj pažnji za zdravljem i slobodnim vremenom kojima su obmanjeni mnogi ljudi. Od Ibn Abbasa , r.a, u *Sahihul-Buhariji* se prenosi:

"Dvije blagodati kojima su obmanjeni mnogi ljudi su zdravlje i slobodno vrijeme."

Obmanjenost također može biti i u imetku, jer Poslanik ﷺ, kaže:

*"Sin Ademov govori: Moj imetak, moj imetak! A da li sine Ademov od bogatstva imaš išta osim ono što pojedeš pa ga nestane, ili što obučeš pa podereš ili udijeliš pa ga potrošiš."*⁶

Ovaj hadis nam dočarava smutnju imetka koji se brižno i tvrdično čuva. Hadis ima sljedeće značenje: na dunjaluku nemaš ništa od imetka osim onoga što ti koristi kao jelo i odjeća, pa na tome Allahu zahvališ, ili udijeliš sadaku u dobre svrhe i nagrada ti se upiše.

¹ Et-Tirmizi, El-Hakim, El-Bejheki.

² Suretul-Hidžr, ajet 3.

³ Suretun-Nedžm, ajet 29-30.

⁴ Suretu Muhammed, ajet 18.

⁵ El-Buhari i Muslim

⁶ Prenosi Muslim

Sve osim ovog spomenutog što posjeduješ na stepenu je čuvara koji tuđe čuva, koji će nasljednici uzeti a ti ćeš za njega odgovoran i kažnjen biti.

U zbirkama hadisa imama Muslima i Et-Tirmizija se prenosi:

"Uspio je onaj ko islam primi, a njegova opskrba bude prosta i Allah ga time zadovolji."

Od uputa Poslanika ﷺ, o čuvanju Allahovih blagodati je i ova:

"Pogledajte one na nižem stepenu od vas a nemojte gledati na one koji su na višem jer je to bolje da ne bi potcijenili Allahovu blagodat." Allah najbolje zna.

Suština skromnosti i suzdržavanja

Skromnost je u jeziku označena kao "manjak želje za nečim", a u šerijatskoj terminologiji označava odricanje od strasti i sumnje. Skromnost ne znači zabranu onoga što je Allah dozvolio ili odricanje od lijepih stvari koje nam je dao na raspolaganje kao što su proizvoljna djela osim ibadeta. Skromnost npr. ne znači prestajanje sa trgovinom, poljoprivredom, proizvodnjom od kojih ovisi opstanak ljudi, već je zabranjeno ono što odvraća od Allahova spomena i zahvale Njemu, te sprječava djelovanje u vidu takmičenja i netjecanja u dobrim djelima. Uzvišeni kaže:

"I oni prvi – uvijek prvi! Oni će Allahu bliski biti.."¹

I kaže:

"Nadmećite se da u Gospodara svoga zaslužite oprost i Džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani, pripremljen za one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju."²

Uzvišeni još kaže:

"I nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje."³

Poslanik ﷺ, o tome kaže:

"Preteknite sa svojim djelima sedam stvari: - Da li čekate osim tešku neimaštinu, tiransko bogatstvo, bolest koja upropasti, oronulu starost, iznenadnu smrt ili Dedždžala. Da li zlo odsutnog čekati ili Sudnji čas? A Sudnji čas je užasniji i gorči."⁴

Poslanik ﷺ, je upozorio na potčinjavanje dunjaluku i novcu. On kaže:

"Propao je rob dinara, dirhema i skupocjene odjeće, ako mu se šta dadne zadovoljan je, a ako mu se ne dadne ostane nezadovoljan."⁵

¹Suretul-Vakia', ajet 10-11

²Suretul-Hadid, ajet 21.

³Suretu Ali Imran, ajet 133.

⁴Prenosi Et-Tirmizi, hadis je hasen.

⁵Prenosi El-Buhari.

Pod pojmom roba dinara i dirhema se misli na onoga kojim je ovladala materija i dunjaluk sa svim svojim nasladama i strastima, pa tako postane rob dunjaluka i oda se njegovim požudama. Poslanik ﷺ, je izdvojio građevinarstvo i rekao da za njega nema nagrade, on kaže:

*"Svaki trošak koji rob utroši ima nagradu za to, osim za građevinarstvo."*¹

Poslanik ﷺ, također kaže:

*"Budi na dunjaluku kao da si stranac ili prolaznik."*²

Ovo je neosporiva činjenica, jer je konačni ishod i mjesto povratka muslimana kod Allaha Koji kaže:

"A Gospodaru tvome će se, doista, svi vratiti."³

I kaže:

"I da će se Gospodaru tvome vratiti."⁴

Svi ovi spomenuti kur'ansko-hadiski tekstovi ukazuju na vrijednost i počast skromnosti koja je izraz Allahove ljubavi prema Njegovu robu i ljubavi ostalih ljudi prema skromnom vjerniku.

U pojam skromnosti ulazi i ostavljanje stvari koje se ne tiču čovjeka. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Lijep pokazatelj islama kod čovjeka je ostavljanje onoga što ga se ne tiče."*⁵

Poslanik o skromnosti kaže:

*"Budi skroman na dunjaluku Allah će te zavoljeti, budi skroman u onome što drugi posjeduju i ljudi će te zavoljeti."*⁶

Od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao:

*"Bio sam jednog dana iza Poslanika ﷺ, pa mi reče: "O dječaće, čuvaj Allaha, čuvat će te. Čuvaj Allaha imat ćeš Ga stalno pri ruci. A kada moliš moli od Allaha, a kada pomoć tražiš, traži je od Njega."*⁷

Sa riječima čuvaj Allaha se želi reći: Čuvaj se Allahovih zabrana i ispunjavaj obećanja i Njegove naredbe, tj. naredbe se ispunjavaju djelima, a zabrane ustručavanjem od njih.

Skromnost ima više koristi od kojih su: čuva muslimana od savremenih smutnji koje se ogledaju u imetku, njegovu skupljanju i uvećavanju. Čuva muslimana od borbe za vlašću i pozicijom, traženja znanja radi dunjaluka, od povodenja za iskrivljenim kulturama i

¹Prenosi Et-Taberani.

²Prenosi El-Buhari.

³Suretul-Alek, ajet 8.

⁴Suretun-Nedžm, ajet 42.

⁵Prenosi Et-Tirmizi i kaže da je hasen.

⁶Prenosi Ibn Madže, a neki kažu da je daif.

⁷Prenosi Et-Tirmizi, hasen-sahih.

zabludenim idejama, čuva ga od licemjerja i priča koje odvrćaju od Allaha i namaza, žena, harama, nedozvoljenih miješanja muškaraca i žena, otkrivanje stidnih dijelova tijela i dr.

Suzdržavanje i čuvanje od sumnjivih stvari

O tome govori hadis kojeg prenosi En-Nu'man ibn Bešir, r.a.:

'Halal i haram jasni su a između njih su sumnjive stvari koje mnogi ljudi ne poznaju. Ko se bude čuvao sumnjivih stvari sačuvati će svoju vjeru i čast; a ko padne u sumnjive stvari, past će u haram (zabranjeno), kao pastir koji čuva svoje stado oko vladareva zabranjena posjeda i skoro da ga upusti u njega. Svaki vladar ima zabranjene posjede. Zaista, Allahovi zabranjeni posjedi jesu Njegove zabrane. U tijelu uistinu postoji jedan komad mesa, kada je on zdrav, cijelo tijelo je zdravo, a kad on oboli, cijelo tijelo oboli; a to je srce?'

Poznato je da se halal i haram (dozvoljeno i zabranjeno) nalaze u jasnim šerijatskim tekstovima. Tako ostaju sumnjive stvari koje su najčešće izražene kod kontradiktornih dokaza, nemogućnosti odabira prioritelnijeg i ispravnijeg, prilikom suprotnih mišljenja učenjaka i daif (slabog) hadisa. U ovo ulaze i mekruhi (pokuđena djela) koji postepeno mogu odvesti u haram.

Od sumnjivih stvari je i pretjerano korištenje dozvoljenih stvari i zapadanje u haram. Poslanik ﷺ, je pojasnio da je sa ispravnošću srca ispravno i tijelo, a sa pokvarenim srcem je suprotno. El-Hattabi kaže: "U što god sumnjaš preče ga je ostaviti i to je suzdržavanje, a ono u što sumnjaš je nesigurnost." U hadisu stoji: **"Ostavi ono u što nemaš povjerenja"**, što znači: ako u nešto sumnjaš ostavi ga i odbaci."

Šejhul-islam Ibn Tejmije kaže: "Razlika između skromnosti i suzdržavanja jeste da je skromnost ostavljanje onoga što ne donosi koristi za Ahiret, a suzdržavanje je ostavljanje onoga od čega postoji opravdana bojazan za Ahiret."

Mnogobrojne su naznake koje ukazuju na pohvalu skromnosti na dunjaluku i pokuđenosti pretjeranog interesovanja za njim. Uzvišeni kaže:

"Ali, vi više život na ovom svijetu volite, a onaj svijet je bolji i vječan je."¹

I kaže:

"Oni koji ne očekuju da će pred Nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni, i onoma koji su pred dokazima Našim ravnodušni - prebivalište njihovo biće džehennem, zbog onoga što su radili."² I kaže: **"Vi želite prolazna dobra ovog svijeta, a Allah želi onaj svijet, - Allah je Silan i Mudar."**³

¹ Suretul-E'ala, ajet 16-17.

² Suretu Junus, ajet 7-8.

³ Suretul-Enfal, ajet 67.

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Kada ti Allah da imetak neka se to vidi na tebi. Allah voli da vidi trag blagodati na Svome robu. On ne voli bijedu niti glumljenje bijede."*¹

Navedena pokudenosti u ajetima i hadisima se odnosi na djela sinova Ademovih sa kojima Allah, ﷻ, nije zadovoljan. Dunjaluk je, u suštini, samo prevozno sredstvo vjernika ka Ahiretu. Allah najbolje zna.

¹ Prenosi El-Buhari u "Et-Tarihu" i Et-Taberani .

2. PORODICA I NJEN VASPITNO-ODGOJNI ZNAČAJ

- 1) Činjenje dobročinstva prema roditeljima**
- 2) Čuvanje rodbinskih veza**
- 3) Prava djece i porodice**

Dobročinstvo prema roditeljima

Islam je pridao veliku važnost lijepom odnosu, dobročinstvu i pažnji prema roditeljima. Tako je već davno pretekao novonastale sisteme na Zapadu poput "Pažnje prema senilnim" i "Pažnje prema materinstvu i starim ljudima"; tako što je došao sa jasnim uputama koje obavezuju svakog vjernika da bude pažljiv, dobroćudan i pokoran roditeljima. Uzvišeni kaže: **"I čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro...."**¹ Zatim je njihovo dobročinstvo povezao sa naredbom Njegova obožavanja u mnogim od ajeta, kao: **"Gospodar tvoj zapovijeda da samo Njega obožavate i da roditeljima dobročinstvo činite..."**² On kaže: **"I Allaha obožavajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite..."**³

Spominjanje dobročinstva prema roditeljima dolazi poslije izraza Allahove jednoće radi ukazivanja veličine i obligatnosti njihova poštovanja. El-Kurtubi kaže: "U riječima: **"A roditeljima dobročinstvo činite..."** tj. lijepo sa njima postupajte, brižno ih čuvajte, pazite ih i izvršavajte njihove naredbe."

¹ Suretul-Ahkaf, ajet 15.

² Suretul-Isra', ajet 23.

³ Suretun-Nisa', ajet 36.

Vrste dobročinstva

One su mnogobrojne shodno stanju i potrebi prema njima.

1. Činjenje dobra, održavanje rodbinske veze i lijepo ophođenje i druženje s njima. Ovo je neprikosnovena obaveza prema roditeljima. "El-ihsan" je u kur'anskim ajetima došao u neodređenom obliku što ukazuje da generalno obuhvata svaku vrstu dobročinstva u riječima, djelima, davanju, udjeljivanju, naredbi i zabrani. Ovo je generalna odredba pod koju ulazi ono čime je dijete zadovoljno, a i ono čime nije zadovoljno, ali, nema pokornosti stvorenju ako dođe u pitanje pokornost Allahu, ﷻ

2. Dijete se roditeljima ne smije protiviti, pa makar to bilo s riječju "uf", nego se treba prema njima ophoditi sa blagošću, poštovanjem i punim respektom.

3. Nepovisivanje tona prema njima i njihovo prekidanje u govoru. Neulazak u rasprave i laž na njih. Neuznemiravanje ako spavaju i ukazivanje poniznosti. Davanje prednosti u govoru i hodu iz poštovanja.

4. Zahvala koja je došla zajedno u ajetu sa zahvalom Allahu, ﷻ, te upućivanje dove Allahu, ﷻ, za njih. **"I reci: Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kada sam bio dijete, njegovali."**¹

5. Posebno ukazivanje dobročinstva prema majci, jer je ona tome potrebnija, a i slabija je. Majka je zbog djeteta provela mnogo noći bez sna i podnijela teški teret trudnoće, poroda i dojenja. Dobročinstvo se ogleda u lijepom druženju, zajedništvu, pokornosti i čvrstoj vezi, jer Uzvišeni kaže:

"Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti."²

U hadisu stoji:

*"Allah nam je zabranio neposlušnost roditeljima."*³

6. Lijepo činjenje dobra prema njima i davanje prednosti njihovim naredbama i potrebama. Ulaganje krajnjeg truda radi njihova zadovoljstva, pa makar i ne bili muslimani, jer Uzvišeni kaže:

"A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ti ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovom svijetu, velikodušno ponašaj..."⁴

7. Pažnja, a naročito kada dođu u pozne godine. Blag odnos i nastojanje uvođenja radosti u njihova srca, te sprečavanje svake vrste zla prema njima. Da im se dadne sve što požele ili što im je potrebno (shodno mogućnostima).

¹ Suretul-Isra', ajet 24.

² Suretu Lukman, ajet 14.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Suretu Lukman, ajet 15.

8. Trošenje imetka na njih shodno potrebi. Uzvišeni kaže:

"Reci: Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadi..."¹

Tetka po majci je na stepenu majke. Poslanik ﷺ, kaže:

"Tetka po majci je na stepenu majke."²

9. Traženje dozvole od njih prije putovanja i njihova saglasnost, osim prilikom obavljanja obaveznog hadža ili kad džihad postane stroga obaveza svakom muslimanu (prilikom ulaska neprijatelja na teritoriju islamske države). El-Kurtubi kaže: "Od dobročinstva i lijepog ophođenja prema njima, ako džihad nije postao fardi-ajn, je da ne ide osim sa njihovom dozvolom."

10. Upućivanje dove Allahu ﷻ, za njih nakon njihove smrti, dobročinstvo prema njihovim prijateljima i sprovođenje njihovih oporuka.

Vrijednost činjenja dobra prema roditeljima

Hadiski tekstovi ukazuju na vrijednost dobročinstva prema roditeljima kao ključa svakog dobra, evo nekih:

1. Povod ulaska u Džennet. Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Neka se srami, neka se srami, neka se srami!" "Ko, Božiji Poslaniče?" "Ko dočeka starost jednog ili oba roditelja, pa ne uđe u Džennet."³

2. Dobročinstvo prema roditeljima je jedno od najdražih djela Allahu, ﷻ Od Abdurrahmana ibn Mes'uda, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao:

"Upitah Vjerovjesnik ﷺ koje je djelo Allahu najdraže, a on reče: "Namaz u njegovo vrijeme." "A onda?" Reče: "Dobročinstvo prema roditeljima." Rekoh: "A onda?" Poslanik ﷺ reče: "Borba na Allahovom putu."⁴

3. Dobročinstvo prema roditeljima ima prednost nad džihadom na Allahovom putu. Od Abdullaha ibn Amra ibnul-Asa, radijallahu anhu, se prenosi:

"Dođe neki čovjek Poslaniku ﷺ i reče: "Dajem ti prisegu na hidžru i džihad kojim želim zadobiti nagradu od Allaha ﷻ" Poslanik ﷺ, ga upita: "Imaš li živog jednog od roditelja?" "Da, oba. - odgovori. Poslanik doda: "Da li želiš zadobiti nagradu od Allaha Uzvišenog?" "Da - odgovori čovjek. "Vrati se i budi druželjubiv prema njima" - reče Poslanik ﷺ."⁵

Ovo je predaja od Muslima, a u drugoj stoji:

¹ Suretul-Bekare, ajet 215.

² Prenosi Et-Tirmizi, hasen-sahih.

³ Prenose Muslim i Et-Tirmizi.

⁴ Muttefekun alejhi.

⁵ Muttefekun alejhi.

"Došao je neki čovjek i zatraži dozvolu od Poslanika ﷺ da krene u borbu na Allahovu putu. Poslanik ﷺ mu reče: "Jesu li ti živi roditelji?" "Jesu" - odgovori čovjek. "Poradi njih ulaži svoj trud" - reče mu Poslanik ﷺ"

4. Zadovoljstvo Gospodara je u zadovoljstvu roditelja. Abdullaha ibn Amra, radijallahu anhu, prenosi da je rekao Poslanik ﷺ,:

"Zadovoljstvo Gospodara je u zadovoljstvu roditelja, a ljutnja Gospodara je u nezadovoljnim roditeljima."¹

4. U lijepom ophođenju prema roditeljima je spas od nedaća na ovom svijetu, i ne samo to već je i razlog otklanjanja briga, nestanka tuge i mora, kao što se prenosi u hadisu o trojici koji su ostali zatvoreni u pećini. Jedan od njih je dobro činio roditeljima dajući im prednost nad ženom i djecom.

Opasnost neposlušnosti roditeljima

Nasuprot poslušnosti i dobročinstvu prema roditeljima stoji neposlušnost. Njegove posljedice su kobne, a u hadisu od Ebu Muhameda Džubejra ibn Mut'ama, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"U Džennet neće ući onaj koji prekida."

Sufjan u rivajet navodi: "Tj. onaj koji prekida rodbinske veze."

Neposlušnost roditeljima je definisana kao prekid, obustavljanje i razdvajanje, što spada u velike grijeha. Poslanik ﷺ, u hadisu kojeg prenose El-Buhari i Muslim opisuje neposlušnost roditeljima jednim od najvećih grijeha, pa kaže:

"Hoćete li da vas obavijestim o najvećem grijehu?" Rekosmo: "Dakako, Poslaniče." On reče: "Pripisivanje Allahu druga, neposlušnost prema roditeljima." Poslanik je bio naslonjen, a onda sjede i nastavi: "Lažan govor i lažno svjedočenje." To je neprestano ponavljao, pa pomislismo da hoće prestati."²

Neposlušnost se ogleda u suprostavljanju, a učenjaci to definišu djelima čovjeka kojim se uznemiravaju roditelji. U djelu "El-Muhalla" Ibn Hazma i u En-Nevevijem "Šerhu Muslimu" stoji: "Učenjaci su se složili da je dobročinstvo prema roditeljima stroga vjerska dužnost (fard) i da je neposlušnost veliki grijeh i to po koncenzusu svih učenih."

Od Ebu Bekra, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Od svih grijeha Allah ﷻ, odgađa kaznu do Sudnjeg dana osim za neposlušnost roditeljima. Neposlušnom prema roditeljima Allah ﷻ, ubrza kaznu tokom života - prije smrti."³

¹ Prenosi Et-Tirmizi, a Ibn Hibban i Hakim kažu da je sahih.

² Naravno, iz straha od veličine ovih grijeha i njihovog spomena, a ne iz želje da ušutkaju Poslanika ﷺ. (nap. prev.)

³ Prenosi Et-Taberani i El-Hakim i kažu da je sahih.

Dobročinstvo poslije smrti roditelja

Činjenje dobra roditelja nije ograničeno na period njihova ovosvjetskog života, nego se odnosi i na period poslije njihove smrti, pa tako podrazumijeva njihove rođake i prijatelje.

"Došao je neki čovjek iz plemena Benu Seleme i reče: "O Božiji Poslaniče, da li ima dobročinstva za moje roditelje poslije njihove smrti?" "Da." - reče Poslanik ﷺ: "Upućivanje dove za njih, traženje oprost za njih, izvršavanje njihovih zavjeta, čuvanje njihovih rodbinskih veza i ugošćavanje njihovih prijatelja."¹

Dobročinstvo se ogleda i u učenju dove za njih. Imam Ahmed kaže: "Ko bude učio dove za roditelje na zadnjim sjedenjima pet propisanih (fard) namaza, ispunio je obavezu dobročinstva prema njima." Bolje je ipak da se udjeljuje sadaka za njih, jer pola nagrade od udijeljenog pripada umrlim roditeljima.

Šerijatski propisi vezani za roditelje

Roditelji, prema odredbama šerijatskog prava, neće biti kažnjeni u slučaju ubistva, prekidanja odnosa ili potvore vlastitog djeteta. Roditelj ima pravo uzeti iz imetka svoga djeteta, ako je u potrebi, pod uslovom da ga time ne osiromaši ili preoptereti. Neće uzeti ono za čime je dijete u prijekoj potrebi, niti će uzeti od jednog da bi dao drugom djetetu.²

Kada se suprostave pravo majke i pravo oca, pravu majke se daje prednost, jer u hadisu stoji:

"Tvoja majka, tvoja majka, tvoja majka, pa onda otac."³

Kada se žena uda pravo njena muža ima prednost nad pravom njenih roditelja. U knjizi "El-Mukni" Stoji: "Dijete neće tražiti od roditelja povrat duga niti protuvrijednost uništenog niti naknadu za prijestupe (u kaznenom pravu)."

Roditelji, također, ne smiju zaboraviti svoju ulogu u pomoći djetetu da im bude pokorno i da im čini dobročinstvo tako što će biti blagi, dobrostivi i ravnopravni prema njima između ostale djece. Allah najbolje zna.

¹ Prenose Ebu Davud i El-Bejheki.

² El-Mugni, 6/522.

³ Prenosi El-Buhari i Muslim.

Čuvanje rodbinskih veza

Čuvanje rodbinskih veza sadržano je u lijepom odnosu prema rođacima, čvrstoj vezi, blagosti, pa makar se neprijateljski ponijeli i zlo činili. Islam je pridao veliku važnost učvršćivanju i jačanju rodbinskih veza. Nalazimo da islam u okrilju porodice podstiče na međusobnu uvezanost na blagonaklon način. Islam zabranjuje činjenje smutnje, prekidanje rodbinskih odnosa, što vidimo iz njegova poziva na čuvanje prava bliskih krvnih rođaka i davanje prava koja proističu iz rodbinskih odnosa kao: činjenje dobra, međusobni obilazak i ugošćavanje. Uzvišeni kaže: **"Daj bližnjem svom pravo njegovo, i siromahu, i putniku..."**¹

U hadisu se od Poslanika ﷺ, prenosi:

*"Ko želi opskrbu i dug život neka održava rodbinske veze."*²

U hadisu od Džubejra ibn Mut'ama, od njegova oca se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"U Džennet neće ući onaj koji prekida rodbinske veze."

U pojam bliske rodbine ulaze sve osobe vezane za čovjeka putem oca ili majke. Čuvanje rodbinskih veza sa njima je obavezno, a prekidanje strogo zabranjeno.

Iako rodbinstvo uključuje sve temeljne (primarne), ogranke (sekundarne) i marginalne (rubne) daleke ili bliske rođake, prijetnja prekidanja rodbinske veze se ne odnosi osim na one koje je musliman dužan izdržavati od primarnih i sekundarnih rođaka. Dobročinstvo i lijep odnos prema rodbini će biti shodno mogućnostima i stanju obiju strana u vidu finansija, selamljenja, međusobnog obilaska i ugošćavanja. Što je veća potreba za dobročinstvom, veća je i odgovornost shodno riječima Uzvišenog: **"Daj bližnjem svom pravo njegovo."**³

Iz rečenog se očituje da je rodbinska veza u islamu čvrsta i neporeciva institucija koju smo dužni održavati svejedno radilo se o moralnom ili materijalnom domenu.

Značenje riječi "er-rahm" koja u arapskom aludira na srodstvo

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Rahm (srodstvo) je izvedenica od riječi "Er-Rahman" (Milostivi), a Allah ﷻ, kaže: "Ko te (srodstvo) bude održavao i Ja ću ga održavati, a ko te prekine i Ja ću ga prekinuti."*⁴

Poslanik ﷺ, također, kaže:

¹ Suretul-Isra', ajet 26.

² Muttefekun alejhi.

³ Suretul-Isra', ajet 26.

⁴ Prenosi El-Buhari.

"Allah je stvorio ljude, pa kada je završio stvaranje srodstvo "er-rahm" je reklo: "Ovo je položaj onoga koji se tebi utječe od prekidanja rodbinskih veza." "Da" - reče Uzvišeni. "Zar nisi zadovoljan (er-rahm) da održavam onoga ko te održava, a prekinem onoga koji te prekine?" "Svakako, Gospodaru" - odgovori srodstvo. "Tako će biti" - reče Allah ﷻ. Tada Poslanik ﷺ doda: "Čitajte ako hoćete: "Zar i vi ne biste, kad biste se vlasti dočepali, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali! To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim učinio."¹

Od Aiše, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Srodstvo (er-rahm) je vezano za Prijestolje (Arš) i kaže: "Ko me održava Allah će ga održati, a ko me prekine Allah će ga prekinuti."²

Najbolja sadaka je ona udijeljena srodstvu, jer se u hadisu prenosi:

"Nagrada za udijeljenu sadaku je jedna, a za sadaku udijeljenu rodbini je dvostruka nagrada - jedna za udijeljeno, a druga za održavanje rodbinskih veza."³

Posljedice održavanja i kidanja rodbinskih veza

Nema sumnje da održavanje rodbinskih veza formira atmosferu ljubavi i blagonaklonosti među porodicama, a isto tako prekidanje vodi u smutnju, mržnju i razmirice koje su proizvod zapostavljanja krvnih odnosa i saradnje među ljudima. Od pozitivnih posljedica su ljubav, opskrba i dug život. U *Sahihul-Buhariji* stoji: "Poslanik ﷺ odgovori čovjeku koji ga je pitao o djelu koje će ga uvesti u Džennet, pa mu je pojasnio vrijednost obožavanja Allaha i ispoljavanje Njegove jednoće, klanjanje namaza i davanje zekata, a onda mu je rekao: *"Čuvanje rodbinskih veza."*

Od Ebu Hurejre, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Koga raduje da mu Allah opskrbu uveća i život mu produži, neka čuva svoje rodbinske veze."⁴

Ko želi obilnu nafaku i duži život neka lijepo prema rodbini postupi. Poslanik ﷺ, također, u hadisu od Ebu Hurejre, r.a, kaže:

"Naučite iz rodoslovlja vaših sa kim od rodbine trebate rodbinske veze održavati. Čuvanje rodbinskih veza donosi ljubav u porodici, bogatstvo imetka i dužinu života."⁵

Nasuprot ovome, Allahu, ﷻ, se utičemo, stoji razaranje srodstva, a kur'anski ajeti neposredno osuđuju takav čin prokletstvom, gluhoćom i slijepilom. Oni koji prekidaju krvne veze naići će na loše posljedice shodno svome djelu, a Allah, ﷻ, je naredio njihovo održavanje. On kaže:

¹ Suretu Muhammed, ajet 22-23.

² Prenosi Muslim.

³ Prenosi Et-Tirmizi i kaže da je hasen.

⁴ Prenose Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai. Hadis je sahih.

⁵ Prenose Et-Tirmizi, Ahmed i El-Hakim sa sahih predajom.

"Zar i vi ne biste, kad biste se vlasti dočepali, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali! To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim učinio."¹

Ibn Kesir kaže: "Ovo je općenita zabrana činjenja smutnje na Zemlji i striktna zabrana kidanja rodbinskih veza. Allah Uzvišeni naređuje mir na Zemlji i čuvanje rodbinskih krvnih veza koji su oličeni u činjenju dobra prema krvnim srođnicima putem lijepe riječi, djela i trošenja imetka na njih."

Uzvišeni kaže:

"A oni koji neispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na zemlji, i njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište."² I kaže: **"I Allaha se bojte, s imenom čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi."**³

Onaj koji prekida krvne veze je izložen ubrzanom dolasku kazne još na ovome svijetu, njegova djela su bezvrijedna, a vrata nebesa su mu zatvorena. Od Ebu Hurejre, r.a, se prenosi da je rekao:

*"Čuo sam Poslanika ﷺ kako kaže: "Djela sinova Ademovih se svakog četvrtka - uoči petka izlažu, a djelo onoga koji kida rodbinske veze se ne prima."*⁴ Poslanik ﷺ, također, kaže: *"Svaki od grijeha se odloži onoliko koliko to Allah želi osim neposlušnosti prema roditeljima, a Allah takvom neposlušniku ubrza kaznu još na ovome svijetu prije smrti."*⁵

Poslanik ﷺ, je jednog dana sjedio među ashabima, a onome koji kida rodbinske veze naredi da se udalji kako bi se Allahova milost spustila na taj skup, što nam ukazuje na ružan osjećaj i pesimističnost u pogledu ovog velikog grijeha.

Od Enesa, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Dvije vrste djela imaju ubrzanu kaznu na dunjaluku: Nasilje i neposlušnost roditeljima."

Et-Taberani prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Trojici Allah neće na Sudnjem danu primiti ni zalaganje ni pravednost: neposlušnom prema roditeljima, onom koji na udijeljeno prigovori i koji Allahovu odredbu (kader) nije čuo."*⁶

¹ Suretu Muhammed, ajet 22-23.

² Suretur-Ra'd, ajet 25.

³ Suretun-Nisa', ajet 1.

⁴ Prenosi Ahmed, a prenosioci su povjerljivi.

⁵ Prenosi El-Hakim sa vjerodostojnim lancem.

⁶ Hadis je hasen.

Stepeni održavanja rodbinskih odnosa

El-Kadi Ijad kaže: "Nema razilaženja (među ulemom) da je održavanje srodstva u cjelokupnom pogledu obavezno, a prekidanje veliki grijeh. Ali, održavanje rodbinskih odnosa ima veće i manje stepene. Najniži stepen je ostavljanje međusobnog izbjegavanja i održavanje veze putem govora i selama, što se razlikuje shodno mogućnostima i potrebi. Nešto od tih odnosa je obavezno, a nešto pohvalno. Kada bi čovjek održavao dio od predviđenog obaveznog održavanja, a ne bi sve ispunio, ne može se nazvati onim koji raskida odnose. Kada bi bio nemaran u onome što je u mogućnosti učiniti i što treba učiniti na polju održavanja odnosa ne može se nazvati održavateljem rodbinskih odnosa."¹ Allah najbolje zna.

¹Šerhun-Nevevi ala Muslim.

Dužnost izdržavanja porodice je na muškarcu

Islam čuva i porodicu i sisteme međusobne veze i srodstva te jasno podstiče muškarca (staratelja) da posveti pažnju članovima svoje uže familije. U ovome sistematskom okviru islam poziva muškarca na odgovornost. Dokaz za to su riječi Uzvišenog:

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije su gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati i koji će ono što im se naredi izvršiti."¹

Ibn Kesir kaže: "Tj. naredi sebi i svojoj porodici - ženama, djeci braći, rodbini, ropkinjama i robovima pokornost Allahu Uzvišenom a zabrani sebi i svima onima koje izdržavaš nepokornost prema Allahu, ﷻ Poduči ih, vaspitaj i po Allahovoj naredbi prema njima postupaj tako što ćeš im naređivati i u tome pomagati. Kada vidiš da se Allahu nepokornost čini odvrati ih od toga. Dužnost je svakog muslimana da poduči one koji su u okrilju njegovu Allahovim naredbama i zabranama."

U hadisu stoji:

*"Allah će pitati svakog čuvara za ono što mu je za čuvanje dato, je li čuvao ili zapostavio. Čak će pitati muškarca za članove njegove porodice."*²

Allah Uzvišeni je propisao muškarcu materijalno izdržavanje uže porodice. On ﷻ, kaže:

"Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje."³

Kada se žena na Zapadu usprotivila muškarčevom izdržavanju, pozvala se na jednakost i emancipaciju, golokraka izašla na ulicu potcjenjujući rad čovjeka, upustila se u miješanje sa muškarcima i izopačila se, kućno okrilje je u potpunosti zapostavljeno, porodica se raspala a djeca neodgojena ostala, čega smo svi svjedoci danas.

Ibn Kesir u tefisru kaže: **"Muškarci vode brigu o ženama"** - tj. muškarac je ženin poglavar, njen velikan, sudija i vaspitač ako se izopači **"zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima"** - tj. jer su ljudi na većem stepenu od žena. Zato je poslanstvo specifično samo za muškarce kao i upravljanje državom. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Neće uspjeti narod koji postavi ženu za vladara."*⁴

¹ Suretut-Tahrim, ajet 6.

² Prenosi se u Sunenima.

³ Suretun-Nisa', ajet 34.

⁴ Prenosi El-Buhari.

Takođe, isti je slučaj sa pozicijom sudije i drugih važnih funkcija. **"zato što oni troše imetke svoje"** - tj. vjenčani darovi, izdržavanje i troškovi kojima ih je Allah obavezao prema ženama u Kur'anu i sunnetu Poslanika ﷺ. Pošto je čovjek na većem stepenu od žene tako mu i odgovara da se brine o njoj. Uzvišeni kaže: **"Muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen."**¹ Žena je dužna pokoravati mu se prema onome što joj je Allah naredio od djela pokornosti u vidu činjenju dobra prema njegovoj porodici, čuvanju muževljeva imetka - što spominju Mukatil, Es-Suddi i Ed-Dahak.

U brigu (tj. skrbljenje i izdržavanje) ulaze i podučavanje (školovanje) odgoj s ciljem čuvanja od vatre i poboljšanja njena intelektualnog stanja. Najbolje podučavanje za ženu i djecu je da muž bude lijep primjer u govoru, postupcima i bračnom suživotu. U izdržavanje se ubraja i naredba i odlučnost u spomenutom, sa naređivanjem dobra i odvrćanjem od zla. Izdržavanje znači da muškarac bude upravitelj u kući nadgledajući sve postupke vezane za trošenje i odgoj.

U tefsiru ajeta:

"I tražio je od čeljadi svoje da namaz obavljaju i da milostinju udjeljuju, i Gospodar njihov je bio njima zadovoljan."²

Ibn Kesir kaže: "Ovo je lijepa pohvala, epitet i ispravno ophođenje jer je bio strpljiv u pokornosti Gospodaru svome naređujući to i svojoj porodici. Tako Uzvišeni kaže Svome Poslaniku ﷺ:

"Naređuj čeljadi svojoj da obavlja namaz i istraj u tome!"³ I kaže: **"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre"**⁴ tj. naređujte im dobro, a zabranjujte im zlo. Ne ostavljajte ih zanemarane pa da ih vatra na Sudnjem danu proguta. U hadisu od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, stoji:

*"Poslanik ﷺ je rekao: "Allah se smilovao čovjeku koji noću ustane da klanja i probudi svoju ženu, a ako odbije vodom je po licu popršće. Allah se smilovao ženi koja ustane noću da klanja i probudi svoga muža, a ako odbije vodom ga po licu popršće."*⁵

Od Ebu Se'ida i Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, kazao:

*"Kada se čovjek u noći probudi i probudi ženu svoju i klanjaju dva rekata upišu se od onih koji Allaha mnogo spominju."*⁶

Općenito rečeno, žena je u potrebi za nekim ko će je voditi i naređivati joj dobro. To se odnosi i na kćeri za koje je Poslanik, onome ko ih odgoji u dobru i dobrostiv bude prema njima, obećao da će s njim biti u Džennetu. Podučavanje u kućnoj atmosferi je podjednako i muškarčeva i ženina dužnost, jer se prenosi vjerodostojan hadis koji kaže:

"Muškarac je čuvar u svojoj kući, a žena je čuvar u kući svoga muža." Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Bekare, ajet 228.

² Suretu Merjem, ajet 55.

³ Suretu Ta-Ha, ajet 132.

⁴ Suretut-Tahrim, ajet 6.

⁵ Prenose Ebu Davud i Ibn Madže.

⁶ Prenose Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madže.

Pogled šerijata na edukaciju i odgoj djece

Allah ﷻ, naređuje podučavanje i odgoj djece u ajetu:

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti."¹

El-Hasen kaže: "Tj. naređujte im pokornost Allahu, ﷻ, i podučavajte ih dobru, a Alija, radijallahu anhu, kaže:

"Podučavajte ih" tj. odgajajte ih. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Svako novorođenče se rađa u fitri islama, a kada odraste roditelji ga požidove, pokrste ili uvedu u vatropoklonstvo (medžusija)."*²

Podstičući na namaz Poslanik ﷺ, kaže:

*"Naređujte svojoj djeci namaz kada napune sedam godina, a udarite ih (ako neće klanjati) radi namaza kada budu imali deset godina i rastavite ih u postelji."*³

Uzvišeni kaže:

"Naređuj čeljadi svojoj da obavlja namaz i istraj u tome!"⁴

Govoreći o poslaniku Ismailu عليه السلام Uzvišeni obavještava: **"I tražio je od čeljadi svoje da namaz obavlja..."**⁵ Ibn Kesir kaže: "Pravnici kažu: To se odnosi i na post, što je privikavanje u ibadetima kako bi dostigao punoljetstvo sa konstantnim činjenjem ibadeta i pokornosti, te udaljivanjem od grijeha i ostavljanja nevaljaloga. A Allah, ﷻ, upućuje."

Od Aiše , radijallahu anhu, se prenosi da je rekla:

*"Poslanik ﷺ, nije nikada udario svoju ženu niti slugu. Nije uopće svojom rukom udarao osim u borbi na Allahovom putu ili da se Allahove zabrane prekrše, pa se osveti radi Allaha."*⁶

Od Mu'aza ibn Džebela, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

*"Troši na svoju porodicu iz imetka svoga i štap radi odgoja upotrijebi i radi Allaha ih zastraši."*⁷

Riječi **"i štap odgoja upotrijebi"** znači da onaj koji ima porodicu treba ih zastrašivati i upozoravati na ono što nije pristojno, da ih nadgleda kada su sami i odabere pogodno vrijeme za zajedničko druženje i igru, kako pretjerano igranje ne bi odvelo u

¹ Suretut-Tahrim, ajet 6.

² Et-Taberani u "El-Kebiru" i Ebu Jala u svome "Musnedu".

³ Prenosi Ebu Davud, hadis je hasen.

⁴ Suretu Ta-Ha, ajet 132.

⁵ Suretu Merjem, ajet 55.

⁶ Prenosi En-Nesai.

⁷ Prenosi Ahmed.

razmaživanje i ostavljanje lijepog i uzornog ponašanja. Ukor i kritike se ne bi trebale izricati osim u kućnom krugu daleko od očiju i ušiju drugih ljudi.

Rani odgoj

Islam je pridao pažnju ranom odgoju s ciljem usađivanja čistog vjerovanja u duše i srca stasajuće generacije. To se posebno očituje u izboru supruge i supruga od kojih se traži da imaju vjeru i moral. To možemo vidjeti i iz naredbe o namazu u ranim godinama života. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Naređujte svojoj djeci namaz kada napune sedam godina, a udarite ih radi njega (namaza) kada budu imali deset godina i rastavite ih u postelji."*¹

Treba napomenuti da kada dijete počne shvatati treba ga naučiti islamskim adabima jela, spavanja i pokrivanja stidnih dijelova tijela, saobraćanja s drugima, čuvanje jezika od nevaljalština, poštivanje starijih i nazivanje selama. Postupat će se postepeno s obzirom na dotično stanje. Dječaci će se podučiti načinu traženja dozvole za ulazak.

Poslanik ﷺ, je pokazao način podučavanja djece vjerskim pitanjima čistoće, namaza, posta, dova i lijepog ponašanja. U to spada i udaljavanje djece od nemoralnih druženja. Uzvišeni u porukama Lukmanovom sinu kaže: **"Slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća."**²

Od razloga koji pomažu pravilnoj moralno-vjerskoj izgradnji ličnosti djece je i odabir poštene i vjerski produhovljene majke, kao što smo već spomenuli. U smislu toga je i dova koju čovjek upućuje Allahu, a koju nam je Poslanik ﷺ, kao svoj sunnet poručio prilikom bračnog odnosa: *"Bismillāh. Allāhumme džennibneš-šejtāne ve džennibiš-šejtāne mā rezaktenā."* (S Allahovim imenom, Bože moj, sačuvaj nas šejtana i udalji šejtana od onoga čime si nas opskrbio).

Pioslanik ﷺ, kaže:

"Pa, ako ga Allah opskrbi djetetom šejtan mu neće moći nikako naškoditi."

Takođe, u spomenute razloge spada i učenje ezana na desno i ikameta na lijevo uho odmah po rođenju, kao i klanje akike, nadijevanje lijepog imena, pravednost među djecom, podučavanje onome što će im koristiti i na dunjaluku i na Ahiretu, te upućivanje Allahu, ﷻ, dove za njih, kao što u Kur'anu stoji:

"Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju."³

U dovi Zekerijjaha, ﷺ, Allah, ﷻ, kaže:

"Gospodaru moj" - reče - "podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!"¹

¹ Prenosi se u Sunenima.

² Suretu Lukman, ajet 15.

³ Suretul-Furkan, ajet 74.

Pojašnjenje načina odgoja

Učenjak Ibnul-Kajjim u knjizi *"Tuhfetul-vedudi bi ahkamil-mevludi"* na lijep način pojašnjava puteve odgoja, pa kaže:

1. Ko zapostavi odgoj svoga djeteta i ostavi ga da luta načinio mu je veliko zlo. Većina djece je upropaštena od strane nezainteresovanih roditelja koji su zapostavili njihovo podučavanje obavezama i adabima islama. Takva djeca su kao mala zaboravljena, a kao velika nisu korisna ni sebi ni roditeljima.

2. Od velike je važnosti posvetiti krajnju pažnju moralu, koji kod djeteta uzima formu shodnu odgajateljevom metodu, još u djetinjstvu. Kada dijete odraste veoma je teško promijeniti njegov način ophođenja i ponašanja koji su se duboko urezali u njegovo srce.

3. Kada dijete počne shvatati treba ga uklanjati sa skupova zabave i besposlica, ružnih riječi, bid'ata (novotarija) i psovki. Ako ove pokuđene stvari uđu u njegove uši, teško ih je ostaviti u zreloom dobu, a još je teže staratelju izvući ga iz toga, jer je mijenjanje običaja jedna od najtežih stvari.

4. Staratelj treba dijete udaljiti od upotrebe laži i psovke više nego što bi mu zabranjivao da uzme otrov, jer kada mu laž i prevara na jeziku postanu uobičajnim, pokvario je sreću i na dunjaluku i na Ahiretu i zabranio je sebi svako dobro.

5. Staratelj djeteta će nastojati udaljiti ga od lijenosti, besposličarenja i rahatluka stimulišući ga na druge aktivnosti. Dijete neće prepustiti samom sebi, osim onoliko koliko je dovoljno za odmor duha i tijela. Lijenost i besposličarenje imaju loše posljedice, a zainteresovanost i ulaganje truda, svakako pozitivne. Do ugleda na ovome i sreće na Budućem svijetu se ne dolazi osim preko mosta muka i poteškoća.

6. Navikavat će ga na buđenje krajem noći prije pojave zore, jer je to doba zadobivanja velikih koristi i udjeljivanje nagrada. Ljudi su u tome raznoliki, neki imaju malo, neki mnogo udjela, a neki su potpuno lišeni te blagodati.

7. Nastojat će ga odvikavati od prekomjernog uzimanja hrane, prekomjerne priče, spavanja i druženja, jer su ovo uzroci nesreće i propasti. Ove prekomjernosti roba udaljavaju od dobra dunjaluka i Ahireta.

8. Strogo će paziti da ga udalji od strasti vezanih za stomak i polni organ. Stimulisanje ovih uzroka će dijete pokvariti tako da će ga veoma teško biti popraviti. Koliko li samo ima ljudi koji su svoju djecu, plodove svojih srca, pokvarili i na dunjaluku i za Ahiret. Kada vidiš nevaspitanost djece prvo to uočiš kod roditelja.

9. Dijete treba daleko udaljiti od mogućnosti dohvata i konzumiranja opojnih pića i sredstava i lošeg društva koje bi na to podsticalo, što vodi u propast. A ako mu to postane dostupno postat će i neljubomoran, a neljubomorni (prema porodici i vjeri) neće ući u

Džennet. Djecu najviše upropaštava ignoriranje i nezainteresovanost roditelja za njih, te neozbiljan odnos prema njihovoj nošnji. Veliki broj roditelja dopuštaju djeci mnogo veće stvari nego što neprijatelji jedni protiv drugih koriste bez i najmanjeg osvrta na to.

10. Koliko je samo roditelja izgubilo i dunjaluk i Ahiret izlažući svoju djecu propasti kao posljedice nemara prema Allahovim pravima i okretanja od znanja koje im je Allah, ﷻ, kao obavezu propisao, kao i od dobrih djela. Tako su ostali lišeni dobra i koristi od svoje djece, a djeca ostala lišena svakog dobra i koristi zbog kazne roditeljima za nemar. Allah najbolje zna.

PONAŠANJE I DRUŠTVO

1. **Pomaganje u činjenju dobra i bogobožnosti**
2. **Naređivanje dobra i odvrćanje od zla**
3. **Ugošćavanje komšije**
4. **Skrivanje sramote griješnih muslimana**
5. **Pomirenje muslimana**
6. **Ljubav muslimana prema bratu muslimanu**
7. **Ugošćavanje gostiju**
8. **Milost prema djeci i poštovanje starijih**
9. **Selam, nazdravljanje prilikom kihanja i odvrćanje na poziv bratu muslimanu**
10. **Obilazak bolesnika i klanjanje džezaze-namaza sljedbenicima naše kible.**

Pomaganje u činjenju dobra i bogobožnosti

Saradnja i međusobno pomaganje jednog naroda je civilizacijski čin koji jača njegovu ličnost i podiže njegovu riječ. Uzvišeni kaže:

"Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Alah strašno kažnjava."¹

Ibn Kesir kaže: "Allah, ﷻ, naređuje Svojim vjernicima pomaganje u činjenju dobrih djela - a to je dobročinstvo i ostavljanje ružnih - a ono je bogobožnost. Zabranjuje im potpomaganje na laži i saradnju u griješenju i haramima." Poznato je da nijedna civilizacija nije stasala bez uzajamne saradnje među njenim pojedincima, ili pak propala osim sa razlogom razmirica i međusobnog podvajanja. Allah, ﷻ, kaže: **"I ne prepirite se da ne biste klonuli..."**²

Islam kroz poziv u čast života podstiče na saradnju u dobru i međusobno savjetovanje pojedinaca iz ovoga Ummeta, jer Poslanik ﷺ, kaže:

*"Vjera je iskrenost." Rekoše: "Prema kome, Božiji Poslaniče!" "Prema Allahu, Njegovoj knjizi, Njegovom Poslaniku, vođama muslimana i ostalima."*³

Hadis poziva svakog vjernika da pozitivno sarađuje u društvu, da traži povode činjenja dobra i da se sustegne od griješenja i neprijateljstva. Poznato je da su načini saradnje u dobru mnogobrojni. U taj pojam ulaze solidarnost i uzajamnost u svim pitanjima generalno vezanim za društveni život, kao i naređivanje dobra i odvrćanje od zla, kao izvrsna prepreka za širenje smutnji. U pojam saradnje, takođe, ulazi davanje prilike za zapošljavanje muslimana i podizanje tvornica dovoljnih da podmire potrebe hrane i odjeće. U to ulazi i pridobijanje koristi i sprječavanje zla, shodno mogućnostima. Učenjak će sudjelovati i sarađivati putem stečenog znanja, bogataš svojim imetkom, a hrabri životom na Allahovom putu. Također, u pojam saradnje se ubraja i odgoj omladine na islamskim principima.

Saradnja pojedinaca u islamskom društvu

U saradnju se ubraja i osjećajnost prema drugim muslimanima i pomaganje u potrebama, jer se u hadisu od Ebu Hurejre, r.a, prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko od muslimana kakvu ovosvjetsku nedaću otkloni, Allah će od njega otkloniti nedaću na Sudnjem danu. Ko pokrije (sramotu) muslimana, Allah će ga zaštititi i na dunjaluku i na Ahiretu. Allah je na pomoći Svome robu dokle god je rob na pomoći svome bratu."*⁴

¹ Suretul-Maide, ajet 2.

² Suretul-Enfal, ajet 46.

³ Prenose ga peterica.

⁴ Prenose Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

U saradnju i ispomoć se ubraja mirenje, tj. pomirenje braće muslimana. Uzvišeni kaže: **"Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice..."**¹ Također, u saradnju na dobru se svrstava kritika i bojkot onih koji nanose zlo. U hadisu od Enesa ibn Malika, r.a, stoji:

*"Pomozi brata svoga bio onaj koji čini nasilje ili onaj kome se čini." Neki čovjek reče: "Božiji Poslaniče, pomoći ću ga ako mu se čini nasilje, a kako ću mu pomoći kada ga on čini?" - "Tako što ćeš ga spriječiti i to je tvoja pomoć njemu."*²

Saradnja na društvenom planu podrazumijeva edukaciju neobrazovanih, opomenu zaboravnih, uputu zalutalih, što se sve ubraja u naređivanje dobra i odvrćanje od zla. Allah, ﷻ, kaže:

"A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljlih odvrćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati. - Allah je doista silan i mudar."³

U društvenu saradnju ulazi i pomoć ugroženom, nemoćnom i olakšanje zaduženom. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Vjernik prema vjerniku je kao građevina čiji dijelovi jedni druge podupiru - a onda je to dočarao ispreplićući svoje prste."*⁴

U potpomaganje u dobru ulazi i učešće u dobrotvornim islamskim društvima, izgradnja džamija i bolnica, širenje znanja, te džihad na Allahovom putu. Ovo nam potvrđuje da je saradnja u islamskom društvu mnogo jača od svih savremenih teorija koje ne izlaze iz materijalnog okvira, kao i rasne, polne, kulturne i poslovne diskriminacije. Društvena saradnja podrazumijeva i zalaganje za dobro. Uzvišeni kaže:

"Onaj ko se bude za dobro zalagao - biće i njemu udio u nagradi, a onaj ko se bude za zlo zauzimao - biće i njemu udio u kazni."⁵

Mudžahid kaže: "Ovaj ajet je objavljen povodom zalaganja ljudi jednih za druge. Ko se bude trudio za stvar iz koje će proisteći dobro imat će dio nagrade, a suprotno tome stoji kazna."

Islamska solidarnost

U potpomaganju u dobru spada i islamska solidarnost. Potpomaganje je u suštini solidarnost, jer svaki pojam opstoji shodno činjenicama a ne terminima. Zato, poziv u islamsku solidarnost se smatra posljedicama saradnje koju je Poslanik ﷺ, protumačio

¹ Suretul-Enfal, ajet 1.

² Prenose El-Buhari i Muslim.

³ Suretul-Tevbe, ajet 71.

⁴ El-Buhari i Muslim.

⁵ Sureun-Nisa', ajet 85.

znakovima čistog vjerovanja. On kaže:

*"Niko neće od vas vjerovati dok ne bude želio svome bratu ono što želi sebi."*¹

Nemoguće je izjednačiti i organizovati opće koristi muslimana tako da zadobiju moć i ponos osim zajedničkom saradnjom, što je u suštini željena islamska solidarnost. Solidarnost među muslimanima kao pojednicima, skupinama, i narodima je od najvećih obaveza danas s ciljem ispravnosti postupaka, poziva u dobro, jedinstvenog stava i udruženja protiv zajedničkog neprijatelja pred kojim se trebaju pokazati kao jedno nerazdvojivo tijelo. Poslanik ﷺ ih je opisao:

*"Primjer muslimana u njihovoj međusobnoj ljubavi, milosti, suosjećajnosti je kao primjer jednog tijela. Kada oboli jedan njegov dio, ostali dijelovi tijela mu se odazovu groznicom i nesanicom."*²

Ponos se neće ostvariti, a tako i pobjeda osim putem pomaganja muslimana na putu džihada i vraćanju ka zahtjevima čistog imana koji je Allah, ﷻ, jasno obznanio Svojm robovima koje je učinio nasljednicima na Zemlji. U pojam islamske solidarnosti ulazi pomaganje mudžahida, njihovo finansiranje, vođenje brige o njihovim porodicama, te njihovo opremanje na Allahovom putu. Također, tu ulaze idejno potpomaganje koje opstoji na istini i pravdi, te svaka opća društvena, ekonomska i politička korist koja daje doprinos muslimanima i otklanja i umanjuje zlo svih vrsta.

Saradnja zemalja na istini

Formula potpomaganja se širi i tako obuhvata saradnju zemalja i pokrajina koja opstoji na dobročinstvu i bogobožnosti. Tačke suradnje su precizirane u časnom Kur'anu:

Prvo: Zabrana neprijateljstva u potpunosti svejedno radilo se o pravima čovjeka ili naroda. Nema sumnje da je najskupocjenije pravo ono kojim raspolažu narodi, a ono se ogleda u spoznaji ispravne vjere i njenog očuvanja na ispravnim metodama. Svako ko stane na put dolaska do ove istine smatra se najvećim neprijateljem i zločincem. Tada je muslimanska dužnost odagnati tu nepravdu i otkloniti prepreke koje stoje na putu sreće i spokoja naroda. Uzvišeni kaže:

"I borite se protiv njih sve dok mnogoboštvo ne iščezna i dok samo Allahova vjera ne ostane."³

Drugo: Naredba o saradnji, u čemu je dobrobit cjelokupnog čovječanstva, i to na temeljima bogobožnosti i ispoljavanja vjere samo Allahu Uzvišenom. U ovo ulaze ispunjenje ugovora, obećanja jer Uzvišeni kaže: **"I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu, zaista, odgovarati."**⁴, i **"...sve dok se oni budu ugovora pridržavali,**

¹ El-Buhari.

² Prenose El-Buhari i Muslim.

³ Suretul-Enfal, ajet 39.

⁴ Suretul-Isra', ajet 34.

Upozorenje na saradnju u grijehu i neprijateljstvu

Potpomaganje u grijehu i neprijateljstvu podrazumijeva podršku činjenju šerijatskih zabrana u vidu pomaganja kamatnog sistema i nasrtaja na Allahove i ljudske svetinje. Postoje kur'ansko hadiski tekstovi koji to zabranjuju, a posljedice su kobne i razlog su izlaganja Allahovoj, ﷻ, srdžbi, potpadanje pod vlast neprijatelja i razjedinjavanje zajedništva. U ovu vrstu potpomaganja ulazi i saradnja sa neprijateljem s ciljem nanošenja štete i zla muslimanima, pomaganje u praštanju  erijatske kazne za one koji je zaslužuju, te pomaganje u svim vidovima i domenima koji štete pojedincu, porodici, društvu, islamskoj državi djelom ili riječju.

Treće: Zabrana pomaganja u nepravdi i neprijateljstvu, a o tome Kur'an jasno govori sa dvije početne tačke:

a) Ništa više ne može naštetiti ljudskim odnosima do neprijateljstvo i pomaganje u njemu.

b) Ništa više ne može sjediniti ljudsku porodicu kao zajednički rad na dobru i poziv u obožavanje samo Allaha. Otuda se jasno očituje da saradnja može biti samo u ograničenom okviru islamskog društva, u okviru širokog islamskog solidarisanja, u okviru međunarodne saradnje koja opstoji na istini i pravdi koja je u potpunosti suglasna odrednicama Allahove vjere. Allah najbo e zna.

¹ Suretut-Tevbe, ajet 7.

Poglavlje o naređivanju dobra i odvrćanju od zla

1. Šerijatska utemeljenost naređivanja dobra i odvrćanja od zla

Definicija, vrijednost i pravilo ove šerijatske odredbe

Dobro se ogleda u svemu što nam Allah ili Njegov Poslanik ﷺ naređuju. Zlo se, također, ogleda u svemu onome što nam Allah ili Njegov Poslanik ﷺ, zabranjuju. Uzvišeni kaže:

"Vi ste narod najbolji od svih koji se ikad pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete."¹

Ibn Kesir kaže: "Značenje je da su najbolji i najkorisniji narod za ljude, i to, počinjući od prvog (islamskog stoljeća) pa nadalje. Ko se okiti svojstvima ovoga naroda (ummeta) ulazi u pohvalu izrečenu u ajetu. Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, kaže: "Koga raduje da bude od ovog ummeta neka izvrši Allahov uslov za to" – prenosi Ibn Džerir. Allah, ﷻ, kaže:

"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati – oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu i Indžilu i Kur'anu -, a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje Svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh. Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molitvu obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj!"²

To je jedno od najspecifičnijih svojstava Allahovih štićenika (evlija). Uzvišeni kaže:

"A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju, i molitvu obavljaju, i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati."³

Naređivanje dobra i odvrćanje od zla kao kategorija ima pravilo fardi-kifajeta (kolektivna obaveza) – ako ga jedna skupina muslimana obavi dužnost spada sa ostalih. Može postati fardi-ajnom (pojedinačnom strogom obavezom) onome koji pojedinačno vidi kakvo zlo, kao što se spominje u "Šerhu Muslima". Šerijatski tekstovi iz Kur'ana i Sunneta jasno naznačavaju i podstiču na ovo djelo. Allah, ﷻ, govori:

"I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro,

¹ Suretu Ali Imran, ajet 110.

² Suretut-Tevbe, ajet 111-112.

³ Suretut-Tevbe, ajet 71.

a od zla odvrćati, - oni će šta žele postići. I ne budite kao oni koji su se razjedinili i u mišljenju podvojili kada su im već jasni dokazi došli, - njih čeka patnja velika.”¹

Ibn Kesir kaže: “Uzvišeni naznačava da od vas bude specijalizirana grupa za obavljanje dužnosti pozivanja u dobro, naređivanje dobra i odvrćanje od zla, a takvi su uspješni. Misli se na mudžahide i islamske učenjake. Ovim ajetom se želi organizovati skupina iz ovog ummeta koja će se posvetiti ovoj dužnosti, iako je (općenito) to dužnost svakog pojedinca kao što je potvrđeno u *Sahihu* Muslima od Ebu Hurejre, r.a, da je Poslanik ﷺ, rekao:

“Ko od vas vidi kakvo zlo neka ga otkloni svojom rukom, a ako ne može onda jezikom, a ko ne može onda srcem, a to je najslabiji iman.”

Naređivanje dobra i odvrćanje od zla ima tri stepena:

Prvi: Promjena zla rukom. Ovo može svaki onaj koji ima vlast kao vladar nad narodom, namjesnik, upravitelj na poslu ili čovjek u svojoj kući.

Drugi: Promjena jezikom. Ovo mogu činiti svi sposobni ljudi. Iskrenost je prema Allahu, njegovu Poslaniku, Njegovoj knjizi, vladarima muslimana i ostalima. O tome govori i hadis. Promjena jezikom je najobligatnija u pogledu na vladare i učenjake, jer Allah, ﷻ, kaže:

“A Allah će sigurno pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu, - ta Allah je zaista Moćan i Silan. One koji će, ako im damo vlast na Zemlji, molitvu obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvrćati od nevaljalih - a Allahu se na kraju sve vraća.”²

Naredba o naređivanju dobra, također, ulazi u pojam džihada, jer se od Poslanika ﷺ, prenosi da je rekao:

“Nijedan poslanik prije mene nije poslan nekome narodu a da iz svog naroda nije imao pomagače i drugove koji su se držali njegova sunneta i slijedili njegovu naredbu. Zatim su poslije njih došle generacije koje su govorile ono što nisu radile i radile ono što im nije bilo naređeno. Pa ko se bude borio (džihad) protiv njih svojom rukom on je vjernik. Ko se bude borio protiv njih svojim jezikom on je vjernik. Ko se bude borio protiv njih svojim srcem on je vjernik, a iza ovoga nema vjere ni koliko je zrno gorušice.”³

Treći: Promjena srcem. To je negiranje zla u tajnosti kada ne postoji mogućnost njegova otklanjanja rukom ili jezikom i to je najslabiji oblik imana (vjerovanja). Promjena srcem će biti mržnjom srca prema nevaljalom djelu kada bi vjernik u sebi trebao reći: *“Allahu moj, utječem ti se od ovog djela.”* Mržnja nevaljaloga podrazumijeva napuštanje

¹ Suretu Ali Imran, ajet 104-105.

² Suretul-Hadždž, ajet 40-41.

³ Prenosi Muslim.

mjesta gdje se čini zlo i unutarnje duševno nezadovoljstvo.

Predmet područja naređivanja dobra i odvrćanja od zla

Naređivanje dobra i odvrćanje od zla je naredba ispravljanja grešaka shodno pravilima šerijata, a takođe i odvrćanje i zabrana onoga što vodi velikim grijesima i njihovom javnom ispoljavanju. Zatim, poziv društva na prikladan način kako bi se upozorili zaboravni, odvratili nemarni i podučile neznalice. Onaj koji javno ispoljava grijeh ukorit će se kako bi drugi ljudi ostali na ispravnom putu na najpotpuniji i najprikladniji način.

Cilj i loše posljedice ostavljanja ove islamske obaveze

Cilj naređivanja dobra i odvrćanja od zla je uspostavljanje Allahova dokaza protiv Njegovih stvorenja na Zemlji, skidanje dužnosti pozivača u islam, traženje koristi koja proizilazi iz širenja istine, dobra i pravde među ljudima. Ako se onaj koji čini zlo iz oholosti i netrpeljivosti odbije pokoriti Allahovoj odredbi, zaslužio je da bude opisan onako kako je to Allah, ﷻ, u Knjizi pojasnio:

“Pa zašto oni pouku izbjegavaju, kao da su divlji magarci preplašeni, koji od onih koji ih progone bježe.”¹

Adabi naređivanja dobra i odvrćanja od zla

1. Poznato je da nema naredbe bez znanja. Ali svaki čovjek je dužan naređivati i zabranjivati djela o kojima moraju znati podjednako i učenjak i neuki. Posebno kada se javno pojave grijesi kao što je ostavljanje namaza, zekata, hadža i dr., što zahtijeva opominjanje i upozoravanje.

2. Ocjenjivanje moguće koristi. Uzvišeni kaže:

“Zato poučavaj – pouka će već od koristi biti.”²

Opomena nije poželjna ako se iz nje ne nada koristi, ili ako vodi u veće zlo, jer su muslimanski učenjaci jedinstvenog stava u pitanju odabira manjeg zla u odnosu na veće kada se nađu u istom pitanju tj. problemu.

3. Dužnost je savjetovati u tajnosti, a ako nema koristi, nema smetnje da to bude javno. Savjet će biti odgovarajući shodno situaciji grješnika, - za nekoga blago, a za nekoga oštro. Blag govor je podesniji i bolji, jer Uzvišeni u pozivu faraonu kaže:

¹ Suretul-Muddessir, ajet 49-51.

² Suretul-E'ala, ajet 9.

"Pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se poboja!"¹

4. Pozivaju se svi muslimani bili vladari ili podređeni. Obaveza će biti još obligatnija svim muslimanima ako ih zadesi kakva nevolja, rašire se ništavne idologije i sumnje, ili se proširi nevaljalština na ulicama i u kućama.

5. Iskreni nijet treba biti rezultat ljubavi i potpomaganja islamskog društva, ne mržnja ili strast. Zato je potrebno da naređivanje dobra i odvracanje od zla bude provedeno na način koji se obraća razumu. Onaj koji naređuje dobro i zabranjuje zlo neće se osvrutati na dunjaluk.

6. Oni koji naređuju dobro trebaju se i sami pridržavati onoga što naređuju kako bi se spasili i na dunjaluku i na Ahiretu. Spominje se teška prijetnja u kur'ansko - hadiskim tekstovima za onoga ko ujedno čini grijeh i odvrća druge ljude od njega. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate!"²

Uzvišeni, također, kaže:

"Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?"³

Ovoj kategoriji ljudi je izrečena prijetnja, a u hadisu Usame ibn Zejda koji prenosi od Poslanika ﷺ, da je rekao:

"Na Sudnjem danu će se dovesti čovjek i bit će bačen u vatru. Crijeva će mu iz stomaka stršiti i kružiti će kao što magarac oko mlinskog točka kruži. Stanovnici vatre će se okupiti oko njega i reći će: O ti, šta ti je? Zar nam nisi naređivao dobro i zabranjivao zlo? Reći će: Svakako, naređivao sam dobro ali ga nisam radio, a zabranjivao sam zlo pa sam ga radio."⁴ Allah najbolje zna.

¹ Suretu Ta-ha, ajet 44.

² Suretu Saff, ajet 2-3.

³ Suretu Bekare, ajet 44.

⁴ Prenose El-Buhari i Muslim.

Posljedice ostavljanja naređivanja dobra i odvraćanja od zla

Kazna za ostavljanje naređivanja dobra i zabrane zla

Svi poslanici su poslani da dostave Božiji vjerezakon. Pečat poslanstva je Muhammed ﷺ, a njegov ummet je opisan dobročiniteljskim jer naređuje dobro, a zabranjuje zlo. Destrukcija i nemar prema ovoj obavezi predstavljaju najgoru nasreću za ovaj ummet. Kada ljudi ostave naređivanje dobra i zabranu zla jave se sljedeće neželjene posljedice:

1. Širenje nemorala i kriminala, što je očividno u većini država koje se ne pridržavaju islamskog vjerezakona. Stanje se postepeno izopaći, pokuđeno postane dobro, društveni sistem postane nesiguran, a više vrijednosti i principi se sruše.

2. Opća kazna. Kada nastupi Allahova srdžba nestane bereketa, kiša se umanji, nesreće i nedaće umnože. Uzvišeni kaže:

"Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništavao sela i gradove ako su stanovnici njihovo bili dobri."¹

Dokaz su takođe riječi Poslanika ﷺ, iz hadisa kojeg prenosi Džerir, radijallahu anhu, i kaže:

*"Čuo sam Allahovog Poslanika ﷺ kako govori: "Nema čovjeka koji među nekim narodom bude činio prezrena djela, a taj narod bude sposoban da to ispravi, a oni to ne isprave - a da im Allah neće spustiti kaznu prije nego što umru."*²

U svakom društvu postoje oni koji griješe, pa ako kao takvi ne budu naišli na prepreku još će se više uzoholiti, a griješenje će postati još raširenije. Poslanik ﷺ, je potvrdio pravilo naređivanja dobra i zabrane zla i pojasnio da zanemarivanje ove institucije vodi ka iskvarivanju društva, a onda u konačnu propast. Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Kada grijeh bude skriven neće naškoditi osim njegovu počiniocu, a kada se javno obznani i ne ispravi se, naškodit će svim ljudima."*³

Musliman se u pitanju naređivanja dobra i zabrane zla ne smije postaviti negativno, ali će u svom društvu biti korespodentan ne bi li tako spriječio posljedice. Od Ebu Bekra es-Siddika, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao:

"O ljudi, vi učite ovaj ajet: "O vjernici, čuvajte sebe. Neće vam naškoditi onaj koji je zalutao ako ste krenuli pavim putem." - čuo sam Poslanika ﷺ, kako govori: "Kada ljudi vide nasilnika i ne budu ga spriječili, oni su pred samim nastupom Allahove

¹ Suretul-Hud, ajet 117.

² Prenosi Ebu Davud.

³ Prenosi Et-Tabrani sa dobrim (hasen) senedom.

kazne.¹

Muslim u svom *Sahihu* u predaji od Zejnebe bint Džahš , radijallahu anhu, prenosi da je rekla:

"Rekoh: O Allahov Poslaniče, da li ćemo propasti a među nama ima i dobrih?" "Da, kada se namnoži prljavština" - reče Poslanik ﷺ.

Od najupečatljivijih primjera nepoželjnih posljedica i općeg iskušenja koja se nameću radi zapostavljanja naređivanja dobra i zabrane zla, je primjer kojeg nam navodi Poslanik ﷺ,:

"Primjer onoga koji se čuva Allahovih zabrana i onoga koji u njih zapadne, je kao primjer ljudi koji bace kocku radi položaja na brodu. Neki zadobiju mjesto na gornjem, a neki na donjem dijelu broda. Kada oni iz donjeg dijela požele vode, odu do onih na gornjem dijelu (palubi) i kažu: "Da smo probili rupu radi naše potrebe i da nismo nikoga uznemiravali." Ako ih ostave (tj. to im dozvole) da to urade svi bi propali, a ako ih spriječe svi su spašeni."²

Iz ovih primjera se očituje veličina lične slobode u islamu. Ona je ograničena i uokvirena zahtjevima opće koristi. Lična sloboda u islamu sa ovog gledišta kako hadis pojašnjava, nije apsolutna i podređena samovolji.

3. Poniženje društva. Od Abdullaha ibn Amra, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Kada vidiš moj ummet da se plaši nasilniku reći: O nasilniče, u takvom ummetu neće biti dobra i koristi."³

4. Neuslišanost dove. Od Ebu Hurejre, r.a, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša ili ćete naređivati dobro i zabranjivati zlo ili će vam Allah uskoro poslati kaznu - vi ćete dove upućivati a neće vam biti uslišane."⁴

5. Zasluga prokletstva zbog nesprječavanja zla kao što su nevjernici od Sinova Israilovih prokleti zbog međusobnog nesprječavanja zla. Šutnja na griješna djela bez ičijeg reagovanja priziva kaznu na sve. Uzvišeni kaže:

"Jezikom Davuda i Isa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali - zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili: jedni druge nisu odvrćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je zaista to kako su postupali!"⁵

Nemar prema ovoj naredbi vodi u propast. Allah ﷻ, kaže:

"I izbjegavajte ono što će dovesti do smutnje koja neće pogoditi samo one među

¹ Prenose Ebu Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai sa vjerodostojnim lancima.

² Prenosi El-Buhari od Nu'mana ibn Bešira.

³ Prenosi El-Hakim.

⁴ Prenosi Et-Tirmizi sa dobrim lancem prenosilaca (hasen).

⁵ Suretul-Maide, ajet 78-79.

vama koji su krivi, i znajte da Allah strašno kažnjava.”¹

Mufessir Ibn Kesir kaže: "Uzvišeni upozorava Svoje robove vjernike na ispit i iskušenje koje će obuhvatiti grješnike i ostale. Tom kaznom neće samo izdvojiti grješnike ili počinitelje prekršaja, već će obuhvatiti i one koji ih nisu počinili. Alija ibn Ebi Talib, radijallahu anhu, od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, o tefsiru ovog ajeta prenosi:

"Allah je naredio vjernicima da ne budu ravnodušni prema grijehu koje se događa u njihovoj sredini, u protivnom će i njih obuhvatiti kaznom. Ovo je veoma lijep govor."
Allah najbolje zna.

¹ Suretul-Enfal, ajet 25.

Poglavlje o dobročinstvu prema komšiji

Islam navikava muslimana da održava i pojačava lijep odnos i vezu sa svim onim koji ga okružuju, bilo da se radi o susjedstvu, trgovini, poslu ili putu. Sve se to smatra propisanim pravom utemeljenim na Kur'anu i sunnetu. Ugošćavanje nije ograničeno na goste koji dođu u posjetu kući ili na posao, već ta lijepa saradnja prelazi na zemlje i zajednice. Posebno ako se radi o islamskim zemljama koje su jedne drugima najpreče s obzirom na susjedstvo i počast. Dokaz za to su riječi Uzvišenog:

"I Allaha obožavajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama, bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima - namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu."¹

U tefsiru se navodi: Bliski komšija (prvi komšija u susjedstvu). Ibn Kesir u tumačenju ovoga kaže: "To je onaj komšija koji je s tobom u rodbinskoj vezi). Daljnji komšija je komšija koji nije u bliskom susjedstvu. El-Kurtubi kaže: "Bliski komšija, tj. koji je blizu; a daljnji komšija tj. manje poznat komšija prema riječima Ibn Abbasa, radijallahu anhu, i jezičkoj analizi." Aiša , r.a, govori:

"Pravo komšiluka ima četrdeset kuća unaokolo."

Riječima *"i drugovima"* se misli na saputnika. Neki su rekli da se misli na supruga tj. suprugu. Drugi su rekli: Ko čuje poziv (ezan) on je komšija. U *Sahihu Muslimu* stoji:

"Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša neće rob (iskreno) vjerovati sve dok ne bude želio svom komšiji ono što i sam sebi želi."

Prava komšije

Ibn Hadžer u knjizi *"Fethul-Bari"*, komentaru *Sahihul-Buharija*, pojašnjava: "Imenica komšija (susjed) obuhvata i muslimana i nevjernika (kafira), pobožnog i griješnog, prijatelja i neprijatelja, građanina i nepoznanika, korisnog i štetnog, rođaka i stranca, bližeg i daljeg u urbanom smislu. Pojam komšija ima različite stepene, jedne veće od drugih. Najviši stepen komšiluka ima onaj kod koga su se našla sva svojstva, pa onda oni koji zatim imaju najviše od tih svojstava i naniže."

Položaj komšije s islamskog stanovišta dosegao je takav stepen da je Džibril, عليه السلام, više puta ponavljao savjete i preporuke o komšiji da je i sam Poslanik ﷺ pomislio da će komšija nasljeđivati imetak svog komšije. U *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu* od Aiše , r.a, se prenosi da je čula Allahovog Poslanika ﷺ, kako govori:

"Džibril mi je neprestano davao savjete o komšiji da sam pomislio da će komšija

¹ Suretun-Nisa, ajet 36.

nasljeđivati imetak (komšije)."

Ovim hadisima se argumentira veličina komšijinog prava. Iman nije potpun kod onoga koji čini zlo svome komšiji.

Prava komšije mogu se iskazati u sljedećim tačkama:

1. Izbjegavanje nanošenja štete prema hadisu od Ebu Hurejre, r.a.:

*"Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka ne uznemirava svoga komšiju."*¹

U drugoj predaji od Ebu Šurejha el-Hasaija, r.a, stoji da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka bude dobrostiv prema svome komšiji."*²

U drugom hadisu od Ebu Šurejha, radijallahu anhu, također, navodi se:

*"Allaha mi nije vjernik, Allaha mi nije vjernik, Allaha mi nije vjernik." Rekoše: "Ko, Božiji poslaniče?" "Onaj čiji komšija nije siguran od njegove zlobe."*³

2. Povremeno darivanje komšije. Međusobno darivanje učvršćava ljubav među komšijama prema naredbi Poslanika ﷺ, Zato prilikom raznih proslava treba ugostiti komšiju, pa makar to bilo i simbolično, zbog hadisa Ebu Zerra, radijallahu anhu, u kojem prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Kada kuhaš supu (voda sa komadićima i ostacima mesa) dodaj vode i pozovi komšije."*⁴
Najpreče su najbliže komšije prema predaji od Aişe, r.a.: "Rekla sam: Allahov Poslaniče, imam dvije komšinice, pa kojoj ću poklon dati?" "Onoj čija su vrata njene kuće bliža"- odgovori Poslanik, ﷺ

Počašćavanje gosta nije ograničeno na pripadnike naše vjere, nego ono podrazumijeva čak i nevjernike. Ibn Omer, radijallahu anhu, kada bi zaklao ovcu u krugu svoje kuće, rekao bi:

"Jeste li šta poklonili našem susjedu židovu? Čuo sam Poslanika ﷺ kako govori: "Džibril mi je neprestano davao savjete o komšiji da sam pomislio da će komšija nasljeđivati komšiju."

3. Briga za stanjem i pažnja prema komšiji zavisno od potrebe. Poslanik ﷺ, rekao je:

*"Nije vjernik onaj koji je sit, a njegov bližnji komšija gladan."*⁵

U rivajetu (predaji) od El-Bezzara stoji:

"Nije vjernik onaj koji zanoći sit a njegov bližnji komšija bude gladan i on za to zna."

Poslanik ﷺ, kaže:

*"Čini doborčinstvo prema onima koji su u tvom susjedstvu bit ćeš iskreni musliman."*⁶

¹ Muttefekun alejhi.

² Prenosi Muslim.

³ Muttefekun alejhi.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Prenose El-Buhari u "El-edebul-mufredu", Et-Taberani, El-Hakim i El-Bejheki.

⁶ Prenosi El-Bejheki sa ispravnim lancem prenosilaca.

3. Strpljenje u podnošenju uznemiravanja od strane komšije i naganje u nagradu kod Allaha, ﷻ, za to. Neki čovjek došao je Poslaniku ﷺ, žaleći se na svog susjeda, pa reče:

"Idi i budi strpljiv!" Došao mu je opet dva-tri puta, a Poslanik ﷺ, mu reče: "Idi i baci svoje stvari na put." Ljudi počеше upitkivati, a on im pojasni o čemu se radi. Tada su stali kleti ovog zloćudnog komšiju (različitim dovama). Poslije dođe ovaj komšija i reče čovjeku: "Vrati se, nećeš od mene više vidjeti ništa što prezireš."¹

Ovo nam je primjer praktičnog sredstva upute kojeg je Poslanik ﷺ, naglasio čovjeku koji se požalio na komšiju kako bi to bila odgojna lekcija u kojoj je učestvovalo čitavo društvo. U hadisu se spominje:

"Tri su vrste komšija: Komšija koji ima jedno pravo a to je mušrik (nevjernik) i to samo pravo komšiluka, komšija koji ima dva prava - komšija musliman, on ima komšijsko pravo i pravo islama. I komšija sa tri prava - komšija musliman i uz to još bliski srodnik, njegova su tri prava - pravo komšiluka, pravo islama i pravo rodbinskih odnosa."²

5. Imam El-Gazali je sabrao neka od prava komšije i kaže: "Da mu se obrati sa selamom, da sa njim dugo ne priča, da ga puno ne zapitkuje o njegovom stanju, da ga u bolesti obiđe, da mu izrazi saučešće (ta'ziju) u slučaju smrti, da mu pripomogne u slučaju žalosti, da mu čestita u radosti i pokaže svoje učešće u radovanju, da mu oprost propuste, da sa balkona (ili terase) ne gleda u njegovo dvorište i njegovu porodicu (žene, djecu itd.)³ On dodaje govoreći: "Neće gledati u ono što komšija unosi u svoju kuću, pokrit će avrete (stvari koje nisu za javnost) koji se otkriju, utješit će ga kada ga nevolja snađe, neće zaboraviti pripaziti na kuću kada je porodica odsutna, neće o njemu slušati govor drugih, obarat će pogled od njegove žene i kćeri, neće zagledati u njegovu poslugu, blago će se obraćati njegovoj djeci, uputit će ga na ono što zaboravi od stvari vjere i života."⁴

6. Od prava komšije je obaranje pogleda (od njegove žene i kćeri), čuvanje ušiju od govora o njemu i njegovim ličnim problemima. Od El-Mikdada ibnul-Esveda, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao svojim ashabima, r.a.:

"Da čovjek počini blud sa deset žena bolje mu je nego da počini blud sa ženom svoga komšije. Da čovjek ukrade iz deset kuća lakše mu je nego da ukrade iz kuće svoga komšije."⁵

7. Omogućiti komšiji da iskoristi ogradu (među) u one svrhe koje obostrano ne nanose štetu. Poslanik ﷺ, kaže:

"Neka komšija ne sprečava komšiju da zasadi drvo na međi (tj. ogradi)."⁶

¹ Prenosi Ebu Davud sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

² Prenosi Et-Taberani iz hadisa Džabira.

³ Ihjau ulumiddin; El-Gazali, 2/213.

⁴ Ihjau ulumiddin; El-Gazali, 2/213.

⁵ Ahmed, El-Buhari u "El-edebul-mufredu", Et-Taberani, El-Albani kaže da je vjerodostojan.

⁶ Imam Ahme, El-Buhari i Muslim.

Najbolji i najvrijedniji komšija

Kao posljedica dobročinstva prema komšiji je dobro i bereket od Allaha, ﷻ, prema hadisu kojeg prenosi imam Ahmed i Et-Tirmizi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca:

"Najbolji drug je onaj koji je najbolji prema svome drugu. Najbolji komšija je onaj koji je najbolji prema svome komšiji."

Poslaniku ﷺ, su spomenuli ženu koja mnogo klanja i posti, ali uznemirava svoje komšije. Poslanik ﷺ, reče: *"Ona je u vatri."* Još veće pravo komšije je ako se radi o komšiji koji je slab, siromašan, udovica ili siročić (jetim).

Komšiluk koji je najčešće poznat kod ljudi jeste komšiluk vezan za stanovanje. Šerijatsko pravilo kaže: Pouka je u generalnom značenju šerijatskog teksta. Komšiluk podrazumijeva sve one koji te okružuju na radnom mjestu, trgovini, džamiji, putu ili javnim skupovima. Svaki čovjek koji je u tvojoj blizini je tvoj komšija. U ovo ulazi i šira okolina (tj. grad) i ono što ga okružuje, muslimanska država i one koje je okružuju. Komšijstvo država je kao i komšijstvo pojedinaca gdje se zahtijeva međusobno dobročinstvo. Ratovi između država nisu nastupali osim zbog rušenja velikog susjedskog prava i principa.

Dodatak:

U knjizi *"Fethul-Bari"* stoji: "Rekao je Ibn Ebi Džemre: 'Stanje se razlikuje shodno tome da li je komšija dobar ili ne. Zajedničko za sve njih je želja dobra, savjetovanje na lijep način, upućivanje dove za uputu, te nenanošenje nikakve štete. Ako komšija nije dobar trebamo izbjegavati svako njegovo uznemiravanje i griješenje shodno stepenima naređivanja dobra i zabrane zla.

Nevjernika treba savjetovati da primi islam pojašnjavanjem njegovih odlika i to na blag način. Ako to koristi upotrijebit će te metode, a ako ne izbjegavat će ga s ciljem da ga preodgoji i to sa obznanjivanjem razloga izbjegavanja kako bi odustao od nevjerstva, ako izbjegavanje koristi.

Poglavlje o neotkrivanju počinilaca grijeha sa uporednim savjetovanjem

Od velikih principa islama izraslih iz vjerničke ljubavi, kao i iz međusobne samilosti i čuvanja dostojanstva, islam naređuje neobznanivanje počinilaca grijeha, neotkrivanje njihovih tajni ili neširenje glasina o njima. Suprotno predstavlja uznemiravanje muslimana i pored toga što je on počinio izvjestan grijeh. Dužnost ih je posavjetovati i ukoriti, narediti im dobro i zabraniti zlo na blag način.

Pokrivanje vijesti o grijehu je važeće sve dok počinilac ne naruši prava drugih. U tome se ogleda specifičnost islama koji duboko poštuje osjećaje ljudi. Iz ovog pravila izuzimaju se oni koji namjerno javno griješe. Takvi počinje grijeh koji im Allah, ﷻ, pokrije a oni zatim u družini progovore: 'Uradili smo to i to javno obznanjujući. Dokazi za prethodno rečeno su riječi Uzvišenog:

"One koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate."¹

Ibn Kesir kaže: "Ovo je odgojna uputa za one koji čuju nešto loše ali ga ne prošire i ne obznane."

Za razliku od ahiretske kazne oni imaju i dunjalučku kaznu. U *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu* prenosi se:

"Musliman je muslimanu brat. Neće mu nepravdu nanijeti niti ga pokoriti. Ko se potrudi oko kakve potrebe svoga brata Allah će ostvariti njegovu potrebu. Ko od vjernika kakvu nedaću otkloni na dunjaluku Allah će od njega otkloniti nedaću na Sudnjem danu. Ko pokrije muslimana (u njegovim postupcima) Allah će ga pokriti na Sudnjem danu."

Poenta je u riječima: "Neće ga poraziti" i "Ko pokrije muslimana Allah će ga pokriti na Sudnjem danu". Spomenuti tekstovi podstiču na pokrivanje muslimana što predstavlja željeni cilj za koji postoji nagrada.

Imam Ahmed od Safvana ibn Mihreza prenosi da je rekao:

"Uzeo sam za ruku Ibn Omera, radijallahu anhu, kada mu dođe neki čovjek i reče: 'Kako si čuo Poslanika ﷺ da govori o sašaptavanju na Sudnjem danu? Reče: Čuo sam kako govori: 'Allah, ﷻ, će približiti vjernika i na njega staviti ogrtač govoreći: 'Znaš li ovaj grijeh, znaš li taj grijeh, znaš li onaj grijeh? Kada dobije priznanje tih grijeha i vidi da je čovjek već propao reći će: 'Ja sami ih tebi pokrio na dunjaluku, a danas ti ih opraštam.' Zatim će mu se dati knjiga njegovih dobrih dijela."

O nevjernicima i munaficima Allah kaže:

"Ima li nepravdnijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce."²

¹Suretn-Nur, ajet 19.

²Suretu Hud, aje 18; Prenose El-Buhari i Muslim.

Dužnost je čuvati čast onoga koji se pokajao za svoje grijehe

Potrebno je upozoriti da čovjek može doživjeti trenutak svoje slabosti i počiniti grijeh, naročito ako se radi o omladini, neznanju o dotičnom prekršaju, nepostojanju savjetodavca, odsutnosti pravilnog odgoja, iskvarenosti socijalne sredine, nebojznosti od Allaha. Svi ovi faktori podstiču čovjeka na nemoral i zapadanje u grijeh. Zatim se njegova savjest probudi i oživi, a iman u srcu zablista i tako otvori novu stranicu svog života. Tada zaboravi na prošlost, ne griješi javno niti u grijehu ustrajava, već se kaje i traži oprost vjerujući u riječi Gospodara:

"I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole - a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? - i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka nagrada - oprost od Gospodara njihova i džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili."¹

Pokajanje (tevba) briše pijašnje grijehe, i ne samo to, loša djela se zamijene dobrim ako nijet bude ispravan. Prenošnje vijesti o grijehu muslimana nakon što se pokajao predstavlja čin koji zasluži kaznu, pa makar takva vijest bila sasvim tačna. Javnog i ustrajnost griješnika koji se ponosi nemoralom i ne ustručava se to javno prezentirati i ponavljati, treba posavjetovati i ukazati na opasnost djela kojeg čini. Ako ustraje na tome treba ga upozoriti, ukazati na suludost njegovog vladanja, a o tome je potrebno obavijestiti one ljude koji su u kontaktu sa njim kako i oni ne bi bili izloženi njegovu uticaju. Dozvoljeno je spomenuti i njegovo ime, jer Allah, ﷻ, kaže:

"Allah ne voli da se o zlu glasno govori, to može samo onaj kome je učinjena nepravda. - A Allah sve čuje i sve zna."²

Hadis od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, upozorava na opasnost onih koji svoje grijehe javno čine naglašavajući prezrenost takvog čovjeka kod Allaha i Njegovog Poslanika ﷺ:

*"Čitavom mom Ummetu biće oprošteno osim onome ko javno griješi. Javno griješenje je kada čovjek učini kakvo djelo po noći, zatim osvane i Allah mu pokrije taj grijeh a on kaže drugom: 'Uradio sam jučer to i to.' Zanoćio je pokriven Allahovim zastorom, a osvanuo otkrivajući taj zastor."*³

U pokrivanju grijeha ne ulazi šutnja o kršenju tuđih prava. Ako se problem veže za prava ljudi u smislu počinjenog zločina, krađe, narušavanja časti tada nije potrebno pokrivati griješenje, jer se takav čin smatra saradnjom u grijehu i neprijateljstvu. Zapravo, obavezno je takve spriječiti, kao kradljivca, otimača itd.

Isto tako, potrebno je razotkriti njihova djela i predati ih vlastima radi izvršenja

¹ Suretu Ali Imran, ajet 135-136.

² Suretun-Nisa, ajet 148.

³ Muttefekun alejhi.

kazne. O onome ko vreba propuste muslimana, kleveta ih i o njima širi ružne informacije Poslanik ﷺ, kaže:

*"O skupino koji svojim jezicima očitujete a iman još nije ušao u vaša srca! Ne ogovarajte muslimane, ne istražujte njihove propuste, jer onaj ko istražuje njihove propuste, Allah će tragati za njegovim propustima. A za čijim propustom Allah bude tragao, izložit će ga sramoti u vlastitoj kući."*¹

Imam Ahmed prenosi od Sevbana da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Ne uznemiravajte Allahove robove niti ih brukajte. Ne istražujte njihove mahane, jer onaj koji bude tragao za mahanama svoga brata muslimana, Allah će tragati za njegovom mahanom sve dok ga ne obruka u vlastitoj kući."

Poznato je u islamskom pravu da su univerzalna prava ljudi utemeljena na čuvanju i odbacivanju svake (pa i najmanje) kolizije. Prava ljudi jednih među drugima, utemeljena su na sporenju, traženju ispunjenja i poravnanja (računa).

Pokrivanje uglednih ljudi

Imam En-Nevevi u *"Šerhu Muslima"* dodajući na hadis: *"Ko sakrije grijeh muslimana, Allah će ga zaštititi i na dunjaluku i na Ahiretu"*, kaže: "Pohvalno pokrivanje koje je ovdje spomenuto odnosi se na prikrivanje i pokrivanje uglednih ličnosti i sl., onih ličnosti koje inače nisu poznate po uznemiravanju i raskalašenosti. Također, pohvalno je otkriti i obznaniti propuste ljudi, pa makar i bili ugledni, koji imaju osobine uznemiravanja i raskalašenosti. Njihov problem nužno je dostaviti vlasti ako u tome nije još veće zlo. Pokriti propuste ovakvih ljudi znači pomoći ih u daljnjem nasilju, smutnji i neuvažavanju tuđe privatnosti, te druge ohrabriti da čine isto. Sve ovo se odnosi na prikrivanje grijeha koji se desio i nestao. Kada vidimo nekoga da griješi dužnost nam je ukoriti ga i spriječiti prema mogućnostima. U ovom slučaju nije dozvoljeno odgađanje, a ako je osoba koja vidi grijeh nemoćna promijeniti, dužnost joj je upoznati vlast pod uslovom da to ne proizvede još veće zlo."

U knjizi *"El-Adabul-šer'ijjeh"* Ibn Muflih navodi: "Nepotrebno je da muslimani jedni druge špijuniraju. Ako se dozna za kakvu sumnju obavezno ju je utajiti, savjetujući i plašeći ga Allahovom kaznom."

Neki čovjek je tražio pravno rješenje od halife Omera ibnul-Hattaba, r.a, u vezi sa njegovom kćerkom na kojoj je izvršena šerijatska kazna. Čovjek reče da je njenog zaručnika obavijestio o slučaju i da se ona poslije kazne iskreno pokajala. Omer, radijallahu anhu, mu tada reče:

*"Ti želiš otkriti Allahov pokrivač! Allaha mi, ako ikoga obavijestiš o njoj izložit ću te kazni namjesnika i na kraju ću je oženiti kao čestitu muslimanku."*²

¹ Imam Ahmed i Ebu Davud.

² Spominje se u Kenzul-ummalu.

U *Muvettau* Imama Malika stoji: "Ebuz-Zubejr el-Mekki prenosi da je neki čovjek zaprosio sestru drugog čovjeka, a drugi mu reče da je ona bila odana bludu. To je došlo do Omera, radijallahu anhu, koji udari (ili samo što ne udari tog čovjeka) i reče mu: "*Zašto raznosiš tu vijest!?*" Allah najbolje zna.

Poglavlje o međusobnom pomirenju

Islam nastoji učvrstiti lijepe odnose među muslimanima, otkloniti svaku vrstu razilaženja i sporenja koja izbijaju među njima. Svestrano poštivanje i ljubav trebaju doći na mjesto međusobne mržnje i prepirki. U jednom ajetu Allah, ﷻ, objedinjuje bogobožnost i međusobno pomirenje. On kaže:

"Pitaju te o plijenu. Reci: "Plijen pripada Allahu i Poslaniku." Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice, i pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici."¹

Pomirenje je osnova svakog dobra. Uzvišeni kaže:

"Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, - a nagodba je najbolji način - ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako vi budete lijepo postupali i Allah se bojali - pa, Allah dobro zna ono što radite."²

Pomirenje je jedan od vodećih temelja i važnih stubova u izgradnji društva i tolerancije među pojedincima. Pomirenje je stalni pratilac udjeljivanja i činjenja dobrih djela. Dokaz je u riječima Uzvišenog:

"Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima. A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati."³

Prema hadisu Ebu Hurejre, radijallahu anhu, Poslanik ﷺ, kaže:

"Za svaki zglobo ljudi postoji sadaka. Svaki dan u kome sunce zasija i među dvojicom dođe do pomirenja i to je sadaka."⁴

Slučajevi kada je propisano izmirenje

1. Izmiranje zavađenih. U ovo ulaze i supružnici. Uzvišeni kaže:

"Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti..."⁵

2. Izmiranje kooperanata u smislu imovine, trgovine itd.

"...A nagodba je najbolji način..."⁶

¹ Suretul-Enfal, ajet 1.

² Suretun-Nisa, ajet 128.

³ Suretun-Nisa, ajet 114.

⁴ Prenosi Imam Ahmed (sahih).

⁵ Suretun-Nisa, ajet 35.

⁶ Suretun-Nisa, ajet 128.

3. Pomirenje rodbine prema riječima Uzvišenog:

"Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice."¹

4. Pomirenje u slučaju ranjavanja i fizičkog oštećenja što se dešava prilikom fizičkih okršaja, saobraćajnih nesreća itd.

5. Pomirenje napadačke i napadnute grupacije muslimana, posebno ako se radi o državama i zajednicama, prema riječima Uzvišenog:

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni. Pa ako se prikloni, onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli."²

6. Primirje koje izrodi plaćanjem džizije islamskoj pobjedničkoj vojsci.

"Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru - sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno."³

Kao što je bilo primirje između halife Omera, radijallahu anhu, i stanovnika Jerusalema (kršćana).

7. Opće izmirenje svih muslimana. Uzvišeni kaže:

"Samo su vjernici braća, zato pomirite vaša dva brata..."⁴,

tj. izmirenje između svaka dva pripadnika ummeta. Sporovi su razlog razilaženja ummeta što privlači neprijatelja koji ga se dokopa, svejedno radilo se o očitom fizičkom neprijateljstvu ili onom skrivenom - šejtanu. Zato, Allah, ﷻ, naređuje da se zavađeni što prije izmire i to se ubraja u znakove svakog dobra. Izmirenje je potrebno i pohvalno bez obzira radilo se o supružnicima, kooperantima ili muslimanskim grupacijama. Pomirenje vraća duh ljubavi, bratstva, zajedničke zaštite vjernika.

Podsticaj na izmirenje

Jedna od aktivnih inspiracija izmirenja je hadis od Ummu Kulsum bint Ukbe ibn Ebi Mu-ita, radijallahu anhu, koji se prenosi u *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu*.

"Nije lažljivac onaj koji pomiruje ljude i kaže dobro ili ga uveća." Rekla je: "Nisam čula da je Poslanik ﷺ dao ljudima olakšicu u laži osim u tri slučaja: u ratu, u pomirenju ljudi, u govoru čovjeka ženi i žene čovjeku."

Zaključuje se da je simuliranje i aludiranje dobra pohvalno djelo. Time se srca

¹ Suretul-Enfal, ajet 1.

² Suretul-Hudžurat, ajet 9.

³ Suretul-Tevbe, ajet 29.

⁴ Suretul-Hudžurat, ajet 10.

sjedinjaju što se smatra najvećom blagodat na kojoj se treba zahvaljivati. Uzvišeni kaže:

"Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi se postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da biste na pravom putu istrajali."¹

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Pomirenje (nagodba) među muslimanima je dozvoljeno osim pomirenja koje dozvoli zabranjeno ili zabrani dozvoljeno."*²

Zakonodavac podstiče na međusobno izmirenje tj. popravljanje postojeće smutnje među pripadnicima ummeta. Krajnji cilj je smiriti i ugasiti srdžbu s obzirom da pomirenje znači presijecanje spora i zavade između tužitelja i tuženog. Od Ebu-Derda'a, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Hoćete li da vas obavijestim o nečemu što je bolje od stepena namaza, posta i sadake? Rekoše: "Svakako, Božiji Poslaniče." -Međusobno izmirenje, jer pomućenost odnosa je smrt" - reče Poslanik , ﷺ

U tumačenju hadisa spominje se da se ovi ibadeti odnose na dobrovoljne namaze, post i sadaku, a ne na propisane. Neki su rekli da je međusobno pomirenje bolje od svih ovih nafila zato što pridonosi opću vjersku i dunjalučku korist u vidu potpomaganja, solidarisanja i saradnje u dobru, jer zavada prouzrokuje zlo, neprijateljstvo i mržnju pojedinaca, familija, zajednica i zemalja što ima direktni negativan uticaj na čitavu ljudsku populaciju.

Zabrana međusobnog izbjegavanja muslimana

Islam zabranjuje međusobno izbjegavanje muslimana osim izbjegavanja ustrajnih griješnika. U ostalim slučajevima, pored ovoga, nije dozvoljeno muslimanu da izbjegava brata muslimana. Time je islam dokrajčio izvore razmirica i suprostavljanja koji se ogledaju u međusobnom izbjegavanju na samo tri dana. Musliman koji prije požuri da se izvine bolji je od onoga koji to ne čini prema riječima Poslanika ﷺ, što prenosi Ebu Ejjub, radijallahu anhu, u vjerodostojnom hadisu u *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu*:

"Nije dozvoljeno muslimanu da izbjegava (ne govori) svoga brata više od tri dana. Susretnu se, pa i jedan i drugi se okrenu, a bolji od njih je onaj koji prvi nazove selam."

Islam je prezreo međusobno izbjegavanje i zavadu, tako da se zavađenima njihova djela ne primaju sve dok se ne pomire, prema riječima Poslanika ﷺ,;

"Djela ljudi se svake sedmice dva puta izlažu i to ponedjeljkom i četvrtkom. Oprosti

¹ Suretu Ali Imran, 103.

² Prenose Ebu Davud i Et-Tirmizi.

*se svakom robu vjerniku osim roba koji je sa svojim bratom u zavadi. Rekne se: Ostavite ovu dvojicu dok se ne pomire.*¹

Poslanik ﷺ, upozorio je na uplitanje šejtana među muslimane, on kaže:

"Šejtan je izgubio nadu da će biti obožavan na području Arapskog poluostrva, ali će ih nastojati zavadi."²

Ako čovjek musliman umre zavađen sa svojim bratom muslimanom, ući će u vatru. Poslanik ﷺ, kaže:

*"Nije dozvoljeno muslimanu da izbjegava (ne govori) svoga brata više od tri dana, a ako umre (bez pomirenja) ući će u vatru."*³

Izbjegavanje može izuzetno biti zbog nekog šerijatskog prekršaja npr. uvođenja novotarija, javnog griješenja itd.

Ulema se složila da nije muslimanu dozvoljeno ne pričati sa muslimanom kada se sretnu više od tri dana, osim ako se boji da tim razgovorom ne okrnji svoje vjerovanje ili mu ne unese sumnju u vjeru, ili ga na sebe navuče ili materijalno oštetiti. Ako se radi o ovakvim izuzecima onda je dozvoljeno izbjegavati ga više od tri dana prema "*Šerhul-Muslimu*" i "*Fethul-Bariju*". Allah najbolje zna.

¹Prenosi Muslim.

²Prenosi Muslim.

³Prenosi Ebu Davud.

Poglavlje o želji čovjeka svome bratu ono što i sam sebi želi

Iman vjernika neće biti potpun sve dok svojoj braći vjernicima ne bude želio što i sam sebi priželjkuje. Uzvišeni kaže:

"Samo su vjernici braća..."¹

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, kaže: "Tj. Svi su braća u vjeri kao što kaže Poslanik ﷺ: *"Musliman je muslimanu brat neće mu nepravdu nanijeti ili ga poniziti."* U Sahihu stoji: "Allah je na pomoći robu dok je rob na pomoći svome bratu." Ovim svojstvom gotovo da se samo naša vjera odlikuje. Bratske veze unutar ummeta kao i sjedinjenje srca u ljubavi prema dobru i međusobnom podstrekivanju na dobro nisu lahke stvari. Zato ćemo naići na društva koja su se udaljila od učenja islama kako ih nagrizi raskol, partijsštvo, šovinizam, staleštvo i rasizam koji razbijaju zajednička stremljenja, obezvređuju nakane i oslabljuju moć. Problem klasnih i rasnih razlika je jedan od najvećih problema s kojima se susreće savremeni svijet.

U islamskom društvu nailazimo na suprotnu situaciju. Nailazimo na prijaznost, ljubav, bratstvo i davanje prednosti, što se smatra vrhuncem ljubavi prema dobru. Dokaz tome su riječi Uzvišenog:

"I više vole njima nego sebi, mada im je samima potrebno..."²

Prenose se hadisi od Enesa , r.a, u Sahihul-Buhariji koji kaže: *"Niko od vas neće vjerovati dok svome bratu ne bude volio ono što i sam sebi voli."* Tu i je hadis Džerira ibn Abdullaha koji se prenosi u Sahihul-Buhariji i Muslimu: *"Dao sam prisegu Allahovom Poslaniku ﷺ na klanjanje namaza, davanje zekata i iskrenost prema svakom muslimanu."* Značenje riječi *"Niko od vas neće vjerovati ..."* - tj. iman nijednog od vas neće biti potpun bez iskrenog bratstva u riječima i djelima.³ Evo nekih manifestacija islamskog vjerovanja kao što se prenosi u "Šu'abul-imanu":

Prvo: Otklanjanje prepreka na putu koje bi mogle smetati prolaznicima.

Ljubav prema muslimanima podrazumijeva otklanjanje prepreka na putu prema hadisu od Ebu Hurejre , r.a, u Sahihul-Buhariji i Muslimu: *"Iman se sastoji od šezdeset i nekoliko dijelova ili sedamdeset i nekoliko dijelova. Najbolji je La ilahe i illallah (nema drugog boga osim Allaha), a najmanji otklanjanje prepreke na putu. I stid je dio vjere."* Odavde se zaključuje da je otklanjanje prepreka na putu muslimana s ciljem njihova dobra i sprečavanja njihovog uznemiravanja.

Prenosi se više hadisa o Allahovom oprostima čovjeku koji je sklonio trnje sa puta i otklonio prepreku od muslimana. Da se muslimanska zajednica pridržava ovog pravila ummet

¹ Suretul-Hudžurat, ajet 10.

² Suretul-Hašr, ajet 9.

³ Kaže Leodor Duš????: "U islamu sam našao rješenje za dva problema koji zokupljaju cijeli svijet. Prvo: Allahov govor: **"Samo su vjernici braća"** rješava problem rasizma; i drugo: obaveznost davanja zekata od strane svakog imućnog rješava problem siromaštva."; Časopis "Hazihi Sebili", br. 1, 1398. god. po H.

bi prosperirao. Islamski gradovi bi postali primjer izvanredne ljepote, čistoće i primjer malog broja nesretnih slučajeva. Uklanjanje prepreka sa puta predstavlja civilizacijski čin kojeg je islam prvi propagirao, a gradovi hilafeta su se time odlikovali stoljećima.

Drugo: Iskrenost prema svakom muslimanu

Od znakova ljubavi muslimana prema svojoj braći muslimanima jeste i iskrenost koje ne treba biti lišen ni vladar, ni učenjak, ni bogataš. To je pojašnjeno u hadisu kojeg prenosi imam Muslim od Temima ed-Darija, r.a, da je Poslanik ﷺ rekao: *"Vjera je iskrenost."* *"Prema kome, o Poslaniče? - rekoše. "Prema Allahu, Njegovoj knjizi, Njegovom Poslaniku, vođama vjernika i ostalim ljudima."* Pod iskrenošću se smatra sve ono što je suprotno prevari. En-Nevevi, Allah mu se smilovao, kaže:¹ "Iskrenost prema ostalim ljudima, osim onih onih koji su vodeći, podrazumijeva njihovu uputu na koristi Ahireta i dunjaluka, odstranivanje prepreka od njih i njihovo podučavanje vjeri, svestrana pomoć u riječi i djelu, prikrivanje njihovih mahana, popunjavanje praznina, otklanjanje štete, pridobijanje koristi, naređivanje dobra i zabrana zla na blag i iskren način, lijepo ophođenje s njima, poštivanje starijih i samilost prema mlađim, lijepo savjetovanje i izbjegavanje prevare i zavisti." U svemu ovome je potpuno dobro i blagodat.

Iskrenost i savjetovanje su fardi-kifaje (kolektivna obaveza) - ako neki obave ovu dužnost ona spada sa ostalih. Učenjaci kažu: "Savjetovanje i iskrenost su potrebni shodno mogućnostima, ako savjetodvac zna da će se njegov savjet primiti i njegova riječ slušati i da na tom putu neće na neugodnosti naići. Ako se bude bojao uznemiravanja tada ima pravo da raspolaže (između dvije opcije)."

En-Nevevi o spomenutom hadisu kaže: "Da im voli što i sebi voli i da prezire da im se desi ono što i sebi prezire. Dužan je štititi njihove imetke, čast itd. riječju i djelom. Podsticat će ih na izgradnju morala prema svemu što smo spomenuli od značenja iskrenosti. Njihova stremljenja će usmjeriti prema pokornosti Allahu.

Treće: Ummet je kao jedno tijelo

Islamski ummet se smatra jednim tijelom u međusobnoj ljubavi, samilosti i ophođenju. Sve je to veliki stepen vjernika koji im je Allah propisao radi učvršćivanja zajedničkog pomaganja. Ova odlika se očituje u krizama koje ih snađu čime se formira solidarnost u osjećajima, prema hadisu: *"Primjer muslimana u međusobnoj ljubavi, samilosti i blagonaklonosti je kao primjer jednog tijela. Kada jedan organ oboli drugi mu se organi odazovu vrućicom i nesanicom."*² Ovakav primjer visoke humanosti nećemo naći kod drugih naroda. Sve ovo su odlike islama, njegove temeljne postavke za izgradnju ummeta i jačanja međusobne ljubavi.

Četvrto: Pomaganje muslimana

¹Šerhu Muslim, 12/38

²El-Buhari i Muslim.

Islamsko bratstvo je od osnovnih uslova imana. Uzvišeni kaže:

"Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da biste na pravom putu istrajali."¹

Ibn Kesir kaže: "Kontekst ovog ajeta govori o Evsu i Hazredžu. Između njih su u predislamsko doba vođeni dugotrajni ratovi. Kada su ušli u islam postali su braća koji su se međusobno voljeli u ime Allaha, održavali odnose radi Njega, pomagali se u dobru i bogobojažnosti. Uzvišeni kaže:

"A ako htjednu da te prevare – pa, tebi je doista dovoljan Allah; On te podržava Svojom pomoći i vjernicima, i On je sjedinio srca njihova. Da si ti potrošio sve ono što na Zemlji postoji, ti ne bi sjedinio srca njihova, ali je Allah sjedinio. On je zaista Silan i Mudar."²

U bratstvo se ubraja pomoć onome kome je nepravda učinjena i onome ko je slab i ponižen. Uzvišeni kaže:

"Oni koji vjeruju, i iseljavaju se, i u borbi na Allahovu putu zalažu imetke svoje i živote svoje, i oni koji daju utočište i pomažu, oni jedni druge nasljeđuju. A onima koji vjeruju, a nisu se iselili – vi ne možete, sve dok se ne ise le nasljednici biti. A ako vas zamole da im u vjeri pomognete, dužni ste da im u pomoć priteknete, osim protiv naroda sa kojim o nenapadanju zaključen ugovor imate. –A Allah dobro vidi ono što radite."³ Ovako se pomoć ugnjetavanom muslimanu smatra dužnošću o bilo kojem predjelu Zemlje da se radi. Ta pomoć je u vidu djela i govora. Ibn Ebi Šejbe, kao što se spominje u "Kenzul-ummalu", od Ibn Omera , r.a, prenosi da je rekao: "Da spasim muslimana iz nevjerničkih ruku draže mi je nego čitavo Arapsko poluostrvo." Cilj je naglasiti da se bratstvo ostvaruje ljubavlju, pomoći i dobročinstvom prema muslimanima. Allah najbolje zna.

¹Suretu Ali Imran, ajet 103.

²Suretul-Enfal, ajet 62-63.

³Suretul-Enfal, ajet 72.

Poglavlje o ugošćavanju gosta

Islam u većini svojih propisa nastoji učvrstiti međusobnu vezu vjernika i njihove blagonaklone odnose još više razviti. Zato islam obavezuje čašćenje gosta koji dođe u mjesto stanovanja a niko ga ne zna. Vjernik je po svojoj prirodi darežljiv i ne zna za škrtost. Allah je učinio da jedna od osobina vjernika bude davanje prednosti drugima, a njegov najveći stepen jeste ugošćavanje. Uzvišeni kaže:

"I više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno."¹

Ugošćavanje je pritvrđeni sunnet koji se smatra lijepom moralnom osobinom koju nam propisuje Mudri Zakonodavac.

U hadisu Ebu Šurejha el-Adevija, radijallahu anhua, on kaže:

*"Moje uši su čule i moje oči vidjele kada je Poslanik ﷺ, govorio: "Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka počasti gosta koliko je njegovo pravo." Rekoše: "A koliko je to?" "Dan i noć, a ugošćavanje traje tri dana, a preko toga se smatra sadakom."*²

Praksa Poslanik ﷺ, ukazuje na vrijednost i blagodat počasti gostiju, bez posebnog odricanja. Takođe, ukazuje na pravo gosta i zajedničko učešće i solidarnost muslimana kada se zadesi više gostiju u naseljima. Zato je muslimanu počast gosta obaveza u izvangradskim naseljima dan i noć, a pohvalno je (po potrebi) da to bude tri dana.

Potrebno je da musliman ugosti gosta ako je gost došao sa namjerom da upravo njega posjeti, radilo se o muslimanu ili nemuslimanu. Poslanik ﷺ, je ugostio jednog kršćanina iz Nedžrana prostirući svoj ogrtač pred njega. Naročito je potrebno ugostiti one koji su dostojni gostinske počasti, u protivnom ne treba tvoju hranu jesti osim bogobojaznik prema hadisu:

*"Ne druži se osim sa vjernikom i nek tvoju hranu ne jede osim bogobojazan."*³

Uzvišeni kaže:

"Da li je doprla do tebe vijest o uvažanim gostima Ibrahimovim kad mu oni uđoše i rekoše: "Mir vama!", i on reče: "Mir vama, ljudi neznani!" I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele, i primače im ga: "Zar nećete da jedete?" - upita."⁴

Ibn Kesir kaže: "Ovaj ajet uređuje način lijepog ponašanja prilikom ugošćavanja. On je došao sa hranom tako brzo da gosti nisu ni osjetili, a isprva nije na to ni pomislio. Onda je rekao donijet ću vam hranu i dođe brzo i tiho. Donio je najbolje što je imao od svog imetka, a ono je debelo pečeno tele. Približio im ga je i nije ga spustio. Zatim je rekao: "Približite se!" - i onda ga spustio pred njih ne naređujući im to sasvim ozbiljno nego im je rekao: "Zar nećete jesti?" na umjesan i blag način kao što se danas govori "Izvolite".

¹ Suretul-Hašr, ajet 9.

² El-Buhari i Muslim.

³ Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi, Ibn Hibban i El-Hakim koji ga je proglasio vjerodostojnim.

⁴ Suretuz-Zarijat, 24-27.

Počast gosta je pritvrđeni sunnet a to podrazumijeva davanje utočišta, primanje i hranu. Sve je to bilo u doba kada nisu postojala posebna mjesta za strance – putnike kao što je slučaj danas. Ipak, ovo pravilo ima veliki značaj naročito ako se radi o izvangradskim naseljima i selima. Možda gost ne posjeduje dovoljno sredstava za prenoćište i smještaj iz nekih razloga. Zato ulazi u pojam "putnika".¹ Ugošćavanje je dio normi lijepog islamskog ponašanja i predstavlja društvenu solidarnost koja opstoji na međusobnom pomaganju muslimana shodno potrebi i prema riječima Poslanika ﷺ;

*"Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka počasti svoga gosta."*²

Primjeri lijepog ponašanja pri ugošćavanju

Ugošćavanje ima posebne radnje kojih se pohvalno pridržavati, evo nekih:

1. Požuriti počastiti gosta;
2. Da gost ne osjeti da se radi o velikom izdatku na njegovu posjetu kako ga ne bi obasuo osjećaj neugodnosti;
3. Lijep i prijazan odnos i skrivanje spravljanja jela;
4. Ne biti škrt prema gostu ako se živi u izobilju;
5. Izbjegavati pretjeranost i ponosno nadmetanje. Umjerenost i skromnost su bolji i potpuniji;
6. Unijeti radost u dušu gosta lijepim dočekom i ispraćajem;
7. Proučiti dovu koju je i Poslanik ﷺ, donosio: *"Eftare indekumus-sā'imūn ve ekele ta'āmekumul-ebrāru ve sallet alejkumul-melā'iketū"* *"Iftarili kod vas postači, vašu hranu jeli časni i meleki na vas blagoslov donosili."*³
8. Nije dozvoljeno ugostiti bogate pored siromašnih prema hadisu: *"Najgore jelo je jelo gozbe na koju se pozovu samo bogati bez siromaha."*⁴
9. Odazvati se na poziv prema hadisu: *"Ko bude pozvan neka se odazove."*⁵
10. Pozvati bogobojazne, poznate po dobru i ispravnom putu.

Da bi se musliman navikao ugošćavanju, islam mu je odredio nekoliko svečanih prilika u kojima se pripremaju sofere. Na njih se pozovu muslimani, rođaci, gosti i dr. Od ovih svečanosti su vjenčanja, akika (gozba sedmog dana po rođenju djeteta). Ovakve svečanosti ne samo da su manifestacija čestitosti muslimana već i izvanredna prilika za susret muslimana u kući vlasnika svečanosti, gdje se provedu lijepi trenuci radosti i raspoloženja. Allah najbolje zna.

¹ Jedna od osam kategorija koja zasluži zekat; (nap. prev.)

² Muttefekun alejhi.

³ Prenosi Ebu Davud.

⁴ Muttefekun alejhi..

⁵ Prenosi Muslim.

Poglavlje o samilosti prema mlađim i poštivanju starijih

Milost se smatra temeljnim principom u islamu. Popratni principi milosti su saosjećajnost, dobročinstvo i kolektivna sentimentálnost, pomaganje drugih kao što je plaćanje dugova dužnika, njegov priček, pomoć potrebnim i ostarjelim, uputa zalutalog i sl. Milost je obavezna, a nasuprot njoj stoje grubost i surovost.

Posebna milost

Posebna milost se ukazuje siročadi, udovicama i siromašnim, što je u ravni džihada na Allahovom putu.

U ovo takođe ulazi poštivanje starijih kao što su imam (vođa), uposlenik, otac itd. Takođe, stari ljudi i malodobna djeca. Nagrada za zbrinjavanje ovih je kod Allaha Velikog. Poslanik ﷺ, kaže:

"Nije od nas onaj koji nema milosti prema našim mlađim i poštovanja prema starijim.."¹

Posljedica milosti prema stvorenjima je milost i zadovoljstvo Stvoritelja kako Poslanik ﷺ, kaže:

"Milostivima će se smilovati Milostivi. Smilujte se onima na Zemlji, smilovat će vam se Onaj na Nebesima."²

El-Kurtubi kaže: "Ovdje je naveden generalni jezički oblik da bi obuhvatio sve vrste stvorenja i smilovao se pobožnom, grješniku, govorniku, stoci, divljači i pticama." O ovoj temi se navode mnogobrojni hadisi, od njih je hadis Džerira ibn Abdullaha, radijallahu anhu,;

"Ko se ljudima ne smiluje neće mu se Allah smilovati."³

I hadis Ebu Hurejre, radijallahu anhu, u *Sahihul-Buhariji* i *Muslimu*:

"Allah je milost učinio u stotinu dijelova. Kod Sebe je ostavio devedeset i devet, a na Zemlju spustio jedan dio. Tim dijelom stvorenja se jedni drugima smiluju tako da kobila podigne kopitu kako ne bi svoje mlado povrijedila."

Za većinu propisa koji se zasnivaju na solidarnosti, ljubavi i bratstvu izvor je ovo veliko pravilo.

Milost se iskazuje mlađim i nemoćnim putem blagonaklonosti. Milost prema starijim se očituje u spoznaji njihovih prava, u počasti i poštivanju. U vjerodostojnim predajama stoji: *"Neka govori najstariji"*, a u hadisu o imametima se kaže: *"Nek vas predvodi najstariji od vas."* Poslanik ﷺ, također, kaže: *"Blagodati je sa vašim starijim."*⁴ Ovo je potvrđeno i u

¹ Prenosi Muslim.

² Prenose Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

³ Prenosi Muslim.

⁴ Prenose Ibn Hibban i El-Bejheki.

odnosu sa roditeljima prema riječima Uzvišenog: "i reci: **"Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!"**"¹, kao i u odnosu ostarjelih i nemoćnih muslimana potrebnih svake vrste pomoći.

Blagost prema životinjama

U milost ulazi i blagost i dobročinstvo prema životinjama, prema hadisu Ebu Hurejre, radijallahu anhu, u kome Poslanik ﷺ, kaže:

"Dok je neki čovjek išao putem jako ožedni, pa nađe bunar, siđe i napi se. Kada je izašao ugleda psa kako dahće i jede zemlju od žeđi. Čovjek reče: 'Ovaj pas je ožednio koliko sam i ja.' Sišao je ponovo u bunar, napunio svoju papuču vodom, uhvatio psa za usta i napojio ga. Allahu je zahvalio i On mu je oprostio." Rekoše: "Božiji Poslaniče, da li mi imamo za svoju stoku nagradu?" Reče: "Da, za svako živo biće daje se nagrada."²

Drugi hadis kaže:

"Žena je ušla u vatru (džehennem) zbog mačke koju je pritvorila i nije je hranila niti pustila da jede gmizavce."³

Milost prema životinjama podrazumijeva neuzimanje životinja kao mete za gađanje. Poslanik je prokleo onoga koji uzme životinju za metu. U ovo ulazi i lijep odnos prema životinji prilikom šerijatskog klanja. Poslanik ﷺ, kaže:

"Kada ubijate lijepo to činite, a kada koljete životinje lijepo ih prikoljite. Neka svako od vas životinju zlostavljanja liši i neka nož dobro naoštiri."⁴

U drugom hadisu, takođe, stoji:

"Ko se ne smiluje ljudima, Allah mu se neće smilovati."⁵

Ibn Bettal kaže: "U ovim riječima je podsticaj na upražnjavanje milosti prema svim stvorenjima. Tu ulaze vjernici, nevjernici, robovi, stoka, itd. U milost se ubraja pravovremena ishrana, pojenje, umjeren rad (i iskorištavanje), neprelazak granica u udaranju."

Očividno je da se iz milosti ne izuzima osim slučajeva izvršenja šerijatskih kazni i životinja koje nanose štetu i koje je dozvoljeno ubiti. Samilost se u islamu nalaže čak i u borbi, prema riječima Uzvišenog:

"I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu."⁶

¹ Suretul-Isra, ajet 24.

² Prenosi Malik, Ebu Davud i El-Buhari i Muslim

³ Muttefekun alejhi

⁴ Muttefekun alejhi

⁵ Et-Tirmizi, hasen-sahih

⁶ Suretul-Bekare, sjet 190

Otpočinjanje borbe znači napadanje bez opravdanog šerijatskog razloga. U ovo ulazi ubijanje žena, djece, staraca, monaha u samostanima, uništavanje drveća (voćki) i ostale vrste različitih poriva. Takođe, u ovo se ubrajaju zabranjeni činovi kasapljenja, potkradanja, ubijanja životinja bez ikakvog opravdanog razloga.

Milost prema svim stvorenjima

Milost u islamu je opća za sva stvorenja na Zemlji. Vjernike volimo, poštujemo i suosjećamo s njima. Grješnike savjetujemo na blag način, a zalutale upućujemo na put istine i ukazujemo im na svrhu njihova života. U hadisu stoji:

"Milosti nije lišen osim nesretnik."

Milost iskazuje otac prema djeci, gospodar prema robu, nadređeni podređenom, a vladar prema svome narodu shodno stepenu i položaju. Milost koja je najviše izražena u tekstovima je milost prema siročetu (jetimu): **"Zato siroče ne ucvili"**¹. U ovo ulaze nemoćni, žene, potlačeni i prisiljeni kada im je potrebno pomoći radi razrješenja njihovih poteškoća. Od milosti je i nahraniti gladna, obući neodjevenog, spasiti onog ko se propasti nadvio, otkloniti od njega nepravdu, osvijestiti zbunjenog, podučiti nezalicu osnovama vjere itd.

Najveća milost

Najvećom se milošću smatra ono što dolazi od Allaha, ﷻ. Takva milost zahtijeva neprestano dobročinstvo i traženje oprosta:

"Zašto od Allaha ne tražite oprosta da bi vam se ukazala milost."²

Zbog veličine milosti i njene važnosti Allah Sebi daje osobine Milostivog (Er-Rahman) i Samilosnog (Er-Rahim). On je Milostivi na dunjaluku općenito i za vjernike i za nevjernike, a Samilostan na Ahiretu gdje će milost biti isključivo data vjernicima. Uzvišeni kaže:

"On je prema vjernicima Samilostan."³ Kaže: **"One koji budu u Allaha vjerovali i čvrsto se Njegovih propisa pridržavali – On će sigurno u milost Svoju i blagodat uvesti, i pravim putem Sebi uputiti."**⁴

Allahova milost je blizu dobročiniteljima. Allah, ﷻ, kaže:

"Milost Allahova je doista blizu onih koji dobra djela čine."⁵ Allah najbolje zna.

¹ Suretud-Duha, ajet 9.

² Suretun-Neml, ajet 46.

³ Suretul-Ahzab, ajet 43.

⁴ Suretun-Nisa, ajet 175.

⁵ Suretul-E'araf, ajet 56.

Poglavlje o odvrćanju selama, nazdravljanju onom muslimanu koji kihne, te odazivu na njegov poziv

Zajednička prava muslimana imaju za cilj ojačati uže bratstva, samilosti, ljubavi, bliskosti i poznanstva. To je nužna činjenica koju islam tretira svojim mnogobrojnim propisima, njima poziva i na njih podstiče. Dokaz za to su riječi koje prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, od Poslanika ﷺ:

*"Musliman prema muslimanu ima pet dužnosti." Rekoše: 'Koje su to, Poslaniče?' - 'Kada ga sretnješ - poselami ga, kada te pozove - odazovi mu se, kada ti savjet zatraži - posavjetuj ga, kada oboli - obidi ga, kada kihne i Allahu zahvali ti mu na to odgovori riječima "Jerhamukallah", kada umre prisustvuj njegovoj dženazi."*¹

Od ovih prava i dužnosti neke su pritvrđeni sunneti, neke fardi-kifaje (kolektivne dužnosti), a neke stroge dužnosti. Obavezno ih je poštivati i praktikovati onako kako su došle od Poslanika ﷺ. Pod pojmom prava i dužnosti misli se na sve ono što ne treba izostaviti. Praktikovanje ovih normi kreće se između stroge obaveze i pohvalnih dijela. Potrebno je pridati pažnju ovome.

Odvraćanje selama

Od prava muslimana jeste i nazivanje selama što je sunnet. Odgovor na selam je vadžib (farz - stroga dužnost). Dokaz su riječi Uzvišenog:

"Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti."²

Ibn Abdulberr prenosi koncenzus učenjaka da je nazivanje selama sunnet, a odvrćanje selama farz. Ako se selam nazove jednom čovjeku odgovoriti mu je fardi-ajn (stroga pojedinačna dužnost), a ako se nazove grupi pa neki odgovore dužnost spada sa ostalih. Prethodno spomenuti ajet ukazuje da odvrćanje selama treba biti bolje dodavanjem ili istim odgovorom ako se ništa ne doda.

Poslanik ﷺ, upitan je o najboljem vidu islama, a on reče:

*"Daji hranu i nazivaj selam onome koga poznaješ i koga ne poznaješ."*³

Također, kaže:

"Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se međusobno ne budete voljeli. Hoćete li da vas uputim na nešto ako ga budete činili voljet ćete se?"

¹ Prenose peterica.

² Suretun-Nisa, ajet 86.

³ Prenose peterica osim Et-Tirmizija.

*Širite selam među sobom.*¹

Poslanik ﷺ, je pojasnio ko prvi naziva selam:

*"Jahač (vozač) naziva prvi selam pješaku, pješak onome koji stoji, manja skupina većoj skupini."*²

Od lijepog islamskog ponašanja je da čovjek nazove selam svojim ukućanima prema hadisu:

*"Kada uđete u kuću poselamite ukućane, a kada izlazite porodicu napuštajte ih isto sa selamom."*³

Prenosi El-Buhari:

"Mlađi će poselamiti starijeg, prolaznik onoga ko sjedi, manja skupina veću skupinu."

Uzvišeni, govoreći o traženju dozvole za ulazak u kuću kaže:

"O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne poselamite."⁴

Poželjno je rukovanje pirlikom selama. Selam je jedna od dužnosti i prava puta i potrebno ga je nazivati u validnoj šerijatskoj formi (*Esselāmu alejkum*) i odgovoriti (*Ve alejkumusselām*). Ako se doda (*ve rahmetullāhi ve berekātuhū*) još je bolje. Od prava i dužnosti puta su: Obaranje pogleda, naređivanje dobra i odvrćanje od zla, uklanjanje prepreka, uputa putnika, pomaganje prilikom prijevoza ili nošenja stvari, pomoć bijedniku i pravednost prema onome kome je počinjena nepravda.

Es-Selam je jedno od Allahovih imena za čije širenje musliman ima nagradu. Selam je pozdrav stanovnika Dženneta:

"Pozdrav njihov: "Mir vama!"⁵

U drugom ajetu stoji:

"Edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti– i meleki će im ulaziti na vrata svaka: Mir neka je vama zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!"⁶, i još kaže: **"Njih čeka Kuća blagostanja u Gospodara njihova; On će biti zaštitnik njihov zbog onoga što su činili."**⁷

¹Prenosi se u "Sunenima".

²Et-Tirmizi sa sahih senedom.

³El-Bejheki u "Šuabul-imanu" sa ispravnim lancem prenosilaca.

⁴Suretu-Nur, ajet 27.

⁵Suretu Junus, ajet 10.

⁶Suretu-R'ad, ajet 23-24.

⁷Sureti-En'am, ajet 127.

Nazdravljanje

(sa riječima **Jerhamukallah** - *Allah ti se smilovao*) *onome ko kihne*

Od prava i dužnosti prema muslimanu jeste i nazdravljanje kada kihne prema hadisu kod imama Muslima:

"Kada neko od vas kihne i zahvali se Allahu (sa elhamdulillah) vi mu nazdravite, a ako ne zahvali nemojte mu nazdravljati."

Nazdravljanje je izraz ljubavi i dove. Nazdravljanje je pritvrđeni sunnet kod većine islamskih učenjaka. Imam Malik smatra da je fardi-kifaje (kolektivna obaveza). Nazdravljanje se izražava riječima (Jerhamukallah), a na njih se ponovno odgovara kao što stoji u *Sahihul-Buhariji*: "Jehdikumullahu ve juslihu balekum - *Allah vas uputio i popravio vaše stanje.*" Nazdravljanje je poželjno tri puta, a ako se uzastopno od jedne osobe bude ponavljalo nije potrebno više nazdravljati.

Odaziv na poziv

Pravo muslimana je da mu se odazove na njegov poziv. Stoga, dio islamskih učenjaka smatra da je to stroga obaveza, naročito ako se radi o vjenčanju gdje se uče dove i sastaju muslimani. Poziv nije ograničen na ovu vrstu svečanosti nego se to odnosi na svaku svečanu prigodu poput akike, izlječenje od bolesti, povratak s puta. Sve ove prilike okupljaju muslimane kod njihova brata dijeleći tako sa njim radost i veselje. Prilikom poziva, prema normama islamskog ponašanja, ne treba uzeti u obzir samo bogate prema riječima Poslanika ﷺ:

*"Najgore jelo je gozba na koju se spriječe doći oni koji to žele, a pozovu oni koji to odbijaju. Ko se ne odazove na poziv on je grijешan prema Allahu i Njegovu Poslaniku ﷺ,"*¹

Upozorenje na šerijatski zabranjene svečanosti i gozbe

Postoje šerijatski zabranjene svečanosti na koje se ne treba odazvati. Primjer su gozbe nasljednika koji okupe ljude prilikom smrti njihova staratelja. Također, okupljanja za mevlude, hidžretsku novu godinu, gregorijansku novu godinu i ostale izmišljene prigode. Npropisne svečanosti treba uklanjati zavisno od mogućnosti. Od Alije, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao:

*"Napravio sam hranu i pozvao Poslanika ﷺ. On dođe i u kući ugleda slike, pa se vrati."*²

Prenose Ahmed i En-Nesai hadis:

¹ Prenosi Muslim u Sahihu.

² Prenosi Ibn Madže.

*"Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan nek ne sjedi za sofrom na kojoj se služi alkohol."*¹

Hadis ukazuje na zabranu dolaska na svečanost na kojoj se čine griješna djela, osim ako se zna da će naredba o odstranjivanju griješnog djela biti provedena i da će se tome pokoriti.

-Ako se radi o svečanosti koju priređuje brat musliman i na kojoj nema griješenja Poslanik ﷺ, naređuje odazivanje na nju:

*"Kada neko od vas bude pozvan na svečanost (gozbu) neka se odazove."*²

On također, kaže:

*"Kada neko od vas bude pozvan na gozbu neka se odazove. Ako ne posti neka jede, a ako posti (nafilu post) neka uči dovu za bereket (blagoslov)."*³

Tako musliman mora napraviti razliku između poziva na koji se lijepo odazvati i na koji se zabranjeno odazvati.

Iskrenost i želja dobra prema muslimanu

Musliman kod drugih muslimana ima pravo na iskrenost (i iskreno savjetovanje) i uputu na dobro prema vjerodostojnom hadisu:

"Kada ti savjet zatraži posavjetuj ga."

U drugom hadisu stoji:

"Vjera je iskreno savjetovanje."

To znači da voliš svome bratu ono što voliš i samom sebi. Kada ga iskreno posavjetuješ svoju bratsku ljubav si njemu iskreno uputio. Allah najbolje zna.

¹ Hadis je hasen.

² Vjerodostojan hadis kojeg prenosi imam Ahmed u Musnedu.

³ Vjerodostojan hadis kojeg prenosi Et-Taberani u "El-Kebiru"

Poglavlje o posjeti bolesnoga i traženje blagoslova za umrle

Musliman polaže pravo da bude posjećen kada se razboli. Dokaz je u hadisu El-Bera'a ibn Aziba, radijallahu anhu,:

*"Poslanik ﷺ, nam je naredio sedam stvari, a prva nabrojana bila je obilazak bolesnoga."*¹
*bolesnoga.*¹

Tu je hadis Sevbana, radijallahu anhu,:

*"Kada musliman obiđe bolesnoga brata muslimana, neprestano je u džennetskim blagodatima", i dodao je: "Sve dok se ne vrati."*²

Učenjaci kažu: "Nema razlike ako se radi o bolesniku bogobojaznom ili grješniku. Prema bogobojaznom će biti otvoreniji i prijazniji u odnosu na grješnika. Nema isto tako razlike ako je bolesnik bliži rod ili ne, poznanik ili stranac. Sve to da bi takve posjete bile isključivo radi Allaha. Posjeta bolesnog rođaka je preča i potvrđenija."

O vrijednostima obilaska bolesnika postoje mnogobrojni hadisi. Od Alije, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Neće ni jedan musliman obići drugog jutrom, a da na njega sedamdeset hiljada meleka neće donositi salavate dok ne omrkne. A ako ga posjeti naveče sedamdeset hiljada meleka će donositi na njega salavate dok ne osvane. Takav će imati bašču u Džennetu."*³

Obilazak i posjete imaju posebne norme i pravila ponašanja: Neostajati dugo kod bolesnika ako mu to pričinjava teškoću i nemir, uputiti dovu za bolesnikovo ozdravljenje, utješiti ga edželom, tražiti uputu dove dove od njega. Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik ﷺ, rekao:

*"Allah, ﷻ, na Sudnjem danu će reći: 'O sine Ademov, obolio sam pa Me nisi obišao?' Reći će: 'Gospodaru, kako ću Te obići a Ti si Gospodar svih svjetova?' Reći će: 'Zar nisi znao da se taj i taj Moj rob razbolio i nisi ga posjetio? Zar nisi znao da kada bi ga posjetio da bi Me kod njega našao.'"*⁴

Šta treba reći bolesniku

Poslanik ﷺ kada bi obilazio bolesne rekao bi:

*"Ne smeta - to je čišćenje - ako Bog da!"*⁵

¹ Prenosi El-Buhari i Muslim.

² Prenosi Muslim.

³ Prenosi Et-Tirmizi sa sahih senedom.

⁴ Prenosi Muslim.

⁵ Prenosi El-Buhari.

Sedam puta bi govorio: *"Es'elullāhel-Azīme rabbel-aršil-Azīmi en ješfijeke."* *"Molim Velikog Allaha, Gospodara Velikog Prijestolja da te izliječi."*¹ Ruku bi (desnu) stavio na čelo bolesnika (ili na ruku bolesnikovu) i upitao kako je."² Ako bi došao bolesniku ili mu bolesnik bio doveden govorio je: *"Ezhibil - be'se rabben-nāsi išfi enteš-šāfi la šifā'e illā šifā'uke šifaen la jugādiru sekamā."* *"Otkloni bolest, Gospodaru ljudi! Izliječi, Ti liječiš, nema lijeka osim Tvog lijeka. Lijekom koji neće drugu bolest ostaviti."*³ Govorio bi takođe: *"Bismillāhi erqīke min kulli šej'in ju'zīke ve min šerri kulli nefsin ve ajnin hasidetin Allahu ješfīke"* - *"S Allahovim imenom te liječim od svega što ti zlo pričinjava, od zla svake duše i oka pakosnog, Allah će te izliječiti."* Pohvalno je pored bolesnika proučiti sure *El-Fatiha*, *El-Ihlas*, *El-Felek* i *En-Nas*. Bolesnik će sebi učiti sedam puta sljedeće riječi: *"E'ūzu bi izzetillāhi ve kudretihī min šerri mā edžidu ve uhāziru."*⁴ *"Utječem se Allahovoj snazi i moći od zla kojeg osjećam i strahujem."*

Klanjanje dženaze sljedbenicima islama koji su preselili na Ahiret

Musliman ima pravo da mu se klanja i isprati dženaza. U vjerodostojnoj predaji se kaže:

*"Ko klanja dženazu ima "kirat", a ko bude prisustvovao ukopu ima dva "kirata". Kirat je poput brda Uhuda."*⁵

Hadis ukazuje na utemeljenost ispraćaja dženaze umrlog muslimana, bio on poznat ili ne. Poznato je već da je dženaza namaz fardu-kifaje (kolektivna obaveza), ako je dio muslimana obavi spada dužnost sa ostalih. Dženaza namaz je posljednji rastanak prije predaje mejjita njegovom Gospodaru. Za mejjita će se učiti dove za izdržljivost i lahka pitanja. Pokop predstavlja vrhunac bratskog osjećaja, a u kabur se mejjit spušta radi zaštite i čuvanja od širenja zaraze. Posljednji ispraćaj i prisustvo ukopu podstiču na razmišljanje o Ahiretu i pozivaju na uzimanje pouke i upućivanje dove za umrlog. Posljednji rastanak duhovno osnažuje porodicu učešćem u ukopu i ispraćaju. Ako pratilac dženaze zapazi kakvu novotariju dužan je upozoriti na nju i negirati, poput naricanja, prisustva žena itd. Nema razilaženja u pitanju pohvalnosti izražavanja saučešća porodici prije ukopa a i poslije.⁶ Imam Ahmed kaže: "Ako hoćeš možeš se rukovati prilikom izražavanja saučešća (ta'zija) ili ne."⁷ Onaj koji izražava saučešće reći će: *"Allah ti nagradu uvećao, žalost olakšao i tvom umrlom oprostio."* Ožalošćeni će odgovoriti: *"Allah tvoju dovu primio i smilovao se i nama i tebi."*

¹Prenosi Ebu Davud.

²Prenosi Et-Tirmizi.

³Muttefekun alejhi.

⁴Hadis je vjerodostojan.

⁵Prenosi Muslim.

⁶El-Mugni, 2/408.

⁷El-Mugni, 2/49.

SADRŽAJ

Posveta

Uvod

Predgovor drugom izdanju

Predgovor trećem izdanju

I DIO

TEWHID I TEMELJI VEJROVANJA

Prvo poglavlje

ŠEST IMANSKIH ŠARTOVA

VJEROVANJE U ALLAHA

Obaveza vjerovanja u Allaha

Vrijednost dva šehadeta

Suština *la ilahe illallah* i njeno značenje

Uvjeti - zahtjevi riječi la ilahe illallah

Riječi tevhida su znak ulaska u dini-islam

Šartovi *la ilahe illallah* koje navode učenjaci

Vjerovanje u nevidljivo (gajb) i njegova stvarnost

Stubovi imana

Razlika između islama, imana i ihsana (dobročinstva)

Podjela tewhida

Šta poništava islam

Opasnost pretjerivanja i molitve drugom osim Allaha

VJEROVANJE U POSLANIKE, MELEKE, OBJAVLJENE KNJIGE, ODREDBU DOBRA I ZLA

VJEROVANJE U SVE BOŽIJE POSLANIKE

VJEROVANJE (IMAN) U MELEKE

VJEROVANJE U KUR'AN I OSTALE

OBJAVLJENE KNJIGE

VJEROVANJE DA JE SVE ŠTO SE DOGAĐA

I ZBIVA OD ALLAHA

VJEROVANJE U SUDNJI DAN, PROŽIVLJENJE NAKON SMRTI I SAKUPLJANJE RADI SUĐENJA

VJEROVANJE DA JE PREBIVALIŠTE VJERNIKA DŽENNET, A NEVJERNIKA VATRA

Opis Vatre i njenih stanovnika

Opis Dženneta i njegovih stanovnika

Drugo poglavlje

DJELA SRCA KAO DOBROČINSTVO

OBAVEZNOST STRAHA OD ALLAHA,

NADE U NJEGOVU MILOST I LJUBAVI PREMA NJEMU

Vjerovanje u obaveznost straha od Allaha

Vjerovanje u obaveznost nade u Allahovu milost
Vjerovanje u obaveznost ljubavi prema Allahu
Vjerovanje u obaveznost oslanjanja na Allaha
Šta je u suprotnosti sa pouzdanjem i vjerovanju

Treće poglavlje

NA ŠTA IMAN OBAVEZUJE

**ISKRENOST U DJELU PREMA ALLAHU,
RADOST ZBOG DOBROG DJELA I TUGA ZBOG LOŠEG
ISKRENOST U DJELU PREMA ALLAHU**

Dužnost iskrenosti u djelu i njegova vrijednost
Djela su prema nijetima (namjerama)
Čuvanje svoje vjere
Zabrana pretvaranja (rija') i svojstava munafika

RADOST ZBOG DOBRA DJELA I BRIGA ZBOG LOŠEG

Poštivanje Kur'ani-medžida
Kako veličati i poštivati Kur'an
Važnost rada i presuđivanja po Kur'anu
i opomena onima koji ga ignoriraju
Opći propisi
Ljubav prema Vjerovijesniku ﷺ, poštovanje i izvršavanje njegovih prava
Poslanikova ﷺ, prava
Ibadet se ne čini Poslaniku
Pridržavanje onoga na čemu je džema'at
Dužnost čvrstog pridržavanja Kur'ana i Sunneta
Pojava smutnje i upozorenje na nju
Spašena zajednica

UPOZORENJE NA ISKRIVLJENE PRAVCE I MIŠLJENJA

Neprijateljstvo židova, kršćana i mušrika
Razilaženje, nesuglasnost i novotarije
Sekte i pravci ovog stoljeća
Sekte zablude i širka

OBAVEZNOST LJUBAVI U IME ALLAHA I WELA'

Približavanje vjernicima i ljubav prema njima
Sklapanje prijateljstva između vjernika
Svojstva onih koji se vole radi Allaha na Sudnjem danu
Svojstva evlija - odabranih Allahovi robova i štićenika

PREZIRANJE RADI ALLAHA - EL-BERA'

Distanca od nevjernika i općenito griješnika
Izbjegavanje novotara i onih koji se povode za prohtjevima
Strogost prema kafirima i njihovo odbacivanje
Šeri'atski stav prema uzimanju kafira za pomagače
Činjenja dobra prema nevjernicima ako se ne bore
protiv muslimana

TRAŽENJE NAUKE

Obaveznost sticanja nauke i njena vrijednost

Smisao nauke

Vrijednosti nauke i učenjaka

Dozvoljeni načini sticanja nauke i ostavljanje zabranjenog

Nijet u traženju nauke

Propis izučavanja praktičnih nauka.

Dozvoljeni načini za sticanje nauke

Ko izdaje fetwe

Ponašanje pri sticanju nauke i stepeni nauke

Zabrana izučavanja sihira i onoga što odvraća od spominjanja Allaha

Džihad naukom i dokazom

Prenošenje ilma

Širenje nauke i pozivanje Allahu

Vrijednost da'we i upućivanja na dobro

Skrivanje i prešućivanje znanja

Kako činiti da'wu Allahu

DRUGI DIO PROPISI IBADETA

Prvo poglavlje

RUKNOVI ISLAMA

ČISTOĆA (TEHARET)

Propisi u pogledu čistoće, vode i posuđa za vodu

Karakteristike vode i način čišćenja

Tri vrste vode

Upotreba posuđa

Propisi vode ostale nakon korištenja

Nečistoće i obavljanje nužde

Nečistoće

Uklanjanje nečistoće

Propisi abdesta i mesha po mestvama i čarapama

Opis abdesta

Farzovi abdesta

Sunneti abdesta

Propisi uzimanja mesha po mestvama

Kako se kvari mesh

Mesh po zavoju

Šta kvari abdest i šta obavezuje na gusul

Šta se zabranjuje gubljenjem abdesta i dženabetom

Šta obavezuje na kupanje

Opis gusula (kupanja)

Kada je gusul mustehab

Odlaganje gusula

Tejemum

Uvjeti za uzimanje tejemuma

Kako uzeti tejemum

Šta kvari tejemum

Mjesečnica, istihada i postporođajni period

Način kupanja nakon mjesečnice

Istihada

Nifas - postporođajni period

OBAVEZNOST I VRIJEDNOST NAMAZA

Obaveza obavljanja namaza

Vrijednost namaza

Veličina namaza

Propis o odgađanju i napuštanju (ostavljanju) namaza

Ponašanje (adabi) u džamiji

Propisi i opis ezana i ikameta

Šartovi (uslovi) namaza

Ruknovi (temelji) namaza i namaski vadžibi (obaveze)

Ruknovi

Vadžibi (farzovi) namaza

Sunneti namaza

Sunneti prije namaza:

Verbalni i praktični sunneti namaza

Sunneti poslije namaza

Opis poslanikovog ﷺ namaza

Namaz u džema'atu i imamet

Namaz ljudi s posebnim potrebama

Utemeljenost dobrovoljnog namaza za onoga koji pojedinačno klanja i vremena kada je zabranjeno klanjati

Neke teme o dobrovoljnim namazima

Doborovoljni namazi koji se obavljaju zajednički

Zajednički namaz (džema'at) i bajram-namazi

Propis džuma-namaza

Uslovi valjanosti džume

Uslovi hutbe

Adabi džume

Bajram-namazi

Šta kvari namaz; sehvi-sedžada

Šta kvari namaz?

Pokuđene radnje u namazu

Propisi o sehvi-sedždi

Dženaza-namaz, opis opremanja, ispraćaja

i ukopavanja umrlog

Opis opremanja mejjita (umrle osobe)

Propis dženaze namaza

Opis dženaze namaza

Način ispraćaja, ukopa i izražavanja saučešća

Propisi o kaburovima i njihovoj posjeti

Propisno i nepropisno posjećivanje kaburova

OBAVEZA ZEKATA

Uslovi, obveznici i kazna za one koji ga uskarućuju

Propis, uslovi i obaveznost zekata

Neke teme o davanju zekata

Obveznici zekata

Kategorije koje ne mogu primiti zekat

Kazna za onoga ko uskraćuje zekat

Vrste imetka na koji je potrebno dati zekat i njihovi nisabi

Nisabi za stoku

Dobrovoljna sadaka

POST I UTEMELJENOST I'TIKAF

Propisi i vrijednosti posta

Oni koji nisu dužni postiti

Radnje kojima se kvari post

Propisi vezani za post

Sunnet posta

Dobrovoljni post

POGLAVLJE O HADŽU

(islamskom hodočašću)

Propisi ihrama, tavafa, sa'ja i opis umre

Propisi ihrama

Tri vrste (načina) obavljanja hadža i telbija

Zabrane u ihramu

Uslovi za tavaf

Uslovi za sa'j

Sastavni dijelovi (ruknovi) i obaveze umre

Hadž - ruknovi (sastavni dijelovi), obaveze i sunneti

Boravak na Arefatu

Boravak na Muzdelifi

Postupci hadžije prvog dana Kurban-bajrama

Hedj (žrtvena životinja) i obavezni iskupi kurbanima na hadžu

Obavezni iskupi kurbanima na hadžu

Oprosn tavaf

Sastavni dijelovi hadža (ruknovi) i obaveze (farzovi)

Povratak hadžije svojoj porodici

Opis Poslanikovog ﷺ hadža

Keffareti (iskupi) i kurban (iskupne žrtve)

Iskupi za pogreške na hadžu

ISKUP ZA ZAKLETVE

Propisi o zakletvama i uslovi za obaveznost iskupa

Iskup za zakletvu

Značenja i vrste zakletvi

Tri su vrste zakletvi

Detaljnije pojašnjenje o propisima zakletve

Uslovi davanja iskupa za zakletvu

Zavjet koji nije imenovan

KURBAN I AKIKA

Opis važećeg kurbana

Čuvanje od skraćivanja kose

Vrijednost klanja kurbana

Akika

Propisi vezani za novorođenče

DOZVOLJENE I ZABRANJENE STVARI

Zabranjeno jelo i piće

Olakšica za prisiljene

Zabrana pušenja i trgovine duhanom

Kozumiranje zabranjenog i posljedice na ibadet

Dozvoljena hrana, šerijatsko klanje i propisi o lovu divljači

Dozvoljeno jelo i piće

Šerijatsko klanje

Lov

Hrana ehlul-kitabija (sljedbenika Knjige od Židova i Kršćana)

Lijepo ponašanje pri jelu

Zabranjena odjeća i posuđe

Zabranjena odjeća

Upotreba zlata i srebra

Zabrana spuštanja odjeće preko nožnih članaka

Propis o slikama i kipovima

Fotografisanje

Slikanje rukom

Zabranjene igre i propis o pjevanju i muziciranju

Zabranjene igre i zabave

Propis o pjevanju i muziciranju

Dozvoljene igre, natjecanje i gađanje

TREĆI DIO

EKONOMSKI ODNOSI I PRAVA

IMETAK I UGOVORI

Čuvanje od haram imetka

Kupoprodajni ugovor, njegovi uslovi i zabrana kamate

Kupoprodajni ugovor i njegovi uslovi

Uslovi za ispravnu kupoprodaju tj. trgovinu:

Ispravni i neispravni kupoprodajni ugovori

Zabrana ugovora koji sadrže kamatno poslovanje

Vrste kamate

Zabranjena kupoprodaja

Zabranjeni poslovi i zarade

Haram zarada

Uzurpiranje (otimačina)

Stav islama prema uzurpiranju

Utemeljenost rada i zabrana prošenja osim u prijekoj potrebi

Najbolja zarada

Upozorenje na traženje imetka putem prosijačenja,

osim u prijekoj potrebi

Pravo na izbor raskida kupoprodajnog ugovora, odgođena isporuka robe sa pravovremenim plaćanjem, posudba, prijenos duga, prodaja nekretnina i plodova

Odgođena isporuka robe koja je unaprijed plaćena (es-selem)

Ugovor o posudbi

Ugovor o prijenosu duga

Prodaja nekretnina i plodova

Zalog (hipoteka), jamstvo, garantovanje duga, obustava raspolaganja imetkom i nagodba

Ugovor o zalogu (hipoteka)

Ugovor o jamstvu

Ugovor o garanciji duga

Obustava upravljanja imetkom zbog stečaja (bankrota) i sl.

Starateljstvo

Nagodba

Ugovori o punomoćstvu, kooperacija, zajedničko

ulaganje i navodnjavanje i zajedničko ulaganje u poljoprivredu

Ugovor o punomoćstvu

Ugovori o kooperaciji i vrste ovakvog poslovanja

Ugovor o zajedničkom ulaganju u navodnjavanje i poljoprivredu

Zajedničko ulaganje u poljoprivredu

KULTIVISANJE NEPLODNOG ZEMLJIŠTA, NAĐENI PREDMETI I NAHOĆE (NAĐENO DIJETE)

Kultivisanje neplodnog zemljišta

Nađeni predmeti

Nahoće (izgubljeno - napušteno dijete)

Ugovor o nagrađivanju (nadnice)

i zakupljivanju (iznajmljivanju)

Ugovor o nagrađivanju

Ugovor o iznajmljivanju

Ugovor o korištenju bez naknade, stvarima datim

na čuvanje i pravo prvokupnje

Ugovor o korištenju bez nanade

Stvari date na čuvanje

Pravo prvokupnje

Ugovor o vakufima, poklonima, dodjelama i oporuci

Vakuf

Ugovor o darivanju

Ugovor o dodjeli

Ugovor o oporuci

Starateljstvo i skrbništvo nad maloljetnim, neuračunljivim i maloumnim

Kome pripada starateljstvo

Islamsko pravo o nasljeđivanju, uzroci i zapreke nasljeđivanja, temelji i uslovi nasljeđivanja

Muški nasljednici

Ženski nasljednici

Propisani dijelovi nasljedstva

Nasljeđivanje putem neodređenog dijela

(nasljeđivanje iz preostalog ostatka imovine)

Prioriteti u nepropisanim dijelovima nasljeđivanja

Isključenje, trudnoća, izgubljeni nasljednik, više poginulih nasljednika u jednom trenutku, dalji rođaci itd.

Isključenje

Trudnoća, izgubljeni nasljednik, više poginulih nasljednika u jednom trenutku

Nasljeđivanje daljih rođaka

Izuzeta rješenja o nasljedstvu

Obračun ostavštine, zadaci i njihovo rješavanje

Važno pravilo

Izdvajanje udjela propisanog nasljednika iz ostavštine

VLAST I SUDSTVO

Poglavlje o pokornosti nadređenima

Postavljanje vođe je kolektivna obaveza (fardi-kifaje)

Opis muslimanskog vladara

Obaveznost pokornosti nadređenima

Haram je podići se protiv priznatog vođe muslimana

Iskrenost prema vođi muslimana

Obaveznost pravednosti i zabrana nepravde

Princip jednakosti

Pravednost ostalih muslimana

Zabrana nanošenja nepravde

Obaveznost postavljanja šerijata zakonom

(posljedice suprotstavljanja šerijatu)

Islamska poslanica je izvor islamskog zakonodavstva

Zabrana suda po neislamskim zakonima

Posljedice zapostavljanja suda i vlasti po Allahovom zakonu

Sudstvo, tužiteljstvo, dokazivanje, vrste svjedočenja i dr.

Tužbe i dokazi

Vrste svjedočenja

Raspodjela

Priznanje

Poglavlje o zabrani ubijanja i kazne za ubistvo

Obaveznost čuvanja života i zabrana samoubistva

Kazna na Ahiretu za namjerno ubistvo

Samoubistvo

Zločini i iskupi za zločine

Propisi o otkupninama

Propisi o šerijatskim kaznama za blud, opijanje i krađu

Propisi o odmetništvu od islama, razbojništvu, kažnjavanje šerijatski nepropisanom kaznom i pritvaranje

Poglavlje o zabrani rušenja časti ljudi

Izbjegavanje klevetanja i šerijatska kazna za potvoru

Šerijatska kazna za potvoru i uslovi njenog izvršenja

Poglavlje borbe na Allahovom putu (džihad)

Definicija, propisi, vrste i vrijednosti džihada

Džihad imetkom

Džihad životima

Džihad jezikom

Obuka za džihad

Šta je Allah pripremio borcima na Njegovom putu

Propisi o vojnim položajima, nepokolebljivosti pred neprijateljem, nebježanju sa bojnog polja, o usmjeravanju petine ratnog plijena, propisi o hidžri i neislamskim stanovnicima islamske države

Propisi o hidžri (iseljenju)

Propisi o zarobljenicima i plijenu zadobijenom bez borbe

Propisi o nemuslimanskom stanovništvu islamske države (ehluz-zimme)

Poglavlje o otpuštanju roba kao načinu približavanja Allahu dobročinstvo prema robovima i pravo gospodstva nad njima

Propisi o ropstvu

Poglavlje o dobročinstvu prema robovima

Pravo gospodstva nad robljem

Otpuštanje roba, otpuštanje poslije smrti robovlasnika, otpuštanje otkupom

Oslobođanje roba sa smrću robovlasnika

Oslobođanje vlastitim otkupom od strane roba

Uzimanje ropkinja

BRAK I NJEGOVI PROPISI

Poglavlje o čuvanju čednosti

Zabrana osamljivanja sa ženom koja nije u bliskom srodstvu i putovanje žene bez bliskog srodnika

Osamljivanje muškarca sa tuđom ženom

koja mu nije u bliskom srodstvu,

Putovanje žene bez bliskog srodnika (mahrema).

Ulazak u tuđe kuće bez traženja dozvole

Zabrana pokazivanja ukrasa i miješanja muškaraca i žena
 Zabrana gledanja u tuđu ženu i opis šerijatskog pokrivanja
 Zabrana pokazivanja ukrasa i miješanja spolova
 Neki od uvoda i motiva za blud
 Brak, njegovi osnovi (ruknovi), uslovi (šartovi),
 sunneti i zabrane
 Brak ima dva osnova (rukna)
 Uslovi (šartovi) braka
 Sunneti i adabi vjenčanja
 Zabrane prilikom sklapanja braka
 Postavljanje uslova prilikom sklapanja braka
 Žene s kojima je zabranjeno stupiti u bračni odnos
 Nedostaci vezani za brak i pravila o mehru
 Mehr
 Gubljenje prava na mehr i smanjenje na polovinu
 Odnos i zajednička prava supružnika
 Ženina prava kod muža
 Pravila o izdržavanju i odgajanju
 Izdržavanje
 Odgajanje
 Razvrgnuće braka
 Rastava braka uz naknadu mužu i propisi puštanja žene
 Rastava braka uz naknadu mužu (el-hul')
 Povratno i nepovratno puštanje (talak):
 Povratak žene može biti nakon izjave o puštanju (još dok iddet traje)
 Novotarski i sunnetski način puštanja
 Žalost supruge za suprugom i obavezno
 čekanje (iddet) do nove udaje
 Obaveze žalosti

ČETVRTI DIO **ISLAMSKI ADABI**

Ponašanje pojedinca
 Povjerene stvari s osvrtom na obavezu njihove
 predaje vlasnicima
 Emanet vladara
 Emanet pojedinca
 Zabrana prevare
 Lijepo ponašanje
 Savladavanje srdžbe
 Ljubaznost
 Skromnost
 Strpljenje u poteškoćama i izazovima strasti
 Strpljenje u pokornosti i približavanju Allahu, ﷻ,

Strpljenje u ostavljanju zabrana i grijeha
Strpljenje u Allahovoj odredbi
Darivanje i velikodušnost
Vrste i oblici dobra
Škrtarenje i njegov uticaj na društveni život
Umjerenost u trošenju i zabrana bespravnog uzimanja imetka
Negativne poslostavljane pakosti, zavidnosti i sl.
Ijedice neumjerenoti i rasipništva
Posljedice međusobne netrpeljivosti
Čuvanje od uroka
Stid i ljubomora
Zabrana brijanja brade
Ljubomorna pažnja prema djeci i porodici
Zapošljavanje sluga
Čuvanje jezika i udaljavane od besposlica
Mahane jezika
Vrijednost iskrenosti u govoru

PRISJEĆANJE ALLAHOVIH BLAGODATI I ZAHVALA NA NJIMA

Velike blagodati i obaveze zahvale na njima
Obaveznost spominjanja i zahvale Allahu, ﷻ
Nijekanje blagodati i posljedice toga
Adabi općeg zikra
Zikr (Allahovo spominjanje) u određenim situacijama
Ispunjavanje dogovora
Prevara i neispunjavanje (dogovora)
Liječenje grijeha putem pokajanja
Značenja i propisi pokajanja
Vrijednost pokajanja
Uslovi pokajanja
Vrijeme donošenja pokajanja (tevbe)
Ustrajavanje u griješenju
Veliki i mali grijesi

POGLAVLJE O SKROMNOSTI I OSTAVLJANJU NEREALNIH NADANJA

Opasnost rasipničkog i razuzdanog života u izobilju
Smutnja imetka i žena
Opasnost dugotrajnog nadanja
Suština skromnosti i suzdržavanja
Suzdržavanje i čuvanje od sumnjivih stvari

PORODICA I NJEN VASPITNO-ODGOJNI ZNAČAJ

Dobročinstvo prema roditeljima
Vrste dobročinstva
Vrijednost činjenja dobra prema roditeljima
Opasnost neposlušnosti roditeljima
Dobročinstvo poslije smrti roditelja
Šerijatski propisi vezani za roditelje
Čuvanje rodbinskih odnosa
Značenje riječi "er-rahm" koja u
arapskom aludira na srodstvo
Posljedice održavanja i kidanja rodbinskih veza
Stepeni održavanja rodbinskih odnosa

PRAVA DJECE I PORODICE

Dužnost izdržavanja porodice je na muškarcu
Pogled šerijata na edukaciju i odgoj djece
Rani odgoj
Pojašnjenje načina odgoja

PONAŠANJE I DRUŠTVO

Pomaganje u činjenju dobra i bogobožnosti
Saradnja pojedinaca u islamskom društvu
Islamska solidarnost
Saradnja zemalja i pokrajina na istini
Upozorenje na saradnju na grijehu i neprijateljstvu

Poglavlje o naređivanju dobra i odvraćanju od zla

Šerijatska utemeljenost naređivanja
dobra i odvraćanja od zla
Naređivanje dobra i odvraćanje od zla ima tri stepena:
Predmet područja naređivanja dobra i odvraćanja od zla
Cilj i loš primjer udaljavanja od ove islamske obaveze
Adabi naređivanja dobra i odvraćanja od zla
Posljedice ostavljanja naređivanja
dobra i odvraćanja od zla
Kazna za ostavljanje naređivanja dobra i zabrane zla

Poglavlje o dobročinstvu prema komšiji

Prava komšije
Najbolji i najvrijedniji komšija

Poglavlje o neotkrivanju počilaca grijeha sa uporednim savjetovanjem

Dužnost je čuvati čast onoga koji se pokajao za svoje grijehe
Pokrivanje uglednih ljudi
Poglavlje o međusobnom pomirenju
Podsticaj na izmirenje
Zabrana međusobnog izbjegavanja muslimana
Poglavlje o želji čovjeka svome bratu ono što i sam sebi želi
Poglavlje o ugošćivanju gosta
Primjeri lijepog ponašanja pri ugošćivanju

Poglavlje o samilosti prema mlađim i poštivanju starijih

Posebna milost

Blagost prema životinjama

Milost prema svim stvorenjima

Najveća milost

Poglavlje o odvrćanju selama, nazdravljanju onom muslimanu koji kihne, te odazivu na njegov poziv

Odvraćanje selama

Nazdravljanje

(sa riječima Jerhamukallah - Allah ti se smilovao) onome ko kihne

Odaziv na poziv

Upozorenje na šerijatski zabranjene svečanosti i gozbe

Iskrenost i želja dobra prema muslimanu

Poglavlje o posjeti bolesnoga i traženje blagoslova za umrle

Šta treba reći bolesniku

Klanjanje džezaze sljedbenicima islama koji su preselili na Ahiret